

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
ปีที่ 16 ฉบับ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม) 2561

วารสารวิชาการ

รมยสาร

ปีที่ 16 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม) 2561

ISSN 1686-0101

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

■ **เจ้าของ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์**

■ **ที่ปรึกษากองบรรณาธิการ**

รศ.มาลินี จุฑาปะมา

อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

■ **กองบรรณาธิการ**

ศ.ดร.ประยงค์ แสนบุราณ

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ศ.ดร.วัชร งามจิตรเจริญ

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

รศ.ดร.ชลวิทย์ เจียรจิตต์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

รศ.ดร.วิไลศักดิ์ กิ่งคำ

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รศ. ดร.อัญชลี วรรณรักษ์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

รศ.ดร.สารภี วรรณตรง

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ผศ.ดร.โกวิทย์ พิมพวง

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ผศ.ดร.นิษฐา หุ่นเกษม

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

ผศ.ดร.นวมินทร์ ประชานันท์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

Prof. Dr. R. Michael Smith

Niagara University, U.S.A.

Prof. Ni Ni Hlaing

Mandalay University Campus, Myanmar

Prof. Dr. Will Barratt

Roi Et Rajabhat University, Thailand

Prof. Dr. Leslie Barratt

Roi Et Rajabhat University, Thailand

■ **ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณากลั่นกรองบทความประจำฉบับ**

ศ.ดร.ดิน ปรัชญพฤทธิ

ผู้เชี่ยวชาญด้านรัฐประศาสนศาสตร์

ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ศ.ดร.ประยงค์ แสนบุราณ

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

รศ.ดร.สุพจน์ แสงเงิน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

วารสารวิชาการ

รมยสาร

ปีที่ 16 ฉบับ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม) 2561

ISSN 1686-0101

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ผศ.ดร.ประดิษฐ์ นาริรักษ์

ดร.กระพัน ศรีงาน

ดร.พัชนี กุลฑานันท์

ดร.เบญจพร วรรณภูมิภัก

ดร.สุชาติ หอมจันทร์

ดร.พิสมัย ประชานันท์

ดร.โกวิท วชรินทรางกูร

ดร.สุธิกิติ์ ผดสูงเนิน

ดร.สุวัฒน์ มณีวรรณ

ดร.ทิพวัลย์ แสนคำ

ดร.สิงห์คำ รักษา

ดร.จารุณี ชัยโชติอนันต์

มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยพะเยา

ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยและสิ่งทอ

■ บรรณาธิการ

ผศ.ดร.อัศวินนท์ เนื้อไม้หอม

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

■ รองบรรณาธิการ

ผศ.ดร.คำภีร์ภาพ อินทะนุ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

■ ผู้ช่วยบรรณาธิการ

ดร.สุธิกิติ์ ผดสูงเนิน

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

อาจารย์จินตนา วชรโพธิกร

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

วารสารวิชาการ

รอมยสาร

ปีที่ 16 ฉบับ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม) 2561

ISSN 1686-0101

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

อาจารย์พัลภา เลิศเจริญวนิช

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

■ ตรวจสอบภาษาอังกฤษ

Mr. David Frank Dittmar

Ms. Sally Scheers

■ ออกแบบรูปเล่มและงานศิลปะ

อาจารย์จิรายุทธ ประเสริฐศรี

นายมลชัย สุขมาศ

■ ประชาสัมพันธ์

นายมานะ สลูปพล

■ กำหนดการพิมพ์เผยแพร่

ปีละ 3 ฉบับ (ม.ค.-เม.ย. / พ.ค.-ส.ค. / ก.ย.-ธ.ค.)

วารสารนี้อยู่ในฐานข้อมูลของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (<http://tci.trf.or.th>)

Academic Journal

Rommayasan

Vol. 16 No. 2 (May-August) 2018

ISSN 1686-0101

Faculty of Humanities and Social Sciences

■ **Publisher:**

Faculty of Humanities and Social Sciences, Buriram Rajabhat University

■ **Editorial Advisor:**

Assoc. Prof. Malinee Chutopama

President of Buriram Rajabhat University

■ **Editorial Board:**

Prof. Dr. Prayong Saenburan

Khon Kaen University

Prof. Dr. Bunthan Dokthaisong

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Prof. Dr. Watchara Ngamjitcharoen

Thammasat University

Assoc. Prof. Dr. Cholvit Jearajit

Srinakharinwirot University

Assoc. Prof. Dr. Vilaisak Kingkam

Kasetsart University

Assoc. Prof. Dr. Anchalee Wannaruk

Suranaree University of Technology

Assoc. Prof. Dr. Saraphi Wantrong

Surindra Rajabhat University

Asst. Prof. Dr. Kowit Pimpuang

Kasetsart University

Asst. Prof. Dr. Nitta Roonkaseam

Phranakhon Rajabhat University

Asst. Prof. Dr. Nawamin Prachanant

Buriram Rajabhat University

Prof. Dr. R. Michael Smith

Niagara University, U.S.A.

Prof. Ni Ni Hlaing

Mandalay University Campus, Myanmar

Prof. Dr. Will Barratt

Roi Et Rajabhat University, Thailand

Prof. Dr. Leslie Barratt

Roi Et Rajabhat University, Thailand

■ **Peer Reviewers of the Issue:**

Prof. Dr. Tin Pratyaphruet

Specialist in Public Administration

Prof. Dr. Bunthan Dokthaisong

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Academic Journal

Rommayasan

Vol. 16 No. 2 (May-August) 2018

ISSN 1686-0101

Faculty of Humanities and Social Sciences

Prof. Dr. Prayong Saenburan

Assoc. Prof. Dr. Suphot Saengngoen

Assoc. Prof. Dr. Thiwat Manichot

Assoc. Prof. Dr. Ananchai Phongsuwan

Assoc. Prof. Dr. Saraphi Wantrong

Assoc. Prof. Dr. Sommat Phonkoet

Assoc. Prof. Manlawi Adunwatthanasiri

Assoc. Prof. Malinee Chuthopama

Assoc. Prof. Saijai Thankan

Assoc. Prof. Prachan Khanewan

Assoc. Prof. Sombat Prachonsan

Asst. Prof. Dr. Kowit Phimphueng

Asst. Prof. Dr. Aniwat Kaeochamnong

Asst. Prof. Dr. Patiphan Uthayanukun

Asst. Prof. Dr. Bunsanoe Triwiset

Asst. Prof. Dr. Akkarapon Nuemaihom

Asst. Prof. Dr. Thanawut Tangsonbun

Asst. Prof. Dr. Sathaphon Wichairam

Asst. Prof. Dr. Wirachai Yotsothon

Asst. Prof. Dr. Sunan Senarat

Asst. Prof. Dr. Somsak Chiwatthana

Asst. Prof. Dr. Phonthipha Damnoen

Asst. Prof. Dr. Wanthani Namsawat

Asst. Prof. Dr. Nalinthip Phimklat

Asst. Prof. Dr. Pricha Panoram

Khon Kean University

Phranakhon Rajabhat University

Phranakhon Rajabhat University

Surindra Rajabhat University

Surindra Rajabhat University

Specialist in History

Khon Kean University

Buriram Rajabhat University

Buriram Rajabhat University

Buriram Rajabhat University

Buriram Rajabhat University

Kasetsart University

Thaksin University

Chiang Rai Rajabhat University

Buriram Rajabhat University

Buriram Rajabhat University

Buriram Rajabhat University

Buriram Rajabhat University

Buriram Rajabhat University

Buriram Rajabhat University

Buriram Rajabhat University

Buriram Rajabhat University

Buriram Rajabhat University

Buriram Rajabhat University

Buriram Rajabhat University

Academic Journal

Rommayasan

Vol. 16 No. 2 (May-August) 2018

ISSN 1686-0101

Faculty of Humanities and Social Sciences

Asst. Prof. Dr. Kunkanya Sisuk
Asst. Prof. Dr. Sathit Phoncharoen
Asst. Prof. Dr. Pradit Nareerak
Dr. Kraphan Singan
Dr. Phatchani Kunthanan
Dr. Benchaphon Wonnupatham
Dr. Suchat Homchan
Dr. Phitsamai Prachanant
Dr. Kowit Watcharintharangkun
Dr. Suthikit Fotsungnoen
Dr. Suwat Maniwan
Dr. Thippawan Saenkham
Dr. Singkham Rakpa
Dr. Charuni Chaichotanan

Buriram Rajabhat University
Specialist in Development Education
Kamphaeng Phet Rajabhat University
Buriram Rajabhat University
Buriram Rajabhat University
Buriram Rajabhat University
Buriram Rajabhat University
Buriram Rajabhat University
Buriram Rajabhat University
Buriram Rajabhat University
Buriram Rajabhat University
Buriram Rajabhat University
University of Phayao
Specialist in Research and Textile

■ Editor-in-Chief:

Asst. Prof. Dr. Akkarapon Nuemaihom

Faculty of Humanities and Social Sciences,
Buriram Rajabhat University

■ Deputy Editor:

Asst. Prof. Dr. Khampheeraphab Intanoo

Faculty of Humanities and Social Sciences,
Buriram Rajabhat University

■ Assistant Editor:

Dr. Sutheekit Fodsungnern

Faculty of Humanities and Social Sciences,
Buriram Rajabhat University

Academic Journal

Rommayasan

Vol. 16 No. 2 (May-August) 2018

ISSN 1686-0101

Faculty of Humanities and Social Sciences

Ms. Jintana Watcharapotikorn

Faculty of Humanities and Social Sciences,
Buriram Rajabhat University

Ms. PallapaLertcharoenwanich

Faculty of Humanities and Social Sciences,
Buriram Rajabhat University

■ English Editors:

Mr. David Frank Dittmar

Ms. Sally Scheers

■ Journal Design and Artworks:

Mr. Jirayut Praserttri

Mr. Monchai Sukmas

■ Public Relations:

Mr. Mana Saluppon

■ Periodicity:

Three issues per year (January-April, May-October, September-December)

This journal is in the database of the Thai Journal Reference Index (<http://tci.trf.or.th>).

วารสารวิชาการ

รมยสาร

ปีที่ 16 ฉบับ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม) 2561

ISSN 1686-0101

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

รมยสาร เป็นวารสารวิชาการของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ มีกำหนดการพิมพ์เผยแพร่ปีละ 3 ฉบับคือ เดือนมกราคม-เมษายน เดือนพฤษภาคม-สิงหาคม และเดือนกันยายน-ธันวาคม มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่บทความวิชาการและองค์ความรู้ใหม่ ๆ ที่ได้จากงานวิชาการและงานวิจัยเกี่ยวกับภาษา ภาษาศาสตร์ และวรรณกรรม ปรัชญาและศาสนา ชาติพันธุ์ บรรณารักษ์และสารสนเทศศาสตร์ ดนตรีและนาฏศิลป์ ศิลปกรรม ประเพณีวัฒนธรรม การท่องเที่ยว ประวัติศาสตร์และโบราณคดี กฎหมายและการเมืองการปกครอง การพัฒนาสังคม และสังคมศึกษา การศึกษา และ เทคโนโลยีและนวัตกรรมการเรียนรู้

บทความทุกเรื่องในวารสารเล่มนี้ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้องอย่างน้อยสองท่าน โดยผู้ทรงคุณวุฒิที่พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อผู้นิพนธ์บทความนั้น (Double-blind peer review) ทั้งนี้ เพื่อให้บทความมีคุณภาพและได้มาตรฐานทางวิชาการ บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ รมยสาร จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้นิพนธ์บทความจะต้องปฏิบัติตามระบบการอ้างอิงเอกสารและหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ รมยสาร อย่างเคร่งครัด

ส่งบทความได้ที่เว็บไซต์ <http://rommayasan.bru.ac.th>

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความในวารสารวิชาการ รมยสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้นิพนธ์บทความนั้น และกองบรรณาธิการจะไม่รับผิดชอบในเนื้อหาหรือความถูกต้องของเรื่อง ที่ส่งมาเผยแพร่ทุกเรื่อง

Academic Journal

Rommayasan

ปีที่ 16 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม) 2561

ISSN 1686-0101

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

Rommayasan is the academic journal of the Faculty of Humanities and Social Sciences, Buriram Rajabhat University. The journal is published three times a year: January-April, May-August and September-December. Its aim is to disseminate innovation and a new body of knowledge obtained from academic and research works, including the following areas: Language, Linguistics and Literature, Philosophy and Religion, Ethnics, Library and Information Science, Music and Performance Arts, Fine and Applied Arts, Tradition and Culture, Tourism, History and Archaeology, Law and Politics, Social Development and Social Studies, Education, and Technology and Learning Innovation.

All articles in this journal have been reviewed by at least two peer reviewers in the relevant fields. More importantly, the authors' and reviewers' identities are concealed from each other (Double-blind peer review) in order to have the articles with high quality and academic standards. The articles submitted for publication in Rommayasan have not already been published elsewhere or are not under consideration by peer reviewers for publication in other journals. The authors must strictly comply with the reference system and the criteria for the publication of academic or research articles set by the journal.

The manuscript is submitted to the journal via <http://rommayasan.bru.ac.th>.

The views and opinions expressed in the articles are the responsibility of the authors, and the editorial board is not responsible for the contents or accuracy of any of the articles.

บทบรรณาธิการ

บทบรรณาธิการ

วารสารวิชาการ รมยสาร ฉบับนี้นำเสนอปกวารสารประกอบบทความด้วยภาพที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมของคนไทยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างหรืออีสานใต้คือประเพณีขึ้นภูเขไฟกระโดง จ.บุรีรัมย์ ซึ่งช่วยทำให้เห็นภาพวิถีชีวิตของคนอีสานได้เป็นอย่างดี

วัฒนธรรม...คือวิถีคือชีวิต

ประเพณี...คือใจจิตคือทิศทาง

คือร่วมก่อคือร่วมสร้าง

คือแนวทางวางไว้...สืบไปวิถีชน

ทุกบทความในรมยสารยังคงความเข้มข้นด้านวิชาการเหมือนเดิม ในฉบับนี้มีบทความทั้งหมด 31 บทความที่ครอบคลุมเนื้อหาด้านมนุษยสังคมศาสตร์ เช่นภาษาและวัฒนธรรม การศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ และการท่องเที่ยว เป็นต้น มีนักวิจัยและนักวิชาการจากหลากหลายมหาวิทยาลัยให้ความสนใจส่งบทความเพื่อร่วมตีพิมพ์เผยแพร่ และมีผู้ทรงคุณวุฒิที่เชี่ยวชาญได้พิจารณาบทความอย่างตรงไปตรงมา ซึ่งช่วยให้บทความในวารสารนี้มีคุณภาพและได้มาตรฐานทางวิชาการ

กองบรรณาธิการ ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิจัย นักวิชาการ และนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ที่ได้ส่งบทความเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารฉบับนี้ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่ารมยสารจะได้มีโอกาสร่วมเป็นแหล่งตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิจัยและงานวิชาการของท่านในโอกาสต่อไป

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัครพนธ์ เนื้อไม้หอม

บรรณาธิการ

สารบัญ

ปีที่ 16 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม) 2561

ISSN 1686-0101

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม: กรณีศึกษา

ประเพณีขึ้นภูเขาไฟกระโดง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

Community Participation in Cultural Management: A Case Study of Tradition
of Ascending Kradong Volcano, Muang District, Buriram Province

ศรินทร์ฉัตร / เชาวฤทธิ์ / โสภักดี / ขวัญนา วงศ์ไพศาลสิริกุล / กิตติสา วงศ์คำ

Srinual Tangpoo / Chawalit Sophakdee / Khwannapa Wongpaisansirikul /

Kitisa Wongkham

1

Hand Woven Fabric Learning Resource Management in Surin Province,

Banteay Meanchey Province and Champasak District

Sarapee Wantrong

19

คุณค่าอัตลักษณ์ของผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมืองของจังหวัดชัยภูมิ

Value of Cultural Identity of Local Mud Mee Silk in Chaiyaphum Province

ประกาศรี ธนอมธรรม

Praphasri Thanomtham

33

ค่านิยมของผู้หญิงไทยชาวอีสานกับการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม

The Values of the Thai Women in the Northeast to Marry across Cultures

พระพรหมวิสุทธิ์ ฉันทธมโม (พิศแสนสุวรรณ) / พุทธชาติ แผนสมบุญ / พระมหาเพื่อน กิตติโสภโณ

Phraphromvisut Chanthathammo (phidsansuwan) /

Phutthachat Pheansomboon / PhraMahaPhuen Kittisophano

55

ตำนานประจำถิ่นทุ่งกุลาร้องไห้: เรื่องเล่าเชิงนิเวศกับการต่อสู้และต่อรองทางสังคมและวัฒนธรรม

Mythical Legends of Tung Ku La Ronghai: Ecological Narrative

Related to Social and Culture Bargaining

สมปอง มุลมณี / ปฐม หงส์สุวรรณ

Sompong Munmani / Pathom Hongsuwan

69

อัตลักษณ์: การสื่อความหมายทางสังคมในเพลงลูกทุ่งอีสานแนวสองแง่สองง่าม

Meaning of Identity in the Northeast Equivocal Folk Song

กุนทีนิ โคตรพัฒน์ / ราชนัย นิลวรรณภา

Kunthini Khotphat / Rachan Ninwannapha

93

สาระและกลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรมคำสอน สำนวนพระอริยานุวัตร เขมจารี

The Essence and Strategy Presented in the Didactic Literature,

Version of Phra Ariyanuwat Khemachari

กนกเนตร จันทะนิตย์ / โสภี อุ้นทะยา

Kanoknet Chanthanit / Sophi Unthaya

113

การพัฒนาคู่มือภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับชุมชนท่องเที่ยว:

กรณีศึกษาบ้านหนองตาไก่ ตำบลหนองกง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

Development of English Communication Handbook for TourismCommunity:

A Case Study at Nongtakai Village in Nongkong Sub-district,

Nangrong District, Buriram Province

ชมพู่ อีสริยาวัฒน์

Chomphu Isariyawat

127

An Application of the Buddhist ‘Learned-ship’ Principle in Promoting

English Listening and Speaking Skills of Thai EFL University Students

Singkham Rakpa

147

ศึกษาและพัฒนาารูปแบบนวัตกรรมการสื่อสารภาษาอังกฤษอย่างมีส่วนร่วมเพื่อ

เพิ่มศักยภาพของบุคลากรสู่สากล: กรณีศึกษาบุคลากรสายสนับสนุนของ

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

A Study and Development of a Model of Participatory English Communication

Innovation to Enhance Potential of Personnel to the International:

A Case Study of Buriram Rajabhat University’s Support Personnel

จันทร์สุดา บุญตรี

Jansuda Boontree

171

รูปแบบการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าไหมไทยในเขตพื้นที่
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

195

The Value-Added Model of Thai Silk Handicraft Product in Northeastern Thailand

เชษฐาวุฒิ บุตรเพชร / จุฑามาส ชมผา / สุปิยา ทาปทา

Chetsadawut Butphech / Chuthamas Chompha / Supiya Tapta

ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมผู้บริโภคและการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้าน
เสริมสวย: กรณีศึกษาร้านเสริมสวยในเขตชุมชนจระนกร อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
Relationship between Consumer Behavior and Decision Making for Beauty
Salons: A Case Study of Beauty Salons in Jiranakorn Community,
Muang District, Buriram Province

211

สรัญญพัชร แป้นเกตุ / ธรรมวิมล สุขเสริม

Saranyaphat Panket / Thumwimon Sukserm

จากข้าวเปลือกสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ข้าวฮาง

231

From Paddy Rice to the Value Creating for Organic Brown Rice Products

ธนพัฒน์ จงมีสุข / สัญญา เคนาภูมิ / เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร

Thanapat Jongmeesuk / Sanya Kenaphoom / Saovalak Kosolkittiamporn

ศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของหมู่บ้านชายแดนไทย-ลาว
จังหวัดอุบลราชธานี และ แขวงจำปาสัก สปป. ลาว

249

Potential of Community-Based Tourism Management of Thai-Lao Border
Villages of Ubon Ratchathani Province, Thailand and of Champasak
Province of Lao PDR

ประเวศ หอมชื่น / วิตติกา ทางชั้น / ชมพูนุท โมราชชาติ

Pravet Homchuen / Wittika Thangchan / Chompunoot Morachat

ความร่วมมือในการพัฒนาการศึกษาตามแนวชายแดนไทย-ลาว
ผ่านภาคีเครือข่ายอุดมศึกษา

275

Cooperation in the Development of Education along Thailand-Laos
Border through a Partners Network on Higher Education

ไพศาล พากเพียร

Paisan Phakphian

สงคราม แสงธรรม และประชาธิปไตย : กำเนิดหลักสูตรพระพุทธศาสนา
ในระบบการศึกษาไทย

291

War, Light of Dharma and Democracy: Beginning of Buddhist Curriculum
in Thai Education System

ณัฐมา ศุภชานนท์ / พลวัฒน์ ประพัฒน์ทอง / ภัทธิตรา วิภาวภิญโญ

Nuttama Suphachananan / Pollavat Praphattong / Pattira Vipavapinyo

กลยุทธ์การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5

311

Strategies for Developing the Internal Quality Assurance System of Schools
under Nakhon Ratchasima Primary Educational Service Area Office 5

สุพัตรา เชิดกฤช / วินัย ทองภูบาล / ศิริพันธ์ ดิยะวงศ์สุวรรณ

Supattra Cherdkrit / Winai Thongpuban / Siripan Tiyawongsuwan

การปรึกษากลุ่มเชิงจิตวิทยาแบบบูรณาการเชิงทฤษฎีต่อการเสพติดอินเทอร์เน็ต
ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

329

The Theoretical Integrative Group Counselling for Internet Addiction
among Upper Secondary School Students

พัชรี ฤงแก้ว / ระพินทร์ ฉายวิมล / ชมพูนุท ศรีจันทร์นิล

Patcharee Thoongkaew / Rapin Chayvimol / Chomphunut Srichannil

การบูรณาการการปรึกษากลุ่มแบบพลวัตทางจิตกับการสร้างสัมพันธภาพต่อ
พฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสมของนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

349

Psychodynamic - Interpersonal Group Counseling on Appropriate Sexual
Behaviors of Upper Secondary School Male Students

อภิเชษฐ จันทนา / สุรินทร์ สุทธิธาทิพย์ / วรากร ทรัพย์วิระปรกรณ์

Apichet Juntana / Surin Suthithatip / Warakorn Supwirapakorn

รูปแบบการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

369

An Internal Model of Schools under the Regional Office of Primary
Education in Northeastern Region of Thailand

สุภักพร เรือโปะ / ศักดิ์ชัย ภูเจริญ / สุภาพ ฟูรุ่งเรือง

Suphakkhapon Ruepo / Sakchai Phucharoen / Suphap phoorungrueng

ความคาดหวังและความคิดเห็นของบุคลากรต่อสมรรถนะของบรรณารักษ์
งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏ
Expectations and Opinions of Cataloging Librarians Competencies in
Rajabhat University Libraries
ณภาพัช วงศ์เศษ / รุ่งทิพย์ เจริญศักดิ์
Napapat Wongset / Rungtip Charoensak

389

รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
The Competency Development Model of Supervisors under the Jurisdiction
of Primary Education in the Northeastern Region of Thailand
อรนุช ธนภัทรธรริโชติ / ประหยัด ภูมิโคกรักษ์ / สมเกียรติ ทานอก
Auranuch Thanapattharathirachod / Prayad Phoomkhokrak / Somkiat Tanok

411

การนำองค์กรและเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อห้องสมุด 4.0
Leadership and Information Technology for Library 4.0
เดือนฉาย ไชยบุตร
Dueanchai Chaibuth

433

สภาพปัญหาการจัดการกีฬาเพื่อสุขภาพในมหาวิทยาลัยราชภัฏ
Circumstance of the Problems of Health Sports Management in Rajabhat Universities
พรพิมล รุ่งเรืองศิลป์ / ปัญญา สังขวดี / ขจรศักดิ์ รุ่งประพันธ์ / พงษ์เอก สุกลใส
Pornpimon Rungruangsin / Panya Sungkawadee / Khajohnsak Roonprapan / Phong-ek Suksai

449

ธรรมาภิบาลในการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามความคิดเห็น
ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
Good Governance in Local Government Administration as Perceived by
Graduate Students, Ubon Ratchathani Rajabhat University
วิชัย ลุนสอน / ไพศาล พากเพียร
Wichai Lunson / Paisan Phakphian

465

อิทธิพลของการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลต่อประสิทธิผลการ
บริหารงานของเทศบาลตำบลในจังหวัดสกลนคร

483

The Influence of Good Governance-based Administration on Administrative
Effectiveness of Sub-district Municipalities in Sakon Nakhon Province

ชาติชัย อุดมกิจมงคล

Chardchai Udomkijmongkol

มุมมองเชิงทฤษฎีของการนำนโยบายไปปฏิบัติ

501

Theoretical Perspectives on Policy Implementation

สุปราณี ธรรมพิทักษ์

Supranee Thampitug

สมรรถนะผู้บริหารท้องถิ่นในศตวรรษที่ 21

519

Competency of Local Executives in the 21st Century

ภัทรพล ทศมาศ / สันญา เคนาภูมิ / ยุภาพร ยูภาส

Pattarapon Tossamas/ Sanya Kenaphoom/ Yupaporn Yupas

ปัจจัยที่มีผลต่อความเครียดในการปฏิบัติงานของตำรวจจราจร กรุงเทพมหานคร
Factors Affecting the Stress in Operations of Traffic Police in Bangkok

539

ฐิติวัฒน์ ยะชัยมา / วรณมา แผนมุนิน

Thitiwat Yachaima / Wanna Phaeenmunin

กระบวนการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อการตื่นรู้

561

A Buddhist Psychological Process of Self-development for Awakening

พระครูพิมลปัญญานุยุต (บุญทา อินต๊ะปัญญา) / สิริวัฒน์ ศรีเครือดง / ลำพอง กลมกุล

Phrakhrū Pimolpaṅkānuyut (Bhuṅtā indapaṅkā) / Siriwat Srikhruedong / Lampong Klomkul

บทปริทัศน์หนังสือ (Book Review) เรื่อง คิดแบบอัจฉริยะ

597

Book Review on Intelligent Thinking

สมศักดิ์ จีวัฒนา

Somsak Jeewattana

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม: กรณีศึกษา
ประเพณีขึ้นภูเขาไฟกระโดง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
Community Participation in Cultural Management: A Case Study
of Tradition of Ascending Kradong Volcano, Muang District, Buriram Province

ศรินทร์า แทงภู¹ / เชาวฤทธิ์ โสภักดี² / ขวัญนา วงศ์ไพศาลสิริกุล³ / กิตติสา วงศ์คำ⁴

Srinual Tangpoo / Chawalit Sophakdee /

Khwannapa Wongpaisansirikul / Kitisa Wongkham

¹⁻⁴ สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

Social Development Program, Faculty of Humanities and Social Sciences Buriram Rajabhat University

บทคัดย่อ

รายงานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการทางวัฒนธรรมท้องถิ่นประเพณีขึ้นภูเขาไฟกระโดง จังหวัดบุรีรัมย์ ศึกษาความเชื่อในประเพณีขึ้นภูเขาไฟกระโดงจังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อสร้างจิตสำนึกให้กับเยาวชนประชาชนในท้องถิ่นให้ตระหนักและเห็นคุณค่าในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและสร้างความภาคภูมิใจในชุมชนท้องถิ่นของตน พื้นที่ในการวิจัย คือ ชุมชนที่อาศัยอยู่บริเวณรอบวนอุทยานภูเขาไฟกระโดง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ เก็บข้อมูลโดยใช้สัมภาษณ์แบบเชิงลึกเฉพาะราย จัดกลุ่มสนทนาเฉพาะประเด็น การสังเกตการณ์เป็นการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม: กรณีศึกษา ประเพณีขึ้นภูเขาไฟกระโดง จังหวัดบุรีรัมย์ มี 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านการรับรู้ และการแลกเปลี่ยนข้อมูล 2) ด้านการคิด ค้นหา วิเคราะห์ปัญหา ร่วมวางแผน 3) ด้านการร่วมดำเนินการตามแผนหรือร่วมกิจกรรม 4) ด้านการร่วมรับผลประโยชน์ ความภาคภูมิใจ และการมีรายได้ และ 5) ด้านการติดตามประเมินผล โดยชุมชนมีการรับรู้และการแลกเปลี่ยนข้อมูลมากที่สุด แต่ชุมชนมีส่วนร่วมน้อยที่สุดได้แก่ ด้านร่วมรับผลประโยชน์ที่เป็นรายได้ ด้านความเชื่อของคนในชุมชน พบว่า เป็นความเชื่อที่เกิดจากความนึกคิดของคนในอดีต และแสดงออกมาทางพฤติกรรม เป็นวัฒนธรรมพิธีกรรม จนเกิดเป็นวัฒนธรรมประเพณีที่สืบทอดโดยมีการปรับและประยุกต์ให้เหมาะสมกับยุคสมัยในเรื่องที่เหมาะสม ส่วนแก่น

หรือรากของวัฒนธรรมประเพณียังคงอยู่ นั่นคือความเชื่อที่ทำให้เกิดวิถีชีวิตของคนที่ดำเนินการหรือปฏิบัติแล้วเกิดความเป็นสิริมงคล หากมนุษย์ปราศจากความเชื่อแล้วสิ่งมีชีวิตในสังคม พิธีกรรม จารีตและวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามจะส่งต่อไปให้กับเยาวชนคนรุ่นต่อไปตามความเหมาะสมกับยุคสมัยโลกาภิวัตน์ ด้านการสร้างจิตสำนึกให้กับเยาวชน พบว่า เยาวชนที่เข้าร่วมกระบวนการเสริมสร้างจิตสำนึกได้เกิดองค์ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเกิดความรู้สึกรักความภาคภูมิใจสืบสานอนุรักษ์ และเผยแพร่ส่งต่อไปให้กับเยาวชนรุ่นต่อไป

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของชุมชน, การบริหารจัดการวัฒนธรรม, ประเพณีขึ้นภูเขาไฟกระโดง

Abstract

The purposes of this research were to study community participation in cultural management of the tradition of ascending Kradong Volcano Forest Park in Buriram Province and to investigate the belief in the tradition in order to raise awareness for young and local people to recognize the value of preserving the cultural heritage and to establish their own community's pride. The research area was the community around the Kradong Volcano Forest Park, Muang District, Buriram Province. The data for this qualitative study were collected through in-depth interview, focus discussion, and observation and participant observation. The results showed that the community participation in cultural management consisted of 5 following aspects: 1) perception and information exchange, 2) thinking, searching and analyzing problems, and planning, 3) cooperation or participation in planned activities, 4) benefit sharing, pride and income, and 5) evaluation. The community had the highest awareness and exchange of information but least participation in income sharing. The belief in people in the community is a belief in the thought of the people in the past. The ritual culture is a cultural heritage. The adaptation and adaptation to the appropriate age. The essence or roots of cultural traditions remain. That is the belief that leads to a way of life. The operation or practice of prosperity. If mankind is not faithful, then living organisms, societies, rituals, traditions and good traditions will pass on to future generations as appropriate to the era of globalization. Awareness for the youth has shown that young people who participate in the process

of raising awareness have developed knowledge about their local culture. Feel Pride, preserve, and disseminate to young generations.

Keywords: community participation, cultural management, tradition of ascending Kradong
Volcano Forest Park

บทนำ

ในยุคที่โลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ศิลปวัฒนธรรมในระดับชุมชนยังคงมีอยู่ในทุกชุมชน ทั้งศิลปวัฒนธรรมที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ เพียงแต่ละชุมชนยังขาดแนวทางและองค์ความรู้ในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม การอนุรักษ์ พื้นฟู และการถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมที่มีอยู่อย่างหลากหลายให้มีความเข้าใจ และเห็นถึงความสำคัญในการอนุรักษ์ สืบทอด และถ่ายทอดไปยังคนรุ่นต่อไป ยูเนสโก (UNESCO) เป็นองค์กรระดับนานาชาติที่มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนและฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม ประเพณีที่มีอยู่ในชุมชน นับแต่อดีตถึงปัจจุบันศิลปวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นทั้งจับต้องได้และจับต้องไม่ได้รวมทั้งการเชื่อมโยงความเป็นมาของวัฒนธรรมกับชุมชน รวมถึงพุทธประวัติ สิ่งเหล่านี้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันมีคุณค่าและเป็นเสมือนเอกลักษณ์ของความเป็นไทย

จังหวัดบุรีรัมย์เป็นจังหวัดที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และภาษา โดยมีกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นชนพื้นเมือง ประกอบไปด้วย ไทยเขมร ไทยลาว ไทยโคราช และไทยส่วย(กูย) จึงมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของตนเองมีการสืบสานประเพณีสืบทอดกันมาเป็นเวลาช้านาน ดังจะเห็นได้จากประเพณีและโบราณสถาน โบราณวัตถุที่ยังคงสภาพให้เห็นอยู่เป็นจำนวนมากในจังหวัดบุรีรัมย์ อาทิเช่น

ประเพณีขึ้นภูเขาไฟกระโดง ประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ประเพณีไหว้พระเจ้าใหญ่วัดหงส์ เป็นต้น ประเพณีขึ้นภูเขาไฟกระโดง เป็นประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนที่สืบทอดมาเป็นระยะเวลาช้านานโดยกลุ่มชนดั้งเดิม ซึ่งนับเป็นกุศโลบายของคนในชุมชนเพื่อสร้างความสามัคคี ความเชื่อในวิถีชีวิตความเป็นอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขของคนในชุมชน โดยการนำธรรมชาติสิ่งแวดล้อมมาผสมผสานกับประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อ ซึ่งเป็นประเพณีที่ชุมชนกำหนดขึ้นมาในช่วงเทศกาลเดือน 5 (เทศกาลสงกรานต์) เพื่อให้คนในชุมชนมาร่วมตัวกันในการแห่ผ้าอั่งสะขึ้นภูเขาไฟกระโดง

โดยเดินขึ้นบันไดนาค 297 ขั้น เพื่อนำผ้าอังสะขึ้นไปห่มพระสุภัทรบพิตร ประดิษฐานอยู่บนปากปล่องภูเขาไฟกระโดง ซึ่งเป็นภูเขาไฟ 1 ใน 6 ลูก ของจังหวัดบุรีรัมย์ที่ดับสนิทแล้ว นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมที่เป็นภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ประชาชนชาวจังหวัดบุรีรัมย์ได้สืบทอดต่อกันมา คือพิธีบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อัญเชิญผ้าอังสะเดินขึ้นบันไดภูเขาไฟกระโดง แล้วนำผ้าอังสะไปห่มพระสุภัทรบพิตร พระพุทธรูปประจำจังหวัดบุรีรัมย์ เจริญพระพุทธรณ์ขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์และพิธีสงฆ์ พระสุภัทรบพิตร พิธีสงฆ์พระสงฆ์ พิธีรดน้ำขอพรจากผู้สูงอายุ รวมทั้งมีการละเล่นพื้นบ้าน (เรือบตรด) ของคนในชุมชนท้องถิ่นจัดขึ้นเพื่อเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนและเยาวชนได้รู้ถึงคุณค่าประเพณีอันงดงามและสืบสานประเพณีขึ้นภูเขาไฟกระโดงให้คงอยู่คู่ชาวบุรีรัมย์สืบไป อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดบุรีรัมย์อีกด้วย

ดังนั้นเพื่อการอนุรักษ์ สืบสาน เผยแพร่ วัฒนธรรมท้องถิ่นประเพณีขึ้นภูเขาไฟกระโดงของชุมชนท้องถิ่น จังหวัดบุรีรัมย์ ที่มีคุณค่าควรแก่การศึกษา อนุรักษ์และสืบสาน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ผ่านทางความคิดความเชื่อเพื่อความเป็นสิริมงคล และสร้างจิตสำนึกให้กับเยาวชนเกิดพลังความรักความสามัคคี มีความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของตนเอง นำไปสู่วิถีชีวิตชุมชนที่เข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ประเพณีขึ้นภูเขาไฟกระโดงจังหวัดบุรีรัมย์
2. เพื่อศึกษาคิดความเชื่อในประเพณีขึ้นภูเขาไฟกระโดงจังหวัดบุรีรัมย์
3. เพื่อสร้างจิตสำนึกให้กับเยาวชน ประชาชนในท้องถิ่นให้ตระหนักและเห็นคุณค่าในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและสร้างความภาคภูมิใจในชุมชนท้องถิ่นของตน

ขอบเขตการวิจัย

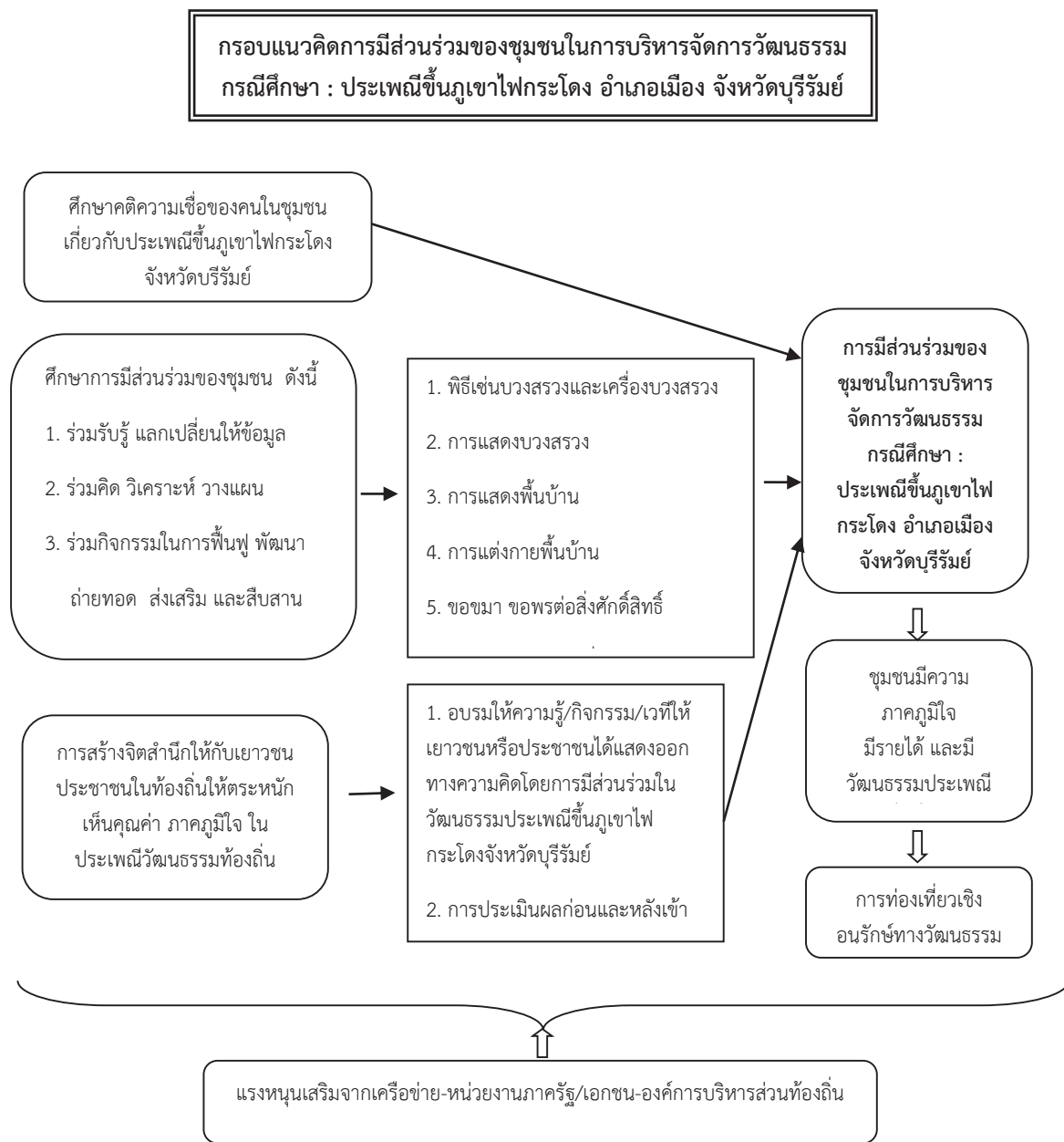
การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรมกรณีศึกษา: ประเพณีขึ้นภูเขาไฟกระโดง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยแบ่งออกเป็นขอบเขตด้านเนื้อหา ด้านประชากร และด้านสถานที่ ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการทางวัฒนธรรมท้องถิ่นประเพณีขึ้นภูเขาไฟพระโดงจังหวัดบุรีรัมย์ ศึกษาคติความเชื่อในประเพณีขึ้นภูเขาไฟพระโดงจังหวัดบุรีรัมย์ และสร้างจิตสำนึกให้กับเยาวชน ประชาชนในท้องถิ่นให้ตระหนักและเห็นคุณค่าในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและสร้างความภาคภูมิใจในชุมชนท้องถิ่นของตน

ขอบเขตด้านประชากรและสถานที่ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ชุมชนที่อาศัยอยู่บริเวณรอบวนอุทยานภูเขาไฟพระโดง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีเจาะจงจากประชากรที่เกี่ยวข้องกับประเด็นวิจัย จำนวน 130 คน แบ่ง 2 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มปราชญ์ ผู้รู้ ผู้นำในชุมชน ประชาชน หน่วยงานภาครัฐและนักท่องเที่ยวที่มาร่วมประเพณีขึ้นภูเขาไฟพระโดงจังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 80 คน
2. กลุ่มเยาวชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนรอบวนอุทยานภูเขาไฟพระโดงจังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 50 คน

กรอบแนวคิด

วิธีดำเนินการวิจัย

พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย คือ ชุมชนที่อาศัยอยู่บริเวณรอบวนอุทยานภูเขาไฟกระโดง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

กลุ่มตัวอย่างโดยวิธีเจาะจงจากประชากรที่เกี่ยวข้องกับประเด็นวิจัย จำนวน 130 คน แบ่ง 2 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มปราชญ์ ผู้รู้ ผู้นำในชุมชน ประชาชน หน่วยงานภาครัฐและนักท่องเที่ยวที่มาร่วมประเพณีขึ้นภูเขาไฟพระโดงจังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 80 คน
2. กลุ่มเยาวชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนรอบวนอุทยานภูเขาไฟพระโดงจังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 50 คน

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำรา แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม และลงพื้นที่เก็บข้อมูล เนื่องจากเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ จึงใช้สัมภาษณ์แบบเชิงลึกเฉพาะราย(In-depth Interviews) จัดกลุ่มสนทนาเฉพาะประเด็น (Focus Group) การสังเกตการณ์ (Observation) เป็นการสังเกตแบบมีส่วนร่วม(Participant Observation) โดยเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมกับกลุ่มประชากรที่เข้าร่วมโครงการวิจัยในครั้งนี้ นอกจากนี้การเก็บข้อมูลการมีส่วนร่วมของชุมชนและกระบวนการสร้างจิตสำนึกของเยาวชนในประเพณีขึ้นภูเขาไฟพระโดงได้ใช้การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณเข้ามาเกี่ยวข้องเพื่อช่วยจัดเก็บข้อมูล รวมทั้งการจัดเวที เสวนา แสดงออกแลกเปลี่ยนทางความคิด จัดเวทีคืนข้อมูลและสรุปบทเรียน รวมทั้งการมีส่วนร่วมหนุนเสริมจากหน่วยงานราชการหรือภาคีเครือข่ายทางวัฒนธรรมต่างๆ

ผลการวิจัย

1. กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่นประเพณีขึ้นภูเขาไฟพระโดง จังหวัดบุรีรัมย์ ในอดีตประมาณ ปี พ.ศ.2495 มีการจัดประเพณีขึ้นเขากระโดง เรียกว่า“งานนมัสการปิดทองรอยพระพุทธรบาทเขากระโดง”ต่อมาปี พ.ศ.2546 พระราชปริยัติยาลังการ เจ้าคณะจังหวัดบุรีรัมย์ ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของประเพณีขึ้นเขากระโดง จึงกำหนดจัดงานประเพณีอีกครั้งโดยกำหนดในช่วงใกล้วันสงกรานต์ เพื่อสวดชะตาเมืองและจัดให้มีพิธีบวงสรวงสิ่งศักดิ์ อัญเชิญผ้าอังสะ ปิดทองรอยพระพุทธรบาทจำลอง เจริญพระพุทธมนต์ สรงน้ำพระสงฆ์ รดน้ำขอพระผู้สูงอายุ และมีการละเล่นพื้นบ้าน เพื่อฟื้นฟู ส่งเสริมสืบสาน และอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีขึ้นภูเขาไฟพระโดง ให้ดำรงคงอยู่สืบไป มีการจัดงานสืบสานต่อเนื่องกันมาเป็นประจำทุกปีในวัน

ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 5 ในช่วงเดือนเมษายน ปัจจุบันสำนักงานวัฒนธรรมอำเภอเมืองบุรีรัมย์ เป็นเจ้าภาพในการจัดงาน และมีแรงหนุนเสริมในการจัดกิจกรรม โดยมีประชาชนในชุมชนมาตั้งโรงทาน การทำบุญมีการบูรณาการร่วมกันระหว่างองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน วัด และหน่วยงานภาครัฐ อาทิเช่น องค์การบริหารส่วนตำบลเสม็ด เทศบาลเมืองชุมเห็ด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ สภาวัฒนธรรมอำเภอเมืองบุรีรัมย์ สภาวัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์ และวัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์นับเป็น การสืบสานวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และท้องถิ่นจากรุ่นสู่รุ่น มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบให้เหมาะสมกับยุคสมัย หากแก่นหรือรากของวัฒนธรรมยังอยู่ให้สืบสานต่อไป

จากข้อมูลจากผู้ตอบแบบสอบถาม กลุ่มที่ 1 กลุ่มปราชญ์ ผู้รู้ ผู้นำในชุมชน ประชาชน หน่วยงานภาครัฐและนักท่องเที่ยวที่มาร่วมประเพณีขึ้นภูเขาไฟกระโดง จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 80 คน พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนอยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 74.58 ส่วนการไม่มีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 29.02 และพบว่าคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการรับรู้มากเป็นอันดับ 1 คิดเป็นร้อยละ 81.2 รองลงมาเป็นร่วมดำเนินกิจกรรม คิดเป็นร้อยละ 74.58 รองลงมาเป็นร่วมติดตามประเมินผล คิดเป็นร้อยละ 62.5 ร่วมคิดร่วมวางแผน คิดเป็นร้อยละ 61.2 และน้อยที่สุดคือร่วมรับผลประโยชน์ คิดเป็นร้อยละ 58.8 ซึ่งนอกจากผู้ที่ให้ความสนใจและมีส่วนร่วมในกิจกรรมทั้ง 5 ด้านของประเพณีขึ้นภูเขาไฟกระโดง จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นวัยผู้ใหญ่ที่มีอายุตั้งแต่ 31 ปีขึ้นไป โดยผู้มีอายุต่ำกว่า 20 ปี ให้ความสนใจและการมีส่วนร่วมน้อยที่สุด ซึ่งในช่วงอายุดังกล่าวจะเป็นเยาวชนที่จะเป็นผู้สืบทอดวัฒนธรรมดังกล่าว ซึ่งในกระบวนการวิจัยได้มีกิจกรรมหรือกระบวนการสร้างจิตสำนึก สร้างความตระหนักให้กับเยาวชนในบริเวณรอบวนอุทยานภูเขาไฟกระโดงจังหวัดบุรีรัมย์ในมิติวัฒนธรรม : ประเพณีขึ้นภูเขาไฟกระโดง จังหวัดบุรีรัมย์

2. ด้านคติความเชื่อของชุมชนในประเพณีขึ้นภูเขาไฟกระโดง จังหวัดบุรีรัมย์ จากการศึกษาคติความเชื่อ โดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 1 กลุ่มปราชญ์ ผู้รู้ ผู้นำในชุมชน ประชาชน หน่วยงานภาครัฐและนักท่องเที่ยวที่มา ร่วมประเพณีขึ้นภูเขาไฟกระโดง จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 80 คน พบว่า เป็นความเชื่อที่เกิดจากความคิดของคนในชุมชนในสมัยก่อนสืบทอดมา กราบไหว้รอยพระพุทธรูปที่ประดิษฐานอยู่บนภูเขาไฟกระโดง จังหวัดบุรีรัมย์ ปฏิบัติต่อ ๆ กันมา จนเกิดเป็นประเพณีที่สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน เป็นการแสดงความเชื่อออกมาเป็นรูปธรรมผ่าน พิธีกรรม โดยเชื่อว่าผู้ใดที่ได้ขึ้นมากกราบไหว้พระพุทธรูปจำลองแล้วจะเป็นสิริมงคลทำให้ในปีนั้น

จะประสบผลสำเร็จ ได้รับการคุ้มครองจากอำนาจเหนือธรรมชาติ เป็นต้น ดังนั้นผู้สูงอายุในชุมชนจึงนิยมพาลูกหลานเดินขึ้นภูเขาไฟกระโดงจังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อนมัสการรอยพระพุทธรบาท มีการห่อข้าวปลาอาหารขึ้นไปรับประทานร่วมกันบนเขา เมื่อรับประทานเสร็จเรียบร้อยแล้วเดินลงจากเขา กลับภูมิลำเนาด้วยความอิ่มเอิบใจจากผลบุญ และในโอกาสนี้ชาวบ้านได้มีโอกาสนี้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องต่างๆในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับประเพณีขึ้นภูเขาไฟกระโดงดังนี้

1) ความเชื่อเกี่ยวกับบุคคลหรือตัวมนุษย์ 2) ความเชื่อเกี่ยวกับวัตถุ 3) ความเชื่อเกี่ยวกับสถานที่ 4) ความเชื่อเกี่ยวกับวันเวลา

3. การสร้างจิตสำนึกให้กับเยาวชนและประชาชนในท้องถิ่นให้ตระหนักและเห็นคุณค่าในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและภาคภูมิใจในชุมชนท้องถิ่นของตน จากกระบวนการสร้างจิตสำนึกให้กับเยาวชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณรอบวนอุทยานภูเขาไฟกระโดงจังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 50 คน พบว่า เยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมส่วนใหญ่ไม่เคยมาร่วมกิจกรรมประเพณีขึ้นเขากระโดง จังหวัดบุรีรัมย์ แต่มีเยาวชนบางคนเคยมาร่วมเป็นประจำ เนื่องจากอาศัยอยู่ในชุมชนใกล้เคียงเขากระโดงมาร่วมทำบุญกับพ่อแม่หรือผู้ปกครอง หลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมพบว่าเยาวชนเกิดความเข้าใจ รู้สึกรักและหวงแหนมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น หากกิจกรรมดังกล่าวได้ขยายผลให้กับเยาวชนเพิ่มขึ้น ซึ่งเยาวชนเป็นผู้สืบสานประเพณีวัฒนธรรมต่อไป วัฒนธรรมไทยคงอยู่คู่ชาติไทยต่อไปอย่างยั่งยืน ถึงแม้จะจบโครงการวิจัยนี้ไปแล้ว หากแต่เครือข่ายทางวัฒนธรรมเยาวชนต้นแบบสร้างสรรค์ คิดดี ทำดี มีจิตอาสา ยังประสานงานและอธิฐานจิตที่เป็นต้นแบบและขยายผลงานด้านประเพณีวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นต่อไป

4. ข้อเสนอแนะ จากกระบวนการสอบถามและสัมภาษณ์แบบเจาะลึก กลุ่มตัวอย่างจำนวน 130 คน จาก 2 กลุ่ม พบว่ามีข้อเสนอแนะหรือแนวทางในการสืบสานประเพณีขึ้นภูเขาไฟกระโดง จังหวัดบุรีรัมย์ สำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ต่อไป สรุปได้ดังนี้

4.1 ข้อเสนอแนะต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน ชุมชนควรมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน โดยบูรณาการร่วมกันระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน และหน่วยงานราชการที่มีหน้าที่จัดกระบวนการให้เกิดการบูรณาการและหนุนเสริม ควรเพิ่มการมีส่วนร่วมของชาวบ้านที่สำคัญควรสืบสานประเพณีอันศักดิ์สิทธิ์เพื่อความเป็นสิริมงคลเป็นมงคลต่อชีวิตและที่พึงทางใจของประชาชนต่อไป

4.2 ข้อเสนอแนะต่อการสร้างจิตสำนึก ควรสร้างจิตสำนึกให้เยาวชนเพื่อ การอนุรักษ์ สืบสานวัฒนธรรมประเพณีขึ้นภูเขาไฟกระโดง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยการให้ความรู้ ความเข้าใจ สร้างจิตอาสา ความภาคภูมิใจในมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น โดย บุรณาการร่วมกับโรงเรียนให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมและควรสร้างเวทีให้เยาวชนได้มีส่วนร่วม ในกิจกรรมต่างๆ

4.3 ข้อเสนอแนะด้านอื่น ๆ ได้แก่

4.3.1 ด้านการประชาสัมพันธ์ ควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์และสร้าง ความรับรู้ให้กับคนในชุมชน ประชาชนในจังหวัดบุรีรัมย์ และจังหวัดใกล้เคียง ได้ทราบโดยทั่วถึง มี การประสานขอความร่วมมือจากการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดบุรีรัมย์

4.3.2 ด้านกิจกรรม ควรมีกองทุนและจัดกิจกรรมหารายได้ มีรถบริการ ผู้สูงอายุ ประชาชน หรือนักท่องเที่ยวในการขึ้น-ลงเขา การจัดเครื่องบวงสรวงและบายศรีควรทำ อย่างถูกต้องและสมบูรณ์ครบถ้วน มีการสมโภชในประเพณีขึ้นภูเขาไฟกระโดงตามประเพณีโบราณ และจัดงานให้ยิ่งใหญ่เหมาะสมกับเป็นสถานที่สำคัญและประเพณีที่สำคัญของเมืองบุรีรัมย์

4.3.3 ด้านอื่นๆ การกำหนดการจัดงานควรประชาสัมพันธ์ให้ทราบโดยทั่ว กัน และเป็นไปตามกำหนดการ วัน เวลาในการจัดควรจัดความเหมาะสมและสะดวกของคนใน ชุมชน สถานที่จัดกิจกรรม สะอาด ร่มรื่น และดูแลให้บริการผู้ที่มาร่วมงานเป็นอย่างดี ร้านค้า ร้านอาหาร ห้องน้ำ ถึงขยะ ควรสะอาดและเพียงพอแก่นักท่องเที่ยวหรือผู้มาร่วมงานประเพณี สถานที่จอดรถควรสะดวกและเพียงพอ ในอดีตเคยมีน้ำขังปากปล่องภูเขาไฟ และมีสระน้ำบนเขา ปัจจุบันไม่ควรพัฒนาเพื่อรองรับการท่องเที่ยว อาทิเช่น สร้างน้ำตกหรือน้ำไหลลงจากเขา หมุนเวียนกับอ่างเก็บน้ำที่อยู่บริเวณเชิงเขา เพิ่มกิจกรรมระหว่างทางเดินขึ้นบันได สร้างศาลาพัก ระหว่างทางเดินบันไดนาค เสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพิ่มป้ายอธิบายหรือ วิทยากรบรรยายให้ความรู้ตามจุดต่างๆ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดสรรงบประมาณ หรือเข้ามาหนุน เสริมในการจัดงานประเพณีขึ้นภูเขาไฟกระโดง จังหวัดบุรีรัมย์

อภิปรายผล

จากการศึกษา พบว่า ประเพณีขึ้นภูเขาไฟกระโดง จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นประเพณีท้องถิ่นที่มีการสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น กิจกรรมต่างๆสามารถสร้างความรัก ความสามัคคี จิตอาสา และสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจ การอนุรักษ์ สืบสานและเผยแพร่ต่อไป โดยใช้สถานที่ใกล้ชุมชน คือ วนอุทยานภูเขาไฟกระโดง จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งเป็นภูเขาไฟ 1 ใน 6 ลูกของจังหวัดบุรีรัมย์ที่ได้พัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัด โดยมีรูปแบบขั้นตอนและองค์ประกอบ 6 ส่วน ดังนี้ 1) บุคคล 2) ลำดับขั้นตอน 3) พิธีกรรมและเครื่องเซ่นบวงสรวง 4) สถานที่ 5) โรงทานและห่อข้าวโบราณเป็นห่อข้าวที่ชาวบ้านนำมารับประทานในการขึ้นเขา เรียกเป็นภาษาพื้นเมืองว่า “บายกระจ๊อบ” และ 6) นักท่องเที่ยวและการจำหน่ายสินค้า ประเพณีขึ้นภูเขาไฟกระโดง จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นประเพณีที่สำคัญ ทำให้มีผลในหลายๆด้าน ได้แก่ ด้านสังคมทำให้มีความสัมพันธ์อันดีงามระหว่างสมาชิกในครอบครัวและเครือญาติ ทำให้มีความรัก ความผูกพัน ความเสียสละ ความสามัคคี ด้านเศรษฐกิจทำให้ชุมชนในท้องถิ่นมีอาชีพที่ก่อให้เกิดรายได้เป็นการกระจายรายได้ให้กับชุมชนในท้องถิ่น และส่งเสริมการท่องเที่ยวให้กับทางจังหวัด ซึ่งมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติเข้ามาเที่ยวจังหวัดบุรีรัมย์ทำให้เป็นจังหวัดที่น่าเที่ยวและเป็นจังหวัดที่ห้ามพลาด นับเป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมเป็นอย่างดี

ด้านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า การมีส่วนร่วมทั้ง 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านการรับรู้ และการแลกเปลี่ยนข้อมูล 2) ด้านการคิด ค้นหาวิเคราะห์ปัญหาห้วงวางแผน 3) ด้านการร่วมดำเนินการตามแผนหรือร่วมกิจกรรม 4) ด้านการร่วมรับผลประโยชน์ ความภาคภูมิใจ และการมีรายได้ และ 5) ด้านการติดตามประเมินผล ผลการวิจัยพบว่า ด้านการรับรู้และการแลกเปลี่ยนข้อมูล มีส่วนร่วมของชุมชนมากที่สุด ส่วนการมีส่วนร่วมน้อยที่สุดคือด้านการร่วมรับผลประโยชน์ หากแยกพิจารณาเป็นร่วมรับผลประโยชน์ที่เป็นความภาคภูมิใจจะอยู่ในระดับมากที่สุด แต่ร่วมรับผลประโยชน์ที่เป็นรายได้กลับสู่ชุมชนอยู่ในระดับน้อยที่สุด สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Likhitprasert et al (2010) ที่พบว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนในการร่วมรับรู้โครงการมากเป็นอันดับ 1 และร่วมรับผลประโยชน์มีรายได้จากการท่องเที่ยวอยู่ในระดับน้อย นอกจากนี้จากการศึกษา ยังพบว่า ชาวบ้านในชุมชนสนใจและเต็มใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเอง และพร้อมที่จะเข้ามามีส่วนร่วม หากแต่ในปัจจุบันยังขาดการประชาสัมพันธ์และการหนุนเสริมในการจัดกระบวนการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิเช่น การแลกเปลี่ยนข้อมูล

การประชาสัมพันธ์ ด้านคิดวิเคราะห์ปัญหาหรือร่วมวางแผน ยังไม่มีเวทีให้ชุมชนได้ร่วมคิดวิเคราะห์ปัญหาและร่วมวางแผนเช่นในอดีตที่ผ่านมา ปัจจุบันการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในชุมชน เช่น การนำบุตรหลานมาร่วมกิจกรรมขึ้นภูเขาไฟกระโดง จังหวัดบุรีรัมย์ มาร่วมตั้งโรงงาน และบางคนมาร่วมกิจกรรมต่างๆ เป็นประจำทุกปี แต่ถ้าต้องการให้มีความยั่งยืนควรให้เจ้าของวัฒนธรรมคือคนในชุมชนมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนโดยมีภาครัฐและภาคีเครือข่ายทางวัฒนธรรมให้การหนุนเสริม ดังนั้นภาคีเครือข่ายทางวัฒนธรรม หน่วยงานภาครัฐ เช่น วัฒนธรรมอำเภอ วัฒนธรรมจังหวัด และสภาวัฒนธรรมจังหวัด ควรให้การสนับสนุนและหนุนเสริมวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นอย่างจริงจังต่อเนื่อง และเป็นระบบ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Muangcheangworn et al (2008) พบว่า ขบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมระหว่างสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกับสภาวัฒนธรรมจังหวัด อำนาจเจริญ มีบทบาทในการจัดการทางวัฒนธรรมอย่างเป็นรูปธรรม ได้รับการยอมรับจากชุมชน ทำให้เกิดการพัฒนานุสาวรีย์และเครือข่ายทางวัฒนธรรม กระบวนการมีส่วนร่วมได้แก่ ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ และร่วมรับผิดชอบ การฟื้นฟู สืบทอด เยาวชนและประชาชนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ รักษาคุณค่าของวัฒนธรรม ก่อให้เกิดรายได้ต่อภูมิปัญญาท้องถิ่น เห็นคุณค่าของผลผลิตทางวัฒนธรรม สร้างความภาคภูมิใจและมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Chiamkosit et al (2008) พบว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการ คือ การแต่งตั้งคณะทำงานแยกเป็นฝ่ายต่างๆ มีเทศบาลโดยกองการศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบหลัก ชุมชนเลือกตัวแทนเป็นประธานของชุมชนร่วมเป็นกรรมการจัดงาน คนในชุมชนเสนอความคิดในการจัดกิจกรรม ส่วนปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของประเพณี คือ การนำเครื่องจักสานซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดงาน ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ปกปักรักษาช่วยขับไล่สิ่งชั่วร้ายออกไปจากชุมชน ชาวบ้านที่ร่วมกิจกรรมเกิดความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์วัฒนธรรมถิ่น รวมทั้งมีส่วนราชการและหน่วยงานหนุนเสริม มีงบประมาณสนับสนุนจากเทศบาลเมืองและกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา เทศบาลเมืองให้ความสำคัญแก่ชุมชนในการแสดงความคิดเห็น ดำเนินการเป็นรูปธรรม และเมื่อเสร็จงานมีการประชุมปรึกษาหารือสรุปปัญหาอุปสรรคแนวทางแก้ไขเพื่อใช้ในการดำเนินงานครั้งต่อไป

ด้านคติความเชื่อของคนในชุมชน พบว่า เป็นความเชื่อที่เกิดจากความนึกคิดของคนในอดีตและแสดงออกมาทางพฤติกรรม ผ่านพิธีกรรมจนก่อเกิดเป็นประเพณีสืบทอดกันมา โดยมีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับยุคสมัยในเรื่องที่เหมาะสม ส่วนแก่นหรือรากของวัฒนธรรมประเพณียังอยู่ เป็นวิถีชีวิตของคนที่อยู่อาศัยอยู่ในชุมชนบริเวณรอบวนอุทยานภูเขาไฟกระโดง จังหวัด

บุรีรัมย์ มีความสำนึกและตระหนัก รักและหวงแหนในวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นของตน มีการนำลูกหลานมาร่วมกิจกรรมและเป็นการมาพบปะกันระหว่างคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนต่างๆ เป็นระบบความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นของมนุษย์กับสังคมและมนุษย์กับวัฒนธรรมที่กำหนดขึ้นโดยมนุษย์เอง นอกจากนี้คนในชุมชนยังมีความเชื่อเกี่ยวกับศาสนาพุทธ ศาสนาพราหมณ์ และสิ่งเหนือธรรมชาติ จึงแสดงออกมาทางพฤติกรรมซึ่งเป็นวิถีชีวิตของคนในชุมชน มีกิจกรรมหรือระเบียบ กฎเกณฑ์ทางวัฒนธรรม คือประเพณีขึ้นภูเขาไฟกระโดงปฏิบัติสืบเนื่องมาเป็นเวลากว่า 80 ปีแล้ว นั่นคือความเชื่อทำให้เกิดวิถีชีวิตของคน ที่ดำเนินการหรือปฏิบัติแล้วเกิดความสุข ความภาคภูมิใจ หากมนุษย์ปราศจากความเชื่อแล้วสิ่งมีชีวิตในสังคมคงปราศจากกฎ ระเบียบ แบบแผน พิธีกรรม จารีตและวัฒนธรรมประเพณีสิ่งที่ดีงาม ที่จะส่งต่อไปให้กับเยาวชนคนรุ่นต่อไปได้ปฏิบัติและดำเนินวิถีชีวิตตามความเหมาะสมกับยุคสมัย หากมีการนำเรื่องความเชื่อมาสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรม จริยธรรมให้กับเยาวชน โดยผ่านวัฒนธรรมท้องถิ่น จะช่วยนำสังคมสันติสุขบนความพอเพียงกลับคืนสู่สังคม ถึงแม้จะมีเรื่องเศรษฐกิจ รายได้ การทำมาหากินมาเกี่ยวข้องก็สามารถที่จะเข้าใจเนื่องจากมีความพอเพียง แบ่งปัน เอื้อเฟื้อกัน ดังนั้นมนุษย์จึงควรมีความเชื่อในเรื่องธรรมชาติเป็นฐานเพื่อสร้างความสบายใจ มั่นใจในการดำรงชีวิตของมนุษย์ เช่นพิธีกรรมที่มีรากฐานมาจากความเชื่อในเรื่องผี โดยเฉพาะผีบรรพบุรุษ ในพิธีแซนโชนตาของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรในอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดศรีสะเกษ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Thongtuea et al (2008) พบว่า เป็นพิธีกรรมที่ให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความกตัญญูรู้คุณของลูกหลานต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว เมื่อถึงช่วงเวลาดังกล่าวสมาชิกในครอบครัวก็จะเดินทางกลับภูมิลำเนาเพื่อร่วมพิธีนี้ จนกลายเป็นประเพณีประจำของคนในชุมชน ดังนั้น มนุษย์จึงไม่สามารถขาดความเชื่อได้ เพราะหากขาดความเชื่อแล้วมนุษย์จะไม่เข้าใจตนเอง ไม่เข้าใจโลกหรือสภาพสิ่งแวดล้อมได้

ด้านการสร้างจิตสำนึก พบว่า จากการจัดกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับประเพณีขึ้นเขากระโดง สำนวณลักษณะบริเวณเขากระโดง กับเยาวชนที่เข้าร่วมกระบวนการเสริมสร้างจิตสำนึก ได้เกิดองค์ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนด้วยตนเอง โดยเกิดความรู้ชัด รู้จริง รู้ด้วยตนเอง เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจ รักและหวงแหนประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น อันจะนำไปสู่การปฏิบัติคือการอนุรักษ์ สืบสานวัฒนธรรมประเพณีดังกล่าวต่อไปอย่างภาคภูมิใจ เหมาะสมถูกต้อง และส่งต่อไปให้กับลูกหลานเยาวชนรุ่นต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของ Suwan (1989) ที่กล่าวว่าความสำนึกเป็นความรู้ที่ประจักษ์ชัดที่เกิดจากการมีความรู้จริงหรือรู้แจ้ง รู้อย่างถ่องแท้ในเรื่องที่สนใจว่า อะไร

ผิด อะไรถูก อะไรเป็นผลดีหรือผลเสีย ทำให้เกิดมีความรักหรือความหวงเหวนว่า สิ่งนั้นมีคุณค่า มีประโยชน์ต่อมนุษย์และส่วนรวม เกิดความวิตกกังวลหรือห่วงใยว่าจะมีผลกระทบต่อชีวิตของตนเอง และสังคมอันจะนำไปสู่การปฏิบัติ เพื่อการดูแลรักษาต่อไป และสอดคล้องกับผลวิจัยของ Wasee (1998) และ Gardner (2006) ที่อ้างถึงใน Seangsuk (2009) ว่าจิตสำนึกเป็นมิติด้านหนึ่ง เป็นการรับรู้ทางจิตใจ และก่อให้เกิดพฤติกรรม ซึ่งมีองค์ประกอบ คือ ความรู้ ความรู้สึก และแนวโน้มเชิงพฤติกรรมหรือการกระทำ โดยมีกลยุทธ์หรือเทคนิคในการปลูกจิตสำนึกสาธารณะ โดยการให้ความรัก ให้ความรู้ ภายใต้อำนาจเป็นธรรมชาติเพื่อความเป็นอิสระต่อกัน ในตัวคนๆหนึ่งจะต้องมีจิตสาธารณะ 5 ประการ คือ จิตแห่งวิทยาการ จิตแห่งการสังเคราะห์ จิตแห่งการสร้างสรรค์ จิตแห่งความเคารพ และจิตแห่งคุณธรรม จึงจะกลายเป็นพลังในการขับเคลื่อนองค์กร สังคม และประเทศชาติให้ก้าวไปสู่จุดหมาย อย่างมั่นคงและยั่งยืน โดยการศึกษาครั้งนี้ ได้นำกระบวนการสร้างจิตสำนึกดังกล่าวข้างต้นมาดำเนินการกับกระบวนการสร้างจิตสำนึกให้กับเยาวชนที่อาศัยอยู่บริเวณรอบวนอุทยานภูเขาไฟกระโดง จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้แจ้ง รู้จริง มีการคิดวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับและมีการนำเสนอความคิดผ่านการทำงานเป็นกลุ่ม เกิดจิตอาสา จิตสาธารณะ เป็นเยาวชนต้นแบบที่คิดสร้างสรรค์ มีการอธิฐานจิตและนำไปสู่การปฏิบัติจริง เกิดเครือข่ายเยาวชนทางวัฒนธรรมเพื่อแสดงออกทางพฤติกรรมที่ถูกต้อง สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน สังคม และสร้างความเข้มแข็งให้กับประเพณีขึ้นภูเขาไฟกระโดง จังหวัดบุรีรัมย์ให้ยั่งยืนต่อไป

อนึ่งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่สำคัญกับวัฒนธรรมประเพณี คือนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ได้รับการส่งเสริมและยกระดับให้รองรับการท่องเที่ยวและสร้างรายได้ให้กับชุมชน เช่น วนอุทยานภูเขาไฟกระโดง จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งเป็นสถานที่จัดกิจกรรมได้รับการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชิงวัฒนธรรม หากมีการส่งเสริมประชาสัมพันธ์ให้กิจกรรมประเพณีขึ้นภูเขาไฟกระโดง จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเพิ่มขึ้นจากการมาเที่ยววนอุทยานภูเขาไฟกระโดง ก็จะเป็นการจัดการให้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมให้เกิดความสมดุล ระหว่างคุณค่าทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นนามธรรมกับมูลค่าทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นรูปธรรมของประเพณีขึ้นภูเขาไฟกระโดง และมีการดำเนินการควบคู่กันไประหว่างการส่งเสริมการศึกษาวิจัยทางวัฒนธรรมและการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกด้านต่าง ๆ ในพื้นที่ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเข้ามามีส่วนร่วมทุกกิจกรรมที่เกิดขึ้นต้องเปิดโอกาสให้สาธารณชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้ คิดและตัดสินใจให้มากที่สุด ในลักษณะกระบวนการเรียนรู้

สาธารณะจึงจะเกิดความสมดุลได้ ความสมดุลดังกล่าวจึงหมายถึง ความพึงพอใจร่วมกันของ สาธารณชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในการเลือกที่จะปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติอย่าง หนึ่งอย่างใดต่อทรัพยากรทางวัฒนธรรมของตนร่วมกันบนพื้นฐานขององค์ความรู้ที่ครอบคลุมและ รอบด้าน

กระบวนการวิจัยครั้งนี้ได้ก่อให้เกิดเครือข่ายทางวัฒนธรรม เกิดเครือข่ายเยาวชน ด้นแบบสร้างสรรค์ ทิดดี ทำดี มีจิตอาสาในมิติทางวัฒนธรรมขึ้นในชุมชน มีการดำเนินการเรื่อง วัฒนธรรมประเพณีของชุมชนท้องถิ่นในประเพณีขึ้นภูเขาไฟกระโดง จังหวัดบุรีรัมย์อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งวัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่นในเรื่องอื่นๆ ต่อไป ถึงแม้ว่างานวิจัยจะสิ้นสุดไป

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1. ควรเพิ่มการมีส่วนร่วมในกิจกรรมประเพณีขึ้นภูเขาไฟกระโดงของประชาชนให้ มากขึ้น เช่น การจัดกลุ่มแม่บ้านทอดผ้าอังสะ โดยขอความร่วมมือทุกตำบล อาจมีการจารึกชื่อผู้ทอด หรือการจารึกชื่อเพื่ออุทิศให้บรรพบุรุษ การสร้างเวทีให้เยาวชนได้มีส่วนร่วม เช่น การประกวด ต่างๆ โดยประสานกับโรงเรียน เป็นต้น
2. จังหวัดควรประชาสัมพันธ์ให้ทราบทั่วประเทศในการจัดงานประเพณีขึ้นภูเขาไฟ กระโดงและจัดกิจกรรมเสริมให้หลากหลายเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
3. ควรจัดงานให้ยิ่งใหญ่โดยบูรณาการร่วมกับหน่วยงานต่างๆ และมีการออกฐานแสดง สินค้า หรือเวทีแสดงออกทางวัฒนธรรม เช่น การละเล่นพื้นบ้าน เป็นต้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการส่งเสริมประเพณีขึ้นภูเขาไฟกระโดงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ทางวัฒนธรรม โดยเชื่อมโยงกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
2. ควรศึกษาถึงปัจจัยหรือปัญหาอุปสรรคที่มีผลต่อการสืบสานประเพณีขึ้นภูเขาไฟ กระโดง จังหวัดบุรีรัมย์
3. ควรศึกษาการมีส่วนร่วมหรือบทบาทขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในการ บูรณาการงานด้านวัฒนธรรมกับชุมชนท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

- ขนิษฐา เมืองเชียงหวาน และคณะ. (2551). การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหาร จัดการวัฒนธรรม:กรณีศึกษา เครื่องสักการบูชาอีสานโบราณ บ้านปลาข้าว ตำบลปลาข้าว อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม.
- นวลล่อ แสงสุข. (2552). จิตสำนึกสาธารณะในเยาวชน : กรณีศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- นิภา เจียมไหมสิต และคณะ. (2551). การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม: กรณีศึกษา ประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอนันทนิคม จังหวัดชลบุรี. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม.
- ประเวศ ะส. (2541). ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม. ปาฐกถาพิเศษ ป้าย อังภากรณ์. กรุงเทพฯ:หมอชาวบ้าน.
- พวงคำ ทองทั่ว และคณะ. (2551). การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษา พิธีแซนโคندا อำเภอยุพันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม.
- มนัส สุวรรณ. (2532). การให้ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในจังหวัดน่าน. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วัฒนธรรมพื้นบ้าน คติความเชื่อ. (2530). วัฒนธรรมพื้นบ้าน:คติความเชื่อ (พิมพ์ครั้งที่ 3). โครงการไทยศึกษาฝ่ายวิชาการ โครงการเผยแพร่ผลงานวิจัย ฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักศิลปากรที่ 11 อุบลราชธานี. ร่วมด้วยช่วยกัน: การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมในชุมชนท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- อนันต์ ลิขิตประเสริฐและคณะ. (2553). การมีส่วนร่วมในการบริการจัดการแหล่งท่องเที่ยวอุทยานลำน้ำมาศ. สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. บุรีรัมย์: มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

Translated Thai References

- Baonerd, S & Thepsuriyanon, W. (2012). *Participatory action research in community development*. Bangkok: DeunTula Printing House. The 11th Regional Office of Fine Arts, Ubon Ratchathani. [in Thai]
- Chiamkosit, N. (2008). *The participation of cultural network and community for culture management: A case study of Bun Klang Ban Festival Phanat Nikhom District, Chon Buri Province*. Office of the National Culture Commission Ministry of Culture. [in Thai]
- Folk Culture Appeal Belief. (1987). *Folk culture : appeal Belief* (3rd ed.). Thai study Project, Academic Department, Research Dissemination Project, research Department, Chulalongkorn University. [in Thai]
- Likhitprasert, A et al. (2010). *A participation in service management of tourist attraction Lamnammas Canal Park*. Research and Development Institution Buriram Rajabhat University. Buriram: Buriram Rajabhat University. [in Thai]
- Muangcheangwarn, K. (2008). *The participation of cultural network and community for culture management: A case study of the Esaan Boran worship, Baan Plakaw, Plakaw Sub District, Muang District, Amnat Charoen Province*. Office of the National Culture Commission Ministry of Culture. [in Thai]
- Seangsuk, N. (2009). *Public consciousness in youth: A case study of Ramkhamhaeng University*. Ramkhamhaeng University. Bangkok: Ramkhamhaeng University. [in Thai]
- Suwan, M. (1989). *Enlightenment of education understanding in natural resources and environment in Nan Province*. Chiang Mai University. Chiang Mai: Chiang Mai University. [in Thai]
- Thongtua, P. (2008). *The participation of cultural network and community for culture management: A case study of San-Don-Ta Tradition Khukhan District, Sisaket Province*. Office of the National Culture Commission Ministry of Culture. [in Thai]

ผู้เขียน

ดร.ศรีนวล แดงภู

สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ 439 ถนนจิระ อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ 31000

โทรศัพท์: 099-8645156 อีเมล: nual2509@gmail.com

Author

Dr. Srinaul Tangpoo

Social Development Program, Faculty of Humanities and Social Sciences

Buriram Rajabhat University 439 Jira Rd., Muang District, Buriram Province 31000

Tel.: 099-8645156 E-mail: nual2509@gmail.com

Hand Woven Fabric Learning Resource Management in Surin Province, Banteay Meanchey Province and Champasak District

Sarapee Wantrong¹

¹Faculty of Humanities and Social Sciences, Surindra Rajabhat University, Thailand

Abstract

The purposes of this qualitative and quantitative research were 1) to examine hand woven fabric learning resource management 2) to investigate user satisfaction for hand woven fabric learning resource management and 3) to locate the recommendations for hand woven fabric learning resource management. Research purposive random sampling for qualitative study were 40 librarians, information officers and museum officers. Research samples for quantitative design were 253 service users. There were three distinguish locations as the following: 1) Information and Technology Resource Center in Surindra Rajabhat University, Surin province, Thailand, 2) Library of Meanchey University, Banteay Meanchey province, Kingdom of Cambodia, and 3) Champasak District Museum, Lao People's Democratic Republic. All of them were used by purposive random sampling. Content analysis was used to analyze the content of samples' feedbacks collected from interview, workshop, group discussion and questionnaire. Percentage, mean, and standard deviation were utilized for statistical analysis. The research results revealed that:

1. Hand woven fabric learning resource management in Surin province, Banteay Meanchey province and Champasak district consisted of supply, quality inspection, analysis and classification, registration, storage, maintenance, survey and sales.

2. The overall user satisfaction of hand woven fabric learning resource management in Surin province, Banteay Meanchey province and Champasak district was at a high level. As considered by the locations, it was found that: 1) In Surin province, hand woven fabrics exhibition received the highest mean satisfaction. 2) In Banteay Meanchey province, hand woven fabric learning resources management received the highest mean satisfaction. And 3) In Champasak

district museum, the youth benefit of learning hand woven fabric received the highest mean satisfaction.

3. The recommendations for hand woven fabric learning resource management were 1) permanent exhibition and living exhibition, 2) teaching of hand woven fabric production process, and 3) a curriculum in educational institutes for students and youth to learn weaving for the incessant conservation and inheritance.

Keywords: management, learning resource, hand woven fabric

Introduction

Local knowledge or local wisdom is the knowledge, ideas, beliefs, abilities, and clarity that the group has acquired from their experiences in adaptation to living conditions, for instance, in ecosystem or natural, social and cultural environment (Na Tlang, 1997). Local wisdom covers all career fields and is a valuable resource that needs to be managed for the effectiveness of implementing and serving. Therefore, local knowledge management should be done by experienced personals. Information management is based on the principles and concepts of information management. The major component is the development of local information resources, analysis of local information resources, local information service, local information database and conservation and preservation of local information (Boonyakarn, 2014). The local information or local wisdom is divided into 9 fields: 1) agriculture, industry and crafts, 2) traditional Thai medicine, 3) natural resource and environment 4) community funds and businesses, 5) arts and culture, 6) languages and literature, 7) philosophy, 8) religion and tradition and 9) nutrition (Ministry of Education, 2010). Particularly, the hand woven fabric industry is a symbol of the people in each community that represents race, ethnicity, and cultural differences. It is a significant factor in human life and plays an essential role in terms of economy, society and culture. The pattern design of hand woven in Banteay Meanchey province, Cambodia is similar to the Thai-Khmer pattern design in Surin province. The hand woven fabric pattern design in

Champasak district, Lao People's Democratic Republic is similar to Thai-Loa pattern design in Surin province. However, there are some different prominent features from Surin hand woven fabric. The hand woven fabric learning should be collected, stored, preserved, conveyed and inherited since it is critical in society of learning in the ASEAN region to educate the weavers of all ethnic groups.

Surin province is located in south-east Thailand, close to the Kingdom of Cambodia and the Lao People's Democratic Republic in the partial area of Mekong sub-region. Therefore, hand woven fabric learning resource management in Surin province will be the learning resource and cooperation to reflect the wisdom of traditional hand woven fabric for the use of development, surviving, environment conservation and peaceful unity.

Nowadays, the collection of hand woven fabric is done by governmental fabric museums and private fabric museums. Nevertheless, there are lacks of analysis system, storage, retrieval system for maintenance, rapid access for the users, and learning resources. Educational institutes should be the effective hand woven fabric learning resource operation as they are equipped in terms of location and personnel. Consequently, the researcher was interested in examining the management of hand woven learning resources. The research was aimed at discovering hand woven resource management, analysis, listing, registration, storage, maintenance and services. Thus, it can be as a source of learning for students, weavers and the general public to conserve and inherit local wisdom for the ASEAN community.

Research Objectives

Three objectives were studied:

1. To examine hand woven fabric learning resource management in Surin province, Banteay Meanchey province and Champasak district
2. To investigate user satisfaction of hand woven fabric learning resource management in Surin province, Banteay Meanchey province and Champasak district

3. To locate the recommendations for Hand woven fabric learning resource management in Surin province, Banteay Meanchey province and Champasak district

Research Methodology

Qualitative and quantitative research methodology were applied in this study:

1. Research purposive random sampling for qualitative study were 40 librarians, information officers and museum officers, 20 from Surin province, 10 from Banteay Meanchey province and 10 from Champasak district. Research samples for quantitative design were 253 service users, 100 from Surin province, 68 from Banteay Meanchey province and 85 from Champasak district.

2. The areas of interest in this study were namely 1) Information and Technology Resource Center in Surindra Rajabhat University, Thailand, 2) Library of Meanchey University, Banteay Meanchey province, Kingdom of Cambodia, and 3) Champasak District Museum, Lao People's Democratic Republic.

3. The research instruments for data collection were interview, workshop, group discussion and questionnaire.

4. Content analysis was used to analyze the content of samples' feedbacks collected from interview, workshop, group discussion and questionnaire. Percentage, mean, and standard deviation were utilized for statistical analysis.

Research Results

Research results were presented as follows:

1. Guidelines and standards of hand woven fabric resource management in library and museum in Surin province, Banteay Meanchey province and Champasak district comprised of supply, quality inspection, analysis and classification, registration, storage, maintenance, survey and sales. There were 9 steps of hand woven fabric resource management as follows:

Step 1: The supply of hand woven fabric for traditional and patterned fabrics collections:

1) Purchasing hand woven Fabric directly from weavers or general fabric stores.

2) Donations request and contribution from weavers and fabric collectors.

Step 2: Quality inspection of hand woven fabric done by skilled scholars to determine whether the fabric is new or worn before providing to the users.

Step 3: Fabric analysis and classification as a symbolic system to organize hand woven fabrics consisting of 4 symbolic parts as follows:

Part 1, T (Textile), a code used for type of material

Part 2, code for the country in which the fabric is produced including:

KH for the Kingdom of Cambodia

TH for Thailand

LA for Lao People's Democratic Republic

Part 3, type of weaving technique consisting of 5 codes as follows:

I abbreviated from Ikat (Mudmee fabric)

K abbreviated from Kit (Khaki fabric)

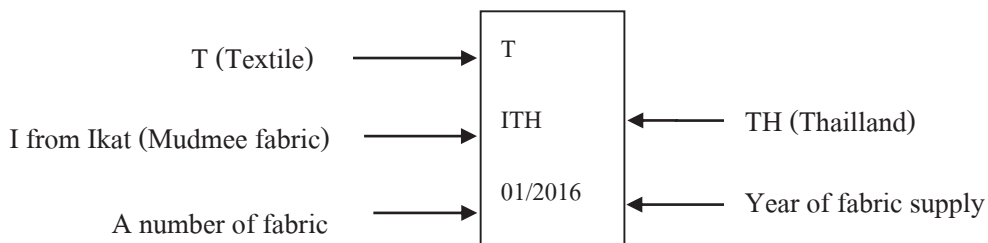
J abbreviated from Jok (Glass fabric)

S abbreviated from Structure (Structural fabric)

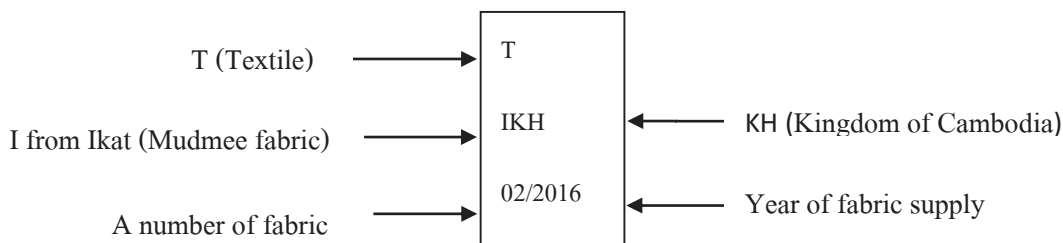
Y abbreviated from Yok (Brocade)

Part 4, registration number and year of fabric supply separated by a forward slash (/), for example, 02/2016

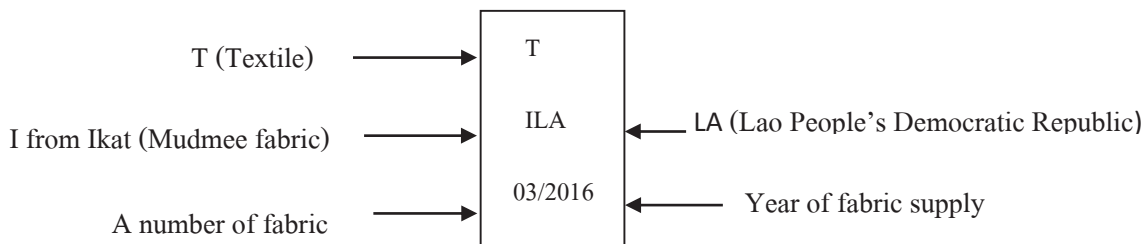
Example of Thai fabric code:

Example of Kingdom of Cambodia fabric code

Example of Lao People's Democratic Republic fabric code

Step 4: Hand woven fabric registration as a hand woven fabric database system for a process of fabric registration in a registration book and material registration card. The registered data as required are the followings:

- 1) Registration number, the registration number starting from 01, 02 onwards for the purpose of fabric tracking and the total number of fabrics in the library
- 2) The date, a tracking of date, month and year of fabric registration
- 3) Fabric code, the code of each fabric
- 4) Name of fabric pattern, for instance, Sago pattern or Eggplant flower pattern
- 5) Source of fabric, the name of fabric producer and store

6) Supply of hand woven fabric, for instance, purchase, donation, or photograph

7) Value of fabric for marketing purpose and the hand woven fabric weaver support

Step 5: Item list or fabric card created after registration for storage and retrieval purposes.

The data required on a 4x6 inch-card are fabric code, fabric photograph on top right, name of fabric pattern, and source of fabric.

Step 6: Fabric storage and presentation in a showcase to avoid dust and exposure of visitors

Step 7: After exhibition storage, a massive hand woven fabrics without storage areas should necessarily be delivered to a fabric storehouse. The fabric must be rolled to avoid wrinkles (folding must be forbidden), wrapped again with mulberry paper and stored in an appropriate temperature.

Step 8: During fabric exhibition, hanging hand woven fabric with a wooden hanger, and avoiding metal needles, and folding were considered at all time. If fabric folding was required, the fabric must be inverted regularly. Spotted mold on fabric must be cleaned with alcohol.

Step 9: The process of fabric survey and sales

1) The reason and schedule of fabric sales written with red ink-marker in remark column

2) Replacing a different color-card for the lost fabric and labeling as sold

3) An update account of fabric sales in each room

4) A separated account for the sales of fabric in storehouse

2. User satisfaction of hand woven fabric learning resource management in Surin province, Banteay Meanchey province and Champasak district

The overall user satisfaction of hand woven fabric learning resource management was at a high level. The results considered by the locations were as follows:

2.1 User satisfaction of hand woven fabric learning resource management in Surin province was at high level ($\bar{x} = 4.45$). Considered by point, overview of the hand woven fabric learning resource exhibition acquired the highest mean ($\bar{x} = 4.76$) followed by promotion of local

wisdom of hand woven fabric ($\bar{x}=4.61$) and the use of hand woven fabric for youth ($\bar{x}=4.57$) respectively.

2.2 User satisfaction of hand woven fabric learning resource management in Banteay Meanchey province was at high level ($\bar{x}=4.24$). Considered by point, traditional hand woven fabric pattern conservation obtained the highest mean ($\bar{x}=4.64$) followed local wisdom for tourism promotion ($\bar{x}=4.54$) and the knowledge of hand woven fabric ($\bar{x}=4.32$) respectively.

2.3 User satisfaction of hand woven fabric learning resource management in Champasak District Museum was at high level ($\bar{x}=4.49$). Considered by point, the use of hand woven fabric for youth gained the highest mean ($\bar{x}=4.70$) followed promotion of local wisdom of hand woven fabric ($\bar{x}=4.65$) and the knowledge of hand woven fabric ($\bar{x}=4.39$) respectively.

3. Recommendations for hand woven fabric learning resource management in Surin province, Banteay Meanchey province and Champasak district

3.1 Recommendations for hand woven fabric learning resource management in Surin province were to organize permanent exhibition, living exhibition, to provide interesting media for public relations, to educate the community about hand woven fabric learning resource, to organize supportive activities among organizations for local collaborative learning network services, for instance, Surin elephant, rice and silverware, and to provide other local knowledge resources that are provincially and nationally well known in accordance with the slogan of Surin province.

3.2 Recommendations for hand woven fabric learning resource management in Banteay Meanchey province were to educate the knowledge about hand woven production process by pattern design, silk preparation and weaving technique training and workshop, to organize hand woven learning resource center, to create hand woven system, hand woven knowledge and equipment, and to create a learning curriculum in university level.

3.3 Recommendations for hand woven fabric learning resource management in Champasak district were to conserve hand woven fabric by supporting students to learn hand weaving, to publicize hand weaving to educational institutes, to organize constantly linked projects for an ASEAN community.

Discussion

According to research objectives, there were three areas of research discussions as follows:

1. Hand woven fabric learning resource management in Surin province, Banteay Meanchey province and Champasak district

The research results revealed that librarians or storekeepers were in charge of the presentation areas in the library and museum. The guidelines of hand woven fabric learning resource management consisted of 8 steps: supply, quality inspection, analysis and classification, registration and fabric system, presentation, maintenance, storage, and sales. The management in both library and museum were similar except for registration. The museum provided international standard registration in accordance with Artherton (1977) who states that the process of organizing information systems is to provide information, analysis, transaction, storage, database creation and distribute the information to the user.

In the management of an effective learning resource, it was necessary to have guidelines or manuals to guide the implementation to achieve the objectives of the organization. According to Suwantararat (2005), library and information network operations were important for both internal and external libraries and information centers. For internal libraries and information centers, collaboration covered the supply of information resources, analysis of information resources and list of information resources, services and general administration of libraries and information centers, such as the development of information resources and other managements. Collaboration affected the better improvement of work processes. Externally, it helped the members to manage the changes so that the users could have a convenient access to a wide range of modern information.

2. User satisfaction of hand woven fabric learning resource management in Surin province, Banteay Meanchey province and Champasak district

were at high levels. The hand woven fabric resource was a source of learning process in the community for anyone in any place, any time, institution, community, lifestyle, livelihood, tradition and rite. Creation of a network of

experiential links resulted in a learning society and a valuable life experience (Amonwiwat, 2001). Consistent with the National Education Act 1999, 2nd edition, 2002 (Ministry of Education, 2003) and Department of Academic Affairs (Department of Academic Affairs, 2002), Learning resources are sources of information, news and experiences that encourages learners to seek knowledge and self-study to enhance learning process. The state must promote the operation and establishment of sufficient and efficient lifelong learning resources. Wantrong (2008) stated that the guidelines for the development of learning resources for hand woven fabric consisted of 4 patterns: 1) hand woven community learning center 2) hand woven fabric learning resource in library 3) hand woven fabric learning resource in museum, and 4) hand woven fabric database. The learning resources were the educational guides for weavers, public and youth.

Hand woven fabric learning resource management in Information and Technology Resource Center in Surindra Rajabhat University, Thailand, Library of Meanchey University, and Champasak District Museum was a collaborative way of defining united learning resources. Soonthonvinit and Visvapaian (2007) stated that when two or more individuals or agencies participated in one activity, the objectives were clearly defined such as production, supply and service. It was in line with the program for the establishment of an ASEAN Community on society and culture as noted by Pakpoom (2013). The program stated targeting the implementation of the ASEAN Community Human Resources Development, and the quality of education. The resource of learning hand woven fabric was another source of learning that people could learn hand woven fabric. It was also the conservation of local wisdom on hand woven fabric in the ASEAN community.

3. Recommendations for hand woven fabric learning resource management in Surin province, Banteay Meanchey province and Champasak district

The research results revealed that there should be a permanent exhibition, living exhibition and interesting media to publicize and educate the people in the province to know the learning resource of hand woven fabric. The service should be continuously provided and promoted. Hand woven fabric production should be taught in the university and encourage

students and youth to learn weaving in order to preserve and pass on hand woven fabrics to the next generation. Hand woven fabric is a kind of wisdom that has been accumulated from the past until the present to serve as an important foundation for the development of society, education and economy of the country. The Constitution of the Kingdom of Thailand (2007) and the National Education Act 1999, 2nd edition, 2002 (Ministry of Education, 2003), contains the important provisions on local wisdom and Thai wisdom, and the encouragement of use of knowledge and expertise from local wisdom people to apply in the educational system internally and externally by the educational organizations mobilizing human resources in all sectors.

Conclusion

According to the research results, the guidelines of hand woven fabric resource management in Surin province, Banteay Meanchey province and Champasak district were supply, registration, listing, storage, maintenance, survey, and sales. The user satisfaction were mostly at high levels and the recommendations were to organize permanent and living exhibition for the users to gain an applicable access to hand woven fabric learning resources, to provide teaching-learning section, and curriculum in schools to support and influent students and the youth to conserve and pass on the knowledge of hand woven fabric.

Recommendations

1. The government should have a policy and allocate the budget to promote the development of learning resources for hand woven fabric in sub-districts, districts and provinces, and for the cooperation among other ASEAN countries.

2. Educational institutes should organize learning resources for hand woven fabric in libraries and local curriculums about hand woven fabric. The teaching should be in the formal, informal and non-formal system to provide the opportunity for the weavers or those who are interested to learn and develop hand woven fabrics.

3. There should be further studies on the development of database of hand woven fabrics and also the ways of managing other local wisdom resources in libraries and museums.

References

- Amonwiwat, S. (2001). *Learning from community and natural learning resources*. Bangkok: National Education Commission.
- Artherton, A. (1977). *Handbook for information system and service*. Paris: UNESCO.
- Boonyakarn, C. (2014). *Local information management*. Nonthaburi: Department of Liberal Arts Sukhothai, Thammathirat Open University.
- Department of Academic Affairs. (2002). Learning resources and learning center. *Journal of Education*. 25(6), pp. 4-11.
- Ministry of Education. (2003). *Basic education curriculum 2001*. Bangkok: Wattana Panich.
- _____. (2010). *The guideline of applying Thai wisdom to informal education and non-formal education*. Bangkok: Office of the Secretary General, Ministry of Education.
- Na Tlang, A. (1997). *Local wisdom in four regions: life style and learning process of Thai villagers*. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University.
- Pakpoom, K. (2013). *Development of competency model for teachers in basic education institutions to support the ASEAN community*. Doctoral thesis, Silpakorn University.
- Soonthonvinit, W. & Visvapaisarn, B. (2007). *Key issues in collaborative information services*. In the course of information services seminar, Unit 13, pp. 1-52. Nonthaburi : Sukhothai Thammathirat University.
- Srijoy, K. (2007). *Synthesis of woven fabrics wisdom into learning*. Bangkok: Language Institute, Thammasat University.
- Suwantararat, P. (2005). *Cooperation between information service institutions*. In the course of Management Information System, Unit 14, pp. 101-133. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat University.

Wantrong, S. (2008). *Development of hand woven learning resource of ethnic groups in the Mekong subregion*. Doctoral Thesis, Surindra Rajabhat University.

Author

Associate Professor Dr. Sarapee Wantrong

Library and Information Science, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Surindra Rajabhat University

286 Surin-Prasart Road Muang District, Surin Province 32000

Fax: 044-513369 Tel.: 044513369 E-mail: want2495@gmail.com

คุณค่าอัตลักษณ์ของผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมืองของจังหวัดชัยภูมิ

Value of Cultural Identity of Local Mud Mee Silk in Chaiyaphum Province

ประภาศรี ถนอมธรรม¹

Praphasri Thanomtham

¹คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

Faculty of Business Administration, Chaiyaphum Rajabhat University

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณค่าอัตลักษณ์ และเพื่อเป็นข้อเสนอแนะแนวทางในการสืบสานภูมิปัญญาการทอผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมือง กลุ่มเป้าหมายคือ กลุ่มผู้ผลิตผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมืองในเขตจังหวัดชัยภูมิ และผู้รู้หรือปราชญ์ด้านการทอผ้าไหม โดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth interviews) และแบบสนทนากลุ่มย่อย (Small focus group discussion) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ผลการวิจัยด้านการศึกษาค่าอัตลักษณ์ พบว่า

1. ภูมิปัญญาการทอผ้าไหมมัดหมี่ลายอัตลักษณ์เกิดจาก คติความเชื่อ ค่านิยม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ตลอดจนวัสดุ เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการทอผ้าไหมมัดหมี่ ถูกกลั่นกรองออกมาเป็น ภูมิปัญญาในด้านการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การสาวไหม วิธีการลอกลาย วิธีการมัดลาย วิธีการมัด ย้อม และวิธีการทอผ้าไหมมัดหมี่ พบว่าลายผ้าไหมที่เป็นลายอัตลักษณ์เกิดจากการนำลายขอนารี และลายหมี่คันไปประยุกต์ผสมผสานกับลายอื่น และลายผ้าไหมที่เป็นลายอัตลักษณ์ของจังหวัด ชัยภูมิมี 17 ลาย คือ 1) ลายขอนารี 2) ลายหมี่คันขอนารี 3) ลายหมี่คันขอน้อย 4) ลายหมี่คันหมี่ข้อ 5) ลายโคมห้า 6) ลายโคมเจ็ด 7) ลายโคมเก้า 8) ลายขอการบิน 9) ลายขอสลับ 10) ลายตะขอ 11) ลาย หมี่คันกระเบื้อง 12) ลายขาเป็ย 13) ลายขอแฉ่ง 14) ลายด่างแห 15) ลายแมงมุม 16) ลายฟองน้ำ 17) ลายขอนิยม ด้านการย้อมสีใช้วัตถุดิบจากธรรมชาติส่วนใหญ่ เช่น สีเหลืองจากดินเข สีแดงจาก ครั่ง เป็นต้น ด้านวิธีการทอส่วนใหญ่ทอด้วยมือโดยใช้กระตุก ใช้เส้นไหมบ้านเลี้ยงเองและเส้น

ไหมที่ซื้อจากหมู่บ้านใกล้เคียง การทอของกลุ่มมีลักษณะการทอที่สม่ำเสมอ ประโยชน์ของผ้าทอลายอัตลักษณ์นอกจากจะเป็นเครื่องนุ่งห่มที่สวยงามเป็นเอกลักษณ์แล้วยังมีความภูมิใจที่ได้รับการภูมิปัญญาการทอผ้าไหมมัดหมี่ลายอัตลักษณ์ที่สืบทอดมาตั้งแต่รุ่นปู่ ย่า ตา ยาย 2. ด้านข้อเสนอแนะในการสืบสานภูมิปัญญาการทอผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมือง ควรนำองค์ความรู้ภูมิปัญญาการทอผ้าไหมมัดหมี่ลายอัตลักษณ์จัดทำเป็นคลังข้อมูลเพื่อทำการเผยแพร่ และพัฒนาเป็นหลักสูตรในการเรียนรู้ รวมทั้งการพัฒนาเป็นศูนย์สาธิตการเรียนรู้ และจำหน่ายผลิตภัณฑ์

คำสำคัญ: คุณค่า, อัตลักษณ์, ภูมิปัญญาท้องถิ่น, ผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมือง

Abstract

This research aims to study the identity of Mud Mee Silk, and as a suggestion to promote the traditional weaving of Mud Mee Silk. Target group was Mud Mee Silk manufacturer, and experts of silk weaving, by purposive sampling. The tools used were in-depth interviews and small focus group discussion. Data analysis was used by analytical descriptive methods. Research results on identity value of Mud Mee Silk, found that 1. The wisdom of weaving was based on beliefs, values, traditions, materials, tools and equipment used in weaving. It was scrutinized as wisdom in the field of mulberry farming for to tying dye and weaving methods of Mud Mee Silk. The silk pattern is the identity pattern by bring the Kaonaree pattern and the Meikhan pattern is applied to blend with other patterns. There were 17 identity patterns ; such as 1) Mei Khonaree, 2) Meikhan Khonaree, 3) Meikhan Khonoi, 4) Meikhan Meekho, 5) Khomha, 6) Khomjett, 7) Khomkhao, 8) Khokarnbin, 9) Khoslab, 10) Takho, 11) Meekhan Krabeung, 12) Khapia, 13) Khongann, 14) Danghea, 15) Mangmom, 16) Fongnum, and 17) Khoniyom. The dyeing process uses most of the natural raw materials such as yellow from Tonkhe tree, and red from shellac. The methods of woven are made mostly by hand using silk produce from own house and buy from neighboring villages. The target group is consistently woven. In addition to being unique apparel, they are

proud to preserve the weaving traditions that have been inherited from the ancestors. 2. Mud Mee native of Chaiyaphum province should be introduced knowledge of wisdom, weaving identity, develop as a learning course, and selling product.

Keywords: value, cultural identity, local wisdom, local Mud Mee silk

บทนำ

คนไทยมีชื่อเสียงว่าเป็นชาติซึ่งทอผ้าไหม และผ้าฝ้ายมานานนับศตวรรษ ผ้าทอมือยังมีความผูกพันและเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางศาสนา และวิถีชีวิตของคนไทยจนเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งกลั่นกรองจากปรากฏการณ์รอบตัว การทอ การเตรียมเส้นใยและการย้อมสี หรือแม้แต่การวางลายผ้าทอแบบดั้งเดิม ผ้าทอยังเป็นผลงานทางด้านศิลปะที่บ่งบอกถึงประเพณีวัฒนธรรมของกลุ่มชนในสังคมนั้นๆ ความงามในลวดลาย ความประณีตของฝีมือ แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมในการทอผ้า จนกลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น บ่งบอกถึงวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น ในส่วนของการทอผ้าในประเทศไทยมีแพร่หลายอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศ และในแต่ละภาคก็มีวิธีการและลักษณะเฉพาะถิ่นที่สืบทอดกันมาตั้งแต่โบราณที่แตกต่างกันไปและการทอผ้าพื้นเมืองมีอยู่ตามกลุ่มชนต่างๆ ของไทยโดยเฉพาะในบริเวณภาคอีสานซึ่งมีเทคนิคการผลิตผ้าหลายวิธีด้วยกันคือ ทอ ยก จก มัดหมี่ ผ้าทอพื้นเมืองที่ทอด้วยมือและเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น ซึ่งเอกลักษณ์ของผ้าทอเหล่านั้น เกิดจากความชำนาญของช่างทอ นับเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ตกทอดมาถึงปัจจุบัน เช่น ลาวเวียงจันทน์ ชาวลาวพวน นอกจากเชื้อสายลาวดังกล่าวแล้ว ยังพบว่ามีคนกลุ่มเชื้อสายอื่นๆ อีก ที่มีความสามารถในการทอผ้าที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ อาทิ เช่น กลุ่มเชื้อสายญไท และกลุ่มชนเชื้อสายเขมรซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในอีสานตอนใต้ ที่ถนัดทอผ้าไหมมัดหมี่มากกว่าอย่างอื่น ส่วนชาวกระโถ้ ที่นิยมทอผ้าฝ้ายมากกว่าทอผ้าไหม การทอผ้าและการคิดประดิษฐ์ลวดลายลงบนผ้านั้นอาจมีรูปแบบแตกต่างกันออกไป ซึ่งขึ้นอยู่กับความนิยม ความเชื่อ วัตถุดิบ รวมทั้งธรรมเนียมประเพณีและความเปลี่ยนแปลงทางสังคมของแต่ละท้องถิ่น (Research Team of Sisaket Rajabhat University, 2011 : 1-2)

ประเทศไทยเป็นศูนย์รวมของเผ่าไทยมีความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรมและได้มีการหลอมรวมเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในภาพรวมของชาติอย่างกลมกลืนพร้อมๆ กับการยอมรับความเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นของแต่ละภูมิภาค ทั้งภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ ในแต่ละภูมิภาคยังมีความแตกต่างหลากหลายและยังคงรักษาอัตลักษณ์ของแต่ละภูมิภาคแต่ละท้องถิ่นไว้อย่างต่อเนื่อง ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นได้รับการส่งเสริมสืบทอด และพัฒนามาเป็นเวลายาวนานพร้อมๆ กับการตั้งถิ่นฐานรกรากของเผ่าไทยซึ่งปรากฏให้เห็นได้ในรูปของมรดกทางวัฒนธรรม ทั้งที่เป็นจิตวิญญาณและผลงานที่สามารถมองเห็นได้และส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่เป็นรูปธรรมเหล่านั้นคือ ศิลปะและวัฒนธรรมของแต่ละภูมิภาคของประเทศไทย ซึ่งปรากฏอยู่ในรูปของผลิตภัณฑ์ทางศิลปหัตถกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อและวิถีความเป็นอยู่ของคนในแต่ละท้องถิ่น ทั้งที่เป็นเครื่องนุ่งห่มที่เป็นสิ่งทอ เครื่องใช้ที่เป็นเครื่องปั้นดินเผา เครื่องใช้ที่เป็นโลหะทั้งเครื่องเงิน เครื่องทอง เครื่องทองลงหิน เครื่องเงิน เครื่องใช้ที่เป็นไม้ เช่น เครื่องแกะสลักและเครื่องจักสาน รวมทั้งผลิตภัณฑ์อื่นๆ ของท้องถิ่นที่กระจายอยู่ในทุกภูมิภาคของประเทศไทย โดยที่ศิลปหัตถกรรมเหล่านั้น ได้ส่งมอบคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมความเป็นท้องถิ่นและความเป็นชาติไทยไว้พร้อมที่จะได้รับการสืบทอดและปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์และสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมต่างๆ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม การศึกษาและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป (Chantachon et al, 2009 : 1-2)

การทอผ้าไหมมัดหมี่ของคนไทยนับเป็นภูมิปัญญาที่ถูกถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ โดยผ่านกระบวนการพัฒนามาอย่างต่อเนื่อง ผสมผสานกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่มีคุณค่าเหล่านี้จากรุ่นสู่รุ่นให้แก่ลูกหลานจนมาถึงปัจจุบัน นับเป็นภูมิปัญญาที่เกิดจากวิถีการดำเนินชีวิตทางเกษตรกรรมของคนไทยมาแต่อดีต เช่น การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การปลูกฝ้าย การทอผ้า การทำนา เป็นการดำเนินวิถีชีวิตที่ต้องใช้ปัจจัยสี่ในการดำรงชีพ ภูมิปัญญาการทอผ้าไหมได้เป็นเพียงเครื่องนุ่งห่มของคนไทย แต่เป็นการสืบทอดภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษ ที่พัฒนามาจนถึงปัจจุบัน และกลายเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น สร้างรายได้ให้แก่ชุมชนในท้องถิ่นต่างๆ อาทิ เช่น ผ้าแพรวา ของจังหวัดกาฬสินธุ์ ผ้ากบบัว ของจังหวัดอุบลราชธานี เป็นต้น (Thanomtham, 2014) การทอผ้าไหมมัดหมี่

ของจังหวัดชัยภูมิ มีประวัติศาสตร์การทอผ้าไหมมายาวนานกว่า 200 ปี นับเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน โดยจังหวัดชัยภูมิมีประวัติการทอผ้าไหมมาช้านานพร้อมกับ การก่อตั้งเมืองชัยภูมิ ภูริยาของท่านเจ้าเมืองของจังหวัดชัยภูมิ คือแม่บุญมีภริยาของเจ้าพระยาภักดีชุมพลหรือที่ชาวจังหวัดชัยภูมิเรียกท่านว่าเจ้าพ่อพญาแลได้นำภูมิปัญญาการทอผ้ามาจากกรุง เวียงจันทน์มาสอนให้ชาวบ้านทอผ้าไหม (Pipattvatchara, 2003) การทอผ้าไหมมัดหมี่ของจังหวัด ชัยภูมิ นั้นเริ่มแรกมีการทอผ้าไหมเพื่อใช้ในการชีวิตประจำวัน ลวดลายที่ปรากฏบนผืนผ้านั้นได้อาศัย แนวความคิดที่ได้จากการดำรงชีวิตประจำวัน โดยมีแรงบันดาลใจมาจากการนำธรรมชาติรอบตัวมา ประยุกต์ใช้ในการออกแบบลวดลายผ้าไหมมัดหมี่ อาทิเช่นลาย “หมี่คันxonาริ” ซึ่งเป็นลายที่เป็น เอกลักษณะหนึ่งของจังหวัดชัยภูมิ โดยลายxonาริได้แนวความคิดจากตะขอไม้ไผ่ของชาวนา แล้ว นำมาประยุกต์กับลายดั้งเดิมของแม่บุญมี คือ ลายหมี่คัน รวมเป็นลายหมี่คันxonาริ เดิมทีเรียกว่า ขอกระหรี “หมี่คันxonาริ” เป็นลายโบราณที่มีมาตั้งแต่ 200 กว่าปีเป็นการนำลายมา 2 ลาย มา ประยุกต์ใส่ร่วมกัน คือ ลายหมี่คันเป็นลายโบราณที่แม่บุญมีได้คิดสร้างสรรค์ประดิษฐ์ขึ้นมาและถูก ถ่ายทอดมาสู่ลูกสู่หลานจนถึงปัจจุบันนับเป็นลายเอกลักษณ์ดั้งเดิมของจังหวัดชัยภูมิ ส่วนอีกลายคือ ลายxonาริ เดิมชาวบ้านเรียกว่าขอกระหรี ซึ่งจินตนาการมาจากตะขอที่คนโบราณใช้ตักน้ำ (ใช้ เกี่ยวกับตะกร้าในการตักน้ำเป็นรูปคล้ายตัวอักษรเอส ของภาษาอังกฤษ) เปลี่ยนชื่อมาเป็นxonาริ สืบเนื่องจากในปี พ.ศ. 2511 สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ได้โดยเสด็จพระราช ดำเนินมาที่จังหวัดชัยภูมิและมีกลุ่มทอผ้าไหมได้นำผ้าทอลายขอกระหรีไปทูลเกล้าทูลกระหม่อม ถวาย สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ท่านทรงมีพระราชเสาวนีย์ว่า “ชื่อลายอะไร” ชาวบ้านตอบว่าลาย “ขอกระหรี” ท่านทรงรับสั่งว่า “ชื่อไม่เพราะ” เลยพระราชทานชื่อให้ใหม่ว่า “xonาริ” หลังจากนั้นกรมพัฒนาชุมชนและกรมหม่อนไหม ได้จัดและคัดเลือกให้ลายหมี่คันxonาริ เป็นผ้าลายเอกลักษณ์ของจังหวัดชัยภูมิ ในปี 2553 (Thanomtham, 2018)

การทอผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมืองของจังหวัดชัยภูมิ กลุ่มผู้ทอผ้าในเขตอำเภอเมือง และ อำเภอโกสุมพิสัยเป็นผู้สูงอายุ มีอายุเฉลี่ยประมาณ 50 ปีขึ้นไป ซึ่งการทอผ้ามัดหมี่ของกลุ่มแม่บ้าน และผู้สูงอายุนี้นักรวมตัวกันเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ทำการทอผ้าไหมเพื่อเป็นอาชีพรอง หรืออาชีพ เสริมจากอาชีพหลักคือการปลูกข้าว ทำการทอผ้าหลังฤดูการเก็บเกี่ยว หรือเว้นว่างจากการทำนา

การทอผ้าไหมมัดหมี่ได้รับการถ่ายทอดมาจาก พ่อ แม่ หรือญาติผู้ใหญ่ สืบต่อกันมาหลายชั่วอายุคน ซึ่งพบว่ากลุ่มคนเหล่านี้คือ กลุ่มคนที่ขาดโอกาสการศึกษาครั้งในวัยหนุ่มสาว จึงได้หันมายึดอาชีพ การทอผ้าเป็นอาชีพรอง และเห็นว่าการทอผ้าเป็นอาชีพที่ไม่มีเกียรติ จึงละเลยหรือไม่อยากให้ ลูกหลานมาสืบสานการทอผ้าไหมมัดหมี่ จึงไม่ได้มีการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาการทอผ้าไหม มัดหมี่ให้แก่ลูกหลาน (Thanomtham, 2014) ประกอบกับการทอผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมืองต้องใช้เวลา ในการเรียนรู้และการลงมือปฏิบัติอย่างตั้งใจและต่อเนื่องจึงจะได้ผ้าไหมมัดหมี่ที่มีคุณภาพดีและ สวยงาม

ปัญหาดังกล่าวอาจส่งผลให้กลุ่มผู้ทอผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมืองของจังหวัดชัยภูมิ อาจละเลย ต่อการสืบสานการทอผ้าไหมมัดหมี่ลายอัตลักษณ์ของจังหวัดชัยภูมิ ที่มีการสืบทอดมาแต่บรรพบุรุษ การสืบสานวัฒนธรรมและภูมิปัญญาการทอผ้าไหมมัดหมี่ของจังหวัดชัยภูมิ มรดกอันล้ำค่าของ จังหวัดชัยภูมิที่สืบทอดจากบรรพบุรุษสู่ลูกหลานก็อาจจะสูญหายไปหากขาดการอนุรักษ์และ พัฒนาอย่างต่อเนื่อง ความสำคัญของปัญหาดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น พบว่าทุนมนุษย์ซึ่งคือทุนทาง วัฒนธรรม ภูมิปัญญาการทอผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมืองนั้นมีที่มาอย่างไร สามารถอนุรักษ์และสืบสาน ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาการทอผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมืองลายที่บ่งบอกถึงอัตลักษณ์ของจังหวัดชัยภูมิ จะยั่งยืนได้นั้น จะต้องอาศัยกระบวนการหรือวิธีการอย่างไร จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้ ตั้งคำถามว่าอัตลักษณ์ของผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมืองของจังหวัดชัยภูมิเป็นอย่างไร และมีวิธีการสืบสาน ภูมิปัญญาการทอผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมืองของจังหวัดชัยภูมิได้อย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณค่าอัตลักษณ์ของผ้าไหมมัดหมี่ของจังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางในการสืบสานภูมิปัญญาการทอผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมือง ของจังหวัดชัยภูมิ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เพื่อหาแนวทางในการศึกษาคุณค่าอัตลักษณ์ของผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมืองในจังหวัดชัยภูมิ มีวิธีดำเนินการวิจัยไว้ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมาย คือ กลุ่มเกษตรกรที่ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม กลุ่มผู้ผลิตผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมืองในเขตจังหวัดชัยภูมิ และผู้รู้หรือปราชญ์ด้านการทอผ้าไหม ที่เลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยแบ่งกลุ่มเป้าหมายออกเป็น 3 กลุ่มดังนี้

1.1 กลุ่มปลูกหม่อนเลี้ยงไหม และสาวไหมในเขตจังหวัดชัยภูมิ ในเขตอำเภอเมืองชัยภูมิ และอำเภอหนองบัวแดง ที่มีการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม และสาวไหม จำนวน 3 กลุ่ม กลุ่มสตรีทอผ้าไหมบ้านเสี้ยวน้อย กลุ่มสตรีทอผ้าไหมบ้านไทรงาม และกลุ่มทอผ้าไหมศูนย์ศิลปาชีพทุ่งกะมัง

1.2 กลุ่มผู้ผลิตผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมืองในเขตจังหวัดชัยภูมิ ในเขตอำเภอเมืองชัยภูมิ อำเภอบ้านเขว้า อำเภอจัตุรัส และอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 6 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มสตรีทอผ้าไหมบ้านไทรงาม 2) กลุ่มทอผ้าไหมศูนย์ศิลปาชีพทุ่งกะมัง 3) กลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านเขว้าวัฒนา 4) กลุ่มสตรีทอผ้าไหมบ้านนาวัง หมู่ที่ 10 5) กลุ่มเครือข่ายทอผ้าตำบลสัมปอ 6) กลุ่มสตรีทอผ้าไหมบ้านเสี้ยวน้อย

1.3 ผู้รู้หรือปราชญ์ด้านการทอผ้าไหม ได้แก่ 1) จากหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 1 ท่านคือ ผู้อำนวยการศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ(ชัยภูมิ) (ผอ. ธีระนันท์ พิจารโหติ) 2) ปราชญ์หรือผู้เชี่ยวชาญด้านการทอผ้าไหม จากชุมชนจำนวน 7 ท่าน (1.นางสมหมาย ชูสกุล 2.นางกิมหลั่น แรงโนนแดง 3.นางบัวเรือน งามสมบัติ 4.นางนวลจันทร์ ครองสุข และ 5.นางบุญโฮม งามสมบัติ 6.นางวิไล บุญดี 7. นางสาวบัวใจ เดิมศิลป์) 3) นักวิชาการในมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิที่เชี่ยวชาญด้านผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมือง 1 ท่าน (ดร.เดือนเพ็ญพร ชัยภักดี) รวมทั้งหมดจำนวน 9 ท่าน

2. เนื้อหา

2.1 การศึกษาคุณค่าอัตลักษณ์ของผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมืองของจังหวัดชัยภูมิ

2.2 ภูมิปัญญาการทอผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมืองของจังหวัดชัยภูมิ

3. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือวิจัย

3.1 ศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาอัตลักษณ์ ของผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมืองในจังหวัดชัยภูมิ

3.2 ศึกษาถึงสภาพบริบททั่วไป ภูมิปัญญาการทอผ้าไหมมัดหมี่ลายอัตลักษณ์ของจังหวัดชัยภูมิ รวมทั้งคติความเชื่อ ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี วัสดุและอุปกรณ์ในการผลิต วิธีการผลิต เป็นต้น

3.3 ศึกษาแนวทางในการพัฒนาเป็นศูนย์สาธิต เรียนรู้ และจำหน่ายผลิตภัณฑ์

3.4 การระดมความคิดเพื่อสร้างแบบสัมภาษณ์ และแบบการสนทนากลุ่มย่อย ตั้งคำถามในการสัมภาษณ์ ประเด็นการสนทนากลุ่มย่อย เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

3.5 จัดทำแบบสัมภาษณ์ และแบบสนทนากลุ่มย่อย เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลของกลุ่มเป้าหมายโดยมีขั้นตอนในการจัดทำแบบสัมภาษณ์ และแบบสนทนากลุ่มย่อย ดังนี้

3.5.1 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาสร้างแบบสัมภาษณ์ และประเด็นการสนทนากลุ่มย่อย จากบทความและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาการทอผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมือง

3.5.2 ผู้เชี่ยวชาญด้านการผลิตผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมือง และผู้ทรงคุณวุฒิจากมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ตรวจสอบแบบสัมภาษณ์ และแบบสนทนากลุ่มย่อย เพื่อให้คำถามที่ตั้งสอดคล้องและตรงตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

3.5.3 ปรับแบบสัมภาษณ์และแบบสนทนากลุ่มย่อยตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้เป็นแบบสัมภาษณ์และแบบสนทนากลุ่มย่อย ที่สามารถเก็บข้อมูลได้ตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

4. การเก็บรวมข้อมูล

4.1 เก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) โดยการรวบรวมองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องในการผลิตผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมืองของจังหวัดชัยภูมิ ด้านคติความเชื่อ ค่านิยม ประเพณี วัสดุและอุปกรณ์ในการผลิต รวมทั้งวิธีการผลิตผ้าไหมมัดหมี่ลายอัตลักษณ์ของกลุ่มผู้ผลิตผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมืองในจังหวัดชัยภูมิ

4.2 เก็บข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) ที่เกี่ยวกับการศึกษาอัตลักษณ์ โดยการรวบรวมเอกสารวิชาการต่างๆ เช่น หนังสือ รายงานการวิจัย วารสาร บทความ และแหล่งข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต

5. ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย มีขั้นตอนในการดำเนินงานวิจัยดังต่อไปนี้

5.1 การเก็บข้อมูลปฐมภูมิ ที่ได้จากการสัมภาษณ์ส่วนบุคคลได้แก่ การสัมภาษณ์ประธานกลุ่มเป้าหมายและสมาชิกของทั้ง 6 กลุ่ม จำนวน 12 คน การสนทนากลุ่มย่อยจาก 6 กลุ่ม จำนวน 12 คน โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับบริบทการผลิตผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมืองของจังหวัดชัยภูมิ และการศึกษาอัตลักษณ์ในการผลิตผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมืองของจังหวัดชัยภูมิ

5.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิเกี่ยวกับบริบทการผลิตผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมืองของจังหวัดชัยภูมิ อัตลักษณ์ของผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมืองของจังหวัดชัยภูมิ โดยการรวบรวมเอกสารวิชาการต่างๆ เช่น หนังสือ รายงานการวิจัย วารสาร บทความ และแหล่งข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต รวมทั้งรูปแบบของการวางแผนการดำเนินการวิจัย เพื่อนำเสนอภาพรวมทั่วไป

5.3 ศึกษาคุณค่าอัตลักษณ์ของผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมืองของจังหวัดชัยภูมิ รวมทั้งการสัมภาษณ์ประธานกลุ่มเพื่อรวบรวมและเพื่อค้นหาองค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการผลิตผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมืองของจังหวัดชัยภูมิ เพื่อรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการผลิตผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมืองของจังหวัดชัยภูมิ อาทิ คตินิยม คติความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นต้น

5.4 การสนทนากลุ่มย่อยเพื่อค้นหาคุณค่าอัตลักษณ์ของผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมืองของจังหวัดชัยภูมิ โดยการเชิญกลุ่มเป้าหมายทั้ง 6 กลุ่ม จำนวน 12 คน และปราชญ์ผู้รู้ จำนวน 9 คน

5.5 สัมภาษณ์และสนทนากลุ่มย่อยกับกลุ่มเป้าหมาย เพื่อนำผลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มย่อย มาจัดรวบรวมองค์ความรู้ในการผลิตผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมืองของจังหวัดชัยภูมิ

5.6 การจัดเวทีประชุมเพื่อสรุปผลของการศึกษาอัตลักษณ์ของผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมืองของจังหวัดชัยภูมิ

5.7 การสนทนากลุ่มย่อยเพื่อค้นหาแนวทางในการสืบสานภูมิปัญญาการทอผ้าไหมมัดหมี่ลายอัตลักษณ์ของจังหวัดชัยภูมิ โดยมีแนวคิดดังต่อไปนี้

5.7.1 จัดเป็นศูนย์สาธิตการผลิตผ้าไหมมัดหมี่ลายอัตลักษณ์ของจังหวัดชัยภูมิ ศูนย์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และศูนย์จัดจำหน่ายผ้าไหมมัดหมี่ลายอัตลักษณ์และผลิตภัณฑ์จากผ้าไหมมัดหมี่ลายอัตลักษณ์ของจังหวัดชัยภูมิ

5.7.2 จัดทำเรื่องราวประวัติความเป็นมาของผ้าลายอัตลักษณ์ เพื่อให้เกิดความตระหนักในคุณค่าของผ้าลายอัตลักษณ์

5.8 การถอดองค์ความรู้จากภูมิปัญญาทอผ้าพื้นเมืองของจังหวัดชัยภูมิเพื่อจัดทำคลังข้อมูลและนำไปพัฒนาเป็นหลักสูตรสถานศึกษาและเป็นการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาด้านผ้าทอพื้นเมืองของจังหวัดชัยภูมิ

5.9 จัดทำสื่อที่แสดงถึงคุณค่าอัตลักษณ์ของผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมืองของจังหวัดชัยภูมิ

5.10 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

5.11 การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินการวิจัยที่ได้รับสู่สาธารณะชน

6. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

6.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth interview)

6.2 การสนทนากลุ่มย่อย (Small focus group)

ผลการวิจัย

1. ภูมิปัญญาการทอผ้าไหมมัดหมี่ลายอัตลักษณ์ของผ้าไหมมัดหมี่ของจังหวัดชัยภูมิ เกิดจากคติความเชื่อ ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนวัสดุ เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการทอผ้าไหมมัดหมี่ วิธีการลอกลาย วิธีการมัดลาย วิธีการมัดข้อม วิธีการทอผ้าไหมมัดหมี่ ถูกกลั่นกรองออกมาเป็นภูมิปัญญาในด้านการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การสาวไหม วิธีการลอกลาย วิธีการมัดลาย วิธีการมัดข้อม และวิธีการทอผ้าไหมมัดหมี่ พบว่าลายผ้าไหมที่เป็นลายอัตลักษณ์เกิดจากการนำลายขอนารีและลายหมี่คั่นไปประยุกต์ผสมผสานกับลายอื่น และลายผ้าไหมที่เป็นลายอัตลักษณ์ของจังหวัดชัยภูมิมี 17 ลาย คือ 1) ลายขอนารี 2) ลายหมี่คั่นขอนารี 3) ลายหมี่คั่นขอน้อย 4) ลายหมี่คั่นหมี่ข้อ 5) ลายโคมหัว 6) ลายโคมเจ็ด 7) ลายโคมเก้า 8) ลายขอการบิน 9) ลายขอสลับ 10) ลายตะขอ 11) ลายหมี่คั่นกระเบื้อง 12) ลายขาเป๋ 13) ลายขอแฉ่ง 14) ลายค้างเห 15) ลายแมงมุม

16) ลายฟองน้ำ 17) ลายxonนิม สำหรับลายหมี่คันxonนารี มีเทคนิคการทอเป็นเอกลักษณ์แตกต่างจากของจังหวัดอื่นคือ เป็นการนำเอาลายสองลายมาทอบนพื้นเดียวกัน และเทคนิคการทอที่แตกต่างจากจังหวัดอื่นคือการสอดหางกระรอก โดยการทอ 4 เส้นแล้วสอดครึ่งหนึ่งและทำสลับไปเรื่อยๆ และการทำเส้นยืน 4 เส้นแล้วสอดหางกระรอก 4 จึงจะได้ลายตะขอที่คมชัดสวยงามเหมือนผ้าสามมิติ ด้านการย้อมสีใช้วัตถุดิบจากธรรมชาติเช่น สีเหลืองจากต้นเข สีแดงจากครั่ง สีเขียวตองอ่อนจากเปลือกเพกา สีดำจากผลมะเกลือ สีชมพูจากมะพร้าวอ่อนและเปลือกจิ้งป๋่า และจากครั่ง สีน้ำตาลแก่จากจากเปลือกต้นอะหลาง และสีเขียวจาก ใบสบู่เลือด ใบหูกวาง เปลือกเพกาและลิ้นฟ้า เป็นต้น วิธีการทอส่วนใหญ่ทอด้วยมือโดยใช้กี่กะตุก ใช้เส้นไหมบ้านเลี้ยงเองและซื้อจากหมู่บ้านใกล้เคียงหรือเครือข่าย ลักษณะการทอมีการทอที่สม่ำเสมอ และส่วนใหญ่ได้รางวัล มพข. OTOP 3 ดาว 4 ดาว และ 5 ดาวบางกลุ่มบางปี และรางวัลมาตรฐานนกยูงสีน้ำเงิน สีเงิน และสีทองเป็นบางกลุ่ม ที่มาของลวดลายบนพื้นผ้าของจังหวัดชัยภูมิ มาจากอิทธิพลความเชื่อในพุทธศาสนา และสิ่งที่พบเห็นจากสภาพแวดล้อมในชีวิตประจำวัน ซึ่งสามารถจำแนกลวดลายของผ้ามาจากสิ่งต่างๆ ดังนี้

1. ลายที่เกี่ยวกับสัตว์ มักจะถอดแบบมาจากสัตว์ที่รู้จักกันดี ทั้งสัตว์ป่า สัตว์เลี้ยง สัตว์ที่มีพิษ สัตว์ที่สวยงาม สัตว์ที่เป็นอาหาร สัตว์ที่เป็นพาหนะเช่น ลายม้า ลายเสือ ลายนกยูง ลายแมงกอด (แมลงป่อง) ลายแมงมุม ลายขอปลาฟ้า ลายพญานาคหรือลายนาคกนก ลายเงี้ยวปลา ลายขอม้าน้ำ ลายปลาหมึก ฯลฯ

2. ลายที่เกี่ยวข้องกับพืช พืช เป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากยิ่งขึ้นในชีวิตประจำวันของคนเราตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน อันเป็นที่มาของลวดลายพันธุ์ไม้นบนเนื้อผ้า เช่น ลายหมากบก (กระบก) ดอกพุดซ้อน ลายดอกแก้ว ลายพิกุล ลายดอกจัน ลายดอกสร้อย ลายต้นสน ลายกลีบบะเพรา ลายดอกผักทอง ลายกอตะไค้ และลายเม็ดมะขม ฯลฯ

3. ลายที่เกี่ยวกับเครื่องมือเครื่องใช้และเครื่องประดับ เช่น ลายxonนารี (ขอดักน้ำโบราณของคนโบราณ) ลายxonน้อย (กระบวนดักน้ำที่ทำจากกะลามะพร้าว) ลายคันไถ ลายคูลมเกวียน ลายจีเพชร (ลายโคมแก้ว) ลายฉัตร ลายค้างแหย ลายเชิงเทียน ลายหมี่คันกระเบื้อง ลายกัญแจบไซ ลายบันไดลิง ลายกระเบื้อง ลายหมี่คันแอก ลายหมี่สายการบิน ลายตะขอ ลายหมี่สายโซ่ ลายหมี่คันธงชาติ ลายหมี่มิ่งกฐน ลายขอใหญ่ ลายขอพวง ลายหมี่หน้าต่าง ฯลฯ

4. สายที่เกี่ยวกับสภาพธรรมชาติ เช่น ลายฟองน้ำ ลายดาวล้อมเดือน เป็นต้น

2. ด้านข้อเสนอแนะแนวทางในการสืบสานภูมิปัญญาการทอผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมืองของ จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งสามารถดำเนินการ โดยการจัดรวบรวมองค์ความรู้เพื่อพัฒนาเป็นหลักสูตรใน สถานศึกษา และการพัฒนาเป็นศูนย์สาธิตการเรียนรู้ และจำหน่ายผลิตภัณฑ์ พบว่ากลุ่มที่สามารถ พัฒนาเป็นศูนย์สาธิตการเรียนรู้ และจำหน่ายผลิตภัณฑ์ มี 6 กลุ่มได้แก่

- 2.1 กลุ่มศูนย์ศิลปาชีพทุ่งกะมังบ้านหนองหอย อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ
- 2.2 กลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านเขว้าวัฒนา อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ
- 2.3 กลุ่มเครือข่ายทอผ้าตำบลสัมปอ อำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ
- 2.4 กลุ่มทอผ้าไหมบ้านนาวังหมี่ 10 อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ
- 2.5 กลุ่มสตรีทอผ้าไหมบ้านเสี้ยวน้อย อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ
- 2.6 กลุ่มสตรีทอผ้าไหมบ้านไทรงาม อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ

อภิปรายผล

ผลการวิจัยเรื่องคุณค่าอัตลักษณ์ของผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมืองของจังหวัดชัยภูมิ วัตถุประสงค์ข้อที่ 1) พบว่าสอดคล้องกับการวิจัยของ Chantachon et al (2009) คุณค่าอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรม ท้องถิ่นกับการนำมาประยุกต์เป็นผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ การเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและ การส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องมีการพัฒนารูปแบบของผลิตภัณฑ์ให้โดดเด่น เหมาะกับยุคสมัยในปัจจุบัน และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 2) พบว่าการส่งเสริมอาชีพให้กับ คนในท้องถิ่น เพื่อสืบสานภูมิปัญญาไม่ให้สูญหาย มีการสนับสนุนให้มีการจัดตั้งศูนย์สาธิตกระ บวนการผลิต การจัดนิทรรศการและจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ประเภทต่างๆ ภายในท้องถิ่น เพื่อ เป็นแรงจูงใจและอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้กับผู้เยี่ยมชม และ สอดคล้องกับการวิจัยของ Research Team of Sisaket Rajabhat University (2011) พบว่าภูมิปัญญา และอัตลักษณ์ผ้าไหมของกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์ โดยการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการออกแบบ ตราสัญลักษณ์ผ้าไหมกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์ ด้านเทคนิควิธีในการมัดหมี่ไหม ควบเส้น

ดีเกลียว ขกดอก และจิต จนกลายเป็นแพรวพรรณที่มีคุณภาพ บรรจงทอและสรรสร้างลวดลายที่มีคุณค่าทางความงาม ความเชื่อ และประโยชน์ใช้สอยอันแฝงไปด้วยภูมิปัญญาอันล้ำค่าของชาติพันธุ์แห่งนครชัยบุรินทร์อุ่อารยธรรมแห่งใหม่ และสอดคล้องกับการวิจัยของ Thimakhum (2011) พบว่ารูปแบบการทอผ้าที่ใช้ทอผ้ายกคำพูนคือ การทอผ้าพื้นเมืองโบราณและการทอผ้าพื้นเมืองประยุกต์ รูปแบบลวดลายดั้งเดิมของผ้ายกคำพูนยังเป็นที่นิยมปัจจุบันคือ ลายดอกพิกุล ส่วนองค์ความรู้กระบวนการทอผ้ายกคำพูนได้แก่ การออกแบบลายกราฟ การกรอไหม การสาวไหม การเข้าหัวม้วน การนำหัวม้วนขึ้นที่ทอผ้า (การสืบหูก) การเก็บตะกอเหยียบ การคัดลายบนเส้นไหม การเก็บตะกอดอก การทอผ้ายก และการทอหน้านาง ขั้นตอนที่ยากที่สุดและซับซ้อนที่สุดในการทอผ้าคือ การคัดลาย ซึ่งปัจจุบันมีผู้เชี่ยวชาญจำนวนลดน้อยลง ผู้คัดลายต้องมีความรู้ทั้งการออกแบบลายกราฟ การสาวไหม การทอผ้ายกและการทอหน้านาง ลักษณะเด่นของผ้ายกคำพูนคือ เนื้อผ้าแน่น สม่่าเสมอ เพราะผู้ทอมีเทคนิคเฉพาะในการทอ และสอดคล้องกับการวิจัยของ Tuanthet (2012) พบว่าชาวบ้านทอผ้าไว้เพื่อจำหน่ายและเพื่อสวมใส่ กระบวนการถ่ายทอดมักเป็นบุคคลในครอบครัวหรือคนใกล้ชิด เป็นการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ลักษณะของการถ่ายทอดเป็นการปฏิบัติ สาธิตให้ดู อธิบายชี้แนะ กระบวนการขั้นตอนต่างๆ ให้ผู้ได้รับการถ่ายทอดได้เรียนรู้ และได้ปฏิบัติจริงด้วยตนเอง เพื่อที่จะได้มีทักษะความรู้และประสบการณ์ตรงกับตนเอง แต่ขึ้นอยู่กับความตั้งใจ สนใจ อดทน มีปฏิภาณไหวพริบสามารถรับรู้ในสิ่งที่ครูภูมิปัญญาถ่ายทอด นอกจากผู้เรียนรู้มีประสบการณ์ความชำนาญแล้ว ยังเป็นส่วนหนึ่งในการอนุรักษ์สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมของคนไทยให้ยังคงดำรงอยู่สืบไป และสอดคล้องกับการวิจัยของ Suthirak and Thammarathiwat (2012) พบว่าสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 2. แนวทางในการอนุรักษ์และสืบสานอัตลักษณ์ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างยั่งยืนนั้น ควรจัดทำเป็นหลักสูตรการเรียนการสอนในสถานศึกษาของท้องถิ่น จัดทำเป็นฐานข้อมูลในเว็บไซต์ขององค์กรที่เกี่ยวข้องและจัดทำเป็นหนังสือ วิทยุทัศน์ ซีดีเผยแพร่ให้ผู้สนใจ เพื่อเป็นแนวทางการอนุรักษ์และสืบสานอัตลักษณ์ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน และสอดคล้องกับการวิจัยของ Srijo (2013) พบว่าองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทอผ้าของชุมชนบ้านเนินขามสืบเชื้อสายมาจากลาวเวียงจันทร์ มีความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรม ผ้าที่ทอคือผ้ามัดหมี่ ผ้าจิด ผ้าจก ผ้าขาวม้า ส่วนกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ของชุมชนในระดับบุคคล

เป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้จากแม่สู่ลูก ญาติพี่น้อง จากเพื่อนบ้านใกล้เคียงในลักษณะการถ่ายทอดแบบตัวต่อตัว และสอดคล้องกับการวิจัยของ Lynposarn (2013) พบว่าคุณค่าอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นกับการนำมาประยุกต์เป็นผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม อัตลักษณ์ของผ้าไหมจังหวัดสกลนคร คือ ผ้าไหมมัดหมี่ ผ้าไหมโสร่ง ผ้าไหมลายเกล็ดเต่า สามารถเพิ่มมูลค่าโดยการออกแบบลวดลายให้มีความหลากหลายผสมผสานระหว่างลายเก่ากับลายใหม่ หรือนำลายเก่าที่มีมาแต่เดิมทอสลับลายกัน ก่อให้เกิดเป็นลายใหม่ขึ้น นำผลิตภัณฑ์ ผ้าไหมมาออกแบบตัดเย็บเป็นชุดหรือแปรรูปเป็นเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันหรือเครื่องนุ่มห่มและมีกล่องใส่ผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่ม มีการส่งเสริมอาชีพให้กับคนรุ่นหลังเพื่อสืบทอดภูมิปัญญาในท้องถิ่นไม่ให้สูญหาย ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีศูนย์สาธิตและจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ต่างๆ ภายในชุมชน และการจัดทำเส้นทางการศึกษาวัฒนธรรมเชิงท่องเที่ยวของผ้าพื้นเมืองที่สำคัญของจังหวัดสกลนคร และสอดคล้องกับการวิจัยของ Nateepayapthis (2014) พบว่าอัตลักษณ์ผ้าทอมือกะเหรี่ยงปกากะญอมีลวดลายการทอที่แฝงคติความเชื่อตามเรื่องเล่าและคำสอน พิธีกรรม วิถีชีวิต จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบทฤษฎีอัตลักษณ์และทฤษฎีการบูรณาการโดยใช้ลวดลายทอเป็นสื่อสัญลักษณ์สร้างสรรค์ลวดลายผ้าทอกะเหรี่ยงปกากะญอ บนบรรจุภัณฑ์ที่เพิ่มมูลค่าให้ผลิตภัณฑ์ ผ้าทอมือกะเหรี่ยงปกากะญอสู่เศรษฐกิจชุมชนด้วยต้นทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์กะเหรี่ยง และสอดคล้องกับการวิจัยของ Burapajatana (2016) พบว่าที่มาของผ้าทอดินจกแม่แจ่ม ผ้าทอดินจกประเภทผ้าชิ้นที่เป็นเครื่องแต่งกายสตรี ที่มีความโดดเด่นแสดงถึงอัตลักษณ์ของผ้าทอล้านนาโดยลวดลายของผ้าทอดินจกแม่แจ่มมีแนวคิดที่สื่อถึงความเชื่อความศรัทธาในศาสนา กรรมวิธีการผลิตลวดลายใช้วิธีการทอเทคนิคจกแบบดั้งเดิม จกเป็นการทอผ้าโดยการเพิ่มเส้นด้ายพิเศษในเส้นพุ่ง ใช้การจกลายด้วยขนเม่น ไม้ หรือนิ้วมือ ให้เกิดเป็นลายเฉพาะในส่วนที่ต้องการ ผ้าลายจกมีความละเอียดประณีต คงงามด้วยลวดลายและสีสันที่สลับซับซ้อนของการทอ ด้านการอนุรักษ์และพัฒนาผ้าทอดินจกแม่แจ่มให้ใช้ประโยชน์ได้ในปัจจุบันคือ การปรับปรุงแบบให้เข้ากับรสนิยมของคนในปัจจุบัน โดยนำความงามของผ้าทอแม่แจ่มมาใช้ประโยชน์มาประยุกต์ใช้กับการผลิตนำไปใช้ออกแบบเป็นรูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ เพื่อเพิ่มทางเลือกให้กับผู้บริโภค และสอดคล้องกับการวิจัยของ Chemsripong and Petmee (2017) พบว่าแนวทางการนำผลิตภัณฑ์ผ้าทอ

มีมาเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจแก่ชุมชน การสร้างรายได้ให้แก่ผู้ผลิตงานและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นจังหวัดสกลนคร ศิลปหัตถกรรมของผ้าไหมมัดหมี่ ผ้าไหมหางกระรอก ผ้าไหมพื้นเรียบ ผ้าไหมลายลูกแก้ว ผ้าไหมลายมัดหมี่ผ้าฝ้ายผ้าพื้น ผ้าฝ้ายลายหมึก โดยแนวทางในการเพิ่มศักยภาพเพื่อเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นขึ้นอยู่กับการแนะนำในการเลือกใช้วัสดุหรือวัตถุดิบที่มีคุณภาพในการผลิต สนับสนุนด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้มีความสวยงามสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างหลากหลายและทันสมัย มีการส่งเสริมอาชีพให้กับคนรุ่นหลังเพื่อสืบทอดภูมิปัญญาในท้องถิ่นไม่ให้สูญหาย ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีศูนย์สาธิตและจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ต่างๆ ภายในชุมชน

สรุปผล

1. คุณค่าอัตลักษณ์ของผ้าไหมมัดหมี่ของจังหวัดชัยภูมิ

คุณค่าอัตลักษณ์ของผ้าไหมมัดหมี่ของจังหวัดชัยภูมิ คุณค่าทางความงาม ความเชื่อ และประโยชน์ใช้สอยอันแฝงไปด้วยภูมิปัญญาอันล้ำค่า ประโยชน์ของผ้าทอลายอัตลักษณ์นอกจากจะเป็นเครื่องนุ่งห่มที่สวยงาม เป็นเอกลักษณ์แล้วยังมีความภูมิใจที่ได้รักษาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมมัดหมี่ลายอัตลักษณ์ที่สืบทอดมาตั้งแต่รุ่นปู่ ย่า ตา ยาย ซึ่งองค์ความรู้ภูมิปัญญาการทอผ้าไหมมัดหมี่ประกอบไปด้วย เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการทอผ้าไหมมัดหมี่ วิธีการลอกลาย วิธีการมัดลาย วิธีการมัดข้อม วิธีการทอผ้าไหมมัดหมี่ พบว่าลายผ้าไหมที่เป็นลายอัตลักษณ์ของจังหวัดชัยภูมิ มี 17 ลาย คือ 1) ลายxonาริ 2) ลายหมี่คันxonาริ 3) ลายหมี่คันxonน้อย 4) ลายหมี่คันหมี่ข้อ 5) ลายโคมหัว 6) ลายโคมเจ็ด 7) ลายโคมแก้ว 8) ลายxonการbin 9) ลายxonสนับ 10) ลายตะขอ 11) ลายหมี่คันกระเบื้อง 12) ลายขาเป็ย 13) ลายxonแ่งน 14) ลายด่างแห 15) ลายแมงมุม 16) ลายฟองน้ำ 17) ลายxonนิยม ด้านการให้สีนิยมสีเหลืองจากดินเข สีแดงจากครั่ง สีเขียวต้องอ่อนจากเปลือกเพกา สีดำจากผลมะเกลือ สีชมพูจากมะพร้าวอ่อนและเปลือกจั่วป่า และจากครั่ง สีน้ำตาลแก่จากจากเปลือกต้นอะหลาง และสีเขียวจาก ใบสบู่เลือด ใบหูกวาง เปลือกเพกาและลื่นฟ้า เป็นต้น วิธีการทอส่วนใหญ่ทอด้วยมือโดยใช้กี่กระตุก ใช้ไหมบ้านเลี้ยงเองและซื้อจากหมู่บ้านใกล้เคียง หรือเครือข่าย ใช้วัตถุดิบการให้สีจากธรรมชาติ มีการทอที่สม่ำเสมอ และส่วนใหญ่ได้รางวัล มพช. OTOP 3 ดาว 4 ดาว

และ 5 คาวบางกลุ่มบางปี และรางวัลมาตรฐานนกยูงสีน้ำเงิน สีเงิน และสีทองเป็นบางกลุ่ม ที่มาของ ลวดลายบนพื้นผ้าของชัยภูมิ มาจากอิทธิพลความเชื่อในพุทธศาสนา ตลอดจนความเชื่อเรื่อง พญานาคในตำนานพุทธศาสนา ก็คือที่มาของลวดลายนาค และสิ่งที่พบเห็นจากสภาพแวดล้อมใน ชีวิตประจำวัน ซึ่งสามารถจำแนกลวดลายของผ้ามาจากสิ่งต่างๆ ดังนี้ 1) ลายที่เกี่ยวกับสัตว์ 2) ลาย ที่เกี่ยวข้องกับพืช 3) ลายที่เกี่ยวกับเครื่องมือเครื่องใช้และเครื่องประดับ 4) ลายที่เกี่ยวกับสภาพ ธรรมชาติ

2. ด้านข้อเสนอแนะในการสืบสานภูมิปัญญาการทอผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมืองของจังหวัด ชัยภูมิ

การสืบสานภูมิปัญญาการทอผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมืองของจังหวัดชัยภูมิ นั้นต้องส่งผลต่อ การเกิดรายได้ของชุมชน และส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ ซึ่งสามารถดำเนินการ โดย การจัดรวบรวมองค์ความรู้เพื่อพัฒนาเป็นหลักสูตรในสถานศึกษา และการพัฒนาเป็นศูนย์สาธิต/ เรียนรู้/และจำหน่ายผลิตภัณฑ์ จากการประชุมกลุ่มย่อยและการสัมภาษณ์ประธานกลุ่มเป้าหมาย พบว่ากลุ่มที่สามารถพัฒนาเป็นศูนย์สาธิต/เรียนรู้/และจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ได้แก่

- 2.1 กลุ่มศูนย์ศิลปาชีพทุ่งกะมังบ้านหนองหอย อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ
- 2.2 กลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านเขว้าวัฒนา อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ
- 2.3 กลุ่มเครือข่ายทอผ้าตำบลสัมปอ อำเภोजัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ
- 2.4 กลุ่มทอผ้าไหมบ้านนาวังหมู 10 อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ
- 2.5 กลุ่มสตรีทอผ้าไหมบ้านเลี้ยวน้อย อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ
- 2.6 กลุ่มสตรีทอผ้าไหมบ้านไทรงาม อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผลการวิจัยด้านการศึกษาอัตลักษณ์สามารถนำไปใช้ประโยชน์เชิงนโยบาย เพื่อนำไปสู่ การสร้างความตระหนักในการอนุรักษ์สืบสานภูมิปัญญาอันล้ำค่าในการทอผ้าไหมมัดหมี่ลาย อัตลักษณ์ของจังหวัดชัยภูมิสืบไป

2. ผ้าไหมมัดหมี่ลายอัตลักษณ์ของจังหวัดชัยภูมิ ที่เป็นลายโบราณบางลายหาซื้อได้ยาก ควรมีการนำลายผ้าโบราณเหล่านั้นจัดทำเป็นคลังข้อมูลเพื่อให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้ และควรปลูกจิตสำนึกในการสืบสานภูมิปัญญาการทอผ้าไหมมัดหมี่ของจังหวัดชัยภูมิ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรดำเนินการวิจัยศึกษาการนำอัตลักษณ์และภูมิปัญญาการทอผ้าไหมมัดหมี่ของจังหวัดชัยภูมิมาสร้างมูลค่าเพิ่มโดยการจัดเป็นเส้นทางเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดชัยภูมิ

2. ควรดำเนินการวิจัยแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทั้งทางด้านคุณภาพของผ้าไหมและการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากผ้าไหมของผู้ผลิตผ้าไหมของจังหวัดชัยภูมิเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีมาตรฐานและตรงกับความต้องการของผู้บริโภค

3. ควรดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาเครื่องมือที่ส่งเสริมการตลาดของผู้ผลิตผ้าไหมของจังหวัดชัยภูมิ และของกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์จากผ้าไหมของจังหวัดชัยภูมิ

เอกสารอ้างอิง

กมลนัธ ศรีจ้อย. (2556). การสังเคราะห์องค์ความรู้ภูมิปัญญาทอผ้าบ้านเนินขามสู่การเรียนรู้. ค้น

เมื่อวันที่ 26 มิถุนายน 2558 จาก [http://www.teched.rumtt.ac.th/wp-](http://www.teched.rumtt.ac.th/wp-content/uploads/2013/07/กมลนัธ-ศรีจ้อย.pdf)

[content/uploads/2013/07/กมลนัธ-ศรีจ้อย.pdf](http://www.teched.rumtt.ac.th/wp-content/uploads/2013/07/กมลนัธ-ศรีจ้อย.pdf)

กันยารัตน์ พิพัฒน์วัชร. (2546). ผ้าไหมมัดหมี่: หมู่บ้านผ้าไหมไทย. ชัยภูมิ: ชัยภูมิอิงค์เจ็ท.

คณะนักวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ. 2554. การศึกษาอัตลักษณ์และสร้างแบรนด์ผ้าไหมกลุ่ม

จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง(กลุ่มจังหวัดนครชัยบุรีรินทร์). (รายงาน

ผลการวิจัย). ศรีสะเกษ : มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ.

จินตนา ลินโพธิ์ศาล. (2556). คุณค่าอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นกับการนำมาประยุกต์เป็นผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม

กรณีศึกษากลุ่มทอผ้าพื้นเมือง จังหวัดสกลนคร. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร. 5(9)

: 1-16.

- ใจภักดิ์ บุรพเจตนา. (2559). การประยุกต์ลวดลายจากอัตลักษณ์ผ้าทอตีนจกแม่แจ่มเพื่อออกแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอเชิงวัฒนธรรมประเภทของตกแต่งบ้าน. วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร. ฉบับภาษาไทย สาขา มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และศิลปะ. 9(3) : 1720-1738.
- ณงศ์ณัฐ นทีพ่ายพิศ. (2557). อัตลักษณ์ผ้าทอกะเหรี่ยงปกากะญอ. วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต. 2(1) : 113-121.
- ทรงคุณ จันทกร และคณะ. (2552). คุณค่าอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นกับการนำมาประยุกต์เป็นผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลางและภาคใต้. ค้นเมื่อวันที่ 16 สิงหาคม 2557. จาก <http://www.ocac.go.th/userfiles/cultural%20identity-pdf.pdf>
- ทรงพล ต่วนเทศ. (2555). การศึกษาภูมิปัญญาการทอผ้าพื้นเมืองของคนไทยเชื้อสายลาวครั้งในจังหวัด สุพรรณบุรี ชัยนาทและอุทัยธานี. ค้นเมื่อวันที่ 26 มิถุนายน 2558. จาก http://www.thesis.swu.ac.th/swuthesis/Art_Ed/Songphol_T.pdf
- ทศวรรณ ชิมคำและคณะ. (2554). การจัดการความรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้านล้านนาเรื่อง การทอผ้าฝ้ายลำพูน. ค้นเมื่อวันที่ 26 มิถุนายน 2558 จาก <http://www.jiskku.com/wp-content/uploads/2011/12/02-Tatsawan.pdf>
- บุญช่วย สุทธิรักษ์ และอนนกพงศ์ ธรรมาธิวัฒน์. (2555). รายงานการวิจัยเพื่อพัฒนาครูในจังหวัดเพชรบูรณ์ด้วยภูมิปัญญาการทอผ้าหมัก. ค้นเมื่อวันที่ 16 สิงหาคม 2557 จาก http://research.pcru.ac.th/rdb/pro_data/files/5504002.pdf.
- ประภาศรี ถนอมธรรมและคณะ. (2557). การรักษาอัตลักษณ์ในการทอผ้าไหมมัดหมี่ประดิษฐ์พื้นเมืองของจังหวัดชัยภูมิ. (รายงานผลการวิจัย). ชัยภูมิ : มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ.
- ประภาศรี ถนอมธรรมและคณะ. (2561). คุณค่าอัตลักษณ์และการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมืองของจังหวัดชัยภูมิ. (รายงานผลการวิจัย). ชัยภูมิ : มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ.

สุจินดา เจียมศรีพงษ์ และปิยวัน เพชรหมี. (2560). การสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น : กรณี ศึกษาผ้าทอโบราณ. *วารสารเพื่อวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน(มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*. 10(4) : 62-85.

Translated Thai References

- Burapajatan, J. (2016). Applying patterns form identity of Jok woven textiles of Mae Jam to design of cultural textile products for home decoration. *Journal of Silpakorn University. Thai version in Humanities and Social Sciences and Arts*. 9(3), pp. 1720-1738. [in Thai]
- Chantachon, S. et al. (2009). *Cultural Identity and local art values and application of local products for economic and cultural tourism value added of the northeast the central, and the south of Thailand*. Retrieved on 16 August 2014 from <http://www.ocac.go.th/userfiles/cultural%20identity-pdf.pdf> [in Thai]
- Chemsriping, S. & Petmee, P. (2017). Creating value added products from local wisdom: A case study of the ancient cloth. *Journal of Community Development Research (Humanities and Social Science) 2017*. 10(4), pp. 62-85. [in Thai]
- Lynposarn, J. (2013). A value of local a stand culture identity and adaptation to make local product for adding cost in and cultural tourism: Case study of local weaving group in Sakon Nakonn province. *Sakon Nakonn Rajabhat University Journal*. 5(9), pp. 1-16. [in Thai]
- Nateepayapthis, N. (2014). The Unique Identities of Pga K'nyau Hand Woven Textiles. *Journal of Community development and Quality of Life*. 2(1): pp.113-121. [in Thai]
- Pipattvatchara, K. (2003). *Mud Mee Silk: Thai Silk Village*. Chaiphaphum : Chaiphaphuminkjet. [in Thai]

- Research Team of Sisaket Rajabhat University. (2011). *Identification and Silk Branding in Lower Northeastern Provinces (Nakhon Chai Burin Province)*. (Research Report). Srisaket : Srisaket Rajabhat University. [in Thai]
- Srijoi, K. (2013). *Knowledge synthesis from weaving cloth wisdom of Bannueankham through learning*. Retrieved on 26 June 2015 from <http://www.teched.rumtt.ac.th/wp-content/uploads/2013/07/kamonnatt-srijoi.pdf> [in Thai]
- Suthirak, B. & Thammarathiwat, A. (2012). *Research-based teacher of Phetchabun province development project using regional knowledge and wisdom: Cotton finger weaving*. Retrieved on 16 August 2014 from http://research.pcru.ac.th/rdb/pro_data/files/5504002.pdf [in Thai]
- Thanomtham, P. (2014). *Maintaining the identity of the Mud Mee silk in Chaiyaphum Province*. (Research Report). Chaiyaphum: Chaiyaphum Rajaphat University. [in Thai]
- Thanomtham, P. (2018). *The value of cultural identity and economic value of local Mud Mee Silk in Chaiyaphum Province*. (Research Report). Chaiyaphum : Chaiyaphum Rajaphat University. [in Thai]
- Thimakhum, T. (2011). *Knowledge management of Lanna local wisdom concerning Pha Yok Lamphun weaving*. Retrieved on 26 June 2015 from <http://www.jiskku.com/wp-content/uploads/2011/12/02-Tatsawan.pdf> [in Thai]
- Tuanthet, S. (2012). *A study of Thai local wisdom in native fabrics focused on the ethnic Lao-Khrang in Suphanburi Chainard and Uthaithani*. Retrieved on 26 June 2015 from http://www.thesis.swu.ac.th/swuthesis/Art_Ed/Songphol_T.pdf [in Thai]

ผู้เขียน

นางสาวประภาศรี ถนอมธรรม

ปริญญาโท หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (วทม.) สาขาเศรษฐศาสตร์เกษตร
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

อาจารย์ประจำคณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

โทรศัพท์: 081-6252495 อีเมล: praphasri@hotmail.com

Author

Miss Praphasri Thanomtham

Master of Science (Agricultural Economics), Kasetsart University

Lecturer of Business Administration School, Chaiyaphum Rajabhat University

Tel: 081-6252495 E-mail : praphasri@hotmail.com

ค่านิยมของผู้หญิงไทยชาวอีสานกับการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม

The Values of the Thai Women in the Northeast to Marry across Cultures

พระพรหมวิสุทธิ์ ฉันทธมฺโม (พิศแสนสุวรรณ)¹/
พุทธชาติ แผนสมบุญ² / พระมหาเฟื่อน กิตติโสภณ³

Phraphromvisut Chanthathammo (phidsansuwan) /

Phutthachat Pheansomboon / Phramaha Phuen Kittisophano

¹สาขาพุทธจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Buddhist Psychology Program, Faculty of Humanities Mahachulalongkornrajavidyalaya University

^{2,3}อาจารย์ที่ปรึกษา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Advisors, Faculty of Humanities, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

บทคัดย่อ

การศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) ศึกษาวิถีชีวิตของผู้หญิงไทยชาวอีสานที่แต่งงานข้ามวัฒนธรรม 2) ศึกษาปัจจัยและสาเหตุของการตัดสินใจแต่งงานข้ามวัฒนธรรม และ 3) ศึกษาค่านิยมของผู้หญิงไทยชาวอีสานกับการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม ผลจากการวิจัยพบว่าวิถีชีวิตผู้หญิงชาวอีสานที่แต่งงานข้ามวัฒนธรรมก่อนแต่งงานกับชาวต่างชาติ มีปัจจัยหลักในการดำเนินชีวิตเป็นแบบธรรมดา คือ บริโภคอาหารที่เป็นอาหารไทย สำหรับที่อยู่อาศัย สร้างขึ้นเพื่อสนองความต้องการทางประโยชน์ใช้สอยเป็นหลัก ไม่เน้นความประณีต สวยงาม เครื่องนุ่งห่มในเวลาปกติ นุ่งห่มเรียบง่าย ปัจจัย เหตุผลสำคัญที่ทำให้ผู้หญิงอีสานตัดสินใจเป็นภรรยาชาวต่างชาติ คือ ความยากจนซ้ำซาก และความกตัญญู (ค่านิยมเรื่องการเป็นลูกสาวที่ดีที่ต้องเลี้ยงดูพ่อแม่) เพราะการแต่งงานกับชาวต่างชาติมักทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น มีเงิน โอกาส และความมั่นคงในชีวิตมากขึ้น อย่างเห็นได้ชัด ส่วนค่านิยมของผู้หญิงไทยชาวอีสานกับการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม ผู้หญิงที่ต้องการแต่งงานกับชาวต่างชาติเพื่อยกระดับตนเองให้สูงขึ้น ประสบความสำเร็จทางเศรษฐกิจ มีชีวิตที่มั่นคง

คำสำคัญ : ค่านิยม, ผู้หญิงไทยชาวอีสาน, การแต่งงานข้ามวัฒนธรรม

Abstract

The study consisted of three main objectives: 1) to study ways of life of Thai women in the Northeast (Isan) who got cross-culturally married, 2) to investigate factors and causes of making a decision to get cross-culturally married, and 3) to find out values of Isan Thai women who got cross-culturally married. The results showed that: Regarding the way of life of the Isan women who married across cultures before marriage with foreigners. Their main factor in living a simple life was to consume simple Thai food. Their house was built in order to meet the needs of the main use, not emphasize the exquisite and beautiful house. Their clothes in the normal time was simple. The main reason why Isan women made the decision to have a foreign husband was the repetitive poverty and to return gratitude to their parents. It was the value of being a good daughter to raise a parent. And because of marriage to a foreigner, it often results in better quality of life, money, opportunities and stability in life. For the value of Isan Thai women married across cultures, they wanted to marry foreigners in order to elevate themselves in the aspects of economic success and life stability.

Keyword: values, Thai women in the northeast, marry across cultures

บทนำ

ในสมัยก่อนการที่หญิงชายต่างเชื้อชาติ ศาสนา หรือต่างถิ่นต่างแดนจะมาพบรักและแต่งงานกันมิใช่เป็นเรื่องง่าย เพราะนอกจากปัญหาระยะทางที่ห่างไกลแล้ว ยังมีอุปสรรคในเรื่องวัฒนธรรมที่แตกต่างกันอีกด้วย แต่ปัจจุบันด้วยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และการพัฒนาทางคมนาคมที่ทันสมัยได้ทำให้โลกกลายเป็นหมู่บ้านเดียวกัน ดังนั้น การแต่งงานข้ามชาติ ต่างศาสนาจึงมิใช่เรื่องแปลกอีกต่อไป แต่กลับทวีจำนวนมากขึ้นด้วยซ้ำ อย่างไรก็ตาม การที่หญิงสาวชายหนุ่มเลือกคู่ครองเป็นชาวต่างชาติต่างภาษาจะเกิดขึ้นเพราะความรักหรือสาเหตุอื่นใด โดยเฉพาะหญิงไทยในชนบทที่สมัยหนึ่ง หากใครแต่งงานกับชาวต่างชาติมักเป็นที่ดูถูกดูแคลน แต่มายุคนี้กลับเป็นที่ยอมรับมากขึ้น การแต่งงานข้ามชาติไม่ได้เป็นเพียงช่องทางสู่การมีฐานะเศรษฐกิจที่ดีขึ้นการทำความเข้าใจปรากฏการณ์นี้ต้องสะท้อนความหลากหลายของเงื่อนไขต่าง ๆ และความซับซ้อนของผลที่เกิดขึ้นต่อชุมชนรวมทั้งการมองปรากฏการณ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเปลี่ยนแปลงสังคมภายใต้

การเผชิญหน้าของท้องถิ่นกับโลกาภิวัตน์ ซึ่งท้าทายต่อเพศภาวะ ชนชั้น และบรรทัดฐานของสังคม เหตุผลที่ผู้หญิงเลือกชาวต่างชาตินั้นแม้หลายคนอาจไม่เข้าใจว่าเป็นการเลือกในลักษณะทางเศรษฐกิจหรือเงินทองแต่ผู้หญิงเหล่านี้จะทำให้คนในหมู่บ้านรวมถึงตนเองเกิดการเรียนการใช้ชีวิต เรียนรู้ความอดทนเรียนรู้การวางแผนการใช้เงินและความรับผิดชอบ ผู้หญิงไทยที่ไปอยู่กับชาวต่างชาติไม่ได้เป็นเพียงแม่บ้านธรรมดาๆ แต่ไปทำงานเพราะจริงๆ แล้วชาวต่างชาติไม่ได้ร่ำรวย ฝ่ายหญิงต่างหากที่ร่ำรวย เป็นเพราะค่าเงินที่แตกต่างกันทำให้มองว่าฐานะและเศรษฐกิจของฝรั่งนั้นรวยมากกว่าคนไทย การท่องเที่ยวของสามีฝรั่งจะใช้จ่ายในลักษณะที่ไม่ได้ใช้จ่ายในประเทศบ้านเกิดของเขา เวลาในเมืองไทยเขาอยากจะมีความสุข ให้มากที่สุด ซึ่งเชื่อมโยงกับภาพความเป็นไทยกับความเป็นเมืองท่องเที่ยวที่เป็นสวรรค์สำหรับชาวต่างชาติ สามีฝรั่งจำนวนมากมีโอกาสด้านเศรษฐกิจ มีหลายคู่ที่มาลงทุนทางธุรกิจในเมืองไทย เช่น ทำสวนยางพาราในภาคอีสาน ใช้แรงงานญาติของภรรยา โดยไม่ต้องทำอะไรนอกจากมีที่ดินและญาติภรรยา และยังเป็น ผู้อุปถัมภ์ญาติภรรยาอีกด้วย ในเรื่องบ้านเกิดของภรรยากับภาพลักษณ์ความเป็นไทย สามีจำนวนมากบอกว่าบ้านเกิดภรรยาไม่ใช่ตัวแทนภาพลักษณ์เมืองไทยอย่างที่เขารู้จักและรู้สึก ในขณะที่ภรรยาจะรับเรื่องการสร้างบ้านที่บ้านเกิดเพื่อจะได้อยู่ใกล้ญาติพ่อแม่พี่น้องและเครือข่ายความสัมพันธ์เดิมของตัวเอง

นอกจากนี้ จำนวนการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมยังมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากการที่สังคมชนบทให้การสนับสนุนลูกหลานของตนเองไปแต่งงานกับชาวต่างชาติมากขึ้น ซึ่งหากฝ่ายหญิงมีญาติที่เคยแต่งงานกับชาวต่างชาติมาแล้ว ก็จะพยายามแนะนำให้ญาติพี่น้องของตนเองได้รู้จักกับญาติของสามีที่เป็นชาวต่างชาติ เพื่อเปิดโอกาสให้ทั้งสองฝ่ายรู้จักกันมากขึ้น รวมทั้งพ่อแม่ของฝ่ายหญิงก็ให้การสนับสนุน เพราะมองว่าการแต่งงานดังกล่าวจะช่วยให้ฐานะของครอบครัวดีขึ้น

ปัจจุบันสังคมไทยมีการสร้างครอบครัว (Family Formation) รูปแบบใหม่ที่เป็นการสร้างครอบครัว ร่วมกับชาวตะวันตกหรือครอบครัวข้ามวัฒนธรรม ถือ เป็นปรากฏการณ์ที่สะท้อนปฏิสัมพันธ์ที่ซับซ้อนของโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และทัศนคติ ที่ถูกหล่อหลอมด้วยวิธีการดำเนินชีวิตแบบใหม่ที่เข้ามา พร้อมทับกระแสโลกาภิวัตน์ ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครอบครัวรูปแบบใหม่ที่มีความซับซ้อน มากกว่ารูปแบบที่เคยเป็นมาในอดีต (Thawesit et al, 2556: 23-46) ปรากฏการณ์การสร้างครอบครัวของหญิงไทยในชนบทกับคู่สมรสชาวต่างประเทศ

โดยเฉพาะชาวยุโรป และอเมริกา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ถือเป็นค่านิยมใหม่ในการสร้างครอบครัวและมีจำนวนเพิ่มสูงขึ้น (Tosakul, 2010: 179-200)

จากปรากฏการณ์ดังกล่าวก่อให้เกิดผลกระทบที่เป็นรูปธรรมคือ เศรษฐกิจครัวเรือนของผู้หญิงที่สมรส ข้ามวัฒนธรรมมีสถานะทางเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทั้งการมีทรัพย์สิน มีความสามารถในการจับจอง ครอบครัว และมีที่ดินสิ่งปลูกสร้างเพิ่มขึ้น ตลอดจนเครื่องอำนวยความสะดวก และความสามารถในการลงทุนหรือมีกิจการเป็นของตนเอง (Prompakping et al, 2548: 23) นอกจากนี้ ยังพบว่าแรงจูงใจในเชิงเศรษฐกิจ ถือเป็นแรงผลักดันให้ผู้หญิงจากประเทศกำลังพัฒนา ตัดสินใจสมรสข้ามวัฒนธรรมและผู้หญิงรับรู้ว่าคุณภาพทางสังคมของตนเองจะดีขึ้นเมื่อได้สมรสกับชาวตะวันตก (Bojars, 1989: 457-485) อีกทั้งผู้หญิงที่สมรสข้ามวัฒนธรรมมีความพึงพอใจที่จะใช้ชีวิตคู่ร่วมกับสามีชาวต่างชาติ เพราะครัวเรือนของผู้หญิงได้รับความสุข สะดวกสบายด้วย (Adulakul, 2006: 296-311)

ปรากฏการณ์ที่เกิดการเปลี่ยนแปลงสะท้อนว่า การสมรสข้ามวัฒนธรรมไม่ได้นำมาซึ่งสถานะ เศรษฐกิจครัวเรือนและความเป็นอยู่ของผู้หญิงดีขึ้น เพียงอย่างเดียว ผู้วิจัยจึงเชื่อว่าการสมรสข้ามวัฒนธรรม อาจนำมาซึ่งสถานะทางเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ที่ดีอย่างลงด้วยเช่นกัน ผลการศึกษาจะก่อให้เกิดความเข้าใจต่อการเปลี่ยนแปลงสถานะเศรษฐกิจครัวเรือน และความเป็นอยู่ของครัวเรือนผู้หญิงที่สมรสข้ามวัฒนธรรม และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนในการช่วยเหลือครัวเรือนผู้หญิงที่สมรสข้ามวัฒนธรรมให้สอดคล้องตามสถานะทางเศรษฐกิจและความเป็นอยู่

อย่างไรก็ตาม ปรากฏการณ์การสมรสข้ามวัฒนธรรมยังส่งผลต่อข้อจำกัดในการทำนิติกรรมในเชิงกฎหมาย เช่น การที่สามีชาวต่างชาติตั้งใจทิ้งร้างภรรยาคนไทย โดยเดินทางกลับประเทศของตนและไม่กลับมา ประเทศไทยอีก ทำให้ผู้หญิงไทยไม่สามารถทำนิติกรรมบางอย่างที่กฎหมายกำหนดว่าต้องได้รับความยินยอมจากคู่สมรส เช่น นิติกรรมการซื้อขาย อสังหาริมทรัพย์ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีปัญหาเกี่ยวกับการที่ผู้หญิงไทยบางราย ถูกบังคับจากคู่ครองของตนให้ออกไปหางานทำนอกบ้าน โดยการบังคับให้ขายบริการทางเพศ ซึ่งหากไม่ยินยอม ก็จะถูกทำร้ายร่างกายอีกด้วย (Aryuwat et al, 2011: 2)

ดังนั้น ผู้วิจัยสนใจจะทำงานวิจัยนี้จะศึกษาค่านิยมของผู้หญิงไทยชาวอีสานกับการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมอันเป็นประเด็นหนึ่งที่มีผลต่อครอบครัว ชุมชน สังคม วัฒนธรรม ดังกล่าว จึงเป็นที่

น่าสนใจศึกษาการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมเหล่านั้น ลักษณะและสาเหตุ การแต่งงานของพวกเขามีลักษณะการแต่งงานเป็นอย่างไรมาจากอะไร ผลกระทบที่มีต่อวิถีการดำเนินชีวิตของบุคคลเหล่านี้ โดยการแต่งงานกับชาวต่างชาติของผู้หญิง/ชาวอิสลามนั้นเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตที่เป็นทางเลือกที่เปิดกว้างในสังคมปัจจุบันที่พวกเขาจะเรียนรู้มันและตัดสินใจด้วยตัวของพวกเขาเอง และทัศนคติของครอบครัวและสังคมก็อย่างไรตลอดจนวิถีการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างไร แนวทางให้การคุ้มครองและหลักประกันของสตรีอิสลามที่แต่งงานกับชาวต่างชาติ

วัตถุประสงค์

1. ศึกษาวิถีชีวิตของผู้หญิงไทยชาวอิสลามที่แต่งงานข้ามวัฒนธรรม
2. ศึกษาปัจจัยและสาเหตุของการตัดสินใจแต่งงานข้ามวัฒนธรรม
3. ศึกษาค่านิยมของผู้หญิงไทยชาวอิสลามกับการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม

ข้อมูลจากการศึกษา

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มุ่งเน้นการศึกษาวิจัยในเชิงปฏิบัติการที่เชื่อมโยงความรู้ หลักการทางพระพุทธศาสนา บุคคล และการประยุกต์ใช้หลักพุทธจิตวิทยา ในศึกษาค่านิยมของผู้หญิงไทยชาวอิสลามกับการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม โดยมีวิธีการศึกษา ได้แก่ การศึกษาวิจัยในเชิงเอกสาร (Documentary Research) เป็นการศึกษาเพื่อค้นหาข้อมูล เอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมของผู้หญิงไทยชาวอิสลามกับการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมจากพระไตรปิฎก หนังสือ รายงานการวิจัย บทความ วิทยานิพนธ์ และเอกสารประกอบการศึกษาที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างความเข้าใจในวิถีชีวิตของผู้หญิงไทยชาวอิสลามที่แต่งงานข้ามวัฒนธรรมที่เหมาะสม รวมทั้งศึกษาถึงปัจจัยและสาเหตุของการตัดสินใจแต่งงานข้ามวัฒนธรรม พร้อมกับเสนอความคิดเห็นของผู้วิจัยเพื่อให้งานวิจัยมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จากการศึกษาข้อมูลพบว่า

หญิงไทยในภาคอิสาน จริงหรือไม่ว่า หญิงชาวอิสลามก่อนแต่งงานมีความเป็นอยู่ดี พบว่าส่วนใหญ่ มีความเป็นอยู่ที่ยากจนบ้างและบ้างครอบครัวมีฐานะที่ดีขึ้น เมื่อวิถีการดำรงชีวิตเปลี่ยนไป กลายเป็นบริโภคนิยม ทำให้เกิดค่านิยมเรื่อง การแต่งงานกับชาวต่างชาติในกลุ่มหญิงไทย

จากการวิจัยของนักวิจัยหลายสถาบันก็มีทั้งผลดีและผลเสีย เมื่อเด็กๆ รับรู้ว่าการแต่งงานกับชาวต่างชาติทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น ต้องการยกฐานะตัวเองขึ้นมาด้วยวิธีนี้เช่นกัน แนวคิดดังกล่าวเชื่อว่าพื้นฐานทางครอบครัวเป็นสิ่งที่สำคัญ สภาพทางสังคมและการบริโภคนิยมเป็นตัวช่วยผลักดัน ทำให้คาดการณ์ว่าแนวโน้มเยาวชนอยากแต่งงานกับชาวต่างชาติมีสูงขึ้นซึ่งให้เห็นถึงทัศนคติว่าคนเชื่อมโยงกับสังคมวัตถุนิยมมากขึ้น เป็นตัวกระตุ้นให้คนมีความต้องการมากขึ้น ใจร้อนมากขึ้น ไม่รอเก็บเงินเก็บทองเพื่อสร้างฐานะแต่ต้องการจะใช้วิธีนี้แทนเรียกได้ว่า “ใช้เศรษฐกิจเป็นตัวนำสังคม” ปัจจุบันสังคมไทยมีการสร้างครอบครัว (Family Formation) รูปแบบใหม่ที่เป็นการสร้างครอบครัวร่วมกับชาวตะวันตกหรือครอบครัวข้ามวัฒนธรรม ถือเป็นปรากฏการณ์ที่สะท้อนปฏิสัมพันธ์ที่ซับซ้อนของโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และทัศนคติที่ถูกหล่อหลอมด้วยวิถีการดำเนินชีวิตแบบใหม่ที่เข้ามาพร้อมกับกระแสโลกาภิวัตน์ ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครอบครัวรูปแบบใหม่ที่มีความซับซ้อนมากกว่ารูปแบบที่เคยเป็นมาในอดีต ปรากฏการณ์การสร้างครอบครัวของหญิงไทยในชนบทกับคู่สมรสชาวต่างประเทศ โดยเฉพาะชาวยุโรปและอเมริกา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ถือเป็นค่านิยมใหม่ในการสร้างครอบครัวและมีจำนวนเพิ่มสูงขึ้น (Tosakul, 2010: 179-200)

จากปรากฏการณ์ดังกล่าวก่อให้เกิดผลกระทบที่เป็นรูปธรรม คือค่านิยมของผู้หญิงไทยชาวอีสานกับการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม ผู้หญิงที่สมรสข้ามวัฒนธรรมมีสถานะทางเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทั้งการมีทรัพย์สิน มีความสามารถในการเงินซื้อครอบครัว และมีที่ดินสิ่งปลูกสร้างเพิ่มขึ้น ตลอดจนเครื่องอำนวยความสะดวก และความสามารถในการลงทุนหรือมีกิจการเป็นของตนเอง (Prompakping et al, 2548: 45) นอกจากนี้ ยังพบว่าแรงจูงใจในเชิงเศรษฐกิจถือเป็นแรงผลักดันให้ผู้หญิงจากประเทศกำลังพัฒนาตัดสินใจสมรสข้ามวัฒนธรรม และผู้หญิงรับรู้สถานภาพทางสังคมของตนเองจะดีขึ้นเมื่อได้สมรสกับชาวตะวันตก (Borjas, 1989: 457-485) อีกทั้งผู้หญิงที่สมรสข้ามวัฒนธรรมมีความพึงพอใจที่จะใช้ชีวิตคู่ร่วมกับสามีชาวต่างชาติ เพราะครัวเรือนของผู้หญิงได้รับความสุขสะดวกสบายด้วย (Aedsakul, 2006: 296-311)

ผลการวิจัย

1. วิถีชีวิตของผู้หญิงไทยชาวอีสานที่แต่งงานข้ามวัฒนธรรม พบว่า วิถีชีวิตผู้หญิงชาวอีสานที่แต่งงานข้ามวัฒนธรรมก่อนแต่งงานกับชาวต่างชาติ มีปัจจัยหลักในการดำเนินชีวิตเป็นแบบ

ธรรมดา คือบริโภคอาหารที่เป็นอาหารไทย สำหรับที่อยู่อาศัย สร้างขึ้นเพื่อสนองความต้องการทางประโยชน์ ใช้สอยเป็นหลักไม่เน้นความประณีต สวยงาม เครื่องนุ่งห่มในเวลาปกตินุ่งห่มเรียบง่ายในงานบุญประเพณีจะแต่งตามสมัยนิยมแต่ไม่โชว์สัดส่วน การรักษาโรคส่วนใหญ่ใช้วิธีการพบแพทย์ตามโรงพยาบาลของรัฐบาล วิธีชีวิตโดยทั่วไปของผู้หญิงไทยชาวอีสานที่แต่งงานข้ามวัฒนธรรมหลังแต่งงานกับชาวต่างชาติ มีปัจจัยหลักในการดำเนินชีวิตเป็นที่ดีขึ้นมีการรับประทานอาหารผสมผสานกัน ระหว่างของคนไทยกับต่างชาติ สำหรับที่อยู่อาศัย สร้างขึ้นมีลักษณะสี่เหลี่ยมสวยงาน มีรั้ว มีบริเวณ รูปทรงทันสมัยคล้ายวัฒนธรรมต่างชาติ เครื่องนุ่งห่มนิยมสวมกางเกงและเสื้อสำเร็จรูปที่หาซื้อได้ตามท้องตลาดโดยเน้นการโชว์สัดส่วน การรักษาโรคส่วนใหญ่ใช้วิธีการพบแพทย์ตามโรงพยาบาลของรัฐบาล วิธีชีวิตความเป็นอยู่สะดวกสบายมากยิ่งขึ้น การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของผู้หญิงไทยชาวอีสานที่แต่งงานข้ามวัฒนธรรมหลังแต่งงานกับชาวต่างชาติ ต้องเดินทางติดตามสามีตลอดเวลา ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมคือ ห่วงเหินครอบครัวเดิม สภาพโภชนาการในครอบครัวเดิมดีขึ้น นารายได้มาใช้จ่ายในการบริโภคเครื่องอำนวยความสะดวกเพิ่มขึ้นสามารถส่งสมาชิกในครอบครัวเรียนในระดับสูงขึ้นเพราะมีรายได้ประจำเดือน จนมีเงินเหลือสำหรับเก็บออมมีการรับเอาวัฒนธรรมต่างชาติมาใช้ ได้แก่ พัฒนาการแต่งกายเป็นแบบสากลมากขึ้น วัฒนธรรมการรับประทานอาหารเป็นแบบชาวตะวันตก ทำให้เกิดการผสมกลมกลืนระหว่างวัฒนธรรมท้องถิ่นอีสานกับวัฒนธรรมตะวันตกและผู้หญิงไทยชาวอีสานมีทัศนคติที่ดีต่อสามีชาวต่างชาติ รวมทั้งให้ความเคารพสามีและปฏิบัติตัวเป็นภรรยาที่ดี

2. ปัจจัยและสาเหตุของการตัดสินใจแต่งงานข้ามวัฒนธรรม พบว่า เหตุผลสำคัญที่ทำให้ผู้หญิงอีสานตัดสินใจเป็นภรรยาชาวต่างชาติ คือ ความยากจนซ้ำซาก และความกตัญญู (ค่านิยมเรื่อง การเป็นลูกสาวที่ดีที่ต้องเลี้ยงดูพ่อแม่) เพราะการแต่งงานกับชาวต่างชาติมักทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น มีเงิน โอกาส และความมั่นคงในชีวิตมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด อย่างไรก็ตาม ผู้หญิงกลุ่มนี้อธิบายว่าเงินไม่ใช่ปัจจัยเดียวที่ทำให้ตนตัดสินใจแต่งงานกับผู้ชายต่างชาติ เหตุผลที่สำคัญมากเช่นกันก็คือผู้ชายต่างชาติไม่ยึดติดกับอดีตและพรหมจรรย์ของผู้หญิง ให้เกียรติผู้หญิง และมีความรับผิดชอบสูงกว่าผู้ชายไทย ผู้หญิงบางคนที่ผ่านมาแต่งงานมาแล้ว เป็นหม้ายและมีลูกติด กล่าวว่า เป็นเหมือน “ปาฏิหาริย์” ที่ร่างกายของตนยังมีคุณค่าอยู่ และมีอำนาจขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง

การแต่งงานใช้ชีวิตร่วมกันระหว่างคนที่มิภูมิหลังทางวัฒนธรรมเดียวกันนั้นเป็นเรื่องยากอยู่แล้ว การแต่งงานข้ามวัฒนธรรมระหว่างคนที่มิภูมิหลังทางภาษา ศาสนา วัฒนธรรม ตลอดจน

ทัศนคติและค่านิยมแตกต่างกัน ยังเป็นเรื่องยากขึ้นไปอีก ทั้งสองฝ่ายจะต้องปรับตัวเข้าหากันเพื่อ ประคับประคองให้ชีวิตอยู่รอดได้อย่างยั่งยืน อุปสรรคสำคัญในช่วงแรกคือเรื่องภาษา บางคู่อยู่กัน 3 เดือนโดยไม่ได้พูดกันเลย เพราะพูดภาษาไม่ได้ ต้องสื่อสารกันโดยใช้ภาษาใบ้และวาดรูปเอา แต่ โดยทั่วไปแล้วสามี่ฝรั่งจะส่งภรรยาไปเรียนภาษา ซึ่งผู้หญิงเหล่านี้ก็จะพูดได้คล่องมาก (แต่มักอ่าน- เขียนไม่ได้) เมื่อปรับตัวได้แล้ว ผู้หญิงมักจะหาช่องทางทำธุรกิจของตัวเอง เช่น เปิดร้านอาหาร ผับ บาร์เล็กๆ

ชายฝรั่งที่แต่งงานกับหญิงไทย ส่วนใหญ่เป็นชายชราที่ผ่านการหย่าร้างหรือภรรยาเดิม เสียชีวิตไปแล้ว รู้สึกว่าเหงา และรู้สึกว่าได้รับการเติมเต็มจากชีวิตชุมชนแบบอีสาน ความสัมพันธ์ ของทั้งสองฝ่ายเป็นแบบเติมเต็มกันและกัน ฝ่ายชายได้รับการดูแลเอาใจใส่ ส่วนฝ่ายหญิงก็ได้รับ ความมั่นคงในชีวิต สามี่ฝรั่งส่วนใหญ่เข้าใจดีว่าภรรยาของตนมีหน้าที่ต้องช่วยเหลือพ่อแม่ญาติพี่น้อง ของเธอ หลายคนที่ได้มาเยี่ยมบ้านเกิดของภรรยาก็ประทับใจวัฒนธรรมไทย

ผู้หญิงที่แต่งงานกับชาวต่างชาติมักจะมีเหตุผลส่วนตัวในการตัดสินใจเลือกสามี่ที่ แตกต่างกันไป แต่เหตุผลส่วนใหญ่ที่ผู้หญิงใช้เป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจเลือกสามี่ชาวต่างชาติ เมื่อ ถูกถามว่าเป็น เพราะเหตุใดเธอจึงเลือกสามี่คนนี้ คือ เขาเป็นคนดี ไม่รังเกียจที่จะช่วยเหลือเธอและ ครอบครัว เขาเข้าใจ ให้เกียรติในทุกเรื่อง แต่ชาวต่างชาติบางคนก็ไม่ใช่เช่นนั้นทุกคน

ดังนั้น ก่อนที่ท่านจะตัดสินใจแต่งงานกับชาวต่างชาติ การเตรียมการและเตรียมตัวที่ดี เป็นสิ่งสำคัญเพราะสิ่งนี้เองจะเป็นเหมือนอาวุธประจำกายไม่ให้ใครมาเอาเปรียบและทำร้ายท่านได้ โดยที่ท่านไม่มีทางสู้ จะเห็นได้ว่าการแต่งงานกับชาวต่างชาติไม่ใช่เรื่องง่ายแต่ก็ไม่ใช่ว่าเรื่องยากอีกต่อไปถ้าหากท่านรู้วิธีการที่ถูกต้องว่าท่านควรจะเตรียมตัวอย่างไร เลือกอย่างไร และทำอย่างไรกับ ชีวิตของท่าน และสิ่งนี้เองที่จะบ่งบอกได้ว่าท่านได้เลือกสิ่งที่ดีที่สุดและทำดีที่สุดให้กับชีวิตของท่าน แล้วหรือยังผลการวิจัยสรุปได้ว่า เส้นทาง การเข้าสู่การแต่งงานข้ามชาติมีหลายเส้นทางได้แก่การพบรักด้วยการนำพาของโชคชะตา การติดต่อผ่านเครือข่าย การไปทำงานต่างประเทศ การแสวงหาตาม แหล่งท่องเที่ยว และการติดต่อผ่านเอเย่นต์ การแต่งงานกับชาวตะวันตกส่วนใหญ่เกิดจากการพบรักด้วยการนำพาของโชคชะตา ส่วนการแต่งงานกับชาวตะวันตกส่วนใหญ่เป็นความตั้งใจที่จะ แสวงหา สามี่ และมีการใช้ช่องทางหลายช่องทาง การวิจัยพบว่า หญิงที่เข้าสู่การแต่งงานแม้ว่าจะมี สภาพในการดำรงชีวิตที่ลำบาก แต่ก็ไม่ใช่กลุ่มคนที่จนที่สุดของชุมชน ภายหลังจากการเข้าสู่ การแต่งงาน ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงทรัพยากรของครัวเรือน โดยเฉพาะทรัพยากรทางวัตถุ และ

การเปลี่ยนสถานภาพทางสังคมและวัฒนธรรมอย่างเห็นได้ชัด กลุ่มผู้หญิงที่แต่งงานกับชาวตะวันตก มีการช่วยเหลืองานส่วนรวมของชุมชน และการลงทุนปรับปรุงหรือสร้างบ้านใหม่ มากกว่าผู้หญิงที่แต่งงานกับชาวตะวันตก การแต่งงานกับชาวต่างชาติ เป็นเรื่องที่ชุมชนให้การยอมรับ และมีได้มีการกีดกัน หรือมีทัศนคติในทางลบต่อการแต่งงาน และผู้หญิงที่แต่งงานกับชาวต่างชาติ ชุมชนไม่ค่อยพอใจกับการประเพณีตัวในบางด้าน อย่างเช่นการแต่งกายหรือการเล่นการพนันของ หญิงที่แต่งงานกับชาวตะวันตก กลุ่มผู้หญิงที่แต่งงานกับชาวตะวันตก ให้คุณค่าในเรื่องสิทธิและเสรีภาพของปัจเจก มากกว่ากลุ่มผู้หญิงที่แต่งงานกับชาวตะวันออก ทั้งกลุ่มที่แต่งงานกับชาวตะวันตกและชาวตะวันออก ต่างก็ยังคงความสัมพันธ์กับครัวเรือนและชุมชนอย่างต่อเนื่อง และในบางด้านพบว่า ความสัมพันธ์มีมากขึ้น

3. ค่านิยมของผู้หญิงไทยชาวอีสานกับการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม พบว่า การศึกษาถึง ค่านิยมที่กำลังเติบโตขึ้นของผู้หญิงไทยที่แต่งงานกับสามีชาวต่างชาติได้ระบุถึงแรงกระตุ้นทางวัฒนธรรมอื่นๆ อีกมากมายที่กำลังขับเคลื่อนให้ผู้หญิงไทยเดินเข้าสู่การแต่งงานกับชาวต่างชาติ เช่นเดียวกับในสังคมอื่นๆ มันเป็นเรื่องปกติสำหรับผู้หญิงที่ต้องการ “แต่งงานกับชาวต่างชาติเพื่อยกระดับตนเองขึ้น” แน่แน่นอนว่านี่คือคุณภาพที่เป็นปกติวิสัยที่กำลังขับเคลื่อนผู้หญิงที่ประสบความสำเร็จทางเศรษฐกิจในต่างประเทศ และในประเทศที่พัฒนาแล้วไปสู่การไม่แต่งงานหรือมองหาการแต่งงานกับคู่ชีวิตที่คู่ควรมากกว่า ในการศึกษาวิจัยค้นพบว่า ผู้ชายจำนวนมากที่มองหาภรรยาชาวไทยนั้น จะมีพื้นฐานความปลอดภัยทางการเงินที่น้อยกว่า ซึ่งบ่อยครั้งจะเกี่ยวเนื่องกันกับการขาดการศึกษาด้วย ที่น่าสนใจคือ กลุ่มนักธุรกิจชายที่เดินทางบ่อยและผู้ที่ทำงานอยู่ในงานบริการนานาชาติ ก็เข้ามาเป็นหนึ่งในส่วนนี้ด้วยเช่นกัน แรงขับเคลื่อนอินเทอร์เน็ตและแรงขับเคลื่อนเศรษฐกิจในปัจจุบันนี้ได้เปิดโอกาสในเรื่องแนวความคิดของการมีสามีชาวต่างชาติต่อผู้หญิงไทยซึ่งกำลังมองหาสามีเพื่อเข้าเป็นส่วนหนึ่ง ในครอบครัวที่ให้ความสำคัญแก่ญาติทางฝ่ายหญิงแบบไทยแท้ นอกเหนือไปจากนั้น การเพิ่มขึ้นของเวลาว่างและระดับการศึกษาในประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิงไทยได้เพิ่มจำนวนของผู้หญิงไทยที่อยู่เป็นโสด เพื่อรอการแต่งงานกับคู่ครองที่เหมาะสมกับตนเองมากขึ้นอีกด้วยตามประเพณีปฏิบัติแล้ว ผู้ชายไทยมักจะมองหาภรรยาหรือคู่ครองที่เป็นสาวบริสุทธิ์และไม่เคยผ่านการใช้ชีวิตร่วมกับชายใดมาก่อน ความล้มเหลวของการแต่งงานและความกดดันทางเศรษฐกิจ ได้เพิ่มจำนวนการเลิกรามากขึ้นในประเทศไทยเช่นเดียวกับในส่วนอื่นของโลก ผู้หญิงที่ผ่านการหย่าร้างที่สืบเนื่องมาจากผลของความล้มเหลวนั้น ได้สร้างส่วนที่สำคัญของ

ประชากรของผู้หญิงไทยที่มองหาสามีชาวต่างชาติ นี่เป็นกรณีเฉพาะที่ซึ่งผู้หญิงจะมีระดับของการศึกษาที่สูงกว่า

อภิปรายผล

ค่านิยมของผู้หญิงไทยชาวอีสานกับการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม สถาบันครอบครัวในภาคอีสาน โดยเฉพาะครอบครัวที่มีสมาชิกแต่งงานกับชาวต่างชาติได้มีการเปลี่ยนแปลงความคิดและพฤติกรรมในการเลือกคู่ครองไปอย่างสิ้นเชิง ในสังคมอีสานดั้งเดิม พ่อแม่มักจะเป็นผู้หาคู่ครองให้กับบุตรหลาน การแต่งงานมักจะเป็นการจัดหาโดยพ่อแม่ บ่อยครั้งเป็นลักษณะคลุมถุงชน แต่ในปัจจุบันนี้ สังคมอีสานกำลังเปลี่ยนค่านิยมทางด้านการเลือกคู่ครอง โดยในการเลือกคู่ครองจะให้ความสำคัญกับความรักน้อยลงมุ่งคำนึงถึงความมั่นคงทางเศรษฐกิจเป็นหลักทำให้หญิงไทยสามารถตัดสินใจแต่งงานกับสามีฝรั่งได้ ทั้ง ๆ ที่บางคู่อาจไม่เคยพบกันมาก่อนวันแต่งงานเลย ที่เป็นเช่นนี้เพราะสาวชาวอีสานที่มีสามีเป็นฝรั่งคิดว่า หากสามีตนเองมีเงินคนในหมู่บ้านก็ยอมรับนับถือเอง

“สิ่งที่เห็นชัดเจนที่สุดคือ หญิงที่แต่งงานกับฝรั่งนี้มีฐานะทางเศรษฐกิจและมีชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้นกว่าเดิม มีเงินฝากในธนาคาร มีเครื่องประดับ สร้อย แหวน ทองติดตัวมากขึ้น มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินภายใต้ชื่อของภรรยา มีการปลูกบ้านหรือต่อเติมบ้านใหม่ในรูปทรงตะวันตกมากขึ้น อันเนื่องมาจากการได้รับการช่วยเหลือทางการเงินจากสามีชาวต่างชาติ ผลทำให้คนในชุมชนเกือบ 90% พูดว่า หากมีลูกสาวก็อยากจะให้แต่งงานกับชาวต่างชาติ เสียขายที่ลูกยังเด็กอยู่ โตไม่ทันไม่อย่างนั้นก็จะให้แต่งงานกับชาวต่างชาติเช่นกัน”

การแต่งงานข้ามชาติส่งผลให้เกิดความอ่อนแอและขาดความเป็นเอกลักษณ์ทางด้านการใช้ภาษากับเด็กรุ่นใหม่ที่เป็นลูกครึ่ง ดังจะเห็นได้จากพ่อแม่มีการใช้ภาษาอังกฤษปนภาษาไทยในการสื่อสารกับบุตรมากขึ้น ทำให้บุตรหรือเด็กรุ่นใหม่สับสนในการใช้ภาษาและไม่มีความคล่องหรือเชี่ยวชาญภาษาใดภาษาหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นไทยหรืออังกฤษ ในส่วนของภาษาอังกฤษเด็กก็จะใช้ภาษาพื้น ๆ เกี่ยวกับชีวิตประจำวันเท่านั้น ไม่มีโอกาสที่จะได้ใช้คำหรือสนทนาในเรื่องที่เป็นนามธรรมแต่อย่างใด ทั้งนี้เพราะขีดระดับการศึกษาของพ่อแม่และสถานการณ์ในชีวิตประจำวันในชุมชนไม่มีบริบทพอที่จะกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาทางด้านภาษาหรือปรัชญาแนวคิดทั้งไทยและอังกฤษแต่อย่างใด อีกทั้งในหลายพื้นที่มีฝรั่งมาอยู่กันมาก ในหลายหมู่บ้านจะมีการติดป้ายบอกชื่อสินค้าและราคาสินค้าเป็นภาษาอังกฤษ ในร้านขายอาหารก็จะมีชื่ออาหารหรือรายการอาหารและราคาเป็น

ภาษาอังกฤษซึ่งปรากฏการณ์นี้เป็นปรากฏการณ์ใหม่ ที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน ในชนบทที่มีเขยฝรั่งมาก ๆ ภาษาอังกฤษเริ่มมีบทบาทและทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการสื่อสารแทนภาษาไทยดังจะเห็นได้ว่า ในหมู่บ้านที่มีเขยฝรั่งอยู่กันมาก ๆ ก็จะมีการใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อกลางในการค้าขายระหว่างคนไทยกับเขยฝรั่ง การซื้อขายสินค้าระหว่างเขยฝรั่งกับคนไทยผู้ขายสินค้า จึงเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจตามลำพังโดยขาดองค์ประกอบของการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมดังแต่ก่อน เพราะพบว่า ค่านิยมของการต้องการให้ลูกหลานแต่งงานกับฝรั่งชาวต่างชาตินั้นมีผลกระทบไปถึงคนรุ่นวัยที่คาดคิดว่าจะป็นรุ่นวัยที่อนุรักษ์ ความคิดและขนบธรรมเนียมดั้งเดิมของสังคมไว้แต่ในความเป็นจริงมิได้เป็นเช่นนั้น ปู่ย่าตายายในหมู่บ้านทุกคนล้วนอยากจะให้ลูกหลานแต่งงานกับคนต่างชาติ

“ที่เป็นเช่นนี้เพราะผู้เฒ่าผู้แก่มองว่าการแต่งงานกับฝรั่งเป็นการลดภาระของผู้สูงอายุ เนื่องจากปัจจุบันคนไทยหากแต่งงานกันเอง เวลาเมื่อลูกโตก็มักจะเอามาให้ปู่ย่าตายายเลี้ยง แต่หากได้ลูกเขยฝรั่งก็จะเอาลูกหลานไปเลี้ยงเมืองนอก หากไม่เอาไปเลี้ยงก็มีเงินมากพอที่จะจ้างที่เลี้ยงมาดูแล ทำให้ไม่เป็นภาระแก่ผู้สูงอายุ ไม่เพียงแต่ปู่ย่าตายายต้องการสนับสนุนให้ลูกหลานตัวเองแต่งงานกับชาวต่างชาติเท่านั้น แม้แต่เด็ก ผู้หญิงเอง พอเข้าไปถามว่าโตขึ้นหนูอยากจะเป็นอะไร เขาบอกว่า หนูอยากจะทำเครื่องบินไปเมืองนอก แล้วไปมีสามีเป็นชาวต่างชาติ”

สรุปผลวิจัย

วิถีชีวิตของผู้หญิงไทยชาวอีสานที่แต่งงานข้ามวัฒนธรรม วิถีชีวิตผู้หญิงชาวอีสานที่แต่งงานข้ามวัฒนธรรมก่อนแต่งงานกับชาวต่างชาติ มีปัจจัยหลักในการดำเนินชีวิตเป็นแบบธรรมดา คือบริโภคอาหารที่เป็นอาหารไทย สำหรับที่อยู่อาศัย สร้างขึ้นเพื่อสนองความต้องการทางประโยชน์ ใช้สอยเป็นหลักไม่เน้นความประณีต สวยงาม เครื่องนุ่งห่มในเวลาปกตินุ่งห่มเรียบง่าย ปัจจัยและสาเหตุของการตัดสินใจแต่งงานข้ามวัฒนธรรม เหตุผลสำคัญที่ทำให้ผู้หญิงอีสานตัดสินใจเป็นภรรยาชาวต่างชาติ คือ ความยากจนซ้ำซาก และความกตัญญู (ค่านิยมเรื่องการเป็นลูกสาวที่ดีที่ต้องเลี้ยงดูพ่อแม่) เพราะการแต่งงานกับชาวต่างชาติมักทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น มีเงิน โอกาส และความมั่นคงในชีวิตมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ส่วนค่านิยมของผู้หญิงไทยชาวอีสานกับการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม ผู้หญิงที่ต้องการแต่งงานกับชาวต่างชาติเพื่อยกระดับตนเองให้สูงขึ้น ประสบความสำเร็จทางเศรษฐกิจ มีชีวิตที่มั่นคง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปปฏิบัติ

1) การแต่งงานข้ามวัฒนธรรมไม่ได้เกิดจากความต้องการมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีเป็นประเด็นหลักอย่างที่สังคมมองพวกเขาเท่านั้น แต่เกิดจากโอกาสที่พวกเขาพบกันและมีความรัก ความเอื้ออาทรที่พวกเขามีต่อกัน จึงสามารถแต่งงานและอยู่อาศัยด้วยกันได้

2) ควรส่งเสริมการศึกษาภาษาต่างประเทศในระดับพื้นฐานให้ทั่วถึงมากขึ้นและการเรียนรู้ขนบธรรมเนียมประเพณีของชนชาติทั้งตะวันตกและตะวันออก เพื่อเป็นพื้นฐานการเรียนรู้เกี่ยวกับเพื่อนร่วมโลกที่ไร้พรมแดนถึงขนบธรรมเนียมประเพณีพิธีกรรมและการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมในอนาคต

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ในการวิจัยครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะ ในการทำวิจัยในด้านอื่นที่มีความเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับค่านิยมของผู้หญิงไทยชาวอีสานกับการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมดังนี้

1) ศึกษาผลกระทบจากการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมในชุมชนชนบทและเมืองของผู้หญิงไทยชาวอีสาน

2) ศึกษาปัญหาอุปสรรคจากการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมในการใช้ชีวิตในต่างแดนของผู้หญิงไทยชาวอีสาน

เอกสารอ้างอิง

- คุณุณี อายุวัฒน์ และคณะ. (2554). โครงการการศึกษาแนวทางการป้องกันและช่วยเหลือผู้คุมครอง
ผู้หญิงที่เดินทางไปทำงานต่างประเทศ. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- บัวพันธ์ พรหมพักพิง และคณะ. (2558). การแต่งงานข้ามวัฒนธรรมของผู้หญิงชนบทอีสาน.
ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุชาดา ทวีสิทธิ์และคณะ. (2556). ประชากร และสังคมอาเซียน:ความท้าทายและโอกาส. นครปฐม:
โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- ศิริรัตน์ แอดสกุล. (2549, มีนาคม). การแต่งงานข้ามวัฒนธรรมของผู้หญิงชนบทในเขตจังหวัด
อุดรธานี. วารสารรามคำแหง. 24(3) : 296-311.
- Borjas, G. J. (1989). Economic theory and international migration. *International Migration
Review*. 23(8): 457-485.
- Tosakul, R. (2010). *Cross-border marriages: Experiences of village women from Northeastern
Thailand with western men*. In:Yang, W. S. ve Lu, M. C. W. (Ed.), Asian cross-border
marriage migration: Demographic patterns and social issues. Amsterdam: University
Press, 179-200.

Translated Thai References

- Aedsakul, S. (2006, March). Cross-Cultural Marriage of Rural Women in Udon Thani Province.
Journal of Ramkhamhaeng. 24(3) : 296-311. [in Thai]
- Aryuwat, D. et al. (2011). *Program for the prevention and support of women protection
workers*. Khon Kaen : Khon Kaen University. [in Thai]
- Prompakping, B. et al. (2548). *Cross-cultural marriage of the Isan rural woman*. Khon
Kaen : Khon Kaen University. [in Thai]
- Thawesit, S. et al. (2556). *ASEAN population and society : Challenges and opportunities*. Nakhon
Pathom: October Printing House. [in Thai]

ผู้เขียน

พระพรหมวิสุทธิ์ ฌนุทธมโหม/พิศแสนสุวรรณ
สาขาพุทธจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
128 หมู่ที่ 3 วัดวังปลัด ต.บ้านแพ อ.คูเมือง จ.บุรีรัมย์ 31190
โทรศัพท์: 083-3721601 อีเมล: nattaphaon2014@gmail.com

Author

Phraphromvisut Chanthathammo(phidsansuwan)
Buddhist Psychology, Faculty of Humanities,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
128 Moo 3 Wang Parad Temple, Banphae Sub-district,
Kumuang District, Buriram Province, 31190
Tel.: 083-3721601 E-mail: nattaphaon2014@gmail.com

ตำนานประจำถิ่นทุ่งกุลาร้องไห้: เรื่องเล่าเชิงนิเวศกับการต่อสู้และ
ต่อรองทางสังคมและวัฒนธรรม

**The Mythical Legends of Thung Ku La Ronghai: Ecological
Narrative and Social and Cultural Negotiation**

สมปอง มุลมณี¹ / ปฐม หงส์สุวรรณ²

Sompong Munmani / Pathom Hongsuwan

^{1,2}สาขาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Thai Program, Faculty of Humanity and Social Sciences, Mahasarakham University

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของตำนานประจำถิ่นทุ่งกุลาร้องไห้ที่มีความสำคัญต่อการเป็นสื่อการนำเสนอเพื่อการต่อสู้และต่อรองทางสังคมและวัฒนธรรมภายในบริเวณทุ่งกุลาร้องไห้ อันเป็นพื้นที่แห่งความหลากหลายทางวัฒนธรรมสังคมที่อาศัยอยู่ร่วมกันในบริเวณนี้

ตำนานเรื่องเล่าศักดิ์สิทธิ์จึงมีบทบาทอย่างยิ่งต่อการครอบครองพื้นที่ และการสร้างพื้นที่ต่างๆ อันเป็นแหล่งทรัพยากร ทั้งแหล่งน้ำ ป่าไม้ พื้นดิน แร่เกลือ หรืออื่นๆ ด้วยการใช้ตำนานเรื่องเล่าประกอบการจัดสรรพื้นที่ให้เหมาะสมกับอัตลักษณ์ของแต่ละกลุ่ม ผู้วิจัยต้องการนำเสนอว่าตำนานเรื่องเล่าที่ปรากฏในบริเวณทุ่งกุลาร้องไห้นั้น ถูกนำมาจัดการกับพื้นที่ เพื่อการต่อสู้และต่อรองกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนการต่อรองกับอำนาจต่างๆ ที่เข้าสู่ชุมชนทุ่งกุลาร้องไห้ได้อย่างไร โดยใช้ทฤษฎีการสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์และพื้นที่ทางสังคมเป็นกรอบในการอธิบาย

จากการวิจัยพบว่าตำนานเรื่องเล่าเชิงนิเวศมีผลต่อการต่อรองทางสังคมและวัฒนธรรมในทุ่งกุลาร้องไห้ 4 ประเด็น ได้แก่ 1) การต่อสู้และต่อรองกับพุทธศาสนา 2) การต่อสู้และต่อรองกับระบบทุนนิยม 3) การต่อสู้และต่อรองกับการท่องเที่ยว และ 4) การต่อสู้และต่อรองกับกระแสพัฒนาอันแสดงให้เห็นถึงบทบาทของตำนานเรื่องเล่าที่มีผลต่อการปฏิบัติการต่อสู้กับอำนาจภายในชุมชนทุ่งกุลาร้องไห้

คำสำคัญ: ตำนานประจำถิ่น, พุทธร้องไห้, เรื่องเล่าเชิงนิเวศ, การต่อรองทางสังคม

Abstract

This research aimed to study role of the mythical Legends of Thung Ku La as the most effective media for fighting and negotiation in Social and Culture within Thung Kula Ronghai area with diversity of culture and society of those who lived together in this area.

Mythical legend was the most effective role for space possession and space construction including resources such as water, forest, soil, halite etc. by using the mythical narrative to manage the area to suit identity of each community. What a researcher wanted to investigate was that how the mythical legend appeared in the area of Thung Ku La Rong Hai was managed for fighting and negotiation for the change of society and culture as well as negotiation with various powers that entered to the community of Thung Ku La RongHai by using theory of sacred space construction and social construction as framework to explain.

From the research, It was found that ecological narrative affected the social and cultural negotiation in Thung Ku La Ronghai in 4 aspects: 1) fighting and negotiation with Buddhism; 2) fighting and negotiation with capitalism; 3) fighting and negotiation with tourism; 4) fighting and negotiation with currency of development which indicated the role of mythical narrative affected the operation of fighting with power within the community of Thung Ku La Ronghai.

Keywords: mythical legends, Thung Ku La Ronghai, ecological narrative, social and culture negotiation

บทนำ

ตำนาน (Myth) เป็นเรื่องราวที่สังคมสร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นเรื่องเล่าที่สำคัญของชุมชน ในฐานะประวัติศาสตร์แบบท้องถิ่น แม้นักวิชาการอาจมองว่าเป็นสิ่งที่ไม่มีมูลความจริงหรือเป็นเรื่องเล่าที่มีแต่จินตนาการเชื่อถือไม่ได้โดยปราศจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์เพื่อยืนยันความเป็นจริง แต่ทว่าเรื่องเล่าขานในลักษณะตำนานประจำถิ่นนี้มีได้เลื่อนหายไปจากสังคม หากแต่กลับมีปริมาณและเนื้อหาที่หลากหลายขึ้น อีกทั้งเพิ่มบทบาทที่มีต่อสังคมปัจจุบันทั้งด้านการบอกเล่าเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์และอิทธิพลต่ออารมณ์ความรู้สึกนึกคิดเพราะเป็นเรื่องที่ฝังแน่นอยู่ในจิตใจของผู้คนแทบทุกสังคมสืบต่อกันมาในหลายยุคหลายสมัยดังที่ Martin Stuart-Fox อ้างใน Hongsuwan (2011: 1) กล่าวว่า บทบาทของตำนานในแง่ของการเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์อาจจะดูเป็นเรื่องไร้ประโยชน์และถูกมองข้ามเสมอ การสร้าง อัตลักษณ์ของชุมชนในบริเวณทุ่งกุลาร้องไห้ผ่านตำนานประจำถิ่น ถือเป็นกระบวนการสร้างอำนาจเพื่อต่อสู้และต่อรองทางสังคมวัฒนธรรมระหว่างชุมชนและการต่อสู้กับอำนาจรัฐที่พยายามจัดการกับพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ ตลอดจนความพยายามสร้าง วัฒนธรรมของผู้คนให้เป็นวัฒนธรรมเดียวกัน การใช้ตำนานเรื่องเล่าเชิงนิเวศเกี่ยวกับอำนาจศักดิ์สิทธิ์ หรือ วัฒนธรรมการนับถือผีเจ้าพ่อร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในทุ่งกุลาร้องไห้ จึงเป็นเสมือนการเล่าประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ร่วมกันของผู้คนที่อาศัยอยู่ในทุ่งกุลาร้องไห้ที่สอดคล้องกันกับแนวคิดของ Kanjanapan (2000) ซึ่งได้กล่าวถึงตำนานว่า ตำนานมีลักษณะเป็นผลผลิตของจินตนาการที่เกิดจากความคิดและความเชื่อที่ต้องการความเข้าใจแบบหนึ่ง โดยเฉพาะแตกต่างจากปัจจุบันเพราะการแสดงออกของตำนานมักจะเป็นไปในรูปของสัญลักษณ์ซึ่งสร้างขึ้นมาจากลักษณะความคิดในสังคม

การใช้เรื่องเล่าเชิงนิเวศ ตำนานศักดิ์สิทธิ์ที่ปรากฏในทุ่งกุลาร้องไห้ เพื่อสร้างพื้นที่ทางสังคม (Social Space) ซึ่งหมายถึงการสร้างสำนึกทางประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ (ethnic identity) การสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรม (Cultural Space) การใช้ตำนานเรื่องเล่าเพื่อสร้างเครือข่ายทางสังคม (Social Network) และรวมกลุ่มเพื่อต่อรองทางอำนาจกับชุมชน ตลอดจนอำนาจการปกครองที่พยายามเปลี่ยนแปลงสังคมทุ่งกุลาร้องไห้ ตำนานต่างๆ ที่ปรากฏเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นว่าชุมชนพยายามรักษาพื้นที่ทางธรรมชาติเพื่อต่อรองเชิงอำนาจกับกลุ่มต่างๆ ที่พยายามรุกล้ำพื้นที่ทรัพยากรของชุมชนและการทับซ้อนทางวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายของชุมชน ดังนั้นการใช้แนวคิดเรื่องเล่าเชิงนิเวศเพื่อทำการวิเคราะห์ตำนานประจำถิ่นทุ่งกุลาร้องไห้ ทำให้เห็นว่าตำนานมีบทบาทต่อ

การสร้างพื้นที่เชิงนิเวศ และพื้นที่ทางสังคมในบริเวณทุ่งกุลาร้องไห้ ตลอดจนมีบทบาทต่อการอนุรักษ์พื้นที่ทางธรรมชาติ นิเวศวัฒนธรรม

การใช้ตำนานให้เป็นเสมือนสัญลักษณ์เพื่อต่อรองอำนาจระหว่างกลุ่มชนในพื้นที่ก็คือบทบาทของตำนานที่ถูกแฝงด้วยสัญลักษณ์ที่สำคัญ ตำนานบุคคลสำคัญ ตำนานสถานที่ ตำนานศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ได้รับการสร้างความหมายเพื่อให้เป็นเครื่องมือต่อรองทางสังคมและวัฒนธรรม

ของท้องถิ่นทุ่งกุลาร้องไห้ ตลอดจนการนำตำนานมาสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ การทำการเกษตร การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ภายใต้วาทกรรม “แหล่งผลิตข้าวหอมมะลิ ทุ่งกุลาร้องไห้” การศึกษาวิจัยตำนานกับการต่อสู้และต่อรองทางสังคมวัฒนธรรมในบริเวณทุ่งกุลาร้องไห้ในครั้งนี้แสดงให้เห็นความสำคัญของตำนานที่มีความสำคัญต่อการนำไปใช้เพื่อเป็นเครื่องมือในการต่อรองทางพื้นที่ในสังคมของชุมชนในบริเวณทุ่งกุลาร้องไห้ ในรูปแบบต่างๆ อย่างน่าสนใจ เนื่องจากตำนานประจำถิ่นนอกจากสามารถเป็นสื่อกลางการนำเสนอรากเหง้าของสังคม ยังเป็นสื่อกลางในการสื่อสารทางวัฒนธรรมที่สะท้อนภูมิปัญญาการจัดการต่อพื้นที่อย่างชาญฉลาดอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทของตำนานเรื่องเล่าประจำถิ่น ที่มีผลต่อการต่อรองทางสังคมและวัฒนธรรมทุ่งกุลาร้องไห้
2. เพื่อวิเคราะห์การสร้างพื้นที่ทางสังคมของผู้คนในชุมชนทุ่งกุลาร้องไห้ผ่านตำนานประจำถิ่น

ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยเลือกศึกษาด้านที่ปรากฏในบริเวณทุ่งกุลาร้องไห้ที่มีความหมายในการอธิบายปรากฏการณ์ เหตุการณ์ และเกี่ยวข้องกับสถานที่ต่างๆ ในบริเวณทุ่งกุลาร้องไห้ ทั้งที่มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร (Literary source) และข้อมูลมุขปาฐะ (Oral source) โดยการจำแนกขอบเขตการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. ขอบเขตด้านตัวบทที่ใช้ในการวิเคราะห์เนื้อหาตำนาน 5 กลุ่มดังนี้
 - 1.1 ตำนานอธิบายเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ
 - 1.2 ตำนานอธิบายเกี่ยวกับสภาพชุมชนและชาติพันธุ์

1.3 คำนานอธิบายเกี่ยวกับสถานที่และศาสนสถาน

1.4 คำนานอธิบายเกี่ยวกับผู้นำและบุคคลศักดิ์สิทธิ์

1.5 คำนานอธิบายเกี่ยวกับวัตถุสิ่งของและสัตว์ศักดิ์สิทธิ์

2. ขอบเขตด้านพื้นที่การศึกษา คือ ท่งกุลาร่องไห่ จำนวน 12 อำเภอ 6 จังหวัด ได้แก่

2.1 จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 5 อำเภอ ได้แก่ อำเภอประทุมรัตน์ อำเภอเกษตรวิสัย

อำเภอสุวรรณภูมิ อำเภอหนองฮี อำเภอโพนทราย

2.2 จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 2 อำเภอ ได้แก่ อำเภอรตนบุรี อำเภอชุมพลบุรี

2.3 จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 1 อำเภอ ได้แก่ อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย

2.4 จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 1 อำเภอ ได้แก่ อำเภอราษีไศล

2.5 จังหวัดยโสธร จำนวน 2 อำเภอ ได้แก่ อำเภอมหาชนะชัย อำเภอค้อวัง

2.6 จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 1 อำเภอ ได้แก่ อำเภอสตึก

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขั้นรวบรวมข้อมูล

รวบรวมข้อมูลตำนานประจำท้องถิ่นท่งกุลาร่องไห่ที่มีความหมายในการอธิบายปรากฏการณ์ เหตุการณ์ และเกี่ยวข้องกับสถานที่ต่างๆในบริเวณท่งกุลาร่องไห่ ทั้งที่มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร (Literary source) และข้อมูลมุขปาฐะ (Oral source)

2. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลตำนานประจำถิ่นที่รวบรวมได้ทั้งสิ้น วิเคราะห์ตามทฤษฎีในประเด็นต่างๆที่กำหนด

3. ขั้นนำเสนอผลการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอรายงานการวิจัย แบบพรรณนาวิเคราะห์

4. ขั้นสรุป อภิปรายผล

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

การวิจัยบทบาทของตำนานประจำถิ่นท่งกุลาร่องไห่ ที่มีความสำคัญในการต่อสู้และต่อรองทางสังคมและวัฒนธรรมครั้งนี้ พบว่าชุมชนในบริเวณท่งกุลาร่องไห่ ได้ใช้ตำนานเป็น

เครื่องมือเพื่อปฏิบัติการต่อรอง 4 ประเด็น ได้แก่ 1) การต่อสู้และต่อรองกับพุทธศาสนา 2) การต่อสู้และต่อรองกับระบบทุนนิยม 3) การต่อสู้และต่อรองกับการจัดการท่องเที่ยว และ 4) การต่อสู้และต่อรองกับกระแสความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ดังนี้

1. การต่อสู้และต่อรองกับพุทธศาสนา

ตำนานทางพุทธศาสนาที่ปรากฏในบริเวณทุ่งกุลาร้องไห้ กล่าวถึงการเสด็จมาเพื่อโปรดสัตว์ของพระพุทธเจ้า พร้อมเหล่าสาวกสำคัญ อาทิ พระโมคคัลลานะ พระอานนท์ ในตำนานพระเจ้าเลียบโลก ซึ่งเป็นตำนานหลักเกี่ยวกับการกำเนิดพระธาตุ และสถานที่ต่างๆ ในบริเวณภาคอีสาน และลุ่มน้ำโขง ตำนานพระพุทธเจ้าและพุทธสาวกมีอิทธิพลต่อการสร้างตำนานพระธาตุที่ปรากฏในบริเวณทุ่งกุลาร้องไห้ รวมทั้งการยอมรับเอาพระพุทธศาสนาของกลุ่มชนในบริเวณทุ่งกุลาร้องไห้ จากความเชื่อดั้งเดิมของผู้คนที่เคยยึดถือผีบรรพบุรุษ มาสู่การยอมรับนับถือพระพุทธศาสนาแบบพื้นบ้านดังที่ Ramitanont (1985) ที่ได้อธิบายลักษณะของพุทธศาสนาแบบพื้นบ้านไว้ว่าเป็นพุทธศาสนาที่พัวพันอยู่กับอิทธิปาฏิหาริย์ อำนาจเหนือธรรมชาติเวทมนต์คาถา บาป-บุญ นรก-สวรรค์ เน้นการอบรมผู้คนทางโลก ผสมผสานระหว่างพุทธศาสนา พราหมณ์ และความเชื่อเรื่องผีสาธเทวดาจนเป็นระบบเดียวกัน

การศึกษาประเด็นการใช้ตำนานประจำถิ่นเพื่อต่อรองทางอำนาจระหว่างพุทธศาสนากับความเชื่อดั้งเดิมของชุมชน ผู้วิจัยพบว่า มีการต่อรองผ่านตำนานใน 2 ลักษณะ คือ ประการแรกคือการต่อรองกับพุทธตำนานด้วยการสร้างตำนานพุทธประวัติแบบพื้นบ้าน ทั้งพระพุทธเจ้าและพุทธสาวก อย่างเช่นพระ โมคคัลลานะ ที่เดินทางมาเพื่อปราบทุกข์เจ็บไข้ให้แก่ผู้คน และพิทักษ์พื้นที่ท้องถิ่น การกำหนดพื้นที่ท้องถิ่นที่มีอยู่แต่เดิมให้กลายเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมพุทธศาสนา และประการที่สองคือการใช้ตำนานบรรพบุรุษประจำถิ่นเป็นผู้ปกป้องดูแลพุทธศาสนาหรือสถานที่สำคัญทางพุทธศาสนา

การต่อรองผ่านมิติการสื่อความหมายพุทธประวัติพื้นบ้าน

อิทธิพลของพุทธศาสนาเป็นรากฐานทางวัฒนธรรมประเพณี และความเชื่อของคนก่อให้เกิดประเพณี พิธีกรรม อันเกิดจากความเชื่อในทางพุทธศาสนาที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตของคนในทุ่งกุลาร้องไห้ (Duangwilai, 2013: 207) ก่อนที่พระพุทธศาสนาจะเข้ามาสู่ดินแดนทุ่งกุลาร้องไห้แห่งนี้ ผู้คนในดินแดนแถบนี้ ยังคงมีความผูกพันกับความเชื่อเรื่องอำนาจเหนือธรรมชาติ คือการนับถือผีฟ้า ผีดิน เทวดา นาค และเทพเจ้าต่าง ๆ ทั้งตามแบบของพราหมณ์และผีพื้นบ้าน ก่อนที่จะ

ยอมรับเอาพุทธศาสนาเข้ามาควบคุมอำนาจเดิมที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของผู้คนในพื้นที่ ดังที่ปรากฏในตำนานของพุทธประวัติแบบพื้นบ้าน ที่กล่าวถึงการเกิดทุ่งโล่งกว้างเป็นตำนานทุ่งกุลาร้องไห้ ได้กล่าวไว้ว่าเดิมพื้นที่บริเวณนี้ เป็นทะเลหลวง(แม่น้ำใหญ่)

การใช้ตำนานเพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อดั้งเดิมกับความเชื่อทางพุทธศาสนา ที่ถูกถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น หากพิจารณาด้านานพุทธตำนานเหล่านี้จะปรากฏเรื่องราวความสัมพันธ์ระหว่างพุทธประวัติของบุคคลสำคัญทางพระพุทธศาสนา พุทธสาวก ที่สัมพันธ์กับเรื่องอำนาจศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อดั้งเดิมของชุมชน สะท้อนให้เห็นความพยายามสื่อความหมายของตำนานศักดิ์สิทธิ์ประจำถิ่นเพื่อให้เป็นส่วนหนึ่งของพุทธประวัติ หรือตำนานทางพระพุทธศาสนา อันเป็นการต่อรองเชิงอำนาจในรูปแบบหนึ่งระหว่างความเชื่อดั้งเดิม กับแนวความเชื่อใหม่ทางพุทธศาสนา ซึ่งพุทธตำนานในบริเวณทุ่งกุลาร้องไห้ ผู้วิจัยพบว่า เป็นการนำเสนอตำนานเกี่ยวกับพุทธประวัติ ตำนานพระธาตุ ที่ปรากฏในบริเวณทุ่งกุลาร้องไห้ โดยการนำเอาบุคคลสำคัญในพุทธประวัติมาเล่าเพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างท้องถิ่นกับความเชื่อทางพุทธศาสนา อาทิ ตำนานชื่อบ้านนามเมือง หรือบุคคลศักดิ์สิทธิ์ของชุมชน

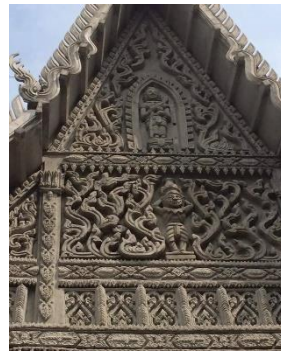
ความเชื่อทางพุทธศาสนาเป็นความเชื่อที่มีความประนีประนอมกับความเชื่อดั้งเดิมมากจึงทำให้กลุ่มความเชื่อเดิมยอมรับเอาแนวความเชื่อใหม่แบบพุทธอย่างพึ่งพาอาศัยกัน ไม่ได้เป็นการควบคุมอำนาจแต่เพียงฝ่ายเดียว จะเห็นว่า แม้พระยานาคที่ถูกพุทธศาสนาควบคุมไว้ แต่เมื่อนาคนั้นมองเห็นมรรคผล อันทำให้จิตใจสูงส่งขึ้น มีเมตตามากขึ้น นาคนั้นก็เป็นผู้มีอำนาจในการเป็นผู้อยู่ปกป้องพุทธศาสนา อนุภาคของตำนานเหล่านี้ แสดงให้เห็นการพยายามต่อรองอำนาจกันระหว่าง พุทธศาสนากับความเชื่อดั้งเดิมที่ปรากฏในทุ่งกุลาร้องไห้ จากการถูกปราบให้หมดฤทธิ์สู่การหวนกลับมาใช้อำนาจใหม่ในบทบาทใหม่ของผู้พิทักษ์พุทธศาสนา ถือเป็นการต่อรองโดยการประนีประนอมกันระหว่างความเชื่อแบบดั้งเดิมกับแนวความเชื่อแบบพุทธที่เข้ามาสู่สังคมทุ่งกุลาร้องไห้

การต่อรองด้วยการประนีประนอมกันระหว่างความเชื่อดั้งเดิมและพุทธศาสนา

ตำนานประจำถิ่นทุ่งกุลาร้องไห้ โดยเฉพาะตำนานเจ้าพ่อซึ่งเป็นทั้งบรรพบุรุษของชุมชนในบริเวณทุ่งเหล่านี้ และเป็นผู้ที่เป็นตัวแทนของชุมชนเพื่อการประนีประนอมระหว่างวัฒนธรรมความเชื่อดั้งเดิมการนับถือผี มาสู่ความเชื่อการยอมรับเอาพุทธศาสนา จะเห็นว่า เจ้าพ่อต่างๆ เช่น เจ้าพ่อศรีนครเตา ซึ่งเป็นผู้มีฤทธิ์มาก แต่เมื่อต้องคดีข้อหาแอบอ่านจดหมายของ

พระมหากษัตริย์ จึงได้หนีภัยออกไปบวชเป็นญานา (พระครู) หรือแม้แต่เจ้าพ่อศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวทุ่งกุลาร้องไห้ นับถือมาแต่ก่อนนั้น ล้วนแล้วแต่ยอมรับเอาพุทธศาสนาเป็นแนวทางปฏิบัติตน เช่นเจ้าพ่อสังฆราช (พระ) ซึ่งเป็นเจ้าพ่อศักดิ์สิทธิ์ในฐานะพุทธศาสนาแบบพื้นบ้าน เป็นที่ปรึกษาและคอยปกป้องลูกหลานชาวส่วย (กูย-ลาว) บริเวณอำเภอราษีไศล ให้อยู่กันอย่างสันติ นอกจากนั้นแล้วตำนานทางพุทธศาสนายังมีบทบาทในการเป็นสัญลักษณ์ของการยอมรับกันอย่างประนีประนอมระหว่างพุทธพราหมณ์เป็นอย่างดีอีกด้วย นอกเหนือจากอนุภาคของตำนานเจ้าพ่อประจำทุ่งกุลาร้องไห้ อนุภาคของตำนานพระธาตุ และพระพุทธรูปต่างๆ ในทุ่งกุลาร้องไห้ยังสะท้อนให้เห็นการผสมกลมกลืนกันทางวัฒนธรรม

ตำนานเจ้าพ่อ บรรพบุรุษ โบราณสถานสำคัญตลอดจนตำนานพระธาตุ ที่เป็นการสร้างขึ้นเพื่อเป็นสัญลักษณ์ของการยอมรับเอาศาสนาพุทธเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ แทนความเชื่อดั้งเดิม โดยเฉพาะพราหมณ์ที่เข้ามามีอิทธิพลในดินแดนกับยุคขอมครองพื้นที่ มีการสร้างปราสาท กู่ หลากหลายพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ เมื่อขอมเสื่อมอำนาจลง พุทธศาสนาแทนที่ ทั้งด้านความเชื่อและศิลปะดั้งเดิมที่ตำนานทางพุทธถึงการสร้างกู่พระโกนา กับกุกาสิงห์ ว่าเกิดจากการสร้างระหว่างชายกับหญิง จนสุดท้ายหญิงสร้างกู่พระโก การนิยามความหมายของชื่อของปราสาทซึ่งเป็นปราสาท

แถบนี้ พร้อมกระจายอยู่เต็มได้เข้ามาศาสนาได้เล่าแข่งขันกันนาสำเร็จยุคขอม

โบราณให้เป็นพระธาตุแห่งพุทธศาสนา ด้วยการใช้นาม “พระโกนา” ซึ่งมาจากชื่อ พระโกนาคม พระพุทธเจ้าองค์หนึ่งในพุทธศาสนา ซึ่งเป็นพระพุทธเจ้าพระองค์แรกในภัทรกัปนี้ เป็นการให้ความหมายและความสำคัญต่อพุทธศาสนาอย่างแท้จริง ภายใต้การปรับเปลี่ยนแนวความเชื่อจากพราหมณ์มาสู่พุทธศาสนา โดยการสร้างศิลปะแบบพุทธซ้อนทับศิลปะดั้งเดิมขององค์ปราสาทประธานกู่พระโกนา จึงเห็นว่ากู่พระโกนานั้นมีทั้งทับหลังนารายณ์บรรทมสินธุ์ และพระพุทธรูป

แบบหินยานอยู่ร่วมกับการสร้างสัญลักษณ์ทางความเชื่อผ่านตำนานเหล่านี้ เป็นการพยายามต่อร่องระหว่างความเชื่อดั้งเดิมกับความเชื่อทางพุทธศาสนา

ภาพที่ 1: วัดกู่คันธนาม การยอมรับวัฒนธรรมระหว่างพราหมณ์กับพุทธ

การให้ตำนานศักดิ์สิทธิ์เป็นสิ่งอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างแนวความเชื่อแบบพุทธพราหมณ์ และผี ปรากฏในพื้นที่โบราณสถานหลายแห่ง เนื่องจากดินแดนทุ่งกุลาร้องไห้เดิมเคยเป็นพื้นที่การครอบครองของอาณาจักรขอม ดังนั้นพื้นที่โบราณสถานหลายแห่งถูกผนวกเข้าเป็นพื้นที่ร่วมกันอย่างประนีประนอมทางวัฒนธรรม กรณีตำนาน ท้าวคันธนาม ที่อธิบายความสำคัญของวัดกู่คันธนาม และป่าคันธนาม เป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่น่าสนใจอย่างยิ่ง จากคำบอกเล่าของ Somtum (2016) เห็นว่าตำนานกู่คันธนามนี้ เป็นการเล่าตำนานเรื่องท้าวคันธนาม ซึ่งถือเป็นบุคคลศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อของชุมชน มีพลังกำลังมาก ได้ปราบยักษ์ ก่อนจะตั้งบ้านอยู่ ณ สถานที่ป่าโคก ต่อมาเรียกป่าแห่งนี้ว่า ป่าคันธนาม ซึ่งตามความเชื่อนั้น บ้านของท่าน คือ ปรางกู่คันธนาม ซึ่งปัจจุบันได้มีการสร้างวัดขึ้นในบริเวณพื้นที่กู่คันธนาม แม้ว่ากรมศิลปากร จะพยายามป้องกันไม่ให้เกิดการบุกรุกโบราณสถานอย่างเด็ดขาด แต่การรวมกลุ่มของชาวบ้านเพื่อต่อสู้กับภาครัฐในปี 2539 ซึ่งเกิดเหตุการณ์โจรกรรมรูปสลักพระนารายณ์ที่ขุดพบ ณ กู่คันธนามแห่งนี้ ซึ่งในเวลาต่อมาโจรต่างมีอันลี้มตายลง การลงโทษให้โจรได้รับความเป็นไปในทางที่เลวร้ายนี้เชื่อว่าวิญญาณเจ้าพ่อคันธนามที่ปกป้องดูแลกู่คันธนามแห่งนี้ได้เป็นผู้กระทำ

การผสมกลมกลืน ขอมรับกันและกันระหว่างพราหมณ์ซึ่งเป็นเจ้าของโบราณสถานศักดิ์สิทธิ์ สู่อารยธรรมพุทธศาสนา ภายใต้การปกป้องดูแลของวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเป็นผีของชุมชน ถือเป็นการต่อร่องระหว่างอำนาจความเชื่อแบบพื้นบ้านสู่การยอมรับเอาพุทธศาสนาอย่างประนีประนอม ตำนานเรื่องเล่าศักดิ์สิทธิ์ถือเป็นกลไกสำคัญที่เป็นสัญลักษณ์แทนความเชื่อที่ต่อร่อง

กับอำนาจแห่งพุทธที่เข้ามาดูแลพื้นที่ ในขณะเดียวกัน บทบาทของผีเองก็เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นผู้ปกป้องพื้นที่เช่นเดียวกัน ดังนั้นวัฒนธรรมร่วมกันทั้งสามกลุ่มความเชื่อจึงเป็นสิ่งที่แสดงออกให้เห็นโดยทั่วไปของทุ่งกุลาร้องไห้

การต่อรองด้วยตำนานผู้ปกป้องพุทธศาสนา

ตำนานผีบรรพบุรุษในบริเวณทุ่งกุลาร้องไห้ นอกเหนือจากการเป็นผีประศักดิ์สิทธิ์แล้ว ยังถือเป็นวีรบุรุษประจำถิ่นที่คนในแต่ละชาติพันธุ์ให้การเคารพยกย่องอีกด้วย ผีศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อของคนในบริเวณทุ่งกุลาร้องไห้ มีบทบาทที่สำคัญคือเป็นผู้พิทักษ์แก่พุทธศาสนาในลักษณะของพุทธตำนานแบบพื้นบ้าน วีรบุรุษในท้องทุ่งกุลาร้องไห้ ที่ทำหน้าที่เป็นผู้พิทักษ์พุทธศาสนาได้ถูกนิยามให้มีความหมายต่อศาสนามากยิ่งกว่าบุคคลศักดิ์สิทธิ์อื่นๆ แม้ว่าพุทธจะมีอิทธิพลต่อความเชื่อของผู้คนในทุ่งกุลาร้องไห้ในสังคมปัจจุบันเป็นอย่างมาก แต่ในขณะเดียวกัน ตำนานก็พยายามสร้างวีรบุรุษให้เป็นผู้พิทักษ์แก่พุทธ สร้างอำนาจต่อรองแก่ผู้ที่เป็นสื่อกลางระหว่าง พุทธกับผี โดยเฉพาะ หมอทรง นางเทียม เฒ่าจ้ำต่างๆ Kodsuan (2015) กล่าวว่า หมอทรงเจ้าพ่อต่างๆ ต้องปฏิบัติตนอยู่ในศีลแปด ตลอดเวลา รู้จักทำบุญอยู่เสมอ เพื่อเสริมบารมีให้แก่เจ้าพ่อ ที่มาอาศัยร่างของตนให้มีบารมีเพิ่มมากขึ้น เมื่อเจ้าพ่อมีบารมีดังตามมาก็คือเจ้าพ่อก็สามารถช่วยเหลือผู้คน และดูแลศาสนสถานต่างๆ ได้ดี ดังคติที่ว่า “ศีลย่อมรักษาผู้รักษาศีล”

ตำนานเจ้าปู่ เจ้าพ่อศักดิ์สิทธิ์ในฐานะวีรบุรุษผู้ได้รับอาณัติให้ปกป้องพุทธสถาน และพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ปรากฏอยู่อย่างแพร่หลายในบริเวณทุ่งกุลาร้องไห้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณที่ปรากฏแหล่งศาสนสถานเก่าแก่ แหล่งโบราณสถาน ปราสาท ปรังกัญเจดีย์ พระพุทธรูป ล้วนแล้วแต่ปรากฏตำนานของวีรบุรุษผู้ปกป้องรักษา วีรบุรุษเหล่านี้ นอกเหนือจากการเป็นผีศักดิ์สิทธิ์ของชุมชน ที่ชุมชนให้ความเคารพนับถือแล้ว การเป็นผู้ดูแลศาสนสถานถือเป็นการสร้างบารมีอย่างหนึ่งให้แก่ดวงวิญญาณ อาทิ เจ้าปู่ผ่าน เจ้าพ่อเสื่อหาญ ขายกุลาดากุลี ที่ทำหน้าที่ดูแลวัด โบสถ์โบราณที่เคยเป็นศาสนสถานทางพราหมณ์ แต่เมื่อพุทธเข้ามามีบทบาทแทนพราหมณ์ ทำให้ผีเจ้าพ่อเหล่านี้มีบทบาทในการดูแลรักษา ขายกุลาดากุลี มีหน้าที่ดูแลโบสถ์ของพระศรี (ศรีนครเตา) ที่ออกบวชเมื่อบั้นปลายชีวิต ตามคำบอกกล่าวของ Thepkubon (2015) ความว่า ขายกุลากับดากุลีนี้เป็นสหายนกับเฒ่าดาศรี (ศรีนครเตา) เมื่อดาศรีหนีภัยมาบวช จึงได้มาจำพรรษาที่บ้านไพรขลาจนสิ้นชีพที่นี้ โดยมีขายกุลากับดากุลีเป็นผู้ให้การช่วยเหลือ อีกทั้งเมื่อเฒ่าศรีบวชแล้วก็ได้เป็น ฌาเมื้อย เป็นพระที่มีความสำคัญต่อพุทธศาสนาในทุ่งกุลาร้องไห้อีกรูปหนึ่ง

ตำนานวีรบุรุษผู้ทำหน้าที่ปกป้องพุทธศาสนา พุทธสถาน รวมทั้งสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อแบบพุทธ ที่ปรากฏในบริเวณทุ่งกุลาร้องไห้ เป็นกลวิธีการต่อรองเชิงอำนาจแบบผสมผสานที่สามารถยอมรับกันได้ ตามแนวทางการเชื่อแบบ พราหมณ์ พุทธ และผี ของชุมชนในบริเวณทุ่งกุลาร้องไห้ ลักษณะการต่อรองเช่นนี้หลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าซึ่งกันและกัน แต่เป็นการเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ส่งเสริมกันทั้งวิถีปฏิบัติ และวัฒนธรรมความเชื่อ การดำรงอยู่อย่างสันติระหว่างสิ่งที่มีอยู่อย่างดั้งเดิม สู่การนิยามความหมายใหม่อย่างพุทธตลอดจนการมีอำนาจของผีประจำถิ่น เป็นการปรองดองกันในเชิงสังคม โดยอาศัยตำนานเรื่องเล่าศักดิ์สิทธิ์เป็นสัญลักษณ์ในการอธิบายความสัมพันธ์ดังกล่าว

2. การต่อสู้และต่อรองกับระบบทุนนิยม

กระแสการพัฒนาเศรษฐกิจ การค้า และการพัฒนาผลผลิตทางการเกษตรที่เข้ามามีส่วนสำคัญต่อวิถีชีวิตชาวทุ่งกุลาร้องไห้ ด้วยการเปลี่ยนวาทกรรม “พื้นที่แห้งแล้ง” ให้เป็น “พื้นที่ผลิตทางการเกษตร” ถือเป็นแนวนโยบายของภาครัฐเพื่อใช้ในการพัฒนาระบบการค้า การลงทุนภายในทุ่งกุลาร้องไห้ แม้ว่าความมุ่งหมายของประเทศคือเพื่อให้ประชาชนมีความเจริญอยู่ดีกินดี แต่การที่สังคมในทุ่งกุลาร้องไห้ยอมรับระบบทุนนิยมในรูปแบบทั้งที่มีอิสระและแบบที่ควบคุมได้ เมื่อทุนนิยมเป็นใหญ่ การแผ่อำนาจของระบบทุนนิยม จึงขยายวงกว้างมากขึ้น จากกลุ่มวิสาหกิจภายในชุมชน ในลักษณะกลุ่ม OTOP สู่การลงทุนในระดับกลุ่มทุนจากประเทศไปสู่ประเทศ เพราะฉะนั้นการรุกเข้าสู่ความเป็นมหาอำนาจโดยทุนนิยม จึงเป็นดาบสองคม มีทั้งคุณทั้งโทษการรวมกลุ่มของชุมชนเป็นกลุ่มเครือข่ายภายในบริเวณทุ่งกุลาร้องไห้เพื่อต่อรองกับทุนนิยมก็เช่นกัน กำลังกลายเป็นดาบสองคม จะถูกระบบทุนนิยมครอบงำได้สะดวกขึ้น หรืออีกนัยหนึ่งคือทำให้ชุมชนมีอำนาจต่อรองมากขึ้น

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชุมชนภายในบริเวณทุ่งกุลาร้องไห้ ที่เกิดจากการรับกระแสทุนนิยมคือการเกิดขึ้นของห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ การส่งเสริมให้เกษตรกรผลิตสินค้าเพื่อส่งเข้าสู่ร้านค้าขนาดใหญ่มากกว่าการที่จะผลิตเพื่อการค้าภายในชุมชน สิ่งที่ตามมาคือการพยายามเพิ่มพื้นที่การผลิตสินค้าเพื่อค้าขาย มากกว่าการทำมาหากินแบบพื้นบ้าน อาทิ การประกาศให้พื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้เป็น “แหล่งผลิตข้าวหอมมะลิของโลก” ส่งผลให้เกิดการขายพื้นที่

การเพาะปลูกข้าวมากขึ้นเพื่อเพิ่มผลผลิต ส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้ ป่าโคก แอ่งน้ำถูกปรับให้เป็นแหล่งเพาะปลูก ปรากฏการทางสังคมเกษตรกรรมเหล่านี้ทำให้ชุมชนในบริเวณทุ่งกุลาร้องไห้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก

การแข่งขันกันทางสังคมที่เกิดขึ้น ทำให้ตำนานประจำถิ่นเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการต่อรองอำนาจกับภาคการลงทุน ด้วยการพยายามที่จะรักษาแหล่งทรัพยากร โดยเฉพาะอย่างยิ่งแหล่งทรัพยากรทางธรรมชาติ การป้องกันไม่ให้ผืนป่า แหล่งน้ำ ถูกทำลายด้วยวาทกรรม “การพัฒนา” จึงเกิดขึ้นภายใต้เรื่องเล่าศักดิ์สิทธิ์ และการรวมกลุ่มกันเพื่อสร้างเครือข่ายในการต่อรองกับระบบทุนนิยมที่กำลังเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชน โดยชุมชนทุ่งกุลาร้องไห้ได้ใช้ตำนานเพื่อกำหนดข้อห้าม หรือการใช้ตำนานเพื่ออนุรักษ์แหล่งทรัพยากรที่ต้องใช้ร่วมกัน โดยเฉพาะพื้นที่เพาะปลูก แหล่งน้ำ แหล่งเกลือ ตำนานเจ้าพ่อผู้ปกป้องพื้นที่ หรือการใช้ตำนานอธิบายเหตุเพื่อการจัดการทรัพยากรและการสร้างกลุ่มเครือข่ายเศรษฐกิจของชุมชนเพื่อต่อรองกับการพัฒนากระแสหลักที่พยายามรวมกลุ่มทุ่งกุลาร้องไห้ ให้กลายเป็นเอกวัณธรรม

ตำนานกับการกำหนดอัตลักษณ์พื้นที่และผลิตภัณฑ์ชุมชน

ตำนานเจ้าพ่อประจำถิ่นทุ่งกุลาร้องไห้ นอกเหนือจากการเป็นตำนานศักดิ์สิทธิ์แล้วยังมีบทบาทในการเป็นเรื่องเล่าเชิงนิเวศ คือเรื่องเล่าที่เกี่ยวข้องกับการติดต่อระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ทุนธรรมชาติเป็นทุนทางสังคมประเภทหนึ่ง (Sangkapantanont, 2016: 243) เกิดจากระบบนิเวศที่มีอยู่ในแต่ละชุมชนได้แก่ ดิน ป่าไม้ ป่าโคก ป่าช้า แหล่งน้ำ ลำน้ำ ทุนธรรมชาติเหล่านี้ คนในชุมชนทุ่งกุลาร้องไห้พึ่งพา ในการสร้างปัจจัยสี่สำหรับดำรงชีพร่วมกันทุกคน ลักษณะทรัพยากรธรรมชาติในแต่ละชุมชน มีการคงอยู่ สูญหายไป และเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทสิ่งแวดล้อมทางสังคม และแต่ละมิติเวลา

ธรรมชาติของทุ่งกุลาร้องไห้มีความหลากหลายทางชีวภาพ จากป่าโคก ป่าบุง ป่าทาม แหล่งน้ำ ที่ดินสาธารณะ เป็นที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึง และที่ราบสูง ทรัพยากรเหล่านี้ยังคงความอุดมสมบูรณ์ ทั้งนี้เนื่องจากทุนทางธรรมชาติ ยังไม่ได้ถูกทำลายไปมาก คนทุ่งกุลาร้องไห้พึ่งพาทุนธรรมชาติสร้างเศรษฐกิจในครัวเรือน และชุมชน ระบบนิเวศของคนทุ่งกุลาร้องไห้จากสภาพภูมิประเทศของพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ เป็นแหล่งเลี้ยงวัว-ควายที่สำคัญแห่งหนึ่ง นอกจากนี้ยังเป็นเส้นทางผ่านจุดนัดพบของ “นายฮ้อยวัว-ควาย” ที่ตระเวนซื้อวัว-ควายไล่ด่อน ไปขายตลาดภาคกลาง ถึงแม้ว่าการใช้พื้นที่ในทุ่งกุลาร้องไห้เปลี่ยนเป็นที่นา ที่เลี้ยงสัตว์ลดลง มีการปรับตัวในการเลี้ยงวัว-ควาย ที่มีความเหมาะสม

สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ (Kunurat, 1994: 5) นอกจากท้องทุ่งแล้วในตอนล่างของทุ่งแห่งนี้มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ (The Flood Plains) โดยเฉพาะแม่น้ำมูล ซึ่งถือเป็นแม่น้ำสายหลักของทุ่งกุลาร้องไห้ เหมาะแก่การปลูกข้าว โดยเฉพาะข้าวหอมมะลิ เนื่องจากเป็นพื้นที่ดินร่วนปนทราย นอกจากนั้นก็เป็นแหล่งทรัพยากร แหล่งผลิตเกลือ

การจัดการพื้นที่ในการเพาะปลูก พื้นที่ป่า น้ำ ซึ่งเป็นต้นทุนการผลิตทางการเกษตรของชุมชนในบริเวณทุ่งกุลาร้องไห้ ดำเนินการศักดิ์สิทธิ์ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการจัดการพื้นที่ คติความเชื่อและการให้ความเคารพต่อเจ้าพ่อศักดิ์สิทธิ์ผู้เป็นเจ้าของพื้นที่ และการสร้างเครือข่ายเจ้าพ่อเพื่อการจัดการพื้นที่ทางธรรมชาติ หรือระบบนิเวศให้เกิดการพึ่งพาซึ่งกันและกันในลักษณะกลุ่มชุมชน เป็นการต่อรองเชิงสัญลักษณ์กับระบบทุนนิยม ที่เน้นการแปรรูปวัฒนธรรมสู่การผลิต แม้ว่ากระแสการพัฒนายุคใหม่จะผลักดันให้ “ข้าว” เป็นทุนอย่างหนึ่งทางระบบเศรษฐกิจ แต่ในขณะเดียวกัน การรวมกลุ่มกันในนาม “คนทุ่งกุลาร้องไห้” ก็เป็นการต่อสู้กันกระแสการลงทุน (Phusongchan, Interview: 2015) การรวมตัวกันภายใต้ความเชื่อตำนานเดียวกันซึ่งสร้างเครือข่ายทางสังคมไว้แล้ว ตั้งแต่ระดับเจ้าพ่อศักดิ์สิทธิ์ เช่นเจ้าพ่อเต่าเต่า ที่ผูกสัมพันธ์กับเจ้าพ่อเสือหาญ ทำให้เกิดเครือข่ายทางสังคมอย่างเห็นได้ชัด คือ ชุมชนเกษตรกรชาวอำเภอพยัคฆภูมิพิสัย ร่วมกับเกษตรกรชาวอำเภอสหัสขันธ์ อำเภอกันทรวิชัย และชุมชนในเขตพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ เพื่อตั้ง โรงเรียนข้าวชุมชน โรงเรียนเกษตรกรรมศาสตร์ร่วมกันภายใต้กลุ่ม “นักวิจัยทุ่งกุลาร้องไห้” ขึ้นตั้งแต่ปี 2548 เพื่อศึกษาวิจัยความเป็นทุ่งกุลาร้องไห้ ในทุกด้าน เพื่อบริหารจัดการภายในพื้นที่ของตนเอง (Sangngam, Interview : 2015)

การรวมกลุ่มของเกษตรกรเพื่อต่อรองกับทุนนิยมขนาดใหญ่ด้วยการผลิตผลผลิตทางการเกษตรแบบชุมชนเพื่อชุมชนนั้น ส่วนหนึ่งอาศัยการรวมกลุ่มแบบเครือญาติทางวัฒนธรรมเพื่อการสร้าง อัตลักษณ์ให้แก่ชุมชน รวมถึงการสร้างความสามารถด้านการทำนา เลี้ยงสัตว์ และทอผ้า เมื่อเกิดการรวมกลุ่มเพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ชุมชน กลุ่มชนที่มาจากวัฒนธรรมเดียวกันจึงพยายามกำหนดอัตลักษณ์ทางสินค้าให้แก่กลุ่มตนเองผ่าน ตำนานบ้านเมืองที่มีความเชื่อร่วมกัน เช่น ผ้าทอศรีภูมิ ข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้ ผ้าไหมพยัคฆ์ ผลิตภัณฑ์ช้างสุรินทร์ ทั้งหมดนี้ล้วนแต่เกิดจากการพยายามสร้างผลิตภัณฑ์ของชุมชนเพื่อต่อรองกับระบบเศรษฐกิจที่กำลังแข่งขันกันอย่างหนักหน่วง แม้ว่าจุดกำเนิดอาจจะมาจากนโยบายของภาครัฐที่พยายามผลักดันให้เกิดขึ้น แต่เมื่อกระแสโลกการค้าและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ความกดดันทางการตลาด ทำให้แต่ละชุมชนพยายามสร้างคุณค่า

และผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน เพื่อแข่งขันกับการตลาดขนาดใหญ่ การผลิตข้าวที่มีผู้ผลิตอยู่ทั่วไป การสร้างวาทกรรม “ข้าวทุ่งกุลาร้องไห้” สามารถสร้างมูลค่าของข้าว ให้ดีกว่าข้าวจากแหล่งผลิตอื่นได้เป็นอย่างดี ชาวทุ่งกุลาร้องไห้เชื่อว่าข้าวเป็นพืชที่มีจิตวิญญาณ ดังนั้นการเทิดทูนข้าวให้เป็นธัญพืชที่มีความพิเศษ ศักดิ์สิทธิ์ จึงเป็นการสร้างคุณค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์ชุมชนให้มีความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะ พิธีกรรมสู่ขวัญข้าวของชาวทุ่งกุลาร้องไห้ ตลอดจนการปฏิบัติต่อข้าวด้วยความเคารพจึงเป็นอัตลักษณ์สำคัญที่สร้างความพิเศษให้แก่ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร

การต่อรองกับอำนาจทุนนิยมของชุมชนในบริเวณทุ่งกุลาร้องไห้ จากการวิจัยพบว่าตำนานเรื่องเล่าเชิงนิเวศมีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อการสร้างภาพลักษณ์ อัตลักษณ์ให้แก่ผลผลิตทางการเกษตร รวมทั้งสร้างคุณค่าให้แก่สินค้าทางวัฒนธรรม อีกทั้งตำนานยังสามารถสร้างพลังให้แก่ชุมชนด้วยการเป็นเครื่องมือเชิงสัญลักษณ์ในการรวมกลุ่มกัน ในนาม “คนทุ่งกุลาร้องไห้” อันหมายถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางกลุ่มชาติพันธุ์ เชื้อชาติ และชุมชนร่วมกัน อีกทั้งตำนานประจำถิ่นทุ่งกุลาร้องไห้ ยังมีบทบาทในการจัดสรรพื้นที่ในการเพาะปลูกให้แก่ชุมชน ผ่านพิธีกรรมความเคารพที่ผู้คนมีต่อพื้นที่ผ่านตำนานศักดิ์สิทธิ์ผู้ปกป้องพื้นที่ของบรรพบุรุษ

3. การต่อสู้และต่อรองกับการท่องเที่ยว

การที่จะทำให้พื้นที่อีสานเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญที่คนสนใจเข้ามาศึกษาประวัติศาสตร์ประเพณีวิถีชีวิต ควรเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการท่องเที่ยวให้หลายประการ เช่น สร้างสำนึกให้เห็นคุณค่าและมรดกทางวัฒนธรรม เช่น ดึกดินเก่า สิมอีสานถูกเปลี่ยนรูปไป ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องควรหาทางสร้างจิตสำนึกให้มากยิ่งขึ้น การสร้างสำนึกให้เห็นตัวตน(อัตลักษณ์)ของคนท้องถิ่น การสร้างสำนึกให้เห็นตัวตนของคนในท้องถิ่นเป็นพลังสำคัญ การจัดอบรมการทำเครื่องเงินเพื่อให้ชุมชนกลับมาทำเครื่องเงินอีกครั้ง สร้างความเข้มแข็งทางวิชาการให้กับชุมชนท้องถิ่นทำให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถศึกษาและทำวิจัยเบื้องต้นด้วยตนเองได้ เพื่อให้เรื่องของท้องถิ่นคงอยู่และคนรุ่นหลังมีโอกาสสัมผัสกับความเป็นมาในอดีต การจัดทำพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นจึงเป็นเรื่องจำเป็นในปัจจุบัน ผู้บริหารท้องถิ่นและคนท้องถิ่น ต้องมีความเข้าใจกระแสการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นและเตรียมโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้ออำนวยต่อการท่องเที่ยวและดำเนินการด้วยความเข้าใจมากกว่าการทำโดยไร้จุดหมาย และควรให้คนท้องถิ่นเข้าใจ บทบาทแนวทางที่ถูกต้องในการดูแลท้องถิ่นของตน (Sueb wattana, 2549 : 3-12)

การจัดการท่องเที่ยวแบบชุมชนเน้นที่การนำเอาอัตลักษณ์เด่นของชุมชนของตนมาเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวนั้น เป็นการนำเอาวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนเพื่อจัดการท่องเที่ยว เป็นการต่อสู้กับการจัดการท่องเที่ยวในกระแสหลักที่เน้นการขาย การทำกำไร ส่วนการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนในบริเวณทุ่งกุลาร้องไห้ หลังจากเกิดการรวมกลุ่มเพื่อสร้างมูลค่าให้แก่ชุมชน จากการศึกษาพบว่า ชุมชนในบริเวณทุ่งกุลาร้องไห้ ได้นำเอาตำนาน เรื่องเล่าศักดิ์สิทธิ์ผลิตเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อการท่องเที่ยว ตามสิทธิ์ในการจัดการท่องเที่ยว ซึ่งภาครัฐได้ออกกฎไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กล่าวถึงสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทยไว้ใน มาตรา 66 ว่า บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชน ชุมชนท้องถิ่นหรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่นศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติและมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืนหน้าที่ของชนชาวไทย (Setabutr et al, 2007) กฎหมายดังกล่าว ทำให้ชุมชนในบริเวณทุ่งกุลาร้องไห้ เริ่มค้นหอัตลักษณ์ของตนเพื่อผลิตเป็นแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชน การต่อรองเชิงการท่องเที่ยว จึงเป็นการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนด้วยต้นทุนที่สังคมใน 2 ลักษณะ ได้แก่ การจัดการท่องเที่ยวเชิงสถานที่ในตำนาน และการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนี้

การจัดการท่องเที่ยวเชิงสถานที่

ชุมชนในบริเวณทุ่งกุลาร้องไห้ ได้พยายามสร้างการท่องเที่ยวโดยอาศัยแหล่งโบราณสถานเป็นสินค้าทางการจัดการท่องเที่ยว แต่เนื่องจากสถานที่ต่างๆ ที่ปรากฏในบริเวณทุ่งแห่งนี้ ไม่ได้มีความมหรรศจรรย์เหมือนเช่นสถานที่ท่องเที่ยวอื่นๆ ในภูมิภาค เช่น ปราสาทหินพิมาย ปราสาทหินพนมรุ้ง ที่มีความยิ่งใหญ่ อีกทั้งยังได้รับการประชาสัมพันธ์จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ดังนั้นเพื่อการจัดการท่องเที่ยวสำหรับแหล่งท่องเที่ยวขนาดเล็กในบริเวณทุ่งกุลาร้องไห้ ได้แก่ สระแก้ว กู่กาสิงห์ กู่โปนวิจ กู่โปนระฆัง กู่พระโกนา กู่หินกอง กู่คูอาราม กู่คันธนาม กู่โปน โคมมัว (Fine Art Department. 2009: 42-43) ให้เป็นที่รู้จัก และน่าสนใจ

การจัดการและส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยชุมชน ในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ โดยเฉพาะกู่ สุสาน กูกลองเมือง สระน้ำ พบว่ามีสิทธิทับซ้อนระหว่างชาวบ้านกับทางราชการ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการจัดการท่องเที่ยวของชาวบ้านในชุมชน ชาวบ้านถือว่าโบราณสถานเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ จัดการโดยประกอบพิธีกรรมตามคติพุทธและพราหมณ์ ประเพณีบุญบั้งไฟ

ในพิธีบุญคู่ แข่งขันเรือยาวเพื่อบูชาผีเจ้าพ่อ สงกรานต์เพื่อสร้างพระธาตุศักดิ์สิทธิ์ เป็นต้น การจัดกิจกรรมทางประเพณีวัฒนธรรมเหล่านี้เพื่อสร้างความสำคัญให้แก่สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นการสร้างมูลค่าเพื่อการท่องเที่ยวแก่ชุมชน การต่อรองทางการท่องเที่ยวแบบอาศัยสถานที่สำคัญของชุมชนที่มีอยู่ เพื่อเป็นมูลค่าทางการท่องเที่ยว นอกเหนือจากการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนโดยตรงแล้ว ยังถือเป็นสัญลักษณ์แห่งการต่อรองเชิงอำนาจระหว่างแนวคิดท้องถิ่นกับการจัดการแนวคิดหลักของภาครัฐ การสร้างอัตลักษณ์ความศักดิ์สิทธิ์ จึงเป็นกลวิธีในการสร้างอัตลักษณ์เพื่อต่อรองกับการจัดการท่องเที่ยวในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวขนาดใหญ่

การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ชุมชนชาวทุ่งกุลาร้องไห้มีวัฒนธรรมประเพณีสืบต่อกันมานาน ในรอบปีจะมีการทำบุญตาม ฮีตสิบสองคือการทำบุญและพิธีกรรมตามประเพณีประจำเดือนทั้ง 12 เดือน โดยการถือธรรมเนียมปฏิบัติ แบบให้ความสำคัญกับวิถีพุทธ พราหมณ์ และผี ได้แก่ เดือนอ้ายบุญเข้ากรรม เดือนขึ้นบุญคูณลานให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมข้าว เดือนสามบุญข้าวจี เดือนสี่บุญพระเวสสันดร เดือนห้าสงกรานต์สงน้ำพระ เดือนหกบุญบั้งไฟและการเลี้ยงผี เดือนเจ็ดบุญซำชะ (บุญเบิกบ้าน) เดือนแปดบุญเข้าพรรษา เดือนเก้าบุญข้าวประดับดิน เดือนสิบบุญข้าวสาก บุญอุทิศหาผีบรรพบุรุษ ผีตาแฮก เดือนสิบเอ็ดบุญออกพรรษา และเดือนสิบสองบุญกฐิน (Somin. 1983: 1-5) นอกจากนี้ยังมีประเพณีที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา เช่น งานประเพณีตามความเชื่อต่างๆ ตามวัฒนธรรม ความเชื่อของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น การจัดกิจกรรมเรียกขวัญข้าวหอมมะลิที่ใหญ่ที่สุด กิจกรรมงานแห่นางเฒ่าของกลุ่มชาติพันธุ์เขมร งานแสดงช้างประจำปี หรือการจัดกิจกรรมเชิงวัฒนธรรม ประเพณีของชาวทุ่งกุลาร้องไห้ประเพณีกินดอง (แต่งงาน) พิธีเลี้ยงผี ฟ้อนผี การละเล่นพื้นบ้านที่แสดงในงานต่างๆ ได้แก่ การแข่งกระดืบข้าว หมอลำ หมอแคน เป็นต้น สำหรับเครื่องดนตรีอีสาน เช่น แคน พิณ ซอ โปงลาง ซึ่งล้วนแต่เป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่น่าสนใจ

ปัจจุบันการจัดการท่องเที่ยวของทุ่งกุลาร้องไห้ เน้นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวชุมชน หลังจากทีภาครัฐให้การสนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว หรือการยกระดับของบุคคลศักดิ์สิทธิ์ในตำนานศักดิ์สิทธิ์เข้ามามีบทบาทต่อกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว อาทิ กิจกรรมการบวงสรวงเจ้าพ่อศรีนครเตา ในวันเพ็ญเดือนห้า เพื่อบวงสรวงดวงวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ ในกิจกรรมมีการจุดบั้งไฟบวงสรวง หรือกิจกรรมการบวงสรวงเจ้าพ่อผ่าน ณ อำเภอสุวรรณภูมิ และการบวงสรวงเจ้าพ่ออุปฮาด เจ้าพ่อ

คงฤติน ฌ อำเภอรามิไศล มีลักษณะเหมือนกัน คือเป็นการจัดกิจกรรมแข่งเรือยาว เพื่อบวงสรวง เจ้าพ่อ ปัจจุบันได้ยกระดับเป็นการจัดกิจกรรมระดับอำเภอ มีหน่วยงานภาครัฐ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ และแบ่งสรรผลตอบแทนที่เกิดจากการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนี้อย่างเท่าเทียมกันระหว่างรัฐกับชุมชน การสร้างเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและรูปแบบกิจกรรมของพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ อันส่งผลให้การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนมีความน่าสนใจ และเป็นการบริหารจัดการแบบชุมชนเพื่อชุมชนโดยตรง เพื่อต่อรองกับการจัดการท่องเที่ยวแบบส่วนกลางของภาครัฐที่พยายามเชิดชูเอาเอกลักษณ์เด่นเพื่อด้านเดียว

4. การต่อสู้และต่อรองกับกระแสการพัฒนา

การพัฒนาท้องถิ่นทุ่งกุลาร้องไห้ เพื่อปรับเปลี่ยนภูมิทัศน์จาก “ทุ่งแล้ง” สู่ความเป็นเมือง “อีสานเขียว” ภาครัฐพยายามให้เกิดการพัฒนาทั้งแบบรัฐเป็นเจ้าของการพัฒนาตามนโยบาย และการพัฒนาทางเลือก (Alternative Development) ซึ่งเป็นข้อวิจารณ์หรือเป็นฝ่ายตรงข้ามกับการพัฒนากระแสหลักที่มุ่งแต่การสร้างความสะดวกสบายเป็นทางเลือกจากการพัฒนาโดยรัฐ และกลุ่มอำนาจทางเศรษฐกิจต่างๆ แนวทางที่จัดว่าเป็นการพัฒนาทางเลือกอาจใช้ชื่อเรียกอื่นๆ เช่น การพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม การพัฒนาที่ยั่งยืน ฯลฯ ซึ่งมักมีกระบวนการทำงานที่เกี่ยวข้องกับชุดคำ เช่น การมีส่วนร่วม ประชาชนรากหญ้า องค์กรพัฒนาเอกชนหรือเอ็นจีโอ การเสริมสร้างความเข้มแข็ง การปลูกจิตสำนึก กระบวนการประชาธิปไตย พลเมือง สิทธิชุมชน ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ฯ (Rakyuttitum, 2011: 16)

การรวมกลุ่มกันเพื่อพัฒนาตนเองของชุมชนในถิ่นทุ่งกุลาร้องไห้ ในรูปแบบสหกรณ์ องค์กร กลุ่มวัฒนธรรม จึงเป็นเสมือนการต่อรองกับอำนาจรัฐที่พยายามควบคุมสังคมให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยที่ประชาชนเป็นเพียงผู้รับนโยบายมากกว่าเป็นผู้มีส่วนร่วมในการเสนอนโยบายเพื่อพัฒนาชุมชนของตน เนื่องจากชุมชนทุ่งกุลาร้องไห้ ถูกขนานนามเสมอมาว่า “พื้นที่แห้งแล้ง” ซึ่งเป็นพื้นที่ขาดแคลน ตั้งแต่อดีตเรื่อยมา ตำนานเรื่องเล่าได้สะท้อนให้เห็นว่าพื้นที่บริเวณนี้ถูกมองแบบด้อยค่า มาโดยตลอด ตั้งแต่ “เขมรป่าดง” “ทุ่งหมาหลง” และ “ทุ่งกุลาร้องไห้” วาทกรรมเหล่านี้ สะท้อนมุมมองที่ ส่วนกลางมองพื้นที่ทุ่งกว้างแห่งนี้ว่าเป็นพื้นที่แห่งความยากลำบาก ไม่สามารถเพาะปลูก หรือสร้างมูลค่าได้ แต่ในขณะเดียวกัน คนทุ่งกุลาร้องไห้เองได้พยายามสร้างวาทกรรมขึ้นมาต่อรองกับวาทกรรมภายนอก เช่น “คนทุ่ง” “แหล่งผลิตข้าวหอมมะลิโลก”

(Phusongchan, Interview: 2016) อันหมายถึงความอุดมสมบูรณ์ คนทุ่งที่มีอยู่มีกินเป็นอยู่ข้าวอุ่นน้ำเพื่อต่อสู้กับวาทกรรมเดิมที่สังคมอื่น หรือภาครัฐพยายามนิยามให้แก่คนทุ่งกลาร้องไห้

การใช้ตำนานเพื่อสร้างกลุ่มย่อยเพื่อต่อต้านกระแสการพัฒนาหลัก ด้วยคติความเชื่อเรื่องการผิผี การกระทำล่วงละเมิดต่อผีบรรพบุรุษ เนื่องจากสถานที่ศักดิ์สิทธิ์อันเป็นที่อยู่ของวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ภายในทุ่งกลาร้องไห้ ส่วนมากคือพื้นที่อันอุดมสมบูรณ์ เป็นแหล่งอาหาร และที่อยู่อาศัยหลักของทุ่งกลาร้องไห้ ดังนั้นบทบาทของตำนานศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้ นอกเหนือจากการทำหน้าที่เป็นเรื่องเล่าเพื่อดูแลระบบนิเวศให้แก่ทุ่งกลา ทั้ง น้ำ ป่า แหล่งธรรมชาติแล้ว เมื่อกระแสการพัฒนาเข้ามามีส่วนสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตชาวทุ่งกลาร้องไห้ ด้วยการสร้างถนน ขุดลอกแหล่งน้ำ ทำลายป่าโคกป่าดอนอันเป็นพื้นที่เก็บหาของป่าของชุมชนชาวทุ่งกลาร้องไห้ ให้เป็นแหล่งผลิตผลผลิตทางการเกษตร หรือสถานที่รับซื้อผลผลิตทางการเกษตร ของภาครัฐและนายทุน นอกพื้นที่ การรวมกลุ่มด้วยพลังมวลชนเพียงอย่างเดียวอาจไม่ค่อยได้ผลสำหรับการต่อต้านเท่าใดนัก แต่การใช้อำนาจศักดิ์สิทธิ์เพื่อจัดการกับกระแสการพัฒนาเห็นจะได้ผลดี ด้วยการกำหนดเขตแดนของดวงวิญญาณ จะเห็นได้จาก บ่อพันขัน อันเป็นที่อยู่ของพระยานาค เจ้าพ่อผาน บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ หากแม้การจะกระทำการใดๆ โดยที่ไม่ขออนุญาตต่อวิญญาณเจ้าพ่อ มักจะมีอันเป็นไป ตำนานเจ้าพ่อที่ยิ่งใหญ่และเป็นอีกบทบาทหนึ่งที่ช่วยดูแลภูมินิเวศทางสิ่งแวดล้อมเพื่อต่อสู้กับการพัฒนาลุ่มน้ำมูล ด้วยการก่อสร้างเขื่อนราษีไศล คือตำนานเจ้าพ่อคงภูดิน หรือเจ้าพ่ออุปฮาด “ป่าคงภูดิน” เป็นป่าสงวนแห่งชาติ ตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลหนองแค มีจำนวนเนื้อที่กว่า 5,100 ไร่ คงภูดินเป็นเนินเขาเดี่ยวริมลำน้ำมูล อยู่ห่างจากตัวอำเภอรามัญไศลไปประมาณ 10 กิโลเมตร เป็นศูนย์รวมความเชื่อของคนแห่งลุ่มน้ำมูลตอนกลาง บริเวณกลางป่าดัดลำน้ำมูลเป็นสถานที่ตั้งศาลเจ้าปู่เล็กๆ ที่ชาวลุ่มน้ำมูลขนานนามว่า “เจ้าพ่อคงภูดิน” แล้วยังมีกลุ่มเจ้าพ่อเจ้าแม่ในป่าที่ชาวบ้านนับถืออีกถึง 20 คน แต่ละปีจะมีการเลี้ยงผีปู่ตาถึง 2 ครั้ง เลี้ยงในช่วงเดือน 5 และเลี้ยงในช่วงเดือน 11 มีการแข่งเรือในลำน้ำมูลทุกปี โดยเรือแข่งจะต้องมาแข่งขันให้เจ้าพ่อคงภูดินได้ชม เป็นการประเพณีเริ่มแรกก่อน ความเชื่อเรื่องผีเจ้าพ่อได้ถูกถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นมาจนถึงปัจจุบัน การต่อรองอำนาจการพัฒนาด้วยการอาศัยตำนานเรื่องเล่าศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ เป็นสัญลักษณ์แห่งการต่อสู้เพื่อรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณี และอัตลักษณ์ของท้องถิ่นไว้ เพื่อการธำรงรักษาคุณค่าความเป็น “คนทุ่ง” ให้คงอยู่ พร้อมกับ การยอมรับเอาสิ่งที่สามารถพัฒนาควบคู่กับแนวคิด ความเชื่อ และค่านิยมของคนทุ่งกลาได้เป็นอย่างดี

สรุปผล

ตำนานประจำถิ่นทุ่งกุลาร้องไห้ นอกจากเป็นสื่อกลางในการบอกเล่าประวัติศาสตร์แบบพื้นบ้านของชุมชนบริเวณทุ่งกุลาร้องไห้แล้ว ยังมีบทบาทในการต่อร่องทางสังคมวัฒนธรรม ทั้งภายในและภายนอกชุมชน ถือเป็นประเด็นที่น่าสนใจอย่างยิ่ง บทบาทของตำนานศักดิ์สิทธิ์ในทุ่งกุลาร้องไห้ ซึ่งการใช้ตำนานเพื่อเป็นสื่อในการต่อสู่ต่อร่องทางสังคมในทุ่งกุลาร้องไห้ 4 ประเด็นได้แก่ การต่อสู้และต่อร่องกับพุทธศาสนา พบว่ามี การต่อร่องอยู่ 3 แบบ ได้แก่ การต่อร่องผ่านมิติการสื่อความหมายพุทธประวัติพื้นบ้าน การต่อร่องด้วยการประนีประนอมกันระหว่างความเชื่อดั้งเดิมและพุทธศาสนา และการต่อร่องด้วยตำนานผู้ปกป้องพุทธศาสนา 2) การต่อสู้และต่อร่องกับระบบทุนนิยม ในประเด็นนี้พบว่าตำนานเป็นสิ่งที่กำหนดอัตลักษณ์พื้นที่และผลิตภัณฑชุมชน 3) การต่อสู้และต่อร่องกับการท่องเที่ยว ชาวทุ่งกุลาร้องไห้ได้ใช้ตำนานเป็นเครื่องมือในการต่อสู้และต่อร่อง 2 แบบ ได้แก่ การจัดการท่องเที่ยวเชิงสถานที่ และการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และ 4) การต่อสู้และต่อร่องกับกระแสพัฒนา ในกระแสโลกาภิวัตน์ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปทุกขณะ แต่ชาวทุ่งกุลาร้องไห้ได้ ก็ยังคงรักษาความเป็นท้องถิ่นเอาไว้โดยการใช้ตำนานมาควบคุมการเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้เพราะชาวบ้านมีความเชื่อในตำนานประจำถิ่นของตน

ภูมิปัญญาของชุมชนที่ถ่ายทอดผ่านตำนานเรื่องเล่าประจำถิ่นทุ่งกุลาร้องไห้ เพื่อการทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์สำคัญของการต่อร่องและยอมรับความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมภายในทุ่งกุลาร้องไห้ นอกเหนือจากการให้ตำนานได้มีบทบาทในการต่อร่องทางสังคมแล้ว ตำนานประจำถิ่นทุ่งกุลาร้องไห้ยังคงเป็นสัญลักษณ์สำคัญในการสร้างพื้นที่เชิงนิเวศของชุมชน แหล่งทรัพยากร ป่าไม้ แหล่งน้ำ พื้นดิน รวมทั้งวัฒนธรรมของชุมชน จะถูกปกป้องให้คงอยู่ควบคู่ไปกับการพัฒนาที่เหมาะสมและยอมรับซึ่งกันและกันได้ให้ทุ่งกุลาร้องไห้เกิดความสมดุลทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

เอกสารอ้างอิง

กรมศิลปากร. (2552). พระราชบัญญัติ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 พร้อมด้วยกฎหมายที่เกี่ยวข้อง.
กรุงเทพฯ : สยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์.

- จันดี โคตรสุวรรณ. (2558). เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมปอง มูลมณี เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านหนองเม็ก ตำบลจำปาขันอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อเดือนพฤษภาคม .
- จันนิภา ดวงวิไล. (2556). *ตำนานพระพุทธรูปในชุมชนชายแดนไทย – ลาว : การสื่อความหมายทางวัฒนธรรมและบทบาทการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม*. วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต ภาษาไทย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ฉลาดชาย รมิตานนท์. (2527). *ผีเจ้านาย*. กรุงเทพฯ : พายัพ ออฟเซท พรินท์.
- ควน สมทุม. (2559). เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมปอง มูลมณี เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 67 หมู่ 9 บ้านคันธนาม ตำบลยางคำ อำเภอโพนทราย จังหวัดร้อยเอ็ด.
- เดช ภูสองชั้น. (2558). เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมปอง มูลมณี เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านตาหยวก ตำบลทุ่งหลวง อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด.
- ทวิศิลป์ สืบวัฒนะ. (2549). *ท้องถิ่นอีสานกับการท่องเที่ยว*. ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ธัญญา สังขพันธานนท์. (2559). *แว่นวรรณคดี ทฤษฎีร่วมสมัย = Contemporary literary theory*. ปทุมธานี : นาค.
- นรนิติ เศรษฐบุตร และคณะ. (2550). *ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย : ฉบับลงประชามติ*. กรุงเทพฯ : สภาร่างรัฐธรรมนูญ.
- บัว เทพคูบอน. (2558). เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมปอง มูลมณี เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 31 หมู่ 4 ตำบลไพรขลา อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์.
- ปฐม หงษ์สุวรรณ. (2554). *ตำนานพระพุทธรูปล้านนาพลังปัญญาทางความเชื่อและความสัมพันธ์กับท้องถิ่น*. เชียงใหม่ : แม็กซ์พรีนติ้ง (สำนักมรดกล้านนา).
- ประสิทธิ์ คุณรัตน์. (2537). “ความหลากหลายทางชีวภาพของป่าบุ่ง ป่าทาม”. *จุลสารดอกดึกฟ้า*. ปีที่ 7 ฉบับที่ 3 ธ.ค. 2537.
- ศรีศักดิ์ วัลลิโถม. (2533). *อีสานแอ่งอารยธรรม*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- สุกัญญา เบาเนต. (2546). *วัฒนธรรมทุ่งกุลาร้องไห้*. ทุ่งกุลาร้องไห้ อาณาจักรเกลือ 2500 ปี จากยุคแรกเริ่มล้ำหลัง ถึงยุคมั่งคั่งข้าวหอม. วารสารเมืองโบราณ ปีที่ 29 ฉบับที่ 2.
- อภิศักดิ์ โสมอินทร์. (2538). *ทุ่งกุลาร้องไห้*. เอกสารอ่านประกอบวิชาโลกทัศน์อีสาน. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.

อัจฉรา รักยุติธรรม. (2554). การพัฒนาทางเลือกกระแสหลัก. *วารสารสังคมวิทยามานุษยวิทยา*. 30(2).

อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2543). *ความคิดทางประวัติศาสตร์และศาสตร์ของวิธีคิด : รวมบทความทางประวัติศาสตร์*. กรุงเทพฯ : อมรินทร์.

อำคา แสงงาม. (2553). การศึกษาศักยภาพทรัพยากรและการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ในเขตทุ่งกุลาร้องไห้. วิทยานิพนธ์ ปรัชญาคุณูปบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

_____. (2558). เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมปอง มุลมณี เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 79 บ้านหนองเมืองแสน ตำบลกู่กาสิงห์ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด.

Pieterse, Jan Nederveen. (1998). "My paradigm or yours? Alternative development, post development, reflexive development." *Development and Change* 29.

Translated Thai References

Baonerd, S. (2003). *Kularonghai culture, Thung Kula The Kingdom of salt 2500 years From the earliest days of the USSR to The rich rice*. *Journal of the ancient city*. 29, vol.2. [in Thai]

Department, F. (2009). *Archaeological site antiquies artifact and National Museum Act of archaeological site Act of B.E. 2504 amended by Archaeological site antiquies artifact and National Museum Act of archaeological site Act of B.E. 2535 (Vol. 2) with the relevant laws*. Bangkok: The Siam Society Under Royal Patronage. [in Thai]

Duangwilai, Ch. (2013). *Legend of the Buddha in a border community Thai and Laos: Cultural Interpretation and The role of social relationship*. Ph.D. (Thai): Mahasarakham University. [in Thai]

Hongsuwan, P. (2011). *Legend of Buddha Lanna wisdom, the power of faith and relationship with local*. Max Printing (Moradoklanna). [in Thai]

Kanjanapan, A. (2000). *Historical thinking and the science of thinking: Historical articles*. Bangkok: Amarin. [in Thai]

- Kodsuan, Ch. (2015). As interviewee, Sompong Moonmanee. As interviewer, Ban Nong MEK , Champa Khan, Suvarnabhumi, Roi Et. [in Thai]
- Kunurat, P. (1994). *Biodiversity of low flood plain and flood plain forests*. 7, vol.3 December. (in thai) Luang, Suvarnabhumi, Roi Et. [in Thai]
- Phusongchan, D. (2015). As interviewee, Sompong Moonmanee. As interviewer, Ban Ta-yuak, Thung. [in Thai]
- Rakyuttitum, A. (2011). The development of alternatives to mainstream. *Journal of Sociology Anthropology*. 30(2). [in Thai]
- Ramitanont, Ch. (1994). *Ghost master*. Bangkok: Phayap Offset Print. [in Thai]
- Saengngam, A. (2010). *Study of potentials of resources and cultural tourism management by the community for tourism promotion in the Kula Ronghai Plain Area*. Ph.D. Cultural Science, Mahasarakham University. [in Thai]
- _____. (2015). As interviewee, Sompong Moonmanee. As interviewer, 79 Nong Muang Saen, Ku Ka Sing, Kasetwisai, Roi Et. [in thai]
- Sangkapantanont, T. (2016). *Glasses literature contemporary theory*. Pratumtani: Nakorn. [in Thai]
- Setabutr, N. et al. (2007). *Draft constitution of the Kingdom of Thailand: Referendum*. Bangkok: The constituent assembly. [in Thai]
- Som-In, A. (1995). *Thung Kula says*. Supplementary readings of ISAN worldview. Mahasarakham: Srinakharinwirot University. [in Thai]
- Somtum, D. (2016). As interviewee, Sompong Moonmanee. As interviewer, 67, Moo 9, Ban Kantanam Yangkum Phon Sai Roi Et. [in Thai]
- Sueb wattana, T. (2006). *The ISAN local with tourism*. Department of History, Faculty of Humanities and Social Sciences, Mahasarakham University. [in Thai]
- Thepkubon, B. (2015). As interviewee, Sompong Moonmanee. As interviewer, 31 Moo 4 Phaikha Chumpolburi Surin. [in Thai]
- Wanliphodom, S. (1990). ISAN basin civilization. Bangkok: Matichon. [in Thai]

ผู้เขียน

นายสมปอง มุลมณี

สาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

เลขที่ 41 หมู่ 5 ต.ท่าช้าง อ.เมือง จ.จันทบุรี 22000

โทรศัพท์: 087-9479371 อีเมล: sompong_ti@hotmail.com

Author

Mr. Sompong Mulmanee

Thai Program, Faculty of Educations Rambhai Brani Rajabhat Univerisity

41 M. 5, Tachang, Muang District, Chanthaburi Province 22000

Tel.: 087-9479371 E-mail: sompong_ti@hotmail.com

อัตลักษณ์: การสื่อความหมายทางสังคมในเพลงลูกทุ่งอีสานแนวสองแ่งสองง่าม

Meaning of Identity in the Northeast Equivocal Folk Song

กุนทีนิ โคตรพัฒน์¹ / ราชนัย นิลวรรณภา²

Kunthini Khotphat / Rachan Ninwannapha

¹สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Program in Thai, Faculty of Humanities and Social Sciences, Mahasarakham University

²คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Faculty of Humanities and Social Sciences, Mahasarakham University

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการสื่อความหมายด้านอัตลักษณ์ในเพลงลูกทุ่งอีสานแนวสองแ่งสองง่าม ซึ่งศึกษาเพลงลูกทุ่งอีสานที่มีเนื้อหาสองแ่งสองง่าม โดยใช้วิธีพรรณนาวิเคราะห์ และใช้กรอบแนวคิดหลักเรื่องวาทกรรมเชิงวิพากษ์ ผลการศึกษาพบว่าอัตลักษณ์ที่พบในเพลงลูกทุ่งอีสานแนวสองแ่งสองง่ามพบว่ามีอัตลักษณ์ดังนี้ หนึ่งอัตลักษณ์ทางสังคมวัฒนธรรม คือ อัตลักษณ์ด้านชาติพันธุ์ อัตลักษณ์ด้านอาหารการกิน อัตลักษณ์ด้านศิลปะดนตรี อัตลักษณ์ด้านความเชื่อ อัตลักษณ์ทางด้านภาษาถิ่น และสองอัตลักษณ์ทางเพศ

Abstract

This research article aimed to study the meaning-identity in the northeast equivocal folk song, and to investigate the northeast equivocal folk song using descriptive analysis based on critical discourse analysis. The two identities found in the northeast equivocal folk song social-cultural identity and sexual identity. Moreover, the first identity included identity of ethnicity, identity of food, identity of the art music, identify of belief, and identity of the local language.

Keywords: northeast equivocal folk song, identity, meaning of society

บทนำ

ปัจจุบันเพลงลูกทุ่งอีสานได้รับความนิยมจากผู้ฟังเป็นจำนวนมาก เพลงลูกทุ่งอีสานไม่เพียงแต่โด่งดังหรือได้รับความนิยมจากกลุ่มชาวอีสานเท่านั้นแต่ยังได้รับความนิยมจากผู้คนทั่วทุกภูมิภาค เอกลักษณะของเพลงลูกทุ่งอีสานคือการใช้ภาษาอีสานที่สื่อความหมายออกมาได้ตรงและมีความเป็นตัวของตัวเองซึ่งเป็นการสร้างสรรค์ของวงการเพลงลูกทุ่งไทยให้มีสีสันและความหลากหลายมากยิ่งขึ้น (Palangwan, 2011) และ ปรากฏการเพลงลูกทุ่งอีสานนี้เกิดขึ้นจากการที่ชาวอีสานได้หลั่งไหลกันเข้ากรุงเทพฯ ทบจำนวนขึ้นเรื่อยๆ จึงทำให้สังคมชาวอีสานในกรุงเทพฯ เป็นปึกแผ่นขึ้น โดยพื้นฐานจากความเป็นคนจากพื้นเพเดียวกัน มีความรู้สึกห่วงหาอาลัยถิ่นฐานเหมือนกัน และเกิดความโหยหาศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิมเหมือนกัน จึงกลายเป็นพลังขับเคลื่อนและเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดของเพลงลูกทุ่งมิติใหม่ ที่มีรูปแบบ เนื้อหาและรับใช้ชีวิตคนพลัดบ้าน เนื้อหาของเพลงลูกทุ่งอีสานนั้นมีอยู่หลากหลายแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชาวอีสานและการเปลี่ยนแปลงทุกระยะของสังคม

เอกลักษณะอย่างหนึ่งในเพลงลูกทุ่งอีสานในปัจจุบัน คือ มีการใช้ถ้อยคำภาษาที่สื่อความหมายแนวสองแง่สองง่าม ซึ่งปรากฏอยู่ในหลาย ๆ เพลง เช่น เพลงลิ้นน้องบ่ เพลงปล่อนน้ำใส่นาน้อง เพลงคนทีลี เป็นต้น สอดคล้องกับกระแสความนิยมเพลงลูกทุ่งอีสานที่ได้รับความนิยมทางสื่อออนไลน์เช่น Youtube และ Facebook มักนิยมส่งต่อเพลงลูกทุ่งอีสานที่มีเนื้อหาล้อแหลม ทะลึ่งบริบทของเพลงชวนให้นึกถึงเรื่องเพศเป็นเพลงที่มีเนื้อหาในทาง “สองแง่สองง่าม” มีการสื่อความหมายของเพลงในมิติที่สะท้อนสภาวะการณ์ทางสังคมบริบทต่างๆ เนื่องจากบทเพลงที่เผยแพร่อยู่ในสังคมนั้นได้ทำหน้าที่ในการบันทึกเหตุการณ์ ปรากฏการณ์ การเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยที่เกิดขึ้นในสังคมส่งผ่านภาษาสู่บทเพลง จากการศึกษาข้อมูลของเพลงลูกทุ่งอีสานแนวสองแง่สองง่ามสะท้อนให้เห็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นในปัจจุบันในหลายมิติ ทั้งเรื่องอำนาจการต่อสู้ การต่อรองทางวัฒนธรรม การแสดงออกซึ่งอุดมการณ์ของผู้คนที่ต้องดิ้น รวมถึงการช่วงชิงพื้นที่เพื่อสื่อสารอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์

จากความเป็นมาดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงการสร้างอัตลักษณ์ของชาวอีสานที่สื่อผ่านบทเพลงลูกทุ่งอีสานแนวสองแง่สองง่ามในปัจจุบัน ซึ่งการสื่อความหมายด้านอัตลักษณ์นี้เป็นที่น่าสนใจอย่างยิ่ง ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาอัตลักษณ์ของชาวอีสานผ่านเพลงลูกทุ่งอีสานแนวสองแง่สองง่าม

ซึ่งทำให้เข้าใจความหมายในมิติทางสังคมวัฒนธรรมของเพลงลูกทุ่งอีสานแนวสองแ่งสองง่ามได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ของชาวอีสานในเพลงลูกทุ่งอีสานแนวสองแ่งสองง่าม

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะเพลงลูกทุ่งที่มีเนื้อหามีการเผยแพร่ในสื่อออนไลน์ผ่าน ยูทูบ (Youtube) และ เฟสบุ๊ก (Facebook) ในช่วงเวลาระหว่างปี พ.ศ. 2549 – พ.ศ.2559 จำนวน 72 เพลง ซึ่งเป็นบทเพลงที่ได้รับความนิยมสูงจากสื่อออนไลน์ช่องทางต่างๆ พิจารณาจากจำนวนยอดการเข้าชม การกดไลค์ การกดแชร์ ตั้งแต่ 100,000 ครั้งขึ้นไป

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยมีแนวทางการวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ เพลงลูกทุ่ง และเพลงลูกทุ่งอีสาน
2. เก็บรวบรวมข้อมูลเนื้อเพลงลูกทุ่งอีสานที่มีเนื้อหาแนวสองแ่งสองง่ามโดยใช้ขอบเขตทางด้านเวลา
3. วิเคราะห์ความหมายทางสังคมในเพลงลูกทุ่งอีสานแนวสองแ่งสองง่ามด้านอัตลักษณ์
4. สรุปผลและอภิปรายผล
5. นำเสนอผลการศึกษาด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description)

ความสำคัญของการวิจัย

เข้าใจถึงความหมายในมิติทางสังคมและวัฒนธรรมในเพลงลูกทุ่งอีสานแนวสองแ่งสองง่ามที่สื่อผ่านอัตลักษณ์ความเป็นอีสาน

นิยามศัพท์เฉพาะ

เพลงลูกทุ่งอีสานแนวสองแ่งสองงาม หมายถึง เพลงที่ใช้ถ้อยคำภาษาที่สื่อความหมายไปในทางหยาบโลนและเกี่ยวข้องกับเรื่องทางเพศ

ความหมายทางสังคม หมายถึง การสื่อความหมายที่สัมพันธ์กับบริบททางสังคมผ่านภาษาที่ใช้ในเพลงลูกทุ่งอีสานแนวสองแ่งสองงามซึ่งเป็นการสื่อผ่านความหมายด้านอัตลักษณ์

ผลการวิจัย

การทำความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์เป็นการศึกษาหรือทำความเข้าใจกับกระบวนการที่สลับซับซ้อนของการสร้างอัตลักษณ์ ความเป็นอื่น ยิ่งไปกว่านั้นทุกสังคมกลุ่มคนที่มีอำนาจสร้างความเป็นอื่นขึ้นมา มักจะเป็นกลุ่มเดียวกันกับคนที่มีอำนาจในการสร้างความรู้ ความจริง เพื่อให้สอดคล้องกับความรู้อื่นที่ถูกสร้างขึ้นมา (Chareornsin-oran, 2000)

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลเพลงลูกทุ่งอีสานแนวสองแ่งสองงามพบว่าวิถีชีวิตสังคม วัฒนธรรม เพศ ภาษา และความเชื่อถูกใช้เป็นเครื่องมือในกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ในเพลง ผู้วิจัยพบว่าเพลงที่สื่อความหมายด้านอัตลักษณ์ในเพลงลูกทุ่งอีสานแนวสองแ่งสองงามได้นำเสนอการสร้างอัตลักษณ์ของชาวอีสานดังนี้

1. การสื่อความหมายด้านอัตลักษณ์ทางสังคมวัฒนธรรม

ผู้คนในสังคมและวัฒนธรรมอีสานส่วนใหญ่จะดำเนินชีวิตไปตาม ฮีตสิบสองคองสิบสี่ ซึ่งเป็นแนวปฏิบัติของสังคมอีสาน การที่คนอีสานยังยึดถือวิถีชีวิตเดิมอยู่นั้นส่งผลให้เทศกาลงานบุญต่างๆของกลุ่มคนอีสานมีความโดดเด่นและน่าสนใจ ผู้วิจัยพบว่าเพลงลูกทุ่งอีสานแนวสองแ่งสองงามได้ใช้คำที่เกี่ยวข้องกับประเพณีงานบุญเพื่อบ่งบอกอัตลักษณ์ทางสังคมวัฒนธรรมซึ่งเป็นการบอกถึงความแตกต่างของคนอีสานว่าแตกต่างจากกลุ่มคนอื่นๆ อัตลักษณ์ทางสังคมวัฒนธรรมอีสานที่พบในเพลงลูกทุ่งอีสานแนวสองแ่งสองงามมีดังนี้

อัตลักษณ์ด้านชาติพันธุ์

อีสานหรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีประชากรอาศัยอยู่หลายกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น ชาวส่วยในแถบจังหวัดศรีสะเกษ สุรินทร์ บุรีรัมย์ ชาวไทพวนในแถบจังหวัดเลย ชาวผู้ไทยหรือภูไทในแถบ

จังหวัดกาฬสินธุ์ มุกดาหาร นครพนม สกลนคร เป็นต้น เมื่อมีความหลากหลายทางกลุ่มชาติพันธุ์จึงส่งผลให้เกิดการแลกเปลี่ยนซึ่งวัฒนธรรมประเพณีต่อกัน บางประเพณีมีรายละเอียดที่แตกต่างกันออกไปตามแต่ความเชื่อของกลุ่มคนนั้นๆ แม้กระทั้งการรักษาวัฒนธรรมประเพณีของแต่ละกลุ่มก็แตกต่างกันออกไปตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง

.....เดือนสามออกใหม่เก๋าคำ ได้มาขามผู้สาวบ้านภูไทมาค้าขุนขัวข้าว ตามฮิตกองเก่าละของเผ่าภูไทถึงแม้เป็นสังคมยุคใหม่ ยังรักษาไว้ประเพณีอันดีงามสาวเอ๋ยมีคู่แล้วบ่ ได้บ่หนอถ้าอายขอมายอยู่นามาปลูกพริกหน้าแล้ง ช่วยแก้มแดงสร้างแปงทุกยามโปรดสงสารอายแนคนงาม อยากมาทำหน้าที่ลูกเขยพ่อตา...

(เพลง ปลาชื้อใหญ่ : มนต์แคน แก่นคูณ)

เนื้อเพลงได้กล่าวถึงบรรยากาศงานบุญเดือนสามหรือบุญข้าวจีของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทยหรือภูไท ที่สืบทอดประเพณีงานบุญนี้ไว้ตาม “ฮิตกอง” ฮิตกองคือจารีตประเพณีของชาวอีสานที่เชื่อกันว่าหากปฏิบัติตามแล้วจะเกิดความคิดกระทำแล้วเป็นสิ่งที่ดีต่อชีวิตของผู้ที่ประพฤติปฏิบัติตาม ผู้แต่งได้นำเสนออัตลักษณ์ด้านชาติพันธุ์ของกลุ่มผู้ไทยว่าเป็นกลุ่มที่ยังคงรักษาวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมเอาไว้พร้อมๆ กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเพลงดังนี้ก็กล่าวถึงงานบุญเดือนสามของชาวอีสานหรือคนทั่วไปรู้จักคือ งานบุญข้าวจี ซึ่งเป็นหนึ่งในงานบุญฮิตสิบสองของชาวอีสาน งานบุญเดือนสามนี้เป็นการงานบุญที่มีเฉพาะในกลุ่มคนชาวอีสานแต่ในเพลงชี้ให้เห็นว่าผู้ที่ยังคงสืบสานประเพณีได้อย่างมั่นคงคือกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทยจึงเป็นการสร้างอัตลักษณ์ให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าว ผู้แต่งเพลงได้นำงานบุญเดือนสามหรือบุญข้าวจีมาเป็นส่วนหนึ่งในเนื้อเพลง “ข้าวจี” ของชาวอีสานเป็นอาหารที่ทำจากข้าวเหนียวปั้นเป็นก้อนแล้วนำไปเผากับไฟพอสุก “ข้าวจี” แสดงให้เห็นถึงความเป็นอีสานผ่านทางอาหารที่ใช้บริโภคโดยแสดงให้เห็นว่าชาวอีสานเป็นกลุ่มคนที่กินง่ายอยู่ง่าย มีเพียงแค่ข้าวอย่างเดียวก็สามารถนำมาทำเป็นอาหารได้นั้นแสดงให้เห็นว่าชาวอีสานเป็นกลุ่มคนที่ใช้ชีวิตเรียบง่าย ซึ่งเป็นการสร้างอัตลักษณ์เกี่ยวกับความเป็นอยู่ อาหารการกินให้กับกลุ่มคนชาวอีสาน

อัตลักษณ์ด้านอาหารการกิน

ภาพของอีสานในโน้ตสนั้ของใครหลายคนคือ ความแห้งแล้ง อดอยาก อาหารขาดแคลน ชาวอีสานมีปัญหาเรื่องปากท้อง แต่ในหลาย ๆ เพลงได้สะท้อนภาพความอุดมสมบูรณ์ของชาวอีสาน ออกมาสู่สังคมภายนอก ซึ่งภาพดังกล่าวยังได้ประกอบกันเป็นอัตลักษณ์ด้านอาหารการกินให้คนอีสานเช่นเพลงดังต่อไปนี้

ตัวอย่าง

.....หน้าหนาวนอนเฝ้าข้าวฟ่อนกระท่อมนาดอน เห็นหลังคาโด่ได้ผักแว่นลัดหวอง อยู่กระหนองกลางนาไปเค็ดขอมมาละกินกันมุ่นเมไม่เคยลำบากเรื่องปากเรื่องท้องปลาตามลำคลองถมถืดถมเกลปลาหลดมุนนาละได้มาครั้งสามต้มใส่ใบมะขามกินกันช่วยเข่น้ำพริกมีมะกอก จิ้มดอกสะเดา ข้าวคว่ำลาบเทา ละใส่น้ำปลาพอเป๊ะเป๊ะสาโทหวานละทำกันสองคุ่มซุกไว้ในพุ่มกอไผ่ใบโพ๊ะเพะไปตักมารินกินคนละกระป๋องเอาจนพีละกะนึ่ง เมาชวนเมาเซเฮ้า.....

(เพลง วีนว้าว : คำมอด พรขุนเดช)

จากตัวอย่างเพลงนี้ได้กล่าวถึงวิถีชีวิตของชาวอีสานที่มีความสะดวกสบายสามารถหากินได้ตามธรรมชาติ ซึ่งเพลงดังกล่าวได้ขัดกับวาทกรรมความเป็นอีสานที่ถูกสร้างขึ้นมามีอีสานคือความแห้งแล้งดินแดกระแหง แต่เพลงนี้ชี้ให้เห็นว่าดินแดนในภาคอีสานยังมีความอุดมสมบูรณ์ไม่แตกต่างไปจากภาคอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นพืชผักที่อยู่ตามริมคลองหรือแม้กระทั่งปลาตามลำคลองยังไม่เหลืออยู่ให้กินได้ไม่ลำบาก

อาหารที่เป็นเสมือนเป็นเอกลักษณ์ของชาวอีสาน เช่นปลาร้า และส้มตำ จนมีการกล่าวเรียกคนอีสานว่า ลูกปลาร้า ซึ่งอาหารของชาวอีสานส่วนใหญ่ปรุงรสด้วยน้ำปลาร้า ซึ่งมีรสเค็มเนื่องจากหมักด้วยเกลือ ใส่ข้าวคั่ว (Royal society, 2011) และส้มตำเป็นอาหารที่มีปลาร้าเป็นส่วนผสมหลัก ปลาร้า และส้มตำปรากฏอยู่ในเพลงที่ถูกแต่งและขับร้องโดยชาวอีสานจึงทำให้ทั้งผู้ร้อง ผู้แต่งเพลงมีความเข้าใจและสื่อความหมายออกมาได้ชัดเจนและยังเป็นการสร้างอัตลักษณ์ให้แก่ชาวอีสาน ดังตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง

...ข้าว ข้าว ข้าวหอยลมพัดวอย ๆ ไปข้าวหอยบ่คนงามผู้เฒ่าเฒ่าก็ผ่านบักหุ้งไว้ดำบักเจียบักเหล่นกะเตรียมไว้ใส่จานลงแขกกินเกลี้ยงเป็นประเพณีไทบ้านบักพริกกระเทียมกะเค็ดไว้ใส่จาน

ขาดบิได้อีหลีนั้น กะคือปลาแดกในไหหอยข้าวหอยโข่ง ล้างให้เกลี้ยงม้อยหล่อล้างให้เกลี้ยงม้อย
หล่อเคื่อหอยน้อยหอยใหญ่ช้วนน้ำล้างให้หน้อย ๆ ได้ต่อยกัน ต้มน้ำ ค้างไฟใส่ขะตะไคร้ ตักเกลือ
ใส่จักซ็อนหอยเน่าบิเอาเคื่องามจนหอยเน่าบิเอาเคื่องามจนพออยากเล่นบิามอน คั่นได้กินหอย
เน่า همینจนหิ้นดั่ง ทั้งดั่งปัด ๆ ฝุ่นเคื่อเจ้าคั่น ได้กินหอยเน่า หมูเจ้าสีสะอื่นแซบกะอยู่กับบักหอย กิน
กะอยู่กับบักหอยแซบกะอยู่กับบักหอย กินกะอยู่กับบักหอยอย่าลืมล้างให้เกลี้ยงม้อยหล่อล้างให้
เกลี้ยงม้อยหล่อเคื่อหอยน้อยหอยใหญ่.....

(เพลง ข้าวหอย : ไหมไทย ใจตะวัน)

จากตัวอย่างเพลงข้าวหอยได้เล่าถึงวิถีชีวิตของชาวอีสานที่สามารถใช้ชีวิตตามแบบใน
ธรรมชาติ กินอยู่อย่างเรียบง่าย สามารถนำสิ่งใกล้ตัวมาประยุกต์ให้เข้ากับวิถีชีวิตเพื่อความอยู่รอดซึ่ง
เป็นเช่นนี้มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ชาวอีสานจึงมีอัตลักษณ์ด้านอาหารการกินแตกต่างจากคนใน
ภาคอื่นๆ ผู้วิจัยยังสังเกตต่อไปอีกว่าอาหารอย่างเช่น ส้มตำ และ ปลาาร้า ซึ่งถือว่าเป็นอัตลักษณ์ด้าน
อาหารการกินของชาวอีสานได้พัฒนาและมีความสำคัญต่อสังคมไทยโดยรวม เมื่อกล่าวถึงอาหาร
ดังกล่าวกับชาวต่างชาติทั้งส้มตำ และปลาาร้า จะกลายเป็นอัตลักษณ์ของอาหารไทยในทันที ดังนี้
แล้วอัตลักษณ์จึงมีการเปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางสังคมวัฒนธรรม อัตลักษณ์จึงมีความลื่นไหล
ไปตามวัฒนธรรมและบริบทของคนในสังคม

อัตลักษณ์ด้านศิลปดนตรี

ท่วงทำนองดนตรีของชาวอีสานมีความแตกต่างจากภูมิภาคอื่น ๆ ทั้งคำร้อง ทำนอง และ
เครื่องดนตรี ซึ่งเสียงดนตรีได้แสดงให้เห็นถึงอารมณ์ ความรู้สึก ความคิด ของคนอีสาน ดัง
ตัวอย่างเช่น
ตัวอย่าง

....ตะเว็นคล้อยบายฟ้าเป็นลายดอกซ่อนล้ากลอนฟ่อนแอ่วล้าใส่เคนดอกสร้อยสาวน้อยนัง
นำ ทำหน้าที่จีหอยและทยอยมาหิ้นรินมาสิร์ฟี่ๆมีหอยจีฮ่อนๆมาบิอนนังเฮียงฟังสำเนียงเสียงเพลง
บ้านนาม่วนแท้หนาเฮสาสุขสันต์หอยปากกว้างแกล้มเหล้าเข้ากันทั้งแซบทั้งมันก้อยชอยหอยจีทั้ง
แซบทั้งมันก้อยชอยหอยจีเรื่องสุราควรหิ้นมาจักหน้อยตะเว็นคำคล้อยเฮาก็ถอยเลิกราเมื่อหน้ามี
โอกาสดีจะมาบิลิ้มแก้วตาน้องคนคิจีหอย.....

(เพลงจีหอย : พี สะเดิด)

จากตัวอย่างเพลงจิ๋มยอฮยังเป็นการตอบย้ำว่าชาวอิสานนั้นมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย และมีความสุข ซึ่งได้แสดงออกมาผ่านศิลปวัฒนธรรมด้านการขับร้องหมอลำและดนตรี ท่วงทำนองดนตรีของเพลง ลูกทุ่งอิสานสะท้อนให้เห็นถึงตัวตนและอารมณ์ของคนอิสาน เครื่องดนตรีของอิสานมีหลากหลาย ประเภท อาทิ แคน พิณ โหวด โปงลาง เป็นต้น เครื่องดนตรีเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิต อารมณ์ ความคิด ของคนอิสาน (Corngreat, 2013) ดังนั้นแล้วเครื่องดนตรี หรือเสียงดนตรีที่ประกอบไปด้วย แคน พิณ โหวด โปงลาง จึงเป็นการสร้างอัตลักษณ์อย่างหนึ่งที่ใช้แสดงความเป็นอิสานและสามารถ แยกชาวอิสานว่าแตกต่างจากจากภาคอื่นๆ ได้ เครื่องดนตรีที่กล่าวมาข้างต้นนี้มักจะประกอบอยู่ในวง ดนตรีหมอลำ ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 อธิบายว่าหมอลำคือ ผู้ที่ชำนาญในการขับร้องแบบอิสาน หมอลำมีอยู่หลายรูปแบบเช่นการแสดงหมอลำซิ่ง หมอลำหมู่ เป็นต้น เมื่อมีงานบุญเทศกาลชาว อิสานจะมีการแสดงของหมอลำหรือการร้องการลำเพื่อสร้างความรื่นเริงให้กับงานด้วยหมอลำหรือ การร้องหมอลำจึงเป็นการแสดงให้เห็นอัตลักษณ์ของชาวอิสาน

อัตลักษณ์ด้านความเชื่อของชาวอีสาน

ความเชื่อของชาวอีสานมีความผสมผสานระหว่างพุทธ พราหมณ์ และผี ซึ่งทั้งสามสิ่งนี้ได้ความกลมกลืนเข้ากับวิถีชีวิตวัฒนธรรมของชาวอีสานมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ จึงได้ก่อตัวเป็นประเพณีวัฒนธรรมของชาวอีสานอย่างลงตัวและมีเอกลักษณ์อย่างโดดเด่น

ตัวอย่าง

.....ศรีศรี มือนี่เป็นมือสันทัดวันดีมือเอาปลาเข้าห่อเจ้า มือเอาเสาหลงหลุมให้อยู่แดงมีฮีให้อยู่ดีมี
แสงเค่อฮิว.....

(ดอกอ้อ) หยับเข้ามาเต่าหยับเข้ามาอย่าไปนั่งหน้าบุคคลผู้หญิงอยู่ไกลหลายฟ้าวเอาไข่ม้าป้อน
เอน้องเขนิแหมหิไว(สร) ชักเง็กเง็กชักเง็กเง็กชักเง็กเง็กแหมแหมเจ้าบ่าวแคน ไข่ตาย แคน ไข่
ตาย แคน ไข่ตายต่อหน้าเจ้าสาวกลางพาวัญแหม่นหนาแหม่นหนา.....(สร) คือหาเรื่อง
กันแท้เจ้าอย่ามาละหาเรื่องข่อยเต่า (ก้านตอง) เถียงกันหยั่งน้อเอื้อยอ้ายมาผูกแขนเอ็นขวัญบ่าวสาว
ว่าแต่พี่อ้ายนั้นเจ้ามาส่งน้องเข้าห้องหอแหม่นเข้าห้องหอแหม่น เร็วเร็วอยากเข้าแล้วคาแต่เถียงกันยุ่น
ละ.....

(เพลง กินคองน้องเมีย : ศรี สินชัย, ดอกอ้อ ท่งทอง และ ก้านทอง ท่งเงิน)

จากเพลงแสดงให้เห็นถึงความเชื่อชาวอีสานที่เชื่อเกี่ยวกับการสร้างความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นของคนในสังคม หากมีงานมงคลไม่เพียงแต่จะจัดงานฉลองรื่นเริงอย่างเดียวแต่ยังได้จัดพิธีที่ได้สร้างขวัญและกำลังใจให้กับคนในสังคมด้วยพิธีผูกแขนบายศรีสู่ขวัญ พิธีกรรมเหล่านี้จึงได้เกิดเป็นการสร้างอัตลักษณ์ในวิถีชีวิตของกลุ่มคนชาวอีสานและปัจจุบันยังคงมีการสานต่อพิธีดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง

อัตลักษณ์ทางภาษา

ภาษาที่ใช้ในเพลงลูกทุ่งอีสานแนวสองแ่งสองง่ามนั้นมีลักษณะที่โดดเด่นมากกว่าเพลงลูกทุ่งอีสานทั่วไปมาก Sukswan (1973) ได้กล่าวถึงเพลงลูกทุ่งอีสานว่า เป็นเพลงที่มีลักษณะโดดเด่นด้านรูปแบบภาษา ทำนองเนื้อหา และสำนวนโวหารที่มีคุณค่าทางวรรณศิลป์ มีหลักความเชื่อ ค่านิยม ความนึกคิดของคน จารีตประเพณี และอุดมการณ์ด้านสังคมอันเป็นมรดกของท้องถิ่น ภาษาอีสานที่พบอยู่ในเพลงลูกทุ่งอีสานแนวสองแ่งสองง่ามนั้นมักจะใช้คำอีสานพื้นฐานที่คนภาคอื่นสามารถเข้าใจได้ง่ายตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง

...เรามีแม่พ่อไปขอเอาสีทำเหมือนของฟรี อย่างนี้ก็คงไม่ไหวถ้ารักกันอยู่ ก็รู้ต้องทำยังไงอย่าทำมือไว ได้ไหมมันจึกจี เจอใครก็ฝาก คำรักมาบอกพูดจริงหรือหลอก ช่วยบอกให้เคลียร์สักที โชว์เบอร์คิดฮอด มาตอดแล้วมิดซีลือยากูรู้ละสิ เป็นแฟนต้องทำยังไง จีบเอาสิคะ จีบเอาสิคะเปิดไฟแล้วนะ ชอบก็มาจิบเลยจิบมาสักดอก ดีแต่บอกคิดถึงจูบเบยอยากมาเป็นเชย แมกับพ่อก็ต้องเท่าใจ จีบเอาสิคะ จีบเอาสิคะเปิดไฟแล้วนะ อ๊ะ อ๊ะ อ๊ะ อย่างมัวแต่อยากล้ารักสักหน่อย ของอร่อยไม่มีขายเสิร์ฟความจริงใจ ด้วยดอกไม้มารั้วสักดอกสองดอก สามดอก สี่ดอก ห้าดอก ยามชวนไปเที่ยว ไม่ไปด้วยหน่อยท่าตาละห้อย ขัดใจหน่อยจนซอกง้อจะพาเที่ยวบ้าน ถ้าแฟนกันไปอยู่หรือจะจริงหรือหลอก มาบอกรักด้วยตัวเอง...

(เพลง จีบเอาสิคะ : ลำยอง หนองหินห่าว)

จากตัวอย่างข้างต้นในเนื้อเพลงมีการใช้ภาษาอีสานผสมผสานในเพลง ซึ่งแต่ละคำเป็นคำพื้นฐานที่คนภาคอื่นๆ หรือคนที่ไม่ได้พูดภาษาอีสานก็สามารถเข้าใจและแยกได้ว่าเป็นภาษาอีสานหรือไม่เช่นคำว่า คิดฮอด หมายถึง คิดถึง มิดซีลือ หมายถึง เจ็บกริบ ต่างเป็นคำพื้นฐานในภาษา

อีสานที่คนทั่วไปมักจะทราบกันอยู่แล้ว ผู้วิจัยสังเกตว่าในเพลงลูกทุ่งอีสานแนวสองแ่งสองงามนั้น มักจะมีคำภาษาอีสานที่ทำให้นึกถึงเรื่องเพศหรือมีเสียงที่พ้องกันกับคำที่สื่อถึงเรื่องเพศ เช่น เพลง ลีลีน้องบ่ ของ กุ้ง สุภาพร สายรัก

ตัวอย่าง

....น้องเคยมีผัวมาแนแล้วเต๊ะ แล้วเต๊ะแถมน้องยังเก บ่เคยจริงจังกับไผเป็นคนมักม่วนผู้ใดมาชวนกะไปส่อหล่อหลายใจ ไผจับไผบายบ่ตีลิเต๋ไปหน้าคิดไปคิดมาบ่แม่นแนเห็นอ้ายมาเอ๋อแซวเล่นแซวม่วน หรืออีหลีเหม็ดไส้เหม็ดพุง น้องกะมี สำนี้ ถามอ้ายอีหลี สิว่าได้ อ้ายลิลีลิลีน้องบ่ บ่แม่นของใหม่ แต่กะพอ สิได้อยู่บ่อ้ายลิลีลิลีน้องบ่ น้องสิเฮ็ดให้ทุกอย่าง ว่าแต่อ้ายขอสิกะล่ำบ่ในสิ่งที่ผ่านมา (อ้ายลิลี อ้ายลิลี อ้ายลิลี อ้ายลิลี อ้ายลิลี) น้องเคยมีผัวมาแนแล้วเต๊ะ แล้วเต๊ะช่วงล่างฟังเพ เทิงแห่นบกะแข็ง ซ้าหนาถ้าอ้ายอิน้องกะให้อ้ายฟ้าว บอกรบ่อยากเป็นภาระ ของชีวิตอ้าย....

คำว่า “อี” ในเพลงนี้เป็นภาษาถิ่นอีสาน ซึ่งผู้วิจัยเป็นชาวอีสานจึงเข้าใจคำว่าอีคือการ ดำหนิ ในเพลงนี้จึงเป็นเนื้อหาของหญิงสาวที่เคยผ่านการแต่งงานมีครอบครัวมาแล้วแต่ชีวิตครอบครัวล้มเหลว หลังจากนั้นเธอได้มาเจอผู้ชายคนใหม่จึงเกิดคำถามว่า ลีลีน้องบ่ ก็จะต้องดำหนิน้องใหม่ หรือจะว่าอะไรน้องหรือไม่ แต่เนื่องจากคำว่า อี นั้นมีเสียงที่ใกล้เคียงกับคำว่า หี ในภาษามาตรฐานที่สังคมไทยเข้าใจว่าหมายถึงอวัยวะเพศหญิง จึงทำให้เพลงนี้มีความหมายเพิ่มขึ้นมาอีกทางจากจะดำหนิน้องหรือไม่กลายเป็นจะมีเพศสัมพันธ์กับน้องใหม่ คำในภาษาอีสานที่พ้องเสียงหรือออกเสียงใกล้เคียงกับคำที่มีลักษณะต่อไปในทางเพศ คือ อวัยวะเพศหญิง อวัยวะเพศชาย ดังตัวอย่างเช่นเพลง ควายอ้ายโตใหญ่ ของ สุทิน แผ่นดินทอง

ตัวอย่าง

....หล่อบ่โดนใจแต่ควายอ้ายใหญ่เต๋หล่า โอ้ยตัวใหญ่สันดอกหว่า อ้ายสิว่าจั่งซี่ ขอโทษเด้อหล่า ใหม้นปากแล้วหลิ บ่าวแนวบ่คว้าวแนวบ่แม่น จักใหญ่สำไคแต่หลักควายๆก็เท่าแขน ตอกให้แน่นๆมันจั่งลืออยู่ อย่าฟาวหาหลายเด้อควายบักตู้ อ้ายสิต่อให้อยู่ ใหม้นดั่งปึกๆ.....

จากตัวอย่างเนื้อเพลงกล่าวถึงชายคนหนึ่งที่มีอาชีพเกษตรกรเลี้ยงควายอยู่และได้ถามผู้หญิงว่า พี่ไม่หล่อนะ แต่ว่าพี่มีควายตัวใหญ่ คำว่าควายในเพลงนี้พ้องกับคำว่า ควย ในภาษาอีสานซึ่งนอกจากจะหมายถึง ควายที่เป็นสัตว์เลี้ยงแล้วยังหมายถึง อวัยวะเพศชายอีกด้วย นอกจากนี้แล้วยังมีคำที่แสดงบ่งบอกการมีเพศสัมพันธ์ดังตัวอย่างเช่น เพลง ผัวไผคือสิดู ของ บัวแก้ว ศรีอุบล

ตัวอย่าง

เบิ่งผัวเขา ก็หล่อเข้าตำรา เบิ่งเหง้าแขนเหง้าขา อ้ายคือเป็นตาสีคู่ คออะใหญ่ บ่ไหลกะตันจูดู เห็นแล้วอดบ่อยู่ อยากสิปฏิทางให้ผัวเห็น เว้าเป่าเป็นคือสิลิตาหลาย คันได้เป็นก็อ้าย น่องกะบ่เก๋อบเงิน คือสิเก่ง สิเก่ง สิเก่ง สิเก่ง น้อเรื่องเฮ็ดนาหาเงิน เป็นตะสิคู่ผัวเห็น อยากได้เฮ็ดแนวกะยังว่าหลอยเมียมมาเนลิได้บ่ เห็นคนหล่อแล้วมันตื้นสู้อ้ายจำ กล้ามเป็นปื้นๆคือสิหมั่นไถนา อยากชวนไปลั่นลาสิได้บ่คำจึกกินผัวผู้อื่นเห็นแล้วชื่นหัวใจ มีแต่หม่องใหญ่ๆ คือสิแข็งแรงบึกบึน เมียบอยู่มาหาหนูเค้ อมื่ออื่น ยามดึกๆคืนๆ คือสิได้อู่คำ

จากเพลงได้กล่าวถึงหญิงสาวที่ได้ชื่นชมสามีชาวบ้านว่าเป็นชายที่มีความขยันในการทำงาน และมีลักษณะรูปร่างที่ติดตามตำรา เมื่อตนได้พบเจอแล้วก็เกิดความพึงพอใจจนอยากได้มาเป็นคู่ครอง และได้เชิญชวนให้ชายคนดังกล่าวลัดลอบหนีภรรยา มาพบเจอกับตน คำที่บ่งบอกการมีเพศสัมพันธ์ในเพลงนี้คือคำว่า สิคู่ คำว่า สิ ในภาษาอีสานแปลว่า อาจจะ น่าจะ ส่วนคำว่า คู่ แปลว่า ขยัน แต่คำว่าสิมีเสียงที่พ้องกับคำว่า สิ ในภาษาอีสานคำนี้หมายถึงการมีเพศสัมพันธ์ระหว่างกัน

การสื่อความหมายด้านอัตลักษณ์ทางเพศ

อัตลักษณ์ทางเพศในที่นี้ หมายถึง การศึกษาเพศภาวะของชาวอีสานที่ปรากฏสถานะอยู่ในเพลงลูกทุ่งอีสานแนวสองแ่งสองงามซึ่งเป็นการสร้างอัตลักษณ์ให้กับเพศต่างๆของกลุ่มคนอีสาน ซึ่งเพศภาวะนี้เป็นคุณสมบัติที่แปรไปตามบริบททางสังคมวัฒนธรรม (Thaveesit, 2547) ข้อมูลในเพลงลูกทุ่งอีสานแนวสองแ่งสองงามพบว่า เพศที่ปรากฏอยู่ในเพลงลูกทุ่งอีสานมีอยู่สามกลุ่มคือ กลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง และกลุ่มเพศที่สาม

1) เพศชาย

ผู้วิจัยพบว่าการสื่อความหมายทางสังคมที่สื่อให้เห็นถึงอัตลักษณ์ทางเพศของชายในเพลงลูกทุ่งอีสานแนวสองแ่งสองงามได้เสนออัตลักษณ์ของชายอีสานไว้เช่น

1) มีความขยัน ไม่เกียจคร้านในการทำงาน ซึ่งเนื้อหาเกี่ยวกับความขยันไม่เกียจคร้านต่อการทำงานดังกล่าวจะพบอยู่ในหลายบทเพลงซึ่งแต่ละเพลงจะมีถ้อยคำที่แสดงให้เห็นภาพของชายอีสานที่ขยันทำงาน ไม่เกียจคร้านมุ่งมั่นทำมาหากิน เช่น

ตัวอย่าง

....ผู้บ่าวบ้านๆ งานการบ่เป็นหลักแหล่ง นื่องหล้าคำแพงสิดนใจอ้ายบ่ ความจนกะหลายเทิง
 ผู้ฮ้ายกระดื้อ มีควายตัวใหญ่เอาไว้ไถนาให้พอถึงเป็นคนบ่หล่อแต่มีควายตัวใหญ่ ลูกขึ้นแต่เข้าฟาวล
 งท่งลงทำน้ำบ่ทันล้างหน้า ฟาวไปหาหม่องล่ำม ควายคำออกก่อนส่วนควายค่อนนำหลัง ควายของ
 อ้ายมีทั้งควายคอนควายคำ อีหล้า งามขำไปล่ำมควายนำอ้ายบ่หล่อบ่โดนใจแต่ควายอ้ายใหญ่เค้หล้า
 โอ้ยตัวใหญ่สันดอกหาว อ้ายว่าสิเว้าจั่งซี่ ขอโทษเค้อหล้า ให้มันปากแหว้ออีหลี บ่าวแนวบ่ดีว่าแนวบ่
 แม่นซันใหญ่สำไค แต่หลักควายอ้ายกะท้อแขนดอกให้แน่นๆมันจั่งสิอยู่ อย่าฟาวเห่าหลายเค้อควาย
 บักคู้ อ้ายสิต้อให้อยู่ ให้มันดังปึกๆ.....

(เพลง ควายอ้ายโตใหญ่ : สุทิน แผ่นดินทอง)

จากตัวอย่างจะเห็นว่าชาวนาอีสานมีความสามารถในการเลี้ยงควาย ถึงแม้ว่าจะไม่มีอาชีพที่
 มันคงแต่ยังคงสามารถดำเนินชีวิตได้โดยอาชีพเกษตรกร และเป็นคนที่ขยันไม่นอนตื่นสาย ซึ่งการ
 ไม่นอนตื่นสายนี้เป็นความขยันในอุดมคติ อย่างไรก็ตามในวรรณคดี “ลูกขึ้นแต่เข้าฟาวลงท่งลงทำน้ำ
 บ่ทันล้างหน้า ฟาวไปหาหม่องล่ำม” นี้ยังได้นำเสนอตัวตนของคนอีสานที่ยึดอาชีพเกษตรกรด้วย

2) มีความซื่อสัตย์ ยึดมั่นในคำพูด ความซื่อสัตย์และยึดมั่นในคำพูดนี้มักจะนำเสนอผ่าน
 เรื่องราวของความรัก การรอคอย ดังตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง

.....ควายอ้ายมันห่าว จับชอยอ้ายแน่ ชอยแน่ ควายอ้ายมันห่าว จับชอยอ้ายแน่นื่องหล้าอยู่
 บ้านเลี้ยงควายมากันนานเต็มที ตั้งแต่คนดิหนิไป กทม. นื่องไปเฮ็ดงานสั่งอ้ายให้รอ จนอ้ายคิดต่อ..
 เลี้ยงควายรอคนดิเลี้ยงควายบักคู้ อยู่หน้าปากทางเข้าบ้านจนว่าฮอดวันงานบุญประจำปีได้พ้อหน้าเจ้า
 ผู้งามกว่าเก่าอีหลีจนควายของพี่ มันห่าวใส่คนงาม....

(เพลง ควายอ้ายห่าว: โจ้ พิพัฒน์ เสียงทอง)

3) มีน้ำใจคอยช่วยคนอื่นเสมอ การมีน้ำใจคอยช่วยเหลือผู้อื่นเป็นลักษณะของชายในอุดม
 คติที่ทุกสังคมต้องการดังตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง

จากเนื้อเพลงข้างต้นจะเห็นได้ว่าหญิงสาวได้ย้ายที่ทำงาน โดยทำงานในร้านเหล้า ทำงานอยู่โรงงานในเขตอุตสาหกรรม หรือแม้กระทั่งทำงานในแหล่งท่องเที่ยวอย่างรัชดา จนสุดท้ายได้มายึดอาชีพที่เป็นนายตนเองอย่างอาชีพค้าขาย ซึ่งเป็นการบอกถึงลักษณะของคนอีสานว่าเป็นนักสู้และเป็นพยายามหลีกเลี่ยงจากความยากจน หาเงินมาใช้หนี้ให้บุพการีซึ่งทำให้เห็นว่าหญิงชาวอีสานนั้นเป็นคนที่มีความกตัญญูต่อบุพการี

2. มีความกตัญญู ภาพของหญิงอีสานที่มีความกตัญญูมักจะถูกนำเสนอให้กตัญญูต่อบิดามารดาโดยภาพของความกตัญญูคือการตอบแทนบุญคุณด้วยการขยันทำงานแล้วนำเงินมามอบให้ นอกจากนี้การแสดงความกตัญญูด้วยเงินทองแล้วการดูแลพ่อแม่หรือช่วยเหลือท่านก็เป็นสิ่งหนึ่งที่แสดงออกถึงความกตัญญูเช่นตัวอย่างในเพลง ลีกันប់ ของมดแดง จิราพร

ตัวอย่าง

จากนมาห้าหกปีร่อนเร่ไปหลายที่จนมาขายหวี อยู่ กทม.ขายบดี เลยมາเลี้ยงควายช่อยี
พ่อเลี้ยงไปเลี้ยงมากะเบือควายอีกแล้วหนอเลยบอกอีพ่อขายควายเปิดร้านเสริมสวย...

3. เชื้อคนง่ายและมักโดนเอาเปรียบ หญิงชาวอีสานได้ถูกนำเสนอให้เป็นเป็นคนที่เชื่อคนง่าย ไม่ทันคน มักจะโดนหลอกในเรื่องของความรักอยู่เสมอดังตัวอย่างในเพลง นาท่งน้อย ของศรีสินชัย, ดอกอ้อ พุ่มทอง และก้านทอง พุ่มเงิน

ซึ่งในเนื้อในเพลงดังกล่าวเพลงได้กล่าวถึงการสนทนาระหว่างพี่น้องสามคน น้องสาวคนเล็กได้ถูกผู้ชายมาหลอกให้รักแต่ฝ่ายชายกลับมีครอบครัวอยู่แล้วจึงสร้างความชอกช้ำใจให้แก่ครอบครัวของฝ่ายหญิง เมื่อเธอทราบว่าได้ถูกฝ่ายชายหลอกก็ปฏิเสธและตัดความสัมพันธ์และขอเริ่มต้นชีวิตใหม่โดยมีพี่ชายและพี่สาวคอยให้กำลังใจจากเพลงจะเห็นได้ว่าครอบครัวมีส่วนสำคัญในการดำเนินชีวิตจะดีขึ้นหรือเลวร้ายลงขึ้นอยู่กับคนในครอบครัว ครอบครัวจึงเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างอัตลักษณ์ของหญิงชาวอีสาน เช่นเพลง ต่อแขนต่อขา ที่ขับร้องโดย เฉลิมพล มาลาคำ ซึ่งได้เล่าถึงความอ่อนต่อโลกและไม่ทันคนของหญิงชาวอีสาน แม้กระทั่งโดนคนในครอบครัวหลอก ล่อลวง

ตัวอย่าง

....น้ำเอ๋ย น้ำเอ๋ย น้ำสาว ดีใจนำที่เจ้าจะได้แต่งงาน แต่พี่อายคินาหลายหลาย ก่อนเจ้าจะไปรับตำแหน่งแม่บ้าน เป็นห่วงเรื่องประสพการณ์นำแนวหมูนั่นที่เจ้าบ่เคย น้ำสาวกะเลยถามขึ้นว่า

แนวได้แนวได้ละพี่อ้าย เรื่องดีหรือร้ายสู้แล้วอย่าวางเฉย ชี้นะยินดีทำตาม ได้ยินคำถามแสบอยากสู้
 จังเลย ย้อนว่านี่บ่เคย พี่อ้ายเอ๋ยให้ส้อยบอกส้อยสอน พี่อ้ายเอ๋ยให้ส้อยบอกส้อยสอน พี่อ้ายฟังดี
 ใจจ้าวจ้าว มืออื่นให้เจ้าไปถ้ำข้อยอยู่มา เตรียมแต่งดอกไม้ขันห้า สีฟ้าเสียเคราะห์ยกครูลาก่อน เอา
 ผัวมันต้องมีขันตอน พอกันอยู่ตอนหัวนาเค่อจ้า ดั้นเข้าน้ำสาวกะมาพอดี เตรียมทำ พิธียกครูพี่อ้าย ให้
 น้ำสาวทำโศบาย เจ้าอย่าไว้วายปากไปปากมา ทางพี่อ้ายเฮ็ดคือผ้าเข้า ฝ่ายผู้นำสาวกะคล้อยตามคือ
 ว่า เสรีพิริฟ้ากะเหลือองพอฟ้า เรื่องนี้ข้อยกับน้ำสู้กันแค่สองคน เรื่องนี้ข้อยกับน้ำสู้กันแค่สองคน แต่
 นั้นมาน้ำสาวย่านแสงหลาย เทียวชวนพี่อ้ายยกครูอยู่บ่เซา ยกฮอดยามแลงยามเช้า หลายหลบหลาย
 เหล่า หลายเทือหลายหน...

(เพลง ต่อแขนต่อขา : เฉลิมพล มาลาคำ)

จากเพลงยังเป็นการตอกย้ำ วาทกรรมคนอีสานว่า “คนอีสานเป็นคนซื่อ ซื่อคนเชื่อ เชื่อจน
 โง่” ซึ่งเกิดจากการผลิตซ้ำของวาทกรรมดังกล่าวจากละครโทรทัศน์ ภาพยนตร์ นวนิยาย หรือเรื่องเล่า
 ขำขันต่างๆ ที่มักจะสร้างให้หญิงอีสานถูกมองว่าเป็นตัวตลกจากที่กล่าวมาข้างต้นจึงได้ประกอบกัน
 เป็นอัตลักษณ์ของหญิงชาวอีสาน

3. เพศที่สาม

ผู้วิจัยพบว่าในเพลงที่มีการกล่าวถึงเพศที่สามมักจะมีบริบททางศิลปวัฒนธรรมเข้ามา
 แวดล้อมอยู่ด้วยเสมอ โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในเทศกาลงานบุญประเพณี เสมือนเป็นการช่วงชิง
 พื้นที่เพื่อเป็นการสร้างอัตลักษณ์ให้กับเพศที่สามว่ามีตัวตนอยู่ในสังคม ดังตัวอย่างในเพลงกะเทย
 เล่นไม้ ของแพรวพราว แสงทอง

ตัวอย่าง

...ขอเสียงกระเทยแห่คำ ที่รู้ตัวว่าสิมา่วนดั้นใส่หน้าฮ่านเป็นขบวน ชวนกันมาดวลเหล่า
 ขาวเมาแล้วหาเช็กไม้ สีน้อยสิใหญ่พอเป็นยาบต้องไปแคร์สายตา ก็ช่างเขาสิว่า กะเรามาหาเล่นไม้
 กะเทยเล่นไม้ กระเทยเล่นไม้กะเทยเล่นไม้ พวกกระเทยเล่นไม้ขอเสียงกระเทยที่เดินอยู่ข้างลำโพง
 ซ้ายซุ่มมองแต่ผู้ชายอยู่ฝั่งลำโพงขาวขอเสียงเพื่อนสาวที่เดินอยู่ข้างหน้ามือนี้ซุ่มเฮามาเดินใส่หมอลำ
 ม่วน ๆ ออกสตีปเดินตามแบบฉบับมีทั้งคำทั้งคั๊บที่จับมาดวลเหล่าขาวมาเดินหน้าฮ่านเคือบ่แม่นมา
 เล่นบ่าวมาเดินหน้าฮ่านเคือบ่แม่นมาเล่นว่าวซุ่มกระเทยแตกสาวพอเมาเดินกันถั่ววุ่นผู้ชายไหนเห็น

เป็นอันบ่กล้ำมาทวนผู้ชายไหนเห็นเป็นอันบ่กล้ำมาทวนชีวิตกระเทยอยู่ได้ด้วยความมกม่วนเอาเหล้า
ขาวมาควล ชวนไปหาเล่นไม้กระเทยเล่นไม้ กระเทยเล่นไม้กระเทยเล่นไม้ พวกกระเทยเล่นไม้

.....

จากตัวอย่างกล่าวถึงภาพความสนุกสนานหน้าเวทีหมอลำซึ่งเป็นศิลปะพื้นบ้านของชาว
อีสาน ในเพลงนี้แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของเพศที่สามหรือกระเทยว่าเป็นเพศที่ชื่นชอบความ
สนุกสนาน เฮฮา ชอบสร้างสีสันให้กับสังคมการเข้าสังคมของพวกเขาเริ่มจากการสังสรรค์ดื่มสุรา
“ขอเสียงกะเทยแห่มาที่รู้ว่าสิมาม่วน เดินไล่หน้าฮ่านเป็นขบวน ชวนกันมาควลเหล้าขาว เมาแล้ว
หาเซ็กไม้ สีน้อยสิใหญ่พอเป็นยา บ่ต้องไปแคร์สายตา กะช่างเขาเฮามาหาเล่นไม้” จึงทำให้ภาพของ
กะเทยอีสานคือกลุ่มกะเทยที่ใช้เหล้าเป็นสื่อกลางในการเข้าสังคม

นอกจากนี้ยังมีการแสดงให้เห็นถึงภาพของกะเทยที่มีความทัดเทียมเท่ากันกับผู้หญิง
สามารถอยู่กินฉันสามีภรรยาได้ดังตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง

....สิเฮ็ดจั่งได้ละนื้อน้อง เข้าใจอยู่ว่าฮักหลายแต่สิให้เฮ็ดจั่งได้ กะอำมี นื้อผัวแล้วคันสิแซว
กะแซวได้แต่ให้ตกลงปลงใจ คือสิบได้ดอกเด้อฮ่านอำยฮ่านพ้ามันหมุน คันแม่นผัวอำยฮู่ ว่ามิฮู่ เป็น
ผู้หญิงนื้อละนาง โอ โอ โอ้ยนื้อโอ้ยนาง นื่องคำอำยบ่ฮู่สิเฮ็ดจั่งได้ ฮู่แต่ว่าหัวใจอำยบ่มกแม่หญิงอำย
ขอโทษจริง ๆ ที่อำยต้องทิ้งนื่องไป

(เพลง อำยมีผัวแล้ว : แอ็กส์ วิษณุกรณ์)

นอกจากสถานะของกะเทยที่ทัดเทียมกับผู้หญิงแล้ว ยังเป็นการต่อยอดอัตลักษณ์ของกะเทย
ที่ว่า ชอบความสนุกสนาน รื่นเริง และสร้างสีสันให้สังคม จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าคำที่
เกี่ยวกับพฤติกรรมของเพศที่สามคือ เล่นไม้ กระโดดเต่า หน้าฮ่านหมอลำ คำเหล่านี้ได้บ่งบอกอัต
ลักษณ์ของเพศที่สามในสังคมอีสาน

สรุปผลการวิจัย

อัตลักษณ์ของชาวอีสานที่พบในเพลงลูกทุ่งอีสานแนวสองแ่งสองงามคือ อัตลักษณ์ด้าน
สังคมวัฒนธรรม ได้แก่ อัตลักษณ์ด้านชาติพันธุ์พบว่าการกล่าวถึงกลุ่มชาติพันธุ์ภูไทว่าเป็นกลุ่มชาติ
พันธุ์ที่ยังคงอนุรักษ์และรักษาวัฒนธรรมประเพณีอีสานดั้งเดิมเอาไว้ อัตลักษณ์ด้านอาหารการกิน
พบว่าอาหารการกินนี้สื่อให้เห็นภาพของชาวอีสานที่เป็นกลุ่มคนที่ใช้ชีวิตเรียบง่าย อัตลักษณ์ด้าน

ศิลปดนตรี ดนตรีของชาวอีสานมีเครื่องดนตรีที่เป็นเอกลักษณ์ได้แก่ แคน พิณ โปงลาง เครื่องดนตรีเหล่านี้ทำให้เกิดท่วงทำนอง อารมณ์ ความรู้สึกสนุกสนานซึ่งเครื่องดนตรีดังกล่าวยังใช้อยู่ในวงหมอลำอันเป็นอัตลักษณ์ของชาวอีสานอีกด้วย อัตลักษณ์ด้านความเชื่อที่พบคือการเข้าพาวัวญ หรือการเข้าพิธีบายศรีสู่ขวัญซึ่งเป็นอัตลักษณ์ของชาวอีสานในการริเริ่มทำการใดๆต้องมีพิธีดังกล่าวเพื่อเสริมความเป็นมงคลให้กับชีวิตและเพื่อเป็นการสร้างความสามัคคีแน่นแฟ้นของคนในสังคม อัตลักษณ์ทางด้านภาษาถิ่นเป็นสิ่งที่เด่นชัดที่สุดของชาวอีสานคือการใช้ภาษาถิ่นอีสานในการพูดคุยสนทนาหรือแม้กระทั่งการแต่งเพลงเพื่อให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจในเนื้อเพลงได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้นและยังช่วยให้เกิดวรรณศิลป์ในด้านการประพันธ์ และอัตลักษณ์ทางเพศของชาวอีสานนั้นเพศชายจะมีความขยันไม่เกียจคร้านต่อการทำงาน มีความซื่อสัตย์ยึดมั่นในคำพูด มีน้ำใจช่วยเหลือคนอื่นเสมอ ส่วนอัตลักษณ์ของหญิงชาวอีสานคือเป็นคนสุภาพ อดทน ไม่ท้อถอย มีความกตัญญูต่อบุพการี อัตลักษณ์ที่เป็นจุดด้อยของหญิงอีสานคือเชื่องง่ายมักโดนเอารัดเอาเปรียบ และอัตลักษณ์ทางเพศของเพศที่สามคือกลุ่มคนที่ชื่นชอบการเข้าสังคมและชอบสร้างสีสันให้กับสังคม แสดงถึงพฤติกรรมทางเพศอย่างไม่ปิดบังซ่อนเร้นและยังเป็นกลุ่มคนที่อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมอีสาน

อภิปรายผล

ผลการศึกษาความหมายทางสังคมในเพลงลูกทุ่งอีสานแนวสองแ่งสองงามที่สื่อผ่านอัตลักษณ์ความเป็นอีสานทำให้เห็นถึง แนวคิด ตัวตน และวิถีชีวิตของชาวอีสานซึ่งมีความเปลี่ยนแปลงไปจากสังคมเดิม แต่ยังรักษาประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมเอาไว้ การวิเคราะห์หรือตีความความหมายแฝงที่อยู่ในวรรณกรรมเพลงนี้ต้องอาศัยบริบทและความเข้าใจทางสังคมของสังคมนั้นๆด้วย ความหมายจะเปลี่ยนไปตามวัฒนธรรมการรับสารในแต่ละบริบทของสังคม ซึ่งอัตลักษณ์ความเป็นอีสานที่ได้สื่อออกมาผ่านเพลงลูกทุ่งอีสานแนวสองแ่งสองงามที่เด่นชัดที่สุดของชาวอีสานคือด้านวิถีชีวิตที่ยังคงยึดมั่นในประเพณีวัฒนธรรมต่างๆเอาไว้ และสามารถได้ปรับวิถีชีวิตให้เข้ากับสังคมปัจจุบันได้อย่างลงตัว และอัตลักษณ์ที่เด่นชัดมากที่สุดอีกอย่างคือ อัตลักษณ์ด้านภาษาอีสานในเพลงลูกทุ่งปัจจุบันนี้ได้มีการใช้ภาษาอีสานผสมผสานอยู่กับเนื้อเพลงเป็นจำนวนมาก หลายๆ เพลงได้รับความนิยมจากผู้ฟังทุกภูมิภาค เช่นเพลง สิอิน้องบ่ เพลงปล่อยน้ำใส่นาน้อง ซึ่งสอดคล้องกับ ลักษณะ สุขสุวรรณ (2521) ได้กล่าวถึงลักษณะของเพลงลูกทุ่งอีสานว่า เพลงลูกทุ่งอีสานนั้นมีลักษณะโดดเด่นในด้านรูปแบบของ ภาษา ทำนองเนื้อหา และสำนวนโวหารที่มีคุณค่า

ทางวรรณศิลป์ มีหลักความเชื่อ ค่านิยม ความนึกคิดของคน จารีตประเพณี และอุดมการณ์ทางด้านสังคมอันเป็นมรดกของท้องถิ่นนั้นๆ (Suksuwan, 1978)

เอกสารอ้างอิง

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2543). *วาทกรรมการพัฒนา : อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณ์ และความเป็นอื่น*. กรุงเทพฯ.

ราชบัณฑิตยสถาน. *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. (2554). กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คพับลิเคชันส์ จำกัด.

ลักขณา สุขสุวรรณ. *วรรณกรรมเพลงลูกทุ่งในช่วงปี พ.ศ. 2498- พ.ศ. 2451*. (2521). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.

แวง พลั่งวรรณ. (2545). *อีสานคดีชุด ลูกทุ่งอีสาน*. กรุงเทพฯ.

สุชาดา ทวีสิทธิ์. (2547). *เพศภาวะ : การท้าทายร่างกาย การค้นหาตัวตน*. ศูนย์สตรีศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สิริขญา คอนกรีต. (2556). *เพลงลูกทุ่งอีสาน : อัตลักษณ์และการเมืองเชิงวัฒนธรรมของคนอีสาน* พลัดถิ่น. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

Translated Thai References

Boossabokkaew, T. (2011). *Linguistic devices and the presentation of self-identity by the "online gays"*. Banhkok : Chulalongkorn University. [in Thai]

Charoensin-o-larn, Ch. (2000). *Discourse and development*. Bangkok. [in Thai]

Corngreat, S. (2013). *The bestpractices and the community linkage of farmstay tourism management: A case study in Sinmana Farmstay Kanchanadit district Suratthani province*. [in Thai]

Palangwan. (2002). *The set of Isan kadee: Isan traditional song the evolution of traditional song in Thai society*. [in Thai]

Kaewthep, K. (2014). *Science of media and cultural studies*. Bangkok: Chulalongkorn University. [in Thai]

Suksuwan, L. (1978). *Thai traditional Song During 1995 – 1908*. Bangkok:

Srinakharinwirot University. [in Thai]

Thaveesit, S. (2004). *Gender: Challenging the draft, searching for identity*. Chiang Mai: Women Studies Center. Faculty of Social Sciences, Chiang Mai University. [in Thai]

The Royal Society. (2011). *The Dictionary of the Royal Institute 2011*. Bangkok: Nanme Book Publications Ltd.

ผู้เขียน

นางสาวกุนทีนี้ โคตรพัฒน์

มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี (โรงเรียนสาธิต)

เลขที่ 70 หมู่ที่ 4 ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี 71190

โทรศัพท์: 0633654951 Email address : cattya08@gmail.com

Author

Miss Kuntinee Khothpath

Kanchanaburi Rajabhat University (Demonstration School)

70 M.4 Nongbua Sub-district, Muang Subdistrict, Kanchanabur Province 71190

Tel.: 633654951 Email address: cattya08@gmail.com

สาระัตถะและกลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรมคำสอน ตำราพระอริยานุวัตร เขมจารี

The Essence and Strategy Presented in the Didactic Literature,

Version of Phra Ariyanuwat Khemachari

กนกเนตร จันทะนิตย์¹ / โสภี อุ่นทะยา²

Kanoknet Chanthanit / Sophi Unthaya

^{1,2}สาขาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Program in Thai, Faculty of Humanities and Social Sciences, Mahasarakham University

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสาระัตถะ และกลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรมคำสอน ตำราพระอริยานุวัตร เขมจารี โดยผู้วิจัยได้นำแนวคิดของกัลยา กุลสุวรรณ มาปรับใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์สาระัตถะด้านพุทธธรรมระดับโลกียธรรมและโลกุตระธรรม และได้้นำแนวคิดของ กุหลาบ มัลลิกะมาส, เทวัญกานต์ มุ่งปั้นกลาง และจารุวรรณ ธรรมวัตร มาปรับใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอ ผลการวิจัยพบว่าสาระัตถะในวรรณกรรมคำสอนตำราพระอริยานุวัตร เขมจารี พุทธธรรมในระดับโลกียธรรม มุ่งอบรมสั่งสอนให้แต่ละบุคคลมีหลัก การปฏิบัติในการดำเนินชีวิต การใช้ชีวิตร่วมกับบุคคลอื่น หรือแม้กระทั่งกับสิ่งศักดิ์ทั้งหลาย โดยใช้หลักจริยธรรม ศีลธรรม และคุณธรรม พบว่าหลัก จริยธรรมมีดังนี้ จริยธรรมสำหรับชนชั้นปกครอง จริยธรรมสำหรับบุคคลทั่วไป จริยธรรมสำหรับผู้ชาย และจริยธรรมสำหรับผู้หญิง ใน วรรณกรรมคำสอนปรากฏจริยธรรมสำหรับชนชั้นปกครองปรากฏมากที่สุด จริยธรรมสำหรับผู้หญิง จริยธรรมสำหรับบุคคลทั่วไป และจริยธรรมสำหรับผู้ชาย ปรากฏเรียงตามลำดับ ส่วนหลักศีลธรรม พบว่าศีลธรรมข้อที่ 3 เว้นจากการประพฤติดีกในกาม ปรากฏในวรรณกรรมคำสอนมากที่สุดและ ข้อ ที่ 2 เว้นจากการลักทรัพย์ ข้อที่ 1 เว้นจากการฆ่าสัตว์ ข้อที่ 4 เว้นจากการพูดปด และข้อที่ 5 เว้นจากการดื่มของมึนเมา

ส่วนหลักคุณธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมคำสอนพบว่ามีคุณธรรมสำหรับชนชั้นปกครอง คุณธรรมสำหรับผู้ชาย และคุณธรรมสำหรับผู้หญิง หลักจริยธรรม ศีลธรรม และคุณธรรมนั้นเป็น

หลักการประพฤติปฏิบัติเพื่อจุดมุ่งหมายสูงสุดคือนิพพานหรือโลกุตระธรรม ในวรรณกรรมคำสอนมุ่งสอนให้ถือศีล มั่นทำบุญ เพื่อจะได้พบกับนิพพาน

กลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรมคำสอนสำนวนพระอริยานุวัตร เขมจารี พบว่าใช้รูปแบบการแบ่งแบ่งตามการจัดวรรคมี 2 รูปแบบคือ แบ่งการจัดวรรคแบบกลอนเทศน์และแบ่งการจัดวรรคแบบโคลงหรือโคลงสาร ซึ่งการจัดวรรคแบบโคลงหรือโคลงสารจะปรากฏมากที่สุด ส่วนกลวิธีการเล่าเรื่องใช้กลวิธีการเล่าเรื่องในลักษณะของการให้ผู้แต่งเป็นผู้เล่าเรื่องปรากฏมากที่สุด ให้ตัวละครตัวใดตัวหนึ่งเป็นผู้เล่าเรื่องของตัวละคร การให้ตัวละครตัวใดตัวหนึ่งเป็นผู้เล่าเรื่อง ปรากฏตามลำดับและมีการใช้ภาษาความเปรียบ การยกอุทาหรณ์หรือการเล่านิทานมาประกอบเนื้อเรื่องเพื่อความเข้าใจง่ายแก่ผู้อ่านหรือผู้ฟัง รวมทั้งช่วยในการจดจำเนื้อเรื่องอีกด้วย

คำสำคัญ: สารัตถะ, กลวิธีการนำเสนอ, วรรณกรรมคำสอน

Abstract

The research aimed to study the essence and strategy presented in the didactic literature, version of Phra Ariyanuwat Khemacāri. The tenet of Kalaya Kulsuwan was used by the researcher as a guideline for analysis of the essence of Buddhist teaching, in the mundane and super mundane level, and the tenets of Kularb Mallikamat, Thewankan Mungpanklang and Jarun Thammawat were adopted as a guideline for the analysis of strategies. The finding of research revealed that in the essence in didactic literature, the version of Ariyanuwat Khemacāri, the Buddhist teaching on the level of mundane insisted in teaching each person the principles of living and how to live with others as well as sacred things by using ethics, precepts and moral virtue.

It was found that for the principle of ethics, there appeared the ethics for the ruling elite, ethics for general people, ethics for men and ethics for women. In the didactic literature, the most found ethics was the ethics for the ruling elite, ethics for women, ethics for general people and ethics for men in respective order. For the moral principle, the third precept, abstaining from sexual misconduct was the most appeared precept in didactic literature, which was followed by the second

precept, abstaining from stealing, the first precept, abstaining from killing, the fourth precept, abstaining from telling lies and the fifth precept, abstaining from intoxicants or harmful substances..

The ethics that appeared in the didactic literature were ethics for the ruling elite, ethics for men and ethics for women, the ethics, precepts and moral virtue, which were the principle of conduct for Sumnum Bunum or Nirvana or superabundance level. In the didactic literature, the teachings focused on accepting the precept, doing merit in order to reach Nirvana.

In the strategy in presenting the didactic literature, a version of Ariyanuwat Khemacari, it was found that there are two forms of division according to the paragraph arrangement: the first was dividing by the paraphrase of preaching and the second was dividing by the verse, in which , the most found paragraph arrangement was arrangement by verse. For the story telling, the most appeared strategy used was the narrative strategies, in which the narrator was the author of the story, and one character was a narrator of the character appeared in the sequence, and comparison, illustration and storytelling were used for easy understanding for readers or listeners as well as helping in remembering the story as well.

Keywords: essence, Strategy of presentation, didactic literature

บทนำ

พระอริยานุวัตร เขมจารี เป็นผู้อุทิศตนให้กับการศึกษาด้านวรรณกรรมและอักษรโบราณ อีสาน ท่านเป็นพระเถระที่ได้รับการยกย่องในด้านวรรณคดีและอักษรโบราณ พระอริยานุวัตร เขมจารี ได้พากเพียรศึกษาอักษร ภาษา และวรรณกรรมท้องถิ่นอีสานกระทั่งเป็นผู้เชี่ยวชาญใน ศาสตร์แขนงนี้ ท่านได้รวบรวมเอกสารจากใบลาน สมุดข่อย สมุดไทย ทั้งที่เขียนด้วยตัวอักษรธรรม อักษรขอม และอักษรไทยน้อยมาปริวรรตเป็นอักษรไทยปัจจุบันและจัดพิมพ์เผยแพร่ นับได้ว่างาน ของพระอริยานุวัตร เขมจารี ได้ทำให้ภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่นของไทยสืบทอดอุดมการณ์ทาง พระพุทธศาสนาและเผยแพร่ต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

วรรณกรรมคำสอนเป็นวรรณกรรมที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดการศึกษา และอบรมสั่งสอนให้ คนประพฤติปฏิบัติอยู่ในความดี ความถูกต้องแก่ประชาชนในสังคม นอกจากนี้ยังได้วางหลักปฏิบัติ

เป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิต และการอยู่ร่วมกันในสังคม (Kotanon, 1990: 2) วรรณกรรมคำสอนมีจุดมุ่งหมายเบื้องปลายคือ มุ่งให้เกิดผลทางปฏิบัติ เพื่อให้เกิดผลดีแก่ผู้อ่าน แก่วงศ์ตระกูลและสังคม หลักคำสอนจึงเป็นเกณฑ์กำหนดว่าอะไรคือสิ่งที่ควรทำและไม่ควรทำ เกณฑ์ที่กำหนดนี้มีทั้งเกณฑ์ที่เป็นจริงและเป็นอุดมคติ หลักคำสอนเหล่านั้นมีบทบาทในการกำหนดบุคลิกภาพ และลักษณะพฤติกรรมมนุษย์ (Thammawatra, 1985: 14) ซึ่งมีกลวิธีการนำเสนอ ได้แก่ การใช้ถ้อยคำ การเปรียบเทียบ อุปมาอุปไมย การยกอุทาหรณ์ และเล่านิทานประกอบการใช้พุทธศาสนสุภาษิต สำนวน คำกลอนประกอบ อีกทั้งยังบรรยายได้สอดคล้องกับพุทธวิธีในการสื่อสาร (Sopanasitthi, 2005) เช่นเดียวกับการศึกษาของ Poonyawattano (2006) ได้ศึกษารูปแบบและวิธีการเผยแพร่พุทธธรรมของพระราชธรรมวาทิ (ชัยวัฒน์ ทุมมาพุดโน) พบว่าพระราชธรรมวาทิมีวิธีการนำเสนอเนื้อหาธรรมะโดยการนำเสนอเนื้อหาบทความที่เข้าใจง่าย เร้าใจ มีคติธรรมสอนใจ ใช้ภาษาที่ทันสมัย ออกเสียงอักขระชัดเจน ใช้ถ้อยคำที่สุภาพเรียบร้อย ในด้านกลวิธีทางภาษาที่นำมาใช้เป็นประจำคือพุทธศาสนสุภาษิต สำนวน คำคม คำคล้องจอง คำอุปมา การเล่นคำ Kunsuwan (2010) ได้ศึกษาวาทกรรมคำสอนของพุทธทาสภิกขุ ลัทธิและศาสนาต่างๆ เข้ามาปะปนในวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมจำนวนมาก จนเกิดความสับสนทั้งด้านการคิดและแนวปฏิบัติ ท่านจึงพยายามอธิบายถึงพุทธธรรมในระดับโลกียธรรมและโลกุตระธรรม ในการบรรลุธรรมระดับสูงที่คนทุกเพศทุกวัยสามารถไปถึงได้ พุทธธรรมระดับโลกียธรรมและโลกุตระธรรม เป็นที่ทราบกันดีว่าพุทธธรรมในพุทธศาสนามี 2 ระดับ คือระดับโลกียธรรมและโลกุตระธรรม แต่พุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่มีความเข้าใจเฉพาะธรรมะในระดับโลกียธรรมหรือระดับศีลธรรม ส่วนความรู้ความเข้าใจถึงระดับโลกุตระธรรมหรือนิพพานซึ่งเป็นธรรมะระดับสูงสามารถนำพาชีวิตสู่ความสงบสุขอย่างยั่งยืนนั้นกลับไม่เข้าใจ

จากความสำคัญข้างต้น ทำให้ผู้ศึกษามีความสนใจศึกษาวรรณกรรมคำสอน โดยการศึกษาครั้งนี้เน้นศึกษาสารัตถะและกลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรมคำสอน สำนวนพระอริยานุวัตร เขมจารี เพื่อให้ทราบสารัตถะและกลวิธีการนำเสนอที่ปรากฏในเนื้อหาวรรณกรรมคำสอน สำนวนพระอริยานุวัตร เขมจารี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสารัตถะในวรรณกรรมคำสอน สำนวนพระอริยานุวัตร เขมจารี
2. เพื่อศึกษากลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรมคำสอน สำนวนพระอริยานุวัตร เขมจารี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบสาระัตถะในวรรณกรรมคำสอน สำนักพระอริยานุวัตร เขมจารี
2. ทำให้ทราบกลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรมคำสอน สำนักพระอริยานุวัตร เขมจารี
3. สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์วรรณกรรมคำสอนอื่นๆ ได้

ขอบเขตการวิจัย

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร จัดกระทำข้อมูลและเสนอผลการศึกษาเป็นแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Description Analysis) ศึกษาจากเอกสารซึ่งเป็นผลงานการปริวรรตของพระอริยานุวัตร เขมจารี โดยศึกษาเฉพาะวรรณกรรมคำสอน ที่มีเนื้อหามุ่งอบรมสั่งสอน ทั้งหมด 18 เรื่องคือ

1. คำสอนโลกประทีป	11. พญาคำกองสอนไพร่
2. เทศนาสอนโลก	12. อินทัญญาสอนลูก
3. โลกนิติ	13. ชนะสันตะ
4. โลกคหณิ	14. ท้าวคำสอน
5. ธรรมดาสอนโลก	15. กฤษณาสอนน้อง
6. คติธรรม อัสจรรย คำสอนอีสาน	16. ปุสสอนหลาน-หลานสอนปู่
7. เบญจ-คติ คำกลอนอีสานยอดคำสอนคติธรรม	17. ลูกสอนหลาน
8. คิทธิปฏิบัติคำกลอนอีสาน	18. อ้ายสอนน้อง
9. คำสอนครองเรือน	
10. สีต 12 กอง 14	

วิธีดำเนินการวิจัย

ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวรรณกรรมคำสอน เอกสารและแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสาระัตถะและกลวิธีในการนำเสนอ เพื่อนำมาเป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์และตีความ ผู้วิจัยได้รวบรวมและศึกษาต้นฉบับวรรณกรรมคำสอนซึ่งเป็นผลงานการปริวรรตของพระอริยานุวัตร เขมจารี โดยศึกษาเฉพาะวรรณกรรมคำสอน ทั้งหมด 18 เรื่อง จากนั้นผู้วิจัยได้วิเคราะห์

สารัตถะและกลวิธีในการนำเสนอที่ปรากฏในเนื้อหาวรรณกรรมคำสอน สรุปผลการศึกษาวิจัย
อภิปรายผล เสนอปัญหาและข้อเสนอแนะ

ผลวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาสารัตถะและกลวิธีในการนำเสนอในวรรณกรรมคำสอน
ตำนานพระอริยานุวัตร ได้นำแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ มาใช้ในการวิเคราะห์ดังนี้ ในการวิเคราะห์
สารัตถะในวรรณกรรมคำสอน ตำนานพระอริยานุวัตร เจมจารีนันท์ผู้วิจัยได้นำแนวคิดของ กัลยา กุล
สุวรรณ มาปรับใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์พุทธธรรมระดับโลกียธรรมและโลกุตระธรรม ใน
พุทธธรรมระดับโลกียธรรมได้แก่ด้านจริยธรรม ศีลธรรม คุณธรรม พบว่าด้านจริยธรรมหรือข้อควร
ปฏิบัติและข้อควรละเว้น ได้แก่จริยธรรมสำหรับผู้ปกครอง จริยธรรมสำหรับบุคคลทั่วไป จริยธรรม
สำหรับผู้ชาย จริยธรรมสำหรับผู้หญิง ในส่วนจริยธรรมสำหรับผู้ปกครอง เช่น ปกครองไพร่ฟ้า
ประชาชนให้อยู่เย็นเป็นสุข เอาใจใส่ดูแลทุกข์สุขของประชาชน ละอะคะติ ปกป้องคุ้มครองไพร่ฟ้า
ประชาชนจากเหล่าร้าย เว้นจากการแย่งชิงบัลลังก์ เว้นจากการดื่มของมึนเมา เว้นจากการด่าทอ ให้
รู้จักบุญคุณผู้มีพระคุณ มีศีลธรรม ปกครองตามฮิตครอง หลักการเลือกคู่ครอง นอกจากจริยธรรม
ของผู้ปกครองแล้วหลักการปฏิบัติของเหล่าขุนนางในการประพฤติปฏิบัติต่อผู้ปกครองหรือไพร่ฟ้า
ประชาชน พบในวรรณกรรมจำนวน 5 เรื่อง ดังนี้ วรรณกรรมคำสอนเรื่องชนะสันตะ ลุงสอนหลาน
โลกนิติ ญาคำกลองสอนไพร่ ธรรมดาสอนโลก

ในส่วนของจริยธรรมสำหรับคนทั่วไป พบว่าสอนให้มีความขยันหมั่นเพียรในการศึกษา
หาความรู้ในสาขาวิชาต่างๆ ให้ระมัดระวังเรื่องของการพูด มีความเคารพต่อพ่อแม่ ครูอาจารย์
พระสงฆ์ และกษัตริย์รวมกระทั่งสิ่งศักดิ์ทั้งหลาย หลักการปฏิบัติในการนอน ตอบแทนพระคุณต่อผู้
มีพระคุณ ขยันหมั่นเพียรในการทำงาน หมั่นทำบุญ ถือศีล พังกรรม หลักการเลือกคู่ครอง พบใน
วรรณกรรมคำสอนจำนวน 11 เรื่อง ได้แก่ วรรณกรรมคำสอนเรื่องธรรมดาสอนโลก โลกนิติ ชนะ
สันตะ โลกคหณิ คำสอนครองเรือน ปู่สอนหลาน-หลานสอนปู่ อ้ายสอนน้อง ลุงสอนหลาน คำสอน
ครองเรือน ญาคำกลองสอนไพร่ ท้าวคำสอน

จริยธรรมสำหรับผู้ชาย พบว่าสอนให้รู้ภาระหน้าที่ในครัวเรือน ขยันทำมาหากิน
เลี้ยงครอบครัว ไม่คบชู้ หลักการปฏิบัติตัวต่อบุคคลอื่น มีความขยันหมั่นเพียรในการศึกษาหาความรู้

หลักการเลือกคู่ครอง พบในวรรณกรรมจำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ พญาคำทองสอนไพร่ ปู่สอนหลาน-หลานสอนปู่ ท้าวคำสอน

สำหรับจริยธรรมสำหรับผู้หญิงนั้น พบว่าสอนในด้านกริยามารยาท ไม่คบชู้ รู้จักรักนวลสงวนตัว ควรใจกว้างเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เกียจคร้านการทำงานทั้งหลาย ถือสืลทำบุญ สอนเรื่องการพูดไม่ควรพูดโกหก คำทอ ควรพูดจาด้วยความไพเราะอ่อนหวาน ปณิบัติสามีพบในวรรณกรรมคำสอนจำนวน 6 เรื่อง อินทนิลสอนลูก โลกนิติ ลุงสอนหลาน พญาคำทองสอนไพร่ คำสอนครองเรือน พญาคำทองสอนไพร่

ด้านศีลธรรม พบว่าควรประพฤติปฏิบัติตนให้อยู่ในกรอบศีลธรรม นั่นคือศีล 5 หรือเบญจศีล ซึ่งเป็นศีลธรรมพื้นฐานของบุคคลทั่วไป ในวรรณกรรมคำสอนสำนวนพระอริยานุวัตร เขมจารี เป็นวรรณกรรมคำสอนที่เน้นในการสอนบุคคลทั่วไปให้ยึดมั่นในศีลธรรม ปฏิบัติตนตามศีลครองของบ้านเมือง ดังนั้นศีล 5 คือ 1) ปาณาติปาตา เวรมณี พบในวรรณกรรมคำสอนจำนวน 6 ได้แก่ วรรณกรรมคำสอนเรื่อง อ้ายสอนน้อง พญาคำทองสอนไพร่ ปู่สอนหลาน-หลานสอนปู่ ชนะสันทะ โลกนิติ คิหิปฏิบัติคำกลองอีสาน 2) อทินนาทานา เวรมณี พบในวรรณกรรมคำสอนจำนวน 7 เรื่อง ได้แก่ วรรณกรรมคำสอนเรื่อง อ้ายสอนน้อง โลกนิติ โลกคหณี พญาคำทองสอนไพร่ ปู่สอนหลาน-หลานสอนปู่ ชนะสันทะ คิหิปฏิบัติคำกลองอีสาน 3) กาเมสุมิจฉาจารา เวรมณี พบในวรรณกรรมจำนวน 9 เรื่อง ได้แก่ วรรณกรรมคำสอนเรื่อง อ้ายสอนน้อง ลุงสอนหลาน โลกนิติ พญาคำทองสอนไพร่ โลกคหณี ปู่สอนหลาน-หลานสอนปู่ คิหิปฏิบัติคำกลองอีสาน ชนะสันทะ 4) มุสาวาทา เวรมณี พบในวรรณกรรมคำสอนจำนวน 6 เรื่อง ได้แก่ วรรณกรรมคำสอนเรื่อง อ้ายสอนน้อง พญาคำทองสอนไพร่ คิหิปฏิบัติคำกลองอีสาน ปู่สอนหลาน-หลานสอนปู่ ชนะสันทะ 5) สุราเมรยมัชชปมาทัฏฐานา เวรมณี พบในวรรณกรรมคำสอนจำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ วรรณกรรมคำสอนเรื่อง อ้ายสอนน้อง พญาคำทองสอนไพร่ ชนะสันทะ คิหิปฏิบัติคำกลองอีสาน

ด้านคุณธรรม หรือลักษณะที่เป็นความดีของแต่ละบุคคล ได้แก่ คุณธรรมของชนชั้นปกครอง พบในวรรณกรรมคำสอนจำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ วรรณกรรมคำสอนเรื่อง ชนะสันทะ พญาคำทองสอนไพร่ ธรรมดาสอนโลก คุณธรรมของผู้ชาย พบในวรรณกรรมคำสอนจำนวน 5 เรื่อง ได้แก่ วรรณกรรมคำสอน ธรรมดาสอนโลก โลกคหณี คำสอนครองเรือน ลุงสอนหลาน ส่วนคุณธรรมของผู้หญิง พบในวรรณกรรมคำสอนจำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ วรรณกรรมคำสอนเรื่อง ลุงสอนหลาน คำสอนครองเรือน โลกนิติ

ในส่วนพุทธธรรมด้านโลกุตระธรรม คือสภาวะแห่งความพ้นทุกข์หรือนิพพาน พบว่าในวรรณกรรมคำสอนสำนวนพระอริยานุวัตร เขมจารี จำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ วรรณกรรมเรื่อง โลกนิติชนะสันตะ คำสอนโลกประทีป โลกคหณิ

ในการวิเคราะห์หลักวิธีการนำเสนอสารัตถะในวรรณกรรมคำสอน เขมจารีนั้นผู้วิจัยได้นำแนวคิดของกุหลาบ มลลิกะมาส เทวัญกานต์ มุ่งปั้นกลางและจารุวรรณ ธรรมมาวัตร มาปรับใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์หลักวิธีการนำเสนอ ดังนี้ รูปแบบการแต่ง พบว่าในวรรณกรรมคำสอนสำนวนพระอริยานุวัตร เขมจารี มีรูปแบบการแต่ง 2 รูปแบบคือ รูปแบบร้อยแก้ว และร้อยกรอง ในวรรณกรรมคำสอนที่ใช้รูปแบบร้อยแก้วมีจำนวน 1 เรื่อง คือ ฮิต 12 กอง 14 เนื่องจากวรรณกรรมคำสอนส่วนใหญ่ใช้รูปแบบร้อยกรอง วิธีการแบ่งรูปแบบวรรณกรรมใช้การแบ่งการจัดวรรคตอน พบว่ามีการจัดวรรคตอน 2 รูปแบบ ได้แก่ การจัดวรรคตอนแบบกลอนเทศน์ พบในวรรณกรรมจำนวน 5 เรื่อง ได้แก่ วรรณกรรมคำสอนเรื่อง คติธรรมอัสจรรยคำสอนอีสาน กฤษณาสอนน้อง เบญจคัคคาลองอีสานยอดคำสอนคติธรรม ธรรมดาสอนโลก คิหิปฏิบัติคัลลองอีสาน ส่วนในด้านการจัดวรรคแบบโคลงหรือโคลงสาร พบในวรรณกรรมจำนวน 9 เรื่อง ได้แก่ วรรณกรรมคำสอนโลกคหณิ คำสอนโลกประทีป คำสอนครองเรือน เทศนาสอนโลก ชนะสันตะ อินทัญญา ท้าวคำสอน พญาคำกอง โลกนิติ ลุงสอนหลาน และกาพย์ มีจำนวน 3 เรื่องคือ ปู่สอนหลาน-หลานสอนปู่ อ้ายสอนน้อง ลุงสอนหลาน

วิธีการเล่าเรื่องคือ พบว่าวรรณกรรมคำสอนสำนวนพระอริยานุวัตร เขมจารี ใช้วิธีการเล่าเรื่องดังนี้แต่งเป็นผู้เล่าเรื่องพบจำนวน 8 เรื่อง ได้แก่ คำสอนโลกประทีป เทศนาสอนโลก กฤษณาสอนน้อง คิหิปฏิบัติคัลลองอีสาน คติธรรมอัสจรรยคำสอนอีสาน เบญจคัคคาลองอีสาน คำสอนครองเรือน โลกนิติ ใช้วิธีการเล่าเรื่องผู้แต่งให้ตัวละครในเรื่องเป็นผู้เล่าเรื่องของตัวละคร พบวรรณกรรมคำสอนจำนวน 6 เรื่อง ได้แก่ วรรณกรรมคำสอนเรื่อง อินทัญญาสอนลูก โลกคหณิ ธรรมดาสอนโลก ลุงสอนหลาน อ้ายสอนน้อง ปู่สอนหลาน-หลานสอนปู่ และใช้วิธีผู้แต่งให้ตัวละครตัวใดตัวหนึ่งเป็นผู้เล่า พบวรรณกรรมคำสอนจำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ วรรณกรรมคำสอนเรื่อง พญาคำกองสอนไพร่ ชนะสันตะ ท้าวคำสอน

การใช้ภาษาความเปรียบ พบว่าวรรณกรรมคำสอนสำนวนพระอริยานุวัตร เขมจารี พบการใช้การเปรียบเทียบที่เข้าใจง่าย ชัดเจน เปรียบเทียบกับสิ่งที่อยู่ใกล้เนื่องจากวรรณกรรมคำสอนเป็น

วรรณกรรมที่เน้นหลักธรรมคำสอนซึ่งเป็นเรื่องยากที่ทำให้ผู้อ่านเข้าใจ ดังนั้นผู้แต่งจึงใช้การเปรียบเทียบเพื่อเพิ่มความเข้าใจในการสอนหลักธรรม

การยกอุทาหรณ์หรือการยกตัวอย่างนิทาน พบว่าวรรณกรรมคำสอนสำนักพระอริยानุวัตร เขมจารี มีการใช้อุทาหรณ์หรือการยกตัวอย่างนิทานเพื่อช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่ายชัดเจน และยังช่วยให้จดจำเรื่องราวได้แม่นยำ เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินในการฟังหรืออ่านวรรณกรรมคำสอน

อภิปรายผล

การศึกษาสารัตถะและกลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรมคำสอน สำนักพระอริยानุวัตร เขมจารี ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาวรรณกรรมคำสอนผลงานการปริวรรตคัมภีร์ใบลานของพระอริยानุวัตร เขมจารี จำนวน 18 เรื่อง เป็นข้อมูลหลักในการศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับสารัตถะและกลวิธีการนำเสนอ จากการค้นคว้าข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการศึกษาวรรณกรรมคำสอนที่ผ่านมา พบว่าจะเลือกศึกษาเฉพาะเรื่อง หรือหากศึกษาคร่าวๆ หลายๆ เรื่องจะเลือกเรื่องจากการปริวรรตหลายคน ดังที่ปรากฏให้เห็นในงานของ Kotanon (1990) ได้ศึกษาอุดมคติเกี่ยวกับผู้นำในวรรณกรรมอีสานประเภทวรรณกรรมคำสอน Rattanakorn (1992) ได้ศึกษาโลกทัศน์ชาวอีสานจากวรรณกรรมคำสอน

นอกจากนี้ยังพบว่ามีการวิจัยที่เลือกศึกษาวรรณกรรมคำสอนเรื่อง ยังขาดการศึกษาวรรณกรรมคำสอนที่เลือกผลงานการปริวรรตของแต่ละบุคคล การศึกษาด้านสารัตถะในวรรณกรรมคำสอนสำนักพระอริยानุวัตร เขมจารีจึงเป็นการศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงสิ่งที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมคำสอนในรายละเอียดดังต่อไปนี้

พุทธธรรมในระดับโลกียธรรม และโลกุตรธรรม ซึ่งเป็นการนำเสนอการอบรมสั่งสอนให้บุคคลประพฤติปฏิบัติให้อยู่ในกรอบของจริยธรรม ศีลธรรม และมีคุณธรรม เพื่อพบนิพพาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kunsuwan (2010: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาว่าทศธรรมคำสอนของพุทธศาสนิกชน ที่ท่านพยายามอธิบายถึงพุทธธรรมในระดับโลกียธรรมและโลกุตรธรรม ในการบรรลุธรรมระดับสูงที่คนทุกเพศทุกวัยสามารถไปถึงได้ พุทธธรรมระดับโลกียธรรมและโลกุตรธรรม เป็นที่ทราบกันว่าพุทธธรรมในพุทธศาสนามี 2 ระดับ คือ ระดับโลกียธรรมและโลกุตรธรรม แต่พุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่มีความเข้าใจเฉพาะธรรมะในระดับโลกียธรรมหรือระดับศีลธรรม ส่วนความรู้ความเข้าใจถึงระดับ

โลกุตรธรรมหรือนิพพานซึ่งเป็นธรรมะระดับสูงสามารถนำพาชีวิตสู่ความสงบสุขอย่างยั่งยืนนั้น กลับไม่เข้าใจ

ในหลักจริยธรรม ศีลธรรม และคุณธรรมนั้นเป็นหลักธรรมที่ควรยึดถือของบุคคลทุกกลุ่ม เช่น กลุ่มของผู้ปกครองควรปกครองบ้านเมืองตามอิตถะรอก และมีศีลธรรม ซึ่งได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kotanon (1990) : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาอุดมคติเกี่ยวกับผู้นำในวรรณกรรมอีสาน ประเภทวรรณกรรมคำสอนผู้นำในอุดมคติจะต้องเป็นผู้ที่ปกครองบ้านเมืองด้วยหลักคุณธรรมนำเอาธรรมะมาใช้ในการปกครองประชาชน ผู้นำที่ดี ปกครองอาณาประชาราษฎร์ได้ร่มเย็นเป็นสุข บ้านเมืองอุดมสมบูรณ์ และเจริญรุ่งเรืองจะต้องเป็นผู้ทรงไว้ซึ่ง “ทศพิธราชธรรม” นอกจากนี้ยังมีหลักธรรมอื่นๆ อีกเช่น จักรวรรดิวัตรธรรม และสังคหวัตถุ เป็นต้น ผู้นำยังจะต้องประพฤติปฏิบัติที่ติดตามแบบแผนของสังคมที่ได้กำหนดไว้ใน “อิตถะรอก” อันเป็นแนวทางการประพฤติปฏิบัติที่สืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยโบราณ ผู้นำยังมีหน้าที่ในการบำบัดทุกข์บำรุงสุข ช่วยเหลือผู้ที่ได้รับความยากลำบาก วางนโยบายการปกครองให้เหมาะสม ทำนุบำรุงพุทธศาสนา บ้านเมืองมีความสงบสุขได้นั้นขึ้นอยู่กับศรัทธาความเชื่อของประชาชนที่มีต่อศาสนา ผู้นำจะต้องปฏิบัติให้เป็นแบบอย่างแก่อาณาประชาราษฎร์เพื่อเป็นการสืบทอดพระศาสนา และยังส่งผลให้เกิดความสงบสุขในสังคม

หลักจริยธรรม ศีลธรรม และคุณธรรมสำหรับผู้ปกครอง สำหรับผู้ชายและสำหรับผู้หญิงหญิง ในงานวิจัยของ Rattanakorn (1992) ได้ศึกษาโลกทัศน์ชาวอีสานจากวรรณกรรมคำสอน เห็นว่า ศตริต้อง รักนวลสงวนตัว มีคุณสมบัติที่ดีเป็นกุลสตรี ควรมิคู่ครองเมื่อถึงวัยอันควร บุรุษต้องมีความรู้ ความกล้าหาญ ขยัน มีคุณธรรมและศีลธรรมประจำใจ ชาวอีสานเคารพยกย่องผู้อาวุโส รั้งเกียผู้ว่างตนไม่เป็นไปตามวัย บิดามารดาต้องรับผิดชอบเลี้ยงดูบุตร บุตรจะต้องเคารพเชื่อฟังและตอบแทนพระคุณบิดามารดา พี่น้องควรรักและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ผู้ปกครองในสังคมจะต้องเป็นผู้ที่มีคุณธรรม มีความยุติธรรม ไม่โลภ มีเมตตา ส่วนผู้ใต้ปกครอง

จากที่กล่าวมาข้างต้นเป็นลักษณะร่วมที่มีความสอดคล้องกันในการศึกษาวรรณกรรมคำสอน แต่ถึงอย่างไรก็ตามงานวิจัยเล่มนี้ได้ปรากฏลักษณะที่ต่างออกไปในการศึกษารูปแบบ รวมไปถึงวิธีการนำเสนอเรื่องที่ปรากฏในวรรณกรรมคำสอนตามประเด็นต่อไปนี้

การศึกษาด้านรูปแบบ เป็นการนำเสนอในรูปแบบของการอ่านโดยใช้การแบ่งวรรคตอนได้แก่การแบ่งวรรคตอนตามลักษณะของกลอนเทศน์ และการแบ่งวรรคตอนตามโคลงหรือโคลงสาร ส่วนด้านวิธีการเล่าเรื่อง ใช้วิธีการเล่าเรื่องแบบผู้เล่าเป็นผู้เล่าเรื่อง ผู้แต่งให้ตัวละครตัวใดตัว

หนึ่งเป็นผู้เล่าเรื่องของตัวเอง และผู้แต่งเป็นผู้แต่งให้ตัวละครเป็นผู้เล่าเรื่อง ใช้ภาษาเปรียบเทียบ และการยกอุทาหรณ์หรือนิทาน มาประกอบเพื่อเพิ่มความเข้าใจ

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าข้อเด่นของงานวิจัยเล่มนี้เป็นการรวบรวมข้อมูลวรรณกรรมคำสอนซึ่งเป็นผลงานการปริวรรตของพระอริยานุวัตร เขมจารี จำนวน 18 เรื่อง เป็นการศึกษาวิเคราะห์ด้านพุทธธรรมในระดับโลกิยธรรมและโลกุตระธรรมที่ใช้ในการควบคุมพฤติกรรมของบุคคลในสังคมให้มีบรรทัดฐานและเป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิต

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาสารัตถะและกลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรมคำสอน สำนักพระอริยานุวัตร เขมจารี มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาสารัตถะและกลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรมคำสอนสำนักพระอริยานุวัตร เขมจารี ยังปรากฏประเด็นที่น่าสนใจที่ควรแก่การศึกษาในวรรณกรรมคำสอน ดังต่อไปนี้

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมคำสอนแต่ละสำนัก
2. ควรมีการศึกษาด้านภาพสะท้อนในวรรณกรรมคำสอน

เอกสารอ้างอิง

กัลยา กุลสุวรรณ. (2553). *วาทกรรมคำสอนของพุทธทาสภิกขุ*. ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต.

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

จตุรรัตน์ รัตนกร. (2535). *โลกทัศน์ของชาวอีสานจากวรรณกรรมคำสอน*. วิทยานิพนธ์

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม.

ชัยณรงค์ โคตะนนท์. (2533). *อุดมคติเกี่ยวกับผู้นำในวรรณกรรมอีสานประเภทวรรณกรรมคำสอน*.

ปริญญาานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

พระมหานรงค์ศักดิ์ โสภณสิริ (โสภ). (2548). *ศึกษาบทบาทการเผยแผ่ธรรมของพระปริยัติเวที*

(สุเทพ ผุสสุตมโม). วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาบุญโสม ปุณฺณวฑฺฒโน (จันทะโสม). (2549). *ศึกษารูปแบบและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของ พระราชธรรม วาที (ชัยวัฒน์ ฐมฺมวฑฺฒโน)*. ปริญญาานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

Translated Thai References

Kotanon, Ch. (1990). *Ideals relating to leaders in Isan didactic literature*. The Master of Arts Degree, Srinakharinwirot University. [in Thai]

Kunsuwan, K. (2010). *The Hortatory Discourse of Buddhadasa Bhikkhu*. Ph.D. Mahasarakham University. [in Thai]

Poonyawattano, B. Phramaha (Juntasom). (2006). *A study of patterns and methods for propagating Buddhadhamma of Phrarachdhamvatee (Chaiwat Dhammawattano)*. The Degree of Master of Arts, Mahachulalongkornrajavidyalaya University. [in Thai]

Rattanakorn, Ch. (1992). *Isan worldviews from didactic literature*. The Master of Arts Degree, Srinakharinwirot University. [in Thai]

Sopanasitthi, N., Phamaha (Sopa). (2548). *A study of the role in propagating Buddhadhamma of Phradhamparittivetee (Sutep Phussadhammo)*. The Degree of Master of Arts, Mahachulalongkornrajavidyalaya University. [in Thai]

ผู้เขียน

นางสาวกนกเนตร จันทะนิตย์

เลขที่ 121 หมู่ 1 ตำบลศรีสมเด็จ อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด 45000

โทร 0947745071

Email: Kanoknet04@gmail.com

Author

Miss Kanoknet Jantanit

121 M. 1 Tambon. Srisomdet, Aumpher, Srisomdet, Roi-Et Province 45000

Tel. 0947745071

Email: Kanoknet04@gmail.com

**การพัฒนาคู่มือภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับชุมชนท่องเที่ยว:
กรณีศึกษานานองตาก็ ตำบลหนองกง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์**
**Development of English Communication Handbook for Tourism Community:
A Case Study at Nongtakai Village in Nongkong Sub-district, Nangrong
District, Buriram Province**

ชมพู่ อิศริยวัฒน์¹

Chomphu Isariyawat

¹สาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

English Program, Buriram Rajabhat University

บทคัดย่อ

การวิจัยแบบผสมผสานครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสำรวจปัญหาและความต้องการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับชุมชนท่องเที่ยวบ้านหนองตาก็ ตำบลหนองกง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ 2) เพื่อพัฒนาคู่มือภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับชุมชนท่องเที่ยวบ้านหนองตาก็ ตำบลหนองกง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ และ 3) เพื่อสำรวจความพึงพอใจต่อคู่มือภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับชุมชนท่องเที่ยวบ้านหนองตาก็ ตำบลหนองกง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ กลุ่มตัวอย่างที่เลือกมาแบบเจาะจง จำนวน 50 คน ประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพปลูกหม่อน เลี้ยงหม่อน สาวไหม ย้อมไหม และทอผ้าไหม โดยไม่แยกเพศ อายุ และระดับการศึกษา จำนวน 25 คน และ 2) ผู้นำเยาวชนโดยไม่แยกเพศ อายุ และระดับการศึกษา จำนวน 25 คน เครื่องมือวิจัย ได้แก่ 1) แบบสอบถามปัญหาและความต้องการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับชุมชนท่องเที่ยว 2) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง 3) คู่มือภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับชุมชนท่องเที่ยว และ 4) แบบสอบถามความพึงพอใจต่อคู่มือภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับชุมชนท่องเที่ยว วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) กลุ่มตัวอย่างมีปัญหาภาษาอังกฤษทุกทักษะทั้งฟัง พูด อ่าน และ เขียน แต่ต้องการฝึกทักษะการพูด และการฟังมากกว่าอีกสองทักษะ 2) หัวข้อภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารที่กลุ่มตัวอย่างต้องการ คือ

การทักทาย การขอบคุณและการกล่าวลา และฐานเรียนรู้เกี่ยวกับการผลิตไหม เป็นต้น 3) กลุ่มตัวอย่างต้องการคู่มือภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับชุมชนท่องเที่ยวในรูปแบบหนังสือเล่มเล็กมากที่สุด ด้วยค่าเฉลี่ย 4.92 และผู้เชี่ยวชาญประเมินคู่มือภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับชุมชนท่องเที่ยวด้านรูปเล่มโดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ด้วยค่าเฉลี่ย 4.67 และด้านเนื้อหาโดยรวม อยู่ในระดับมาก ด้วยค่าเฉลี่ย 4.44 และ 4) ด้านความพึงพอใจ กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อคู่มือภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับชุมชนท่องเที่ยวด้านรูปเล่มโดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ด้วยค่าเฉลี่ย 4.83 และด้านเนื้อหาโดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน ด้วยค่าเฉลี่ย 4.53

คำสำคัญ: คู่มือภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร, ชุมชนท่องเที่ยว, บ้านหนองตาไก่

Abstract

This mixed-method research aimed 1) to explore problems and needs in using English for communication of tourism community at Nongtakai Village in Nongkong Sub-district, Nangrong District, Buriram Province, 2) to develop English for communication handbook, and 3) to examine satisfaction with the handbook. The sample group was selected by using a purposive sampling method. There were 50 people in the sample group, in which genders, age and education levels were not taken into consideration. The sample group was divided into 1) 25 people from sericulture and silk weaving groups, and 2) 25 youth leaders. The research instruments included 1) a set of questionnaire, 2) semi-structures interview, 3) English for communication handbook for tourism community, and 4) a satisfaction questionnaire. Then, the quantitative data were analyzed by using descriptive statistics i.e., percentage, mean ($\bar{x}$), and standard deviation (S.D.) while the qualitative data were analyzed by using content analysis.

The research results revealed that 1) the sample group had problems with every English skills namely listening, speaking, reading and writing. However, they needed to improve speaking and listening skills the most. 2) The topics that they needed to study were as follows: *greeting*,

thanking and saying goodbye, and learning station of Thai silk production. 3) They needed a booklet as the most needed handbook at the highest level with the average of 4.92. Regarding the experts' evaluation of the handbook, they evaluated the booklet at the highest level with the average of 4.67 in overall aspect, followed by its contents at a high level with the average of 4.44 in overall aspect. And 4) the sample's satisfaction with the booklet was overall at the highest level with the average of 4.83, followed by its contents at the highest level with the average of 4.53 in overall aspect.

Keywords: English for communication handbook, tourism community, Nongtakai Village

บทนำ

มีคนใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาแม่ จำนวน 330 ล้านคน และใช้ภาษาอังกฤษทั่วโลกทั้งหมดประมาณ 1.8 พันล้านคน ภาษาอังกฤษจึงเป็นภาษาสำคัญของโลก ในปัจจุบัน ภาษาอังกฤษกลายเป็นภาษานานาชาติ เป็นภาษากลางของสังคมโลก และเป็นภาษาที่ใช้ติดต่อระหว่างประเทศในองค์กรและหน่วยงานต่าง ๆ เป็นหลัก David (2006) นักภาษาศาสตร์ประยุกต์ชาวอังกฤษได้ทำวิจัยเรื่อง “English Next 2006” ให้กับ British Council และกล่าวถึงแนวโน้มของภาษาอังกฤษว่า นับจากนี้ไปจำนวนผู้เรียนภาษาอังกฤษทั่วโลกจะขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและคาดว่าจะในอีก 10-15 ข้างหน้า (ประมาณปี 2015-2020) จำนวนผู้เรียนจะเพิ่มสูงถึง 2 พันล้านคน ข้อมูลจากงานวิจัยนี้สะท้อนให้เห็นว่าคนตระหนักถึงความสำคัญของภาษาอังกฤษในสังคมโลกยุคใหม่ ภาษาอังกฤษกลายเป็นภาษาที่นิยมใช้เพื่อสื่อสารระหว่างประเทศจนถูกขนานนามว่า เป็นภาษาสากล (Global Language) หรือภาษานานาชาติ (International Language) อย่างเป็นทางการ Robert (2015) กล่าวว่าในโลกอินเทอร์เน็ตมีเว็บเพจ (web pages) ประมาณ 2,000 ล้านหน้า ซึ่งข้อมูลข่าวสารในเว็บเพจจำนวนดังกล่าวเป็นภาษาอังกฤษมากที่สุด ประมาณ 1,100 ล้านหน้าหรือคิดเป็นร้อยละ 56 ในประชาคมอาเซียน มีกฎบัตรอาเซียนข้อ 34 ที่ให้ใช้ภาษาอังกฤษเป็น “Working Language” ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารให้ได้เพื่อให้การทำงานที่เกี่ยวข้องกับอาเซียนให้มี

ความสะดวกรวดเร็ว มีเครือข่าย สร้างโอกาสทางการศึกษาและเดินทางท่องเที่ยวในอาเซียน และสามารถใช้อย่างภาษาอังกฤษตามสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ตามเป้าหมายการพัฒนา Thailand 4.0 คือการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนคนไทยทุกกลุ่มให้ดีขึ้น การศึกษาจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยในการขับเคลื่อนให้เป้าหมายการพัฒนา Thailand 4.0 บรรลุวัตถุประสงค์ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียนรู้ภาษาอังกฤษซึ่งเป็นภาษาที่คนใช้มากที่สุดในโลก เป็นภาษาที่มีความสำคัญของโลกและเป็นภาษากลางที่มนุษย์บนโลกใช้ติดต่อระหว่างกันเป็นหลัก (Onwimon, 2012) ภาษาอังกฤษจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวที่มีความพร้อมในการต้อนรับทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติโดยการเชื่อมโยงกับจังหวัดบุรีรัมย์ซึ่งเป็นเมืองที่ได้รับการประกาศจากรัฐบาลให้เป็นเมืองท่องเที่ยวและกีฬาในปี พ.ศ. 2561 จังหวัดบุรีรัมย์มีคำขวัญว่า “เมืองปราสาทหิน ถิ่นภูเขาไฟ ผ้าไหมสวย รวยวัฒนธรรม เลิศล้ำเมืองกีฬา” มีเป้าหมายสูงสุดในการพัฒนาจังหวัดเพื่อนำไปสู่การเป็น “บุรีรัมย์สันติสุข บนความพอเพียง เพื่ออนาคตลูกหลานชาวบุรีรัมย์ ครอบครัวเดียวกัน สายเลือดเดียวกัน ลูกหลานราชการที่ 1” ปัจจุบันจังหวัดบุรีรัมย์ได้เปิดตัวการท่องเที่ยวแนวใหม่ คือการท่องเที่ยวเชิงกีฬา เช่น การแข่งขันกีฬาฟุตบอล ณ สนามช้างอารีนา และสนามแข่งรถ ณ สนามช้างอินเตอร์เนชั่นแนลเซอร์กิต พร้อมเปิดเส้นทางท่องเที่ยวสัมผัสแหล่งอารยธรรมท้องถิ่น อาหารพื้นบ้าน และศิลปวัฒนธรรมอันงดงาม สอดคล้องกับนโยบายของทางภาครัฐที่สนับสนุนให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างชาติได้เยี่ยมชม ท่องเที่ยวและเรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ใหม่ในวิถีชุมชน

บ้านหนองตาไก่ ตำบลหนองกง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นหมู่บ้านเก่าแก่ที่มีความรุ่งเรืองมาแต่อดีต สืบทอดประเพณีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชนชาวอีสานมาอย่างยาวนาน ปัจจุบันได้พัฒนาเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวไหมด้วยความสามัคคีปรองดองของคน 2 หมู่บ้าน คือ บ้านหนองตาไก่ หมู่ที่ 3 และบ้านหนองตาไก่อ้น้อย หมู่ที่ 4 ได้ร่วมกันจัดเป็นโฮมสเตย์ เปิดบ้านรองรับนักท่องเที่ยวกว่า 20 หลัง กิจกรรมหลักคือการทอผ้าไหม ตั้งแต่การปลูกหม่อน เลี้ยงไหม สาวไหม การฟอก ย้อม มัดหมี่ การทอ จนถึงการแปรรูปและสร้างสรรค์ลวดลายบนผืนผ้าไหม นอกจากนี้ นักท่องเที่ยวที่ไปเยือนบ้านหนองตาไก่ สามารถชมและเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของบ้านหนองตาไก่ เช่น ชิ้นคัน ผ้าสไบขาว ผ้าไหมมัดหมี่ และผ้าไหมพื้นเรียบ ผ้าพันคอ และผ้าคลุมไหล่ไหมเปลือกนอกเนื้อนุ่มซึ่งกำลังเป็นที่นิยม กระเป๋าผ้าไหมหลายรูปแบบ (Buriram Tourism Association, 2013)

ด้วยเหตุผลความสำคัญและหลักการที่กล่าวมา ผู้ศึกษาจึงสนใจทำวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคู่มือภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับชุมชนท่องเที่ยว: กรณีศึกษาบ้านหนองตาไก่ ตำบลหนองกง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์” เพื่อให้ประชาชนในชุมชนท่องเที่ยวบ้านหนองตาไก้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ ผลการวิจัยครั้งนี้จะช่วยให้ประชาชนในพื้นที่ที่เกิดความตระหนักถึงความสำคัญของภาษาอังกฤษ และสามารถสื่อสารภาษาอังกฤษกับชาวต่างชาติได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสำรวจปัญหาและความต้องการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับชุมชนท่องเที่ยวบ้านหนองตาไก่ ตำบลหนองกง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์
2. เพื่อพัฒนาคู่มือภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับชุมชนท่องเที่ยวบ้านหนองตาไก่ ตำบลหนองกง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์
3. เพื่อสำรวจความพึงพอใจต่อคู่มือภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับชุมชนท่องเที่ยวบ้านหนองตาไก่ ตำบลหนองกง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรประกอบด้วยกลุ่มผู้นำชุมชน และสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนบ้านหนองตาไก่ และกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ 1) กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพปลูกหม่อน เลี้ยงหม่อน สาวไหม ย้อมไหมและทอผ้าไหม ที่บ้านหนองตาไก่ ตำบลหนองกง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์โดยไม่แยกเพศ อายุ และระดับการศึกษา จำนวน 25 คน และ 2) ผู้นำเยาวชนบ้านหนองตาไก่โดยไม่แยกเพศ อายุ และระดับการศึกษา จำนวน 25 คน รวมเป็น 50 คน การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบผสมผสาน (Mixed research) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ 1) แบบสอบถาม (Questionnaire) 2) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) 3) คู่มือภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับชุมชนท่องเที่ยวบ้านหนองตาไก่ 4) แบบ

ประเมินคู่มือภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับชุมชนท่องเที่ยวบ้านหนองตาไก่ (Handbook evaluation form) และ 5) แบบสอบถามความพึงพอใจ (Satisfaction questionnaire) โดยมีรายละเอียดดังนี้คือ

แบบสอบถามประกอบด้วย 6 ส่วน คือส่วนที่ 1: ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2: ความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับชุมชนท่องเที่ยวบ้านหนองตาไก่ ส่วนที่ 3: ความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการเนื้อหา/หัวข้อคู่มือภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับชุมชนท่องเที่ยวบ้านหนองตาไก่ ส่วนที่ 4: ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบคู่มือภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับชุมชนท่องเที่ยวบ้านหนองตาไก่ และ ส่วนที่ 5: ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะทั่วไป

แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง แบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือ ส่วนที่ 1: ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ส่วนที่ 2: ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับการพัฒนาคู่มือภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับชุมชนท่องเที่ยวบ้านหนองตาไก่ และส่วนที่ 3: ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

แบบประเมินคู่มือภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับชุมชนท่องเที่ยวบ้านหนองตาไก่ ประกอบด้วย 2 ตอนหลักคือตอนที่ 1 เป็นคำถามปลายปิด (Close-ended question) ประกอบด้วย 2 ด้านคือ ด้านรูปเล่ม จำนวน 3 ข้อคำถาม ด้านเนื้อหา จำนวน 5 ข้อคำถาม รวมทั้งหมดเป็น 8 ข้อคำถาม ส่วนตอนที่ 2 เป็นคำถามปลายเปิด (Open-ended question) เกี่ยวกับความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะอื่นๆ ของผู้เชี่ยวชาญ 3 คนคือ ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาอังกฤษ ผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว และชาวต่างประเทศ

แบบสอบถามความพึงพอใจ ประกอบด้วย 2 ตอนหลักคือตอนที่ 1 เป็นคำถามปลายปิด (Close-ended question) ประกอบด้วย 2 ด้านคือ ด้านรูปเล่ม จำนวน 4 ข้อคำถาม ด้านเนื้อหา จำนวน 5 ข้อคำถาม รวมทั้งหมดเป็น 9 ข้อคำถาม ส่วนตอนที่ 2 เป็นคำถามปลายเปิด (Open-ended question) เกี่ยวกับความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะอื่นๆ

การสร้างและตรวจคุณภาพเครื่องมือวิจัย

การสร้างและตรวจคุณภาพเครื่องมือวิจัยมีขั้นตอน ดังนี้ 1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาและความต้องการด้านภาษาอังกฤษ การพัฒนารูปแบบคู่มือภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร การประเมินคู่มือ และความพึงพอใจ 2) นำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1

มาจัดทำเครื่องมือวิจัยโดยกำหนดเป็นแบบสำรวจรายการ (Checklist) และแบบปลายเปิด (Open-ended form) 3) นำเครื่องมือวิจัยที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คนตรวจสอบความเหมาะสมของภาษาที่ใช้และความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) แล้วนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item–Objective Congruence หรือ IOC) ได้ค่า IOC ระหว่าง 0.67-1.00 ซึ่งถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่สามารถนำเครื่องมือวิจัยไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างได้ 4) นำเครื่องมือวิจัยมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำไปทดลอง (try out) กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่าง คือหมู่บ้านท่องเที่ยวสวนนอก อ.หัวยราษ จ.บุรีรัมย์ จำนวน 30 คน 5) นำผลที่ได้จากการทดลองมาวิเคราะห์และปรับปรุงแก้ไข แล้วนำเครื่องมือวิจัยไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่ชุมชนท่องเที่ยวบ้านหนองตาไก่

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติพรรณนา คือค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสามารถนำเสนอได้ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

ตารางที่ 1

ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการใช้ภาษาอังกฤษของชุมชนท่องเที่ยวบ้านหนองตาไก่

ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการใช้ภาษาอังกฤษ	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
1. ท่านมีปัญหาด้านทักษะการฟัง (Listening skill)	5	0	มากที่สุด
2. ท่านมีปัญหาด้านทักษะการพูด (Speaking skill)	5	0	มากที่สุด
3. ท่านมีปัญหาด้านทักษะการอ่าน (Reading skill)	5	0	มากที่สุด
4. ท่านมีปัญหาด้านทักษะการเขียน (Writing skill)	5	0	มากที่สุด
5. ท่านต้องการฝึกและพัฒนาทักษะการฟัง (Listening skill)	4.67	0.18	มากที่สุด
6. ท่านต้องการฝึกและพัฒนาทักษะการพูด (Speaking skill)	4.74	0.15	มากที่สุด
7. ท่านต้องการฝึกและพัฒนาทักษะการอ่าน (Reading skill)	4.06	0.62	มาก
8. ท่านต้องการฝึกและพัฒนาทักษะการเขียน (Writing skill)	3.98	0.68	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ชุมชนท่องเที่ยวบ้านหนองตาไก้มีปัญหาทั้ง 4 ทักษะในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 5.00$) แต่ต้องการฝึกทักษะการพูดและการฟังในระดับมากที่สุดด้วยค่าเฉลี่ย 4.74 และ 4.67 ตามลำดับ

ตารางที่ 2

ความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการหัวข้อ/เนื้อหาเพื่อฝึกทักษะภาษาอังกฤษของชุมชนท่องเที่ยวบ้านหนองตาไก้

หัวข้อ/เนื้อหาที่ต้องการฝึกทักษะภาษาอังกฤษ	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
การทักทาย	5.00	0.00	มากที่สุด
การกล่าวขอบคุณและการกล่าวลา	4.92	0.28	มากที่สุด
การถามและบอกราคาสินค้า	4.85	0.38	มากที่สุด
การถามและบอกเวลา	2.77	1.24	ปานกลาง
การบอกลักษณะของสินค้า	4.67	0.18	มากที่สุด
การถามเกี่ยวกับที่พักอาศัย	2.00	0.91	น้อย
การนัดหมาย	2.27	0.77	น้อย
ฐานการเรียนรู้ปลูกหม่อน	4.44	0.50	มาก
ฐานการเรียนรู้เลี้ยงหม่อนไหม	4.36	0.46	มาก
ฐานการเรียนรู้สาวไหม	4.34	0.77	มาก
ฐานการเรียนรู้ย้อมไหม	4.44	0.50	มาก
ฐานการเรียนรู้ทอผ้าไหม	4.30	0.64	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า กลุ่มตัวอย่างในชุมชนท่องเที่ยวบ้านหนองตาไก้ส่วนใหญ่ต้องการฝึกทักษะภาษาอังกฤษในหัวข้อต่อไปนี้ตามลำดับคือ การทักทายอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 5.00$) ตามด้วย การกล่าวขอบคุณและการกล่าวลา อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.92$) (4.92) และ การถามและบอกราคาสินค้า อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.85$) ตามลำดับ

ตารางที่ 3

ความคิดเห็นเกี่ยวกับคู่มือภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของชุมชนท่องเที่ยวบ้านหนองตาไก้

คู่มือภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารที่ต้องการ	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
1. ไฟล์เสียง (sound file)	2.27	0.77	น้อย
2. วิดีโอเทป	1.23	0.44	น้อยที่สุด
3. เทปเสียง/ซีดี	3.14.	1.39	ปานกลาง
4. อีบุ๊ก (E-book)	1.15	0.38	น้อยที่สุด
5. หนังสือเล่มเล็ก	4.92	0.14	มากที่สุด
6. แผ่นพับ	3.82	9.14	ปานกลาง

จากตารางที่ 3 พบว่า กลุ่มตัวอย่างต้องการคู่มือภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารที่เป็นหนังสือเล่มเล็ก อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.92$) รองลงมาคือ แผ่นพับ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.82$) และ เทปเสียง/ซีดี อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.14$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4

ผลการประเมินคู่มือภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของชุมชนท่องเที่ยวบ้านหนองตาไก้

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
ด้านรูปเล่ม			
1. คู่มือมีรูปเล่มกะทัดรัด และพกพาได้สะดวก	4.67	0.18	มากที่สุด
2. คู่มือมีภาพประกอบที่หลากหลายและสื่อความหมายตรงกับบทสนทนา	4.74	0.15	มากที่สุด
3. คู่มือมีการจัดลำดับเนื้อหาได้ดี และเปิดหาข้อมูลได้ง่าย	4.62	0.17	มากที่สุด
รวม	4.67	0.12	มากที่สุด
ด้านเนื้อหา			
1. คู่มือมีเนื้อหาสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนท่องเที่ยวบ้านหนองตาไก้	4.53	0.82	มากที่สุด
2. เนื้อหามีความยากง่ายเหมาะสมกับระดับความรู้ความสามารถของชุมชนท่องเที่ยวบ้านหนองตาไก้	4.33	0.81	มาก
3. เนื้อหามีความหลากหลายในสถานการณ์ต่างๆ	4.33	0.96	มาก
4. ใช้ภาษาถูกต้องทั้งด้านคำศัพท์และโครงสร้าง	4.76	0.62	มากที่สุด
5. คำแปลภาษาไทยถูกต้องและสื่อความหมาย	4.23	0.93	มาก
รวม	4.44	0.83	มาก

จากตารางที่ 4 แสดงให้เห็นว่าผู้เชี่ยวชาญประเมินคู่มือภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของชุมชนท่องเที่ยวบ้านหนองตาไก้ ในด้านรูปเล่มโดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.67$) และด้านเนื้อหาโดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.44$) ตามลำดับ

ตารางที่ 5

ผลการประเมินความพึงพอใจของชุมชนท่องเที่ยวบ้านหนองตาไก้ต่อคู่มือภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
ด้านรูปเล่ม			
1. คู่มือมีรูปเล่มกะทัดรัด และพกพาได้สะดวก	4.67	0.38	มากที่สุด
2. ตัวหนังสือมีขนาดพอเหมาะ และอ่านง่าย	4.92	0.14	มากที่สุด
3. ภาพประกอบมีความหลากหลายและสื่อความหมายตรงกับบทสนทนา	4.83	0.29	มากที่สุด
4. รูปเล่มมีการจัดลำดับเนื้อหาได้ดี และเปิดหาข้อมูลได้ง่าย	4.92	0.14	มากที่สุด
รวม	4.83	0.24	มากที่สุด
ด้านเนื้อหา			
1. เนื้อหามีความง่ายเหมาะสมกับระดับความรู้ความสามารถของชุมชนท่องเที่ยวบ้านหนองตาไก้	4.53	0.74	มากที่สุด
2. เนื้อหามีความยาวเหมาะสม	4.33	0.81	มาก
3. เนื้อหามีความหลากหลายในสถานการณ์ต่างๆ	4.46	0.63	มาก
4. เนื้อหาสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้	4.73	0.59	มากที่สุด
5. คู่มือช่วยพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษได้	4.60	0.63	มากที่สุด
รวม	4.53	0.68	มากที่สุด

จากตารางที่ 5 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อคู่มือภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในด้านรูปเล่มโดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.83$) และด้านเนื้อหาโดยรวม ก็อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.53$) ตามลำดับ

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ท่านมีปัญหาทักษะภาษาอังกฤษหรือไม่ และท่านต้องการฝึกทักษะใดมากที่สุด
- กลุ่มตัวอย่างที่เข้ารับการสัมภาษณ์เกือบทุกคนบอกว่ามีปัญหาภาษาอังกฤษทั้ง 4 ทักษะคือ ฟัง พูด อ่าน และเขียน ถึงแม้จะพูดภาษาอังกฤษได้บ้าง แต่ก็ไม่มั่นใจและพูดไม่ถูกหลักไวยากรณ์

และฟังชาวต่างประเทศไม่ค่อยทัน ไม่คุ้นเคยกับสำเนียงภาษาอังกฤษ ส่วนการอ่านและการเขียนไม่ค่อยได้ใช้ทั้งสองทักษะนี้ กลุ่มตัวอย่างต้องการฝึกทักษะการพูดมากที่สุดเพราะจะได้ใช้ทักษะนี้ในการขายสินค้าผ้าไหมและสินค้าท้องถิ่นอื่นๆ ให้กับชาวต่างประเทศได้

2. ท่านอยากเรียนรู้และฝึกฝนหัวข้อหรือเนื้อหาภาษาอังกฤษอะไรบ้าง เช่น การทักทาย การขอบคุณ การขายสินค้า และการพูดเกี่ยวกับฐานการเรียนรู้ต่างๆ ในชุมชน เป็นต้น และอยากให้เขียนคำศัพท์สรุปไว้ในส่วนท้ายของแต่ละบทด้วย

กลุ่มตัวอย่างส่วนมากบอกว่าอยากฝึกฝนหัวข้อภาษาอังกฤษที่ใช้ในชีวิตประจำวัน และการอธิบายรายการสินค้า และฐานการเรียนรู้ต่างๆ ในชุมชนท่องเที่ยวบ้านหนองตาไก่

3. ท่านต้องการคู่มือภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารหรือไม่ เพราะอะไร และท่านคิดว่าคู่มือในรูปแบบไหนที่เหมาะสมกับท่าน

กลุ่มตัวอย่างต้องการคู่มือที่ใช้ได้สะดวก อาจจะเป็นหนังสือเล่มเล็กๆ หรือแผ่นพับก็ได้ และอยากให้เขียนคำอ่านภาษาอังกฤษพร้อมแปลเป็นภาษาไทยไปด้วย เพราะจะช่วยทำให้อ่านคำศัพท์ได้ และเข้าใจเนื้อหามากยิ่งขึ้น

4. ท่านต้องการให้วิทยากรมาอบรมภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารให้หรือไม่ และควรให้อาจารย์ชาวไทยหรือชาวต่างประเทศมาเป็นวิทยากร

กลุ่มตัวอย่างอยากให้มีการจัดอบรมภาษาอังกฤษให้อย่างต่อเนื่อง ส่วนวิทยากรควรจะมีทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ เพราะจะได้ฝึกฟังหลายๆ สำเนียง และอยากให้อบรมที่ชุมชนท่องเที่ยวบ้านหนองตาไก่อเลย เพราะจะได้ฝึกภาษาอังกฤษในสถานที่และสถานการณ์จริงๆ

ในส่วนความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมนั้น กลุ่มตัวอย่างอยากให้ฝึกพูดภาคภาษาอังกฤษเพื่อนำชาวต่างประเทศเที่ยวชมชุมชนท่องเที่ยวบ้านหนองตาไก่

อภิปรายผล

ผลการวิจัยสามารถนำมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังนี้

1. ด้านปัญหาและความต้องการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับชุมชนท่องเที่ยวบ้านหนองตาไก่ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีปัญหาอังกฤษทั้ง 4 ทักษะด้วยค่าเฉลี่ย 5.00 ทั้งนี้จะเป็นเพราะว่ากลุ่มตัวอย่างไม่ได้ใช้ภาษาอังกฤษอย่างสม่ำเสมอและไม่มีโอกาสได้สื่อสารภาษาอังกฤษกับชาวต่างประเทศจริงๆ กลุ่มตัวอย่างต้องการฝึกทักษะการพูดและการฟังในระดับมากที่สุดด้วย

ค่าเฉลี่ย 4.74 และ 4.67 ตามลำดับ ทั้งนี้เป็นเพราะว่าทั้งสองทักษะนี้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการพูดคุยสื่อสารเพื่อขายสินค้าชุมชนให้กับชาวต่างประเทศได้ ผลวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยต่าง ๆ เช่น งานวิจัยของ Nuemaihom (2018) ที่พบว่าผู้บริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ต้องการฝึกทักษะการพูดมากที่สุด ($\bar{X}=4.92$) และตามด้วยทักษะการฟังด้วยค่าเฉลี่ยในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.85$) ผลวิจัยของ Yothimat (2015) ที่พบว่ากลุ่มตัวอย่างเห็นว่าทักษะการพูด (ค่าเฉลี่ย 4.95) และทักษะการฟัง (ค่าเฉลี่ย 4.76) มีความจำเป็นมากกว่าทักษะการอ่านและการเขียน และผลวิจัยของ Bunyawattana (1999) ที่พบว่าทักษะฟังและทักษะพูดนอกจากจะเป็นทักษะที่มีความสำคัญแล้วยังเป็นทักษะที่มีปัญหาที่สุดสำหรับบุคลากรที่ทำงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

2. กลุ่มตัวอย่างในชุมชนท่องเที่ยวบ้านหนองตาไก้ต้องการฝึกหัดข้อภาษาอังกฤษที่ใช้ในชีวิตประจำวัน และภาษาอังกฤษเกี่ยวกับฐานเรียนรู้ต่างๆ ในชุมชน ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าหัวข้อเหล่านี้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงและเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ตลอดถึงอาชีพของกลุ่มอย่าง ผลวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Saidoung and Pitikornpoungpet (2017) ที่ได้ทำการศึกษาความต้องการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับกลุ่มอาชีพท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ และพบว่ากลุ่มตัวอย่างต้องการใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสาร เช่น การให้คำแนะนำ การเสนอแนะ และหมวดอาหาร เป็นต้น และสอดคล้องกับ Thipprapha (2014) ที่พบว่าความต้องการพัฒนาสมรรถนะการใช้ทักษะการพูดภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในระดับมากที่สุดในด้านกรฝึกออกเสียง การเสนอราคาสินค้า และการอธิบายขั้นตอนการผลิต ส่วนด้านที่ความต้องการพัฒนาในระดับมากที่สุดคือ 1) คำศัพท์เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ 2) การใช้คำทักทาย 3) การใช้คำขอบคุณ 4) การใช้คำกล่าวลา 5) การใช้คำกล่าวต้อนรับ 6) การกล่าวแสดงความพึงพอใจ และ 7) การอธิบายขั้นตอนการผลิต ตามลำดับ

3. กลุ่มตัวอย่างต้องการคู่มือภาษาอังกฤษเพื่อการที่เป็นหนังสือเล่มเล็ก อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.92$) ส่วนรูปแบบอื่นๆ อยู่ในระดับปานกลาง ระดับน้อย และระดับน้อยที่สุด ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ เป็นเพราะว่ากลุ่มตัวอย่างต้องการคู่มือที่พกพาได้สะดวกและง่ายต่อการใช้งานและสามารถใช้คู่มือได้ตลอดในเวลาที่จะสะดวก ผลวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Nuemaihom (2018) ที่พบว่าบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ต้องการนวัตกรรมการสื่อสารภาษาอังกฤษอย่างมีส่วนร่วมที่เป็นหนังสือเล่มเล็กและซีดีเสียง และ Kaewphanchuang (2510) ที่กล่าวว่า นวัตกรรมท้องถิ่น

สำหรับบุคลากรท่องเที่ยวต้องการสื่อหรืออุปกรณ์ในการส่งเสริมการใช้ภาษาอังกฤษควรเป็นหนังสือเล่มเล็ก หรือหนังสือพกพา (Pocket book) ที่มีขนาดกะทัดรัด และสามารถพกพาติดตัวได้

4. ผู้เชี่ยวชาญประเมินคู่มือภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารทางด้านรูปเล่มโดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.67$) และด้านเนื้อหาโดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.44$) ผลวิจัยที่ปรากฏเช่นนี้เป็นเพราะการพัฒนาคู่มือฯ ได้ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียคือกลุ่มตัวอย่างในชุมชนท่องเที่ยวบ้านหนองตาไก่ ข้อมูลได้มาผ่านการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของกลุ่มตัวอย่าง และมีการตรวจสอบความเหมาะสมของเนื้อหา ภาษาที่ใช้และความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งสอดคล้องกับ Jordan (1997) ที่กล่าวว่า การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นคือขั้นตอนแรกของการออกแบบหลักสูตร วิธีการสอน และสื่อต่างๆ การเลือกกลุ่มตัวอย่าง Belcher (2006) ที่กล่าวว่าภาษาอังกฤษเพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะมีขั้นตอนการออกแบบและนำไปทดลองใช้ โดยต้องผ่านกระบวนการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นก่อน การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในภาษาอังกฤษเพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะ จึงเป็นแนวคิดพื้นฐานในขั้นตอนการตัดสินใจเลือกใช้วิธีสอนและเนื้อหาการสอน Nuemaihom (2515) ได้ศึกษาและพัฒนานวัตกรรมการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวสำหรับบุคลากรด้านการท่องเที่ยวที่ปราสาทพนมรุ้ง ผลการวิจัยพบว่าผู้เชี่ยวชาญประเมินนวัตกรรมการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.41 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นเดียวกัน

5. กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อคู่มือภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารทางด้านรูปเล่มโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และด้านเนื้อหาโดยรวม ก็อยู่ในระดับมากที่สุดเช่นเดียวกัน ผลการวิจัยนี้มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Nuemaihom (2015) ที่พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อนวัตกรรมการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวสำหรับบุคลากรด้านการท่องเที่ยวที่ปราสาทพนมรุ้งในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.49) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่ามีความพึงพอใจในด้านเนื้อหามากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.52) ตามด้วยด้านรูปเล่ม (ค่าเฉลี่ย 4.48) และด้านซีดีเสียงภาษาอังกฤษ (ค่าเฉลี่ย 4.47) ตามลำดับ Nuemaihom and Sripattanasakul (2015) ที่ได้ศึกษาและพัฒนาป้ายและแผ่นพับประชาสัมพันธ์ภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวที่ปราสาทพนมรุ้ง และปราสาทเมืองต่ำ และพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจโดยรวมต่อป้าย แผ่นพับประชาสัมพันธ์ภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวฯ ที่ได้รับการพัฒนาแล้วในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.49) และเมื่อพิจารณารายหมวดพบว่ามีความพึงพอใจต่อรายการอาหารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวที่ได้รับ

การพัฒนาแล้วมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.68) และผลวิจัยของ Suwannathet (2012) ที่พบว่าผู้ประกอบการโฮมสเตย์และผู้เกี่ยวข้องมีความคิดเห็นต่อคุณภาพของกลุ่มโดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับดีมาก โดยประเมินจาก 1) ความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ 2) ประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในการประกอบอาชีพ 3) ความถูกต้องและความชัดเจนของเนื้อหา และ 4) ความเหมาะสมของรูปแบบ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสถานศึกษาในชุมชนท้องถิ่นควรนำผลการวิจัยนี้ไปจัดทำแผนพัฒนาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับชุมชนท่องเที่ยว และพัฒนาเป็นหลักสูตรชุมชนผ่านเรื่องเล่าเป็นภาษาอังกฤษเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชน การปลูกหม่อน เลี้ยงไหม สานไหม ย้อมผ้าไหม และการทอผ้าไหม เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนานวัตกรรมและรูปแบบการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเกี่ยวกับกิจกรรมและต่างๆ ในชุมชนท่องเที่ยว เช่น การปลูกพืชผักสวนครัว การทำเกษตร การทำนา วัฒนธรรมประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- ครุณี โยธิตา (2558). ศึกษาและพัฒนานวัตกรรมการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวสำหรับบุคลากรด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ปราสาทเมืองต่ำ อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์. (รายงานผลการวิจัย). บุรีรัมย์: มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- ผาณิต บุญยะวรรณ. (2542). รายงานการวิจัยเรื่องความต้องการภาษาอังกฤษในธุรกิจการท่องเที่ยว. เชียงใหม่: ภาควิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ปัทมา สุวรรณเทศ. (2555). การสร้างคู่มือภาษาอังกฤษเบื้องต้นสำหรับผู้ประกอบการโฮมสเตย์บ้านนาท่อม-หนามแท่ง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร. 3(2), หน้า 139-149.

- พิกุล สายดวง และชญาณ์นันท์ ปิตีกรพวงเพชร. (2560, มกราคม-มิถุนายน). การศึกษาความต้องการในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อใช้ในการสื่อสารทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของกลุ่มอาชีพท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ กรณีศึกษาชุมชนบ้านชะชอม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 8(1), 284-300.
- สมาคมท่องเที่ยวจังหวัดบุรีรัมย์. (2013). “หนองตาไก้” หมู่บ้านท่องเที่ยวไหมบุรีรัมย์. ค้นเมื่อ 5 มิถุนายน 2561 จาก <https://burirambta.wordpress.com/2013/03/12>
- สมเกียรติ อ่อนวิมล. (2555). การใช้ภาษาอังกฤษและภาษาอื่นในภูมิภาคกับอนาคตของไทยในอาเซียน ค้นเมื่อ 5 มิถุนายน 2561 จาก <http://www.dla.go.th/upload/ebook/column>
- สุนันทา แก้วพันธ์ช่วง. (2553). การพัฒนานวัตกรรมท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมความสามารถการใช้ภาษาอังกฤษสำหรับบุคลากรท่องเที่ยว ประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (วิทยานิพนธ์ปริญญาคุญิปบัณฑิต). เลย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- ศศิปลา ทิพย์ประภา. (2557). การศึกษาด้นแบบการพัฒนาสมรรถนะการใช้ทักษะการพูดภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนด้วยบทเรียนสำเร็จรูป กรณีศึกษาอำเภอพระนครศรีอยุธยาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. สนับสนุนโดยสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- อักรพนธ์ เนื้อไม้หอม. (2558). ศึกษาและพัฒนาวัตกรรมการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวสำหรับบุคลากรด้านการท่องเที่ยว ที่ปราสาทพนมรุ้ง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ (รายงานผลการวิจัย). บุรีรัมย์: มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- อักรพนธ์ เนื้อไม้หอม และพุททชาติ ศรีพัฒนสกุล. (2558). การพัฒนานวัตกรรมที่ส่งเสริมความสามารถใช้ภาษาอังกฤษเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียนสำหรับบุคลากรด้านการท่องเที่ยวที่วนอุทยานภูเขไฟระโดง จังหวัดบุรีรัมย์ (รายงานผลการวิจัย). บุรีรัมย์: มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

อัศวพันธ์ เนื้อไม้หอม, จันทร์สุดา บุญตรี, จินตนา วัชรโพธิกร และฐริสา วัชรนทร์วงศ์. (2561).

ศึกษาและพัฒนารูปแบบนวัตกรรมการสื่อสารภาษาอังกฤษอย่างมีส่วนร่วมเพื่อเพิ่ม
ศักยภาพของบุคลากรผู้สากล: กรณีศึกษานักวิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ (รายงาน
ผลการวิจัย). บุรีรัมย์: มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

Belcher, D. D. (2006). English for Specific Purposes: Teaching to perceived needs and
imagined futures in worlds of work, study, and everyday life. *A Journal for Teachers
of English to Speakers of Other Languages and of Standard English as a Second
Dialect*, 40(1), pp. 131-156.

David, C. (2006). *English as a Global Language*. Cambridge: Cambridge University Press.

Jordan, R.R. (1997). *English for academic purposes: A guide and resource book for
teachers*. Cambridge: Cambridge University Press.

Robert, M. (2015). *Globish: How English Became the World's Language*. Retrieved on June 3,
2018 from [https://englishlive.ef.com/blog/english-in-the-real-world/english-became-
global-language/](https://englishlive.ef.com/blog/english-in-the-real-world/english-became-global-language/)

Translated Thai References

Bunyawatthana, P. (1999). *Research report on English needs in tourism business*. Chiangmai:
English Department, Faculty of Humanities, Chiangmai University. [in Thai]

Buriram Tourism Association. (2013). “Nongtakai” *Thai Silk Tourism in Buriram*. Retrieved on
5 June 2018 from <https://buriramta.wordpress.com/2013/03/12> [in Thai]

Kaewphanchuang, S. (2010). *Local Innovation Development for English Ability
Improvement of Tourism Personnel in Thailand and Laos People's Democratic
Republic*. Thesis, Ph.D. Loei: Loei Rajabhat University. [in Thai]

Nuemaiahom, A. (2015). *A Study and Development of Innovation on Tourism English
Communication for Tourism Personnel at Mueang Tam Sanctuary
in Chaloemphrakiat District, Buriram Province*. (Research Report). Buriram: Buriram
Rajabhat University. [in Thai]

- Nuemaihom, A. & Sripattanasakul, P. (2015). *Innovation Development of Tourism Personnel's English Ability Improvement for Preparation to ASEAN Community at Khao Kradong Volcano Forest Park in Buriram Province* (Research Report). Buriram: Buriram Rajabhat University. [in Thai]
- Nuemaihom, A., Boontree, J., Watcharapotikorn, J. & Watcharenwong, P. (2018). *A Study and Development of a Model of Participatory English Communication Innovation to Enhance Potential of Personnel to the International: A Case Study of Buriram Rajabhat University Personnel*. Buriram: Buriram Rajabhat University. [in Thai]
- Onwimon, S. (2012). *The use of English and other languages in the region and the future of Thailand in ASEAN*. Retrieved on 5 June 2018 from <http://www.dla.go.th/upload/ebook/column> [in Thai]
- Saidoung, P. & Pitikornpoungpet, C. (2017, January-June). Need analysis in English communication of ecotourism of a homestay group: A case study of Ban Sa Sorm Community, Khong Chiam District, Ubon Ratchathani Province. *Journal of Humanities and Social Sciences Ubon Ratchathani Rajabhat University*, 8(1), pp.284-300. [in Thai]
- Suwannathet, P. (2012). Creating a Basic English Guidebook for Homestay Entrepreneurs at Nathum-Namthaeng Village in Dansai District, Loei Province. *Phranakhon Rajabhat University Academic Journal*. 3(2), pp. 139-149. [in Thai]
- Thipprapha, S. (2014). *A prototype study of the competency development of English speaking skills for communication via instructional program for small and micro community enterprises personnel – SMEs: A case study of Phranakhon Si Ayutthaya District, Ayutthaya Province*. Funded by the office of the National Research Council of Thailand (NRCT) and the Thailand Research Fund (TRF). [in Thai]
- Yothimat, D. (2015). *A study and development of innovation on tourism English communication for tourism personnel at Muang Tam Sanctuary in Prakhonchai District, Buriram Province* (Research Report). Buriram: Buriram Rajabhat University. [in Thai]

ผู้เขียน

นายชมพู่ อิศริยาวัฒน์

สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

439 ถ.จิระ อ.เมือง จ.บุรีรัมย์ 31000

โทรศัพท์: 095-6061188 อีเมล: english18nakhon@gmail.com

Author

Mr. Chomphu Isariyawat

English Program, Faculty of Humanities and Social Sciences

Buriram Rajabhat University 439 Jira Rd., Muang District, Buriram 31000

Tel: 095-6061188 Email: english18nakhon@gmail.com

An Application of the Buddhist ‘Learned-ship’ Principle in promoting English Listening and Speaking Skills of Thai EFL University Students

Singkham Rakpa¹

¹School of Liberal Arts, University of Phayao, Thailand

E-mail: s.rakpa@gmail.com

Abstract

The study adopted One Group Pretest-Post-test Design (E1/E2) aimed to investigate the effectiveness of Buddhist ‘Learned-ship’ principle (Bahusacca) consisting of five processes; listening, critical thinking (Analysis), comprehending, retaining, and drills in enhancing listening and speaking skills and developing vocabularies in EFL class at the University in Northern Thailand. Forty-six 4th year students majoring in New Media enrolled in ESP Course (146200) in the first-semester of the academic year 2017 were the participants. Ten selected videos from YouTube related to news and speeches with English subtitle from BBC, MSNBC, Sky News, and VOA News were employed as the tools for language practices (language structure/expression and lexical set). Pre-test and Post-test and an in-depth interview were employed to assess the effectiveness of the Buddhist principle of Learned-ship and participants’ development of listening and speaking skills. The quantitative data were analysed using mean score, standard deviation, and percentage and the content analysis was used to analyse interview data. The findings revealed that the participants’ post-test scores of listening and speaking were higher than that of pre-test scores. The participants’ satisfaction with the effectiveness of Buddhist learned-ship principle in enhancing their listening and speaking skills was positive.

Keywords: Buddhist principle ‘Learned-ship’, Application, Effectiveness

Introduction

In human communication, which involves basic components context, sender, message, medium, receiver and response, listening plays the crucial role as far as the objective of communication is concerned. Importantly, listening is not similar to hearing as it needs one's attention to focus on what it is and how is told and also it is active listening. Therefore, good listening skills are needed for daily communication. It also benefits to those who utilize listening skills in various ways. Remen (2003) quotes Branson's statement pointing out the significance of listening as one of the main factors behind the success of people of Virgin as *'Effective listening is a skill that underpins all positive human relationships, spend some time thinking about and developing your listening skills – they are the building blocks of success'* (skillsyouneed.com)

"The most basic and powerful way to connect to another person is to listen. Just listen. Perhaps the most important thing we ever give each other is our attention". (Remen, 2013)

Communication purpose is met when one understands what one listens. This means good listening skill has something to do with what is being said, what is left unsaid or only partially said. In another word, in exchange of communication, listening requires good skills, that is active listening because it needs the full attention of a good listener to observe speaker's body languages and inconsistencies between verbal and nonverbal messages conveyed by the speaker.

Among four skills, humans spend an average of 70% of their time for listening. According to Adler et al. (2001), adults spend an average of 70% of their time engaged in some sort of communication, of this an average of 45% is spent listening compared to 30% speaking, 16% reading, and 9% writing. It is also accorded with Rafael's work (2015). According to him, it should not be difficult to realize the importance of listening because when the amount of time spent by adults in daily communication listening occupies about 45 percent of the time adults spend in communication whereas speaking accounts for 30 percent, and reading and writing, which make up 16 percent and nine percent respectively. In a nutshell, adults spent 45 percent of the time for listening, which is higher than other skills.

A. Listening skill and its significance

Listening is listed first before other language skills (LSRW). Naturally and practically it is intervened and interrelated with other language skills, speaking, reading, and writing. Among these four skills reading began to be recognized its significance in the late nineteenth century after the written mode is predominant in language learning in language teaching (Renukadevi, 2014). An abbreviation LSRW shown is not just merely given without any significance behind. Listening is ranked first as it has great contribution primarily for language expertise. Naturally, before a child learns to speak, listening is the first skill to be used. As Renukadevi (2014) points out, listening awakens awareness of the language as it is a receptive skill that first develops into a human being. Learning to listen to the target language improves language ability. The sound, rhythm, intonation, and stress of the language can only be perfectly adapted through listening. Huei-Chun points out that listening in a pedagogical term is ‘speech recognition’, ‘speech perception’, ‘speech understanding’ and ‘spoken language understanding’ (Huei-Chun, 1998).

Nowadays listening as a skill in a language acquisition has been taught for a nearly century with different effective methods and strategies. Currently, listening can be taught effectively because of varieties of supporting technology that enhance learners listening skills. However, listening is still problematic in EFL settings due to varied and unfamiliar accents and meanings of words with unclear pronunciation. With such barrier, EFL learners are not able to quickly recognize the words or phrases they have just heard. (Ulum, 2015). Listening is off many objectives depending upon strategies, Top-down, and Bottom-up strategies. The first strategy highly places the listeners’ background knowledge of the topic, the situation or context, the type of text, and the language. This includes listening to the main idea, predicting, drawing inferences and summarizing. The latter uses texts or text-based, language in the message, that is, the combination of sounds, words, and grammar that creates meaning. Bottom-up strategies include listening for specific details, recognizing cognates, recognizing word-order patterns. Moreover, strategic listeners also use metacognitive strategies to plan, monitor, and evaluate their listening (The National Capital Language Resource Center, 2004). Listening involves mental activity when

aspects of listening strategies, Top-down, and Bottom-up strategies are taken into close consideration. The mental activity involves directly with listening for the main idea, predicting, drawing inferences and summarizing, specific details, recognizing cognates, recognizing word-order patterns. As Renukadevi (2014) points out, listening is not similar to other language skills as it is felt comparatively much difficult by the learners and as it has all its interrelated sub-skills such as receiving, understanding, remembering, evaluating, and responding. Listening process takes place in five stages of hearing (receiving), understanding (learning), remembering (recalling), evaluating (judging), and responding (answering) (Tyagi, 2013)

More importantly, the third type of listening strategy that can be used by strategic listeners is metacognitive strategies. This strategy involves mental activity to plan, monitor, and evaluate their listening. At this stage “listening comprehension is not constrained either to top-down or bottom-up processing, but it should be an interactive, interpretive process where listeners apply both their prior knowledge and linguistic knowledge in understanding messages” (Renukadevi, 2014, pp. 61-62). According to Ridley et al. (1992), metacognitive development can be described as conscious development in one’s metacognitive abilities, such as the move to greater knowledge, awareness and control of one’s learning, selecting strategies, and monitoring the progress of learning, correcting errors, analyzing the effectiveness of learning strategies, and changing learning behaviors and strategies when necessary. Anderson (2002) states that the use of metacognitive strategies activates one is thinking and leads to improved performance in learning in general. Mendelsohn (1998) indicates the advantage of metacognitive strategies that can train the language learner to cope with the demands of listening.

Wenden (1998) also points out advantages of metacognitive strategies to learners who use their metacognitive abilities as follows:

- i) Learners become more strategic.
- ii) Progress in learning is faster with improved quality and speed of their cognitive development.

iii) They are confident in their abilities to learn and hence can provide accurate assessments of why they are successful learners.

iv) They think clearly about inaccuracies when a failure occurs during an activity.

v) Their tactics match the learning task and adjustments are made to reflect changing circumstances.

vi) They perceive themselves as continual learners and can successfully cope with new situations.

To conclude, the metacognitive strategies make learners' learning more effective, hence, they are able to maximize the information received and thus this can be used to improve their listening skills.

B. Oral skills and significance

Speaking is a productive skill and one of four language skills and is regarded as the most basics of human communication. Therefore, as Lazaraton points out (cited in Celce-Murcia, 2001: 103), "For most people, the ability to speak a language is synonymous with knowing that language since speech is the most basic means of human communication". In the same line of thought, Bialek and Savage (1994) stated that speaking in FL and SL settings has been viewed as the most demanding of four skills. According to Lazaraton (cited in Celce-Murcia, 2001: 103), Hymes's theory of communicative competence (1972) and the practice of communicative language teaching, the teaching of oral communicative skills as a contextualized sociocultural activity has become the focal point in many ESL classrooms. Later Canale and Swain (1980) has adapted Hymes's theory and proposed four dimensions of ability to communicate in language or communicative competence; grammatical competence, sociolinguistic competence, discourse competence and strategic competence. Communicative competence, then, has the significant role to play in ESL and EFL classrooms. There are many ways to promote oral skills in ESL/EFL scenario. Lazaraton (cited in Celce-Murcia, 2001, p.103) lists major types of speaking activities consisting of discussion, speeches, role play, conversation, audiotaped oral dialogue journals, and

other accuracy-based activities. For ELT sources of listening, activities like story-telling, drama, dialogue, music, listening to the radio, films, and telephone are recommended (Andrade, 2006: 18).

C. Buddhist principle of learning and listening

Buddhism arose in India 2600 years ago with two main sects, Theravada and Mahayana. Both sects follow the same doctrines and doctrines preached by the Buddha, the founder of Buddhism. Buddha's teachings give advantages to people at various levels. Buddhists are taught to train themselves with moral teachings to attain the final liberation. Education and learning are said to be one of the distinctive characteristics of Buddhism. Every Buddhist is called a student or Sikkha. Buddhists are given Threefold Training called Trisikkha consisting of (i) moral, (sila), (ii) concentration (samadhi), and Insight (panna). Wisdom or panna is the highest training in Buddhism. According to Buddhism, one can achieve wisdom via various processes or ways. Wisdom in Buddhism can be attained through listening (suta-maya paññā), wisdom or knowledge based on thinking (Cintā-maya-paññā), and wisdom through cultivation (bhāvanā-maya paññā) (DN 3:219; Vbh 324).

Wisdom from listening in Buddhist context means wise listening to Dharma teachings, which is “wisdom through listening. As we become wiser through such listening or reading, such wisdom, too, matures, so that we are able to relate the teachings together, and realize certain truths, or see them more clearly, by ourselves. However, the most important kind of learning is “wisdom through cultivation,” which is a direct experience of true reality when our minds are calm and clear.

Listening skill plays a significant role in Buddhism so far as human education is concerned. Various teachings of the Buddha also focus on worldly skills that Buddhists should possess. One of them is listening. Listening, according to Buddhism, is not just hearing, but attentive listening or active listening. Good listeners in Buddhism are required to lend their ears to attentively listen to gain main idea and details of what is told. Listening is so important that it is one of the three

sources of knowledge in Buddhism. The famous statement from the Khuddaka Nikaya, one of the Buddhist texts, emphasizes the significance of listening as

‘ Sussusam labhatepannam-

Well and attentive listening is conducive to knowledge.

There are 38 high blessings in Buddhism. One of them is the advantage of learned-ship from listening or knowledge gained from great information that one attentively listens. One who attentively listens to the number of information and can utilize them for oneself and other is called ‘*Bhahusutta*’ and such ability is also called ‘*bhahusacca*’. The Buddha once preached the qualities of a learned person to his disciples. They are:

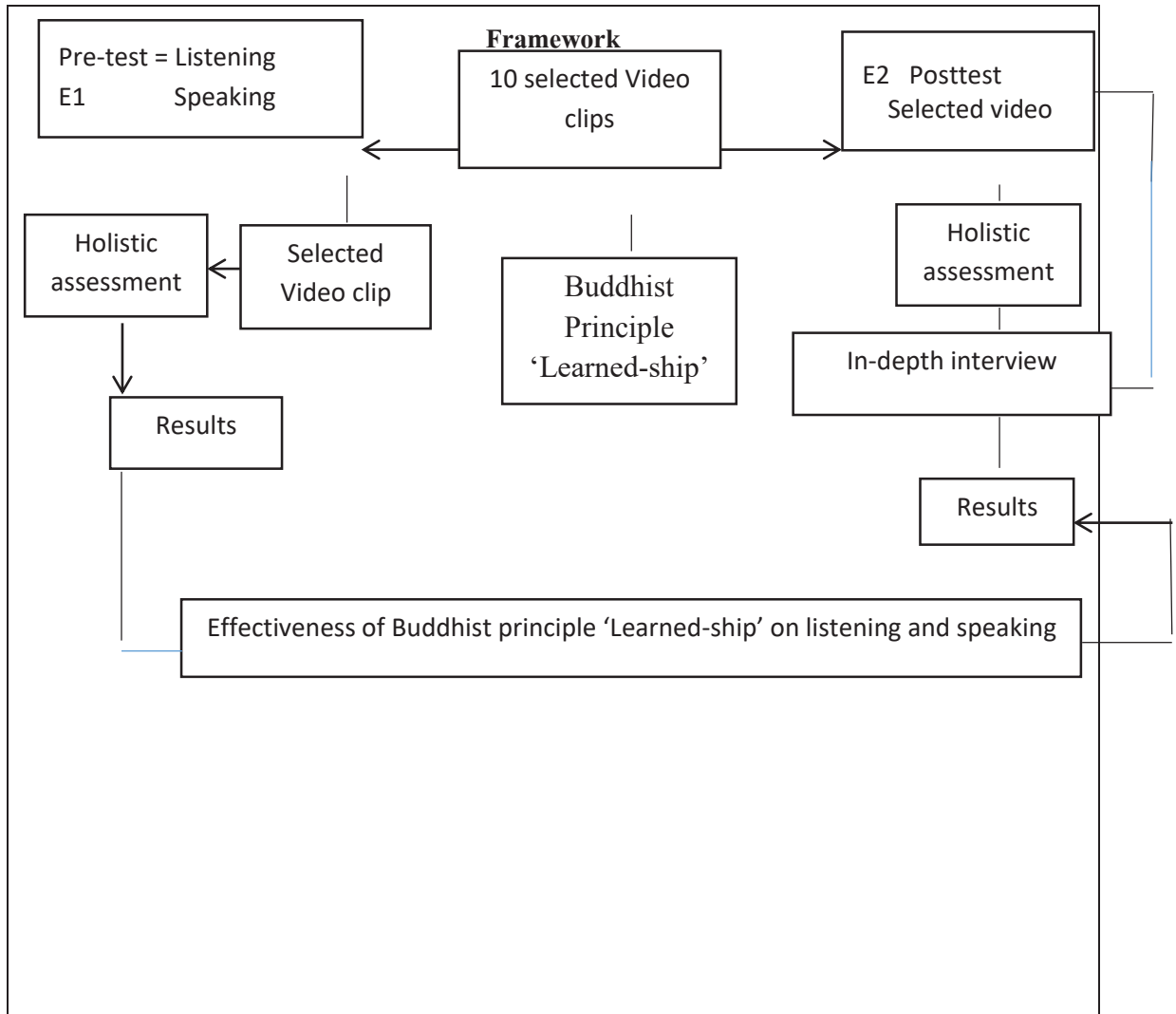
- 1) *Bahusuta* - having heard or learned many ideas
- 2) *Dhata* - having retained or remembered them
- 3) *Vacasa paricita*-having frequently practiced them verbally; having consolidated them by word of mouth
- 4) *Manasamupekkhita*- having looked over them with the mind
- 5) *Ditthiya supatividdha* - having thoroughly penetrated them by the view

(A.III.112)

The above five qualities of a learned person are also applicable to language acquisition as some modern language teaching strategies are similar to the Buddhist principle as well. The above processes can be applied to language learning as explained below:

- 1) Language learners gather information from assigned digital /audio devices by attentive or active listening
- 2) Language learners retain or remember important ideas or point after attentively listening
- 3) Language learners frequently practiced them verbally; having consolidated them by word of mouth (Drills)
- 4) Language learners look at what they listen with the mind in the analytical way or critical thinking.

5) Language learners having thoroughly penetrated what they listen to the view and summarize them to be further practically used.

Research Objectives

The research aims to investigate the effectiveness of Buddhist principle 'Learned-ship' (*Bahusacca*) in enhancing the listening and speaking skills of EFL University students at a university in the North of Thailand.

Research Questions:

The research questions are as follows:

1. Can the application of the Buddhist ‘Learned-ship’ principle (Bahusacca) enhance the listening and speaking skills of EFL University students at a university in the North of Thailand?
2. What are the students’ opinions towards the effectiveness of the Buddhist ‘Learned-ship’ principle in enhancing their listening and speaking skills?

Research Methodology

This is a classroom action research (CAR) with a mixed method study and research designed was One Group Pretest- Post-test Design.

Pre-assessment	Implementation	Post assessment (development)
T_1	X	T_2

T_1 representing pre-assessment prior to language development

X representing the implementation of the Buddhist principle

T_2 representing Post assessment (language development)

The above designed used E_1 and E_2 formula proposed by Promwong (2002) to analyze the effectiveness of the process of Buddhist principle ‘Learned-ship’. E_1 represents the effectiveness of the process of Buddhist principle ‘Learned-ship’ whereas E_2 is used to assess the effectiveness of the process of Buddhist principle ‘Learned-ship’.

$$E_1 = \frac{\frac{\sum x}{n}}{A} \times 100$$

$$E_2 = \frac{\frac{\sum y}{n}}{B} \times 100$$

The methodology consists of the followings:

Samples

Forty-six 4th year students majoring in New Media enrolled in ESP Course (146200) in the first-semester academic year 2017 were the research participants. The participants were, according to the curriculum, assigned to enroll 12 units of English language, which are four English subjects consisting of English foundation I-II, Academic reading and writing, and English for Specific Purposes. This means non-English major students are required to study 12 units of English language in their 4-year course. Their English foundation is sufficient to be enhanced with this application of Buddhist principle ‘Learned-ship.’

Research Instruments

1) Ten selected short clips related to news and social news from Learn English Through New | BBC News, MSNBC, Sky News, VOA News and Obama’s speeches with English subtitles as shown below were employed as the tools for language practice (language structure/ pronunciation/ accent /expression and lexical set). The length of the Videos is not fixed. These videos are uploaded to <https://www.youtube.com>. British and American accents are both main focus. List of ten selected videos is given below.

1. <https://www.youtube.com/watch?v=pnnDz1DBUKo>
2. <https://www.youtube.com/watch?v=WAbxEIrpHCY>
3. <https://www.youtube.com/watch?v=h37x9Mmmyjs>
4. <https://www.youtube.com/watch?v=aNI-DTQVWQU>
5. <https://www.youtube.com/watch?v=m5bQRmqmzII>
6. <https://www.youtube.com/watch?v=yARiNbzuAoM>
7. <https://www.youtube.com/watch?v=qiINv9oFf3U>
8. https://www.youtube.com/watch?v=IPjH_vuoHLo
9. <https://www.youtube.com/watch?v=Yb1Pr0ZKCVE>
10. <https://www.youtube.com/watch?v=1fK0TIE4HxQ>

2) Pre-test and post-test

The content of the test consists of knowledge of English on words, accent, structures, and expression. The overall holistic criteria with 100 scores are given for listening and speaking assessment (see appendix). The standardized criteria as determined are 75/75. Participants were given listening to the selected video first, and then they were given a speaking test based on the same video. Scores from pre-test were analysed and tabulated in percentage and average. The post-test was given again after the implementation of the Buddhist 'Learned-ship' principle with the same criteria.

3) In-depth interview

With regard to In-depth interview, after ten weeks, 10 of participants were voluntarily interviewed. They were asked about their opinions on the Buddhist 'Learned -ship' principle in enhancing their listening and speaking.

Data Collection

The ESP course lasted 3 hours. After the usual English course was conducted for 2 hours, the experimental study was conducted in the third hour of the course.

1. Participants were given the pre-test based on one of the clips used in this study. The content of the test consists of knowledge of English on words, accent, structures, and expression.
2. They were given the process of Buddhist 'Learned-ship' principle with full strict practices.
3. They were given the first video clip from VOA News (very slow and simple) to watch and listen for the first language learning according to the Buddhist principle processes. They were advised to watch and listen to the clip and they were also allowed to write or make any notes while they are doing activities. They were advised to pay attention to (1) pronunciation or accent, (2) words, and (3) expressions.
4. They were asked about the content of the clip such as words, expression, pronunciation and

they are requested to speak and pronounce the words they can remember. Then, they were asked to use the Buddhist principle process. Repetition of the same clip is the heart of listening skills according to Buddhist principle ‘Learned-ship’).

5. Participants were told to watch and listen to the clip repeatedly as many as possible at home or through their smart mobile phone. They were asked to give pronunciation and meaning of words in the following week.

6. The rest of the videos were used in the same pattern for 10 weeks.

7. The post-test was administered.

Regarding Pre-test and post-test process, participants were given the pre-test based on one of the clips used in this study. The content of the test consists of knowledge of English on words, accent, structures, and expression. The overall holistic criteria with 100 scores are given for listening and speaking assessment (see appendix). The standardized criteria as determined are 75/75. Participants were given listening from the selected video first, and then they were given speaking test based on the same video. Scores from pre-test were analyzed and tabulated in percentage and average. The post-test was given again after the implementation of the Buddhist ‘Learned-ship’ principle with the same criteria.

With regard to In-depth interview, after ten weeks, 10 of participants were voluntarily interviewed. They were asked about their opinions on the Buddhist ‘Learned –ship’ principle in enhancing their listening and speaking.

Data Analysis

Data in this study consist of two types; quantitative data, pre-test and post-test, and qualitative data obtained from the interview. The first type of data was analyzed with descriptive statistics, average, percentage, and standard deviation and was tabulated. The data from the interview was analyzed using content analysis.

Research Results

Findings in this study are divided into two parts; quantitative data and qualitative one.

Quantitative data

Findings revealed that listening and speaking skills of the participants were noticeably improved and Buddhist principle of learned-ship was highly effective in enhancing listening and speaking skills along with vocabulary retention as shown from the following findings;

Table 1

Summary of listening scores of pretest and posttest

Score	Number of students	Full score	Obtained score	μ Average	S.D.	%
Pretest score (E ₁)	46	4600	2267	49.28	6.02	49.28
Posttest Score (E ₂)	46	4600	3586	77.96	8.50	77.96

The above table 1-2 shows that the application of Buddhist principle was effective in terms of enhancing listening skill. The post-test score in listening was higher than that of the scores of the pre-test as clearly presented in average, standard deviation and percentage.

Table 2

Summary of speaking scores of pretest and posttest

Score	Number of students	Full score	Obtained score	μ Average	S.D.	%
Pretest score (E_1)	46	4600	2296	49.91	6.45	49.91
Posttest Score (E_2)	46	4600	3586	77.15	7.98	77.15

The above comparative table 2 shows that the application of Buddhist principle was effective in terms of enhancing speaking skills. The post-test score in listening was higher than that of the scores of the pre-test as clearly presented in average, standard deviation and percentage.

Qualitative data

The qualitative data obtained from an in-depth interview. Ten participants were voluntarily interviewed with questions given below. The answers given by ten participants were analyzed and grouped into overall themes according to the questions.

1. The students' listening skills after following the processes of Buddhist principle on 'Learned-ship'

The students generally are afraid of learning English. They have fear to make mistakes. Their listening skill is rather poor, especially English. They listen but they cannot understand, then we have no motivation to listen any further. They have never listened to something repeatedly with critical analysis of what they listen. They rarely note down what we listen. They usually rarely pay attention to what they listen. This Buddhist method trains them to know how to listen, think critically about ideas and contents of what they were assigned to listen. After they critically analyze, they know that our memory starts working. For example, they start speaking practice and

do many language drills. Listen once only is not enough, according to Buddhist principle on learned-ship. Repetition on listening helps us think critically and make them comprehend some contents of the video, some words, pronunciation, and expression. Their process of learning language based on Buddhist principle starts from listening (many times), then their mental activity such as analysis followed by memorization and verbal drilling language forms.

2. The heart of principle for language development

According to students' opinions, Buddhist principles on 'learned-ship gave them a lot for training speaking skills. That is the repeated listening. They listen to words with right pronunciation with a clear accent in slow speed of speaking. The speed of speaking is so slow that they can get familiar with words and expressions although they do not understand the meaning of words. From the slow speed of speaking, they can speak after or imitate pronunciation or accent. After two or three videos we listen, they can learn lots of things. They know how to pronounce. Then, they try to find the meanings of each word unfamiliar to them in a dictionary. After knowing the meaning and they can say those words, they memorize them and they can use them for a certain extent. Their exploration was as follows:

[Listening think → analyzing → interpreting → drills retaining → for future use] ↗

They can also listen to speaking speed by native speakers although they do not understand all. Their teacher advises and recommends them to watch soundtrack movies.

Discussion

The following points based on the research results were discussed:

Quantitative data

Results in quantitative data indicated the positive effects of the application of Buddhist principle in terms of enhancing listening skill. According to Buddhist principle on the significance of listening, only well and attentive listening can lead to knowledge. In the process of listening

based on Buddhist principle, EFL learners gathered information from assigned digital /audio devices by attentive or active listening, then they were able to retain or remember important ideas or point after attentively listening. This is consistent with White's article on listening skills and memory (2015) according to the writer, listening also can increase one's memorization when one is actively engaged and focused in listening it is much easier to absorb the information into one's memory. Also, Proctor (2017) points out the significance of active listening as a tool for improving one's memory. After the process of repetition of listening, EFL students verbally practice(Drills), then they look over what they listen with the mind in the analytical way or critical thinking, then try to speak what they have listened following the language patterns and expressions. So listening is the foundation of other language skills, especially speaking. It is accorded with the article in Effortless Englishclub.com "In reality, the only way to develop fluency in speaking is by huge amounts of listening, and then practicing". In real teaching, both skills: listening, and speaking co-occur and they are not exclusive. It is clearly stated in studies confirming that teaching both speaking and listening in an integrative way can bring more effective results in speaking and listening. This corresponds to the finding of a study by Tavit (2010) on the integration of two skills, listening and speaking. At the end of the study, the group practicing the skills in integration was found to be more successful, observing from their posttest scores.

Qualitative data

The qualitative data obtained from an in-depth interview. Ten participants provided their opinions. Content analysis from interview indicates participants' satisfaction on the effectiveness of Buddhist leadership principle in enhancing their listening and speaking skills. According to their views, Buddhist principle helped them think critically and memorize together with drills.

Conclusion

Participants in the study were aware and attentive on what they listen and aspect of metacognition strategies work well with the Buddhist principle in listening context. The process of

Buddhist principle also, to some extent, helps them learn new vocabulary and retain for the future use. The same process can be employed with other skills like reading and writing as the process of the Buddhist principle can enhance the said skills as well. The nutshell of the Buddhist principle ‘Learned-ship’ lies in mental activity along with learners’ persistent practice with understanding.

Recommendations

This study was conducted employing the Buddhist principle focusing on two skills, listening and speaking. It is advisable to use the principle with other language skills.

References

- Adler, R., Rosenfeld, L., & Proctor, R. (2001). *Interplay: the process of interpersonal communicating* (8th ed), Fort Worth, TX: Harcourt.
- Ahmed, R. (n.d.). *Five essential listening skills for English learners*. Retrieved on June 14, 2016 from <https://www.britishcouncil.org/voices-magazine/five-essential-listening-skills-english-learners>
- Anderson, N.J. (2002). The role of metacognition in second language teaching and learning. *ERIC Digest*, April 2002, pp. 3-4
- Andrade, M. E. A. D. (2006). *Improving How Listening Skills are Taught in the EFL Classroom: Guidelines for Producing Better Speakers of the English Language*.
- Bailey, K. M., & Savage, L. (Eds.). (1994). *New ways in teaching speaking*. Alexandria, VA: Teachers of English to Speakers of Other Languages, Inc.
- Canale, M. & Swain, M. (1980). Theoretical bases of communicative to second language testing and teaching. *Applied Linguistics* 1(1), pp.1-47.
- Huei-Chun, T. (1998). A Study of EFL Listening Comprehension Strategies. *Eric*. 1-19.
- Hymes, D. H. (1972). On Communicative Competence. In Pride, J. B., & Holmes, J. (Eds.), *Sociolinguistics*, 269-293. Baltimore, USA: Penguin Education, Penguin Books Ltd.

- Lazaraton, A. (2001). Teaching oral skills. In M. Celce-Murcia (Ed.), *Teaching English as a Second or Foreign Language* (pp. 103-115). Boston: Heinle & Heinle
- Listening Skills. (n.d.). Retrieved June 14, 2016, from
<http://www.skillsyouneed.com/ips/listening-skills.html#ixzz4BWoreMZ4>
- Mendelsohn, D. (1998). Teaching listening. *Annual Review of Applied Linguistics*, 18, pp.81-101.
- Proctor, E. (2017). *What did you say? - The Importance of being an active listener Tools to increase your active listening skills*. Retrieved on April 4, 2018 from
http://msue.anr.msu.edu/news/what_did_you_say_the_importance_of_being_an_active_listener.
- Promwong, C. (2003). *Tutorial series of teaching elementary units 8-15*. (20th Edition). Bangkok: Sukhothai Thammatirat University.
- How to improve English speaking skills. Retrieved on April 4, 2018 from
<https://effortlessenglishclub.com/improve-english-speaking-skills>
- Rachel Naomi Remen, M.D. (n.d.). Retrieved on June 14, 2016, from
<http://www.awaken.com/2013/06/rachel-naomi-remen/>
- Renukadevi, D. (2014). Role of Listening in Language Acquisition; the Challenges & Strategies for Teaching Listening. *International Journal of Education and Information studies*. 4(1), pp. 59-63.
- Ridley, D.S., Schutz, P.A., Glanz, R.S. & Weinstein, C.E., 1992, "Self-regulated learning: the interactive influence of metacognitive awareness and goal-setting", *Journal of Experimental Education*. 60(4), pp.293-306.
- Strategies for Developing Listening Skills. (n.d.). Retrieved on June 14, 2016 from
<http://www.nclrc.org/essentials/listening/stratlisten.htm>
- Tyagi, B. (2013). Listening: An important skill and its various aspects. *An International Journal in English*. 12: 1-8.

- Tavil, Z. M. (2010). Integrating listening and speaking skills to facilitate English language learners' communicative competence. *Procedia Social and Behavioral Sciences*. 9: 765–770.
- Ulum, Ömer. (2015). Listening: The ignored skill in EFL context. *International Journal of Humanities Social Sciences and Education*.
- White, R. (2015). Listening skills and memory. Retrieved on June 20, 2016 from <http://memorise.org/brain-articles/listening-skills-memory>.
- Wenden, A. (1986). What do second language learners know about their language learning? A second look at the retrospective account. *Applied Linguistics*. 7(2), pp.186–205.

Buddhist Text

AN III - Anguttara Nikaya DN III - Dighanikaya Vbh – Vibhanga

Listening Rubric for Pretest and Posttest

Direction: Students will LISTEN to a series of spoken directions and/or information in VOA News Video in order to complete a word, words, phrases, sentences, expression (100 points)

Aspects	Area of concern 1-25 pts	Needs work 26-50 pts	Good 51-75 pts	Very good 76-100 pts	Total points
Ability to focus	The student was not able to concentrate on the listening task and was easily distracted and inattentive.	The student found it difficult to concentrate on the listening task but was able to attend occasionally.	The student was mostly attentive and usually able to listen with good concentration.	The student was able to concentrate fully and listen very attentively throughout the assessment.	
General understanding	The student did not understand enough vocabulary or information to answer the questions.	While the student did not understand a lot of the vocabulary and information, he/she was able to complete some of the questions.	The student showed a good general understanding of the vocabulary and information, with most	The student showed a very good general understanding of all vocabulary and information,	

			questions completed.	completing all the questions.	
Listening for details	The student was unable to grasp specific details when listening and did not include them in the answers.	Although the student showed a limited ability to listen for details, specific information was occasionally included.	The student was able to include most specific information and details in his/her answers.	The student included all the specific information and details in his/her answers.	
Accuracy of answers	The student's answers were mostly left out or unrelated to the information given.	The student included a small amount of information, inaccurate.	Answers were mostly accurate with an only a few errors.	The content was always accurate and related to the information given.	

Excerpted and adapted from <https://www.rcampus.com/rubricshowc.cfm?sp=yes&code=L95572&>

Speaking Rubric for Pretest and Posttest

Criteria	4 Excellent (76-100 point)	3 Good (51-75 point)	2 Satisfactory (26-50 point)	1 Needs Improvement (1-25 point)
Grammar	The student was able to express his/her ideas with ease in proper sentence grammar structure	The student was able to express his/ her ideas fairly with grammatical mistakes and can correct himself/herself.	The student was able to express his/her ideas adequately with often inconsistencies in sentence structure	The student was difficult to understand and had a hard time communicating his/ her ideas because of grammar mistakes.
Pronunciation	Pronunciation was very clear and easy to understand. No errors in pronunciation impeding comprehension.	Pronunciation was good and did not interfere with communication. A few errors in pronunciation rarely hinder comprehension.	The student was slightly unclear with pronunciation at times but generally is fair. Occasional pronunciation errors cause certain confusion or misunderstanding.	The student was difficult to understand, quiet in speaking, unclear in pronunciation. Frequent pronunciation errors cause consistent confusion or misunderstanding.

Vocabulary	Rich, precise and impressive usage of vocabulary words learned in class and beyond of class.	Student utilized the words learned in class, in an accurate manner for the situation given.	The student was able to use broad vocabulary words but was lacking, making him/her repetitive and cannot expand on his/her ideas.	The student had inadequate vocabulary words to express his/her ideas properly, which hindered the students in responding.
Fluency	Speech is effortless and smooth and with speed that comes close to that of a native speaker. No hesitancy or rephrasing.	Speech is mostly smooth but with some hesitation and unevenness caused primarily by rephrasing and groping for words.	Speech is slow and often hesitant and irregular. Sentences may be left uncompleted, but the student is able to continue.	Speech is very slow, stumbling, nervous, and uncertain with responses. Difficult for a listener to understand.
Effort	excellent	Good	Fair	Poor

Adapted from <http://www.rcampus.com/rubricshowc.cfm?sp=yes&code=L47B46>

Author

Dr. Singkham Rakpa

School of Liberal Arts, University of Phayao, Thailand

E-mail: s.rakpa@gmail.com

ศึกษาและพัฒนารูปแบบนวัตกรรมการสื่อสารภาษาอังกฤษอย่างมีส่วนร่วม
เพื่อเพิ่มศักยภาพของบุคลากรผู้สากล: กรณีศึกษาบุคลากรสายสนับสนุน
ของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

**A Study and Development of a Model of Participatory English Communication
Innovation to Enhance Potential of Personnel to the International: A Case
Study of Buriram Rajabhat University's Support Personnel**

จันทร์สุดา บุญตรี¹

Jansuda Boontree

¹สาขาวิชาภาษาอังกฤษธุรกิจ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

Business English Program, Faculty of Humanities and Social Sciences,

Buriram Rajabhat University

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้คือ 1) เพื่อศึกษาความต้องการใช้ภาษาอังกฤษของบุคลากรสายสนับสนุนของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ 2) เพื่อพัฒนารูปแบบนวัตกรรมการสื่อสารภาษาอังกฤษอย่างมีส่วนร่วมสำหรับบุคลากรสายสนับสนุน และ 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อรูปแบบนวัตกรรมการสื่อสารภาษาอังกฤษสำหรับบุคลากรสายสนับสนุนที่พัฒนาขึ้น ประชากรคือบุคลากรสายสนับสนุนของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ จำนวน 359 คน กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยบุคลากรสายสนับสนุน จำนวน 120 คน คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ แบบสอบถาม แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม รูปแบบนวัตกรรมการสื่อสารภาษาอังกฤษ แบบประเมินนวัตกรรม และ แบบสอบถามความพึงพอใจ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติพรรณนา คือค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) บุคลากรสายสนับสนุนของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ต้องการนวัตกรรมการสื่อสารภาษาอังกฤษที่เป็นหนังสือเล่มเล็กอยู่ในระดับมากที่สุด ด้วยค่าเฉลี่ย 4.59 และตามด้วยซีดีเสียงอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน ด้วยค่าเฉลี่ย 4.54 และวิดีโอเทป อยู่ในระดับมาก ด้วยค่าเฉลี่ย 3.82 ตามลำดับ 2) กลุ่มตัวอย่างต้องการหัวข้อ

ภาษาอังกฤษตามหน้าที่การงานและความรับผิดชอบของแต่ละคน เช่น การขอความช่วยเหลือ การโทรศัพท์ และการกล่าวขอบคุณและการกล่าวลา เป็นต้น 3) ด้านการประเมินนวัตกรรมการสื่อสารภาษาอังกฤษ ผู้เชี่ยวชาญประเมินนวัตกรรมการสื่อสารภาษาอังกฤษโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ด้วยค่าเฉลี่ย 4.34 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านเนื้อหา อยู่ในระดับมาก ด้วยค่าเฉลี่ย 4.38 ตามด้วยด้านซีดีเสียงภาษาอังกฤษอยู่ในระดับมาก ด้วยค่าเฉลี่ย 4.34 และด้านรูปเล่ม อยู่ในระดับมากเช่นกัน ด้วยค่าเฉลี่ย 4.25 ตามลำดับ 4) ด้านความพึงพอใจต่อนวัตกรรมการสื่อสารภาษาอังกฤษ บุคลากรสายสนับสนุนมีความพึงพอใจต่อนวัตกรรมการสื่อสารภาษาอังกฤษโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้วยค่าเฉลี่ย 4.53 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านรูปเล่ม อยู่ในระดับมากที่สุด ด้วยค่าเฉลี่ย 4.62 ตามด้วยด้านเนื้อหา อยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน ด้วยค่าเฉลี่ย 4.53 และด้านซีดีเสียงภาษาอังกฤษ อยู่ในระดับมาก ด้วยค่าเฉลี่ย 4.44 ตามลำดับ

คำสำคัญ: รูปแบบนวัตกรรม, การสื่อสารภาษาอังกฤษ, ศักยภาพด้านภาษาอังกฤษ

Abstract

The purposes of this research were 1) to study problems and needs in using English of Buriram Rajabhat University (BRU) support personnel, 2) to develop a model of participatory English communication innovation for the support personnel, and 3) to study satisfaction with the developed model. The population were 359 support personnel. The samples were 120 people selected by a purposive sampling method. The tools used to collect data were a questionnaire, group discussion, a model of English communication innovation, an innovation evaluation form, and a satisfaction questionnaire. The quantitative data were analyzed by using the descriptive statistics i.e., percentage, mean, and standard deviation. The qualitative data were analyzed via content analysis. The results revealed that 1) the support personnel needed the participatory English communication innovation in a form of a booklet at the highest level with the average of 4.59, in a form of audio CD at the highest level with the average of 4.54, and in a form of video at a high level with the average of 3.82, respectively. 2) They needed English topics in line with their jobs and responsibilities such as *asking for help, telephoning, and saying thank you and good bye,*

etc. 3) For an evaluation of the English communication innovation for the support personnel, the experts evaluated the innovation at the highest level with the average of 4.34 in overall aspect. When considering in each aspect, it was found that a content aspect was at a high level with the average of 4.38, followed by an English audio CD at a high level with the average of 4.34, as well as a booklet with the average of 4.25, respectively. 4) Regarding their satisfaction with the English communication innovation, they had overall satisfaction at the highest level with the average of 4.53. When considering in each aspect, it was found as follows: a booklet aspect was at the highest level with the average of 4.62, a content aspect was at the highest level with the average of 4.53, and an English audio CD aspect was at a high level with the average of 4.44, respectively.

Keywords: innovation model, English communication, English potential

บทนำ

ภาษาอังกฤษเป็นภาษาสากลที่หลายประเทศทั่วโลกใช้เป็นเครื่องมือสื่อสารทั้งในฐานะเป็นภาษาที่สอง (Second language) และภาษาต่างประเทศ (Foreign language) บางประเทศได้ใช้ภาษาอังกฤษในฐานะเป็นภาษาที่ใช้เป็นทางการ (Official language) (Naunton, 2005: 7) นอกจากนั้นประชาชนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (อาเซียน) ก็ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาในการทำงานอีกด้วยตามที่ระบุไว้ในกฎบัตรอาเซียน (ASEAN charter) ข้อที่ 34 ว่า The working language of ASEAN shall be English สำหรับประเทศไทยใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ (Foreign language) และเป็นภาษาที่คนไทยใช้มากกว่าภาษาต่างประเทศอื่นๆ (Kullawanit & Surasiansang, 2006: 14) การใช้ภาษาอังกฤษในประเทศไทยเป็นไปตามวัตถุประสงค์เฉพาะ เช่น ภาษาอังกฤษสำหรับธุรกิจ การค้า การลงทุน งานวิชาการ และวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี ซึ่งเนื้อหาของภาษาอังกฤษเพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะนี้ถูกออกแบบมาเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนทั้งด้านหัวข้อและเนื้อหา และมีความสัมพันธ์กับอาชีพของ Hutchinson and Waters (1988: 18-19) กล่าวว่าภาษาอังกฤษเพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะมุ่งเน้นไปที่ความต้องการของผู้เรียน ซึ่งอาจจะเป็นความต้องการที่แตกต่างกันและเป็นวัตถุประสงค์เฉพาะกลุ่ม

นวัตกรรมคือการนำวิธี แนวคิด หรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ เข้ามาใช้และเปลี่ยนแปลงวิธีเดิมกลับมาพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ หรือนำวิธีการที่คิดว่าไม่ใช้แล้วกลับมาพัฒนาขึ้นใหม่แล้วใช้อีกครั้งเพื่อให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงกว่าเดิม ทั้งยังช่วยประหยัดเวลาและแรงงานอีกด้วย (Sophirak, 2003; Wattanatham, 2011) การพัฒนานวัตกรรมสามารถนำมาปรับใช้กับการออกแบบหลักสูตรได้ 6 ขั้นตอนคือ 1) การสำรวจความต้องการของผู้เรียน 2) การระบุวัตถุประสงค์ของหลักสูตรให้ชัดเจนตรงตามความต้องการของผู้เรียน 3) การเลือกพัฒนาหลักสูตรที่ตรงตามความต้องการนั้น 4) การลงมือผลิตหลักสูตร 5) การนำหลักสูตรไปใช้ และ 6) ประเมินผลหลักสูตร (Yalden, 1996) นวัตกรรมท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมความสามารถการใช้ภาษาอังกฤษสร้างและพัฒนาขึ้นโดยการสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการใช้ภาษาอังกฤษในอาชีพต่างๆ ของบุคลากร และการเปิดเวทีสาธารณะเพื่อระดมความคิดเห็นในการสร้างนวัตกรรมท้องถิ่น โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญและกลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมประชุม ในการสร้างนวัตกรรมท้องถิ่นนั้น มีขั้นตอนดังนี้คือสร้างนวัตกรรมท้องถิ่นฉบับร่าง และนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและแก้ไขเพื่อให้ได้นวัตกรรมท้องถิ่นที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย (Kaewpanchurang, 2010) นวัตกรรมการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวมีหลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับความต้องการของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ นวัตกรรมนั้นๆ เช่น หนังสือเล่มเล็ก หนังสือคู่มือ เทปบันทึกเสียง และ CD/VCD โบรชัวร์ แผ่นพับ เป็นต้น

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ เป็นมหาวิทยาลัยเพื่อการท้องถิ่นที่มุ่งจัดการศึกษาให้ได้มาตรฐานสากล ดังนั้น มหาวิทยาลัยจึงได้มีนโยบายที่มุ่งส่งเสริมความเป็นนานาชาติ (Internationalization) โดยการกำหนดกลยุทธ์และแผนปฏิบัติการต่างๆ เช่น การแสวงหาความร่วมมือทางวิชาการด้วยการลงนามบันทึกความเข้าใจ (MoU) กับมหาวิทยาลัยทั้งในและนอกอาเซียน การจัดโครงการพัฒนาบุคลากรให้สอนเป็นภาษาอังกฤษ การจัดซื้อโปรแกรมเรียนภาษาอังกฤษ (English Discovery Online) และการจัดประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ (National and international conference) เป็นต้น ซึ่งเป็นไปตามประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 6: พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานอาจารย์และบุคลากรทุกระดับสู่การปฏิบัติงานอย่างมืออาชีพสู่มาตรฐานสากล มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์มีบุคลากรทั้งหมด 782 คน โดยแบ่งเป็น 1) บุคลากรสายผู้สอน จำนวน 423 คน และ 2) บุคลากรสายสนับสนุน จำนวน 359 คน และจากจำนวนทั้งหมด 782 คน แบ่งเป็น

บุคลากรที่เป็น 1) ข้าราชการ จำนวน 117 คน 2) พนักงานราชการ จำนวน 36 คน 3) พนักงานมหาวิทยาลัย จำนวน 477 คน 4) ลูกจ้างประจำ จำนวน 9 คน และ 5) บุคลากรสายอื่นๆ จำนวน 143 คน จากการสำรวจความพร้อมของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ในการเข้าสู่ความเป็นนานาชาติ เบื้องต้นพบว่า บุคลากรสายสนับสนุน มีความสามารถทางภาษาอังกฤษอยู่ในระดับต้น และมีความต้องการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อให้สามารถติดต่อสื่อสารกับชาวต่างชาติที่เข้ามาใช้บริการในหน่วยงานต่างๆ ภายในมหาวิทยาลัยได้

ด้วยหลักการและเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจทำวิจัย เรื่อง “ศึกษาและพัฒนา รูปแบบนวัตกรรมการสื่อสารภาษาอังกฤษอย่างมีส่วนร่วมเพื่อเพิ่มศักยภาพของบุคลากรสู่สากล: กรณีศึกษาบุคลากรสายสนับสนุนของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์” ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้จะช่วยส่งเสริมและเพิ่มศักยภาพด้านการสื่อสารภาษาอังกฤษให้กับบุคลากรสายสนับสนุนของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์เพื่อเข้าสู่ความเป็นนานาชาติในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมั่นใจ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการใช้ภาษาอังกฤษของบุคลากรสายสนับสนุนของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
2. เพื่อพัฒนารูปแบบนวัตกรรมการสื่อสารภาษาอังกฤษอย่างมีส่วนร่วมสำหรับบุคลากรสายสนับสนุน และ
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อรูปแบบนวัตกรรมการสื่อสารภาษาอังกฤษอย่างมีส่วนร่วมสำหรับบุคลากรสายสนับสนุนที่พัฒนาขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรคือบุคลากรสายสนับสนุนของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ จำนวน 359 คน กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยบุคลากรสายสนับสนุน จำนวน 120 คน โดยแบ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม 100 คน และ กลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมสนทนากลุ่ม จำนวน 20 คน การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ 1) แบบสอบถาม (Questionnaire) 2) แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion form) 3) รูปแบบนวัตกรรมการสื่อสาร

ภาษาอังกฤษ (Innovation for English communication) 4) แบบประเมินนวัตกรรม (Innovation assessment form) และ 5) แบบสอบถามความพึงพอใจ (Satisfaction questionnaire)

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ แบบสอบถาม แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม รูปแบบนวัตกรรมการสื่อสารภาษาอังกฤษ แบบประเมินนวัตกรรม และ แบบสอบถามความพึงพอใจ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติพรรณนา คือค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

แบบสอบถามนี้แบ่งออกเป็น 5 ส่วนคือ ส่วนที่ 1: ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2: ความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการใช้ภาษาอังกฤษของบุคลากรสายสนับสนุน ส่วนที่ 3: ความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการหัวข้อเพื่อฝึกทักษะภาษาอังกฤษสำหรับบุคลากรสายสนับสนุน ส่วนที่ 4: ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบนวัตกรรมการสื่อสารภาษาอังกฤษที่เหมาะสมสำหรับบุคลากรสายสนับสนุน และส่วนที่ 5: ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะทั่วไป

แบบสนทนากลุ่ม ประกอบด้วย 3 ส่วนย่อยคือ ส่วนที่ 1 เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ร่วมสนทนา ส่วนที่ 2 เกี่ยวกับประเด็นคำถามในการสนทนากับบุคลากรสายสนับสนุนของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์เกี่ยวกับปัญหาและความต้องการใช้ภาษาอังกฤษ และรูปแบบนวัตกรรมการสื่อสารภาษาอังกฤษ และส่วนที่ 3 เกี่ยวกับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

แบบประเมินนวัตกรรมการสื่อสารภาษาอังกฤษอย่างมีส่วนร่วมเพื่อเพิ่มศักยภาพของบุคลากรสายสนับสนุนสู่สากลโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 4 คน ประกอบด้วย 2 ตอนหลักคือตอนที่ 1 เป็นคำถามปลายปิด (Close-ended question) ประกอบด้วย 3 ด้านคือ ด้านรูปเล่ม จำนวน 4 ข้อคำถาม ด้านเนื้อหา จำนวน 7 ข้อคำถาม และด้านซีดีเสียงภาษาอังกฤษ จำนวน 3 ข้อคำถาม รวมทั้งหมดเป็น 14 ข้อคำถาม และตอนที่ 2 เป็นคำถามปลายเปิด (Open-ended question) เกี่ยวกับความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะอื่นๆ ของผู้เชี่ยวชาญ

การสร้างและตรวจคุณภาพเครื่องมือวิจัยมีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1: ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาและความต้องการด้านภาษาอังกฤษ การพัฒนารูปแบบนวัตกรรมการสื่อสารภาษาอังกฤษ และความพึงพอใจนวัตกรรม ขั้นตอนที่ 2: นำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 มาจัดทำเครื่องมือวิจัยโดยกำหนดเป็นแบบสำรวจรายการ (Checklist) และแบบปลายเปิด (Open-ended form)

ขั้นตอนที่ 3: นำเครื่องมือวิจัยที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คนตรวจสอบความเหมาะสมของภาษาที่ใช้และความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) แล้วนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item–Objective Congruence หรือ IOC) ได้ค่า IOC ระหว่าง 0.67-1.00 ซึ่งถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่สามารถนำเครื่องมือวิจัยไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างได้

ขั้นตอนที่ 4: นำเครื่องมือวิจัยมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำไปทดลอง (try out) กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่างคือบุคลากรของมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ จำนวน 20 คน โดยเป็นผู้บริหาร 5 คน และบุคลากรสายสนับสนุน 15 คน

ตอนที่ 5: นำผลที่ได้จากการทดลองมาวิเคราะห์และปรับปรุงแก้ไข แล้วนำเครื่องมือวิจัยไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคลากรสายสนับสนุนมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติพรรณนา คือค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสามารถนำเสนอไปตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

ตารางที่ 1

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	40	40
หญิง	60	60
รวม	100	100

จากตารางที่ 1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 60 เป็นเพศหญิง และร้อยละ 40 เป็นเพศชาย

ตารางที่ 2

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอายุ

อายุ	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 25 ปี	5	5
26-35 ปี	48	48
36-45 ปี	37	37
46-55 ปี	10	10
รวม	100	100

จากตารางที่ 2 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีอายุระหว่าง 26-35 ปี คิดเป็นร้อยละ 48 รองลงมา คือมีอายุระหว่าง 36-45 ปี คิดเป็นร้อยละ 37 มีอายุระหว่าง 46-55 ปี คิดเป็นร้อยละ 10 และอายุต่ำกว่า 25 ปี คิดเป็นร้อยละ 5 ตามลำดับ

ตารางที่ 3

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
มัธยมศึกษาตอนต้น	2	2
มัธยมศึกษาตอนปลาย	1	1
ปวช.	1	1
ปวศ.	3	3
ปริญญาตรี	64	64
สูงกว่าปริญญาตรี	29	29
รวม	100	100

จากตารางที่ 3 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 64 รองลงมาอยู่ในระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 29 และอยู่ในระดับ ปวส. คิดเป็นร้อยละ 3 ตามลำดับ

ตารางที่ 4

ความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการใช้ภาษาอังกฤษของบุคลากรสายสนับสนุน

ความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการใช้ภาษาอังกฤษ	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
ท่านคิดว่าภาษาอังกฤษมีความจำเป็นต่อการปฏิบัติหน้าที่	4.18	0.85	มาก
ท่านคิดว่าทักษะการพูด (Speaking skill) มีความจำเป็นต่อการปฏิบัติหน้าที่	4.06	0.80	มาก
ท่านคิดว่าทักษะการฟัง (Listening skill) มีความจำเป็นต่อการปฏิบัติหน้าที่	4.07	0.78	มาก
ท่านคิดว่าทักษะการอ่าน (Reading skill) มีความจำเป็นต่อการปฏิบัติหน้าที่	3.98	0.84	มาก
ท่านคิดว่าทักษะการเขียน (Writing skill) มีความจำเป็นต่อการปฏิบัติหน้าที่	3.90	0.84	มาก
ท่านคิดว่าหลักไวยากรณ์ (Grammar) มีความจำเป็นต่อการปฏิบัติหน้าที่	3.82	0.9.1	มาก

จากตารางที่ 4 พบว่า บุคลากรส่วนใหญ่คิดว่าภาษาอังกฤษมีความจำเป็นต่อการปฏิบัติหน้าที่ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.18$) รองลงมาคือ ทักษะการฟัง (Listening skill) และทักษะการพูด (Speaking skill) มีค่าเฉลี่ยที่อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.07$) และ ($\bar{X} = 4.06$) ตามลำดับ

ตารางที่ 5

ความคิดเห็นเกี่ยวกับเนื้อหาเพื่อฝึกทักษะภาษาอังกฤษสำหรับบุคลากรสายสนับสนุน

ความคิดเห็นเกี่ยวกับเนื้อหาเพื่อฝึกทักษะภาษาอังกฤษ	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
ท่านคิดว่าคำศัพท์และโครงสร้างภาษาอังกฤษทั่วไปมีความจำเป็นต่อการปฏิบัติงาน	4.12	0.78	มาก
ท่านคิดว่าบทสนทนาภาษาอังกฤษทั่วไปมีความจำเป็นต่อการปฏิบัติงาน	4.10	0.84	มาก
ท่านคิดว่าคำศัพท์และโครงสร้างภาษาอังกฤษเกี่ยวกับงานที่ทำอยู่มีความจำเป็นต่อการปฏิบัติงาน	4.19	0.78	มาก
ท่านคิดว่าบทสนทนาภาษาอังกฤษเกี่ยวกับงานที่ทำอยู่มีความจำเป็นต่อการปฏิบัติงาน	4.06	0.83	มาก
ท่านคิดว่าเนื้อหาอื่น ๆ มีความจำเป็นในการฝึกทักษะภาษาอังกฤษ	3.98	0.84	มาก

จากตารางที่ 5 พบว่า บุคลากรสายสนับสนุนมีความคิดเห็นว่าคำศัพท์และโครงสร้างภาษาอังกฤษเกี่ยวกับงานที่ทำอยู่มีความจำเป็นต่อการปฏิบัติงาน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.19$) รองลงมาคือคำศัพท์ และโครงสร้างภาษาอังกฤษทั่วไปมีความจำเป็นต่อการปฏิบัติงาน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.12$) และบทสนทนาภาษาอังกฤษทั่วไปมีความจำเป็นต่อการปฏิบัติงาน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.10$) ตามลำดับ

ตารางที่ 6

ความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการหัวข้อเพื่อฝึกทักษะภาษาอังกฤษสำหรับบุคลากรสายสนับสนุน

ความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการหัวข้อเพื่อฝึกทักษะภาษาอังกฤษ	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
การทักทาย	4.37	0.76	มาก
การกล่าวขอบคุณและการกล่าวลา	4.40	0.68	มาก
การขอโทษ	4.36	0.65	มาก
การปฏิเสธอย่างสุภาพ	4.29	0.70	มาก
การแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว	4.19	0.87	มาก
การขอความช่วยเหลือ	4.44	0.70	มาก
การถามเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย	4.13	0.88	มาก
การนัดหมาย	4.23	0.86	มาก
การถามเวลา	4.24	0.87	มาก
การถามทางและบอกทิศทาง	4.24	0.81	มาก
การขอให้พูดซ้ำ	4.28	0.75	มาก
การโทรศัพท์	4.44	0.72	มาก

จากตารางที่ 6 พบว่า บุคลากรส่วนใหญ่ต้องการฝึกทักษะภาษาอังกฤษในหัวข้อ การขอความช่วยเหลือ และ การโทรศัพท์ อยู่ในระดับมากเท่ากัน ($\bar{X} = 4.44$) รองลงมาคือ การกล่าวขอบคุณและการกล่าวลา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.40$) และ การทักทาย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.37$) ตามลำดับ

ตารางที่ 7

ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบนวัตกรรมที่เหมาะสมกับการฝึกฝนภาษาอังกฤษสำหรับบุคลากรสายสนับสนุน

รูปแบบนวัตกรรมที่เหมาะสมกับการฝึกฝนภาษาอังกฤษ	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
หนังสือเล่มเล็ก	4.59	0.58	มากที่สุด
เทปเสียง/ซีดี	4.54	0.61	มากที่สุด
แผ่นพับ	3.67	1.30	มาก
วิดีโอเทป	3.82	1.35	มาก
อื่นๆ	3.44	1.29	มาก

จากตารางที่ 7 พบว่า รูปแบบนวัตกรรมที่บุคลากรสายสนับสนุนส่วนใหญ่คิดว่าเหมาะสมกับการฝึกฝนภาษาอังกฤษเป็นหนังสือเล่มเล็ก อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.59$) รองลงมาคือ เทปเสียง/ซีดี อยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน ($\bar{X} = 4.54$) และวิดีโอเทป อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.67$) ตามลำดับ

การสนทนากลุ่มสำหรับบุคลากรสายสนับสนุนเกี่ยวกับรูปแบบนวัตกรรมการสื่อสารภาษาอังกฤษ

1. ท่านมีปัญหาทักษะภาษาอังกฤษหรือไม่ และท่านต้องการฝึกทักษะใดมากที่สุด
 ผู้เข้าร่วมสนทนาส่วนมากบอกว่ามีปัญหาภาษาอังกฤษทุกทักษะ ทั้งฟัง พูด อ่าน เขียน โครงสร้างภาษา และไวยากรณ์ แต่ต้องการฝึกทักษะการพูดและการฟังมากที่สุดเพราะมีโอกาสใช้สองทักษะนี้มากกว่าทักษะอื่นๆ

2. ท่านคิดว่าบุคลากรสายสนับสนุนมีความจำเป็นต้องเรียนรู้ภาษาอังกฤษหรือไม่ เพราะอะไร

ผู้เข้าร่วมสนทนาส่วนมากบอกว่าอยากเรียนและฝึกฝนภาษาอังกฤษ เพราะภาษาอังกฤษมีความจำเป็นมาก และในแต่ละปีก็มีชาวต่างประเทศมาเยี่ยม/มาประชุมที่มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์เป็นจำนวนมาก ถ้าสามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้ก็จะช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่ชาวต่างประเทศได้เป็นอย่างดี

3. ท่านคิดว่าภาษาอังกฤษมีความจำเป็นต่อการเข้าสู่สากลหรือความเป็นนานาชาติหรือไม่ เพราะอะไร

ผู้เข้าร่วมสนทนาล้วนมากบอกว่าภาษาอังกฤษมีความจำเป็นในการเข้าสู่สากล เพราะภาษาอังกฤษเป็นภาษาสากลของโลกที่ใช้สื่อสารกันมากที่สุด

4. ท่านอยากเรียนรู้และฝึกฝนหัวข้อหรือเนื้อหาภาษาอังกฤษอะไรบ้าง เช่น การทักทาย การขอบคุณ การกล่าวลา เป็นต้น

ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มส่วนมากจากฝึกฝนภาษาอังกฤษที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การทักทาย การขอบคุณ การถามและบอกทิศทาง เป็นต้น

5. ท่านต้องการนวัตกรรมการสื่อสารภาษาอังกฤษหรือไม่ เพราะอะไร และนวัตกรรมควรเป็นรูปแบบไหนที่เหมาะสมกับท่าน

ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มอยากได้สื่อการเรียนภาษาอังกฤษที่ใช้ง่ายและพกพาสะดวก เช่น หนังสือเล่มเล็ก และอยากได้แผ่นซีดีเสียงเพื่อฝึกทักษะการฟังด้วย

ในส่วนความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับรูปแบบนวัตกรรมการสื่อสารภาษาอังกฤษคืออยากให้เขียนคำแปลเป็นภาษาไทยไปด้วย ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจเนื้อหามากยิ่งขึ้น มีการสรุปคำศัพท์ในส่วนท้ายของแต่ละบทเพื่อจะช่วยให้จำคำศัพท์ได้ และอยากให้มีการฝึกอบรมการสื่อสารภาษาอังกฤษแก่บุคลากรสายสนับสนุนด้วย

ตารางที่ 8

ผลประเมินนวัตกรรมการสื่อสารภาษาอังกฤษสำหรับบุคลากรสายสนับสนุน

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
ด้านรูปเล่ม			
นวัตกรรมมีรูปเล่มกะทัดรัด และพกพาได้สะดวก	4.50	0.58	มากที่สุด
ตัวหนังสือมีขนาดพอเหมาะ และอ่านง่าย	4.25	0.50	มาก
ภาพประกอบมีความหลากหลายและสื่อความหมายตรงกับบทสนทนา	4.00	0.00	มาก
รูปเล่มมีการจัดลำดับเนื้อหาได้ดี และเปิดหาข้อมูลได้ง่าย	4.25	0.50	มาก
รวม	4.25	0.40	มาก
ด้านเนื้อหา			
เนื้อหาสอดคล้องกับความต้องการของผู้บริหาร	4.25	0.50	มาก
เนื้อหามีความยากง่ายเหมาะสมกับระดับความรู้ความสามารถของบุคลากรสายสนับสนุน	4.25	0.96	มาก
เนื้อหาในแต่ละบทมีความยาวเหมาะสม	4.25	0.50	มาก
เนื้อหามีความหลากหลายในสถานการณ์ต่างๆ	4.50	0.58	มากที่สุด
ใช้ภาษาถูกต้องทั้งด้านคำศัพท์และโครงสร้าง	4.25	0.96	มาก
การแปลเนื้อหาในแต่ละบทเป็นภาษาไทยคู่กับภาษาอังกฤษช่วยให้เข้าใจเนื้อหาได้มากขึ้น	4.75	0.50	มากที่สุด
คำแปลภาษาไทยถูกต้องและสื่อความหมาย	4.25	0.96	มาก
รวม	4.38	0.67	มาก
ด้านซีดีเสียงภาษาอังกฤษ			
เสียงที่อ่านชัดเจนและถูกต้อง	4.25	0.96	มาก
เสียงที่อ่านมีระดับความเร็วพอดี	4.50	0.58	มากที่สุด
สำเนียงภาษาอังกฤษฟังเข้าใจง่าย	4.25	0.96	มาก
รวม	4.40	0.79	มาก
รวมทุกด้าน	4.34	0.62	มาก

จากตารางที่ 8 แสดงให้เห็นว่าโดยภาพรวมผู้เชี่ยวชาญประเมินนวัตกรรมภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับบุคลากรสายสนับสนุน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.34$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านเนื้อหา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.38$) ตามด้วยด้านจิตติเสียงภาษาอังกฤษ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.40$) และด้านรูปแบบ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.25$) ตามลำดับ

ตารางที่ 9

ผลการประเมินความพึงพอใจของบุคลากรสายสนับสนุนต่อนวัตกรรมการสื่อสารภาษาอังกฤษ

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
ด้านรูปแบบ			
นวัตกรรมมีรูปแบบกะทัดรัด และพกพาได้สะดวก	4.56	0.50	มากที่สุด
ตัวหนังสือมีขนาดพอเหมาะ และอ่านง่าย	4.63	0.49	มากที่สุด
ภาพประกอบมีความหลากหลายและสื่อความหมายตรงกับบทสนทนา	4.73	0.45	มากที่สุด
รูปแบบมีการจัดลำดับเนื้อหาได้ดี และเปิดหาข้อมูลได้ง่าย	4.56	0.63	มากที่สุด
รวม	4.62	0.52	มากที่สุด
ด้านเนื้อหา			
เนื้อหามีความยากง่ายเหมาะสมกับระดับความรู้ความสามารถของบุคลากรสายสนับสนุน	4.43	0.82	มาก
เนื้อหามีความยาวเหมาะสม	4.60	0.67	มากที่สุด
เนื้อหามีความหลากหลายในสถานการณ์ต่างๆ	4.63	0.66	มากที่สุด
เนื้อหา มีประโยชน์ทางวิชาการ	4.73	0.78	มากที่สุด
เนื้อหาสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้	4.40	0.81	มาก
นวัตกรรมช่วยพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อเข้าสู่สากลได้	4.36	0.81	มาก
รวม	4.53	0.76	มากที่สุด

ตารางที่ 9 (ต่อ)

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
ด้านชีวิตเสียงภาษาอังกฤษ			
1. เสียงที่อ่านชัดเจนและไม่สะดุด	4.53	0.82	มากที่สุด
2. เสียงที่อ่านมีระดับความเร็วพอดี	4.33	0.81	มาก
3. สำเนียงภาษาอังกฤษฟังเข้าใจง่าย	4.33	0.96	มาก
4. เสียงชีวิตช่วยพัฒนาทักษะการฟังได้เป็นอย่างดี	4.76	0.62	มากที่สุด
5. เสียงชีวิตช่วยให้มีความมั่นใจในการสื่อสารภาษาอังกฤษ	4.23	0.93	มาก
รวม	4.44	0.83	มาก
รวมทุกด้าน	4.53	0.71	มากที่สุด

จากตารางที่ 9 แสดงให้เห็นว่าโดยภาพรวมบุคลากรสายสนับสนุนมีความพึงพอใจต่อ
 นวัตกรรมการสื่อสารภาษาอังกฤษ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.53$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า
 ด้านรูปเล่ม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.62$) ตามด้วยด้านเนื้อหา อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.53$)
 และด้านชีวิตเสียงภาษาอังกฤษ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.44$) ตามลำดับ

อภิปรายผล

ผลวิจัยที่ค้นพบสามารถนำมาอภิปรายตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ด้านความความต้องการใช้ภาษาอังกฤษและด้านทักษะภาษาอังกฤษของบุคลากรสาย
 สนับสนุน พบว่าบุคลากรส่วนใหญ่คิดว่าภาษาอังกฤษมีความจำเป็นต่อการปฏิบัติหน้าที่ ทักษะ
 การฟัง (Listening skill) และ ทักษะการพูด (Speaking skill) มีความจำเป็นต่อการปฏิบัติหน้าที่ และ
 อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.07, 4.06) ตามลำดับ นอกจากนี้ จากการสนทนากลุ่มตัวอย่างก็เห็นว่า
 ภาษาอังกฤษมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งเพราะเป็นภาษาหลักที่ใช้ในการสื่อสาร
 ผลการวิจัยดังกล่าวสามารถวิเคราะห์ได้ว่าภาษาอังกฤษเป็นภาษาสากลที่คนประมาณ 1.5
 พันล้านคนจาก 75 ประเทศทั่วโลกใช้สื่อสารกัน (Nauntton, 2005: 7) และภาษาอังกฤษยังเป็นภาษา
 ราชการหรือภาษาทำงาน (Working language) ของประชาชนในประเทศอาเซียนด้วย และกลุ่ม
 ตัวอย่างมีโอกาสมากขึ้นในการติดต่อสื่อสารกับชาวต่างประเทศที่มาเยี่ยมและเข้าร่วมประชุม

นานาชาติที่มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ นอกจากนั้น ยังสอดคล้องกับผลวิจัยต่างๆ ดังนี้คือ บุคลากรที่ทำงานการท่องเที่ยวในจังหวัดมหาสารคาม ขอนแก่น ร้อยเอ็ดและกาฬสินธุ์ ให้ความสำคัญกับการใช้ภาษาอังกฤษ โดยอาชีพข้าราชการประจำ ลูกจ้างชั่วคราว และนักศึกษา เห็นว่า ภาษาอังกฤษมีความจำเป็นมากสำหรับงานและหน้าที่ที่ทำอยู่ในปัจจุบันและอนาคตมากที่สุด (Sopha, 2007) กลุ่มตัวอย่างต้องการฝึกทักษะการฟังและการพูดมากกว่าทักษะการอ่านและการเขียน โดยต้องการเรียนทั้งคำศัพท์และบทสนทนาที่เกี่ยวข้องกับการค้าขายและภาษาอังกฤษที่ใช้ในชีวิตประจำวันมากที่สุด ทักษะการฟังและการพูดเป็นทักษะที่จำเป็นต้องฝึกฝน (Nuemaihom, 2015) กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าทักษะการพูด (ค่าเฉลี่ย 4.95) และทักษะการฟัง (ค่าเฉลี่ย 4.76) มีความจำเป็นมากกว่าทักษะการอ่านและการเขียน (Yothimat, 2015) ชาวศิริวงต้องการเรียนภาษาอังกฤษ ทักษะการฟังและการพูดมากที่สุดร้อยละ 86.8 (Opharattanakon, Puttarat & Thongkhunda, 2005)

2. ด้านความต้องการหัวข้อเพื่อฝึกทักษะภาษาอังกฤษสำหรับบุคลากรสายสนับสนุนพบว่า บุคลากรส่วนใหญ่ต้องการฝึกทักษะภาษาอังกฤษในหัวข้อ การขอและให้ความช่วยเหลือ และการรับโทรศัพท์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.44) รองลงมาคือหัวข้อ การกล่าวขอบคุณและกล่าวลา อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.40) อันดับ 3 ได้แก่ การทักทายและกล่าวต้อนรับ อยู่ในระดับมากเช่นกัน (ค่าเฉลี่ย 4.37) ผลวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างต้องการใช้คำศัพท์และบทสนทนาที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่การงานและอาชีพของตนจริงๆ เพื่ออธิบายและให้ข้อมูลข่าวสาร ให้แก่ต่างประเทศ ผลวิจัยที่ได้ี้มีความคล้ายกับผลวิจัยของ Saengsai (2003: 19) ที่ศึกษาความต้องการจำเป็นในการเรียนภาษาอังกฤษเพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะโดยเน้นภาษาตามหน้าที่ (Language function) เพราะอาชีพต่างกันก็ย่อมใช้ภาษาต่างกันตามหน้าที่ (Language function preference) Wright (2004) ที่กล่าวว่า หน้าที่ของภาษาต่างกันออกไปเพราะระดับการใช้ภาษาต่างกัน (Different registers) และ Kinneavy (1982) ที่กล่าวว่าคล้ายๆ กันว่าหน้าที่ของภาษาเป็นมิติที่สำคัญในการเรียนภาษาเพราะเป็นตัวที่บอกให้ทราบได้ว่าผู้เรียนอยากจะเรียนอะไรที่ตรงกับอาชีพของตัวเอง

3. ด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับสื่อ/อุปกรณ์/นวัตกรรมการสื่อสารภาษาอังกฤษ บุคลากรสายสนับสนุนส่วนใหญ่เห็นว่าสื่อที่เหมาะสมกับการฝึกฝนภาษาอังกฤษเป็นหนังสือเล่มเล็ก คิดเป็นร้อยละ 47 รองลงมาคือ เทปเสียง/ซีดี คิดเป็นร้อยละ 24 และอันดับ 3 คือ วิดีโอเทป คิดเป็นร้อยละ 20 ผลวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างต้องการสื่อหรือนวัตกรรมที่พกพาสะดวก และต้องการฝึกฟังเสียงภาษาอังกฤษของชาวต่างชาติด้วย ซึ่งสามารถศึกษาและฝึกฝนภาษาอังกฤษได้ตามต้องการใน

ทุกที่และเวลาที่ว่าง ผลวิจัยในส่วนนี้สอดคล้องกับ Nuemaihom (2012) ที่พบว่านวัตกรรมการเรียนภาษาอังกฤษที่กลุ่มตัวอย่างต้องการมากที่สุดคือหนังสือเล่มเล็ก และซีดีเสียงภาษาอังกฤษ Yothimat (2012) ที่พบว่ากลุ่มตัวอย่างต้องการสื่อนวัตกรรมการเรียนและฝึกฝนทักษะภาษาอังกฤษในรูปของหนังสือเล่มเล็กมากที่สุดด้วยค่าเฉลี่ย 4.88 และตามด้วยเทปเสียง/ซีดีด้วยค่าเฉลี่ย 4.75 และ Kaewpanchuang (2010). (2553) ที่กล่าวว่า นวัตกรรมท้องถิ่นสำหรับบุคลากรท่องเที่ยวต้องการสื่อหรืออุปกรณ์ในการส่งเสริมการใช้ภาษาอังกฤษควรเป็นหนังสือเล่มเล็ก หรือหนังสือพกพา (Pocket book) ที่มีขนาดกะทัดรัด และสามารถพกพาติดตัวได้

4. ด้านความพึงพอใจของบุคลากรสายสนับสนุนต่อรูปแบบนวัตกรรมการสื่อสารภาษาอังกฤษ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผลวิจัยที่เป็นเช่นนี้เพราะว่านวัตกรรมและคู่มือภาษาอังกฤษเหล่านี้ได้รับการพัฒนาตรงตามความต้องการของผู้ใช้อย่างแท้จริง โดยข้อมูลความต้องการของกลุ่มตัวอย่างได้มาจาก แบบสอบถามและการสนทนากลุ่ม ประกอบกับเนื้อหาในนวัตกรรมที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นก็สามารถใช้ได้ในทุกสถานที่และเวลาที่สะดวก ความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างที่เกิดขึ้นเป็นความรู้สึกด้านบวกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อาจะเกิดขึ้นจากความคาดหวัง หรือเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อสิ่งนั้นสามารถตอบสนองความต้องการให้แก่บุคคลได้ (Hornby, 2000) ผลการวิจัยนี้มีความเหมือนและสอดคล้องกับงานวิจัยต่างๆ ดังนี้คือผลวิจัยของ Yothimat (2012) ที่พบว่าด้านความพึงพอใจต่อนวัตกรรมนวัตกรรมการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวสำหรับบุคลากรด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ปราสาทหินเมืองต่ำ อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ โดยภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อนวัตกรรมการสื่อสารภาษาอังกฤษในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.17) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจใน 3 ด้านระดับมาก เท่ากันคือด้านด้านซีดีเสียงภาษาอังกฤษ (ค่าเฉลี่ย 4.38) ด้านรูปเล่ม (ค่าเฉลี่ย 4.13) และด้านเนื้อหา (ค่าเฉลี่ย 4.11) ตามลำดับ ผลวิจัยของ Nuemaihom (2012) ที่พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อนวัตกรรมการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวสำหรับบุคลากรด้านการท่องเที่ยวที่ปราสาทพนมรุ้ง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.49) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่ามีความพึงพอใจในด้านเนื้อหามากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.52) ตามด้วยด้านรูปเล่ม (ค่าเฉลี่ย 4.48) และด้านซีดีเสียงภาษาอังกฤษ (ค่าเฉลี่ย 4.47) ตามลำดับ และผลวิจัยของ Suwannathet (2012) ที่พบว่าผู้ประกอบการโฮมสเตย์และผู้เกี่ยวข้องมีความคิดเห็นต่อคุณภาพของคู่มือโดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับดีมาก โดยประเมินจาก 1) ความเหมาะสมของภาษาที่ใช้

- 2) ประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในการประกอบอาชีพ 3) ความถูกต้องและความชัดเจนของเนื้อหา และ
4) ความเหมาะสมของรูปแบบ

ข้อเสนอแนะ

1. หน่วยงานราชการหรือองค์กรต่างๆทั้งภาครัฐและเอกชนสามารถนำผลการวิจัยนี้ไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาบุคลากรของหน่วยงานให้มีศักยภาพและความสามารถในการสื่อสารภาษาอังกฤษกับชาวต่างประเทศได้
2. สถาบันการศึกษาสามารถประยุกต์ใช้ผลวิจัยนี้ไปพัฒนาเป็นหลักสูตรอบรมระยะสั้นหรือรายวิชาที่เกี่ยวกับภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยว ภาษาอังกฤษเพื่อการประชาสัมพันธ์ หรือภาษาอังกฤษเฉพาะกิจ (English for Specific Purposes: ESP) และการแปลได้
3. ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อเปรียบเทียบนวัตกรรมการสื่อสารภาษาอังกฤษสำหรับกลุ่มต่างๆ ด้วย เช่น ผู้ประกอบการบ้านพักโฮมสเตย์ เจ้าของโรงแรม พนักงานธนาคาร เป็นต้น
4. ควรมีการพัฒนาวัตกรรมการสื่อสารภาษาอังกฤษที่ตรงตามความต้องการของผู้ใช้ในรูปแบบของสื่อออนไลน์ หรือ สื่อ Social Media อื่นๆ

เอกสารอ้างอิง

- ชัชญาภา วัฒนธรรม. (2554). *นวัตกรรมและเทคโนโลยีการศึกษา*. (เอกสารประกอบการสอน).
กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- ครุณี โยธิมาศ (2558). *ศึกษาและพัฒนานวัตกรรมการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวสำหรับบุคลากรด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ปราชญ์เมืองคำ อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์*. (รายงานผลการวิจัย). บุรีรัมย์: มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- ณรงค์ฤทธิ์ โสภา. (2550). *สำรวจความต้องการพัฒนาการใช้ภาษาอังกฤษเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในจังหวัดมหาสารคาม ขอนแก่น ร้อยเอ็ด และกาฬสินธุ์ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ)*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

- ปัทมา สุวรรณเทศ. (2555). การสร้างคู่มือภาษาอังกฤษเบื้องต้นสำหรับผู้ประกอบการโฮมสเตย์บ้านนาท่อม-หนามแท่ง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร. 3(2), หน้า 139-149.
- ปราณี กุลละวณิช และสุวณี สุรเสียงสังข์. (2549). การศึกษาการจัดการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศและความต้องการภาษาต่างประเทศในภาคกลาง ภาคตะวันตก และภาคตะวันออก (รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ ชุดโครงการนโยบายการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศของไทย). สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ยานุมาศ แสงใส. (2547). ภาษาอังกฤษสำหรับพนักงานขับรถมหาวิทยาลัยขอนแก่น: การวิเคราะห์ความต้องการและแนวทางในการสร้างรายวิชาภาษาอังกฤษ (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ตาโรช โสภีรักษ์. (2546). นวัตกรรมการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ. กรุงเทพฯ: บิ๊ก พอยท์.
- สุนันทา แก้วพันธ์ช่วง. (2553). การพัฒนานวัตกรรมท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมความสามารถการใช้ภาษาอังกฤษสำหรับบุคลากรท่องเที่ยวประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (วิทยานิพนธ์ปริญญาคุุณบัณฑิต). เลข: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- อรดา โอภาสรัตนกร ชไมพร พุทธิรัตน์ และทิพวรรณ ทองขุนดา. (2549). ความต้องการของประชาชนบ้านศิริมังในการเรียนภาษาอังกฤษเพื่อธุรกิจท่องเที่ยว. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา. 1(2), หน้า 111-119.
- อัครพนธ์ เนื้อไม้หอม. (2558). ศึกษาและพัฒนานวัตกรรมการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวสำหรับบุคลากรด้านการท่องเที่ยว ที่ปราสาทพนมรุ้ง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ (รายงานผลการวิจัย). บุรีรัมย์: มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- _____. (2558). ศึกษาและพัฒนานวัตกรรมการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวสำหรับยุวมัคคุเทศก์ที่ปราสาทเมืองต่ำ อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ (รายงานผลการวิจัย). บุรีรัมย์: มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

- Hornby, A. F. (2000). *Advance learner's dictionary* (6th ed.). England: Oxford University.
- Hutchinson, T & Waters, A. (1996). *English for specific purposes: A learning-centered approach*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kinneavy, J. (1982). *Restoring the humanities: The return of rhetoric from exile*, in
Murphy, J.J. *The rhetorical tradition and modern writing*. New York: Modern
Language Association.
- Naunton, J. (2005). *Profile 2: Intermediate*. Oxford: Oxford University Press.
- Wright, C. (2004). *The benefits of ESP (English for specific purposes)*. Retrieved
from www.camalang.com/art001.html
- Yalden, J. (1995). *Syllabus design in general education: Options for ELT, the
communication syllabus*. New Jersey: Prentice Hall.

Translated Thai References

- Kaewpanchurang, S. (2010). *Development of local innovation to promote Ability to use
English for tourism personnel Thailand and Laos PDR* (Ph.D. Thesis). Loei: Loei
Rajabhat University. [in Thai]
- Kullawanit, P. & Surasiansang, S. (2006). *Study of instructional management and needs of foreign
languages in central, western and eastern regions of Thailand (Research Report under
Foreign Language Teaching Policy Project*. The Thailand Research Fund (TRF). [in Thai]
- Nuemaikom, A. (2015). *A Study and Development of Innovation on Tourism English
Communication for Tourism Personnel at Mueang Tam Sanctuary
in Chaloemphrakiat District, Buriram Province*. (Research Report). Buriram: Buriram
Rajabhat University. [in Thai]

- Opharattanakon, O., Puttarat, Ch. & Thongkhunda, T. (2005). Khiriwong villagers' needs of learning English for tourism business. *Yala Rajabhat University Journal*. 1(2), pp. 111-119. [in Thai]
- Saengsai, Y. (2003). *English for drivers of Khon Kaen University: Needs analysis and guidelines for creating English courses* (M.A. Thesis). Khon Kaen: Khon Kaen University. [in Thai]
- Sopha, N. (2007). *Explore needs for development of English language for tourism in Maha Sarakham, Khon Kaen, Roi-Et, and Kalasin provinces* (M.A. Thesis). Maha Sarakham: Rajabhat Maha Sarakham University. [in Thai]
- Sophrak, S. (2003). *Innovative teaching based on learners*. Bangkok: Bookpoint. [in Thai]
- Suwannathet, P. (2012). Creating a Basic English Guidebook for Homestay Entrepreneurs at Nathum-Namthaeng Village in Dansai District, Loei Province. *Phranakhon Rajabhat University Academic Journal*. 3(2), pp. 139-149. [in Thai]
- Wattanatham, Ch. (2011). *Educational innovation and technology* (Instructional Supplementary Text). Bangkok: Phranakhorn Rajabhat University. [in Thai]
- Yothimat, D. (2015). *A study and development of innovation on tourism English communication for tourism personnel at Muang Tam Sanctuary in Prakhonchai District, Buriram Province* (Research Report). Buriram: Buriram Rajabhat University. [in Thai]

ผู้เขียน

จันทร์สุดา บุญตรี

สาขาวิชาภาษาอังกฤษธุรกิจ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

โทร. 088-59409

อีเมล: jansuda.bt@bru.ac.th

Author

Jansuda Boontree

Business English Program, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Buriram Rajabhat University

Tel: 088-5940968

E-mail: jansuda.bt@bru.ac.th

รูปแบบการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าไหมไทย ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

The Value-Added Model of Thai Silk Handicraft Product in Northeastern Thailand

เจษฎาวุฒิ บุตรเพชร¹/ จุฑามาส ชมผา²/ สุปิยา ทาปทา³

Chetsadawut Butphech / Chuthamas Chompha / Supiya Tapta

^{1,2}สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนากุมิภาค คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
Regional Development Strategies Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Ubon Ratchathani
Rajabhat University

³สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาท้องถิ่น คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
Local Development Administration, Faculty of Humanities and Social Sciences, Ubon Ratchathani Rajabhat
University

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าไหมไทย รูปแบบการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าไหมไทย และประเมินรูปแบบการสร้างมูลค่าเพิ่ม ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าไหมไทยในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กลุ่มตัวอย่าง คือ สมาชิกกลุ่มทอผ้าไหมในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 5 จังหวัด ได้มาโดยการคัดเลือกแบบเจาะจง จากสมาชิกกลุ่มทอผ้าไหมที่มีผลิตภัณฑ์ผ้าไหมที่ได้รับการรับรองคุณภาพ และได้รับรางวัลระดับเขตของศูนย์พัฒนาผลิตภัณฑ์สิ่งทอจำนวน 365 คน และผู้ทรงคุณวุฒิที่มีคุณวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไปสาขาสังคมศาสตร์หรือสาขาอื่นที่เกี่ยวข้องที่มีความเชี่ยวชาญหรือประสบการณ์ด้านการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าไหมไทยไม่น้อยกว่า 10 ปี จำนวน 32 คน เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม และแบบประเมินรูปแบบ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า t-test, F-test และการทดสอบรายคู่ตามวิธีการของเซฟเฟ้ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าไหมไทย ที่พัฒนาขึ้นมี 4 ส่วน ประกอบด้วย

1. หลักการ คือ ผ้าไหมและผลิตภัณฑ์ผ้าไหมไทยเป็นสินค้าที่ควรให้การสนับสนุนอย่างจริงจังและต่อเนื่องจากทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อสนองตอบความต้องการของผู้บริโภค 2. วัตถุประสงค์เพื่อให้มีรูปแบบการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าไหมไทยในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 3. องค์ประกอบ มี 3 องค์ประกอบ คือ 1) ศักยภาพชุมชนในการผลิตผ้าไหมโดยการรวมกลุ่มเพื่อการผลิตผ้าไหมและพัฒนาเป็นวิสาหกิจชุมชน 2) กลยุทธ์ด้านการตลาดสำหรับธุรกิจเพื่อให้บริการแก่ผู้ประกอบการ รวมถึงการออกแบบการจัดการผลิตภัณฑ์โดยภูมิปัญญาของชุมชน 3) กระบวนการสร้างมูลค่าเพิ่มการส่งเสริมการสร้างอัตลักษณ์ผลิตภัณฑ์ และ 4) เงื่อนไขความสำเร็จ คือ ชุมชนต้องมีองค์กรที่ให้ความร่วมมือส่งเสริมสนับสนุนความรู้แนวทางการใช้รูปแบบ คือ ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องร่วมกันกำหนดเป้าหมาย วิธิดำเนินการ และติดตามประเมินผล ผลการทดลองใช้รูปแบบ พบว่าสมาชิกกลุ่มทอผ้าไหมมีสภาพการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์ผ้าไหมไทยเพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผลการประเมินรูปแบบ ด้านความสอดคล้อง ความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ และความเหมาะสม พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

คำสำคัญ: ผ้าไหมไทย, ผลิตภัณฑ์หัตถกรรม, การสร้างมูลค่าเพิ่ม

Abstract

The research aimed to study the value-added model of Thai silk handicraft product in northeastern Thailand. The samples were 365 members of the silk weaving group in northeastern Thailand and 32 experts. The research instruments were a questionnaire, interview, focus group, and model evaluation form. Statistics used in data analysis were percentage, mean, standard deviation, t-test, F-test and Scheffe's paired method. A content analysis was used for qualitative data. The research findings were as follows: The value-added model for the Thai silk handicraft product consisted of four parts: principle, objectives, components and success conditions.

1) Principle: Thai silk or product was the goods the private and state sectors should support in order to meet the demands of consumers. 2) Objectives was a creation of the model for the handicraft in northeastern Thailand. 3) Model in the study had three components: (1) community potential was a combination of the silk producing group and the community enterprise group;

(2) marketing strategies included design, product management, and resources; and (3) process of creating an added value created an identity of Thai silk in terms of products, service, personnel and images. and (4) Success conditions require a cooperation from the community; communities and agencies concerned had to establish the goals and procedures and follow up and evaluate them. The results also showed that the members of the silk weaving group had a higher added value of the products at a statistical significance of .05. Considering the suitability, concordance and possibility, the model was found to be suitable, useful and possible at a high level in all aspects.

Keywords: Thai silk, handicraft products, value-added

บทนำ

การทอผ้าไหมเป็นหัตถกรรมและเป็นศิลปะการสร้างสรรค์ที่ทอจากเส้นไหม ในปัจจุบัน การทอผ้าไหมมีการเปลี่ยนแปลงจากการทอเพื่อใช้สอยในครัวเรือนมาเป็นการทอผ้าไหมที่ทำเพื่อธุรกิจการค้า (Phansuwan, 2013 : 35) ซึ่งมีมานานและมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น การพัฒนาด้านการตลาด จึงเป็นหัวใจสำคัญที่ส่งผลให้ธุรกิจประสบความสำเร็จได้และเป็นวิธีการที่ดีที่สุดในการวางแผน ผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย การส่งเสริมการตลาด การบรรจุภัณฑ์ การใช้พนักงานขาย ข้าราชการ และการใช้พลัง (Wongmontha, 1999: 57-246) ส่งผลถึงความจำเป็นในการปรับกลยุทธ์ การตลาดให้เหมาะสม โดยต้องสร้างความสามารถและทักษะในด้านต่างๆ ดังนี้ (Kotler, 2001: 3-54) คือ การบริหารสัมพันธ์กับลูกค้ากับคู่ค้า ฐานข้อมูล การประชาสัมพันธ์ การตลาดทางไกล การตลาดเชิงกิจกรรม และการตลาดอุปถัมภ์ การสร้างตราสินค้า การตลาดประสบการณ์ การติดต่อ สื่อสาร การตลาดแบบบูรณาการ และการวิเคราะห์ความสามารถในการทำกำไร โดยการแบ่งส่วน ตลาดลูกค้าและช่องทางการจัดจำหน่าย ซึ่งเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าไหม ปัจจุบัน กลุ่มทอผ้าไหมหลายหน่วยงานให้ความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในรูปแบบวิสาหกิจ ชุมชน และพยายามศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์หัตถกรรม ผ้าไหม ดังเช่น Kulwiset (2007) ได้วิจัย เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิผลการสร้างมูลค่าเพิ่มกับผล การดำเนินงานของธุรกิจนำเที่ยวในประเทศไทย Kiantong (2008) ได้ ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง พลวัตและ การปรับตัวของการสร้างเครือข่ายธุรกิจผ้าทอมือมัดหมี่ชุมชนไทยพวน จังหวัดลพบุรี Katawatcharakul (2010) ได้วิจัย เรื่อง คุณภาพผ้าไหมไทยเพื่อการส่งออก Ratae (2013) ได้วิจัย เรื่องการพัฒนากลยุทธ์ การตลาดเพื่อสร้างความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 และ Thongsri (2016) ได้วิจัย เรื่อง รูปแบบการจัดการของกลุ่มวิสาหกิจ ชุมชนผลิตภัณฑ์ผ้าไหมจังหวัดบุรีรัมย์ เป็นต้น

ดังได้กล่าวข้างต้น หลายหน่วยงานได้พยายามศึกษาถึงรูปแบบการพัฒนาและการสร้าง มูลค่าเพิ่มให้กับหัตถกรรมผ้าไหมไทย เพราะนอกจากผ้าไหมจะเป็นหัตถกรรมและศิลปะสร้างสรรค์ จากเส้นไหมแล้ว ผ้าไหมยังได้รับ ยกย่องว่าเป็นราชินีแห่งแพรพรรณ ซึ่งใช้เพื่อบูรณภาพร่างกายจาก อุณหภูมิของสภาพอากาศ ป้องกันภัยอันตรายจากสิ่งแวดล้อม เป็นเครื่องประดับร่างกายให้สวยงามหรือ และยังแสดงให้เห็นสถานภาพทางสังคมเส้นใยไหมที่นำมาทำให้เกิดสีสัน ได้แก่ เส้นใยไหมอันเกิดจาก การฟอก การทอ การย้อม และยังไปกว่านั้นยังมีการสร้างลวดลาย อันเกิดจากกรรมวิธีที่หลากหลาย เช่น

การทอ การจิด การจก การทอยก การล้วงหรือการเกาะ การทอมุก และการมัดหมี่ ซึ่งมีกระบวนการหรือขั้นตอนของการทอที่แตกต่างกัน ในอดีตการทอผ้าไหมจะทำการเป็นหัตถกรรมเฉพาะในครัวเรือนหรือเป็นงานฝีมือของผู้หญิง คนไทยในชนบทส่วนใหญ่ซึ่งมีอาชีพเกษตรกรรม เมื่อเสร็จสิ้นฤดูเก็บเกี่ยวแล้ว ก็จะมีเวลาว่างเพื่อรอฤดูกาลเพาะปลูกรอบใหม่ทำให้มีการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมเพื่อนำมาทอเป็นผ้าไหมไว้ใช้ในครัวเรือนและเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัวอีกทางหนึ่ง (Wannamas, 2004: 67) จะเห็นได้ว่าผ้าไหมและลวดลายผ้าไหมจะมีเอกลักษณ์ลวดลายเฉพาะพื้นถิ่นและกลุ่มชนที่มีความสวยงามแตกต่างกันไป ผ้าไหมนอกจากจะเป็นเครื่องแสดงสถานะทางสังคมแล้วยังใช้เป็นองค์ประกอบในพิธีกรรม ประเพณีและความเชื่อทางศาสนาอีกด้วย ปัจจุบันการทอผ้าไหมได้กลายมาเป็นการทอผ้าเพื่อธุรกิจการค้าในอุตสาหกรรมสิ่งทอ ผลผลิตที่ได้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม การทอผ้าไหมมีการพัฒนาทั้งด้านทักษะฝีมือ ศักยภาพในการผลิตให้ได้ทั้งลวดลาย สีสัน ปริมาณ มาตรฐาน และคุณภาพเพื่อให้ทันต่อความต้องการของผู้บริโภคทั้งในและต่างประเทศ (Phansuwan, 2010: 46 - 47)

อย่างไรก็ตาม การทอผ้าไหมในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือในปัจจุบันยังพบว่ามักจะประสบกับปัญหาและอุปสรรคในการทอเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นด้านการสืบทอดองค์ความรู้ ด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เช่น ไม่มีความรู้ทางวิชาการ ขาดเงินทุนในการดำเนินการ เป็นต้น ในขณะที่ด้านฝีมือในการทอนั้นจะมีความประณีตขึ้นเพราะมีช่างผู้ชำนาญโดยเฉพาะ เช่น ช่างทอ ช่างมัดหมี่ ช่างทำเครื่องทอ เป็นต้น จึงทำให้การทอผ้าไหมเปลี่ยนจากการทอเพื่อใช้สอยในครัวเรือนมาทำเพื่อธุรกิจการค้าเพิ่มมากขึ้น (Phansuwan, 2010 : 35) ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไหมไทย สร้างรูปแบบการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าไหมไทย และประเมินรูปแบบการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าไหมไทยในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งจะสามารนำไปใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาและสร้างองค์ความรู้ใหม่และปรับปรุงผลการดำเนินงานของธุรกิจผลิตภัณฑ์ผ้าไหม ให้มีศักยภาพมากยิ่งขึ้น จนสามารถก้าวเข้าสู่ตลาดและต่อสู้กับคู่แข่งในในตลาดภายในและภายนอกประเทศได้ รวมถึงเป็นข้อเสนอในการพัฒนา ศักยภาพความรู้และความสามารถ ที่ได้รับจากการวิจัยไปนำเสนอผู้เกี่ยวข้องกับธุรกิจผลิตภัณฑ์ผ้าไหมในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและสามารถนำไปใช้ต่อยอดในการวิจัยครั้งต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าไหมไทยในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือในปัจจุบัน
2. เพื่อสร้างรูปแบบการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าไหมไทยในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
3. เพื่อประเมินรูปแบบการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าไหมไทยในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ขอบเขตการวิจัย

1. เนื้อหากำหนดขอบเขตเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ ของการวิจัย คือ สภาพการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าไหมไทยในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือในปัจจุบันศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของรูปแบบที่เหมาะสม และประเมินรูปแบบในด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ในเชิงปฏิบัติจริงของรูปแบบ
2. ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ สมาชิกกลุ่มทอผ้าไหมในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 5 จังหวัด จังหวัดละ 1 กลุ่ม ได้มาโดยคัดเลือกแบบเจาะจงจากกลุ่มอาชีพทอผ้าไหมที่ได้รับการรับรองคุณภาพและได้รับรางวัลระดับเขตของศูนย์พัฒนาผลิตภัณฑ์สิ่งทอ ประกอบด้วย 1) กลุ่มทอผ้าไหมบ้านสมพรรัตน อำเภอนุชนก จังหัดอุบลราชธานี 2) กลุ่มสตรีทอผ้าไหมตำบลสวาย อำเภอสุนทรจิ จังหวัดสุรินทร์ 3) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านอะลาง อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ 4) กลุ่มมัชชาดาไหมไทย อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา 5) กลุ่มสหกรณ์ผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมบ้านหัวสะพาน จำกัด อำเภอพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์ คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 365 คน โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้รู้ (Key Informant) กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Informant) และกลุ่มทั่วไป (General Informant)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการในลักษณะของการวิจัยและพัฒนา โดยแบ่งการวิจัยเป็น 3 ระยะ ดังนี้

การวิจัยระยะที่ 1 การศึกษาสภาพและวิเคราะห์องค์ประกอบการสร้างมูลค่าเพิ่มหัตถกรรมผ้าไหมไทย โดยมี 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยเป็นการวิจัยเอกสาร โดยการเก็บรวบรวมข้อมูล ขั้นปฐมภูมิ ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำมาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยจัดทำโครงร่างการวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 การสำรวจสภาพการสร้างมูลค่าเพิ่มหัตถกรรมผ้าไหมไทยในเขตพื้นที่ภาคตะวันออก-เฉียงเหนือ ประชากรในการวิจัย ได้แก่ สมาชิกกลุ่มทอผ้าไหมในพื้นที่ภาคตะวันออก-เฉียงเหนือ 5 จังหวัด จังหวัดละ 1 กลุ่ม ซึ่งเป็นการคัดเลือกแบบเจาะจง โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มที่มีผลิตภัณฑ์ผ้าไหมที่ได้รับการรับรองคุณภาพ ประกอบด้วย 1) กลุ่มทอผ้าไหมบ้านสมพรรัตน์ อำเภอนูนทุริก จังหวัดอุบลราชธานี 2) กลุ่มสตรีทอผ้าไหมตำบลสาย อำเภอมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ 3) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านอะลาง อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ 4) กลุ่มมัชชาคาไหมไทย อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา 5) กลุ่มสหกรณ์ผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมบ้านหัวสะพาน จำกัด อำเภอพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์ คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 365 คน แบ่งเป็นกลุ่มผู้รู้ จำนวน 90 คน กลุ่มผู้ปฏิบัติ จำนวน 75 คน และกลุ่มทั่วไป จำนวน 200 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม การหาคุณภาพโดยนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) วิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) มีค่าอยู่ระหว่าง .60-1.00 ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของ Cronbach มีค่าเท่ากับ .839 วิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) คำร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test, F-test (One-Way ANOVA) และการทดสอบรายคู่ ตามวิธีการของเชฟเฟ

ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาสภาพการสร้างมูลค่าเพิ่มหัตถกรรมผ้าไหมไทย กรณีศึกษา กลุ่มตัวอย่างกลุ่มทอผ้าไหมที่ประสบความสำเร็จ จำนวน 2 แห่ง คัดเลือกแบบเจาะจงจากกลุ่มอาชีพทอผ้าที่ได้รับรางวัลระดับเขต ของศูนย์พัฒนาผลิตภัณฑ์สิ่งทอ ได้แก่ กลุ่มเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนทอผ้าตำบลหนองบ่อ อำเภอมือง จังหวัดอุบลราชธานี และกลุ่มพัฒนาสตรีบ้านหนองอารี ตำบล

ดินแดง อำเภอไพรบึง จังหวัดศรีสะเกษ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ ดำเนินการหาคุณภาพโดยนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา วิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) มีค่าอยู่ระหว่าง .60-1.00 และวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

การวิจัยระยะที่ 2 : การสร้างรูปแบบการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าไหมไทย ในเขตพื้นที่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มี 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การยกร่างรูปแบบการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าไหมไทยในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลในระยะที่ 1 และความรู้เกี่ยวกับเรื่องรูปแบบ มาเป็นข้อมูลประกอบในการยกร่างรูปแบบ โดยโครงสร้างของรูปแบบ มี 3 ส่วน คือ 1) หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ และนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในรูปแบบ 2) องค์ประกอบของรูปแบบ และ 3) เงื่อนไขความสำเร็จและแนวทางการใช้รูปแบบ และมี 3 องค์ประกอบหลัก คือ 1) ศักยภาพชุมชนในการผลิตผ้าไหม 2) กลยุทธ์การตลาดสำหรับธุรกิจให้บริการ 3) กระบวนการจัดการสร้างมูลค่าเพิ่ม แล้วนำร่างรูปแบบเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อขอคำแนะนำและดำเนินการปรับปรุง

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาคุณภาพของรูปแบบโดยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ได้แก่ กลุ่มผู้บริหาร กลุ่มนักวิชาการ และกลุ่มผู้ปฏิบัติ ประกอบด้วย นักพัฒนาชุมชน นักวิชาการ นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ประธานกลุ่ม และสมาชิกกลุ่มทอผ้าไหม จำนวน 15 คน เครื่องมือวิจัย คือ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม ที่มีประเด็นคำถามสำหรับทำการสนทนากลุ่ม และวิพากษ์ซึ่งประกอบด้วยประเด็น ความสอดคล้องกับหลักการและทฤษฎี และความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ ของรายการโครงสร้างของร่างรูปแบบ หาคุณภาพโดยนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา วิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) มีค่าอยู่ระหว่าง .60-1.00 และวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา แล้วสรุปผลการวิจารณ์และข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิตามวิธีการที่กำหนด และปรับปรุงร่างรูปแบบตามผลการวิจารณ์และข้อเสนอแนะดังกล่าว และจัดทำแนวทางการใช้รูปแบบ ภายใต้อาจารย์ที่ปรึกษาและกรรมการวิทยานิพนธ์

ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาคุณภาพของรูปแบบโดยทดลองใช้รูปแบบ เป็นการนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้จริงกับพื้นที่เป้าหมาย ซึ่งคัดเลือกแบบเจาะจงจากพื้นที่ที่ดำเนินการผลิต

และสร้างมูลค่าเพิ่มหัตถกรรมผ้าไหมอย่างต่อเนื่อง คือ กลุ่มทอผ้าไหมบ้านท่าสว่าง ตำบลโนนสำราญ อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ โดยใช้เครื่องมือ กลุ่มการใช้รูปแบบ ปฏิทิน การดำเนินการทดลองใช้รูปแบบ และประเมินผลรูปแบบ โดยการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ ประธาน รองประธาน คณะกรรมการ และสมาชิกกลุ่มทอผ้าไหม เก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยนำเครื่องมือไปทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมายด้วยตนเอง ดำเนินการเก็บข้อมูลสภาพการดำเนินงานตามรูปแบบสอบถามความคิดเห็นต่อความเหมาะสมของรูปแบบในการนำไปใช้และสอบถามความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่มทอผ้าไหมตัวอย่างก่อนและหลังการดำเนินการทดลองใช้หาคุณภาพโดยนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา วิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) มีค่าอยู่ระหว่าง .60 - 1.00 วิเคราะห์ข้อมูลด้วย ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า t-test และการวิเคราะห์เนื้อหา

การวิจัยระยะที่ 3 : การประเมินรูปแบบการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าไหมไทยในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

การตรวจสอบยืนยันรูปแบบเป็นการนำรูปแบบที่ได้จากระยะที่ 2 และผ่านการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ มาปรับปรุงและสรุปเพื่อตรวจสอบยืนยันรูปแบบทั้งในด้านความสอดคล้องความเหมาะสมความเป็นไปได้ เป็นประโยชน์ และให้ข้อเสนอแนะ เป้าหมายในขั้นตอนนี้ คัดเลือกตัวอย่างแบบเจาะจงจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้เชี่ยวชาญและมีประสบการณ์การทำงานด้านการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าไหมไทยหรือเป็นผู้ที่รับผิดชอบงานด้านพัฒนาชุมชน จำนวน 17 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในขั้นตอนนี้ คือแบบประเมินความสอดคล้อง ความเหมาะสม เป็นไปได้ และเป็นประโยชน์หาคุณภาพ โดยนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาค่า IOC อยู่ระหว่าง .60 - 1.00 วิเคราะห์ข้อมูล ด้วยค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

1. สมาชิกกลุ่มทอผ้าไหมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความคิดเห็นต่อการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าไหมไทย ภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงตามลำดับ คือ ด้านการสร้างและการนำเสนอลักษณะทางกายภาพ ด้านบุคลากร และด้านสิ่งแวดล้อม ด้านราคา ด้านกระบวนการผลิต ด้านการส่งเสริมการตลาด และด้านการจัดจำหน่าย เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่มทอผ้าไหม ที่มีต่อสภาพการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าไหมไทยในเขต

พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำแนกตามสถานภาพเพศ และตาม การผลิตผ้าไหมเป็นอาชีพ ภาพรวมเห็นว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ส่วนผลการเปรียบเทียบ ที่จำแนกตาม สถานภาพอายุ และตามรายได้ต่อเดือน ทั้งภาพรวมและรายด้านเห็นว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ที่ระดับ .05 ทุกด้าน ยกเว้นด้านการส่งเสริมการตลาด ผลการศึกษากลุ่มทอผ้าไหมที่ประสบความสำเร็จ พบข้อมูลที่น่าสนใจและนำมาใช้ในการสร้างรูปแบบ คือ ชุมชนต้องมีองค์กรที่ให้ความร่วมมือ ส่งเสริมสนับสนุนความรู้ และทักษะ สมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมและสามัคคีกัน มีการวางแผนการดำเนินงานให้เป็นแผนการพัฒนาธุรกิจ เพื่อให้มีความมั่นคงมีเป้าหมายที่ชัดเจนและทำได้จริง

2. รูปแบบการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าไหมไทยในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่พัฒนาขึ้นมี 4 ส่วน คือ หลักการ วัตถุประสงค์ องค์ประกอบและเงื่อนไขความสำเร็จโดย 1) หลักการ คือ ผ้าไหมและผลิตภัณฑ์ผ้าไหมไทย เป็นสินค้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนควรให้การสนับสนุนอย่างจริงจังและต่อเนื่องให้มีการสร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อสนองตอบความต้องการของผู้บริโภค 2) วัตถุประสงค์เพื่อให้มีรูปแบบการสร้าง มูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าไหมไทยในเขตพื้นที่อีสาน 3) องค์ประกอบของรูปแบบ มี 3 องค์ประกอบ คือ (1) ศึกษาภาพชุมชนในการผลิตผ้าไหมเป็นการรวมกลุ่มการผลิตผ้าไหมและกลุ่มที่เป็นวิสาหกิจชุมชนเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง (2) กลยุทธ์การตลาดสำหรับธุรกิจผ้าไหมไทยเป็นการประกอบการซึ่งรวมถึงกระบวนการออกแบบการจัดการผลผลิตและทรัพยากรทุกขั้นตอน โดยภูมิปัญญาของชุมชนหรือเครือข่ายขององค์กรชุมชน (3) กระบวนการจัดการสร้างมูลค่าเพิ่ม เป็นการส่งเสริมการสร้างอัตลักษณ์ผลิตภัณฑ์ไหมไทย ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านบริการ ด้านบุคลากร และด้านภาพลักษณ์ ซึ่งเป็นคุณค่าของผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการยอมรับในสังคมหรือกลุ่มเป้าหมาย 4) เงื่อนไขความสำเร็จ คือ ชุมชนต้องมีองค์กรที่ให้ความร่วมมือ ส่งเสริมสนับสนุนความรู้ ทักษะ และแนวทางการใช้รูปแบบ คือ ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ต้องกำหนดเป้าหมายและวิธีดำเนินการ และติดตามประเมินผล ผลการทดลองใช้รูปแบบ พบว่า สมาชิกกลุ่มทอผ้าไหม มีสภาพการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์ผ้าไหมไทยเพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการประเมินรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าไหมไทยในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อ

พิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านความสอดคล้อง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านความเป็นประโยชน์ ด้านความความเป็นไปได้ และด้านความเหมาะสม ตามลำดับ

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย เรื่อง รูปแบบการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าไหมไทยในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีประเด็นที่น่าสนใจมาอภิปราย ดังนี้

1. สมาชิกกลุ่มทอผ้าไหมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความคิดเห็นต่อสภาพสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าไหมไทย ภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน ทั้งนี้อาจเนื่องจากการทอผ้าไหมของผู้หญิงไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นการผลิตในระดับครัวเรือนประกอบกับการมีความรู้เป็นพื้นฐานเกี่ยวกับการทอผ้าไหม ซึ่งเป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมที่มีการถ่ายทอดและสะสมอย่างยาวนาน ในระยะต่อมาได้มีการดัดแปลงทำเป็นเสื้อผ้าที่สวยงามมีผู้คนให้ความสนใจในฝีมือการทอผ้าไหมเพิ่มมากขึ้นและหาซื้อไปใช้กันมากขึ้นอีกเช่นกัน ผู้ผลิตเกิดการเรียนรู้และมีการพัฒนาปรับปรุงระบบการผลิต มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร เกิดการพัฒนาความคิด ค่านิยม รวมทั้งเกิดการปรับตัวและนำไปสู่รูปแบบธุรกิจที่มีลักษณะเฉพาะกลุ่ม อีกทั้งยังได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนที่เข้ามาพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหม เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการผลิต ด้วยการลดต้นทุนการผลิต การพัฒนาเทคโนโลยีที่ใช้ในการผลิตและการพัฒนาบุคลากร ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ผลิตหม่อนไหมให้มีประสิทธิภาพและเพิ่มขีดความสามารถด้านการแข่งขัน (Bubpharat, 2011 : 46-49) และผลการศึกษากลุ่มทอผ้าไหม พบว่าชุมชนต้องมียุทธศาสตร์ที่ให้ความร่วมมือ ส่งเสริมสนับสนุนความรู้ และทักษะ สมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมและสามัคคีกัน มีการวางแผนการดำเนินงานให้เป็นแผนการพัฒนาธุรกิจ เพื่อให้มีความมั่นคง มีเป้าหมายที่ชัดเจนและทำได้จริง ทั้งนี้เนื่องจากการผลิตผ้าไหมไทยมีความสัมพันธ์กับระบบภูมิปัญญาดั้งเดิมของแต่ละชุมชนที่มีการสืบทอดและถ่ายทอดผ่านความสัมพันธ์ในครอบครัวจากแม่สู่ลูกสาว และผ่านระบบเครือข่ายในชุมชน ซึ่งได้มีการผสมผสานความคิดตามยุคสมัยมาโดยตลอดและวัฒนธรรมการทอผ้าไหม มีกิจกรรมทางหลายๆ อย่างที่เกิดจากการสร้างสรรค์พัฒนาขึ้นที่ไม่ใช่รูปแบบดั้งเดิม เพราะแม้แต่ผู้ที่เป็เจ้าของวัฒนธรรมเองก็ยอมรับว่าวัฒนธรรมประเพณีของหมู่บ้านตนได้ปรับเปลี่ยนไปตามสภาพความเจริญของโลก สิ่งที่กำลังทำอยู่นั้น ล้วนเป็นสิ่งประดิษฐ์ขึ้น โดยผ่านการเรียนรู้ ที่มีเครือข่ายสร้างความสัมพันธ์อยู่ตลอดจนพยายามปรับปรุงสร้างอัตลักษณ์ของตนขึ้นเป็นลักษณะเฉพาะจากการผลิตเพื่อใช้สอยเป็นการผลิตเพื่อการค้าซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kulwises (2007) ได้วิจัย เรื่อง ความสัมพันธ์

ระหว่างประสิทธิผลการสร้างมูลค่าเพิ่มกับผลการดำเนินงานของธุรกิจนำเข้าในประเทศไทย พบว่า ประสิทธิผลการสร้างมูลค่าเพิ่ม คุณค่าด้านผลิตภัณฑ์มีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกกับผลการดำเนินงานด้านการเรียนรู้และพัฒนา

2. รูปแบบการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าไหมไทยในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่พัฒนาขึ้น โดยมี 3 องค์ประกอบ คือ 1) ศักยภาพชุมชนในการผลิตผ้าไหม 2) กลยุทธ์การตลาดสำหรับธุรกิจให้บริการ และ 3) กระบวนการจัดการสร้างมูลค่าเพิ่มซึ่งศักยภาพชุมชนในการผลิตผ้าไหม เป็นการรวมกลุ่มการผลิตผ้าไหมและกลุ่มที่เป็นวิสาหกิจชุมชนเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียง ได้แก่ โครงสร้างทางสังคม ความสามารถในการผลิต ทักษะในการผลิต การสร้างเศรษฐกิจชุมชนการสร้างเครือข่ายการผลิตและการสร้างเครือข่ายการจำหน่าย กลยุทธ์การตลาดสำหรับธุรกิจให้บริการ เป็นการประกอบการ ซึ่งรวมถึงกระบวนการคิด การจัดการผลผลิต และทรัพยากรทุกขั้นตอน โดยภูมิปัญญาของชุมชนหรือเครือข่ายขององค์กรชุมชน ประกอบด้วย ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านราคาสินค้า ด้านบุคคล ด้านการสร้างและการนำเสนอลักษณะทางกายภาพและด้านการบริการ และกระบวนการจัดการสร้างมูลค่าเพิ่ม เป็นการส่งเสริมการสร้างอัตลักษณ์ผลิตภัณฑ์ไหมไทย ประกอบด้วย ด้านผลิตภัณฑ์เป็นการออกแบบผลิตภัณฑ์ เพื่อสนองตอบความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ด้านบริการเป็นการสื่อสารให้ลูกค้าได้ทราบและเข้าใจอย่างถูกต้องในการใช้งาน ประโยชน์ใช้สอย ตลอดจนการให้บริการในรูปแบบต่างๆ ที่ทำให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจ ด้านบุคลากร เป็นผู้เสนอขายผลิตภัณฑ์ที่มีความรู้เรื่องของผลิตภัณฑ์นั้นอย่างละเอียด เพื่อการถ่ายทอดข้อมูลของผลิตภัณฑ์ไปยังผู้ซื้อได้ถูกต้อง และด้านภาพลักษณ์ เป็นคุณค่าของผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการยอมรับในสังคมหรือกลุ่มสังคมเป้าหมาย ทั้งนี้การสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าไหมไทย เป็นการเสริมสร้างศักยภาพในการผลิตและการแปรรูปใหม่ให้มีคุณภาพและมาตรฐานของของผู้ซื้อ ตลอดจนส่งเสริมการสร้างอัตลักษณ์ผลิตภัณฑ์ไหมไทยให้สามารถเข้าสู่ตลาดซึ่งเป็นการปรับกลยุทธ์การตลาดให้เหมาะสม โดยการหาแนวทางให้ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมไทยมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายแก่บุคคลทั่วไป เพื่อเป็นการเพิ่มปริมาณการใช้ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมไทยให้มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kulwiset (2007) ที่พบว่า ประสิทธิภาพการสร้างมูลค่าเพิ่ม คุณค่าด้านภาพลักษณ์ มีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกกับผลการดำเนินงานด้านลูกค้า ด้านกระบวนการภายใน ด้านการเรียนรู้และพัฒนา และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Thongsri (2016) ซึ่งพบว่า รูปแบบการจัดการการตลาดควรรวบรวมผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์แตกต่างตาม

ความต้องการของลูกค้า กำหนดราคาขายที่เหมาะสม ขยายช่องทางการจำหน่ายและมีการส่งเสริมการตลาด

3. ผลการประเมินรูปแบบ โดยผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าไหมไทยในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านความสอดคล้อง ความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ และความเหมาะสม พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากกระบวนการพัฒนารูปแบบได้ผ่านการศึกษาวิเคราะห์จากสภาพการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าไหมไทยในเขตพื้นที่ที่ศึกษา ผ่านการตรวจสอบของผู้ทรงคุณวุฒิ และผ่านการทดลองใช้ของกลุ่มผลิตผ้าไหมมาแล้ว ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องและเป็นไปในแนวทางเดียวกันกับนักวิชาการหลายท่าน อาทิเช่น Ausawaphoom (2006) ได้เสนอแนวคิดและแนวทางในการพัฒนารูปแบบไว้ คือ 1) การศึกษารูปแบบ 2) การนำเสนอรูปแบบ เช่น การนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อพิจารณาและประเมินในรูปแบบสอบถาม หรือการประชุมสัมมนา การนำรูปแบบให้ผู้ปฏิบัติประเมินความเป็นไปได้ 3) การพัฒนารูปแบบ และสอดคล้องกับ งานวิจัยของ Ratae (2013) ที่พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นด้วยกับการพัฒนากลยุทธ์การตลาดเพื่อสร้างความสำเร็จ ของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนล่าง 1 และเมื่อนำไปตรวจสอบเพื่อยืนยันผลกับกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยมากที่สุดทุกกลยุทธ์

สรุปผล

1. สมาชิกกลุ่มทอผ้าไหมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความคิดเห็นต่อสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าไหมไทย ภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่มทอผ้าไหมที่มีต่อสภาพการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าไหมไทย ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำแนกตามสถานภาพเพศ และตามการผลิตผ้าไหมเป็นอาชีพ ภาพรวมเห็นว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และผลการศึกษา กลุ่มทอผ้าไหมที่ประสบความสำเร็จ พบข้อมูลที่น่าสนใจและนำมาใช้ในการสร้างรูปแบบ คือ ชุมชนต้องมียุทธศาสตร์ที่ให้ความร่วมมือ ส่งเสริมสนับสนุนความรู้ และทักษะ สมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมและสามัคคีกัน มีการวางแผนการดำเนินงานให้เป็นแผนการพัฒนารุรกิจ เพื่อให้มีความมั่นคง มีเป้าหมายที่ชัดเจนและทำได้จริง

2. รูปแบบการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าไหมไทยในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่พัฒนาขึ้นมี 4 ส่วน คือ 1) หลักการและเหตุผล 2) วัตถุประสงค์ 3) องค์ประกอบของรูปแบบ และ 4) เงื่อนไขความสำเร็จ และแนวทางการใช้รูปแบบ โดยมี 3 องค์ประกอบ คือ 1) ศักยภาพชุมชนในการผลิต ผ้าไหม 2) กลยุทธ์การตลาดสำหรับธุรกิจให้บริการ 3) กระบวนการจัดการสร้างมูลค่าเพิ่ม และผลการทดลองใช้รูปแบบ พบว่า สมาชิกชมรมผู้สูงอายุมีพฤติกรรมการเรียนรู้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการประเมินรูปแบบขั้นสุดท้าย พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิ มีความคิดเห็นในภาพรวมอยู่ในระดับมากโดยด้านความสอดคล้อง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ด้านความเป็นประโยชน์ ด้านความเป็นไปได้และด้านความเหมาะสม ตามลำดับ

เอกสารอ้างอิง

- จุไรพร กุลวิเศษ. (2550). ความสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิผลการสร้างมูลค่าเพิ่มกับผลการดำเนินงานของธุรกิจนำเที่ยวในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการตลาด บัณฑิต วิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ทรงพันธ์ วรรณมาศ. (2547). ผ้าทอเชียงแสน : ผ้าทอไดยวน-คอนแร่. เชียงราย : ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดเชียงราย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย.
- นงลักษณ์ ทองศรี. (2559). รูปแบบการจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ผ้าไหมจังหวัดบุรีรัมย์. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- ประนอม เกียนทอง. (2551). พลวัตและการปรับตัวของ การสร้างเครือข่ายธุรกิจผ้าทอมือมัดหมี่ชุมชนไทยพวน จังหวัดลพบุรี. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- มนิรัตน์ บุปผารัตน์. (2554). ผ้าไหมมัดหมี่: การพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมอำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- ลินดา ราเต. (2555). *การพัฒนากลยุทธ์การตลาดเพื่อสร้างความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.*
- วีระ พันธุ์สุวรรณ. (2553). *การศึกษาการพัฒนาการทอผ้าไหมของกลุ่มชาติพันธุ์มอญ-เขมร ในเขตอีสานใต้. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.*
- ศุภลักษณ์ ท้าวขรรกุล. (2553). *คุณภาพผ้าไหมไทยเพื่อการส่งออก. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง.*
- สมาน อัสวภูมิ. (2549). *การบริหารการศึกษาสมัยใหม่ : แนวคิด ทฤษฎี และการปฏิบัติ. อุบลราชธานี : คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.*
- เสรี วงษ์มณฑา. (2542). *กลยุทธ์การตลาด: การวางแผนการตลาด. กรุงเทพฯ : ธีระฟิล์มและโซเท็กซ์.*

Kotler, P. (2001). *Marketing: How to Create, Win and Dominate Markets*. UK: CPI Mackays.

Translated Thai References

- Kulwiset, Ch. (2007). *The relationships between value added creation effectiveness and performance outcomes of tourism business in Thailand*. M.B.A in marketing Management. Mahasarakham University. [in Thai]
- Wannamas, S. (2004). *Chiang Saen Cloth: Taiyuan Cloth - Donrae*. Chiang Rai: Non-Formal Education Center Chiang Rai City, Chiang Rai Province. [in Thai]
- Thongsri, N. (2016). *The management models of small and micro Community enterprise of silk product groups in Buriram Province*. Ph.D. of Philosopher in leadership for Professional Development. Burirum Rajabhat University. [in Thai]
- Kiantong, P. (2008). *Dynamics and adaptation of hand-woven Mud Mee silk business in Thai Puan Community, Lop Buri Province*. Ph.D. of Cultural Science. Mahasarakham University. [in Thai]

- Bubpharat, M. (2011). *Mudmee Silk: The development of cultural capital in Wapi Praya district Mahasarakham province*. Master of Arts Thesis Faculty of Management Studies Mahasarakrm University. [in Thai]
- Ratae, L. (2013). *The Development of marketing strategies for the success of community enterprises with traditionally woven products in the lower northeastern region 1*. Ph.D. of Business Administration. Graduate School, Suan Dusit Rajabhat University. [in Thai]
- Phansuwan, W. (2010). *A study of silk-cloth weaving development of the Mon-Khmer ethnic group in lower-Isan*. Ph.D. in Cultural Science. Mahasarakham University. [in Thai]
- Katawatcharakul, S. (2010). *The quality of exported silk*. Master of Business Administration. Chom Bueng Rajabhat University. [in Thai]
- Ausawaphoom, S. (2006). *Modern educational administration: Concept, theory, and practice*. Ubon Ratchathani: Faculty of Education, Ubon Ratchathani Rajabhat University. [in Thai]
- Wongmontha, S. (1999). *Marketing strategies: Marketing planning*. Bangkok: Teera Film and SITEX. [in Thai]

ผู้เขียน

นายเจษฎาวุฒิ บุตรเพชร

หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.) สาขาวิทยุทธศาสตร์การพัฒนามุมภาค
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

E-mail address: Chet7519@hotmail.co.th

Author

Mr. Chetsadawut Butpdech

Ph.D. in Philosophy Program in Regional Development Strategies Program,

Faculty of Humanities and Social Sciences, Ubon Ratchathani Rajabhat University

E-mail: Chet7519@hotmail.co.th

ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมผู้บริโภคและการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านเสริมสวย:

กรณีศึกษาร้านเสริมสวยในเขตชุมชนจिरะนคร อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

Relationship between Consumer Behavior and Decision Making for Beauty

Salons: A Case Study of Beauty Salons in Jiranakorn Community,

Muang District, Buriram Province

สรัญญพัชร แป้นเกตุ¹ / ธรรมวิมล สุขเสริม²

Saranyaphat Panket / Thumwimon Sukserm

¹หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

Master of Business Administration, Faculty of Management Science, Ubon Ratchathani University

²ประธานหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

Head of Master of Business Administration, Faculty of Management Science, Ubon Ratchathani University

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านเสริมสวยในเขตชุมชนจिरะนคร อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมผู้บริโภคและการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านเสริมสวยในเขตชุมชนจिरะนคร อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ การดำเนินงานวิจัยครั้งนี้ใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 408 คน ที่มีประสบการณ์ใช้บริการร้านเสริมสวยในเขตชุมชนจिरะนคร อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ เก็บรวบรวมข้อมูลจากการแจกแบบสอบถาม โดยใช้สถิติ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ Chi-Square ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า ระดับการศึกษาที่แตกต่างกันส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านเสริมสวยในเขตชุมชนจिरะนคร อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วน ด้านเพศ อายุ อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านเสริมสวยในเขตชุมชนจिरะนคร อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ไม่แตกต่างกัน ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมผู้บริโภคและการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านเสริมสวยในเขตชุมชนจिरะนคร อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่าพฤติกรรมด้านบริการส่วนใหญ่ที่ใช้ จำนวนครั้งที่ใช้บริการแต่ละเดือน และผู้ที่มีอิทธิพลต่อการเลือกร้านมีความสัมพันธ์กับ

การตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านเสริมสวยในเขตชุมชนจระนกร อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 .01 และ .01 ตามลำดับ ส่วนพฤติกรรมด้านทำเลร้านเสริมสวยที่นิยมไป ช่วงเวลาที่ใช้บริการ ระยะเวลาที่ใช้บริการ และค่าใช้จ่ายที่ใช้บริการโดยเฉลี่ย ไม่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านเสริมสวยในเขตชุมชนจระนกร อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

คำสำคัญ: พฤติกรรมผู้บริโภค, ปัจจัยส่วนบุคคล, ร้านเสริมสวย

Abstract

This quantitative study conducted a comparison analysis of customers' personal factors which affected decision-making and the relationship between consumer behavior and decision-making related to services of beauty salons in Jiranakorn Community, Muang District, Buriram Province. The participants were 408 customers who used the beauty salons' services in the area. Data were collected by a questionnaire hand-out and statistically analyzed by the use of an SPSS program involving percentages, means, standard deviations, and Chi-Square. Findings indicated that different education levels were the personal factor that affected decision-making with a .05 statistical significance in correlation. On the other hand, gender, age, occupation, and average monthly income were insignificant factors and not correlated with decision-making. In addition, the study found that most service use behavior, the number of times in using services each month, and those who influenced choices of salons had a statistically significant relationship with decisions to use salons' services at .05, .01, and .01 respectively. No relationships of decision-making regarding salons' services were found in relation to behavior and salon location, service time, length of service time, and the average cost of service.

Keyword: decision-making, personal factors, beauty salon

บทนำ

พฤติกรรมผู้บริโภคโดยปกติแล้วผู้บริโภคเราจะกล่าวถึงบุคคลที่มีความสามารถในการใช้บริการ โดยเน้นถึงลักษณะของตลาดผู้บริโภคหรือตลาดอุปโภคบริโภคที่ว่าผู้บริโภคซื้อสินค้าหรือบริการเพื่อใช้ประโยชน์ส่วนตัว ไม่ได้ซื้อมาเพื่อขายต่อหรือซื้อมาเพื่อใช้ในการผลิตหรือการดำเนินงานแต่อย่างใด นอกจากนี้การซื้อของผู้บริโภคยังอยู่บนพื้นฐานของความเต็มใจที่จะซื้อสินค้าหรือบริการ ในการตัดสินใจใช้บริการของผู้บริโภคก็มีลักษณะที่แตกต่างกันอยู่อย่างหลากหลาย ซึ่งมีทั้งการตัดสินใจที่ดีและไม่ดีควบคู่กันอยู่เสมอ (Luanchamroen, 2011) ทั้งนี้ธุรกิจบริการร้านเสริมสวยถือเป็นอีกธุรกิจที่สามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศได้มหาศาลและยังสามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคที่มีอยู่อย่างไม่จำกัด และเพื่อบรรลุเป้าหมายของธุรกิจร้านเสริมสวยการทราบถึงพฤติกรรมของผู้บริโภคจึงถือเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินธุรกิจร้านเสริมสวยให้ประสบความสำเร็จได้ (Department of Business Development, 2005)

ชุมชนจิระนครตั้งอยู่ถนนจิระ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ ภายในเขตเทศบาลเป็นที่ตั้งของหน่วยงานการบริหาร สถาบันการเงิน สถานศึกษา สถานพยาบาลและสาธารณสุข ตลอดจนเป็นศูนย์กลางการคมนาคมของจังหวัดบุรีรัมย์ มีพื้นที่ทั้งหมด 6.0 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 3,750 ไร่ มีประชากรในปีพ.ศ. 2560 ประมาณ 27,000 คน (Official Statistics Registration Systems, 2017) ชุมชนจิระนครเป็นพื้นที่ที่มีประชากรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น อีกทั้งยังมีร้านเสริมสวยเปิดให้บริการเป็นจำนวนมาก

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมผู้บริโภคและการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านเสริมสวยในครั้งนี้ ผู้จัดทำได้ใช้ชุมชนจิระนครเป็นกรณีศึกษา เนื่องจากบริเวณดังกล่าวเป็นแหล่งชุมชนที่มีประชากรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น อีกทั้งยังใกล้สถานศึกษาและสถานที่ราชการต่าง ๆ มากมาย ประชากรส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาและบุคคลในวัยทำงาน ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นอาชีพที่มีความเกี่ยวเนื่องและให้ความสนใจกับความสวยความงามในด้านต่าง ๆ เป็นสำคัญ จึงส่งผลให้ชุมชนจิระนครมีสถานบริการเกี่ยวกับความงามมากกว่าบริเวณอื่น ๆ ที่อยู่ในจังหวัดเดียวกัน เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้อย่างเพียงพอและอย่างต่อเนื่อง โดยมีโอกาสที่จะขยายหรือเติบโตขึ้นเรื่อย ๆ สังเกตได้จากปริมาณนักศึกษาที่เพิ่มมากขึ้น ซึ่งส่งผลให้ธุรกิจร้านเสริมสวยในเขตชุมชนจิระนครมีการแข่งขันสูง แต่โดยส่วนใหญ่ที่นอกเหนือจากบริเวณชุมชนจิระนครจะมีร้าน

เสริมสวยกระจายตัวตามพื้นที่ต่าง ๆ มีเพียงบริเวณที่ใกล้แหล่งสถานศึกษาเท่านั้นที่จะมีร้านเสริมสวยกระจุกตัวอยู่อย่างหนาแน่นและมีปริมาณลูกค้ามาใช้บริการอย่างต่อเนื่อง

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้นจึงเป็นแรงจูงใจให้ผู้วิจัยได้ทำวิจัยเรื่องนี้ เพื่อที่จะได้ข้อมูลที่เพียงพอ ถูกต้อง และแม่นยำ สามารถนำไปวิเคราะห์และตัดสินใจในการลงทุนประกอบธุรกิจร้านเสริมสวยในสถานะเศรษฐกิจปัจจุบันได้อย่างสมบูรณ์ ซึ่งผู้ที่สนใจจะลงทุนทำธุรกิจเสริมสวยจะได้ นำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการคิดและตัดสินใจที่จะลงทุนทำธุรกิจเสริมสวยต่อไป โดยการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างเป็นลูกค้าที่ใช้บริการร้านเสริมสวยในเขตชุมชนจิระนคร อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 24 ร้าน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมและการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านเสริมสวยในเขตชุมชนจิระนคร อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมผู้บริโภคและการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านเสริมสวยในเขตชุมชนจิระนคร อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
3. เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลเกี่ยวกับพฤติกรรมและการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านเสริมสวยในเขตชุมชนจิระนคร อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมผู้บริโภคและการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านเสริมสวย : กรณีศึกษาร้านเสริมสวยในเขตชุมชนจิระนคร อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ และใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร คือ ลูกค้าที่มีประสบการณ์มาใช้บริการร้านเสริมสวยในเขตชุมชนจิระนคร อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 24 ร้าน
2. กลุ่มตัวอย่าง คือ ลูกค้าที่มีประสบการณ์มาใช้บริการร้านเสริมสวยในเขตชุมชนจิระนคร อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 24 ร้าน เนื่องจากในเขตชุมชนจิระนครมีจำนวนร้านเสริมสวยอยู่

เป็นจำนวนมาก และแต่ละร้านไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน ดังนั้นขนาดกลุ่มตัวอย่างสามารถคำนวณได้โดยใช้สูตรไม่ทราบขนาดตัวอย่างของ W.G. Cochran โดยกำหนดระดับค่าความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และระดับค่าความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 (Wanitbantha, 2006: 74)

$$n = \frac{P(1-P)Z^2}{E^2}$$

เมื่อ n แทน ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

P แทน สัดส่วนของประชากรที่ผู้วิจัยกำลังสุ่ม .50

Z แทน ระดับความเชื่อมั่นที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ Z มีค่าเท่ากับ 1.96 ที่ระดับความเชื่อมั่น

ร้อยละ 95 (ระดับ .05)

E แทน ค่าความผิดพลาดสูงสุดที่เกิดขึ้น = .05

$$\begin{aligned} \text{แทนค่า } n &= \frac{(.05)(1-.5)(1.96)^2}{(.05)^2} \\ &= 384.16 \end{aligned}$$

ใช้ขนาดตัวอย่างอย่างน้อย 384 คน จึงจะสามารถประมาณค่าร้อยละ โดยมีความผิดพลาดไม่เกินร้อยละ 5 ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 เพื่อความสะดวกในการประเมินผลและการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจึงใช้ขนาดกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 408 ตัวอย่าง ซึ่งถือได้ว่าผ่านเกณฑ์ตามที่เงื่อนไขกำหนด คือ ไม่น้อยกว่า 384 ตัวอย่าง

3. ตัวแปรที่ศึกษา ตัวแปรอิสระในการศึกษาในครั้งนี้ คือ ปัจจัยส่วนบุคคลและพฤติกรรมผู้บริโภคส่วนตัวแปรตาม คือ การตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านเสริมสวย

4. พื้นที่ในการวิจัย การศึกษาครั้งนี้ได้มีการสำรวจในเขตชุมชนจิระนคร อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ที่ตั้ง ถนนจิระ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย โดยชุดแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ซึ่งได้สร้างตามความมุ่งหมายและกรอบแนวคิดที่กำหนดขึ้น โดยแต่ละชุดมีรายละเอียด ดังนี้

ตอนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ใช้บริการร้านเสริมสวย เป็นคำถามปลายปิดแบบให้เลือกตอบ

ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภค โดยผู้วิจัยได้นำแนวคิดในเรื่องที่เกี่ยวกับคำถาม 7 O's หรือ 6 W's และ 1 H มาใช้เป็นแนวทางในการจัดทำแบบสอบถามงานวิจัยในครั้งนี้ เป็นคำถามปลายปิดแบบให้เลือกตอบ

ตอนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับการตัดสินใจใช้บริการร้านเสริมสวย ใช้แบบสอบถามตามมาตรวัดของ ลิเคิร์ท (Likert Scale)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษารั้งนี้ ผู้ศึกษาคำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. นำแบบสอบถามไปทำการสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 408 คน ที่ใช้บริการร้านเสริมสวยในเขตชุมชนจระนกร อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 24 ร้าน เป็นแบบสอบถามชนิดที่ให้อกลุ่มเป้าหมายเลือกตอบด้วยตนเองโดยเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่เดือนมกราคม 2559 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ 2559

2. นำแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืน ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามแต่ละฉบับและดำเนินการขั้นต่อไป

3. ทำการบันทึกหาคำตอบของแบบสอบถามเพื่อประมวลผล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในกรณีข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ดังนี้

1. วิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคล และพฤติกรรมของผู้บริโภคในการเลือกใช้บริการร้านเสริมสวยในเขตชุมชนจระนกร อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยการหาค่าสถิติร้อยละ

2. นำข้อมูลความคิดเห็นของลูกค้าเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภคและกระบวนการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านเสริมสวยในเขตชุมชนจระนกร อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ มาวิเคราะห์ด้วยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)

3. นำค่าเฉลี่ยที่ได้ไปทดสอบเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมผู้บริโภคและ

การตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านเสริมสวยในเขตชุมชนจิระนคร อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ที่มีเพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่แตกต่างกัน โดยการหาค่า Chi-Square

ผลการวิจัย

1. การศึกษาพฤติกรรมและการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านเสริมสวยในเขตชุมชนจิระนคร อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

จากผลการวิจัยพบว่า จำนวนร้อยละของพฤติกรรมการใช้บริการร้านเสริมสวยด้านท่านใช้บริการใดในร้านเสริมสวย มีจำนวนคนเข้าใช้บริการมากที่สุด คือ สระ-ไคร์/รีด/ม้วน จำนวน 219 คน คิดเป็นร้อยละ 53.7 รองลงมาคือ ตัดผม 54 คน คิดเป็นร้อยละ 13.2 และทำสีผม จำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 11.5

ด้านการเลือกใช้บริการร้านเสริมสวยที่ไหน พบว่า เลือกใกล้ที่พัก/บ้านมากที่สุด จำนวน 327 คน คิดเป็นร้อยละ 80.1 รองลงมาคือใกล้ที่ทำงาน จำนวน 67 คน คิดเป็นร้อยละ 16.4 และในห้างสรรพสินค้า จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 3.6

ด้านการใช้บริการร้านเสริมสวยเฉลี่ยเดือนละกี่ครั้ง พบว่า น้อยกว่า 3 ครั้ง/เดือนมีมากที่สุด จำนวน 173 คน คิดเป็นร้อยละ 42.4 รองลงมาคือ 3-5 ครั้ง/เดือน จำนวน 151 คน คิดเป็นร้อยละ 37.0 และ 6-8 ครั้ง/เดือน จำนวน 59 คน คิดเป็นร้อยละ 14.5

ด้านส่วนใหญ่ท่านใช้บริการร้านเสริมสวยในช่วงเวลาใด พบว่า ส่วนมากใช้บริการในช่วงเวลา 16.01 – 20.00 น. จำนวน 162 คน คิดเป็นร้อยละ 39.7 รองลงมาคือช่วงเวลา 08.01 - 12.00 น. จำนวน 105 คน คิดเป็นร้อยละ 25.7 และช่วงเวลา 12.01 – 16.00 น. จำนวน 95 คน คิดเป็นร้อยละ 23.3

ด้านระยะเวลาที่ท่านเข้าใช้บริการในแต่ละครั้งส่วนใหญ่ใช้เวลาเท่าใด พบว่า ส่วนมากใช้เวลา 1 ชั่วโมง จำนวน 213 คน คิดเป็นร้อยละ 52.2 รองลงมาคือ 2 ชั่วโมง จำนวน 78 คน คิดเป็นร้อยละ 19.1 และน้อยกว่า 1 ชั่วโมง จำนวน 72 คน คิดเป็นร้อยละ 18.9

ด้านท่านมีค่าใช้จ่ายในการใช้บริการร้านเสริมสวยแต่ละครั้งประมาณเท่าใด พบว่า ส่วนมากมีค่าใช้จ่ายในการใช้บริการ 100 – 300 บาท จำนวน 242 คน คิดเป็นร้อยละ 59.3 รองลงมาคือน้อยกว่า 100 บาท จำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 14.7 และ 301 – 500 บาท จำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 12.0 ตามลำดับ

ด้านบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจบริการร้านเสริมสวย พบว่า มีจำนวนมากที่สุดคือ ตัวท่านเอง จำนวน 356 คน คิดเป็นร้อยละ 87.3 รองลงมาคือเพื่อน จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 7.8 และครอบครัว จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 2.5 ตามลำดับ

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลด้านค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ของ กระบวนการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านเสริมสวย พบว่า โดยภาพรวมค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) เท่ากับ 4.24 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) เท่ากับ 0.48 และอยู่ในระดับมาก

เมื่อพิจารณาเป็นรายกระบวนการพบว่า กระบวนการตระหนักถึงความต้องการที่ต้องเสริมบุคลิกภาพที่ดีให้ตนเองมีค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุดเท่ากับ 4.75 รองลงมาคือ กระบวนการด้านการตัดสินใจซื้อคือ ตั้งใจมาใช้บริการร้านเสริมสวยโดยตรงเท่ากับ 4.61 ด้านกระบวนการประเมินทางเลือก ท่านจะประเมินร้านเสริมสวยจากการส่งเสริมการขาย เช่น การจัดโปร โมชั่นต่าง ๆ เท่ากับ 4.60 ท่านจะประเมินร้านเสริมสวยจากคุณภาพในการให้บริการของพนักงานเท่ากับ 4.59 และด้านกระบวนการพฤติกรรมหลังการซื้อ ในอนาคตท่านจะกลับมาใช้บริการที่ร้านเดิมอีกครั้งเท่ากับ 4.58

ด้านกระบวนการตัดสินใจที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านกระบวนการแสวงหาข่าว ก่อนท่านจะเลือกใช้บริการท่านค้นหาข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เช่น อินเทอร์เน็ต นิตยสาร เป็นต้น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.65 รองลงมาคือด้านกระบวนการตัดสินใจซื้อ ท่านตั้งใจมาทำภารกิจบริเวณนั้น ๆ แต่บังเอิญเห็นร้านเสริมสวยจึงเข้ามาใช้บริการ เท่ากับ 3.66 ท่านมาใช้บริการโดยเหตบังเอิญจากการเห็นการลดค่าใช้บริการ หรือ โปร โมชั่นอื่น ๆ เท่ากับ 3.68 และกระบวนการพฤติกรรมหลังการซื้อ ท่านจะให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ผู้ที่เข้าจ้ร้านเสริมสวยที่ท่านเคยใช้บริการในทางที่ไม่ถูกต้อง เท่ากับ 3.93 ตามลำดับ

2. การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมผู้บริโภคและการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านเสริมสวยในเขตชุมชนจิระนคร อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

ผลจากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมผู้บริโภคกับการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านเสริมสวยในเขตชุมชนจิระนคร อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า พฤติกรรมด้านบริการส่วนใหญ่ที่ใช้ จำนวนครั้งที่ใช้บริการแต่ละเดือน และผู้ที่มีอิทธิพลต่อการเลือกร้าน มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านเสริมสวยในเขตชุมชนจิระนคร อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 .01 และ .01 ตามลำดับ

ส่วนทำเลร้านเสริมสวยที่นิยมไป ช่วงเวลาที่ใช้บริการ ระยะเวลาที่ใช้บริการ และค่าใช้จ่ายที่ใช้บริการโดยเฉลี่ย ไม่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านเสริมสวยในเขตชุมชนจิระนคร อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

3. การศึกษาและเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลเกี่ยวกับพฤติกรรมและการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านเสริมสวยในเขตชุมชนจิระนคร อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

ตารางที่ 1

ผลการทดสอบความแตกต่างของปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านเสริมสวยในเขตชุมชนจิระนคร อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ จำแนกตามเพศ โดยใช้สถิติ *t-test*

การตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านเสริมสวย	เพศชาย		เพศหญิง		t	Sig.
	ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (SD)	ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (SD)		
โดยภาพรวม	4.20	0.49	4.24	0.45	-0.555	0.53

จากตารางที่ 1 จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลความแตกต่างด้านเพศที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านเสริมสวยในเขตชุมชนจิระนคร อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า เพศที่แตกต่างกันมีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านเสริมสวยในเขตชุมชนจิระนคร อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 2

ผลการทดสอบความแตกต่างของปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านเสริมสวยในเขตชุมชนจิระนคร อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ จำแนกตามอายุ โดยใช้สถิติ *F-test*

การตัดสินใจ เลือกใช้บริการร้าน เสริมสวย	แหล่งความ แปรปรวน	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
โดยภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	.517	5	0.103	.492	0.782
	ภายในกลุ่ม	84.896	402	0.210		
	รวม	85.067	407			

จากตารางที่ 2 พบว่า ปัจจัยด้านอายุที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านเสริมสวยในเขตชุมชนจิระนคร อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยภาพรวมมีค่า Sig. เท่ากับ 0.782 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.05 หมายความว่า ผู้ที่มีอายุแตกต่างกันส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านเสริมสวยในเขตชุมชนจิระนคร อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 3

ผลการทดสอบความแตกต่างของปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านเสริมสวยในเขตชุมชนจิระนคร อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ จำแนกตามอาชีพ โดยใช้สถิติ *F-test*

การตัดสินใจ เลือกใช้บริการร้าน เสริมสวย	แหล่งความ แปรปรวน	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
โดยภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	.788	6	0.131	.625	0.710
	ภายในกลุ่ม	84.278	401	0.210		
	รวม	85.067	407			

จากตารางที่ 3 พบว่า โดยภาพรวมมีค่า Sig. เท่ากับ 0.710 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.05 หมายความว่า ผู้ที่มีอาชีพแตกต่างกันส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านเสริมสวยในเขตชุมชนจิระนคร อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4

ผลการทดสอบความแตกต่างของปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านเสริมสวยในเขตชุมชนจิระนคร อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ จำแนกตามระดับการศึกษา โดยใช้สถิติ *F-test*

การตัดสินใจ เลือกใช้บริการร้าน เสริมสวย	แหล่งความ แปรปรวน	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
โดยภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	1.331	2	0.666	3.219	0.041*
	ภายในกลุ่ม	83.735	405	0.207		
	รวม	85.067	407			

*ที่ระดับนัยสำคัญ .05

จากตารางที่ 4 พบว่า โดยภาพรวมมีค่า Sig. เท่ากับ 0.041 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 0.05 หมายความว่า ผู้ที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านเสริมสวยในเขตชุมชนจิระนคร อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ที่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ .05

ตารางที่

5

ผลการทดสอบความแตกต่างของปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านเสริมสวยในเขตชุมชนจิระนคร อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ จำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน โดยใช้สถิติ *F-test*

การตัดสินใจ เลือกใช้บริการร้าน เสริมสวย	แหล่งความ แปรปรวน	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
โดยภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	1.055	5	0.211	1.009	0.412
	ภายในกลุ่ม	84.012	402	0.209		
	รวม	85.067	407			

จากตารางที่ 5 พบว่า โดยภาพรวมมีค่า Sig. เท่ากับ 0.412 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.05 หมายความว่า ผู้ที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนแตกต่างกันมีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านเสริมสวยในเขตชุมชนจิระนคร อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ที่ไม่แตกต่างกัน

ดังนั้นจากการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ T-test และ F-test พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลด้าน เพศ อายุ อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านเสริมสวยในเขตชุมชนจิระนคร อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ไม่แตกต่างกัน ส่วนปัจจัยด้านระดับการศึกษาส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านเสริมสวยในเขตชุมชนจิระนคร อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผลการวิจัย

1. การศึกษาพฤติกรรมและการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านเสริมสวยในเขตชุมชนจิระนคร อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

พฤติกรรมการใช้บริการร้านเสริมสวยประเภทสระ-ไอร์/รีด/ม้วน เป็นบริการที่สามารถทำได้บ่อยครั้งตามความพึงพอใจของลูกค้า ส่วนใหญ่แล้วลูกค้ามักจะเลือกร้านที่อยู่ใกล้ที่พักหรือใกล้บ้าน และเข้าใช้บริการร้านเสริมสวยเฉลี่ยน้อยกว่า 3 ครั้ง/เดือน เนื่องจากลูกค้าจะเน้นที่ความสะดวกในการเดินทางและช่วงของเวลาว่าง ส่วนใหญ่จะใช้บริการในช่วงเวลา 16.01 – 20.00 น. และระยะเวลาที่เข้าใช้บริการในแต่ละครั้งส่วนใหญ่จะใช้เวลา 1 ชั่วโมง ช่วงเวลา 16.01 – 20.00 น. เป็นเวลาเลิกงานเรียนหรือเลิกงานของคนส่วนใหญ่ ลูกค้าจึงเข้าใช้บริการในช่วงเวลานี้มากที่สุด ด้านค่าใช้จ่ายในการใช้บริการร้านเสริมสวยแต่ละครั้ง ส่วนมากมีค่าใช้จ่ายในการใช้บริการ 100 - 300 บาท เนื่องจากลูกค้าส่วนใหญ่ใช้บริการประเภทสระ-ไอร์/รีด/ม้วน ราคาจะอยู่ในช่วง 100 – 300 บาท และตัวลูกค้าเองที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการร้านเสริมสวยมากที่สุด ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะความพึงพอใจ เวลาว่างหรือเหมาะสมของตัวเองจึงไม่เกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น ทั้งนี้ลูกค้าตระหนักถึงความต้องการเสริมบุคลิกภาพที่ดีให้กับตนเองอยู่ในระดับมากที่สุด อาจเป็นเพราะต้องการยอมรับจากสังคม เนื่องจากสังคมในปัจจุบันให้ความสำคัญกับภาพลักษณ์ภายนอกในระดับสูง

2. การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมผู้บริโภคและการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านเสริมสวยในเขตชุมชนจิระนคร อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

พฤติกรรมด้านบริการส่วนใหญ่ที่ใช้ จำนวนครั้งที่ใช้บริการแต่ละเดือน และผู้ที่มีอิทธิพลต่อการเลือกร้าน มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านเสริมสวยในเขตชุมชนจิระนคร อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ Wiwatthanakantang (2007) ที่ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้บริการร้านเสริมสวยของสตรีในเขตเทศบาลเมืองพังงา Hongsaeng

(2010) ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านเสริมสวยในเขตพญาไท และ Unrit (2010) ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้บริการร้านเสริมสวยของผู้หญิงในเขตกรุงเทพมหานคร จากผลการวิจัยดังกล่าวแสดงว่าการที่ผู้บริโภคจะตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านเสริมสวยขึ้นอยู่กับตัวผู้ที่จะใช้บริการคือตัวเองเป็นผู้ที่มีความสำคัญในการตัดสินใจ ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าความชอบ ความพึงพอใจ เวลาที่ว่างหรือเหมาะสมของตัวเองจึงไม่เกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น ส่วนการใช้บริการส่วนใหญ่ที่ใช้ ทุกคนมีความต้องการที่จะดูแลเสริมความงามของตัวเองทุก ๆ ด้าน เช่น สระ-ไคร์/รีด/ม้วน ตัดผม ทำสีผม ยืดผม ดัดผม ต่อผม ฯลฯ ซึ่งทุกคนมีความต้องการที่จะตัดสินใจเสริมความงามที่ร้านเป็นสำคัญ และจำนวนครั้งที่ใช้บริการแต่ละเดือน ผู้ใช้บริการจะเน้นที่ความสะดวกหรือช่วงของเวลาว่าง อาจไม่คำนึงถึงจำนวนครั้งว่าตัวเองได้เสริมความงามมากแล้วหรือน้อยไป คำนึงถึงความพึงพอใจที่ตนเองต้องการที่จะเสริมสวย

ส่วนพฤติกรรมด้านทำเลร้านเสริมสวย ช่วงเวลาที่ให้บริการ ระยะเวลาที่ใช้บริการ และค่าใช้จ่ายที่ใช้บริการ ไม่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านเสริมสวยในเขตชุมชนจিরนคร อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ Wongliang (2011) ที่ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการธุรกิจเสริมสวยในจังหวัดปทุมธานี Laksanaphon (2007) ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านเสริมสวยของสตรีในอำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี และ Wichianpradit (2007) ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยทางการตลาดที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านเสริมสวยแนวสมัยใหม่ของลูกค้าในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

3. การศึกษาและเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลเกี่ยวกับพฤติกรรมและการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านเสริมสวยในเขตชุมชนจিরนคร อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

ปัจจัยส่วนบุคคล ด้านเพศ อายุ อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านเสริมสวยในเขตชุมชนจিরนคร อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าในปัจจุบันปัจจัยส่วนบุคคลนั้นส่วนมากมีความคิดเห็นและยอมรับที่ไม่แตกต่างกันมากในการที่จะดูแลความสวยความงาม สนใจในตัวเองมากขึ้น เห็นความสำคัญในระดับสูงที่จะต้องพัฒนาตัวเองให้ดูดีขึ้น โดยการให้สถานเสริมความงามเป็นส่วนหนึ่งในการดูแลและเสริมความงามให้กับตัวเอง เปรียบเช่นดังสุภาษิตที่กล่าวว่า “ไถ่งามเพราะชน คนงามเพราะแต่ง” และในยุคปัจจุบันวิถีชีวิตของบุคคลนั้นต้องเร่งรีบมีเวลาส่วนตัวน้อยลงจึงจำเป็นต้องพึ่งพาร้านเสริมสวยมากขึ้น

ส่วนด้านระดับการศึกษานั้นมีความแตกต่างกันทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะการประกอบอาชีพที่ต่างกันจึงมีการเข้าร้านเสริมสวยที่แตกต่างกันด้วยองค์ความรู้จากผลการวิจัยที่พบ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Hongsaeng (2010) ที่ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านเสริมสวยในเขตพญาไท Kunkham (2008) ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของผู้บริโภคในการใช้บริการร้านเสริมสวยในอำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี และ Watcharathamrongkun (2010) ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการของร้านเสริมสวยในเขตเทศบาลเมืองจังหวัดสระบุรี

ด้านระดับการศึกษามีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านเสริมสวยในเขตชุมชนจิระนคร อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ที่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าระดับการศึกษาทำให้ต้องดำเนินชีวิตในแต่ละวันของแต่ละคนนั้นแตกต่างกันออกไป ทำให้ระดับการศึกษามีความแตกต่างกันในการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านเสริมสวย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kunkham (2008) ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของผู้บริโภคในการใช้บริการร้านเสริมสวยในอำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี และ Watcharathamrongkun (2010) ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการของร้านเสริมสวยในเขตเทศบาลเมืองจังหวัดสระบุรี

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรมและการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านเสริมสวยในเขตชุมชนจิระนคร อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่าพฤติกรรมการใช้บริการร้านเสริมสวยประเภทสระ/รีด/ม้วน มีจำนวนคนเข้าใช้บริการมากที่สุด ส่วนใหญ่แล้วมักจะเลือกร้านที่อยู่ใกล้ที่พักหรือใกล้บ้าน เข้าใช้บริการร้านเสริมสวยเฉลี่ยน้อยกว่า 3 ครั้ง/เดือน ซึ่งส่วนใหญ่จะใช้บริการในช่วงเวลา 16.01 – 20.00 น. และระยะเวลาที่เข้าใช้บริการในแต่ละครั้งส่วนใหญ่จะใช้เวลา 1 ชั่วโมง ด้านค่าใช้จ่ายในการใช้บริการร้านเสริมสวยแต่ละครั้ง ส่วนมากมีค่าใช้จ่ายในการใช้บริการ 100 – 300 บาท ส่วนบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการร้านเสริมสวยพบว่ามีจำนวนมากที่สุดก็คือตัวลูกค้าเอง และการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านเสริมสวยพบว่า กระบวนการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านเสริมสวยมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านการเสาะแสวงหาข่าว ด้านการประเมินทางเลือก ด้านการตัดสินใจซื้อ และด้านพฤติกรรมหลังการซื้อมีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมากตามลำดับ

ซึ่งผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลโดยภาพรวมค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) เท่ากับ 4.24 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) เท่ากับ 0.48 และอยู่ในระดับมาก

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลผลที่ได้จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมผู้บริโภคและการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านเสริมสวยในเขตชุมชนจิระนคร อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า พฤติกรรมด้านการใช้บริการร้านเสริมสวย และบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านเสริมสวย มีความสัมพันธ์กันที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .00 ส่วนท่านใช้บริการใดในร้านเสริมสวย และท่านใช้บริการร้านเสริมสวยเฉลี่ยเดือนละกี่ครั้ง มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านเสริมสวยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ท่านเลือกใช้บริการร้านเสริมสวยที่ไหน ส่วนใหญ่ท่านใช้บริการร้านเสริมสวยในช่วงเวลาใด ระยะเวลาที่ท่านเข้าใช้บริการในแต่ละครั้งส่วนใช้เวลาเท่าใด และท่านมีค่าใช้จ่ายในการใช้บริการร้านเสริมสวยแต่ละครั้งประมาณเท่าใด ไม่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านเสริมสวยในเขตชุมชนจิระนคร อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

3. ผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านเสริมสวยในเขตชุมชนจิระนคร อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า

ปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศ ปัจจัยด้านอายุ ปัจจัยด้านอาชีพ และปัจจัยด้านรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ไม่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านเสริมสวยในเขตชุมชนจิระนคร อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ส่วนด้านปัจจัยด้านระดับการศึกษาส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านเสริมสวยในเขตชุมชนจิระนคร อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ควรกำหนดรูปแบบการให้บริการที่ผู้เข้าใช้บริการส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป ผู้ประกอบการต้องตอบสนองความต้องการลูกค้าให้ตรงตามต้องการของลูกค้า โดยผู้ที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไปนั้นจะเลือกใช้บริการสระ-ไคร์/รีด/ม้วนเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นผู้ประกอบการควรจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์หน้าร้านว่ามีบริการสระ-ไคร์/รีด/ม้วน เพื่อกระตุ้นให้ลูกค้าตัดสินใจมาใช้บริการเร็วขึ้น

1.2 ผู้ประกอบการควรจดจำลูกค้าโดยเฉพาะกลุ่มลูกค้าที่ไม่ได้มาเป็นประจำ คือ มาน้อยกว่า 3 ครั้ง/เดือน โดยควรมีการบริการพิเศษเพื่อเชิญชวนให้กลุ่มลูกค้าเหล่านี้มาใช้บริการบ่อยยิ่งขึ้น เช่น ที่ร้านมีบริการสระ-ไทร์/รีด/ม้วน เป็นต้น

1.3 ผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญกับผู้เข้ามาใช้บริการเป็นสำคัญ เนื่องจากผู้ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านเสริมสวยนั้น คือ ตัวผู้ที่เข้ามาใช้บริการเองจึงต้องเน้นการให้บริการของลูกค้าผู้ที่เข้ามาใช้บริการเป็นสำคัญ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ในการศึกษาครั้งต่อไปควรมีการขยายพื้นที่การศึกษากลุ่มตัวอย่างในเขตอื่น ๆ เช่น เขตชุมชนในเมืองอื่น ๆ ชุมชนชานเมืองหรือเฉพาะกลุ่มตัวอย่าง เช่น วิทยากร นักศึกษมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เป็นต้น เพื่อการปรับปรุงพัฒนาให้ถูกต้องกับ ผู้มาใช้บริการได้อย่างเหมาะสมและดึงความสนใจจากลูกค้าได้

2.2 แนะนำให้ใช้ส่วนประสมทางการตลาด (4P) มาเป็นตัวแปรเพิ่มเติมในการวิจัยครั้งต่อไป เพื่อให้งานวิจัยมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์. (2554). *ธุรกิจเสริมสวย*. ค้นเมื่อ 22 สิงหาคม 2558 จาก

<http://www.dbd.go.th>

เกษมจิรา กุลคำ. (2551). *ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของผู้บริโภคในการใช้บริการร้านเสริมสวยในอำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.

จักรพรรณ วิเชียรประดิษฐ์. (2550). *ปัจจัยทางการตลาดที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านเสริมสวยแนวสมัยใหม่ของลูกค้าในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการจัดการการตลาด คณะการบัญชีและการจัดการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ชนิดา ห้องแซง. (2553). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านเสริมสวยในเขตพญาไท*. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. สาขาวิชาบริหารธุรกิจ คณะบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์และการสื่อสาร มหาวิทยาลัยนเรศวร.

- ธีราพร อุ่ณฤทธิ และคณะ. (2553). พฤติกรรมการใช้บริการร้านเสริมสวยของผู้หญิงในเขต กรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ: คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.
- พลารัตน์ วงศ์เลี้ยง. (2554). ปัจจัยการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการธุรกิจเสริมสวยใน จังหวัดปทุมธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย.
- สมใจ วัชรธำรงกุล. (2553). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการของร้านเสริมสวยในเขต เทศบาลเมือง จังหวัดสระบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. สาขาวิชา บริหารธุรกิจคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรม ราชูปถัมภ์.
- อดุลย์ จาตุรงคกุล. (2543). พฤติกรรมผู้บริโภค. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อรรวรรณ วิวัฒนากันตง. (2550). พฤติกรรมการใช้บริการร้านเสริมสวยของสตรีในเขตเทศบาลเมือง พังงา. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการตลาด คณะวิทยาการ จัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- อัมพร ลักษณะพล. (2550). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านเสริมสวยของสตรี ในอำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชา เศรษฐศาสตร์ธุรกิจ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

Translated Thai References

- Chaturongkun, A. (2000). *Consumer behavior*. Bangkok: Thammasat University Press. [in Thai]
- Department of Business Development. (2011). *Beauty business*. Retrieved on 22 August 2015 from <http://www.dbd.go.th> [in Thai]
- Hongsang, C. (2010). *The factors affected the customers' decision-making in choosing the beauty salon in Phayathai area*. Master of Business Administration Thesis. Program in Business Administration, Faculty of Business, Economics and Communication, Naresuan University. [in Thai]

- Kunkham, K. (2008). *The factors affected the customers' decision-making in choosing the beauty salon at Aumpher Koh Samui, Surat Thani Province*. Master of Business Administration Thesis. Faculty of Business Administration, Rajabhat Suratthani University. [in Thai]
- Laksanaphon, A. (2007). *Factors affecting female decision-making on their choice beauty shop services in Muang District, Saraburi Province*. Master of Economics Thesis. Program in Business Economics, Faculty of Economics, Kasetsart University. [in Thai]
- Unrit, T. et al. (2010). *Behavior in using beauty salon service of female in Bangkok*. Bangkok: Faculty of Management Science, Chandrakasem Rajabhat University. [in Thai]
- Watcharathamrongkun, S. (2010). *Service marketing mix factors of beauty salon in the municipality, Saraburi Province*. Master of Business Administration Thesis. Program in Business Administration, Faculty of Management Science, Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage. [in Thai]
- Wichianpradit, C. (2007). *Marketing factors are important to the customer's decision-making in choosing the beauty salon in Muang District, Nakhon Ratchasima Province*. Master of Business Administration Thesis. Program in Marketing Management, Faculty of Accounting and Management, Mahasarakrm University. [in Thai]
- Wiwatthanakantang, O. (2007). *Women's behavior using a salon service in Phang-nga municipality area*. Program in Marketing, Faculty of Management Science, Suan Dusit Rajabhat University. [in Thai]
- Wongliang, P. (2011). *Marketing factors influencing customers' decision to use the service provided by salon in Pathumthani Province*. Master of Business Administration Thesis. Faculty of Business Administration, Eastern Asia University. [in Thai]

ผู้เขียน

นางสาวสรัญพัชร แป้นเกตุ
คณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
เลขที่ 106 หมู่ 17 ตำบลเสม็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ 31000
โทรศัพท์: 098-1041919 อีเมล: pang.mgt@gmail.com

Author

Miss Saranyaphat Panket
Faculty of Management Science, Ubon Ratchathani University
106 Moo 17, Samed Sub-district, Maung District, Buriram Province 31000
Tel: 098-1041919 E-mail: pang.mgt@gmail.com

จากข้าวเปลือกสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ข้าวฮาง

From Paddy Rice to the Value Creating for Organic Brown Rice Products

ธนพัฒน์ จงมีสุข¹/ สัณญา เคนาภูมิ² / เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร³

Thanapat Jongmeesuk / Sanya Kenaphoom/ Saovalak Kosolkittiamporn

¹สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

Public Administration Program, Faculty of Political and Public Administration, Buriram Rajabhat University

^{2,3}สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Public Administration Program, Faculty of Political and Public Administration, Rajabhat Maha Sarakham University

บทคัดย่อ

ประเทศไทยส่งออกข้าวปีละประมาณ 7 ล้านตัน เป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ 30 ของการส่งออกข้าวทั้งหมดทั่วโลกการแปรรูปผลิตภัณฑ์ข้าวและการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับเกษตรกรจึงเป็นสิ่งที่หน่วยงานภาครัฐต้องให้ความสำคัญเช่นเดียวกับนโยบายที่วางเอาไว้แล้ว การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ข้าวจึงเป็นโอกาสที่ดีในการสร้างมูลค่าเพิ่มเพราะปัจจุบันผลิตภัณฑ์เหล่านี้ได้รับความนิยมมากโดยเฉพาะในตลาดที่พัฒนาแล้ว เช่น ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา รวมไปถึงยุโรปและตะวันออกกลาง ที่ให้การตอบรับเป็นอย่างดีในสินค้าผลิตภัณฑ์ข้าวที่ได้รับการแปรรูปแล้ว ในปัจจุบันการผลิตข้าวฮางเพื่อจำหน่ายใช้วิธีการนึ่งเพื่อให้เมล็ดข้าวสุกและนำข้าวเลือกมาอบแห้งด้วยแสงแดด 1-2 แดด และนำมากะเทาะเปลือกจะได้ข้าวสารที่มีสีทองซึ่งเกิดจากปริมาณรำติดที่ผิวทำให้มีเส้นใย ได้สารต่อต้านอนุมูลอิสระมากกว่าไม่ผ่านการนึ่งอีกหนทางหนึ่งที่เป็นที่นิยมในปัจจุบัน คือการนำข้าวที่เกษตรกรทำการปลูกอยู่มาเพิ่มมูลค่าให้กับเกษตรกรแต่แรกเริ่มอย่าง ข้าวไรท์เบอร์รี่ ข้าวอินทรีย์ปลอดสารพิษ ข้าวฮาง ข้าวออร์แกนิก ซึ่งเป็นการเพิ่มคุณค่าคุณภาพข้าวให้กับเกษตรกรผู้ปลูกข้าวได้ตั้งแต่ต้นทางและยังสามารถส่งเสริมและเพิ่มมูลค่าจากสิ่งทีผลิตรายโดยที่ไม่ได้ใช้ต้นทุนในการเพิ่มหรือเปลี่ยนวิถีของเกษตรกรแต่อย่างใด

คำสำคัญ: การสร้างมูลค่า, ข้าวฮาง

Abstract

Thailand exported about 7 million tons of rice per year. Accounted for about 30% of its grain exports from Thailand. Processed rice products to create added value for farmer. It is a must for government agencies as well as policies already laid. Adding value to products, rice is a good opportunity. Currently, these products have gained knowledge especially in developed markets such as Japan, the United States, EU, and the Middle East, which are responding very well to processed rice products. At the present, organic brown rice production use steamed method for cooked seeds rice, after that took the sun is about 1-2 sunlight times, then the shelling rice to a golden rice. The bran sticking to the surface make a lot of fiber with antioxidants than not steamed method. Another method that is popular today is firstly adding value to rice farmers since riceberry, organic non-toxic rice, organic brown rice, which adds value quality rice to rice farmers from the source and can promote and increase the value of what is produced without the added cost or changing any of the farmers ways of life.

Keywords: value creating, organic brown rice

บทนำ

ประเทศไทยได้ชื่อว่าเป็นแหล่งผลิตข้าวที่สำคัญของโลกมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและยังเป็นประเทศผู้ส่งออกข้าวรายใหญ่ที่สุดของโลกถึงปีละประมาณ 5-6 ล้านตันข้าวสาร แม้ในระยะหลังประเทศไทยจะหันมาเน้นการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมเป็นหลัก แต่ข้าวก็ยังเป็นสินค้าออกสำคัญที่สร้างรายได้ให้กับประเทศปีละไม่ต่ำกว่า 35,000 ล้านบาท แต่ในระยะหลังนี้ ได้มีประเทศผู้ส่งออกข้าวรายใหม่ๆ เพิ่มขึ้น และมีการใช้ราคามาเป็นตัวกำหนดกลยุทธ์ด้านการตลาด ตลาดการส่งออกข้าวจึงมีการแข่งขันกันอย่างรุนแรงขึ้นเป็นลำดับ โดยมีประเทศคู่แข่งที่สำคัญ คือ เวียดนาม เป็นประเทศผู้ส่งออกสำคัญ จึงทำให้ราคาข้าวในตลาดโลกตกต่ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตลาดข้าวคุณภาพปานกลางและข้าวคุณภาพต่ำ จากการประเมินสถานการณ์ และวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับข้าวทั้งในระบบการผลิต และการตลาดพบว่า การส่งออกข้าวมีความสำคัญมากต่อระบบเศรษฐกิจและสังคม

ของประเทศจึงมีความจำเป็นอย่างมากที่ไทยจะต้องรักษาตลาดข้าวที่มีอยู่ไว้ โดยเฉพาะตลาดข้าวคุณภาพสูง ซึ่งประเทศไทยเป็นผู้ครองตลาดส่วนใหญ่อยู่ จึงต้องมุ่งรักษาและหาทางขยายตลาด ซึ่งในที่นี้หมายถึงข้าวหอมมะลิไทยให้มากขึ้น โดยต้องปรับปรุงทั้งคุณภาพการผลิต การบรรจุหีบห่อ การรักษาคุณภาพ และการตลาด โดยมุ่งตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคเป็นสำคัญ โดยการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่เพื่อแก้ปัญหาราคาข้าวในภาคเกษตรอุตสาหกรรมข้าว นั้น เราต้องเลือกชนิดข้าวให้เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ เพราะข้าวแต่ละชนิดมีคุณสมบัติเฉพาะ ผลิตภัณฑ์จากข้าวดั้งเดิมที่เรามีมานานและเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปคือ แป้งข้าว (Flour) ที่ทำมาจากข้าวเจ้าหรือข้าวเหนียวประเภท่วนซึ่งเป็นข้าวที่มีปริมาณอมิโลสสูง (Amylose) โดยตัวอมิโลสนี้เองที่จะเป็นตัวบอกว่าคุณภาพข้าวสวยหรือแป้งที่จะออกมาเป็นอย่างไร ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากข้าวที่เกิดจากภูมิปัญญาไทยดั้งเดิมที่สามารถนำมาเพิ่มพูนมูลค่าให้สูงขึ้น การบรรจุภัณฑ์และแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ที่ทำจากข้าวเพื่อเพิ่มมูลค่าในทางอุตสาหกรรมได้ อุตสาหกรรมการแปรรูปข้าวนับเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยเหลือเกษตรกรโดยช่วยเพิ่มความต้องการข้าวเพื่อใช้เป็นวัตถุดิบในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลผลิตข้าวซึ่งจะช่วยเพิ่มโอกาสในการส่งออกและนำมาซึ่งรายได้ที่เป็นเงินตราต่างประเทศ ผลิตภัณฑ์ข้าวจึงสำเร็จรูป เช่น ไอ้กกึงสำเร็จรูป อาหารจานเดียวประเภทข้าวแช่แข็งในรูปแบบต่างๆ ในปัจจุบันผลิตภัณฑ์เหล่านี้ได้รับความนิยมมากโดยเฉพาะในตลาดที่พัฒนาแล้ว เช่น ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา และยุโรป นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ คือ ข้าวกระป๋องซึ่งมีจุดเด่นที่สามารถเปิดรับประทานได้ทันที อีกทั้งสามารถเก็บรักษาได้นานถึง 2 ปี นับเป็นนวัตกรรมใหม่ที่เป็นกรณีตัวอย่างของการพัฒนาธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดย่อมที่ประสบความสำเร็จและได้รับการยอมรับจากประเทศต่างๆ ตลาดส่งออกข้าวกระป๋องที่สำคัญ ได้แก่ ยุโรปและตะวันออกกลาง จะเห็นได้ว่าผลิตภัณฑ์ที่นำข้าวมาแปรรูปอยู่อย่างหลากหลาย ข้าวเป็นพืชผลหลักที่ปลูกได้ในเกือบทุกพื้นที่ของประเทศไทย แต่มีราคาที่ไม่คุ้มค่างับต้นทุนการผลิต ในขณะที่การแปรรูปข้าวเปลือกธรรมดเพื่อการบริโภคให้อยู่ในรูปข้าวฮางหรือข้าวกล้องงอกสามารถเพิ่มมูลค่าและสร้างรายได้ให้เกษตรกรเพิ่มมากกว่าเดิมถึง 3 เท่าเป็นอย่างน้อย ในขณะที่ปัจจุบันกลุ่มเกษตรกรที่ผลิตและแปรรูปข้าวฮางยังไม่เป็นที่แพร่หลายมากนัก กลุ่มที่รวมตัวกันและจัดตั้งเป็นกลุ่มชุมชนหรือวิสาหกิจชุมชนในการผลิตข้าวฮางและผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวกับการนำข้าวฮางมาแปรรูปมีกำลังผลิตไม่เพียงพอกับความต้องการของตลาด การส่งเสริมการผลิตข้าวฮางและกลไกการตลาดแผนสนับสนุนเชิงกลยุทธ์ที่เหมาะสมยัง

ขาดการสนับสนุนจากภาครัฐ จึงอาจทำให้การรวมกลุ่มของเกษตรกรบางกลุ่มที่ไม่มีต้นทุนเพียงพอ และขาดการสนับสนุนอย่างเป็นรูปธรรมเกิดปัญหาด้านการบริหารจัดการและขาดการร่วมมือกัน

ข้าวฮางเป็นข้าวที่ผลิตขึ้นตามกรรมวิธีโบราณตามภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวเผ่าภูไทในภาคอีสาน สืบต่อกันมากกว่า 200 ปี เพื่อให้เก็บข้าวเปลือกไว้ได้เป็นเวลานาน กรณีเกิดปัญหาข้าวในนาเสียหายจากภัยธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม ฝนแล้ง สามารถทำได้ทั้งข้าวฮาง และข้าวเหนียว โดยใช้วิธีนำข้าวเปลือกมาบ่มพักไว้ 2 คืน เพื่อกระตุ้นให้เกิดการงอก จากนั้นนำไปแช่น้ำไว้ 12-48 ชั่วโมง แล้วตากให้แห้งประมาณ 30-60 ชั่วโมง และสีเป็นข้าวกล้องต่อไป โดยรวมใช้ระยะเวลาประมาณ 5 รอบการนำข้าวเปลือกมาแช่ 1 วันต่อการผลิต ทำให้เกิดการงอกจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางชีวเคมีในเมล็ดข้าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเพิ่มขึ้นของปริมาณสาร GABA (Gamma Amino Butyric Acid) ซึ่งเป็นสารอาหารที่มีประโยชน์แก่ร่างกายหลายด้าน เช่น ช่วยลดความดันโลหิตและปริมาณคอเลสเตอรอลมีส่วนช่วยในการควบคุมน้ำหนัก ลดความเสี่ยงจากการเป็นโรคอัลไซเมอร์ และมีค่าการเปลี่ยนเป็นน้ำตาลในกระแสเลือดต่ำจึงเหมาะสำหรับผู้ป่วยโรคเบาหวาน นอกจากนี้จากกรรมวิธีผลิตข้าวฮางทำให้ได้ข้าวเต็มเมล็ดที่มีจมูกข้าวและรำข้าว ซึ่งเป็นส่วนที่อุดมไปด้วยแร่ธาตุ และวิตามิน เช่น ธาตุแมงกานีส ซินคมีเส้นใยอาหารปริมาณสูง ช่วยในการทำงานของระบบขับถ่ายต่างๆ รวมส่วนประกอบของเมล็ดข้าวยังคงอยู่ครบมีเพียงเปลือกข้าวที่ถูกสีออกไป ในการนึ่งข้าวเปลือก สีเหลืองของเปลือกข้าวจะซึมเข้าไปในเมล็ดข้าวทำให้ข้าวฮางมีสีเหลือง และมีกลิ่นหอมอ่อนๆ ของเปลือกข้าว บางพื้นที่จึงนิยมเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า ข้าวหอมทอง

ปัจจุบันการผลิตข้าวฮางเพื่อจำหน่ายใช้วิธีการนึ่งเพื่อให้เมล็ดข้าวสุกและนำข้าวเปลือกมาอบแห้งด้วยแสงแดด 1-2 แดด และนำมากะเทาะเปลือกจะได้ข้าวสารที่มีสีทองซึ่งเกิดจากปริมาณรำติดที่ผิวทำให้มีเส้นใยได้สารต่อต้านอนุมูลอิสระมากกว่าไม่ผ่านการนึ่งผลิตภัณฑ์ข้าวกล้องงอกหรือข้าวฮางมีประโยชน์ต่อสุขภาพของผู้บริโภคเนื่องจากมีสารออกฤทธิ์ทางชีวภาพสามารถป้องกันหรือรักษาอาการของโรคต่างๆ ได้ และหากผลิตภัณฑ์ข้าวกล้องงอกหรือข้าวฮางงอกมีลักษณะคุณภาพเป็นที่ยอมรับด้านราคาคุณภาพผลิตภัณฑ์ข้าวจะกลายเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ที่สามารสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับประเทศได้มากกว่าเดิมและสามารถเป็นผลิตภัณฑ์ข้าวที่เป็นทั้งอาหารและโภชนาบำบัด ซึ่งจะส่งผลให้ประเทศไทยมีศักยภาพทางการแข่งขันด้านอุตสาหกรรมข้าวไทยในตลาดโลกได้มากยิ่งขึ้น ดังนั้นการพัฒนาผลิตภัณฑ์ข้าวฮางงอกเพื่อให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าทั้งราคาและคุณประโยชน์ใช้ความรู้จากงานวิจัยและความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการเพื่อก่อให้เกิดเป็นผลิตภัณฑ์ที่สร้าง

รายได้ให้ประชาชนเพิ่มมากขึ้น นอกจากนั้นสิ่งที่เป็นที่นิยมในปัจจุบันคือการนำข้าวที่เกษตรกรทำการปลูกอยู่มาเพิ่มมูลค่าให้กับตัวเกษตรกรแต่แรกเริ่มอย่าง ข้าวกล้องงอก ข้าวไรท์เบอร์รี่ ข้าวอินทรีย์ปลอดสารพิษ ข้าวกล้อง ข้าวฮาง ข้าวออร์แกนิก ซึ่งเป็นการเพิ่มคุณค่าคุณภาพข้าวให้กับเกษตรกรผู้ปลูกข้าวได้ตั้งแต่ต้นทางและยังสามารถส่งเสริมและเพิ่มมูลค่าจากสิ่งที่ผลิตอยู่โดยที่ไม่ได้ใช้ต้นทุนในการเพิ่มหรือเปลี่ยนวิถีของเกษตรกรแต่อย่างใด ผลผลิตจากข้าวนับว่าเป็นสินค้าอุตสาหกรรมการเกษตรที่น่าจับตามองแม้ว่าตลาดในประเทศจะขยายตัวไม่มากนักแต่การส่งออกผลผลิตข้าวนั้นมีแนวโน้มที่น่าสนใจ แม้ว่าในปัจจุบันมูลค่าการส่งออกยังไม่สูงมากนักเมื่อเทียบกับมูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรหลัก ผลผลิตข้าวก็นับเป็นสินค้าเกษตรแปรรูปที่สร้างมูลค่าเพิ่มในรูปแบบผลิตภัณฑ์ต่างๆ รวมทั้งยังเป็นสินค้าที่มีโอกาสในการขยายการส่งออกได้อีกมาก การพัฒนาการสร้างมูลค่าเพิ่มในผลผลิตข้าวจึงมีความสำคัญที่จะสร้างรายได้ให้กับภาคเกษตรกรได้อย่างดี

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิธีการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลผลิตข้าวฮาง และนำเสนอรูปแบบวิธีการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับเกษตรกรที่ปลูกข้าวฮาง โดยกำหนดขอบเขตของการศึกษาไปที่วิธีการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลผลิตข้าวในมุมมองและมิติต่างๆ เพื่อให้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวได้สามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาการผลิตข้าวต่อไปได้ในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุในการเสริมสร้างวิสาหกิจชุมชน ด้านผลผลิตข้าว
2. เพื่อได้รูปแบบการเสริมสร้างวิสาหกิจ ด้านผลผลิตข้าว ในศตวรรษที่ 21
3. เพื่อเสนอข้อเสนอเชิงนโยบายการเสริมสร้างรูปแบบวิสาหกิจชุมชนในศตวรรษที่ 21 ด้านผลผลิตข้าว

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความนี้ผู้เขียนได้รวบรวมแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างมูลค่าเพิ่มและการพัฒนาคุณสมบัติของผลผลิตข้าวโดยเริ่มจากการศึกษาจากปรากฏการณ์ (Phenomena) (Kenaphoom, 2014A : 49-51) จากนั้นทำการกรอกด้านเนื้อหาสาระด้วยวิธีการที่หลากหลาย ได้แก่ วิธีการคิดเชิงเหตุผล (Kenaphoom, 2014B : 1-19) การศึกษานำร่อง (Pilot study)

องค์ประกอบทางเคมีที่พบในข้าวฮาง

สารต้านอนุมูลอิสระ (Free Radicals) หรือ ROS คือ โมเลกุลหรือไอออนที่มีอิเล็กตรอน โคเดเดี่ยว อยู่รอบนอกและมีอายุสั้นมากประมาณ วินาที จึงจัดว่าเป็นโมเลกุลที่ไม่เสถียรและว่องไวต่อการเกิดปฏิกิริยาเคมี โดยสามารถตรวจวัดด้วย Electron Spin Resonance (ESR) โมเลกุลหรือไอออน ชนิดนี้เป็นตัวก่อให้เกิดปฏิกิริยาถูกโซ่ ตัวอย่างของอนุมูลอิสระ (free radicals) และ Reactive Oxygen Species (ROS) มีดังนี้ Methyl Adical, Superoxide Anion, Hydroxyl Radical, Peroxide Radical, Peroxylradical, Hydrogen Peroxide, Ozone, Singlet Oxygen, Hydrogen Radical สารต้านอนุมูลอิสระ คือ โมเลกุลของสารที่สามารถจับกับตัวรับและสามารถยับยั้งปฏิกิริยาออกซิเดชันของ โมเลกุลสารอื่นๆ ได้ ปฏิกิริยาออกซิเดชันเป็นปฏิกิริยาที่เกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยนอิเล็กตรอนไป ยังตัวออกซิไดซ์ซึ่งเป็นการสร้างสารอนุมูลอิสระ Free radical ซึ่งจะทำปฏิกิริยาถูกโซ่เข้าไปจับสาร อนุมูลอิสระและยับยั้งปฏิกิริยาออกซิเดชัน สารต้านอนุมูลอิสระจึงถือเป็นรีดิวซ์ เช่น ไธออลกรด แอสคอร์บิก และโพลีฟีนอลครบถ้วนหน้าที่ของสารต้านอนุมูลอิสระ สารอนุมูลอิสระสามารถลด ความเสี่ยงต่อโรคโดยเฉพาะ โรคเรื้อรังที่สัมพันธ์กับอาหาร เช่น โรคมะเร็ง สารต้านโรคเบาหวาน โรคหัวใจ โรคสมอง เป็นต้น รวมทั้งช่วยชะลอกระบวนการบางขั้นตอนที่ทำให้เกิดความแก่ โดย ปกติร่างกายสามารถกำจัดอนุมูลอิสระได้เองก่อนที่มันจะทำอันตราย แต่ถ้ามีการสร้างอนุมูลอิสระ เร็ว หรือร่างกายได้รับสารอนุมูลอิสระจากภายนอกเข้ามามากเกินไป ร่างกายก็จะกำจัดสารอนุมูล อิสระที่เกิดขึ้นไม่ทัน มันก็อาจจะสร้างความเสียหายต่อเซลล์และเนื้อเยื่อได้ สารอนุมูลอิสระหลักๆ ที่มักจะสร้างปัญหากับสุขภาพคือตัวที่มีออกซิเจนเป็นส่วนประกอบหรือที่เรียกว่า Oxygen Free Radical

สารกาบา GABA (Gamma Amino Butyric Acid) เป็นกรดอะมิโนชนิดหนึ่งที่เกิดขึ้นใน กระบวนการงอกของเมล็ด เมื่อข้าวงอกมีอายุ วัน สารกาบาที่อยู่ 1-2 ในเมล็ดข้าวจะเพิ่มขึ้นถึง 15 เท่า หลังจากนั้นปริมาณสารกาบาจะลดลงซึ่งสารกาบาจะทำหน้าที่เป็นสื่อประสาทส่วนกลางและเป็น สารสื่อประสาท (Neurotransmitter) ทำหน้าที่รักษาสมดุลในสมอง ทำให้ผ่อนคลาย ช่วยให้นอน หลับ ช่วยกระตุ้นต่อมไทรอยด์ซึ่งทำหน้าที่ผลิตฮอร์โมนที่ช่วยการเจริญเติบโตและป้องกันไขมันลิโพ โทโรปิก (Lipotropic) นอกจากนี้สารกาบายังช่วยทำให้ระดับฮอร์โมนในร่างกายสม่ำเสมอ ควบคุม ระดับน้ำตาล และคอเลสเตอรอลในกระแสเลือด ในวงการแพทย์มีการใช้สารกาบารักษาโรค เกี่ยวกับประสาท เช่น โรควิตกกังวล โรคนอนไม่หลับ และโรคซึมเศร้า นอกจากนี้ ข้าวฮางงอกยังมี

สารต่างๆ ที่มีประโยชน์ต่อร่างกายอีกหลายชนิด เช่น แมงกานีส ไนอะซิน กรดอะมิโน ช่วยต้านอนุมูลอิสระ ช่วยให้ผิวหนังยืดหยุ่นและระบบประสาท เส้นใยสูงกว่าข้าวขาว 3-8 เท่า มีประโยชน์ต่อระบบขับถ่าย ช่วยป้องกันโรคเบาหวาน ซึ่งตับอ่อนจะมีการผลิตอินซูลินในระดับที่สมดุลระหว่างการรับประทานอาหารกับการใช้น้ำตาลของร่างกาย ดังนั้นการกินข้าวฮางอกจึงเหมาะสมสำหรับผู้ป่วยเบาหวาน นอกจากนี้ในข้าวฮางอกยังมีวิตามินอี แคลเซียม เหล็ก ฟอสฟอรัส ซีเลเนียม ช่วยเสริมสร้างกระดูกและฟัน ธาตุเหล็กสร้างเม็ดเลือดแดงป้องกันโลหิตจาง ซึ่งธัญอาหารเหล่านี้จะมีมากกว่าข้าวที่มีการขัดสีให้เป็นสีขาว

ข้าวทุกพันธุ์สามารถนำมาทำข้าวฮางได้ แต่คนอีสานนิยมนำข้าวขาวมะลิ 105 และข้าวเหนียว กข 6 เนื่องจากปลูกเป็นประจำและข้าวขาวดอกมะลิ 105 จะมีกลิ่นหอมและมีความเหนียวนุ่มนวลรับประทาน ข้าวฮางที่ดีมีข้อสังเกตดังนี้ มีมูกข้าวอยู่เต็มเมล็ด ไม่มีรอยแห้วตรงปลายเมล็ด ซึ่งถือว่าเป็นส่วนที่มีประโยชน์ สีของเมล็ดข้าวเป็นสีน้ำตาลทอง อาจมีสีเข้มหรือจางกว่านี้ขึ้นอยู่กับพันธุ์ข้าวแสดงว่าเส้นใยอาหารยังไม่ถูกขัดสีออก ไม่มีข้าวพันธุ์อื่นหรือสิ่งเจือปน สะอาด เป็นข้าวที่อบหรือตากจนแห้งสนิท ไม่มีกลิ่นอับชื้นขึ้นราหรือมีมอด บรรจุในภาชนะหรือถุงที่สะอาดปิดสนิท ระบุสถานที่ผลิตและราคาขาย มีข้อแนะนำในการบริโภคคือ การซื้อข้าวบริโภคควรซื้อมาในปริมาณที่บริโภคหมดภายใน 2-3 สัปดาห์ ไม่ควรเก็บไว้นานเกิน 3 เดือน เมื่อเปิดภาชนะหรือถุงใช้แล้วควรปิดฝาให้สนิทและควรเก็บในที่แห้งสนิท ข้าวฮางบรรจุถุงสุญญากาศ สามารถเก็บไว้ได้นานเกิน 1 ปี โดยคุณภาพข้าวยังคงเดิม (Cunhawthan, 2008)

ข้าวฮางเป็นข้าวสารแปรรูปที่ผลิตขึ้นตามกรรมวิธีซึ่งเป็นภูมิปัญญาของชาวไทยอีสานมาตั้งแต่เดิม โดยการนำเอาข้าวเปลือกมาแช่น้ำไว้เพื่อกระตุ้นให้สารอาหารต่างๆ จากเปลือกข้าวซึมเข้าไปในเมล็ดข้าว แล้วจึงนำมานึ่งเพื่อจัดเก็บสารอาหารให้คงไว้ แล้วนำข้าวเปลือกไปตากให้แห้งและนำไปสีโดยเครื่องสีข้าวกะเทาะเปลือก จึงมีคุณค่าทางโภชนาการที่สำคัญ สารกาบา (Gaba) ที่เกิดจากการนำข้าวเปลือกมาแช่น้ำเพื่อกระตุ้นให้เกิดการงอกของข้าว ข้าวฮางจึงมีสารกาบามากกว่าข้าวกล้อง 15 เท่า กาบามีส่วนช่วยในเรื่องความจำและเป็นสารอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย เช่น ช่วยรักษาระบบประสาทส่วนกลาง รักษาสมดุลในสมองช่วยให้สมองผ่อนคลาย ลดความวิตกกังวล ลดความเครียด ควบคุมความดันโลหิต ป้องกันความจำเสื่อม กระตุ้นการผลิตฮอร์โมนที่ช่วยการเจริญเติบโต สร้างเนื้อเยื่อ ทำให้กล้ามเนื้อกระชับ ชะลอความชรา ช่วยขับเอนไซม์ขจัดสารพิษ ควบคุมระดับน้ำตาล

และพลาสมาคอเรสเตอรอลในเลือด ลดความดันเลือดช่วยให้เลือดไหลเวียนดี กระตุ้นการขับถ่าย น้ำดีลงสู่ลำไส้เพื่อสลายไขมัน ป้องกันมะเร็งลำไส้และช่วยขับสารพิษ

1. โพรตีน ข้าวสาลีมีโปรตีนที่ดี ช่วยซ่อมแซมส่วนสึกหรบของเนื้อเยื่อได้ดี ไม่มีสารกลูเตน ที่ทำให้เกิดอาหารแพ้ได้

2. โยอาหารและคาร์โบไฮเดรต ข้าวสาลีมีโยอาหารสูงกว่าข้าวขาว 15-20 เท่า ช่วยให้การย่อยอาหารเป็นไปอย่างช้าๆ ทำให้น้ำตามเข้าสู่กระแสเลือดที่ละนิด จึงทำให้อิ่มท้องนาน ไม่หิวง่าย ช่วยลดความอ้วน ป้องกันมะเร็งลำไส้ใหญ่

3. ไขมัน ข้าวสาลีมีไขมันชนิดดีและสำคัญหลายชนิด เช่น ออริซานอล โทโคฟีรอล ไตรโค ไตรอินอล เป็นต้น ช่วยลดไขมันในเลือดและหลอดเลือด ลดไขมันตัวร้าย (LDL) และเพิ่มไขมันตัวดี (HDL) ป้องกันโรคหัวใจ ขับขี้เซลล์เนื้องอก ทำลายเซลล์มะเร็งเต้านม มีสารต้านอนุมูลอิสระ ป้องกันมะเร็งได้ดีกว่าวิตามินอี 6 เท่า ขยับยั้งการเกิดฝ้า ช่วยลดอาการร้อนวูบวาบในสตรีวัยทอง

4. สารต้านอนุมูลอิสระ ข้าวสาลีมีสารต้านอนุมูลอิสระที่มีประสิทธิภาพสูงซึ่งช่วยขจัดอนุมูลอิสระที่เป็นต้นเหตุของโรคมะเร็งชนิดต่างๆ ได้ดี ช่วยป้องกันเชื้อไวรัสและแบคทีเรีย ป้องกันโรคหัวใจ ไซซ้ออักเสบ โรคเก๊าท์ โรคแก่เร็ว เป็นต้น

5. วิตามินและแร่ธาตุ ข้าวสาลีมีวิตามินและแร่ธาตุที่สำคัญหลายชนิด ช่วยให้อวัยวะในร่างกายทำงานได้ดี ทำให้สุขภาพแข็งแรง เช่น (1) วิตามิน B1 มีมากกว่าข้าวขาว 4 เท่า ป้องกันโรคเหน็บชา (2) วิตามิน B2 มีมากกว่าข้าวขาว 1 เท่า ป้องกันโรคปากนกกระชอก (3) วิตามิน B3 มีมากกว่าข้าวขาว 5 เท่า ช่วยให้ระบบทางเดินอาหารเป็นปกติ ไม่อืด แน่นเฟ้อ คลื่นไส้ อาเจียน ถ่ายเป็นเลือด ไม่สับสนซึมเศร้า (4) วิตามิน B6 ช่วยสร้างสารต้านอนุมูลอิสระ (5) กรดโฟริกมีมากกว่าข้าวขาว 5 เท่า ช่วยการเจริญเติบโตของระบบสืบพันธุ์ป้องกันการทรมองพิการในช่วงเริ่มตั้งครรภ์ (6) วิตามิน E สูงช่วยกระจายออกซิเจนไปตามกระแสเลือด ชะลอความแก่ของเซลล์ช่วยให้ผิวพรรณดี สดใส เต่งตึง ป้องกันแคลเซียมเกาะผนังหลอดเลือดซึ่งทำให้เส้นเลือดมีความยืดหยุ่นน้อยลงทำให้เปราะ และแตกง่าย โดยเฉพาะในสมอง และ (7) ธาตุเหล็กมีมากกว่าข้าวขาว 2 เท่า ช่วยป้องกันโรคโลหิตจาง

ปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการงอกของข้าว

ปัจจัยที่จำเป็นต่อการงอกของเมล็ด มีอยู่ 4 ปัจจัย คือ น้ำ ออกซิเจน อุณหภูมิ และการทำให้ข้าวแห้ง เมื่อเมล็ดได้รับปัจจัยดังกล่าวที่เหมาะสมและได้เพียงพอต่อความต้องการเมล็ดพันธุ์จะสามารถงอกและเจริญเติบโต เป็นต้น

1. น้ำ เมื่อเมล็ดเจริญ ภายในเมล็ดจะมีน้ำเป็นส่วนประกอบอยู่น้อยมาก เมื่อเมล็ดพันธุ์จะงอก น้ำเป็นปัจจัยแรกที่จะกระตุ้นให้เมล็ดตื่นตัว กระตุ้นการเกิดปฏิกิริยาทางชีวเคมีและขบวนการเมแทบอลิซึม ในเบื้องต้น เมล็ดดูดน้ำเข้าไปทำให้เปลือกเมล็ดอ่อนนุ่ม ทำให้เมล็ดพองโตขึ้น เนื่องจากการขยายของผนังเซลล์และโพรโทพลาสต์ เมล็ดพืชแต่ละชนิดต้องการน้ำสำหรับการงอกแตกต่างกัน บางชนิดหากได้รับน้ำมากเกินไปจะทำให้เมล็ดขาดออกซิเจนที่ใช้สำหรับหายใจและทำให้เมล็ดเน่า ในบางชนิด การที่เมล็ดพันธุ์ได้รับน้ำมากเกินไป อาจจะทำให้เมล็ดเข้าสู่สภาวะพักตัวใหม่ สำหรับปัจจัยที่มีผลต่อการดูดน้ำของเมล็ดพันธุ์ ได้แก่ ความหนาของเปลือก สารที่เคลือบอยู่ที่ผิวเปลือก ความเข้มข้นของน้ำ อุณหภูมิ และการสุกแก่ของเมล็ดที่ต่างกัน

2. ออกซิเจน มีความสำคัญต่อกระบวนการหายใจของเมล็ดข้าวที่กำลังงอก เนื่องจากเมล็ดที่กำลังงอกต้องการพลังงานจากขบวนการออกซิเจน (Oxidation) โดยใช้ออกซิเจน คือ ขบวนการหายใจ เมล็ดข้าวที่กำลังงอกจะมีอัตราการหายใจสูง เมื่อเทียบกับการหายใจในช่วงอื่นๆ มีกิจกรรมการสลายและเผาผลาญอาหารที่เก็บสะสมไว้เมล็ด โดยทั่วไปเมล็ดจะงอกในสภาพบรรยากาศปกติที่มีออกซิเจนประมาณร้อยละ และคาร์บอนไดออกไซด์ 20 แต่ประมาณร้อยละ 0.03 มีเมล็ดพันธุ์พืชหลายชนิดที่งอกได้ในสภาพที่มีออกซิเจนต่ำกว่าปกติ เช่น พืชที่งอกได้ในน้ำเมล็ดข้าวจะงอกได้ทั้งในสภาพที่มีออกซิเจนต่ำ และสภาพที่มีออกซิเจนสูง ลักษณะการงอกจะมีความแตกต่างกัน ในสภาพที่มีออกซิเจนต่ำจะงอกช่อดอกก่อนออกมาก่อนแล้วจึงงอกในส่วนจากรากออกมาทีหลัง และพลังงานที่ใช้ในการงอกจะมาจากขบวนการออกซิเดชัน ที่ไม่ใช้ออกซิเจนคือขบวนการหมักเมล็ดที่งอกจึงทนต่อการสะสมแอลกอฮอล์หรือสารพิษที่เกิดจากขบวนการหมักได้จนกว่าต้นกล้าจะงอกขึ้นเหนือหน้าและได้รับออกซิเจน ส่วนเมล็ดที่ต้องการออกซิเจนสูงสำหรับการงอกนั้น เมื่อได้รับออกซิเจนไม่เพียงพอ เมล็ดจะพักตัวนอกจากนี้ อัตราการใช้ออกซิเจนจะเป็นตัวชี้การเกิดขบวนการงอก และเป็นตัววัดความแข็งแรงของเมล็ดด้วย

3. อุณหภูมิ มีความสำคัญมากต่อการควบคุมและอัตราการเกิดปฏิกิริยาทางชีวเคมี ซึ่งมีผลต่อการเจริญเติบโตของพืชตามมา ด้วยความแตกต่างของชนิดและถิ่นกำเนิดของพืช ทำให้พืชมีความต้องการอุณหภูมิที่เหมาะสมสำหรับการงอกที่แตกต่างกัน เช่น พืชเขตนาว เอนไซม์และปฏิกิริยาชีวเคมีในเมล็ดเขตนาวยังทำงานได้เมื่ออุณหภูมิใกล้จุดเยือกแข็ง และเมล็ดยังสามารถงอกได้ ในขณะที่จุดเยือกแข็งจะเป็นอันตรายสำหรับการงอกของเมล็ดพืชเขตร้อนถ้าอุณหภูมิสูงหรือต่ำกว่าระดับที่เหมาะสม ซึ่งเกินกว่าที่เมล็ดพันธุ์จะสามารถงอกได้ เมล็ดบางชนิดอาจจะมีการพักตัวหรือบางชนิดอาจจะเสียชีวิตได้ ดังนั้น เมล็ดแต่ละชนิดจะมีระดับอุณหภูมิสูงสุดและต่ำสุดที่เมล็ดจะสามารถงอกได้แตกต่างกัน และยังมีการปรับตัวต่อช่วงอุณหภูมิสูงสุดและต่ำสุดในรอบวัน คือ ถ้าอุณหภูมิกกลางคืนและกลางวันมีความแตกต่างกันมาก เมล็ดพันธุ์จะงอกได้ดีกว่าการได้รับอุณหภูมิที่สม่ำเสมอตลอดเวลา

4. การทำให้ข้าวแห้ง การทำแห้งเป็นการลดปริมาณน้ำในอาหาร ซึ่งจะมีผลทำให้กระบวนการเมตาบอลิซึมและการเจริญของจุลินทรีย์เกิดได้ช้าลง เนื่องจากการที่น้ำที่เหล้าจุลินทรีย์ใช้ในการดำรงชีวิตมีไม่พอเพียงพอต่อกิจกรรมภายในเซลล์ ช่วยชะลอกิจกรรมต่างๆ เป็นการลดอัตราเร็วของปฏิกิริยาการเหี่ยวของไขมันเนื่องจากปฏิกิริยาไฮโดรไลซิส รวมทั้งลดกิจกรรมเอนไซม์หลายชนิดที่ไม่ต้องการ ซึ่งมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเคมีของสารอาหาร การลดปริมาณน้ำของอาหารจนถึงระดับที่สามารถระงับการเจริญเติบโตของเชื้อจุลินทรีย์โดยทั่วไปต้องมีค่าปริมาณน้ำอิสระ (Water Activity) ต่ำกว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการทำแห้ง 0.70 ได้แก่ ลักษณะธรรมชาติของอาหาร ขนาดและรูปร่างตำแหน่งของอาหารในตู้อบ ปริมาณอากาศต่อถาด ความเร็วของลมร้อน รวมทั้งกรรมวิธีการทำแห้งซึ่งจะส่งผลต่อการเคลื่อนย้ายน้ำในอาหาร (Sringam, 1997; Suksi, 2009)

การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ข้าวฮาง

การเพิ่มมูลค่าข้าวเปลือกให้เป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ ที่มีความหลากหลาย สามารถแบ่งกลุ่มได้ดังนี้

1. มิติการจัดการการผลิต

1.1 ผลิตภัณฑ์หลังจากการกะเทาะเปลือกข้าวที่ผ่านสามารถแปรรูปออกมาเป็นหลากหลาย เช่น พงชงคึ่มน้ำข้าวฮางงอก สามารถขายได้ในราคา 23,000 บาท พงชงคึ่มน้ำข้าวฮาง

สามารถเพิ่มมูลค่าได้ในราคา 500,000 บาท คือ ตลาดต่างประเทศ เป็นการสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรได้อย่างดีซึ่งตลาดที่ได้รับความนิยมอย่างมาก

1.2 กรบวนการจัดการผลิตถือเป็นหัวใจสำคัญในการเพิ่มผลิตผลทางการเกษตร โดยเฉพาะข้าวอินทรีย์หรือที่เรียกว่าการปลูกข้าวโดยไม่ใช้สารเคมีใดๆ การผลิตข้าวอินทรีย์เป็นการอนุรักษ์และฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ ประโยชน์จากธรรมชาติ เพื่อการผลิตอย่างยั่งยืน เช่น ปรับปรุงความอุดมสมบูรณ์ของดินโดยการปลูกพืชหมุนเวียน การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในไร่นาหรือจากแหล่งอื่นควบคุมโรค แมลงและศัตรูข้าวโดยวิธีผสมผสานที่ไม่ใช้สารเคมี การเลือกใช้พันธุ์ข้าวที่เหมาะสมมีความต้านทานโดยธรรมชาติ รักษาสมดุลของศัตรูธรรมชาติ การจัดการพืช ดินและน้ำให้ถูกต้องเหมาะสมกับความต้องการของต้นข้าว เพื่อให้ได้ต้นข้าวเจริญเติบโตได้ดี มีความสมบูรณ์แข็งแรงตามธรรมชาติ การจัดการสภาพแวดล้อมไม่เหมาะสมต่อการระบาดของโรคแมลงและศัตรูข้าว โดยการใช้ปุ๋ยคอกปุ๋ยหมักหรือปุ๋ยพืชสดมาใช้ในการช่วยการเจริญเติบโตของพืชและใช้การปลูกพืชหมุนเวียนเพื่อตัดวงจรการระบาดของโรค การกำจัดเศษซากพืชที่เป็นโรคโดยใช้ปูนขาวรักษาความสมดุลทางธรรมชาติ โดยส่งเสริมการเผยแพร่ขยายปริมาณของแมลงที่มีประโยชน์ เช่น ตัวห้ำ ตัวเบียน และศัตรูธรรมชาติ เพื่อช่วยควบคุมแมลงและศัตรูข้าว ปลูกพืชกำจัดแมลงตามคันนา เช่น ตะไคร้หอม สะเดา ใบแคฝรั่ง หรือใช้แสงไฟจากหลอดแบล็คไลท์ในการล่อแมลง ใช้กาบเหนียวดักแมลง กับดักแมลง เพื่อเป็นการกำจัดแมลงศัตรูพืชด้วยวิธีธรรมชาติ

2. มิติการจัดการการตลาด

2.1 ข้าวฮางกับตลาดในเอเชียได้รับการตอบรับดีจากต่างประเทศมีการสั่งผลิตกันเพิ่มขึ้นทุกปี โดยตลาดสำคัญคือฮ่องกงมีคำสั่งซื้อปีละ 5 ตัน และประเทศจีนอีก 20,000 ตัน หากมีการจัดตั้งเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตข้าวฮาง สามารถที่จะพัฒนาข้าวทุกชนิดมาผลิตเป็นข้าวฮางออก เช่น ข้าวหอมมะลิแดง ข้าวมะลิ ข้าวหอมนิล 105 ข้าวเหนียว กข6 ข้าวเหนียวดำ เป็นต้น ซึ่งสามารถเพิ่มมูลค่าการผลิตและผลิตภัณฑ์ได้เป็นอย่างดี

2.2 ข้าวฮางกับตลาดในเอเชียเป็นตลาดที่สำคัญของผู้ผลิตโดยเฉพาะตลาดที่นิยมบริโภคข้าวเป็นหลัก เช่น ฮ่องกงที่มียอด 20 ตันต่อปี จีน 5,000 ตันต่อปี สามารถขยายออกไปได้อีกมาก เช่น ญี่ปุ่น เกาหลี และแถบตะวันออกกลาง

2.3 ข้าวสากับตลาดทวีปยุโรปและอเมริกายังเป็นตลาดที่สามารถเจริญเติบโตได้ดี ในการส่งออกผลิตภัณฑ์ข้าวสาลีในรูปแบบต่างๆ เนื่องจากเป็นตลาดที่ได้กำไรเป็นอย่างดีและเป็น ตัวเลือกที่หลากหลายในการกระจายผลิตภัณฑ์

3. มิติการสร้างค่านิยมในการบริโภค

3.1 ข้าวสาลีมีสารอาหารต่างๆ สูงมาก โดยเฉพาะสาร GABA (Gamma Amino Butyric Acid) ซึ่งช่วยลดความดันโลหิตและปริมาณคอเลสเตอรอล มีส่วนช่วยในการควบคุม น้ำหนักและลดความเสี่ยงจากการเป็นโรคอัลไซเมอร์ ธาตุแมงกานีสในปริมาณสูง ซึ่งจะช่วยต่อต้านอนุมูลอิสระอันเป็นสาเหตุของโรคมะเร็ง ข้าวสาลีมีการเปลี่ยนเป็นน้ำตาลในกระแสเลือดต่ำจึงเหมาะสำหรับผู้ป่วยโรคเบาหวาน

3.2 ข้าวสาลีมีสารโปรตีนที่ช่วยซ่อมแซมส่วนที่สึกหรบของเนื้อเยื่อมีไฟเบอร์ชั้นดี สูง สูงกว่าข้าวขาว 15-20 เท่า ช่วยให้การย่อยอาหารเป็นไปอย่างช้าๆ ทำให้น้ำตาลเข้าสู่กระแสเลือดทีละนิด จึงทำให้อิ่มท้องได้นานกว่าข้าวขาว ช่วยลดความอ้วนเพราะมีน้ำตาลน้อย ป้องกันรักษาโรคเบาหวานได้เป็นอย่างดี ช่วยในการขับถ่าย โยอาหารสามารถดูดซับไขมันและสารพิษออกจากร่างกาย ป้องกันมะเร็งลำไส้ใหญ่ที่มีไขมันชนิดดี เช่น ออริซานอล โทโคฟีรอล ไตรโคไทรอินอล ช่วยลดไขมันในเลือดและหลอดเลือด ลดไขมันตัวร้าย (LDL) และเพิ่มไขมันตัวดี (HDL) ป้องกันโรคหัวใจ ขับยั้งเซลล์เนื้องอก ทำลายเซลล์มะเร็งเต้านม มีสารต้านอนุมูลอิสระ ป้องกันมะเร็งได้ดีว่าวิตามินอี 6 เท่า ขับยั้งการเกิดฝ้า ช่วยลดอาการร้อนวูบวาบในสตรีวัยทอง วิตามิน B1 มีมากกว่าข้าวขาว 4 เท่า ป้องกันโรคเหน็บชา วิตามิน B2 มีมากกว่าข้าวขาว 1 เท่า ป้องกันโรคปากนกกระบอก วิตามิน B3 มีมากกว่าข้าวขาว 5 เท่า ช่วยในระบบทางเดินอาหารเป็นปกติไม่อืดแน่นเพื่อ คลื่นไส้ อาเจียน ถ่ายเป็นเลือด ไม่สับสนซึมเศร้า วิตามิน B6 ช่วยสร้างสารต้านอนุมูลอิสระกรดโฟริกมีมากกว่าข้าวขาว 5 เท่า ช่วยการเจริญเติบโตของระบบสืบพันธุ์ป้องกันทารกสมองพิการในช่วงเริ่มตั้งครรภ์ วิตามิน E สูงช่วยกระจายออกซิเจนไปตามกระแสเลือดชะลอความแก่ของเซลล์ช่วยให้ผิวพรรณดี สดใส เต่งตึง ป้องกันแคลเซียมเกาะผนังหลอดเลือดซึ่งทำให้เส้นเลือดมีความยืดหยุ่นน้อยลงทำให้เปราะและแตกง่าย โดยเฉพาะในสมองธาตุเหล็กมีมากกว่าข้าวขาว 2 เท่า ช่วยป้องกันโรคโลหิตจาง

4. มิติการเพิ่มคุณภาพให้กับผลิตภัณฑ์

4.1 เกษตรกรได้รับประโยชน์จากการเพิ่มมูลค่ามาทำการผลิตข้าวสารจากเดิมที่มีการผลิตและจำหน่ายข้าวเปลือกขัดสีอยู่ที่โลกรัมละ 15-20 บาท เมื่อนำมาแปรรูปเป็นข้าวสารงอกจะมีมูลค่าเพิ่มเป็น 80-120 บาทต่อกิโลกรัม หากสืบโดยการกะเทาะเปลือกเป็นข้าวคั่วแดง มูลค่าเพิ่มกิโลกรัมละ 160-180 บาท เป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ข้าวที่เกษตรกรได้รับประโยชน์อย่างดีและเห็นผลชัดเจน

4.2 ผลิตภัณฑ์ข้าวหรือข้าวสารสามารถแปรรูปผลิตภัณฑ์ได้หลากหลายตามความต้องการของผู้บริโภค เช่น ทำโจ๊กจมูกข้าว ข้าวจีข้าวสารงอก ขนมดอกจอกข้าวสารงอก ขนมจิ้นข้าวสารงอก ไอศกรีมจมูกข้าวสาร ฯลฯ เป็นการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ให้กับข้าวเปลือกได้หลายเท่าตัว

4.3 การนำข้าวสารที่ได้มาตรฐานกระบวนการผลิตทำการจดทะเบียน GAP (Good Agricultural Practices) ของกรมวิชาการเกษตร เป็นการรับรองการผลิตทางการเกษตรที่ปลอดภัยต่อผู้ผลิตและผู้บริโภค ซึ่งการจะได้รับการจดทะเบียน GAP นั้นในกระบวนการผลิตข้าวสารจะได้รับการควบคุมตรวจสอบอย่างเข้มงวดทั้งในเรื่องของแหล่งน้ำไม่มีสภาพแวดล้อมซึ่งก่อให้เกิดการปนเปื้อนของจุลินทรีย์ที่เป็นสาเหตุของโรค พื้นที่เพาะปลูกต้องไม่มีความเสี่ยงหรือไม่มีการปนเปื้อนของสารเคมี ผลผลิตต้องปลอดจากศัตรูพืชมีการป้องกันกำจัดศัตรูพืชรวมถึงการเก็บเกี่ยวและการเก็บรักษาหลังการเก็บเกี่ยวต้องไม่ก่อความเสียหายให้กับผลผลิต

5. มิติการยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขัน

5.1 การขยายขีดความสามารถด้านการผลิตเพื่อการแข่งขันสามารถเริ่มได้ตั้งแต่การเพิ่มระดับศักยภาพในครัวเรือน เป็นการพัฒนาขีดความสามารถที่เกษตรกรที่ต้นทางของการปลูกข้าว โดยสามารถพัฒนาขึ้นด้วยการเสริมแร่ธาตุภายในดินที่ปลูกข้าวฟื้นฟูคุณภาพของดินเพื่อให้ข้าวที่ปลูกออกมามีคุณภาพมากที่สุด เนื่องจากปัจจุบันประชาชนเห็นความสำคัญของคุณภาพด้านอาหารอย่างมากเพราะเป็นสิ่งที่เมื่อบริโภคแล้วนำเข้าสู่ร่างกายทำให้ผู้คนต่างหันมาดูแลสุขภาพร่างกายอย่างมากและสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน

5.2 การส่งเสริมและการสร้างผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่ยอมรับจากคนในประเทศและต่างประเทศ โดยการส่งเสริมจากภาครัฐและเอกชนอย่างเป็นรูปธรรมและชัดเจนในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ข้าวสารจะต้องได้รับการสนับสนุนจากนโยบายของภาครัฐอย่างชัดเจน เนื่องจากนโยบายในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นนโยบายในการส่งเสริมให้ประชาชนปลูกข้าวและนำเข้าโครงการของรัฐบาล แต่่นโยบายสนับสนุนจะเป็นนโยบายของท้องถิ่นซึ่งเป็นนโยบายทางอ้อมที่ออกมาเฉพาะ

กลุ่มและพื้นที่เท่านั้น การเพิ่มประสิทธิภาพการส่งออกผลิตภัณฑ์จำเป็นอย่างมากที่จะต้องพัฒนาข้าวในหลากหลายมิติเพื่อให้เกิดความหลากหลายของผลิตภัณฑ์

บทสรุป

ข้าวฮางเป็นข้าวที่ผลิตขึ้นตามกรรมวิธีโบราณ และเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การนำข้าวเปลือกไปแช่น้ำเพื่อกระตุ้นให้เกิดการงอกซึ่งจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางชีวเคมีในเมล็ดข้าวโดยเฉพาะการเพิ่มขึ้นของปริมาณสารกาบา “GABA” (Gamma Amino Butyric Acid) ในเมล็ดมากเป็น 10 เท่าของข้าวสารและเกิดสารอาหารที่เป็นประโยชน์ต่อร่างกาย เช่น แกมมาออริซานอล วิตามินอี สารฟีนอลิกไลซีน และสาร “กาบา” ที่มีอยู่ในข้าวฮาง อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าข้าวฮางจะเป็นที่รู้จักในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แต่ไม่ได้รับความนิยมนักในอดีต และมีกระแสการผลิตและแปรรูปผลิตภัณฑ์ข้าวฮางให้เห็นเด่นชัดเมื่อนานมาแล้ว ทั้งนี้เป็นเพราะประชาชน ผู้บริโภค โดยส่วนใหญ่และทางภาครัฐมุ่งแต่การแปรรูปผลิตภัณฑ์ข้าวเปลือกที่มีลักษณะที่เป็นสีขาวเท่านั้น เพื่อตอบโจทย์ภายนอกประเทศและประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศที่นิยมทาน แต่ปัจจุบันประชาชนเริ่มหันมาบริโภคข้าวกล้อง ข้าวฮางอก หรือข้าวประเภทอื่นมากยิ่งขึ้น เพราะผู้บริโภคเริ่มตระหนักถึงคุณค่าของสารอาหารที่มีอยู่ในอาหารมากยิ่งขึ้น การเพิ่มมูลค่าตั้งแต่กระบวนการผลิตข้าวจึงมีความสำคัญและกลายเป็นจุดขายในการส่งเสริมเกษตรกรให้มีรายได้เพิ่มมากขึ้น การทำข้าวฮางยังไม่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐมากนัก ดังจะเห็นจากนโยบายต่างๆ ของภาครัฐ ส่วนที่ให้การสนับสนุนจะเป็นในทางรัฐวิสาหกิจชุมชน หรือกลุ่มชุมชนที่พัฒนา

จากการรวมกลุ่มของเกษตรกรในหมู่บ้านซึ่งมีความต้องการที่จะแก้ไขปัญหาด้านการลดต้นทุนการผลิต และการดูแลสุขภาพของตนเองและผู้บริโภค จึงได้ทำการเกษตรปลอดภัยมาอย่างต่อเนื่อง และพยายามขยายผลไปสู่หมู่บ้านอื่น โดยการชักชวนเข้ามาเป็นสมาชิก ซึ่งเป็นสิ่งที่กลุ่มทำเพื่อชุมชนทั้งสิ้น ได้แก่ สมาชิกในชุมชนมีงานทำ มีรายได้เพิ่มขึ้น ผู้บริโภคข้าวปลอดสารเคมี มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง เป็นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ลดปัญหาสภาวะโลกร้อนเนื่องจากไม่ใช้สารเคมี มีศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่สมาชิกในชุมชนและภายนอกชุมชนสามารถเรียนรู้ได้ คนในชุมชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนการดำเนินงาน นอกจากนั้นยังสามารถเชื่อมโยงทุนในการดำเนินงานของกลุ่มกับกองทุนหมู่บ้าน โครงการแก้ไขปัญหาความยากจน และกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตอีกด้วย

เพราะสมาชิกกลุ่มแปรรูปข้าวอินทรีย์ทุกคนเป็นสมาชิกกลุ่มอมทรัพย์เพื่อการผลิตซึ่งสามารถกู้ยืมเงินของกลุ่มอมทรัพย์ฯ มาลงทุนในกิจกรรมได้ ปัจจุบันผู้คนหันมาดูแลสุขภาพของตนเองมากยิ่งขึ้น อันเป็นเพราะปัจจุบันการเพาะปลูกและการผลิตเน้นทางด้านปริมาณจนลืมคิดถึงคุณภาพหรือสารตกค้างที่มากับผลิตภัณฑ์ การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อต่อยอดภูมิปัญญาจากฐานสู่รุ่นจึงมีความสำคัญ การเพิ่มมูลค่าจากต้นทางคือเกษตรกรมาสู่กระบวนการพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาเดิมการเป็นผลิตภัณฑ์จากข้าวสารที่ออกมาอย่างหลากหลาย เช่น ข้าวสาบงอก น้ำข้าวสาบงอก ผงขัดหน้าจมูกข้าว ทำโอ๊ตจมูกข้าว ข้าวจีข้าวสาบงอก ขนมดอกจอกข้าวสาบงอก ขนมจีนข้าวสาบงอก ไอศกรีมจมูกข้าวสาร ฯลฯ ล้วนแล้วแต่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ของเกษตรกรผู้ต้องการพัฒนาภูมิปัญญาที่มีอยู่

เอกสารอ้างอิง

จินดา ศรีศรีวิชัย. (2514). *สรีรวิทยาของข้าว: สรีรวิทยาภาคการเจริญเติบโตและการควบคุม*.

ภาควิชาชีววิทยา. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

มณฑล สุโกไส. 2009. หลักการทำแห้งเบื้องต้น. ค้นเมื่อ 14 กันยายน 2559 จาก

<http://www.thaifoodscience.com>.

สุนทรชื้อ ศรีงาม. (2540). *บทที่ 8 กระบวนการทำอาหาร*. วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการอาหาร.

คณาจารย์ภาควิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการอาหาร. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

โสมฉาย จันทวิทน. 2551. ข้าวสาบเพื่อสุขภาพ. ค้นเมื่อ 9 กันยายน 2559 จาก

<http://gotoknow.org/blog/agext23/169414>

Translated Thai References

Cunhawthan, C. (2008). *Organic Brown Rice for health*. Retrieved on September 2016 from

<http://gotoknow.org/blog/agext23/169414> [in Thai]

Kenaphoom, S. (2014A). Research Philosophy: Quantity Quality. *Journal of Political Science and Law, Rajabhat Kalasin University*, 3(2), p.49-5.

Kenaphoom, S. (2014B). Establish the Research Conceptual Framework in Public Administration by the Rational Conceptual thinking. *Phetchabun Rajabhat Journal*, 16(1): January-June 2014: p.1-19.

Srisavichai, J. (1971). *Physiology of rice. Physiology Growth and Control*. Department of Biology. Chiang Mai University. [in Thai]

Suksi, M. (2009). *Introduction to Drying principle*. Retrieved on 14 September, 2016 from <http://www.thaifoodscience.com> [in Thai]

Sringam, S. (1997). Vol.8 “*Cooking process*” July-December 1997: Food Science and Technology. Faculty of Agro-Industry. Dept of Food Science and Technology. Bangkok: Publisher Kasetsart University. [in Thai]

ผู้เขียน

นาย ธนพัฒน์ จงมีสุข

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ เลขที่ 439 ถ. จิระ อ.เมือง จ.บุรีรัมย์ 31000

โทรสาร: 044-612858 โทรศัพท์: 08-9845-0950 อีเมล: oddoostic13@gmail.com

รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ

รองศาสตราจารย์ ดร. เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ซอย นครสวรรค์ 2 ต. ตลาด อ. เมืองมหาสารคาม จ. มหาสารคาม 44000

โทรสาร: 043-722117 โทรศัพท์: 089-2760329 อีเมล: zumsa_17@hotmail.com

Authors

Mr. Thanapat Jongmeesuk

Public Administration Program, Faculty of Humanities and Social Sciences

Buriram Rajabhat University 439 Jira Rd., Muang District, Buriram Province 31000

Fax: 044-612858 Tel.: 089-8450950 E-mail: oddoostic13@gmail.com

Associate Professor Dr. Sanya Kenaphoom

Associate Professor Saovalak Kosolkittiamporn

Public Administration Program, Faculty of Political Science and Public Administration

Maharakham Rajabhat University, Soi Nakhon Sawan 2, Talad Sub-district,

Muang District, Maha Sarakham Province 44000

Fax: 043-722117 Tel.: 089-2760329

E-mail: zumsa_17@hotmail.com / Saovalakkk@hotmail.com

ศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของหมู่บ้านชายแดนไทย-ลาว

จังหวัดอุบลราชธานี และ แขวงจำปาสัก สปป. ลาว

Potential of Community-based Tourism Management of Thai-Lao Border Villages of UbonRatchathani Province, Thailand and of Champasak Province of Lao PDR

ประเวศ หอมชื่น¹ / วิตติกา ทางชั้น² / ชมพูนุท โมราชัตติ³

Pravet Homchuen / Wittika Thangchan / Chompunoot Morachat

¹สาขาวิชา ยุทธศาสตร์การพัฒนาภูมิภาค คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Regional Development Strategies Programme, Ubonratchathani Rajabhat University

^{2,3}คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Faculty of Humanities and Social Sciences, Ubonratchathani Rajabhat University

บทคัดย่อ

การศึกษาศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของหมู่บ้านชายแดนไทย-ลาวมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของหมู่บ้านชายแดนไทย-ลาวของจังหวัดอุบลราชธานีประเทศไทยและแขวงจำปาสักสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว กลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่คัดเลือกมาแบบเจาะจงประกอบด้วยชาวบ้านผู้นำชุมชนและตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้แก่หน่วยงานภาครัฐองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนักวิชาการองค์กรเอกชนและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องจากหมู่บ้านท่าลั้งตำบลห้วยไผ่อำเภอโขงเจียมจังหวัดอุบลราชธานีและในบ้านสุละ-ดอนกลุ่มเมืองชะนะสมบุญแขวงจำปาสักหมู่บ้านละ 10 คนรวม 20 คน ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยให้ตอบแบบสำรวจตนเองในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนกรณีที่ไม่สามารถอ่านแบบสำรวจไม่ได้ผู้วิจัยจะอ่านให้ฟังแล้วให้ผู้นั้นตอบคำถามโดยมีการบันทึกเสียงและมีผู้ช่วยนักวิจัยจดคำตอบนอกจากนี้ยังใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ชุมชนจัดขึ้นการวิเคราะห์ข้อมูลใช้องค์ประกอบศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน 3 ด้านคือ (1) ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม (2) ด้านองค์กรและการจัดการและ (3) ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นกรอบเนื้อหาผลการศึกษาพบว่าจากการศึกษาศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของหมู่บ้านชายแดนไทย-

ลาวจังหวัดอุบลราชธานีและแขวงจำปาสักพบว่าหมู่บ้านทั้งสองแห่งมีทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมคล้ายคลึงกันเพราะสภาพภูมิประเทศที่ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขง และมีวัฒนธรรมที่ผสมกลมกลืนระหว่างวัฒนธรรมของชาวบ้านท่าลี่และฮิลิบสองคองสิบสี่ของลาวลุ่ม ดังนั้นในการจัดกิจกรรมให้แก่นักท่องเที่ยวของชุมชนก็มีความใกล้เคียงกันด้วย กล่าวคือ มีจุดให้ศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับสภาพทางธรรมชาติที่เป็นภูเขา ถ้ำ ป่าไม้และสายน้ำ รวมทั้งจุดเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวบ้านในชุมชน ส่วนด้านการจัดองค์กรและการจัดการนั้นพบว่า กลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนของไทย (คือ บ้านท่าลี่อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี) มีความพร้อมและมีระบบการจัดการที่ดีกว่า กลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนของสปป. ลาว (คือบ้านสุละคอนกุ่ม เมืองชะนะสมบุญแขวงจำปาสัก)

คำสำคัญ: ศักยภาพ, การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน, หมู่บ้านชายแดนไทย-ลาว จังหวัดอุบลราชธานี
แขวงจำปาสัก สปป. ลาว

Abstract

This research investigated potentials in community-based tourism management of Thai-Lao Border villages of Ubon Ratchathani Province in Thailand and Champasak Province in Lao PDR. Twenty key informants, purposively selected, 10 from each village, included villagers, community leaders, governmental representatives, private sectors, and involved bodies from Thalong Village, Huay Pai subdistrict, Khong Chiam district, Ubon Ratchathani province in Thailand and from Sula Village, Sanasomboon district, Champasak province in Lao PDR. In-depth interviews were employed in the data collection. These were done through self-survey in community-based tourism. If the targeted people were found not to be able to read, the researcher read it for them; their answers were recorded and written by the researcher's assistants. Besides the interviews, participatory observation in tourism activities was also utilized. Data were analyzed by using 3 potential of community-based components as the content framework. It consisted of (1) natural and cultural tourism products and, (2) administration organization, and (3) learning activity. The findings showed that both villages from Thailand and from Lao PDR were similar in rich of natural and cultural tourism products. This was derived from their geographical features, situating on the Mekong River bank. Their cultural practice was also alike. This came from the integration of two cultures: the Bru of Thalong and Hid-Sib-Song-Kong-Sibsi of Lower Laos.

Therefore, tourism activities held for tourists were similar as well. Indeed, there had been the stations for learning about nature, that is, mountains, caves, forests, and the river, including the cultures and ways of life of the villagers. For the organization and management, the village in Thailand was found to be better in preparedness than that in Lao PDR.

Keywords: potential, community-based tourism management, Thai-Lao border villages of Ubon Ratchathani province in Thailand and Champasak province in Lao PDR

บทนำ

องค์การการท่องเที่ยวโลก (United Nations World Tourism Organization : UNWTO) ได้พยากรณ์ว่าในปีพ.ศ. 2563 (ค.ศ. 2020) การเดินทางท่องเที่ยวของโลกจะเพิ่มมากขึ้นโดยจะมีนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศราว 1.6 พันล้านคนและภูมิภาคที่มีแนวโน้มเป็นแหล่งท่องเที่ยวยอดนิยมคือภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกและกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรืออาเซียน ภูมิภาคเหล่านี้จะกลายเป็นจุดหมายปลายทางแห่งใหม่ที่จะมีผู้นิยมเดินทางเข้ามาเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (Ministry of Tourism and Sports, 2011: 5)

จากการพยากรณ์ข้างต้น ประชาคมอาเซียน จึงมีการกำหนดแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวอาเซียน (ASEAN Tourism Strategic Plan: ATSP) โดยมีหลักการสำคัญจากการประชุมการท่องเที่ยวอาเซียน (ASEAN Tourism Forum 2010) ณ ประเทศบรูไนดารุสซาลามในปี พ.ศ. 2553 ภายใต้กรอบข้อตกลงยอมรับร่วม (Mutual Recognition Arrangement: MRA) ซึ่งประเทศสมาชิกรับรองหลักการสำคัญ 6 ประการเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวอาเซียนดังนี้ประการที่ 1 การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการและเป็นระบบ ประการที่ 2 การพัฒนาอย่างยั่งยืนและมีความรับผิดชอบต่อประการที่ 3 การประสานความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ประการที่ 4 ผลិតภัณฑ์ด้านการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพประการที่ 5 ความเป็นเลิศด้านการให้บริการและประการที่ 6 ประสิทธิภาพการท่องเที่ยวที่แตกต่างและมีปฏิสัมพันธ์ (Department of Tourism, 2013: 10 -11)

นอกจากหลักการสำคัญ 6 ประการข้างต้นแล้วที่ประชุมองค์การการท่องเที่ยวแห่งชาติอาเซียน (ASEAN National Tourism Organization: ASEAN NTOs) ได้ร่วมกันกำหนดพันธกิจที่จะต้องเร่งดำเนินการในระยะแรกซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ด้านประกอบด้วย 1) การพัฒนาสินค้าด้านการท่องเที่ยวของภูมิภาคเชิงประสบการณ์และเชิงนวัตกรรมและสร้างกลยุทธ์ทางการตลาดและการลงทุนที่สร้างสรรค์ 2) การยกระดับคุณภาพของบุคลากรบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวในภูมิภาคและ 3) การปรับปรุงและเร่งให้เกิดการอำนวยความสะดวกในการเดินทางและการเชื่อมโยงระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน (Department of Tourism, 2010: 6-7) จากหลักการข้างต้น ประชุมองค์การการท่องเที่ยวแห่งชาติอาเซียนจึงได้กำหนดแผนกลยุทธ์การท่องเที่ยวอาเซียน (ASEAN Tourism Strategic Plan: ATSP) ขึ้นโดยมุ่งเน้นพัฒนาสินค้าการท่องเที่ยว 4 กลุ่มประกอบด้วย 1) วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรม 2) ธรรมชาติ

3) การท่องเที่ยวโดยชุมชนและ 4) การท่องเที่ยวทางน้ำ (ASEAN Tourism Strategic Plan 2011–2015 (2011: 24)

แผนกลยุทธ์การท่องเที่ยวอาเซียนดังกล่าวสอดคล้องกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยที่ได้กำหนดแผนปฏิบัติการท่องเที่ยววิถีไทยในปีพ.ศ. 2558 (2015 Discover Thainess) ซึ่งเน้นการนำเสนอความเป็นไทยผ่านประเพณีวิถีชีวิตสถาปัตยกรรมธรรมชาติภาษาการแต่งกายที่มีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นและการเปลี่ยนผ่านให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตในปัจจุบันที่ผสานระหว่างแบบดั้งเดิมและแบบร่วมสมัยซึ่งเป็นคุณค่าที่นักท่องเที่ยวต่างชาติประทับใจเมื่อได้สัมผัสทั้งในมิติความตื่นตาตื่นใจตามที่มีการกำหนดคุณค่า

การท่องเที่ยววิถีไทยหรือความสุขแบบวิถีไทย (TATreviewMagazine.com-2015)

จากนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวอาเซียนทำให้ประเทศไทยและประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป. ลาว) ส่งเสริมและพัฒนาชุมชนหมู่บ้านตามแนวชายแดนไทย-ลาวของทั้งสองประเทศเพื่อรองรับการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนในอนาคต ในส่วนของประเทศไทย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่นได้จัดสรรงบประมาณในการพัฒนาหมู่บ้านที่มีศักยภาพจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ หมู่บ้านท่าลั้งตำบลห้วยไผ่อำเภอโขงเจียมจังหวัดอุบลราชธานีซึ่งมีกลุ่มชาติพันธุ์บรู (Bru tribe) ซึ่งเป็นหนึ่งในหลายชาติพันธุ์ในกลุ่มแม่น้ำโขง (Mukdavijit, 2006: 190-191) ที่ยังคงสามารถดำรงอัตลักษณ์ที่เป็นวิถีดั้งเดิมของตนไว้ได้ในท่ามกลางกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลงของโลกาภิวัตน์

หมู่บ้านท่าลั้งเป็นชุมชนขนาดเล็ก ตั้งอยู่ในพื้นที่ชายแดนห่างไกลจากอำเภอโขงเจียมและการเข้าถึงค่อนข้างลำบากเนื่องจากตั้งอยู่ในหุบเขาที่ถูกโอบขนาบด้วยภูเขาและแม่น้ำโขงประชาชนยังมีความเหนียวแน่นในการสืบสานวัฒนธรรมเฉพาะของกลุ่มชนไว้ได้โดยเฉพาะจุดเด่นทางภาษาที่มีภาษาบรูซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติกมอญ - เขมร (Austroasiatic Mon- Kmhmer) สาขากระตุ (Katuic branch) (พนัสดอแก้ว 2552: 90) เป็นของตนเองมีภูมิปัญญาวิถีชีวิตตลอดจนความเชื่อและพิธีกรรมต่างๆที่เป็นเอกลักษณ์ก่อปรกกับเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ชายแดนติดกับประเทศเพื่อนบ้าน (สปป. ลาว) ซึ่งมีแม่น้ำโขงเป็นพรมแดนธรรมชาติและเป็นเส้นทางคมนาคมเชื่อมโยงระหว่างไทย-ลาวทั้งยังเป็นฐานทรัพยากรที่หล่อเลี้ยงชุมชนคือเป็นทั้งแหล่งอาหารแหล่งสร้างอาชีพประมงพื้นบ้านและการทำเกษตรกรรม โขงอันเป็นวิถีการดำเนินชีวิตที่มีการสืบทอดจาก

บรรพบุรุษจนถึงปัจจุบันซึ่งส่งผลให้ชุมชนหมู่บ้านชายแดนไทย-ลาวบ้านท่าล้งยังคงรักษาอัตลักษณ์ความเป็นท้องถิ่นดั้งเดิมไว้ได้

จากศักยภาพดังกล่าวทำให้ชุมชนชาวบรูแห่งนี้ได้รับคัดเลือกเป็นหมู่บ้านพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของอำเภอโขงเจียมในปีพ.ศ. 2555 (The Community Development Department, 2014: 168) ซึ่งส่งผลให้นักท่องเที่ยวที่สนใจเดินทางไปเยือนชุมชนชาวบรูบ้านท่าล้งเพิ่มมากขึ้นโดยลำดับ (Taktai, 2015 : Interview)

ทางด้าน สปป. ลาว ได้มีการพัฒนาหมู่บ้านสละ-ดอนกุ่ม ซึ่งอยู่ในเขตการปกครองของเมืองชะนะสมบุญแขวงจำปาสัก เพราะเห็นว่าเป็นหมู่บ้านที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวและอยู่ในเขตส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตป่าอนุรักษ์พูเซียงทอง (Tourist Site Development Protected Forest Pou-Xiangtong Mountain) ซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มพื้นที่ท่องเที่ยวของแขวงจำปาสักกลุ่มที่ 1 เขตเมืองปากเซและเมืองชะนะสมบุญ (Investment Opportunities in Laos Champasak province, 2009: 11)

หมู่บ้านท่าล้งอำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี และหมู่บ้านสละ-ดอนกุ่ม แขวงจำปาสัก ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขงตรงกันข้ามกันทั้งสองหมู่บ้านนี้มีวิถีชีวิตที่ผูกพันเกี่ยวเนื่องกันอันญาติมิตรและมีความผสมกลมกลืนกันระหว่างวัฒนธรรมของคนบรูกับวัฒนธรรมของคนลาวกุ่ม (Low-land Laos) ซึ่งเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่จะมีส่วนส่งเสริมศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของทั้งสองหมู่บ้านรวมทั้งการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวของสองหมู่บ้านนี้ด้วย

นอกจากนี้ทั้งสองหมู่บ้านยังมีทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นจุดเชื่อมโยงสำคัญคือแม่น้ำโขงที่เป็นทั้งเส้นทางคมนาคมและฐานทรัพยากรหล่อเลี้ยงชุมชนด้านการประมงพื้นบ้านการเกษตรริมโขงและมีประวัติศาสตร์ร่วมของชุมชนทั้งสองฝั่งแม่น้ำโขงจากความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าวจึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาถึงศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของหมู่บ้านท่าล้งอำเภอโขงเจียมจังหวัดอุบลราชธานีและบ้านสละ-ดอนกุ่มแขวงจำปาสักเพื่อจะได้ดำเนินการส่งเสริมและพัฒนาให้ชุมชนชาวบ้านดำเนินการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้ได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของหมู่บ้านชายแดนไทย-ลาวของจังหวัดอุบลราชธานีประเทศไทยและแขวงจำปาสักสปป. ลาว

วิธีดำเนินการวิจัย

1. คัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย ใช้วิธีการแบบเจาะจงประกอบด้วย ชาวบ้าน ผู้นำชุมชนและตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้แก่หน่วยงานภาครัฐองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนักวิชาการองค์กรเอกชนและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องจากหมู่บ้านท่าลั้ง หมู่ที่ 5 ตำบลห้วยไผ่อำเภอโขงเจียมจังหวัดอุบลราชธานีและจากบ้านสุละ-ดอนกุ่มเมืองชะนะสมบุญแขวงจำปาสัก สปป. ลาว หมู่บ้านละ 10 คน รวม 20 คน

2. ติดต่อประสานงานขอความร่วมมือจากผู้นำชุมชนและผู้เกี่ยวข้องในพื้นที่วิจัย

3. ลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่างและให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสำรวจศักยภาพตนเองในกรณีที่กลุ่มตัวอย่างไม่สามารถอ่านออกเขียนได้ผู้วิจัยจะอ่านให้ฟังแล้วให้กลุ่มเป้าหมายตอบคำถามด้วยปากเปล่า โดยมีการบันทึกเสียงและมีผู้ช่วยนักวิจัยจดคำตอบ นอกจากนี้ยังใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมในกิจกรรมการต้อนรับนักท่องเที่ยวที่ชาวบ้านจัดขึ้นอีกด้วย

4. นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เป็นจุดแข็งและจุดอ่อนภายใต้กรอบเนื้อหาขององค์ประกอบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน 3 ด้านคือ (1) ด้านทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรม (2) ด้านองค์กรและการจัดการและ (3) ด้านกิจกรรมการเรียนรู้

5. จัดเวทีประชุมกลุ่มย่อย เพื่อตรวจสอบข้อมูล มีผู้เข้าร่วมการประชุมได้แก่กลุ่มเป้าหมายเดิม และผู้เกี่ยวข้องในการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายเดิมเพื่อตรวจสอบข้อมูลหรือเนื้อหาที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูล

6. ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของที่ประชุมเพื่อให้ตรงตามข้อเท็จจริงของพื้นที่วิจัย

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของหมู่บ้านชายแดนไทย-ลาวแบ่งตามองค์ประกอบในการจัดการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน 3 ด้าน ดังนี้

1. ศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของบ้านท่าลั้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี

1.1 ด้านทรัพยากรทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม

ตารางที่ 1

ทรัพยากรทางธรรมชาติ

แหล่งท่องเที่ยว	ศักยภาพ		ความพร้อม
	ตลอดปี	เฉพาะฤดู	
1. ศาลาชมวิวยิมโง	/		/
2. จุดเรียนรู้พืชดึกดำบรรพ์ต้นผง(ปรง)	/		/
3.จุดเรียนรู้ผักหวานป่าและสมุนไพร	/		/
4.จุดเรียนรู้ปูภูเขา (กะปุกหิน)		ฤดูฝน	/
5.เนินวัดใจชาวฮั่นสาวลาว(ราว)	/		/
6.จุดเรียนรู้ป่าเต็งรังบนภูเขา	/		/
7.หินเต่าคู่รัก	/		/
8.จุดชมวิวดาบ้อง	/		/
9.โหล่นสี่บ้านที่ประดิษฐานพระพุทธรบาท กลางน้ำโขง		ฤดูร้อน(แล้ง)	/
10.หาดขี้หมา		ฤดูร้อน(แล้ง)	/
11.โหล่น/คอนปลาแตก		ฤดูร้อน(แล้ง)	/
12.บึงกว้าง		ฤดูร้อน(แล้ง)	/
13.แก่งซาง		ฤดูร้อน(แล้ง)	/
14. ถ้ำเขมรจุดพักของคนหาปลา		ฤดูร้อน(แล้ง)	/
15.บึงฮีบงผาแอ่งน้ำขนาดใหญ่ในลำน้ำโขง		ฤดูร้อน(แล้ง)	/
16.แก่งพันโบกแอ่งหินที่สวยงามหลากหลาย ขนาด นับไม่ถ้วน		ฤดูร้อน(แล้ง)	/
17.จุดเรียนรู้ประติมากรรมธรรมชาติหินทราย เสาเฉลียงปู่ย่าพะลานรอยเสือ		ฤดูร้อน(แล้ง)	/

ตารางที่ 2

ทรัพยากรทางวัฒนธรรม

แหล่งท่องเที่ยว	ศักยภาพ		ความพร้อม
	ตลอดปี	เฉพาะฤดู	
1. ฐานเรียนรู้ภูมิปัญญาจักสานกระติบ	/		/
2. ฐานเรียนรู้ภูมิปัญญาสานเสื่อใบเตย	/		/
3. ฐานเรียนรู้ภูมิปัญญาสมุนไพรไทย	/		/
4. รอยพระพุทธรบาทวัดภูเขาวงศ์	/		/
5. แหล่งเรียนรู้เกษตรบนลานหินโรงเรียน เพียงหลวง12	/		/
6. ศาลปู่ตาห่อฝ้ายของชาวบรู	/		/
7. ถ้ำทรายจุดตั้งถิ่นฐานในลำแม่น้ำโขงแห่ง แรกของคนบรู	/		/
8. วิถีชีวิตชาวประมง สองฝั่งโขงไทย-ลาว	/		/
9. บ้านพักโฮมสเตย์	/		/
10. ภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ผาป่อง	/		/
11. ภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ผาเจ็ก- ผาเมย	/		ต้องปรับปรุง เส้นทาง

1.2 ด้านองค์กรและการจัดการ

บ้านท่าส้งได้จัดตั้งกลุ่มเพื่อดำเนินการจัดการการท่องเที่ยว โดยจัดให้มีการพักค้างคืนในหมู่บ้าน หรือ โฮมสเตย์ขึ้นและเริ่มเปิดรับนักท่องเที่ยวในปี พ.ศ. 2552 กลุ่มหรือองค์กรจัดการมีคณะกรรมการจำนวน 8 คนประกอบด้วยประธานกรรมการ 1 คน รองประธาน 1 คน กรรมการ 4 คน เภรัญญิก 1 คน และเลขานุการ 1 คนมีสมาชิกจำนวน 48 คน

ปัจจุบันกลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านท่าลั้งได้เพิ่มศักยภาพของกลุ่ม/องค์กร โดยเสนอขอจัดตั้งกลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนขึ้นเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่าลั้งโฮมสเตย์ เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2559 มีที่ทำการกลุ่มตั้งอยู่บ้านเลขที่ 19 หมู่ที่ 5 บ้านท่าลั้งตำบลห้วยไผ่อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี

การจัดการด้านบ้านพักและสถานที่รองรับนักท่องเที่ยวปัจจุบันมีบ้านพักโฮมสเตย์ของกลุ่มจำนวน 10 หลังรองรับนักท่องเที่ยวได้ครั้งละ 45 คนนอกจากนี้ยังมีบ้านพักเสริม (โฮมสเตย์สำรอง) ที่เจ้าของยินดีช่วยรองรับนักท่องเที่ยวที่เกินกว่า 45 คน จำนวน 5 หลัง ซึ่งสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ 21 คน และกรณีที่มีนักท่องเที่ยวเกินกว่านี้ ทางกลุ่มจะขอความร่วมมือจากเจ้าของบ้านคนอื่นๆ ที่พอจะช่วยรับได้และหากไม่เพียงพออาจขอพักที่วัดบ้านท่าลั้งหรือโรงเรียนเพียงหลวง 12 ตามแต่กรณี

นอกจากนี้กลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านท่าลั้งยังมีการตั้งกลุ่มย่อยเพื่อกระจายบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบอีก 7 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มดนตรีและการแสดง 2) กลุ่มมัคคุเทศก์และเรือนำเที่ยว 3) กลุ่มจักสานกระติบข้าว 4) กลุ่มสานเสื่อใบเตย 5) กลุ่มยาสมุนไพร 6) กลุ่มบ้านพักโฮมสเตย์ และ 7) กลุ่มทำอาหาร

ส่วนการจัดสรรรายได้จากการท่องเที่ยวแต่ละครั้ง กลุ่มจะนำเงินที่เหลือจากการหักค่าใช้จ่ายต่างๆ มาจัดสรร โดยแบ่งเงินรายได้ให้แก่กลุ่มย่อยทั้ง 7 กลุ่มเพื่อจัดแบ่งกันเองโดยแต่ละกลุ่มจะมีการหักเงินเข้าเป็นกองทุนเพื่อสำรองในการใช้จ่ายหรือพัฒนาศักยภาพกิจกรรมการให้บริการนักท่องเที่ยวของกลุ่มและชุมชนครั้งละ 5-10 เปอร์เซ็นต์

ในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว กลุ่มได้จัดให้มีระบบการจองและการมัดจำล่วงหน้า ระบบการจองโดยมากเป็นการจองทางโทรศัพท์ทั้งนี้กลุ่มมีข้อกำหนดให้แจ้งล่วงหน้าพร้อมจ่ายโดยโอนเงินมัดจำไม่น้อยกว่าร้อยละ 25 ของจำนวนเงินสำหรับโปรแกรมการท่องเที่ยวในแต่ละครั้ง และแจ้งก่อนการเดินทางไม่น้อยกว่า 3 วันเพื่อกลุ่มจะได้ประสานเตรียมการในส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยอัตราค่าบริการบ้านพัก คืนละ 200 บาท ต่อคน ค่าอาหารเช้า อาหารว่าง และของดับบาตร 150 บาท ค่าบริการนั่งเรือ/แพ ชมภูมิทัศน์แม่น้ำโขง มีทั้งแบบเหมาลำและแบบรายหัว ขึ้นอยู่ขนาดเรือและจำนวนคนโดยสาร มีเสื้อชูชีพ น้ำดื่มและไกด์นำเที่ยวจัดไว้ให้บริการสำหรับโปรแกรมการท่องเที่ยว มีทั้งทางบกและทางน้ำให้นักท่องเที่ยวเลือก

1.3 ด้านกิจกรรมการเรียนรู้

ในด้านการกิจกรรมการเรียนรู้ นั้น กลุ่มการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านท่าลั้ง ได้จัดให้มีความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ จำนวน 17 ฐาน และเกี่ยวกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชน จำนวน 11 ฐาน โดยมีผู้นำเที่ยวชาวบ้านเป็นผู้บรรยาย

2. ศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของหมู่บ้านบ้านสุละ-คอนกุ่ม เมืองชะนะ สมบูรณ์แขวงจำปาสัก สปป. ลาว

2.1 ด้านทรัพยากรทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม

ตารางที่ 3

ด้านทรัพยากรทางธรรมชาติ

แหล่งท่องเที่ยว	ศักยภาพ		ความพร้อม
	ตลอดปี	เฉพาะฤดู	
1. หินสอยพระบาทศักดิ์สิทธิ์(พระบาทเก็บแก้ว) วัดบ้านสุละ	/		/
2. หินสิลาเล็กโบราณ (ศิลาจารึกพันสี่ร้อยปี)	/		/
3. หินหลักคอนดอนบั้งขึ้น(หินหลักนครโบราณ)	/		/
4. หินงูเห่า	/		ไม่พร้อม
5. หินคอกม้า			ต้องปรับปรุง เส้นทาง
6. หินสอยพระบาทพุดานยาววัดบ้านดอนกุ่ม	/		/
7. จุดเขียนสู่ป่าสมุนไพรไฟส่องผาและเตยป่า	/		ต้องปรับปรุง เส้นทาง
8. ถ้ำไหโบราณ	/		ไม่พร้อม
9. ผาสลักเล็กรอยรอยเลขอารบิกที่ฝรั่งเศส ทำไว้เพื่อบอกระดับน้ำโขงเพื่อเดินเรือ กำปั่นช่วงปกครองอินโดจีน		ฤดูร้อน(แล้ง)	/
10. หาดดอนกุ่ม		ฤดูร้อน(แล้ง)	/
11. หาดบ้านใหม่		ฤดูร้อน(แล้ง)	/
12. จีวโง้ตันไม้โบราณที่ชาวบ้านเชื่อว่า เกิดเป็นคู่กันกับต้นไม้มณีโคตรที่น้ำตก คอนพะเพ็ง	/		ต้องปรับปรุง จุดชมผาสูงและ ถ่ายภาพ ระยะไกล

ตารางที่ 4

ด้านทรัพยากรทางวัฒนธรรม

แหล่งท่องเที่ยว	ศักยภาพ		ความพร้อม
	ตลอดปี	เฉพาะฤดู	
1. จุดเรียนรู้ผักกุ่ม“ผักฮิมของอาหารคองจีนชื่อ” และเกษตรปลอดสารอาหารธรรมชาติริมฝั่งโขง		ฤดูหนาว	
2. ตลาดชายแดนบ้านใหม่สังข์พันธ์	/		/
3. จุดชมดอกฝ้ายบานลานฝั่งบ้านสุละ		ฤดูร้อน(แล้ง)	อยู่ระหว่าง ดำเนินการ

2.2 ด้านองค์กรและการจัดการ

กลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านสุละ-ดอนกุ่มตั้งขึ้นในปีพ.ศ. 2559 ในระยะแรกเป็นการตั้งเฉพาะกิจเพื่อรองรับการท่องเที่ยวของคณะนักท่องเที่ยวไทย-ลาวชุดแรกซึ่งประกอบด้วยเจ้าเมืองชะนะสมบุญ ประธานสงฆ์เมืองชะนะสมบุญ และนายอำเภอโขงเจียมพร้อมด้วยหน่วยงานภาครัฐและผู้ประกอบการด้านท่องเที่ยวทั้งไทยและลาวจำนวน 75 คน โดย 30 คนในจำนวนนี้เป็นนักท่องเที่ยวทดลองที่ร่วมประเมินศักยภาพด้านการจัดการท่องเที่ยวบ้านสุละ-ดอนกุ่มในกิจกรรม “ล่องสายน้ำสานความสัมพันธ์สองฝั่งโขงไทยลาวเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวร่วมกันระหว่างอำเภอโขงเจียมจังหวัดอุบลราชธานีกับเมืองชะนะสมบุญแขวงจำปาสัก” เมื่อวันที่ 9 เมษายน 2559

ชุมชนบ้านสุละ-ดอนกุ่มมีการจัดโครงสร้างองค์กรการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบดังนี้

1) นายบ้านผู้รับผิดชอบรวม/เลขาพรรคบ้าน (เทียบเท่าผู้ใหญ่บ้านของไทย) ทำหน้าที่ประสานการนำการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของบ้านโดยตำแหน่ง

2) นายบ้านฝ่ายเศรษฐกิจวัฒนธรรมสังคม (เทียบเท่าผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านของไทย) ทำหน้าที่กรรมการรับผิดชอบด้านการประสานข้อมูลการท่องเที่ยวและการนำเที่ยวของบ้านโดยตำแหน่ง

3) นายบ้านฝ่ายป้องกันความสงบและป้องกันชาติ (เทียบเท่าผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านของไทย) ทำหน้าที่กรรมการรับผิดชอบด้านการประสานอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวของบ้านโดยตำแหน่ง

4) มัคทายกวัดบ้านสุละทำหน้าที่กรรมการรับผิดชอบด้านพิธีกรรมและศาสนพิธีในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของบ้านโดยตำแหน่ง

5) ประธานการนำกลุ่มแม่หญิงบ้านสุละ (กลุ่มสตรี) รับผิดชอบด้านการต้อนรับและอาหาร ทั้งนี้มีชาวบ้านสุละ-ดอนกุ่มทั้ง 108 ครัวเรือนเป็นสมาชิกเพราะถือว่าเมื่อมีนักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยี่ยมชมเยือนชุมชนชาวบ้านทุกคนมีหน้าที่ในการช่วยเหลือดูแล

ด้านรายได้ กลุ่มการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านสุละ-ดอนกุ่มไม่มีการกำหนดราคาแบบเหมาชุดการท่องเที่ยว (Package) แต่จะปรับยืดหยุ่นตามชนิดอาหารซึ่งเป็นเมนูตามฤดูกาลที่นักท่องเที่ยวเลือกและตกลงกันเป็นครั้งๆ ไป ในส่วนการบริหารจัดการรายได้ กลุ่มมีการกำหนดสัดส่วนการแบ่งปันผลประโยชน์ ดังนี้

1) รายได้จากเรือนำเที่ยว

1.1) ค่าจ้างเหมาเรือนำเที่ยวที่นักท่องเที่ยวจัดหาเองราคาและคุณภาพเท่าเทียมกัน กรณีนี้ไม่มีการหักรายได้เข้าบำรุงชุมชนและเจ้าของเรือไม่คอยยืดหยุ่นเวลาในการท่องเที่ยว

1.2) ค่าจ้างเหมาเรือนำเที่ยวที่ชุมชนจัดหาให้ราคาและคุณภาพเท่าเทียมกันกรณีนี้มีการหักค่าจ้างเรือร้อยละ 5-10 บำรุงชุมชนเพื่อการพัฒนาและค่าประสานงานการท่องเที่ยวและมีการยืดหยุ่นเวลาในการบริการนำเที่ยวได้

2) ค่าจ้างเหมารถยนต์นำเที่ยวในชุมชน

มีให้เลือก 2 กรณี คือ ทางกลุ่มจะเป็นผู้ประสานและให้นักท่องเที่ยวตกลงราคากับเจ้าของรถยนต์เองหรือชุมชนจัดหาให้ในราคาและคุณภาพบริการที่เท่าเทียมกันโดยมีการหักค่าจ้างเรือจำนวนร้อยละ 5-10 เข้าบำรุงชุมชนเพื่อการพัฒนาและค่าประสานงานการท่องเที่ยว

3) ค่าอาหาร

ชุมชนการท่องเที่ยวบ้านสุละไม่มีกำหนดชุดเมนูอาหาร (Menu Set) แต่คำนวณจากจำนวนนักท่องเที่ยวประเภทอาหารและมื้ออาหารเพื่อนำมาเป็นฐานคิดเฉลี่ยค่าวัตถุดิบค่าใช้จ่ายในการจัดหา

ค่าแรง การประกอบอาหารเป็นต้น เงินในส่วนนี้ไม่มีการหักบำรุงชุมชน จะมีการหักในส่วนค่าใช้จ่ายในการประสานงานที่เกี่ยวข้องเพราะคิดเฉพาะต้นทุนบวกค่าแรงเท่านั้น

4) ค่าบริการต้อนรับและนำเที่ยว

การต้อนรับนักท่องเที่ยวของชุมชนเป็นแบบเรียบง่าย ในส่วนการบริการนำเที่ยว การบรรยายข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวชุมชนบ้านสุละไม่ได้กำหนดอัตราค่าบริการ แล้วแต่คณะนักท่องเที่ยวเห็นเหมาะสมและชุมชนขอรับเป็นลักษณะเงินผ้าป่าบำรุงบ้านเพื่อเป็นทุนในการสร้างข้าว (สะพาน) ข้ามลำห้วยเพื่อแก้ไขปัญหาเร่งด่วนของชาวบ้านและพัฒนาสาธารณูปโภคอื่นที่จำเป็นเพื่อรองรับการท่องเที่ยว ซึ่งจากการสังเกตการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่บ้านสุละให้การต้อนรับนักท่องเที่ยวเมื่อวันที่ 9 เมษายน 2559 ที่มีนักท่องเที่ยวจำนวน 75 คนมีการจัดอาหารจำพวกปลา ผัก และเนื้อหมู 6 ชนิดมีผลไม้และของหวานรวมเป็น 8 ชนิดพร้อมน้ำดื่มเฉลี่ยคนละ 3 ขวดคิดเป็นเงินค่าอาหารรวมน้ำแข็งผ้าเย็นและการประสานอื่นๆ เป็นเงิน 20,000 บาท (ไม่รวมค่าเรือ) คิดเฉลี่ยต่อจำนวนนักท่องเที่ยวได้เท่ากับ 267 บาทต่อคน และพบว่าชาวบ้านมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวครั้งนี้ในระดับดีมาก การจัดการด้านอาหารเพียงพอและเหมาะสม ในส่วนของการจัดการโดยภาพรวมเรียบร้อยดี

2.3 ด้านกิจกรรมการเรียนรู้

การดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยวบ้านสุละ-คอนกุ่มมี 2 ลักษณะคือกิจกรรมการท่องเที่ยวทางน้ำและกิจกรรมการเยี่ยมชมเยือนชุมชนและการเดินป่าศึกษาธรรมชาติ

เส้นทางแรกเริ่มต้นที่ท่าน้ำอำเภอโขงเจียมแม่น้ำสองสีตลาดชายแดนบ้านใหม่สังสำพัน สปป.ลาว ซึ่งเป็นเส้นทางท่องเที่ยวที่ดำเนินการมา โดยก่อนข้าม สปป.ลาว ขอให้ทางรถไฟและเรือนำเที่ยว รับการตรวจและบันทึกข้อมูลบุคคลและจำนวนให้ถูกต้องแล้วนำมาแจ้งกับด่านบ้านใหม่สังสำพันเพื่อตรวจสอบยอดนักท่องเที่ยวขาเข้าและขาออกให้ตรงกัน

เส้นทางที่ 2 เริ่มจากจุดผ่อนปรนการค้าชายแดนบ้านด่านอำเภอโขงเจียมซึ่งมีตลาดนัดสินค้าชายแดนสัปดาห์ละสามวันคือในช่วงเช้าของวันเสาร์ วันอังคารและวันพฤหัสบดีโดยเฉพาะวันเสาร์จะมีเรือจำนวนมากจากฝั่ง สปป.ลาว ทั้งจากแขวงสาละวันและจำปาสักที่มาส่งและซื้อสินค้าที่ตลาดจุดผ่อนปรนฯ โขงเจียม

ส่วนกิจกรรมการเยี่ยมชมเยือนชุมชนและการเดินศึกษาธรรมชาติของบ้านสุละเริ่มต้นจากจุดจอดเรือบริเวณปากลำห้วยใต้บ้านสุละ นักท่องเที่ยวจะได้รับการต้อนรับที่อบอุ่นจากการไหว้และ

ตั้งแถวต้อนรับที่ทำน้ำหน้าหมู่บ้านหากเป็นช่วงดอกไม้ป่าบานชาวบ้านจะทำเป็นพวงมาลัยดอกไม้ป่า ถ้าฤดูดอกฝ้ายบานก็จะเป็นมาลัยดอกฝ้ายต้อนรับ ส่วนขบวนพื่อนเมื่อนักท่องเที่ยวรับมาลัยดอกไม้แล้วชาวบ้านจะพื่อนต้อนรับกันตามธรรมเนียมพื้นบ้านเหมือนการแห่บุญกันที่หลอน โดยการเปิดหมอลำแล้วเอาเครื่องเสียงใส่รถขึ้นไปแล้วเชิญชวนนักท่องเที่ยวมาร่วมพื่อนแห่ตามจังหวะเข้าหมู่บ้าน แล้วนำพาไปไหว้ “ฮอยพระบาทศักดิ์สิทธิ์” (รอยพระพุทธรบาท) ซึ่งประดิษฐานอยู่ในวัดบ้านสุละ นมัสการขอพรเพื่อความโชคดี และโปรแกรมท่องเที่ยวที่ชุมชนบ้านสุละต้องการให้นักท่องเที่ยวร่วมกิจกรรมคือการร่วมทำบุญถวายภัตตาหารเพลพระสงฆ์ ร่วมรับพรและรับประพรมน้ำพระพุทธมนต์เพื่อเป็นสิริมงคลเมื่อเสร็จพิธี ชุมชนจะเชิญนักท่องเที่ยวที่นั่งล้อมวงกินข้าวแบบเรียบง่ายที่ศาลาการเปรียญ จากนั้นเดินทางไปเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติภูผาบ้าน สำหรับคนที่สุขภาพไม่เอื้อต่อการเดินขึ้นเขาทางกลุ่มก็จะประสานจ้างรถยนต์ในชุมชนให้ โดยแหล่งท่องเที่ยวจุดแรกกรณีเริ่มต้นจากหมู่บ้านคือจุดเรียนรู้ภูมิปัญญาข้าวไม่เลียนลำ (สะพานท่อนซุง) จุดที่สองและสามอยู่บริเวณเดียวกันได้แก่ “หินหลักคอนดอนบั้งขึ้น” และ “หินสิลาเลกโบราณ” จุดที่สี่ “หินงูเห่า” เรื่องเล่าชาวบ้านอิงตำนานในพระพุทธศาสนา หากคณะท่องเที่ยวต้องการและมีเวลาพอมีคฤตศก้อาจนำไปชมหินคอกม้าซึ่งอยู่ไกลออกไปราว 2 กิโลเมตร ระหว่างการเดินทาง ผู้นำทางจะเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ซักถามและถ่ายภาพตามอัธยาศัย จุดชมวิวกู่ผาบ้านจะมีสีสันมากในช่วงปลายฤดูหนาวย่างเข้าฤดูร้อนระหว่างเดือนมกราคมถึงมีนาคมที่ดอกช้างน้ำซึ่งเป็นทั้งพืชสมุนไพรและดอกไม้ป่าสีเหลืองอ่อนจะบานสะพรั่งทั่วทั้งเนินภูแห่งนี้ทำให้ทัศนียภาพของแหล่งท่องเที่ยวสวยงามอบอวลไปด้วยกลิ่นหอมของดอกไม้ป่า กอปรกับเป็นช่วงที่น้ำในแม่น้ำลัดทำให้น้องเห็นเกาะแก่งในแม่น้ำโขงมากมาย

อภิปรายผล

ตารางเปรียบเทียบแหล่งท่องเที่ยวของหมู่บ้านชายแดนไทย-ลาว
บ้านท่าลี่ จังหวัดอุดรราชธานีและบ้านสุละ-คอนกุ่ม แขวงจำปาสัก สปป.ลาว

ตารางที่ 5

ประเภททรัพยากรทางธรรมชาติ

ลำดับ	แหล่งท่องเที่ยว (ไทย-ลาว)	ศักยภาพ ตลอดปี	เฉพาะฤดู	ความพร้อม
1	ศาลาชมวิวริมโขง	(ไทย)	/	/
2	หินสอยพระบาทเก็บแก้ว	(ลาว)	/	/
3	จุดเรียนรู้พืชผักคำบรรพ์ต้นผง	(ไทย)	/	/
4	หินศิลาแลงโบราณ	(ลาว)	/	/
5	จุดเรียนรู้ผักหวานป่า	(ไทย)	/	/
6	หินหลักคอนถอนบั้ง	(ลาว)	/	/
7	จุดเรียนรู้ปู่เขา(กะปู้หิน)	(ไทย)	ฤดูฝน	/
8	หินหงามเต่า	(ลาว)	/	ต้องปรับปรุง เส้นทาง
9	เนินวัดใจเขาอ่อนสาวราว	(ไทย)	/	/
10	หินคอกม้า	(ลาว)	/	ต้องปรับปรุง เส้นทาง
11	จุดเรียนรู้ป่าเต็งรัง	(ไทย)	/	/
12	หินสอยพระบาทพุดานยาว	(ลาว)	/	/
13	หินเต่าคู่รัก	(ไทย)	/	/
14	จุดเขียนสู่สมุนไพร, ไม้สังผา, เตยป่า	(ลาว)	/	ต้องปรับปรุง เส้นทาง
15	จุดชมวิวผาบ่อง	(ไทย)	/	/
16	ถ้ำไหโบราณ	(ลาว)	/	ต้องปรับปรุง เส้นทาง
17	โหล่นสี่บ้านสอยพระบาทกลางถ้ำ	(ไทย)	ฤดูแล้ง	/
18	ผาสลักเล็ก	(ลาว)	ฤดูแล้ง	/
19	หาดขี้หมา	(ไทย)	ฤดูแล้ง	/

ตารางที่ 5 (ต่อ)

ลำดับ	แหล่งท่องเที่ยว (ไทย-ลาว)	ศักยภาพ	ความพร้อม
20	หาดคอนกุ่ม (ลาว)	ฤดูแล้ง	/
21	โหล่น/คอนปลาแดก (ไทย)	ฤดูแล้ง	/
22	หาดบ้านใหม่ (ลาว)	ฤดูแล้ง	/
23	บึงกว้าง (ไทย)	ฤดูแล้ง	/
24	จิวโง๊ะ “คู่มื้มนิโคตร” (ลาว)	/	ต้องปรับปรุง เส้นทาง
25	แก่งซาง (ไทย)	ฤดูแล้ง	/
26	ถ้ำเขมร “ทับที่พักคนหาปลา” (ไทย)	ฤดูแล้ง	/
27	บึงสีนึ่งผา “วิถีจับปลาด้วยมือเปล่า” (ไทย)	ฤดูแล้ง	/
28	แก่งพันโบก “แอ่งหินธรรมชาติ” (ไทย)	ฤดูแล้ง	/
29	เสาเฉลียงปู่ย่าพะลานรอยเสือ (ไทย)	/	/

ตารางที่ 6

ประเภททรัพยากรทางวัฒนธรรม

ลำดับ	แหล่งท่องเที่ยว (ไทย-ลาว)	ศักยภาพ	ความพร้อม
		ตลอดปี	เฉพาะฤดู
1	ฐานการเรียนรู้ภูมิปัญญาสานกระติบไทย (ไทย)	/	/
2	จุดเขียนผู้ฝึกกลุ่ม “อาหารฮิมของ” (ลาว)		ฤดูแล้ง /
3	ฐานเรียนรู้ภูมิปัญญาสานลื้อเตย (ไทย)	/	/
4	ตลาดชายแดนบ้านใหม่สิงคำเพ็ง (ลาว)	/	/
5	ฐานเรียนรู้สมุนไพรไทย (ไทย)	/	/
6	จุดชมวิถีดอกฝ้ายบานที่ลานโจง – บ้านสุละ (ลาว)		ฤดูแล้ง /

ตารางที่ 6 (ต่อ)

ลำดับ	แหล่งท่องเที่ยว (ไทย-ลาว)	ศักยภาพ		ความพร้อม
		ตลอดปี	เฉพาะฤดู	
7	ถ้ำทรายจุดตั้งถิ่นฐานในลำน้ำโขงแห่งแรกของบรรพบุรุษ (ไทย)		ฤดูแล้ง	/
8	ฐานเรียนรู้เกษตรบนลานหินร.เพียงหลวง (ไทย)	/		/
9	ศาลปู่ตาหอผีเชียงไทย (ไทย)	/		/
10	รอยพระพุทธรูปทางช้าง (ไทย)	/		/
11	วิถีทำประมงพื้นบ้านในลุ่มน้ำโขง (ไทย/ลาว)	/		/
12	กิจกรรมบ้านพักโฮมสเตย์ (ไทย)	/		/
13	ภาพเขียนสียุคก่อนประวัติศาสตร์ผาบ่อง (ไทย)	/		/
14	ภาพเขียนสียุคก่อนประวัติศาสตร์ผาเจ็ก ผาเมย (ไทย)	/		/

ข้อมูลจากตารางเปรียบเทียบข้างต้นแสดงให้เห็นว่าทรัพยากรการท่องเที่ยวของหมู่บ้านชายแดนไทย ลาว ในการศึกษาครั้งนี้มีทั้งสิ้น 43 แหล่ง แบ่งเป็น ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 29 แหล่ง ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม 14 แหล่ง จำแนกเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่บ้านท่าลี่ (ประเทศไทย) 27 แหล่ง และทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่บ้านสุละดอนกลุ่ม 15 แหล่ง และแหล่งท่องเที่ยวร่วมของหมู่บ้านชายแดนไทย ลาว 1 แหล่ง ได้แก่ วิถีชีวิตการทำประมงพื้นบ้านร่วมกันในแม่น้ำโขง

ผลการศึกษาศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของหมู่บ้านชายแดนไทย-ลาวพบว่าหมู่บ้านท่าลี่ ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี และ บ้านสุละดอนกลุ่ม แขวงจำปาศักดิ์

ลัก สปป.ลาว มีจุดเด่นทางทรัพยากรธรรมชาติร่วมกันของทั้งสองพื้นที่ ได้แก่ แม่น้ำโขง ภูเขาเกาะแก่ง โบกหินผาและป่าไม้ และความเป็นพื้นที่ชายแดนนอกจากนี้ยังมีจุดเด่นร่วมทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชาวลาวและวัฒนธรรมของชาวลาวกลุ่มที่เป็นการผสมผสานเชิงวัฒนธรรมดั้งเดิมเข้ากับฮิดลีสองกองสิบสี่และพระพุทธศาสนาผ่านการกล่อมเกลาทงสังคมก่อให้เกิดเป็นอัตลักษณ์ร่วม (Co-Identity) ของชุมชน ซึ่งฐานทรัพยากรร่วมของหมู่บ้านชายแดนไทย ลาวข้างต้นล้วนสอดคล้องกับพันธกิจของแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวอาเซียน ที่เน้นส่งเสริมพัฒนาสินค้าการท่องเที่ยว 4 กลุ่มเป้าหมายคือ 1) วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรม 2) ธรรมชาติ 3) การท่องเที่ยวโดยชุมชนและ 4) การท่องเที่ยวทางน้ำ (ASEAN Tourism Strategic Plan 2011–2015 (2011) นอกจากนี้ผลการศึกษายังพบว่า หมู่บ้านชายแดนไทย –ลาว ยังมีจุดเด่นทางสังคมได้แก่ วิถีชีวิตของชุมชน คือ ความเป็นอยู่แบบพอเพียงเรียบง่ายสามัคคีรักสงบและเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกันที่สะท้อนจากวิถีการจับปลาในแม่น้ำโขง การเกษตรและปศุสัตว์แบบพื้นบ้านการจักสานและการเก็บหาของป่าตามฤดูกาล

ในด้านความเข้าใจเกี่ยวกับเป้าหมายและแรงจูงใจในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของสองหมู่บ้าน มีความสอดคล้องกับแนวคิดของพจนานวนศรี (Saunstri, 2003: 41) 2 ประการคือ 1) ชุมชนต้องการเผยแพร่ของดีที่ชุมชนมีอยู่และ 2) ชุมชนต้องการแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหาและเป็นกลไกในการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ ชุมชนต้องการใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาและปรับปรุงหมู่บ้านและคุณภาพชีวิตของประชาชน

ในการดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายทั้งสองประการนั้น ชุมชนได้จัดให้มีกระบวนการเรียนรู้ผ่านการสนทนาแลกเปลี่ยนและผ่านพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาเช่น การร่วมทำบุญด้วยการถวายภัตตาหารเพลแด่พระสงฆ์ที่ชุมชนชาวบ้านสร้างโอกาสให้นักท่องเที่ยวทุกคนมีส่วนร่วมในการทำบุญกุศลตามกาลซึ่งเป็นหนึ่งในมงคลชีวิต 38 ประการทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความอึดอุมใจ การได้รับการประพรมน้ำพระพุทธมนต์ที่เชื่อว่าเป็นการจัดทุกขโสภโรกภัยเสริมสร้างมงคลและขวัญกำลังใจแก่นักท่องเที่ยวผู้มาเยือน เป็นต้นนอกจากนี้ นักท่องเที่ยวยังจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมชุมชนผ่านเรื่องเล่าท้องถิ่นและตำนานที่เป็นคติชน (Folklore) ก่อให้เกิดการแสดงออกในรูปของพิธีกรรมและความเคารพศรัทธาของคนในชุมชนถือเป็นกระบวนการสื่อความหมายเกี่ยวกับความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชุมชนชาวบ้านเคารพศรัทธา

ด้านการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาและขนบวิถีชีวิตท้องถิ่นซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญอีกประการของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่สร้างโอกาสให้หมู่บ้านชายแดนไทย-ลาว ได้จัดกิจกรรมต่าง ๆ ในการสื่อความหมายผ่านวิถีการดำเนินของคนสองฝั่งแม่น้ำโขงผ่านฐานการเรียนรู้ เช่น ฐานการเรียนรู้การสานกระติบ สานเสื่อใบเตย ข้าวไม่เลียนลำ รวมถึงลานดอกฝ้ายริมฝั่งโขงซึ่งเป็นฐานการเรียนรู้ที่สร้างการมีส่วนร่วมให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสเรียนรู้และสัมผัสการปลูกฝ้ายเก็บฝ้ายตากฝ้าย ไปจนถึงวิถีการลงช่วงที่สตรีในสองฝั่งไทย-ลาวในอดีตทำเป็นกิจวัตร โดยธรรมเนียมนิยมดั้งเดิมของคนลุ่มน้ำโขงที่สาว ๆ มักนำหลามานั่งจั่นฝ้ายรวมกันโดยปูเสื่อที่ลานกลางบ้าน แล้วนั่งล้อมวงจั่นฝ้ายเรียกว่า “โฮมหลาลงช่วง” ส่วนหนุ่ม ๆ ก็จะมาเกี่ยวพาราสีสาวเจ้าโดยนำแคนมาเป่าลาย(ทำนอง)ล่องโขงหรือคิดพิณเป็นสื่อเกี่ยวสาวและใช้คำผญา (อ่านว่า ผะ-หยา) เพื่อเป็นการเทียบเคียงหยั่งเชิงถามความรู้สึกรักของสาวว่า มีใจเอนมาหรือไม่ ฝ่ายสาวจั่นฝ้ายก็จะตอบโดยใช้คำผญาเช่นกัน ทั้งนี้เพราะคนสมัยก่อนมีความละเอียดจะไม่ถามกันตรงๆ ซึ่งหากสาวเจ้ามีความยินดีพอใจในหนุ่มนั้นก็จะตอบเป็นคำผญาในเชิงเปิดทาง (Kayankan, 2016: Interview)

ส่วนฐานเรียนรู้ข้าวไม่เลียนลำ (สะพานท่อนซุง) นั้น เป็นฐานการเรียนรู้ที่แสดงให้เห็นภูมิปัญญาของชาวบ้านที่เลือกเอาไม้ลำที่ตรงและไม่ตรงมาวางเรียงสลับซ้อนกันขึ้นเป็นชั้นๆ เพื่อให้เป็นช่องระบายน้ำได้สะดวกเพื่อไม่ให้ท่วมขังหรือไปกัดเซาะดินด้านขอบตลิ่งทั้งสองข้างของลำห้วย และแสดงให้เห็นถึงความสามัคคีและการร่วมแรงร่วมใจของชาวบ้านในชุมชนเพื่อเอาชนะอุปสรรคช่วยให้คนสัตว์เลื้อยและยานพาหนะสามารถข้ามลำห้วยได้ทั้งนี้เพราะในทุกฤดูฝนความแรงของกระแสน้ำจะทำให้สะพานชำรุด เมื่อน้ำลดชาวบ้านก็จะร่วมแรงกันสร้างสะพานใหม่อีกครั้งเป็นวัฏจักรเช่นนี้ทุกปี (Sangthong, 2016: Interview)

ในด้านจุดอ่อนของชุมชนทั้งสองแห่งในภาพรวมได้แก่ 1) ด้านองค์กรและการจัดการชุมชนการท่องเที่ยวชายแดนไทยลาวทั้งสองแห่งยังขาดองค์ความรู้ในการบริหารจัดการในเชิงวิชาการที่เป็นระบบขาดการคิดค้นใหม่ๆ เพื่อบูรณาการการสร้างมูลค่าเพิ่มให้สินค้า/ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวและขาดความรู้เกี่ยวกับหลักการประชาสัมพันธ์ด้านการตลาดท่องเที่ยวไปยังกลุ่มเป้าหมาย 2) ด้านบุคลากรผู้ให้บริการแก่นักท่องเที่ยวทั้งสองชุมชนยังมีจุดอ่อนในเรื่องภาษาอังกฤษที่ใช้สื่อสารกับนักท่องเที่ยวต่างชาติขาดทักษะในการใช้ระบบ IT 3) ด้านการเชื่อมโยงทั้งสองชุมชนยังมีจุดอ่อนในเรื่องความทึบกันการเกี่ยวกับเส้นทางและการเข้าถึงและระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการรวมทั้งไฟฟ้าสัญญาณโทรศัพท์และอินเทอร์เน็ตที่ขาดประสิทธิภาพ

ระเบียบแนวปฏิบัติในการท่องเที่ยวข้ามแดนระหว่างกันยังขาดความชัดเจน 4) จุดอ่อนและอุปสรรคเชิงพื้นที่ด้านอื่นๆ ได้แก่ระบบบริการด้านการปฐมพยาบาลและสาธารณสุขตั้งอยู่ห่างไกลจากชุมชน การขึ้นลงของแม่น้ำโขงที่ไม่เป็นปกติอันอาจเกิดจากการปิดเปิดน้ำของเขื่อนจีนทำให้กระทบต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวทางน้ำของชุมชน

สรุปผล

จากการศึกษาศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของหมู่บ้านชายแดนไทย-ลาว จังหวัดอุบลราชธานี และ แขวงจำปาสัก พบว่า มีทั้งจุดเด่นที่ควรได้รับการพัฒนาต่อยอดและจุดด้อยที่สมควรได้รับการปรับปรุงแก้ไข ดังนี้

1. การพัฒนาต่อยอดจากจุดเด่นของทั้งสองชุมชนเพื่อให้สอดคล้องกับศักยภาพของชุมชน และแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวอาเซียน (ASEAN Tourism Strategic Plan: ATSP) ประกอบด้วย
 - 1) ด้านการพัฒนาสินค้าการท่องเที่ยว ควรมีการส่งเสริมให้ชุมชนปรับปรุงพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยว ข้อมูลฐานการเรียนรู้การท่องเที่ยว สิ่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนและภูมิปัญญาที่มีอยู่เดิมเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้า อาทิ การทำกระดืบข้าวจี้วทำสังเพื่อเป็นของที่ระลึก หรือหมวกใบมะพร้าวชาวบรูเพื่อให้นักท่องเที่ยวใช้เวลาเดินป่า การทำพวงมาลัยดอกฝ้าย การสืบสานประเพณีลงช่วง การปรับปรุงจุดถ่ายภาพตะวันอ้อมโขง เพื่อเป็นสินค้าและสร้างจุดขายใหม่ด้านการท่องเที่ยวของบ้านสู่ละให้สอดคล้องกับกระแสนิยมถ่ายรูปแบบ “เชลฟี” ในแหล่งท่องเที่ยว 2) ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ควรมีการอบรมพัฒนาความรู้ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และทักษะด้านบริการอื่นๆที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นไปตามมาตรฐานสากล รวมทั้งควรมีการอบรมให้ความรู้ภาษาอังกฤษสำหรับสื่อสารกับนักท่องเที่ยวและการอบรมพัฒนาทักษะในการใช้ระบบ IT แก่ชุมชน 3) ด้านการพัฒนาเชื่อมโยง ควรมีการเชื่อมโยงองค์การการท่องเที่ยวชุมชนชายแดนไทย-ลาว ในลักษณะเครือข่ายความร่วมมือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการท่องเที่ยวระหว่างกัน เพื่อเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวสร้างและเพิ่มทางเลือกกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลายซึ่งทั้งสองพื้นที่มีศักยภาพและฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลายร่วมกัน เช่น กิจกรรมการท่องเที่ยวแม่น้ำโขงเชื่อมโยงชายแดนไทย ลาว ทำสัง-สุละ/ดอนกุ่ม เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมเวลาหรือเป้าหมายเฉพาะของนักท่องเที่ยว

การพัฒนาเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวแม่น้ำโขงชายแดนไทย-ลาวที่ควรได้รับการพัฒนาเส้นทางแรกคือเส้นทางระหว่างท่าเรืออำเภอโขงเจียมผ่านคอนด่านแม่น้ำสองสีท่าเรือตลาดชายแดนบ้านใหม่สิงคำพัน สปป.ลาว ซึ่งเป็นเส้นทางท่องเที่ยวทางเรือไทย-ลาวเป็นเส้นทางที่ทางการของทั้งไทยและ สปป.ลาว ควรเห็นชอบร่วมกันในการอนุญาตให้เรือของชาวบ้านทั้งไทยและลาวจัดบริการนำเที่ยวโดยมีการบันทึกข้อมูลจำนวนบุคคลตามแบบกำหนดแล้วนำแจ้งเจ้าหน้าที่ทั้งสองฝ่ายเพื่อตรวจสอบนักท่องเที่ยวขาเข้าและขาออกให้ถูกต้องตรงกัน

ส่วนเส้นทางท่องเที่ยวที่สองคือเส้นทางกิจกรรมล่องสายน้ำसानสัมพันธ์สองฝั่งโขงไทย-ลาวโดยจัดเป็นรูปแบบการเชื่อมโยงการจัดการท่องเที่ยวท่องเที่ยวโดยชุมชนระหว่างบ้านท่าลั้ง อำเภอโขงเจียมจังหวัดอุบลราชธานีประเทศไทยและบ้านสุละ-คอนกุ่มเมืองชะนะสมบูนแขวงจำปาสัก สปป. ลาว

2. การส่งเสริมความร่วมมือด้านเศรษฐกิจในระดับพื้นที่คือตลาดนัดสินค้าชายแดนไทย-ลาวบริเวณจุดผ่อนปรนทางการค้าบ้านด่านอำเภอโขงเจียมซึ่งจัดสัปดาห์ละ 3 วัน คือในช่วงเช้าของวันเสาร์อังคารและวันพฤหัสบดีโดยเฉพาะวันเสาร์จะมีเรือพ่อค้าแม่ค้าจาก สปป.ลาว จำนวนมากทั้งจากแขวงสาละวันและจำปาสักที่มาส่งและซื้อสินค้าที่อำเภอโขงเจียมจังหวัดอุบลราชธานี

3. การปรับปรุงด้านที่เป็นจุดอ่อน ได้แก่ ด้านองค์กรและการจัดการ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดอบรมให้ความรู้สำหรับการบริหารจัดการองค์กร การศึกษาดูงานด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ต้นแบบเพื่อกระตุ้นให้เกิดการพัฒนา การบูรณาการสร้างมูลค่าเพิ่มให้สินค้าการท่องเที่ยว และการให้ความรู้เกี่ยวกับหลักการประชาสัมพันธ์และการตลาดแก่ชุมชน ด้านการเชื่อมโยง หน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรพัฒนาเอกชนที่เกี่ยวข้องควรมีการพัฒนาเส้นทางและการเข้าถึง และระบบสาธารณูปโภครวมทั้งไฟฟ้า สัญญาณโทรศัพท์และอินเทอร์เน็ตให้มีประสิทธิภาพ ทางไทย และ สปป. ลาว ควรปรับระเบียบแนวปฏิบัติที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวข้ามแดนให้สอดคล้องกัน และด้านอื่นๆ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรตั้งระบบบริการด้านการปฐมพยาบาลและสาธารณสุขในหมู่บ้านหรือพื้นที่ใกล้เคียงชุมชน รวมทั้งควรมีระบบส่งต่อฉุกเฉินที่มีประสิทธิภาพเพื่อสามารถรองรับในกรณีมีเหตุฉุกเฉินจากการท่องเที่ยวอย่างทันการณ

เอกสารอ้างอิง

- กรมการพัฒนาชุมชน. (2557). *เอกสารทะเบียนหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ*. กรุงเทพฯ: สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน.
- กรมการท่องเที่ยว. (2556). *ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย 2558 – 2560*. ค้นเมื่อ 2 พฤศจิกายน 2558 จาก www.mots.go.th>ewt_dl_link
- _____. (2553). *คู่มือแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน: ประเภทวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต*. กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. กรุงเทพฯ: พิมพ์ครั้งที่ 2 ตุลาคม 2553.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2554). *แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2554–2559*. กรุงเทพฯ: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, เมษายน 2554.
- พจนา สวนศรี. (2546). *คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism Handbook)*. โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ (Responsible Ecological Social Tour-REST) กรุงเทพฯ: 2546.
- พนัส ดอกบัว และคณะ. (2552). *โครงการวิจัย“รูปแบบการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาโบราณโดยกลุ่มชาติพันธุ์โบราณท่าลั้งตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี”*. วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ ปีที่ 2 ฉบับที่ 3.
- ยุกติ มุกดาวิจิตร. (2549). “ปลดสายเคเบิลภูมิ (ประวัติ) ศาสตร์ชาติพันธุ์ในลุ่มน้ำโขง: ผ่านกรอบประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์นิพนธ์แบบพาดข้าม : ในลุ่มน้ำโขง วิฤติ การพัฒนาและทางออก. กรุงเทพฯ:
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และกัมปนาท ภักดีกุล, บรรณาธิการ. *มูลนิธิโตโยต้าและมูลนิธิโครงการสร้างตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. ท่องเที่ยววิถีไทย 2558*.” ค้นเมื่อ 21 เมษายน 2559 จาก TATreviewMagazine.com-2015.
- ไพฑูรย์ ทักทาย. (2558, ธันวาคม 24). *พัฒนาการอำเภอโขงเจียม. สัมภาษณ์*
- เหลาคำ ขันการ. (2559 เมษายน 9). *ปราชญ์ชาวบ้านเกี่ยวกับตำนานลุ่มน้ำโขง. สัมภาษณ์*
- สายสะหมอน สังทอง. (2560 เมษายน 15). *นายบ้านสุละ แขวงจำปาสัก. สัมภาษณ์*
- ASEAN Secretariat. (2011). *ASEAN Tourism Strategic Plan 2011 – 2015*. Jakarta: Indonesia. The ASEAN Secretariat.

Champasak Government Office. (2009). *Investment Opportunities in Laos Champasak province*. Pakse: Lao PDR.

Tourism Authority of Thailand. "TAT Review-2015 Discover THAINESS /

Translated Thai References

ASEAN Secretariat. (2011). *ASEAN Tourism Strategic Plan 2011 – 2015*. Jakarta: Indonesia.

The ASEAN Secretariat. Champasak Government Office. (2009). [in Thai]

Department of Tourism. (2013). *Thailand Tourism Strategies 2015-2017*. Retrieved (2 Nov. 2015) from www.mots.go.th>ewt_dl_link [in Thai]

_____. (2010). *Community-based Tourism Management Guidelines: Culture, Tradition, and Way of Life*. Tourism Department, Tourism and Sports Ministry. (2 nd ed.). Bangkok: October 2010. [in Thai]

Dokbua, P. et al. (2009). "Participation Model of Conservation and Restoration of the Bru Language By Bru Ethnic People in Ban Thalong, TambonHuayPai in KhongChiam District in UbonRatchathani Province," *Area-based Development Research Journal*: (Year 2 ndIssue 3.). [in Thai]

Champasak Government Office.(2009).*Investment Opportunities in Laos Champasak province*. Pakse: Lao PDR.

Khayankarn, L. (2016). Local Wisdom on Mekong River Basin. (Interviewed: 6 April 2016). [in Thai]

Ministry of Tourism and Sports. (2011). *National Tourism Development Plan 2011-2016*. Bangkok: Ministry of Tourism and Sports. April 2011. [in Thai]

Mukdawijit, Y. (2006). *"Disconnecting ethnic geography (History) strap in Mekong basin through cross ethnic history frame: Mekong basin, development crisis and solutions."* Bangkok: Ketsiri, Chanvit and Pakdikul, Kampanart. (Editors). Toyota Foundation and Humanities and Social Sciences Book Production Foundation. [in Thai]

- Sangthong, S. (2017). Village Headman of Su La in Champasak Province. (LAO P.D.R.)
(Interviewed: 15 April 2017). [in Thai]
- Suansri, P. (2003). *Community-based tourism handbook. Tourism for life and nature project (Responsible Ecological Social Tour-REST)*. Bangkok: 2003. [in Thai]
- The Community Development Department. (2014). *Registration document of self-sufficiency model village*. Bangkok: The Community Empowerment Bureau, The Community Development Department. [in Thai]
- Thakthai, P. (2015). Chief of District Community Development Officer. (Interviewed: 24 December 2015). [in Thai]
- Tourism Authority of Thailand. "TAT Review-2015 Discover THAINESS /Tourism Authority of Thailand. from TATreviewMagazine.com-2015. [in Thai]

ผู้เขียน

ดร. ประเวศ หอมชื่น

สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนากุมิภาค คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี เลขที่ 2 ถ. ราชธานี อ. เมือง จ. อุบลราชธานี 34000
โทรสาร: 0-4535-2129 โทรศัพท์: 08-1321-6827 อีเมล: po.npk@hotmail.com

Author

Dr. Prawes Homchuen

Regional Development Strategies Programe, Faculty of Humanities and
Social Sciences, Ubonratchathani Rajabhat University 2 Ratchathani Rd.,
Muang Distric, Ubonratchathani Province 34000
Fax: 0-4535-2129 Tel.: 08-1321-6827 E-mail: po.npk@hotmail.com

ความร่วมมือในการพัฒนาการศึกษาตามแนวชายแดน

ไทย-ลาว ผ่านภาคีเครือข่ายอุดมศึกษา

Cooperation in the Development of Education along Thailand-Laos

Border through a Partners Network on Higher Education

ไพศาล พากเพียร¹

Paisan Phakphian

¹ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
Public Administration Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Ubon Ratchathani Rajabhat
University

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการจัดการศึกษาตามแนวชายแดนไทย-ลาว ผ่านภาคีเครือข่ายอุดมศึกษา และเพื่อศึกษาแนวทางการสร้างความร่วมมือพัฒนาการศึกษาตามแนวชายแดนไทย - ลาว ผ่านภาคีเครือข่ายอุดมศึกษา กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 100 คน กลุ่มผู้ร่วมปฏิบัติการ จำนวน 10 คน เครื่องมือวิจัย คือ แบบการสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการแบบอุปนัย นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในลักษณะของการพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพการจัดการศึกษาโรงเรียนตามแนวชายแดนไทย-ลาว พบว่า จัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ขาดปัจจัยในการพัฒนาให้มีความพร้อมทุกด้าน การบริหารจัดการไม่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน นักเรียนขาดแคลนทรัพยากร จำนวนครูไม่ครบชั้น ขาดงบประมาณสำหรับการจัดการศึกษา ไม่มีการใช้เครือข่ายการเรียนรู้ผ่านนวัตกรรมทางไกล ขาดการพัฒนาบุคลากรและผู้บริหารมืออาชีพ ผู้นำชุมชนไม่ให้ความร่วมมือกับสถานศึกษา 2) แนวทางการสร้างความร่วมมือพัฒนาการศึกษาตามแนวชายแดนไทย-ลาว ผ่านภาคีเครือข่ายอุดมศึกษา พบว่า ควรพัฒนารูปแบบเครือข่ายความร่วมมือด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ ที่มีการใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาต้องดำเนินการจัดกิจกรรมทุกปี ต้องมีการประสานความร่วมมือส่งนักศึกษาฝึกประสบการณ์ มหาวิทยาลัยต้องมีการจัดโครงการต่าง ๆ และดำเนินการจัดทำข้อตกลงร่วมกัน

ควรจัดตั้งองค์กรที่ทุกฝ่ายให้การยอมรับและพัฒนาาร่วมกัน สร้างมาตรการดำเนินการเพื่อสนับสนุน ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ให้มีมาตรฐาน ใช้เทคโนโลยีเชื่อมโยงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และควร สร้างรูปแบบการประเมินผลาร่วมกัน

คำสำคัญ: ความร่วมมือ, การพัฒนาการศึกษา

Abstracts

This research aimed to study the condition of educational management along Thailand-Laos border through a member network of higher education partners and to study the development of cooperation along Thailand - Laos border through a member network of higher education. The participants in this research consisted of 100 informants and 10 co-operators. The research instrument was an interviewing form. The collected data were analyzed by induction. The results were presented using descriptive analysis. The research results were as follows: 1) the condition of education management along the Thailand - Laos border found that the educational management according to the National Education Act lacked readiness to develop all aspects. Management did not comply with the school context. Students lacked learning resources. The number of teachers was not enough for classes. The schools lacked budget for education. There was no learning network through distance innovation. The schools lacked personal development and professional administrators. The community leaders did not cooperate with the schools. 2) Regarding the guidelines for creating educational development cooperation along the Thailand-Laos border through a member network of higher education, it was found that it should develop cooperation network model in the learning process with the use of innovation, media, and modern technology in teaching and learning. The development of teachers and educational personnel has to conduct the activities every year and build the cooperation of internship students. The university has to organize various projects with agreements together. There should be an established organization that all parties accept and develop operation together. There should be measures to promote

standard learning management, the use of technology for learning and exchanging, and the evaluation forms which was created together.

Keywords: cooperation, education development

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 กำหนดให้รัฐส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในด้านการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนเศรษฐกิจและสังคมการมีส่วนร่วม จัดบริการสาธารณะ การตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐทุกระดับ รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินการของกลุ่มประชาชนที่รวมตัวกันในลักษณะเครือข่ายทุกรูปแบบให้สามารถแสดงความคิดเห็นและเสนอความต้องการของชุมชนในพื้นที่ โดยให้รัฐส่งเสริมสนับสนุนการกระจายอำนาจเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน องค์กรทางศาสนา และเอกชนจัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนามาตรฐานคุณภาพการศึกษาให้เท่าเทียมและสอดคล้องกับแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ (Ministry of Education, 2011) สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดหลักการในการจัดการศึกษาไว้ในมาตราที่ 7-9 ว่า การจัดการศึกษาให้ยึดหลักให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การจัดระบบโครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษาให้ยึดหลักการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน และองค์กรต่าง ๆ โดยให้บุคคลและองค์กรเหล่านี้สามารถเป็นผู้จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา บริจาคทรัพย์สิน ทรัพยากรอื่นให้แก่สถานศึกษา และมีส่วนร่วมรับผิดชอบค่าใช้จ่ายทางการศึกษาตามความเหมาะสมจำเป็น ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 ที่เป็นกฎหมายเพื่อส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ได้ระบุการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษาโดยในมาตรา 4 ได้ใช้คำบัญญัติ “ภาคีเครือข่าย” ประกอบด้วยบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และองค์กรอื่น รวมทั้งสถานศึกษาอื่นที่มีได้สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ที่มีส่วนร่วม หรือมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

มาตรา 6 การส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาในระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้ยึดหลักการกระจายอำนาจแก่สถานศึกษาและการให้ภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ เป็นไปตามแนวทางและเป้าหมายของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (Ministry of Education, 2008)

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาความรู้ ความคิด คุณธรรม ความประพฤติ ทักษะ ค่านิยม และคุณธรรมของบุคคล ของเด็กและเยาวชน ให้เป็นพลเมือง ที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การศึกษายังเป็นกุญแจสำคัญที่จะนำไปสู่การประกอบอาชีพ รายได้ ประสิทธิภาพของการทำงาน และการพึ่งพาตนเองได้ในที่สุด การพัฒนาประเทศก็ย่อมทำได้สะดวก รวดเร็ว ได้ผลที่แน่นอนและรวดเร็ว การศึกษานับเป็นรากฐานที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งในการสร้างสรรค์ ความเจริญก้าวหน้า และแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในสังคม เนื่องจากการศึกษาเป็นกระบวนการ ที่ช่วยให้คนได้พัฒนาตนเองด้านต่าง ๆ ตลอดจนช่วยวางรากฐานพัฒนาการของชีวิต ตั้งแต่แรกเกิด การพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถด้านต่าง ๆ ที่จะดำรงชีวิตและประกอบอาชีพ ได้อย่างมีความสุข รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง รวมเป็นพลังสร้างสรรค์การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ได้ การศึกษาเป็นกระบวนการที่มุ่งพัฒนาคน ให้เป็นมนุษย์ที่มีคุณภาพมีความสามารถเต็มตาม ศักยภาพ มีพัฒนาการที่สมดุลทั้งปัญญา จิตใจ ร่างกายและสังคม เพื่อส่งเสริมสร้างการพัฒนาและความเจริญเติบโต ทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ กระบวนการศึกษา จึงมีผู้เรียนเป็นเป้าหมายสูงสุด ของการพัฒนา (Office of the National Education Commission, 2000) การศึกษาเป็น องค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งในการพัฒนาประเทศ ดังนั้นประเทศใดมีประชากร ที่ได้รับการศึกษาอย่างถูกต้อง และทั่วถึง ประเทศนั้นก็จะประสบความสำเร็จในทุกด้านไม่ว่าจะเป็นด้าน เศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม (Maken, 2004)

การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นพื้นฐานอันสำคัญของการพัฒนา และเป็นเครื่องชี้นำสังคม ผู้ที่ได้รับการศึกษาจึงเป็นบุคคลที่มีคุณภาพและเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ แต่ในสภาพปัจจุบันสถานภาพทางด้านคุณภาพ การศึกษากำลังเป็นจุดวิกฤติของระบบการศึกษาไทยกล่าวคือ ในกระบวนการเรียนการสอนมุ่งเน้นการท่องจำเพื่อสอบมากกว่า การเน้นให้ผู้เรียนรู้จักคิดวิเคราะห์ การแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง อีกทั้งไม่สามารถปลูกฝังการรักที่จะเรียนรู้ต่อไปอันเป็นคุณสมบัติที่สำคัญในโลกยุคข้อมูลข่าวสารหรือสังคมแห่งการเรียนรู้ (Wajjwalku, 1984) ได้เสนอว่าการพัฒนาประเทศ ไม่ว่าด้านใดต้องอาศัยกำลังคน เป็นปัจจัยสำคัญ การขาดกำลังคนในการพัฒนาประเทศ จะประสบปัญหาต่าง ๆ มากมาย โดยเฉพาะขาดกำลังคน

ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทำให้ไม่สามารถพัฒนานวัตกรรม และนำเทคโนโลยีมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนความสามารถทางวิชาการ ระเบียบวินัยหย่อนยาน ปัญหาเสพติดและความรุนแรงซึ่งนับวันยิ่งทวีขึ้น ปัญหาดังกล่าวทำให้คนไทยไม่สามารถพัฒนาตนเองได้สอดคล้องกับเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปในระดับสูงเท่าที่ควรส่งผลกระทบต่อการศึกษาติดต่อกับต่างประเทศซึ่งปัจจุบันเป็นการแข่งขันระหว่างสติปัญญากับสติปัญญา

การส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการศึกษาของภูมิภาคและในกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552 - 2559) ได้กำหนดแนวทางส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศด้านการศึกษา พัฒนาความเป็นสากลของการศึกษาเพื่อรองรับการเป็นประชาคมอาเซียนและเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของประเทศ โดยมีกรอบการดำเนินงาน 7 ด้านดังนี้

1. การส่งเสริมการพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางการศึกษา การวิจัยและพัฒนา การฝึกอบรมนานาชาติในภูมิภาค (Regional Education Hub) ในสาขาที่มีศักยภาพในการแข่งขันโดยสนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษาเข้ามามีบทบาทสำคัญ

2. ส่งเสริมความร่วมมือด้านการศึกษากับประเทศต่าง ๆ รวมทั้งองค์กรระหว่างประเทศในระดับภูมิภาคและระดับสากล

3. ส่งเสริมสนับสนุนองค์กรและสถาบัน การศึกษาของประเทศ ทำหน้าที่เป็นศูนย์เครือข่ายการศึกษาระหว่างประเทศ ทั้งในประชาคมอาเซียน ระดับภูมิภาคและระดับสากล

4. ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาการศึกษาและการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ผู้เรียน ครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาระหว่างประเทศ การเชื่อมโยงภูมิปัญญาไทยกับภูมิปัญญาสากล รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา ให้มีความรู้ ทักษะและมีบทบาทด้านการศึกษาในองค์กรระหว่างประเทศ

5. กำหนดมาตรการทั้งเชิงรับและเชิงรุกเพื่อเป็นการเปิดเสรีทางการค้าและบริการด้านการศึกษา ทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคี รวมทั้งเตรียมความพร้อมด้านคน เงิน เทคโนโลยี ข้อมูลข่าวสารและความรู้ เพื่อเข้าสู่เศรษฐกิจฐานความรู้ในกระแสโลกาภิวัตน์อย่างรู้เท่าทัน

6. ส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาสากลเป็นภาษาที่สอง ตั้งแต่ระดับขั้นพื้นฐานและการเรียนรู้ภาษาที่สาม เช่น ภาษาเพื่อนบ้านในกลุ่มประเทศอาเซียน ภาษาที่สนใจ เป็นต้น

7. ส่งเสริมให้สถาบันการศึกษาจัดหลักสูตรนานาชาติหรือหลักสูตรสมทบ หลักสูตรร่วมกับสถาบันต่างประเทศ สื่อความเป็นสากลของการศึกษาและรองรับตลาดแรงงานนานาชาติ

การจัดการศึกษาในพื้นที่ชายแดนควรมุ่งเน้นการศึกษาเพื่ออาชีพ เพื่อลดปัญหาความยากจนของประชาชนในพื้นที่ อาจดำเนินการโดยให้โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาประจำตำบลเปิดสอนระดับอาชีวศึกษา สาขาต่าง ๆ เพื่อเป็นทางเลือกให้กับนักเรียนในพื้นที่ซึ่งส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่มีฐานะยากจน โอกาสเรียนที่จะเรียนต่อระดับสูงในสถาบันการศึกษาต่างพื้นที่ที่มีน้อยและอาจเป็นแรงจูงใจอย่างหนึ่งให้นักเรียนพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้สูงขึ้นเพื่อศึกษาต่อ จากงานวิจัยดังกล่าวยังพบอีกว่า มีนักเรียนจากฝั่งประเทศเพื่อนบ้านเข้ามาเรียนเป็นจำนวนมากเด็กส่วนใหญ่เป็นเด็ก 2 สัญชาติและเด็กต่างด้าว ซึ่งเด็กนักเรียนเหล่านี้ไม่ได้มาเรียนหนังสืออย่างเดียว แต่มาเพื่อประโยชน์อย่างอื่น เช่น การเรียนรู้ภาษาไทยเพื่อเป็นมัลกุเทศก์ มาเรียนเพื่อประโยชน์ในการติดต่อค้าขายกับคนไทย มาเพื่อขอรับสิทธิมาใช้แรงงานในเมืองไทยในอนาคต (Vi-Salaphon, 2009)

ดังนั้นในการจัดการศึกษาแก่คนในชุมชนจึงต้องเข้าใจสภาพสังคม การเมือง เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมของหมู่บ้าน ลักษณะผู้นำท้องถิ่น ชาวบ้าน ค่านิยม ความเชื่อ ค่านิยม ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา ตลอดจนสภาพปัญหาต่าง ๆ เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผน การจัดการศึกษาในระบบและการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้แก่คนในชุมชน การทำให้ประชาชนในชุมชนเกิดการเรียนรู้ เกิดความตระหนักที่จะร่วมแก้ไขปัญหของชุมชน ด้วยความร่วมมือ ร่วมใจ เกิดการเอื้ออาทรต่อกันและเกิดความมั่นใจในการพึ่งตนเอง อันจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน และการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาชุมชนและประเทศ การมีความสามารถในการแสวงหาความรู้และข้อมูลข่าวสารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 มาตรา 29 กำหนดให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูลข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญา และวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการรวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์พัฒนาระหว่างชุมชน ในขณะที่ (Office of the Education Council, 2009) ได้กำหนดกรอบแนวทางการปฏิรูปการศึกษาและเรียนรู้อย่างเป็นระบบ โดยศึกษาประเด็นปัญหาหลักในการศึกษาและการเรียนรู้ที่โยงกัน และเน้นการปรับปรุงแก้ไขอย่างเป็นระบบ มิใช่ที่เพียงจุดใดจุดหนึ่งแยกจากกันตั้งแต่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาและ การเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคนไทยยุคใหม่ ปรับกระบวนการทัศน์การเรียนรู้ เพื่อให้

ผู้เรียนสามารถพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ พัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาให้สามารถเอื้ออำนวยให้เกิดการเรียนรู้ โดยสร้างครูยุคใหม่ที่มีความรู้ ความสามารถ มีใจรัก มีคุณธรรม จริยธรรม เข้ามาเป็นครู คณาจารย์และปรับระบบบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพคล่องตัว เพิ่มโอกาสทางการศึกษาและส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญ

ดังนั้นการสร้างภาคีเครือข่าย มุ่งเสริมสร้างพลังภาคีเครือข่ายการศึกษา หวังใช้เป็นกลไกการประสานพลังขับเคลื่อนนโยบายการศึกษาให้มีความรู้และสมรรถนะในการส่งเสริมสนับสนุนความร่วมมือในด้านการจัดการศึกษาให้ประชาชนสามารถที่จะพึ่งตนเองได้ สามารถเสริมสร้างพลังภาคีเครือข่ายทางการศึกษาและเกิดการผสมพลังขับเคลื่อนนโยบายด้านการศึกษาสู่ประชาชน โดยเน้นการให้แนวคิดและแนวทาง การพัฒนาของภาคีเครือข่ายการศึกษาตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง และได้จัดให้มีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายการศึกษาในการสร้างการศึกษาและการควบคุมการศึกษารวมถึงการเข้าถึงหลักการประกันคุณภาพการศึกษาซึ่งจะเกิดแรงผลักดันให้เกิดนโยบายการประสานงาน ประสานความร่วมมือของภาคีเครือข่ายการศึกษาจากภาครัฐ เอกชนและภาคประชาชนให้มีการทำงานร่วมกันมากขึ้นก่อให้เกิดความเข้มแข็งบนพื้นฐานของการยอมรับ การเข้าใจ ในประโยชน์ของการร่วมมือปฏิบัติงาน ซึ่งเครือข่ายมีความสัมพันธ์ในการกระตุ้นและประสานงาน แหล่งเรียนรู้ แหล่งความรู้ต่าง ๆ เข้าด้วยกันเพื่อรับและส่งหรือถ่ายทอดความรู้ประเภทต่าง ๆ ไปยังประชาชนกลุ่มเป้าหมายได้อย่างต่อเนื่อง โดยที่ภาคีเครือข่ายมีเป้าหมายร่วมมือกันพัฒนาการศึกษาของประชาชนให้ดียิ่งขึ้น

จะเห็นได้ว่าจากฐานรากความสัมพันธ์ทางสังคมวัฒนธรรมนี้ หากสามารถสืบสานและเสริมสร้างความสัมพันธ์โดยการนำมิติการศึกษาสร้างความเข้มแข็งในระดับท้องถิ่นในแบบ “ภาคีเครือข่ายการพัฒนา” มาใช้ ก็นับได้ว่าเป็นเสริมสร้างความสัมพันธ์การพัฒนาการศึกษา นำไปสู่ความร่วมมือกันในพื้นที่ไปสู่ภูมิภาคอาเซียน และเป็นฐานสู่ประชาคมโลกต่อไป ดังนั้น จึงได้กำหนดประเด็นการศึกษาในเรื่อง ความร่วมมือพัฒนาการศึกษาตามแนวชายแดนไทย–ลาวผ่านภาคีเครือข่ายอุดมศึกษา เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งเป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการศึกษาตามแนวชายแดนไทย-ลาว ผ่านภาคีเครือข่ายอุดมศึกษา
2. เพื่อศึกษาแนวทางการสร้างความร่วมมือพัฒนาการศึกษาตามแนวชายแดนไทย-ลาว ผ่านภาคีเครือข่ายอุดมศึกษา

ขอบเขตของการวิจัย

ด้านพื้นที่

พื้นที่ในการศึกษาเกี่ยวกับ บริบทโรงเรียนที่จัดการศึกษาตามแนวชายแดนไทย-ลาว และภาคีเครือข่ายอุดมศึกษา เพื่อกำหนดพื้นที่ศึกษาเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล คือ โรงเรียนตามแนวชายแดนไทย-ลาว

ด้านเนื้อหา

การศึกษابริบทโรงเรียนตามแนวชายแดนครอบคลุมเนื้อหา สภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเหมือน ความต่างและการปรับปรนวัฒนธรรม วิถีชีวิตแบบเครือญาติของประชาชนตามแนวชายแดน บริบททางการศึกษาในมิติวัฒนธรรม

การศึกษาความร่วมมือพัฒนาการศึกษาตามแนวชายแดนไทย-ลาว ผ่านภาคีเครือข่ายอุดมศึกษา ครอบคลุมเนื้อหา ความร่วมมือแบบทางการที่มีธรรมเนียมปฏิบัติระหว่างหน่วยงานทางการศึกษา ความร่วมมือแบบท้องถิ่นที่มีวัฒนธรรมประเพณีเป็นแนวปฏิบัติ ความร่วมมือเชิงเครือข่ายจากอดีตถึงปัจจุบัน ความร่วมมือพัฒนาการศึกษาระหว่างอุดมศึกษาและโรงเรียนตามแนวชายแดน ความร่วมมือภายใต้กรอบนโยบายทางการศึกษาของรัฐ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงสภาพการจัดการศึกษาตามแนวชายแดนไทย-ลาว ผ่านภาคีเครือข่ายอุดมศึกษา
2. ได้แนวทางการสร้างความร่วมมือพัฒนาการศึกษาตามแนวชายแดนไทย-ลาว ผ่านภาคีเครือข่ายอุดมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ นอกจากการศึกษาเอกสารแล้วยังเน้นการวิจัยภาคสนาม และวิธีการวิจัยโดยการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ดังนั้น การกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษาบริบทโรงเรียนตามแนวชายแดนและความร่วมมือพัฒนาการศึกษา ประกอบด้วยตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ จำนวน 9 คน ตัวแทนจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 1 คน ตัวแทนผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 9 คน ตัวแทนครู จำนวน 27 คน ตัวแทนนักเรียน จำนวน 9 คน ตัวแทนกรรมการสถานศึกษา/ผู้ปกครอง/ผู้นำท้องถิ่น จำนวน 10 คน รวมทั้งสิ้น 65 คน และวิธีการวิจัยโดยการประชุมกลุ่มย่อย ในการศึกษาความร่วมมือพัฒนาการศึกษาตามแนวชายแดนไทย-ลาว ผ่านภาคีเครือข่ายอุดมศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนหรือผู้แทน จำนวน 1 คน ตัวแทนครูผู้สอน จำนวน 2 คน ตัวแทนนักเรียน จำนวน 2 คน ตัวแทนแทนกรรมการสถานศึกษา/ผู้ปกครอง จำนวน 2 คน ผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา จำนวน 1 คน นักวิจัย 3 คน ดังนั้น ผู้ร่วมการประชุมกลุ่มย่อย ในโรงเรียนภาคีเครือข่าย จำนวน 10 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยคือ แบบการสัมภาษณ์ (Interview) ใช้ศึกษาสภาพการจัดการศึกษาตามแนวชายแดนไทย - ลาว ผ่านภาคีเครือข่ายอุดมศึกษา จากตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ ตัวแทนจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ตัวแทนผู้บริหารโรงเรียน ตัวแทนครู ตัวแทนนักเรียน ตัวแทนกรรมการสถานศึกษา/ผู้ปกครอง ผู้นำท้องถิ่น และสนทนากลุ่มย่อย จากตัวแทนผู้บริหารโรงเรียน ตัวแทนครูผู้สอน ตัวแทนนักเรียน ตัวแทนแทนกรรมการสถานศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาและนักวิจัย 3 คน เกี่ยวกับแนวทางการสร้างความร่วมมือพัฒนาการศึกษาตามแนวชายแดนไทย - ลาว ผ่านภาคีเครือข่ายอุดมศึกษา

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและเก็บข้อมูลภาคสนาม ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการประสานส่วนที่เกี่ยวข้อง ประสานพื้นที่วิจัย มีการเตรียมตัวเข้าสนามวิจัย เช่น การปฐมนิเทศ นักวิจัย การศึกษาสภาพข้อมูลพื้นฐาน การเข้าสนามวิจัยอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

การแนะนำตัว การสร้างความสัมพันธ์ ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ตามประเด็นการศึกษา ได้แก่ การศึกษาประเด็นเกี่ยวกับ บริบทโรงเรียนภาคีเครือข่ายตามแนวชายแดนและประเด็นความร่วมมือ พัฒนาการศึกษตามแนวชายแดนไทย – ลาวผ่านภาคีเครือข่ายอุดมศึกษา โดยใช้แบบสัมภาษณ์ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักและแนวทางการสร้างความร่วมมือพัฒนาศึกษาตามแนวชายแดนไทย-ลาว ผ่านภาคีเครือข่ายอุดมศึกษา เก็บรวบรวมข้อมูลจากการจัดประชุมกลุ่มย่อย

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุปด้วยวิธีการแบบอุปนัย มีหลักการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. พิจารณาข้อมูล จากการเก็บโดยการบันทึกสนาม จากการสัมภาษณ์และการสังเกต
2. ตรวจสอบข้อมูลในระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูล พร้อมทั้งมีการตีความเบื้องต้นที่อาศัยแนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคม ความร่วมมือพัฒนาศึกษา เป็นการสร้างสมมติฐานชั่วคราว

3. ตีความข้อมูลและสร้างข้อสรุปจากปรากฏการณ์ข้อมูลสนาม เมื่อเก็บข้อมูลได้ครบถ้วนแล้ววิเคราะห์และสังเคราะห์จัดหมวดหมู่ข้อมูลตามความสัมพันธ์อย่างมีเหตุผล วิธีการวิเคราะห์ที่นำข้อมูลเชิงรูปธรรมมาสรุปให้เป็นนามธรรม โดยพิจารณาจากลักษณะร่วมที่พบและสังเคราะห์เป็นภาพรวมวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนของการวิจัย และตามประสงค์ที่กำหนดไว้ คือ สภาพการจัดการศึกษาตามแนวชายแดนไทย - ลาว ผ่านภาคีเครือข่ายอุดมศึกษาและแนวทางการสร้างความร่วมมือพัฒนาศึกษาตามแนวชายแดนไทย - ลาว ผ่านภาคีเครือข่ายอุดมศึกษา โดยการตีความ และสร้างข้อสรุปภายใต้แนวคิดทฤษฎี นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในลักษณะของการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

บริบทพื้นที่ตามแนวชายแดนไทย – ลาว ของจังหวัดอุบลราชธานีตั้งอยู่ในบริเวณที่เรียกว่า แอ่งโคราช โดยสูงจากระดับน้ำทะเลเฉลี่ยประมาณ 68 เมตร ลักษณะโดยทั่วไปเป็นที่สูงต่ำ เป็นที่ราบสูงลาดเอียงไปทางตะวันออกมีแม่น้ำโขง เป็นแนวเขตกันจังหวัดอุบลราชธานีกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีอาณาเขตติดต่อระหว่างจังหวัดอุบลราชธานีกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและราชอาณาจักรกัมพูชา จังหวัดอุบลราชธานี บริบทของโรงเรียน

ตามแนวชายแดนไทย-ลาว เป็นโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ เป็นโรงเรียนตามแนวตะเข็บชายแดนไทย-ลาว และเป็นโรงเรียนประถมมัธยมประจำอำเภอ ที่จะต้องให้บริการในเขตพื้นที่บริการ และให้ความร่วมมือกับชุมชนในด้านสังคม วัฒนธรรม ตลอดจนประเพณีต่างๆ ที่ชุมชนจัดขึ้น ปัญหาส่วนใหญ่ที่พบในโรงเรียนคือนักเรียนยากจนและขาดแคลนทรัพยากร เนื่องจากภาวะทางเศรษฐกิจ จึงหวังให้มีเครือข่ายภาคีจากส่วนต่าง ๆ เข้าไปช่วยเหลือทั้งด้านวิธีการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน ตามภูมิศาสตร์และศักยภาพของเด็ก ทั้งด้านมาตรฐานคุณภาพการศึกษา หลักสูตร ตำราเรียน คู่มือครู นวัตกรรม การใช้เครือข่ายการเรียนรู้ผ่านนวัตกรรมทางไกลให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

สภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนตามแนวชายแดนยังคงจัดการศึกษายึดตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ คือ การจัดการศึกษาให้ยึดหลัก เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการจัดการศึกษาของโรงเรียนตามแนวชายแดนยังประสบปัญหาหลากหลายเนื่องจากความยากจนของคนในพื้นที่ ความแตกต่างทางด้านสภาพเศรษฐกิจ สภาพสังคม การเข้าถึงสวัสดิการของรัฐ ขาดการสนับสนุนทรัพยากรทางการบริหาร ดังนั้นการพัฒนารูปแบบเครือข่ายความร่วมมือในการจัดการศึกษาด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้รูปแบบใหม่ๆ ที่มีการใช้นวัตกรรม และเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนนักเรียนให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ทางการเรียนรู้ใหม่ๆ สามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง และพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาอาจจะเป็นในรูปแบบของการจัดอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ โดยทีมวิทยากรคุณภาพจากมหาวิทยาลัย ต้องมีการประชาสัมพันธ์ มีการจัดค่ายอาสา มีการแจกของอุปกรณ์กีฬา หรือ อุปกรณ์การเรียน ระยะเวลาต้องดำเนินการจัดกิจกรรมทุกปี มหาวิทยาลัยควรจัดให้มีโควตาให้นักเรียน และควรส่งนักศึกษาไปฝึกสอนตามโรงเรียนห่างไกลตามแนวชายแดนอย่างทั่วถึง

แนวทางการสร้างความร่วมมือพัฒนาการศึกษาตามแนวชายแดนไทย-ลาว ผ่านภาคีเครือข่ายอุดมศึกษา พบว่า ต้องมีการประสานความร่วมมือ มีการส่งนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูไปยังโรงเรียนตามแนวชายแดน มหาวิทยาลัยต้องมีการจัดโครงการต่างๆ และดำเนินการจัดทำข้อตกลงร่วมกัน เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนที่เป็นรูปธรรม สร้างเครือข่ายการพัฒนาาร่วมกัน และทำให้เกิดการขยายของเครือข่าย แนวทางในการพัฒนานั้นต้องอาศัยความรู้จากหลายฝ่าย เช่น ผู้นำในระดับนโยบาย ผู้ทรงภูมิปัญญา เป็นต้น การพัฒนาความร่วมมือให้เกิดยั่งยืนนั้นควรจัดตั้ง

องค์กรกลางที่ทุกฝ่ายให้การยอมรับและพัฒนาร่วมกัน การปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน เช่น การส่งนักศึกษาฝึกประสบการณ์มาให้ความรู้กับนักเรียน การพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา ต้องมีการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนร่วมกัน พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ใช้ในการเรียนการสอน สถาบันอุดมศึกษาต้องเป็นหลักในการถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านการฝึกอบรม การพัฒนาหลักสูตร การพัฒนากิจกรรมและความเคลื่อนไหวทางการศึกษา สถาบันอุดมศึกษาในฐานะหน่วยงานเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นตามหลักปรัชญาต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนตามแนวชายแดน สร้างมาตรการดำเนินการเพื่อสนับสนุนส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ให้มีมาตรฐานเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ความร่วมมือต้องขยายเครือข่ายเพิ่มขึ้นเพื่อแลกเปลี่ยนทรัพยากรโดยนำเทคโนโลยีมาเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการติดตาม ประเมินผล การปฏิบัติงานโดยการสร้างรูปแบบการประเมินการร่วมกัน

อภิปรายผล

สภาพปัญหาตามแนวชายแดนเกิดจากกระแสของโลกาภิวัตน์ทำให้มีความหลากหลาย โดยเฉพาะปัญหาความยากจนเกิดจากความไม่เท่าเทียมของรายได้ที่กระจายระหว่างภูมิภาคก็เพิ่มมากขึ้น ปัญหาทางวัฒนธรรม เกิดจากการได้รับวิทยาการสมัยใหม่ต่างๆ ซึ่งมีอิทธิพลต่อชาวบ้านเป็นอันมาก คนในชุมชนยังขาดศักยภาพปัญหาด้านกฎหมายเพราะประชาชนส่วนมากยังไม่รู้กฎหมายเบื้องต้นส่วนผู้ที่รู้กฎหมายส่วนมากจะเป็นผู้นำชาวบ้านและข้าราชการ ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนตามแนวชายแดนกับสถาบันอุดมศึกษานั้นไม่ค่อยเกิดขึ้นเป็นรูปธรรม ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการจัดการศึกษาค้นรูปแบบ ซึ่งการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานจะอิงตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ เป็นหลัก ทำให้ความร่วมมือในการพัฒนาหลักสูตรเกิดขึ้นลำบาก ทั้งนี้จากข้อค้นพบของทางโรงเรียนเรียนที่ต้องการให้มหาวิทยาลัยร่วมพัฒนาหลักสูตรระยะสั้นในการพัฒนาบุคลากร และพัฒนาศักยภาพนักเรียนถือว่าเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการร่วมมือกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Pongjan, 2010) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า ได้กำหนดปัญหาด้านการศึกษา ได้จัดทำแผนให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบันของชุมชนในการพัฒนาการศึกษา แต่เกือบครึ่งไม่ได้หาวิธีการดำเนินการศึกษา และบางส่วนไม่ได้กำหนดเป้าหมายของ

การวางแผน ไม่ได้สนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการวางแผน สำหรับการประสานงาน ส่วนใหญ่ได้มีการช่วยเหลือประสานงานระหว่างหน่วยงานกับชุมชน สนับสนุนกิจกรรมเพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างศูนย์การเรียนรู้ชุมชนกับชุมชนในพื้นที่ แต่เกินครึ่งไม่ได้จัดให้มีการประสานงานทำหน้าที่แทนผู้บริหาร และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Kuntiworapun, 2012) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง ผลการศึกษา พบว่า ภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอแจ้ห่ม ในภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก ตามลำดับคือ ด้านความร่วมมือ ด้านการทำงานร่วมกัน ด้านการประเมินผล ด้านการประสานงาน และ ด้านการวางแผน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Wiroonphan, 2012) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษา พบว่า สภาพการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอันดับแรก คือ ด้านการพัฒนาสื่อและแหล่งเรียนรู้ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการพัฒนาหลักสูตร ปัญหาการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอันดับแรก คือ ด้านวางแผนจัดการศึกษา และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการนิเทศ ติดตามและประเมินผล และ แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่ต้องดำเนินการ คือ ควรจัดทำข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษาและภาคีเครือข่ายให้เป็นปัจจุบัน ครอบคลุมทุกภารกิจ เพื่อเป็นข้อมูลในการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ ให้กับประชาชนกลุ่มเป้าหมาย ควรเป็นกิจกรรมที่มาจากความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Phongjan, 2012) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ผลการศึกษารูปได้ดังนี้ พบว่าระดับการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ทุกด้าน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากระดับการมีส่วนร่วมในระดับมากไปหาน้อย สูงสุดคือ ด้านการทำงานร่วมกันระดับการมีส่วนร่วมมาก รองลงมา ด้านความร่วมมือระดับการมีส่วนร่วมมาก รองลงมา ด้านการประเมินผลระดับการมีส่วนร่วมมาก รองลงมา ด้านการประสานงานระดับการมีส่วนร่วมมาก และน้อยที่สุด ด้าน

การวางแผนระดับการมีส่วนร่วมปานกลาง ตามลำดับ จากการศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะพบว่า ควรมีการวางแผนล่วงหน้าในการจัดกิจกรรม มีการทำงานร่วมกันเป็นทีม มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและมาปฏิบัติงานตรงเวลา

ข้อเสนอแนะ

1. ควรวิจัยเกี่ยวกับแนวทางพัฒนาศักยภาพชุมชนตามแนวชายแดนไทย-ลาว เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปจัดทำหลักสูตรที่สอดคล้องกับบริบทชุมชนตามแนวชายแดน
2. ควรวิจัยแนวทางการพัฒนาหลักสูตรต่อเนื่องระหว่างโรงเรียนและสถาบันอุดมศึกษา
3. ควรวิจัยกรอบความร่วมมือแบบบูรณาการระหว่างโรงเรียนและสถาบันอุดมศึกษา
4. ควรวิจัยแนวทางส่งเสริมอาชีพชุมชนตามแนวชายแดนไทย – ลาว

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*.

กรุงเทพ ฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.

ชญาพร ชันดิรวพันธ์. (2555). *การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการพัฒนาศักยภาพนอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง. การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยพะเยา.*

จิตติมาภรณ์ พงศ์จันทร์. (2555). *ศึกษาการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการพัฒนาศักยภาพนอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่. ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.*

ดวงจันทร์ วิรุณพันธ์. (2555). *การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่น. ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.*

- ปจรรย์ วัชวัลคุ. (2527). *อิทธิพลขององค์ประกอบด้านลักษณะของนักเรียน สภาพแวดล้อมทางบ้านและสภาพแวดล้อมทางโรงเรียน ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชา คณิตศาสตร์ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2543). *ปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด.* กรุงเทพฯ : บริษัทพิมพ์ดี.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ. (2552). *ข้อเสนอปฏิรูปการศึกษาในศตวรรษที่ 2 (พ.ศ. 2552 – 2561).* กรุงเทพฯ : บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.(2554).*ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษา ใน ทศวรรษที่สอง (พ.ศ.2552 –2561).* กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- สีลา มะเถิง. (2547). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชา ใครงานของนักเรียนระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 3 สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดศรีสะเกษ. ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.*
- เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. (2552). *สภาพการจัดการศึกษาในจังหวัดชายแดนใต้. (พิมพ์ครั้งที่ 3).* กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด วิ.ที.ซี. คอมมิวนิเคชั่น.

Translated Thai References

- Kuntiworapun, C. (2012). *Participation of network party in developing Chaehom District Non-formal and Informal Education, Lampang Province.* Independent Study “M.Ed” Educational Adminiatration, University of Phayao.
- Maken, S. (2004). *Factors affecting project learning achievement of Mathayomsuksa three students under the separtment of deneral education.* Srisaket Province. Master of Education in Educational Rajabhat Institute Ubon Ratchathani.
- Ministry of Education. (2008). *Core curriculum for basic education curriculum 2008.* Bangkok: Ministry of Education.
- Office of the Education Council. (2000). *Most important learning reforms are learners.* Bangkok: Pimdee.

- Phongjan, T. (2012). *Participation of network party in developing Phrao District Non-formal and informal education*. Chiang Mai Province. Master of Education (Educational Administration)
- Visalaphon, S. (2009). *Educational administration in the southern border provinces*. Bangkok: VPC Communications Co., Ltd.
- Wajjwalku, P. (1984). *The effect of student characteristic home and school environment on Bangkok elementary school student Athletics achievement in Bangkok Metropolis*. Degree of Master Education Department of Education of Educational Research, Chulalongkorn University.
- Wiroonphan, D. (2012). *The participation of the network parties in the management education of school under the Khon Kaen Provincial Office of the Non-formal and Informal Education*. Master of Education in Educational Administration, Faculty of Education, Khon Kaen University.

ผู้เขียน

ดร.ไพศาล พากเพียร

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี เลขที่ 2 ถ.ราชธานี ต.ในเมือง อ.เมือง จ.อุบลราชธานี 34000

โทรศัพท์ 080-8967487 อีเมล : parkpien@hotmail.com

Author

Dr. Paisarn Phakphian

Public Administration Program, Faculty of Humanities and Social Sciences

Ubon Ratchathani Rajabhat University, 2 Ratchahni Rd., Muang District,

Ubon Ratchathani Province 34000

Tel.: 080-8967487 E-mail: parkpien@hotmail.com

สงคราม แสงธรรม และประชาธิปไตย: กำเนิดหลักสูตรพระพุทธศาสนา
ในระบบการศึกษาไทย

War, Light of Dharma and Democracy: Beginning of Buddhist
Curriculum in Thai Education System

ณัฐมา สุขชนานันท์¹ / พลวัฒน์ ประพัฒน์ทอง² / ภัททิรา วิภวณฺญโญ³

Nuttama Suphachananan Pollavat Praphattong Pattira Vipavapinyo

¹⁻³สาขาวิชาสังคมศาสตร์ สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

Social Sciences Program, School of Liberal Art, Mae Fah Luang University

บทคัดย่อ

บทความนี้ประสงค์ศึกษาถึงที่มาของหลักสูตรพระพุทธศาสนาในระบบการศึกษาที่เกิดขึ้นอย่างจริงจังในหลักสูตรการศึกษา พ.ศ. 2521 ว่าเกิดขึ้นด้วยปัจจัยเงื่อนไขและบริบทใด จากวิธีการการศึกษาวิจัยเอกสารและการทบทวนพัฒนาการหลักสูตรการศึกษาไทย ควบคู่กับการศึกษาอย่างเชื่อมโยงบริบททางสังคมการเมืองเศรษฐกิจไทย บทความนี้ได้ข้อค้นพบว่า หลักสูตรพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นอย่างเชื่อมโยงกับบริบทการต่อสู้ทางอุดมการณ์เสรีนิยมประชาธิปไตยกับอุดมการณ์สังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ซึ่งรัฐไทยและชาติพันธุ์มลายูมีความพยายามอย่างยิ่งในการสกัดกั้นอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ ซึ่งหลักสูตรพระพุทธศาสนาเป็นหนึ่งในเครื่องมือสำคัญที่จะสร้างพลเมืองไทยที่ยึดมั่นในประชาธิปไตยและเกรงกลัวภัยคอมมิวนิสต์นั่นเอง

คำสำคัญ: ระบบการศึกษา, หลักสูตรพระพุทธศาสนา, สงครามเย็น

Abstract

This paper aims to study: how was Buddhist Curriculum in Thai Education found in Thai education system that took place in the curriculum in B.E.2521 based on the methodology of documentary research and review of Thai curriculum development in addition, to the terms, conditions, and contexts, it was found that Buddhist curriculum development had been connect to

social, political and economic contexts cold war context. The Buddhist curriculum is closely linked to the ideological, liberal, democratic and communist socialist ideology against Communist ideology. The Thai state and its allies have made great strides in interrupting communist ideology. The Buddhist curriculum is the one important tool to establish Thai civics committed to democracy and fearfull of Communist terrorists.

Keywords: Thai education system, Buddhist curriculum, cold war

บทนำ

เมื่อกล่าวถึงระบบการศึกษาของไทย พระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2464 (สมัยรัชกาลที่ 6) นับเป็นหมุดหมายแรกในการจัดการการศึกษาไทยอย่างเป็นระบบแบบแผน โดยมีการเปิดโอกาสให้ราษฎรไทยทุกคนสามารถเข้าถึงการศึกษาขั้นพื้นฐานได้อย่างทั่วถึง จากนั้นระบบการศึกษาไทยได้ดำรงและพัฒนามาตลอดช่วงระยะเวลาเกือบ 100 ปี โดยเฉพาะในรอบ 50 กว่าปีที่ผ่านมา มีการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาของไทย 4 ครั้ง ได้แก่ 1) หลักสูตรการศึกษา พ.ศ. 2503 2) หลักสูตรการศึกษา พ.ศ. 2521 (และหลักสูตรการศึกษา พ.ศ. 2521 ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) 3) หลักสูตรการศึกษา พ.ศ. 2544 และ 4) หลักสูตรการศึกษา พ.ศ. 2551 ซึ่งจะสังเกตเห็นได้ว่า การพัฒนาหลักสูตร 2 ครั้งแรกเกิดขึ้นในช่วงบริบทสงครามเย็น (ประมาณทศวรรษ 2490 ถึงทศวรรษ 2520) เป็นสำคัญ

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ยุติลง ในช่วงทศวรรษ 2490 ถึงทศวรรษ 2520 เป็นห้วงเวลาแห่งสงครามเย็น เวทีแห่งความขัดแย้งระหว่างอุดมการณ์ทางการเมืองฝ่ายเสรีนิยมประชาธิปไตยที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำ กับฝ่ายสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ที่นำโดยสหภาพโซเวียต ความขัดแย้งของ 2 ขั้วอุดมการณ์ดังกล่าวนำไปสู่สงครามตัวแทน (proxy war) ในดินแดนต่างๆ ทั่วโลก เช่น สงครามคาบสมุทรเกาหลี สงครามเวียดนาม รวมถึงความขัดแย้งรุนแรงในหลายประเทศ ดังเช่นกรณีประเทศไทยที่รัฐไทยเลือกเป็นพันธมิตรกับฝ่ายเสรีประชาธิปไตยได้ต่อสู้กับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) บริเวณชายแดนรอบรัฐ และให้การสนับสนุนกองทัพอเมริกาในปฏิบัติการรบในเวียดนามและในลาว เช่น การส่งทหารร่วมรบ และการสนับสนุนจัดตั้งฐานทัพหลายแห่งในไทย

ในด้านหนึ่ง ผลสงครามเย็นได้เปลี่ยนแปลงทั้งมิติทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของประเทศไทยอย่างกว้างขวาง อาทิเช่น การเกิดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในปี พ.ศ. 2504 ส่งผลสืบเนื่องถึงการกระจายการพัฒนาเศรษฐกิจและขยายอำนาจรัฐไปสู่ภูมิภาค การเกิดขึ้นของมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาค เช่น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น และการเคลื่อนย้ายประชากรเข้าสู่เมืองใหญ่เพื่อแสวงหาความมั่นคงทางเศรษฐกิจ เป็นต้น เช่นเดียวกับ มิติทางการศึกษาที่รัฐไทยพยายามพัฒนาหลักสูตรการศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ ในห้วงเวลาและบริบทสงครามเย็นดังกล่าว ดังนั้น ในการปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาแต่ละครั้ง นอกจากจะสะท้อนทิศทางและความมุ่งหมายของรัฐไทยในการพัฒนาคน (ตั้งแต่ระดับเยาวชน) เพื่อ นำไปสู่การเป็นกำลังของประเทศชาติแล้ว การเกิดขึ้นของหลักสูตรยังสะท้อนย้อนถึงที่มาของ หลักสูตรว่าเกิดขึ้นภายใต้บริบททางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม ในยุคนั้นๆ ด้วย กรณี การเกิดหลักสูตรการศึกษาปี พ.ศ. 2503 และหลักสูตรการศึกษาในปี พ.ศ. 2521 จึงไม่ได้เกิดขึ้นอย่าง โดดเดี่ยว หากแต่เกิดขึ้นโดยแรงผลักดันของอุดมการณ์เสรีประชาธิปไตยอันมีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำ

บทความนี้ ประสงค์ฉายภาพช่วงการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรการศึกษา พ.ศ. 2503 ไปสู่ หลักสูตรการศึกษา พ.ศ. 2521 อันมีนัยสำคัญของอุดมการณ์เสรีประชาธิปไตยเป็นแรงขับเคลื่อนของการปรับเปลี่ยนหลักสูตร โดยบทความนี้จะเสนอ “กำเนิดหลักสูตรพระพุทธศาสนาในระบบ การศึกษาไทย” ในหลักสูตรการศึกษา พ.ศ. 2521 เป็นกรณีตัวอย่าง เนื่องจากหลักสูตรพระพุทธ ศาสนาได้ถูกดัดริเริ่มขึ้นเป็นครั้งแรกในหลักสูตรการศึกษา พ.ศ. 2521 ซึ่งย่อมเป็นประเด็นที่ น่าสนใจในทางวิชาการว่า หลักสูตรที่เกี่ยวกับศาสนาที่กล่าวถึงความ “สะอาด สว่าง สงบ” ได้เกิดขึ้น บนเปลวเพลิงและเงาถ่านของสงครามความขัดแย้งระหว่างอุดมการณ์เสรีนิยมประชาธิปไตยกับ อุดมการณ์สังคมนิยมคอมมิวนิสต์ได้อย่างไร ทั้งนี้ผู้เขียนจะใช้แนวคิด “ปฏิบัตินิยม” (pragmatism) ของ จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) นักปรัชญาการศึกษาชาวอเมริกันและแนวคิดปรัชญาการศึกษาของ สาโรช บัวศรี นักการศึกษาคนสำคัญของไทย เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษานี้

วิธีดำเนินการศึกษา

บทความนี้ใช้การวิจัยเอกสารเป็นวิธีศึกษาหลัก โดยเป็นเอกสารหนังสือ บทความวิชาการ และสารสนเทศออนไลน์ การเข้าร่วมสัมมนา 100 ปี จอห์น ดิวอี้ กับการศึกษาไทย ศึกษาบริบททาง สังคมไทยและสังคมโลกในช่วงที่ประเทศไทยได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา

รวมถึงเอกสารของเหล่าลูกศิษย์ของศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรีที่เขียนขึ้นจากแนวคิด “พัฒนาการนิยม” และใช้แนวคิดทางสังคมศาสตร์ว่าด้วย “ปฏิบัตินิยม” (pragmatism) เป็นกรอบในการวิเคราะห์และอภิปรายผลการศึกษา

สงครามเย็นและระบบการศึกษาของไทย

ความขัดแย้งระหว่างอุดมการณ์เสรีนิยมประชาธิปไตยกับสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงไปทั่วโลก สงครามกลางเมือง สงครามแบ่งแยกดินแดน ความขัดแย้งทางการเมืองภายในแต่ละประเทศ และการทุ่มงบประมาณในด้านต่างๆ เช่น การสำรวจอวกาศ การสนับสนุนการพัฒนาประเทศพันธมิตร คือตัวอย่างที่เป็นมรดกตกทอดมาจนถึงปัจจุบัน

สงครามเย็น

สำหรับรัฐไทยในห้วงบริบทสงครามเย็นช่วงทศวรรษ 2490 ถึงทศวรรษ 2520 การเกิดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติขึ้นในปี พ.ศ. 2504 เป็นฉบับแรก นับเป็นรูปธรรมที่ทำให้โครงสร้างทางสังคมเศรษฐกิจของไทยเปลี่ยนแปลงไปอย่างมโหฬาร ความเปลี่ยนแปลงนี้เป็นผลมาจากการสนับสนุนของประเทศฝ่ายเสรีนิยมประชาธิปไตย (นำโดยสหรัฐอเมริกา) ที่มีต่อรัฐไทยอย่างมากในฐานะที่เป็นจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญในการสกัดกั้นการแพร่ขยายของอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ ที่คืบคลานเข้ามาจากประเทศอินโดจีน (เวียดนามและลาว) ตามความเชื่อทฤษฎี “โดมิโน” ขณะที่พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยเองก็ใช้ปฏิบัติการ “ป่าล้อมเมือง” ตามบริเวณชายแดนรัฐไทย รณรงค์ให้ชาวนาร่วมต่อสู้กับรัฐบาลทหารส่วนกลาง นอกจากวิธีการทางสงครามแล้ว ฝ่ายเสรีนิยมประชาธิปไตยเห็นว่าการพัฒนาเศรษฐกิจจะเป็นการกุมใจมวลชนคนไทยให้ต่อต้านคอมมิวนิสต์ร่วมกับรัฐและพันธมิตรได้

ผลของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับแรก ทำให้โครงสร้างทางเศรษฐกิจของไทยได้เปลี่ยนจากเกษตรแบบยังชีพสู่เกษตรเชิงพาณิชย์ เกิดภาคอุตสาหกรรมจากการลงทุนต่างชาติ (โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่น) กรุงเทพฯเริ่มกลายเป็นมหานครที่เต็มไปด้วยตึกสูง รถยนต์ และมลพิษ เกิดเมืองใหญ่ตามหัวเมือง เช่น เชียงใหม่ นครราชสีมา พิษณุโลก หาดใหญ่ เมื่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจแปรเปลี่ยน โครงสร้างทางสังคมก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย จำนวนประชากรเพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดด ผู้คนหลั่งไหลเข้าสู่เมืองใหญ่ตามความต้องการของตลาดแรงงาน รวมถึงแสวงหาโอกาสทางการศึกษา นำมาสู่การเกิดชนชั้นกลางที่มีการศึกษาและรับเอาความคิดแบบตะวันตกอันทันสมัย ด้านวัฒนธรรมเองก็เปลี่ยนแปลงจากไทยแบบดั้งเดิม รสนิยม การแต่งกาย บทเพลง วิธีการ

ใช้ชีวิต ได้รับอิทธิพลจากตะวันตกที่เข้ามาพร้อมกับการพัฒนาเป็นอย่างมาก (Wyatt, 2003; Baker & Phongpaichit, 2014) บทเพลง สุรพล สมบัติเจริญ น่าจะสะท้อนภาพสังคมเมืองไทยภายใต้ร่มเงาของสงครามเย็นได้เป็นอย่างดี เช่น เสียวไส้ ของปलอม อีสานตีนกรุง สนุกเกอร์ ป่าซาง ครรชนิไลไล คนได้ใจชื่อ เบ่งโขง เสียงเรียกจากหนุ่มไทย เขาพระวิหาร ฯลฯ เนื้อหาเต็มไปด้วยการบรรยายถึงความเจริญของกรุงเทพ การจราจร แท็กซี่ สถานบันเทิง ค่านิยมหญิงชายรุ่นใหม่ที่เขาอย่างตะวันตก การท่องเที่ยวในหัวเมืองใหญ่ เช่น เชียงใหม่ อุตรธานี และสงขลา รวมถึงการบรรยายความรู้สึกของทหารที่พลัดถิ่นเพื่อปกป้องแดนไทย หรือแม้แต่การเสนอบทเพลงต่อต้านจักรวรรดิฝรั่งเศสกรณีเขาพระวิหาร เป็นต้น เป็นต้นว่า เพลง “เสียวไส้” และเพลง “ของปलอม” บรรยายถึงสังคมเมืองกรุงที่มีรถลาวิ่งพล่าน หญิงสาวแต่งตัวทันสมัยวามจนผู้ชายต้องเสียวไส้ หรือเพลง “สนุกเกอร์” และ “อีสานตีนกรุง” ที่เสียงถูกคู่ในเพลงพูดเป็นภาษาอีสานสะท้อนการเข้ามาเป็นแรงงานในเมืองกรุงของชาวอีสาน ขณะที่เพลง “ป่าซาง” “ครรชนิไลไล” “คนได้ใจชื่อ” กล่าวถึงการท่องเที่ยวหัวเมืองใหญ่ที่มีนัยยะถึงความเจริญที่เริ่มขยายไป และเหนือกว่านั้น เพลงของสุรพลยังกล่าวถึงการเมืองการทหาร เช่น เพลง “เสียงเรียกจากหนุ่มไทย” พูดถึงความรู้สึกของทหารที่พลัดถิ่นเพื่อปกป้องแดนไทย และเพลง “เขาพระวิหาร” เสนอเนื้อหาต่อต้านจักรวรรดิฝรั่งเศสกรณีเขาพระวิหาร เพลง “พลอร์เฟื่องฟ้า” ของสุนทราภรณ์ ที่กล่าวถึงความศิวิไลของเมืองกรุง “..ครั้นครั้น ดังเพลง สวรรค์ วิมานคนธรรมดา หลั่นฟ้ามาไกล เทพบุตรนางฟ้าไทย โอบกอดกันพลั่วไป พลั่วไป พร้อมกับ เสียงเพลง” แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลวัฒนธรรมตะวันตกที่เข้ามาสู่ประเทศไทยอย่างชัดเจน

ที่มา: <http://topicstock.pantip.com>

ภาพที่ 1: กองบัญชาการฝูงบินที่ 432 อุตรธานีในช่วงสงครามเวียดนาม

ระบบการศึกษาของไทย

ระบบการศึกษาไทยเริ่มมีจุดเริ่มต้นเมื่อเกือบ 100 ปีที่แล้ว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงตราพระราชบัญญัติประถมศึกษา ในปี พ.ศ. 2464 เพื่อให้ราษฎรไทยทุกคนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างถ้วนทั่ว อย่างไรก็ตาม หลักสูตรการศึกษาในยุคนั้นยังไม่ได้กำหนดอย่างชัดเจน เป็นเพียงการเรียนตามตำรา ระบบการศึกษาไทยมีหลักสูตรอย่างอย่างจัดนับตั้งแต่ทศวรรษ 2500 เป็นต้นมา โดยมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรการศึกษาทั้งหมด 4 ครั้ง คือ 1) หลักสูตรการศึกษา พ.ศ. 2503 2) หลักสูตรการศึกษา พ.ศ. 2521 (และหลักสูตรการศึกษา พ.ศ. 2521 ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) 3) หลักสูตรการศึกษา พ.ศ. 2544 และ 4) หลักสูตรการศึกษา พ.ศ. 2551 โดยสามารถสรุปลักษณะของหลักสูตรการศึกษาทั้ง 4 ช่วงได้ดังนี้

1) หลักสูตรการศึกษา พ.ศ. 2503

หลักสูตรนี้เป็นยุคที่เน้นให้นักเรียนมีทักษะ 4 ด้าน พุทธิศึกษา จริยศึกษา หัตถศึกษา และพลศึกษา โดยมุ่งเน้นการสอนรายวิชา การสอนของครูมีลักษณะบอกเล่า เขียนบนกระดาน นักเรียนจะต้องเชื่อฟังครูเท่านั้น ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งความรู้ได้เอง ส่วนการประเมินผลจะตัดสินเป็นร้อยละ นักเรียนที่สอบผ่านคือผู้ที่สอบได้คะแนนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 50 ส่วนผู้ที่สอบได้ต่ำกว่าร้อยละ 50 จะต้องเรียนซ้ำชั้น เป็นการศึกษาแบบแพ็คดอก

2) หลักสูตรการศึกษา พ.ศ. 2521

หลักสูตรยุคนี้มีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนในเรื่องการจัดการศึกษาเพื่อสนองความต้องการของสังคม เป็นหลักสูตรแบบเน้นสาระที่เป็นความเป็นจริง (สารัตถนิยม) การเรียนการสอนมุ่งเน้นให้นักเรียนเป็นศูนย์กลาง (child-center) มีวิชาเลือกให้นักเรียนสามารถเลือกเรียนตามความถนัดและความสนใจ อีกทั้งใช้สื่อการสอนที่น่าสนใจ เช่น ภาพสไลด์ ภาพยนตร์ เป็นต้น ส่วนการวัดผลจะวัดผลเป็นรายจุดประสงค์ ตัดสินผลการเรียนเป็นรายภาค แต่ละวิชามีผลการเรียน 4 3 2 1 0 นำผลการเรียนแต่ละวิชาคูณด้วยน้ำหนักของหน่วยการเรียนรู้ แล้วรวมหาค่าเฉลี่ย 0 – 4 ไม่มีการเรียนซ้ำชั้น หากสอบไม่ผ่านรายวิชาใดก็สามารถสอบซ่อมวิชานั้น

3) หลักสูตรการศึกษา พ.ศ. 2544

หลักสูตรยุคนี้พยายามแก้ปัญหาส่วนที่พร่องไปไม่สมบูรณ์จากหลักสูตรการศึกษาพุทธศักราช 2521 จึงมุ่งเน้นการกำหนดหลักสูตรที่สามารถสะท้อนสภาพความต้องการของท้องถิ่น การจัดการเรียน

การสอนที่ให้ความสำคัญกับคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี รวมทั้งภาษาต่างประเทศ และประการสำคัญคือ การจัดทำหลักสูตรที่สามารถสร้างพื้นฐานทางการคิดวิเคราะห์ให้กับผู้เรียน

4) หลักสูตรการศึกษา พ.ศ. 2551

หลักสูตรยุคนี้ซึ่งใช้มาจนถึงปัจจุบัน มุ่งเน้นการเพิ่มสมรรถสำคัญของผู้เรียนและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน มีการกำหนดตัวชี้วัดมาให้ เป็นการจัดหลักสูตรที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และการเมือง ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการด้านต่างๆ ของโลก และให้นักเรียนมีศักยภาพพร้อมที่จะแข่งขัน และร่วมมืออย่างสร้างสรรค์ในระดับนานาชาติ จุดหมายของหลักสูตรจึงมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดีมีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อขั้นที่สูงขึ้น และประกอบอาชีพ(คู่มือหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.กระทรวงศึกษาธิการ)

หลักสูตรการศึกษาไทยภายใต้บริบทสงครามเย็น

กล่าวได้ว่าผู้นำโลกเสรีประชาธิปไตยอย่างเช่นสหรัฐอเมริกาได้นำความเปลี่ยนแปลงมาสู่สยามประเทศอย่างใหญ่หลวงทั้งในมิติทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรม ในมิติดวงการศึกษาก็เช่นกัน รัฐบาลสหรัฐและรัฐบาลไทยได้สนับสนุนให้ทุนนักศึกษาไปเรียนต่อที่สหรัฐอเมริกา ในช่วงทศวรรษ 2490 จากจำนวนนักศึกษาไทยที่จบจากอเมริกามีเพียงหลักร้อยได้เพิ่มขึ้นเป็นกว่า 7 พันคนในช่วงทศวรรษ 2520 (Baker & Phongpaichit, 2014) ผลผลิตทางการศึกษาแบบอเมริกันได้กลับมารับใช้รัฐไทยซึ่งส่วนใหญ่คือภาคราชการ เช่นเดียวกับภาคการศึกษา (โดยกระทรวงศึกษาธิการ) ที่มีการจัดทำหลักสูตรการศึกษาขึ้นอย่างเป็นระบบเมื่อ พ.ศ. 2503 และสอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาประเทศตามแนวทางของอุดมการณ์เสรีประชาธิปไตยประสงค์ให้ระบบการเรียนตามตำราตามแนวทางพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2464 ปรับเปลี่ยนเป็นระบบการศึกษาที่สนองความต้องการของสังคมและบุคคลโดยสอดคล้องกับแผนเศรษฐกิจและแผนการปกครองประเทศในหลักสูตรการศึกษา พ.ศ. 2503 และยิ่งทวีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมากขึ้นในหลักสูตรการศึกษา พ.ศ. 2521 ที่เกิดจากแรงผลักดันอันเข้มข้นของแนวคิดอุดมการณ์เสรีประชาธิปไตยที่ต้องการสกัดกั้นอุดมการณ์สังคมนิยมคอมมิวนิสต์ที่มีชัยเหนืออเมริกาในสงครามเวียดนามในปี พ.ศ. 2518

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาในเชิงเปรียบเทียบระหว่างหลักสูตรการศึกษา พ.ศ. 2503 กับ หลักสูตรการศึกษา พ.ศ. 2521 หลักสูตรการศึกษา พ.ศ. 2503 ยังได้รับอิทธิพลจากบริบทการต่อต้านคอมมิวนิสต์น้อยกว่าหลักสูตรการศึกษา พ.ศ. 2521 ด้วยยังเป็นช่วงต้นของสงครามเย็น สหรัฐอเมริกาสันับสนุนรัฐไทยในด้านการทหารมากกว่าด้านอื่น กล่าวคือ ยังไม่ได้ให้ความสำคัญกับอำนาจละมุน (soft power) มากนัก หลักสูตรการศึกษา พ.ศ. 2503 จึงยังเป็นเพียงการมุ่งพัฒนาทักษะรายวิชาเพื่อให้นักเรียนนำวิชาความรู้ไปใช้ประโยชน์ในสังคมได้ ดังนั้นหากยังสอบไม่ผ่านตามเกณฑ์ร้อยละ 50 ก็จะต้องเรียนซ้ำชั้น ตามระบบแบบ “แพ็คค้อก” ซึ่งแตกต่างจากหลักสูตรการศึกษา พ.ศ. 2521 ที่เกิดขึ้นช่วงปลายสงครามเย็น ได้สะท้อนอุดมการณ์ประชาธิปไตยดังเช่น การให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ความรู้ที่ได้ต้องสามารถรับใช้สังคมที่พัฒนา (ตามแบบตะวันตก) อันมีนัยยะของการห่างไกลจากอุดมการณ์คอมมิวนิสต์นั่นเอง

อาจกล่าวได้ว่า หลักสูตรการศึกษา พ.ศ. 2521 ได้เกิดขึ้นอย่างสอดคล้องกับบริบทสงครามเย็นอันมีแรงขับเคลื่อนจาก “ความทันสมัย” ตามนัยยะของ “อเมริกันนิยม” (Americanization) ที่พยายามพัฒนามิติต่างๆ ของสังคมไทยให้สอดคล้องกับอุดมการณ์ประชาธิปไตย โดยเฉพาะ ในแง่ของการจัดการหลักสูตรแบบเน้นสาระที่เป็นความเป็นจริง (สารัตถนิยม) การเรียนการสอนมุ่งเน้นให้นักเรียนเป็นศูนย์กลาง (child - center) สะท้อนความเป็นอเมริกันนิยมหรือประชาธิปไตยนิยมอย่างชัดเจน ซึ่งปฏิเสธไม่ได้ว่าเป็นผลงานของนักการศึกษาที่เป็นผลผลิตของการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกา ดังกรณีนักการศึกษาคนสำคัญของไทยอย่าง สาโรช บัวศรี ที่มีความเกี่ยวเนื่องกับสหรัฐอเมริกานับตั้งแต่การที่ท่านเข้ารับการศึกษาและร่วมมือทำงานด้านการศึกษาในไทย

สหรัฐอเมริกาได้เข้ามาหาแนวทางความร่วมมือทางวิชาการการศึกษา(ชื่อในขณะนั้น)ผ่าน USOM ได้เข้าพบกับ ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี อธิการวิทยาลัยวิชาการศึกษาในขณะนั้นและฟังพอใจในคำตอบของศาสตราจารย์ ดร.สาโรช เป็นอย่างมากและได้สนับสนุนเงินช่วยเหลือในเวลาต่อมาตลอดจนมหาวิทยาลัยอินเดียน่าได้ให้การสนับสนุนที่วิทยาลัยวิชาการศึกษาให้ส่งบุคลากรไปเรียนต่อในวุฒิปริญญาตรี (Praphattong, 2014)

กำเนิดหลักสูตรพุทธศาสนาในระบบการศึกษาไทย

กรณีการเกิดขึ้นของหลักสูตรใหม่ดังเช่นวิชาพุทธศาสนาภายใต้หลักสูตรการศึกษา พ.ศ. 2521 คือตัวอย่างอันชัดเจนของภาพฝ่ายอุดมการณ์เสรีนิยมประชาธิปไตยต้องการใช้เป็นเครื่องมือ

(ในฐานะอำนาจละมุน [soft power]) ในการต่อต้านอุดมการณ์สังคมนิยมคอมมิวนิสต์ที่เกิดขึ้นในรัฐไทย การใช้แสงธรรมฉายส่งอุดมการณ์ประชาธิปไตยผ่านระบบการศึกษาให้คนในรัฐชาติ (โดยเฉพาะเยาวชน) ได้รับรู้ เห็นตามและเห็นงามด้วย เพื่อมิให้อุดมการณ์คอมมิวนิสต์เข้ามาในรัฐ และสังคมได้นั้น ย่อมเป็นประเด็นที่น่าสนใจว่า กำเนิดขึ้นได้อย่างไร ซึ่งในบทความนี้ จะพยายามตอบคำถามในประเด็นนี้ด้วยการพิจารณาจากปรัชญาการศึกษาของ साโรช บัวศรี นักการศึกษาคนสำคัญของไทยและผลผลิตโดยตรงของความทันสมัยแบบอเมริกันที่เกิดขึ้นในรัฐไทย (Americanization) ท่ามกลางบริบทของสงครามเย็น

ศาสตราจารย์ ดร. สาโรช บัวศรี กับบทบาทการพัฒนาการศึกษาไทย

สาโรช บัวศรี เป็นบุตรคนโตของ ขุนประทุมศิริพันธ์ (เจริญ บัวศรี) แห่งเมืองภูเก็ต หลังจากท่านได้อักษรศาสตรบัณฑิตจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และรับราชการครูประมาณ 10 ปี ท่านได้รับทุนการศึกษาระดับปริญญาโทและปริญญาเอก ณ มหาวิทยาลัยแห่งรัฐโอไฮโอ จากกระทรวงต่างประเทศสหรัฐอเมริกา จนสำเร็จการศึกษาในช่วงต้นทศวรรษ 2500 อันเป็นต้นสงครามเย็นในคาบสมุทรอินโดจีน สหรัฐอเมริกาเริ่มเข้ามาสนับสนุนรัฐไทยในการต่อต้านฝ่ายสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ที่ระอุอยู่ในประเทศเวียดนามและลาว ท่านกลับมาทำงานด้านการศึกษาจนได้เป็นผู้อำนวยการโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง ภายหลังเปลี่ยนเป็นวิทยาลัยวิชาการศึกษา ซึ่งท่านได้เป็นอธิการคนแรกของวิทยาลัย การทำงานอันโดดเด่นของท่านทำให้ท่านได้เป็นรองปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ในปี พ.ศ. 2512-2513 เป็นอธิบดีกรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ ปี พ.ศ. 2513-2516 และกลับมาเป็นรองปลัดกระทรวงเดิมในปี พ.ศ. 2517 จนถึงเกษียณอายุราชการในปี พ.ศ. 2519

ประวัติของศาสตราจารย์ ดร. สาโรช บัวศรี ข้างต้น ย่อมแสดงให้เห็นว่า นักการศึกษาท่านนี้ ได้ถูกทำให้เป็นอเมริกัน (Americanization) มานับตั้งแต่ได้รับทุนไปศึกษาต่อประเทศสหรัฐอเมริกา จนกลับมาทำงานด้านการศึกษา (เริ่มต้นจากงานปฏิบัติการสำนักงานบริหาร) ท่ามกลางบริบทสงครามเย็นที่รัฐไทยพัฒนาตนเองตามแนวทางที่สหรัฐอเมริกาได้วางเอาไว้เพื่อประโยชน์ในการต่อต้านอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ ท่านมีบทบาทเป็นอย่างมากในการปฏิรูประบบการศึกษาไทย ดังข้อสังเกตในบทความของ พลวัฒน์ ประพัฒน์ทอง นักวิชาการวัฒนธรรมศึกษาที่ว่า

“แต่เดิมนั้นวิทยาลัยวิชาการศึกษาไม่มีการเรียนถึงขั้นปริญญา แต่เมื่อ ศาสตราจารย์ ดร. สาโรช บัวศรี เข้ามาทำงานในฐานะอาจารย์และก้าวขึ้นสู่ผู้อำนวยการโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง ถนน

ประธานมิตร ก็ได้เริ่มใช้วิธีการสอนและเนื้อหาวิชาการศึกษาแบบใหม่ สร้างคำใหม่และความหมายใหม่ของการศึกษาหลายคำ เช่น คำว่า Experience, Integration, Interaction มีคำในศัพท์ทางการศึกษาที่สร้างขึ้นใหม่หลายคำ แต่สามคำนี้ เป็นคำที่ได้รับความประทับใจของผู้ที่เคยเรียนและศึกษาจากอเมริกาว่าจะกลับมาประกาศการศึกษาแบบใหม่ที่ดีว่าเป็นความก้าวหน้ามากกว่าอดีต ถึงขั้นตกลงกันว่าจะกลับมาตั้งสมาคมการศึกษาแบบอเมริกาและเผยแพร่แนวคิดนี้” (Praphattong, 2014)

อย่างไรก็ตาม ศาสตราจารย์ ดร. สาโรช บัวศรี ไม่ได้นิยมอเมริกันทั้งแท่ง หากแต่ท่านพยายามนำความคิดแบบอเมริกันมาประยุกต์ (ปฏิรูป) เข้ากับระบบการศึกษาไทย ด้วยเห็นว่าการศึกษแบบใหม่นี้ ท่านเชื่อว่าเป็นความก้าวหน้ามากกว่าอดีต ซึ่งเมื่อท่านก้าวขึ้นเป็นข้าราชการระดับสูงในกระทรวงศึกษา ก็ยังเห็นบทบาทในการผลักดันปฏิรูประบบการศึกษาแบบอเมริกันของท่านอย่างชัดเจน เจกเช่นกรณีช่วงปี พ.ศ. 2511 ระหว่างดำรงตำแหน่งรองปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ท่านได้รับทุนศึกษาค้นคว้าจากศูนย์ตะวันออก-ตะวันตก (East-West Center) มหาวิทยาลัยฮาวาย สหรัฐอเมริกา จนได้ผลงานวิชาการฉบับภาษาอังกฤษเรื่อง A Philosophy of Education for Thailand: The Confluence of Buddhism and Democracy (Buasri, 1980) อันมีผลสืบเนื่องต่อการกำหนดหลักสูตรพุทธศาสนาในระบบการศึกษาไทยภายใต้หลักสูตรการศึกษา พ.ศ. 2521 นั่นเอง

“จุดบรรจบระหว่างพุทธศาสนากับประชาธิปไตย”

แม้ว่าผลงานการค้นคว้า (หนังสือ) “ปรัชญาการศึกษาสำหรับประเทศไทย : จุดบรรจบระหว่างพุทธศาสนากับประชาธิปไตย” ของศาสตราจารย์ ดร. สาโรช บัวศรี จะจัดทำขึ้นในปี พ.ศ. 2511 และท่านเองก็เกษียณอายุราชการในปี พ.ศ. 2519 แต่ก็ไม่สามารถปฏิเสธได้ว่า ปรัชญาการศึกษาของท่านได้ตกทอดสู่หลักสูตรการศึกษาปี พ.ศ. 2521 โดยเฉพาะผลงานเล่มดังกล่าวนี้ที่สาโรชมีจุดมุ่งหมายชัดเจนในการนำเสนอ... “แนวคิดและหลักสูตรพุทธศาสนาแก่ครู อาจารย์ นักศึกษา และนักการศึกษาไทย เพื่อคิดสร้างปรัชญาการศึกษาขึ้นมาจากแนวคิดและหลักพุทธศาสนา...เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นเจตนาอันยาวนานเกี่ยวกับปรัชญาศึกษาไทย” (Buasri, 1980)

ใจความสำคัญของหนังสือเล่มนี้คือการพยายามเสนอแนวคิดพระพุทธศาสนาในคำศัพท์ที่ง่ายและเข้าใจง่ายโดยใช้วิธีการนำเสนอที่เรียกว่า “วิธีทางวิทยาศาสตร์” ที่สามารถเชื่อมโยงกับหลักธรรมอย่าง “ปฏิจจสมุปบาท” และ “อริยสัจ 4” หลักธรรมปฏิจจสมุปบาทนั้นแสดงให้เห็นถึงเหตุผลแห่งการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป อย่างร้อยรัดกันอย่างมีต้นสายที่เชื่อมโยงไปจนถึงปลายเหตุ ซึ่งเปรียบได้กับ “ห่วงโซ่แห่งเหตุผล” หรือในเชิงตรรกะทางวิทยาศาสตร์ ในขณะที่หลักธรรม “อริยสัจ

4” สามารถเชื่อมโยงกับวิธีการแก้ปัญหา (problem-resolving) ในโลกตะวันตกซึ่งสอดคล้องกับวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ดังแสดงในตาราง

ตารางที่ 1

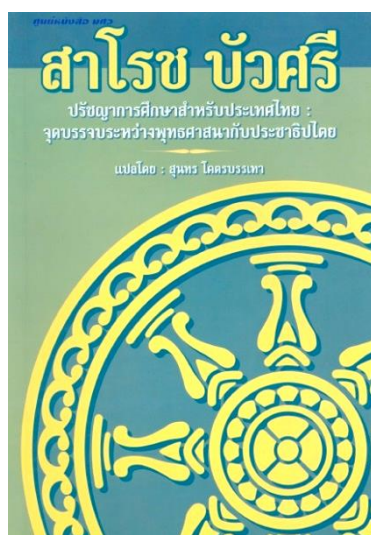
ความเชื่อมโยงของหลักธรรม “อริยสัจ 4 กับ “วิธีการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์”

อริยสัจ 4	problem-resolving
ทุกข์ (ความทุกข์)	สถานการณ์ที่เป็นปัญหา
สมุทัย (สงสัย)	การตั้งสมมติฐาน
นิโรธ (การดับ)	การทดลอง
มรรค (หนทาง)	การวิเคราะห์และสรุปผล

ประการสำคัญงานของศาสตราจารย์ ดร. สาโรช บัวศรี ชื่นนี้ได้เสนอว่า หลักธรรมคำสอนของ “พุทธศาสนาสอนให้ เคารพในเอกัตบุคล การเคารพผู้อื่น สิทธิส่วนบุคคล ความร่วมมือและการมีส่วนร่วม ความศรัทธาในสติปัญญา ซึ่งในสายตาของคนสมัยใหม่คืออุดมการณ์ของสังคมประชาธิปไตยนั่นเอง” และท่านยังเสนอว่า

“ตามที่เราเห็นแล้วว่า การคิดหาปรัชญาการศึกษาที่ปฏิบัติได้จากพระพุทธศาสนาอย่างตรงไปตรงมา ย่อมมีทางเป็นไปได้ และปรากฏว่าปรัชญาที่ได้รับนี้มีความคล้ายคลึงกับปรัชญาการศึกษาตามหลักประชาธิปไตยที่ปฏิบัติอยู่ในโลกตะวันตกทุกวันนี้มากเหลือเกิน”

ซึ่งทั้งหมดทั้งมวลรวบยอดมาสู่สิ่งที่ท่านเรียกว่า “จุดบรรจบระหว่างพุทธศาสนากับประชาธิปไตย” นั่นเอง

ภาพที่ 2: ปกหนังสือ “ปรัชญาการศึกษาสำหรับประเทศไทย : จุดบรรจบระหว่างพุทธศาสนากับประชาธิปไตย” ของ ศาสตราจารย์ ดร. สาโรช บัวศรี ผู้มีบทบาทสำคัญในกา
วางรากฐานหลักสูตรการศึกษาไทยในยุคสงครามเย็น

กำเนิดหลักสูตรพุทธศาสนาในหลักสูตรการศึกษา พ.ศ. 2521

ดังที่กล่าวไว้ข้างต้นว่า หลักสูตรการศึกษา พ.ศ. 2521 ได้รับอิทธิพลจากบริบทการต่อต้านอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ โดยหวั่นเหวี่ยงอย่างสหรัฐอเมริกาที่มีส่วนสำคัญในการสนับสนุนให้เกิดนักรศึกษา (รวมถึงปัญญาชนในแขนงสาขาต่างๆ) ที่จะช่วยสร้างคน (รุ่นใหม่) ให้มีความคิดแบบประชาธิปไตยที่มีนัยแห่งความเกรงกลัวภัยคอมมิวนิสต์ กรณีปรัชญาและการทำงานของศาสตราจารย์ ดร. สาโรช บัวศรี นักการศึกษาค้นสำคัญของไทยย่อมเป็นตัวอย่างในประเด็นนี้ได้ดี ด้วยความที่ท่านถูกหล่อหลอมจากแนวคิดแบบเสรีนิยมประชาธิปไตยจากการศึกษา และเมื่อเข้ามาทำงานในด้านการบริหารการศึกษา ท่านก็พยายามผลักดันให้เกิดปรัชญาการศึกษาในแบบตะวันตก (อเมริกา) อย่างไรก็ตามสาโรชก็ได้ยึดถือแนวทางการจัดการศึกษาแบบตะวันตกโดยลอกเลียน หากแต่ท่านนำแนวคิดตะวันตกมาปรับแต่งประยุกต์ใช้กับรากฐานทางความคิดของไทย ซึ่งหนึ่งในนั้นก็คือแนวคิดทาง “พุทธศาสนา”

จากการศึกษา หลักสูตรการศึกษาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนไทย : รุ่งเรืองหรือร่วงโรย” ของคณัฏ์ ปรีชาเพิ่มประสิทธิ์ (Prechapermpprasit, 2006) ทำให้ได้ภาพพัฒนาการของพระพุทธศาสนาในหลักสูตรการศึกษาไทยได้เป็นอย่างดี คณัฏ์เสนอว่า พุทธศาสนาในระบบการศึกษาไทยมีหน้าที่ใน

การสนับสนุนรัฐชาติเรื่อยมาและยิ่งเข้มข้นมากขึ้นในบริบทสงครามเย็น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของศาสตราจารย์ สาโรช บัวศรี ที่ว่าปรัชญาการศึกษาที่ปฏิบัติได้จากพระพุทธศาสนาอย่างตรงไปตรงมา ย่อมมีทางเป็นไปได้ และปรากฏว่าปรัชญาที่ได้รับนี้มีความคล้ายคลึงกับปรัชญาการศึกษาตามหลักประชาธิปไตยที่ปฏิบัติอยู่ในโลกตะวันตกทุกวันนี้ โดยวิชาว่าด้วยพระพุทธศาสนาพัฒนาการมาจากวิชาจริยศาสตร์ในสมัยรัชกาลที่ 6 ที่มุ่งหมายให้ผู้เรียนมีจริยา (การปฏิบัติตน) อย่างเกื้อหนุนต่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ต่อมาเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 วิชาจริยธรรมถูกเปลี่ยนเป็นวิชาจริยศึกษา วิชาพลเมือง และวิชาศีลธรรม ตามลำดับ ซึ่งมุ่งหมายให้ผู้เรียนปฏิบัติตนอย่างสอดคล้องกับความต้องการของรัฐชาติ โดยเฉพาะช่วงสงครามเย็นเริ่มก่อตัวในทศวรรษ 2490 คนยิวเคราะห์ว่า “พุทธศาสนาเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นไทย ซึ่งเป็นหลักประกันว่าจะไม่เป็นคอมมิวนิสต์” และพุทธศาสนามีบทบาทมากขึ้นในหลักสูตรการศึกษา พ.ศ. 2503 มีการเรียนการสอนที่กล่าวในวิชาสังคมว่าด้วยเรื่อง ธรรมเนียม ศีลธรรม และวัฒนธรรม พุทธประวัติ เบญจศีล เบญจธรรม คุณสมบัติของผู้ดี มารยาททางสังคม และประการสำคัญคือ มุ่งให้ผู้ศึกษา รู้จักสิทธิหน้าที่ ชำรงไว้ซึ่งชาติ ศาสน์ กษัตริย์ วัฒนธรรมไทย และดำรงตนเป็นพลเมืองของชาติในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งมุ่งหมายต่อต้านภัยคอมมิวนิสต์อย่างตรงไปตรงมา

จนเมื่อหลักสูตรการศึกษาถูกพัฒนาอีกครั้งใน พ.ศ. 2521 การเรียนการสอนพุทธศาสนาเกิดขึ้นอย่างจริงจัง ในระดับประถมศึกษามีการเรียนการสอนพุทธศาสนาอยู่ในกลุ่มวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต (สพข.) และวิชาสร้างเสริมลักษณะนิสัย (สตน.) ส่วนในระดับมัธยมมีการเรียนการสอนในวิชาสังคม โดยมีอัตราการสอนพระพุทธศาสนาเป็นสัดส่วนเวลาที่มากกว่าหลักสูตรการศึกษา พ.ศ. 2503 จนเมื่อ พ.ศ. 2524 เกิดวิชาพระพุทธศาสนาในประเทศไทย และวิชาพระพุทธรูปและพุทธศิลป์ในประเทศไทย อย่างเป็นเอกเทศจากวิชาอื่นๆ ซึ่งกล่าวได้ว่า หลักสูตรพระพุทธศาสนาได้กำเนิดขึ้นอย่างสอดคล้องกับความมุ่งหมายของหลักสูตรการศึกษา พ.ศ. 2521 ที่ต้องการทุกคนได้รับการศึกษาและพัฒนาสังคม เป็นคนดีมีคุณภาพ การรู้จักแก้ปัญหาด้วยสันติวิธีอย่างมีหลักการและเหตุผล ปลุกฝังให้ภูมิใจในความเป็นไทย เป็นพลเมืองดีของสังคม ยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสน์ กษัตริย์ และมีความเข้าใจและกระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมในการปกครองตามวิถีประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

หลักสูตรพระพุทธศาสนากำเนิดขึ้นในช่วงปลายสงครามเย็น ที่รัฐไทยต้องเผชิญทั้งภัยคอมมิวนิสต์และความไร้เสถียรภาพทางการเมือง เช่น การกวาดล้างขบวนการนักศึกษาเดือนตุลาคม 2519 และความพยายามทำปฏิวัติรัฐประหารของฝ่ายทหารและนักการเมืองหลายครั้งในช่วงนี้ ซึ่งในทางหนึ่งหลักสูตรพระพุทธศาสนาได้สะท้อนถึงทั้งความมุ่งหมายของรัฐ การเป็นเครื่องมือของรัฐ ภายใต้บริบททางการเมืองดังกล่าวอย่างชัดเจน และอีกทางหนึ่งหลักสูตรพระพุทธศาสนาก็แสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการธำรงและพัฒนาสังคมไทยให้พ้นจากวิกฤติในเงื่อนไขบริบทเหล่านั้นได้ สอดคล้องกับข้อสรุปของคณัยในบทความของเขาที่ว่า

การที่วิชาพระพุทธศาสนาได้ถูกนำไปเชื่อมโยงกับความเป็นประชาธิปไตย เช่น ความมุ่งหมายเพื่อให้รู้จักเคารพสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่น รู้จักหน้าที่ของตนเองและผู้อื่นบนรากฐานแห่งกฎหมาย จริยธรรมและศาสนามีความสำคัญในการเป็นคนไทยร่วมกัน รักษาดี รักษาประชาธิปไตย ความมุ่งหมายดังกล่าวนี้สาเหตุหนึ่งน่าจะเกิดจากในสมัยที่พลเอกเปรม ติณสูลานนท์เป็นนายกรัฐมนตรี รัฐบาลได้ดำเนินการปราบปรามผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์โดยใช้ "การเมืองนำทหาร" ซึ่งนับว่าเป็นนโยบายของรัฐบาลที่ประสบความสำเร็จอย่างสูง (Prechapermprasit, 2006)

กล่าวได้ว่า หลักสูตรพระพุทธศาสนาที่มุ่งหมายให้ผู้เรียนรู้จักแก้ปัญหาด้วยสันติวิธีอย่างมีหลักการและเหตุผลที่ดี มุ่งให้เป็นพลเมืองดีของสังคมที่ดี และมุ่งให้มีความเข้าใจและกระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมในการปกครองตามวิถีประชาธิปไตยที่ดี เหล่านี้สอดคล้องกับปรัชญาการศึกษาของสาขาที่พยายามเชื่อมโยงพระพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์ซึ่งนำไปสู่สิ่งที่สาขาโรชเรียกว่า “จุดบรรจบระหว่างพุทธศาสนากับประชาธิปไตย” นั่นเอง

ภาพที่ 3: ตัวอย่างแบบเรียนพระพุทธศาสนาในปัจจุบันที่เป็นมรดกการวางรากฐานมาจากหลักสูตรการศึกษา พ.ศ. 2521

อภิปรายผล

เป็นที่น่าสนใจที่เห็นว่าหลักสูตรพระพุทธศาสนาในระบบการศึกษาไทยที่เปรียบได้กับ “แสงธรรม” ที่จะส่องสว่างให้ทางเดินชีวิต กำเนิดขึ้นท่ามกลางบริบทแห่งเปลวเพลิงของสงครามเย็นที่รัฐไทยเข้าไปพัวพัน และอุดมการณ์ประชาธิปไตยก็เป็นสิ่งที่รัฐไทยเชื่อว่าจะนำพาประเทศให้รอดพ้นภัยคอมมิวนิสต์และมีความพัฒนามั่นคงได้ และถึงแม้ว่า เนื้อหาเกี่ยวกับพุทธศาสนามีการเรียนการสอนมานับตั้งแต่เกิด พระราชบัญญัติประถมศึกษา ในปี พ.ศ. 2464 สมัยรัชการที่ 6 แล้วก็ตาม แต่การจัดทำหลักสูตรการศึกษา พ.ศ. 2521 ถือว่าเป็นการกำเนิดหลักสูตรพระพุทธศาสนาในระบบการศึกษาไทยอย่างแท้จริง เมื่อมีการเน้นการเรียนการสอนวิชาพุทธศาสนาในทุกระดับชั้น

แรงขับเคลื่อนสำคัญที่ทำให้พุทธศาสนามีบทบาทในระบบการศึกษาและสังคมไทยก็คือประชาธิปไตยและภัยคอมมิวนิสต์ เมื่อรัฐไทยเลือกฝ่ายเสรีนิยมประชาธิปไตยโดยมีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำ ประเทศไทยจึงได้รับการสนับสนุนทั้งด้านการทหารและการพัฒนาเศรษฐกิจ (รวมถึงสังคม) ในฐานะที่เป็นประเทศยุทธศาสตร์สำคัญในการต่อต้านภัยคอมมิวนิสต์จากประเทศเพื่อนบ้านอย่างเวียดนามและลาว นอกจากการสนับสนุนไทยด้านการทหารแล้วสหรัฐอเมริกายังสนับสนุนด้าน

เศรษฐกิจสังคมด้วย และเรื่องการศึกษาก็เป็นสิ่งหนึ่งที่สหรัฐอเมริกาและรัฐไทยเห็นว่าจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการต่อต้านภัยคอมมิวนิสต์โดยการสร้างพลเมืองตามแนวทางประชาธิปไตย ที่สุดแล้วสังคมไทยก่อเกิดสิ่งที่เรียกว่า ความทันสมัยยุคอเมริกัน ในแง่การศึกษามีการกล่อมเกลายาวชนในโรงเรียนให้เป็น “พลเมืองที่มีบุคลิกทางศีลธรรมแบบพุทธศาสนา” ในที่สุด

“แนวคิดปฏิบัตินิยม” (pragmatism) หลักการสำคัญในการจัดการศึกษาแบบดิวอี้ ที่เรียกว่า มุ่งเน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติ (learning by doing) หรือการเรียนรู้แบบให้เด็กเป็นศูนย์กลาง (child - center) เน้นการแก้ปัญหาและการคิดแบบวิเคราะห์ การทำงานแบบกลุ่มและพัฒนาทักษะด้านสังคม เน้นการเรียนรู้ชั่วชีวิตและทักษะทางสังคม การเลือกเนื้อหาสาระโดยการมองไปที่คำถามว่าทักษะอะไรจำเป็นสำหรับสังคมในอนาคต และประการสำคัญ คือ การศึกษาสำหรับความรับผิดชอบด้านสังคมและประชาธิปไตย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการศึกษาของศาสตราจารย์ ดร. สาโรช บัวศรี ที่พยายามปรับใช้หลักพุทธศาสนาอาทิเช่น “ปฏิจตุสมุปบาท” และ “อริยสัจ 4” อย่างเชื่อมโยงกับ “วิธีทางวิทยาศาสตร์” ที่เปรียบเป็นห่วงโซ่แห่งเหตุผลและเชื่อมโยงกับวิธีการแก้ปัญหา (problem-resolving) และด้วยความที่สาโรชมีบทบาทสำคัญในระบบการศึกษาไทย (โดยเฉพาะในฐานะรองปลัดกระทรวงศึกษาธิการ) แนวคิดของท่านย่อมมีผลต่อการจัดการหลักสูตรการศึกษาไทยในยุคของท่านและยุคต่อมาอย่างปฏิเสธไม่ได้

ชีวิต การศึกษาและการทำงานของศาสตราจารย์ ดร. สาโรช บัวศรี นับว่ามีบทบาทการพัฒนาการศึกษาไทยในยุคสงครามเย็นเป็นอย่างยิ่ง ท่านได้รับปรัชญาการศึกษาแบบอเมริกันทั้งจากการศึกษาและการทำงานวิชาการ ข้อเสนอของสาโรชใน “ปรัชญาการศึกษาสำหรับประเทศไทย : จุดบรรจบระหว่างพุทธศาสนากับประชาธิปไตย” สะท้อนความปรารถนาการจัดการศึกษาตามปรัชญาของ จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) นักการศึกษาคนสำคัญของสหรัฐอเมริกาอย่างเห็นได้ชัด

ด้วยความที่ศาสตราจารย์ ดร. สาโรช บัวศรี มีบทบาทสำคัญในระบบการศึกษาไทย โดยเฉพาะในฐานะรองปลัดกระทรวงศึกษาธิการ แนวคิดของท่านย่อมมีผลต่อการจัดการหลักสูตรการศึกษาไทยในยุคของท่านและยุคต่อมาอย่างปฏิเสธไม่ได้ ดังเช่น กำหนดหลักสูตรทัศนศิลป์ (Visual Arts) ที่มีศาสตราจารย์ อารี สุทธิพันธุ์ ลูกศิษย์ของสาโรชที่สร้างหลักสูตรความรู้ทางศิลปะตามแนวทางปรัชญาปฏิบัตินิยม อารีเสนอว่า “การเรียนการสอนศิลปะจะต้องสามารถวัดและประเมินผลได้ ทำให้การศึกษาศิลปะมีความน่าเชื่อถือในสังคมวิทยาศาสตร์เป็นใหญ่ที่มีกลุ่มคนที่

เรียกว่า “นักเทคโนแครต (technocrat)” ที่มีอำนาจในการสร้างความจริงให้กับสังคมไทยในช่วงสงครามเย็น” (Praphattong, 2014)

สรุปผลการศึกษา

1. ความทันสมัยในยุคอเมริกันได้สนับสนุนการสร้างพลเมืองที่มีบุคลิกภาพทางศีลธรรมแบบพุทธศาสนาโดยการกล่อมเกลาระบบโรงเรียน ซึ่งเป็นกลไกของรัฐ คือ มุ่งเน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติ (learning by doing) หรือการเรียนแบบให้เด็กเป็นศูนย์กลาง (child - center) เน้นการแก้ปัญหาและการคิดแบบวิเคราะห์ (problem-resolving) ที่เชื่อมโยงของหลักธรรม “อริยสัจ 4 กับ “วิธีการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์”การทำงานแบบกลุ่มและพัฒนาทักษะด้านสังคม เน้นการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนมีความสามารถที่จะพิจารณาตัดสินใจ โดยอาศัยประสบการณ์และผลที่เกิดจากการทำงานเป็นกลุ่ม โดยมีเป้าหมายให้ผู้เรียนมีความสามารถที่จะควบคุมการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงตนเองให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

2. การศึกษาแบบพิพัฒนาการได้แปรสภาพเป็นการศึกษาเชิงพุทธ แนวคิด “พิพัฒนาการนิยม” (progressivism) เป็นแนวคิดการศึกษานับผลลัพท์ ปฏิบัติแล้วได้ประโยชน์กับคนปฏิบัติ ความรู้จะต้องมาจากการเรียนรู้ การปรับตัว แก้ปัญหาอยู่เสมอสอดคล้องกับแนวคิดการศึกษาของศาสตราจารย์ ดร. สาโรช บัวศรี ที่พยายามปรับใช้หลักพุทธศาสนาอาทิเช่น “ขั้น 5” “ปัจจุสมุปบาท” และ “อริยสัจ 4” อย่างเชื่อมโยงกับ “วิธีทางวิทยาศาสตร์”ที่เปรียบแนวคิดพุทธศาสนาเป็นห่วงโซ่แห่งเหตุผลและสามารถเชื่อมโยงกับวิธีการแก้ปัญหา (problem-resolving) สาโรชเห็นว่า พุทธศาสนาควรเป็นปรัชญาการศึกษาไทย ในข้อเขียน“ปรัชญาการศึกษาสำหรับประเทศไทย : จุดบรรจบระหว่างพุทธศาสนากับประชาธิปไตย” ของสาโรชได้นำเสนอพุทธศาสนาแบบง่ายๆ แล้วนำมาสร้างเป็นปรัชญาการศึกษาแบบกลางๆ ในฐานะเป็นหน่อหนึ่งของพระพุทธศาสนาท่านเชื่อมโยงว่า ธรรมชาติของการศึกษาคือ มุ่งให้เน้นพุทธศาสนาในฐานะ จริยธรรม ไม่ใช่อภิปรัชญาหรือญาณวิทยา การศึกษาจึงเป็นเรื่องของจริยธรรม ศีลธรรม ความสามารถทางสติปัญญา การเป็นพลเมืองดี มีสมรรถภาพทางอาชีพ และเจตคติในทางสันติภาพต่อทุกคน (Buasri, 1980)

3. ประชาธิปไตยกับศาสนาเป็นเรื่องเดียวกัน ตามแนวคิดปรัชญาพิพัฒนาการนิยม จะเริ่มด้วยคำถามที่ว่า“ผู้เรียนต้องการเรียนอะไร” จากนั้นครูผู้สอนจึงจัดแนวทางในการเลือกเนื้อหาวิชาและประสบการณ์ที่เหมาะสมมาให้ เน้นการปลูกฝังการฝึกฝนอบรมในเรื่องดังกล่าวโดยการให้

ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ (Experience) เนื้อหาวิชาเหล่านี้จะเกี่ยวกับตัวผู้เรียน และเกี่ยวกับสภาพ และปัญหาในสังคม เรียนรู้จากประสบการณ์ ตลอดจนการเชื่อมโยงกับสังคมจากการเป็นพลเมืองที่ดี ดังที่ศาสตราจารย์บรูซ ยอดว่า “ปรัชญาการศึกษาที่ปฏิบัติได้จากพุทธศาสนาโดยตรงไปตรงมา มีความคล้ายคลึงกับปรัชญาการศึกษาตามหลักประชาธิปไตยในโลกตะวันตก” (Buasri, 1980) และผลของการเกิดหลักสูตรและแบบเรียนพระพุทธศาสนา ทำให้ศาสนาเข้ามาอยู่ในชีวิตประจำวันของคน ในยุคที่เรียนในหลักสูตรพุทธศักราช 2521 ที่ทำให้เข้าใจในพุทธศาสนาง่ายขึ้น เข้าถึงง่าย และมีตัวแบบที่ชัดเจนในการปฏิบัติ ตามแนวคิดปฏิบัติการณ์นิยม

กล่าวโดยสรุปแล้ว กำเนิดหลักสูตรพุทธศาสนาในระบบการศึกษาไทยในหลักสูตร การศึกษา พ.ศ. 2521 คือรูปธรรมอันชัดเจนในการนำปรัชญาพุทธศาสนามาเป็นพื้นฐานปรัชญา การศึกษาของไทย โดยการเชื่อมโยงกับแนวคิดปฏิบัตินิยมอย่างสอดคล้องกลมกลืน แต่ก็ยังคง เอกลักษณะความเป็นปรัชญาและจิตวิทยาแบบพื้นบ้านของพุทธศาสนา และเมื่อพิจารณาการเกิด หลักสูตรพุทธศาสนาภายใต้บริบทสงครามเย็นแล้ว หลักสูตรพุทธศาสนาตามแนวทางปรัชญาปฏิบัติ นิยมก็ได้ทำให้ประชาธิปไตยกับศาสนากลายเป็นเรื่องเดียวกัน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2520). *หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
คุรุสภาลาดพร้าว.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2544). *คู่มือการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน* (พิมพ์ครั้งแรก). กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *คู่มือการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน* (พิมพ์ครั้งแรก) กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว.
- หลักสูตรการศึกษา. (2503). ค้นเมื่อ 18 สิงหาคม 2560 จาก www.onec.go.th/plan/surang/15p.pdf
- พลวัฒน์ ประพัฒน์ทอง. (2558). *เปลือย(อุดมการณ์)อารี* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์บริษัท
เซอร์คัส เพรสจำกัด.
- สุนทร โคตรบรรเทา. (2544). *สาโรช บัวศรี ปรัชญาการศึกษาสำหรับประเทศไทย : จุดบรรจบ
ระหว่างพุทธศาสนากับประชาธิปไตย* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

- Baker, C. & Phongpaichit, P. (2014). *A history of Thailand*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Buasri, S. (1980). *A philosophy of education for Thailand: The confluence of Buddhism and democracy*. Bangkok: Karn Sasna.
- Field, R. (2007). "John Dewey (1859–1952)". *The internet encyclopedia of philosophy*. Maryville: Northwest Missouri State University.
- Tam, S. (2008). "Modern Thoughts in Education", Lectures presented at Thailand Baptist Seminary, Bangkok, Thailand, March 10-14, 2008.
- Wyatt, D. (2003). *Thailand: A short history*. New Haven, Connecticut: Yale University Press.

Translated Thai References

- Khodbantao, S. (2001). Sarot Buasri: *A philosophy of education for Thailand: The confluence of Buddhism and democracy* (1st ed.). Bangkok: Suviriyasarn. [in Thai]
- Ministry of Education. (1977). *Junior high school curriculum B.E.2008*. Bangkok: Kurusapa Ladprao. [in Thai]
- _____. (2001). *The use of core curriculum B.E.2001* (1st ed.) Bangkok: Kurusapa Ladprao. [in Thai]
- _____. (2008). *The use of Core curriculum B.E.2001* (1st ed.) Bangkok: Kurusapa Ladprao. [in Thai]
- Prapatpong, P. (2014). *Aree's Ideology Reveal* (1st ed.) Bangkok: Certuspress Ltd. [in Thai]
- Prechapermprasit, D. (2006). Buddhist Curriculum in Thai School: development or decline. *Journal of Liberal Arts*. Faculty of Liberal Arts, Thammasat University. vol. 6, no. 2, pp. 128-159. [in Thai]

ผู้เขียน

นางสาวณัฐมา สุขชนานันท์
หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.) สาขาวิชาสังคมศาสตร์
สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
โทรศัพท์: 0818905105 อีเมล: luzmarina1167@hotmail.com

Author

Miss Nuttama Suphachananan
Ph.D. in Social Sciences
School of Liberal Arts, Mae Fah Luang University
Tel: 0818905105 E-mail: luzmarina1167@hotmail.com

กลยุทธ์การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5

Strategies for Developing the Internal Quality Assurance System of Schools under

Nakhon Ratchasima Primary Educational Service Area Office 5

สุพัตรา เชิดกฤษ¹ / วินัย ทองภูบาล² / ศิริพันธ์ ดิยะวงศ์สุวรรณ³

Supattra Cherdkrit / Winai Thongpuban / Siripan Tiyawongsuwan

¹สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

Program in Educational Administration, Graduate School, Nakhon Ratchasima Rajabhat University

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 และ 2) พัฒนากลยุทธ์การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 การดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 2 ตอน คือ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โดยใช้แบบสอบถามกับสถานศึกษาจำนวน 144 โรง ซึ่งมีผู้บริหารสถานศึกษาและครูวิชาการอย่างละ 144 คนเป็นผู้ให้ข้อมูล แล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความต้องการจำเป็น และ 2) การพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ประกอบด้วย (1) การประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 11 คน เพื่อวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและจัดทำกลยุทธ์ และ (2) การประเมินกลยุทธ์การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และการยอมรับโดยใช้แบบสอบถามกับ

สถานศึกษาจำนวน 144 โรงเรียน โดยมีผู้บริหารสถานศึกษาและครูวิชาการอย่างละ 144 คน เป็นผู้ให้ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า

1. ระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ ด้านการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา รองลงมาคือด้านการจัดให้มีการพัฒนาตรวจสอบคุณภาพการศึกษา และด้านที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นต่ำสุด คือ ด้านการดำเนินงานตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

2. กลยุทธ์การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 ที่พัฒนาขึ้นจำนวน 4 กลยุทธ์ ได้แก่ 1) กลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา 2) กลยุทธ์การพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารด้านการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา 3) กลยุทธ์การส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ด้านการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และ 4) กลยุทธ์การพัฒนาระบบติดตาม ตรวจสอบและประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา

3. การประเมินกลยุทธ์การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 พบว่า กลยุทธ์มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และการยอมรับอยู่ในระดับมากทุกรายการประเมิน สูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ทุกรายการประเมิน

คำสำคัญ: กลยุทธ์, ระบบประกันคุณภาพภายใน, การพัฒนา

Abstract

The objectives of this research were to: 1) study the current and desirable condition of the schools' internal quality assurance system under Nakhon Ratchasima Primary Educational Service Area Office 5, and 2) develop the schools' internal quality assurance system strategy. The research procedure comprised two phases: 1) studying the current and desirable condition of the schools' internal quality assurance system by using questionnaire from administrators and

teachers from 144 schools to priority needs index analysis and 2) developing the schools' internal quality assurance system strategy; (1) 11 experts organized the workshop to study the environment for the schools' internal quality assurance system and developed its strategy and (2) assessment the propriety, feasibility and acceptance of strategy by using questionnaire from 144 administrators and 144 teachers. The data was analyzed by means and standard deviation

The results of study were as follows:

1. Priority needs index is the education standard school setting, followed by the educational quality assurance development, and the educational development plan operation.
2. The development of schools' internal quality assurance system strategy consisted of 4 strategies; 1) human resource development, 2) information and communication technology development 3) learning organization promotion, and 4) monitoring, checking and evaluating system development strategies.
3. The assessment results of propriety, feasibility and acceptance strategy were at a high level and higher than the evaluation criteria.

Keywords: strategy, internal quality assurance system, development

บทนำ

การศึกษาเป็นเรื่องที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นรากฐานในการพัฒนาประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และการปกครอง ตลอดจนเสริมสร้างและปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามให้เกิดขึ้นกับคนในชาติ (Office of National Education Standards and Quality Assessment, 2016: 6) การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาให้มีคุณภาพนั้น จึงเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง และจะต้องเป็นการศึกษาที่มีคุณภาพ เพื่อให้ศักยภาพที่มีอยู่ในตัวคนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ ทำให้เป็นคนที่มีรู้จักคิดวิเคราะห์ รู้จักแก้ปัญหา มีความคิดริเริ่ม

สร้างสรรค์ รู้จักเรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว มีจริยธรรม คุณธรรม รู้จักพึ่งตนเองและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข

(Chumwonthayi, 2002: 2)

คุณภาพเป็นหัวใจสำคัญของผลการดำเนินงานทุกอย่าง โดยเฉพาะในยุคที่มีอัตราการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และมีการแข่งขันกันสูงอย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน สถานศึกษาในฐานะหน่วยปฏิบัติการจัดการศึกษา จึงมีหน้าที่และความรับผิดชอบโดยตรงต่อคุณภาพการจัดการศึกษาตามจุดหมายการศึกษาและนโยบายการศึกษาที่กำหนดไว้ แต่ในทางปฏิบัติและความคาดหวังของผู้ใช้บริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการศึกษา ยังคงเป็นปัญหาที่ต้องใส่ใจ และหาทางแก้ไขกันไป (Atsawaphum, 2015: 1)

ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างจริงจังและเป็นทางการมากขึ้น โดยระบุไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม โดยเฉพาะหมวด 6 กำหนดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ประกอบด้วย ระบบการประกันคุณภาพภายใน และระบบการประกันคุณภาพภายนอก ทั้งนี้ด้วยเหตุว่า การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นกลไกสำคัญประการหนึ่งที่สามารถขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง

สำนักทดสอบทางการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้สรุปผลการประเมินภายนอกรอบสามของสถานศึกษา จำแนกตามการรับรอง พบว่าสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 มีสถานศึกษา จำนวน 221 โรง มีผลการประเมินของสถานศึกษาระดับการศึกษาปฐมวัย จำนวนทั้งหมด 221 โรง ได้รับการรับรองจำนวน 204 โรง ไม่ได้รับการรับรอง จำนวน 6 โรง ไม่มีการประเมิน จำนวน 11 โรง ส่วนผลการประเมินของสถานศึกษาระดับการศึกษา ขั้นพื้นฐาน จำนวนทั้งหมด 221 โรง ผลได้รับการรับรองมาตรฐานจำนวน 119 โรง (ร้อยละ 53.85) ไม่ได้รับการรับรองจำนวน 102 โรง (ร้อยละ 46.15) ซึ่งเป็นปัญหาค้นวิกฤติอันดับ 4 ของประเทศ (Office of Basic Education Commission, 2004: 107) ซึ่งผล

การประเมินคุณภาพภายนอกสะท้อนถึงปัญหาค้นวิกฤติของระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โดยเฉพาะสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยที่การประกันคุณภาพภายในจะเน้นการพัฒนาคุณภาพ การติดตามคุณภาพ และการประเมินคุณภาพ สำหรับการประเมินคุณภาพเป็นการประเมินและการตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานด้านปัจจัยนำเข้า และกระบวนการ ซึ่งเป็นการเน้นการประเมินเหตุ ส่วน การประเมินคุณภาพภายนอกจะเน้นการประเมินผล คือประเมินผลผลิต และผลลัพธ์ของคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาในด้านต่าง ๆ กล่าวได้ว่าการประกันคุณภาพภายในย่อมส่งผลถึงการประเมินคุณภาพภายนอกโดยตรง ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีเครื่องมือในการบริหารจัดการศึกษาให้ได้มาตรฐาน เป็นที่ยอมรับของสังคม

การวางแผนกลยุทธ์ เป็นเครื่องมือที่ทรงพลังและมีอำนาจมากที่สุด ในศตวรรษที่ 21 นี้ เป็นกระบวนการที่นำไปสู่ความสำเร็จที่ผู้บริหารหรือผู้จัดการทุกคนควรใช้เป็นเครื่องมือในการทำงาน

ดังนั้น ผู้วิจัยซึ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษา สนใจศึกษากลยุทธ์การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 ซึ่งเป็นแนวทางการดำเนินงานเชิงรุกที่ส่งเสริม สนับสนุนระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5
2. เพื่อพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสม (Mixed method) โดยแบ่งการดำเนินการวิจัยออกเป็น 2 ตอนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้แก่

ตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 5 เครื่องมือคือแบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่างคือสถานศึกษาจำนวน 144 โรง โดยมีผู้บริหารสถานศึกษาและครูวิชาการ เป็นผู้ให้ข้อมูล

ตอนที่ 2 การพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมเกี่ยวกับระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 และจัดทำกลยุทธ์การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 โดยการประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 11 คน

ขั้นตอนที่ 2 การประเมินกลยุทธ์การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 โดยใช้แบบประเมินกลยุทธ์ด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และการยอมรับ กลุ่มตัวอย่างคือสถานศึกษาจำนวน 144 โรง โดยมีผู้บริหารสถานศึกษาและครูวิชาการ เป็นผู้ให้ข้อมูล

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 โดยการวิเคราะห์

ผลค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และค่าดัชนีลำดับความต้องการจำเป็น (PNImodified : Priority need index) พบว่า สภาพปัจจุบันของระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 5 โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.18$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการดำเนินงานตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ($\bar{X} = 4.33$) รองลงมา คือ ด้านการจัดให้มีการประเมินคุณภาพภายในตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา กับด้านการจัดทำรายงานประจำปีที่เป็นรายงานประเมินคุณภาพภายในมีค่าเฉลี่ยระดับมาก ($\bar{X} = 4.28$) และด้านการจัดระบบบริหารและสารสนเทศ ($\bar{X} = 4.23$) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือด้านการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา ($\bar{X} = 4.10$)

ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 5 โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.66$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านการจัดทำรายงานประจำปีที่เป็นรายงานประเมินคุณภาพภายใน ($\bar{X} = 4.71$) รองลงมาคือด้านการจัดให้มีการประเมินคุณภาพภายในตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา ($\bar{X} = 4.69$) และด้านการจัดให้มีการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ($\bar{X} = 4.68$) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการจัดให้มีการติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษา ($\bar{X} = 4.63$)

ผลการประเมินความต้องการจำเป็นเมื่อพิจารณาค่าดัชนีการเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นของระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา พบว่า ด้านที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นลำดับแรกสุด คือ ด้านการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา (PNImodified = 0.14) รองลงมาคือด้านการจัดให้มีการติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษา (PNImodified = 0.12) และด้านการจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่มุ่งคุณภาพมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษากับด้านการจัดให้มีการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง (PNImodified = 0.11) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นลำดับสุดท้าย คือ ด้านการดำเนินงานตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา (PNImodified = 0.08)

ตอนที่ 2 พัฒนากลยุทธ์การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมเกี่ยวกับระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและจัดทำกลยุทธ์การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ขั้นตอนที่ 2 การประเมินกลยุทธ์การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายใน ดังนี้

1. กลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
2. กลยุทธ์การพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารด้านการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
3. กลยุทธ์การส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ด้านการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
4. กลยุทธ์การพัฒนาระบบติดตาม ตรวจสอบและประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา

ผลการประเมินกลยุทธ์การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 พบว่า กลยุทธ์การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 มีผลการประเมินในระดับมากทุกรายการประเมิน ผ่านเกณฑ์ที่กำหนด ทั้งด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และการยอมรับ โดยกลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา มีความเหมาะสมมากที่สุด กลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา กับกลยุทธ์การพัฒนาระบบติดตาม ตรวจสอบและประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา มีความเป็นไปได้มากที่สุด และกลยุทธ์การพัฒนาระบบติดตาม ตรวจสอบและประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา มีการยอมรับมากที่สุด

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย ได้กลยุทธ์ในการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 จำนวน 4 กลยุทธ์ สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. กลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

จากผลการวิจัย พบว่า ระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 ด้านการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษามีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาเป็นลำดับที่หนึ่ง สะท้อนให้เห็นว่าศักยภาพของบุคลากรด้านการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษายังไม่สามารถดำเนินการได้ตามสภาพที่พึงประสงค์มากที่สุด อีกทั้งการจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาจะต้องมุ่งเน้นกระบวนการสร้างคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาที่สถานศึกษากำหนด ใช้เป็นแนวทางในการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีในการกำหนดโครงการพัฒนาในแต่ละด้านที่ตรงกับความต้องการยกระดับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาต่อไป ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องดำเนินการอย่างมีคุณภาพ มีประสิทธิภาพ ชัดเจน เหมาะสม และถูกต้องตามหลักวิชา อาจเนื่องมาจากว่า มาตรฐานการศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการวางรากฐานของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เกิดความสมดุลในคุณภาพผู้เรียน สามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและสำคัญต่อการวางแผนนโยบาย การกำหนดทิศทางในการพัฒนาการจัดการศึกษาทั้งในปัจจุบันและอนาคตด้วยแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่มุ่งคุณภาพมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา เนื่องจากแผนพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาจะเป็นเครื่องมือในการสื่อสารให้ผู้เกี่ยวข้องทั้งผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้รับรู้และเข้าใจในการบริหารและจัดการคุณภาพที่มีการแสดงเป้าหมาย ทิศทางการดำเนินงานที่ชัดเจน มีแนวทางปฏิบัติเพื่อนำไปสู่ทิศทางที่ต้องการ โดยการขับเคลื่อนที่ยึดสถานศึกษาเป็นฐาน ด้วยความร่วมมือและความรับผิดชอบของบุคลากรในสถานศึกษา

ดังนั้น เพื่อให้การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 มีประสิทธิภาพมากขึ้นในด้านการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา และด้านการจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่มุ่งคุณภาพมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา จึงกำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ประสพการณ์ ตลอดจนการปรับเปลี่ยนทัศนคติของบุคลากรไปในทิศทางเดียวกันทั้งการวิเคราะห์ มาตรฐานการศึกษา การพิจารณาสาระสำคัญที่จะกำหนดในมาตรฐานการศึกษา อย่างครอบคลุม ชัดเจน การกำหนดและการประชาสัมพันธ์ค่าเป้าหมายความสำเร็จอย่างเหมาะสม ให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายรับทราบด้วยวิธีการหลากหลาย ตลอดจนการจัดทำแผนพัฒนาจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่มุ่งคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาด้วยการวิเคราะห์สภาพปัญหาความต้องการจำเป็นของสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ การกำหนดบทบาทหน้าที่ของบุคลากร การจัดสรรงบประมาณ ทรัพยากรอย่างเหมาะสม มีประสิทธิภาพ โดยยึดหลักการกระจายอำนาจ การเปิดโอกาสการมีส่วนร่วมในการทำงาน และการแสดงภาระรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ ด้วยการประชุมเชิงปฏิบัติการ การจัดทำข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา การประชุมเชิงปฏิบัติการ การจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษา แผนปฏิบัติการประจำปี การประชุมเชิงปฏิบัติการเสริมสร้างทักษะการบริหาร โครงการ ตลอดจนการศึกษาดูงานสถานศึกษาที่ประสบผลสำเร็จด้านการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

2. กลยุทธ์การพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารด้านการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

จากผลการวิจัย พบว่า ระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 ด้านการจัดการระบบบริหารและสารสนเทศ มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการนำข้อมูลสารสนเทศไปใช้เพื่อปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอน และด้านการบริหารจัดการ รวมถึงการกำหนดผู้รับผิดชอบและจัดระบบสารสนเทศให้เป็นหมวดหมู่ ครอบคลุม เป็นปัจจุบันและสะดวกต่อการเข้าถึงและให้บริการ อาจ

เนื่องมาจากว่าในยุคสารสนเทศซึ่งความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้ข้อมูล ข่าวสารและความรู้ ซึ่งประกอบกันเป็นสารสนเทศนั้นสามารถค้นหาได้สะดวก รวดเร็ว จนสามารถประยุกต์ใช้ได้อย่างกว้างขวาง ตั้งแต่ระดับบุคคลขึ้นไปจนถึงระดับองค์กรตลอดจนระดับประเทศ และระหว่างประเทศ ซึ่งนับว่าเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารนับวันจะมีความสำคัญมากยิ่งขึ้น และสามารถย่อโลกทางการสื่อสารให้เล็กลงได้

ดังนั้น เพื่อเป็นการพัฒนาระบบบริหารและสารสนเทศ จึงกำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารด้านการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ประกอบด้วยการจัดทำฐานข้อมูลระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอย่างเป็นระบบ เริ่มตั้งแต่กระบวนการของการวางแผนการจัดทำฐานข้อมูล การกำหนดขอบเขตของข้อมูล การรวบรวมและวิเคราะห์ความต้องการใช้งานข้อมูล การออกแบบฐานข้อมูล การทดลองและการนำระบบเทคโนโลยีไปใช้ ตลอดจนการบำรุงรักษาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร อนึ่ง การจัดทำฐานข้อมูลระบบเทคโนโลยีสารสนเทศดังกล่าวจะมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นโดยการติดตั้งและบำรุงรักษาระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงในสถานศึกษาอีกด้วย

3. กลยุทธ์การส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ด้านการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา จากผลการวิจัย พบว่า ระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 ด้านการจัดให้มีการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาเป็นลำดับที่สาม สะท้อนให้เห็นว่าการดำเนินโครงการ/กิจกรรมตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษายังไม่เป็นไปตามสภาพที่พึงประสงค์ ขาดความยั่งยืนของการดำเนินกิจกรรม อาจเนื่องมาจากศักยภาพของบุคลากร ซึ่งจะต้องมีการพัฒนาตนเอง ใฝ่เรียนรู้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และแบ่งปันความรู้ตลอดเวลา สร้างทีมผู้เชี่ยวชาญในเรื่องต่างๆ อย่างหลากหลายจนได้รับการยอมรับจากผู้เกี่ยวข้อง การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์และแลกเปลี่ยนความรู้กับองค์กรอื่น ๆ การสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ อีกทั้งสถานศึกษาต้องมีสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ยั่งยืน ดังนั้น เพื่อให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องสถานศึกษาควรคำนึงถึง

การพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยครูและบุคลากรทุกคนในสถานศึกษาต้องเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ รู้จักพัฒนาตนเอง ใฝ่เรียนรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ อีกทั้งสถานศึกษาควรสนับสนุนให้ครูและบุคลากรมีความรู้ ความเข้าใจและตระหนักในความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง การนำผลการประเมินคุณภาพภายในของสถานศึกษาจากการประเมินตนเองมาใช้ในการพัฒนาการบริหารและการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง การเผยแพร่ผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยวิธีการที่หลากหลาย รวมถึงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อนำผลไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องนั้น เป็นการขับเคลื่อนด้วยวงจรคุณภาพ PDCA ในการพัฒนาการศึกษาอย่างเป็นระบบ และยั่งยืน อันจะส่งผลให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์การประกันคุณภาพภายใน จัดตั้งคณะทำงานเป็นภาคีเครือข่ายร่วมรับผิดชอบตามมาตรฐานการศึกษา และจัดประชุมเชิงปฏิบัติการมาตรฐานการปฏิบัติงานส่วนบุคคลและมาตรฐานสถานศึกษาตามภารกิจหลักที่เป็นจุดเน้นของสถานศึกษา

4. กลยุทธ์การพัฒนาระบบติดตาม ตรวจสอบและประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา

จากผลการวิจัย พบว่า ระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 ด้านการจัดให้มีการติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษามีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาเป็นลำดับที่สอง สะท้อนให้เห็นว่าการติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษายังไม่สามารถดำเนินการได้ตามสภาพที่พึงประสงค์ ซึ่งสถานศึกษาเมื่อดำเนินการตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาแล้ว ต้องดำเนินการติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษา อาจเนื่องมาจากว่า การจัดให้มีการติดตาม ตรวจสอบคุณภาพการศึกษา เป็นการตรวจสอบความก้าวหน้าของการดำเนินงาน โดยกำหนดผู้รับผิดชอบในการติดตาม ตรวจสอบสร้างความเข้าใจในการติดตาม ตรวจสอบ ใช้วิธีการและเครื่องมือที่หลากหลาย และเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการติดตาม ตรวจสอบ จัดทำรายงานตรวจสอบนำผลการติดตามไปปรับปรุงหรือพัฒนาการบริหารจัดการและการจัดการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนเตรียมการให้ความร่วมมือในการติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษาจากหน่วยงานต้นสังกัด ส่วน

การประเมินคุณภาพภายในเป็นกระบวนการประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา โดยบุคลากรภายในหรือผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการที่ต้องยึดมาตรฐานการศึกษาเป็นหลักและสะท้อนภาพความสำเร็จ 2 ด้าน คือ ด้านคุณภาพผู้เรียนตามมาตรฐานการเรียนรู้และด้านคุณภาพการศึกษาด้านการบริหารจัดการของสถานศึกษา ทั้งนี้เพื่อที่จะได้ทราบขีดความสามารถในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาว่าบรรลุตามเป้าหมายหรือมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาหรือไม่ สามารถนำผลการประเมินไปปรับปรุงแก้ไขหรือพัฒนาอย่างต่อเนื่องได้ทันที ดังนั้น กลยุทธ์การพัฒนาระบบติดตาม ตรวจสอบ การประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วยโครงการพัฒนาระบบติดตาม ตรวจสอบ และประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา และโครงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้เกี่ยวข้องในการติดตาม ตรวจสอบและประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา จึงเป็นแนวทางในการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาด้านการติดตาม ตรวจสอบคุณภาพการศึกษา และด้านการประเมินคุณภาพภายในตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา

สรุปผล

ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยออกเป็น 2 ตอน ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 พบว่า

1. สภาพปัจจุบันของระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาในภาพรวม พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการดำเนินงานตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา รองลงมาคือ ด้านการจัดให้มีการประเมินคุณภาพภายในตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา กับด้านการจัดทำรายงานประจำปีที่เป็นรายงานประเมินคุณภาพภายใน

2. สภาพที่พึงประสงค์ของระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาในภาพรวม พบว่า ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด

ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านการจัดทำรายงานประจำปีที่เป็นรายงานประเมินคุณภาพภายใน
รองลงมาคือด้านการจัดให้มีการประเมินคุณภาพภายในตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา

3. ผลการประเมินความต้องการจำเป็น ผลการประเมินความต้องการจำเป็นเมื่อพิจารณาค่า
ดัชนีการเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นของระบบการประกันคุณภาพภายใน
สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 โดยภาพรวม พบว่า
ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นเท่ากับ 0.11 ($PNI_{\text{modified}} = 0.11$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มี
ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงสุดคือ ด้านการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา รองลงมา
คือด้านการจัดให้มีการติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษา ส่วนด้านที่มีค่าดัชนี

ความต้องการจำเป็นต่ำสุดคือ ด้านการดำเนินงานตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

ตอนที่ 2 ผลการพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 พบว่า ประกอบด้วย 4 กลยุทธ์ ดังนี้

1. กลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
2. กลยุทธ์การพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารด้านการประกันคุณภาพ
ภายในสถานศึกษา

3. กลยุทธ์การส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ด้านการประกันคุณภาพภายใน
สถานศึกษา

4. กลยุทธ์การพัฒนาระบบติดตาม ตรวจสอบและประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา

ผลการประเมินกลยุทธ์การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 พบว่า มีผลการประเมินในระดับมากทุกกลยุทธ์
และผ่านเกณฑ์ที่กำหนดทั้งด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และการยอมรับ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 ควรดำเนินการกำหนดนโยบายในการส่งเสริมระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สนับสนุนงบประมาณ บุคลากรให้เพียงพอต่อการดำเนินการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และจัดทำโครงการเพื่อสนับสนุนกลยุทธ์ในการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

2. สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 ควรจัดทำโครงการเพื่อพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ดังนี้ โครงการพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โครงการจัดทำฐานข้อมูลระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โครงการปรับปรุงระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต โครงการส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โครงการพัฒนาระบบติดตาม ตรวจสอบและประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา และโครงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนผู้เกี่ยวข้องในการติดตาม ตรวจสอบและประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยนี้ มีการประเมินกลยุทธ์โดยวิธีการศึกษาความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และการยอมรับ จากผู้บริหารและครูวิชาการเท่านั้น ดังนั้น ในการวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาการนำกลยุทธ์ไปทดลองใช้จริงกับสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5

2. การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเฉพาะกลยุทธ์การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเท่านั้น ดังนั้น ควรมีการศึกษากลยุทธ์การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายนอกของสถานศึกษา เพื่อศึกษาแนวทางการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาในด้านต่าง ๆ ของผลผลิตและผลลัพธ์ ซึ่งจะเป็นพัฒนาการประกันคุณภาพการศึกษาทั้งระบบ

3. การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 เท่านั้น ดังนั้น ควรมีการศึกษากับเขตพื้นที่การศึกษาอื่น ๆ เพื่อมุ่งบริหาร

จัดการศึกษาสู่คุณภาพและมาตรฐานอย่างจริงจัง ส่งผลให้การศึกษามีพลังที่จะพัฒนาประชากรให้มีคุณภาพอย่างเป็นรูปธรรม ต่อเนื่องและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

ณัฐพล ชุมวรฐายี. (2545). *บันไดสู่การประกันคุณภาพการศึกษา*. กรุงเทพฯ: นีลพอยท์.

สมาน อัสวภูมิ. (2558). รายงานการวิจัยเรื่อง รูปแบบการบูรณาการระบบการประกันคุณภาพภายในกับการบริหารสถานศึกษาสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดกลาง. อุบลราชธานี: อุบลกิจออฟเซตการพิมพ์.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2555). *บทสรุปและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติจากผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสอง ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. (2559). *ก้าวข้ามขีดจำกัดสู่ศักราชแห่งคุณภาพ*. กรุงเทพฯ: ออฟเซ็ท พลัส.

Certo, Samuel C. & Peter, J. Pual. (1991). *Strategic management : Concept and application*. New York: McGraw-Hill.

Translated Thai References

Chumwonthayi, N. (2002). *Ladder quality assurance studies*. Bangkok: Book Point. [in Thai]

Atsawaphum, S. (2015). *Research report form the integrated quality assurance system within the management school for the education of basic medium*. Ubon Ratchathani: Ubonkit Offset Printing House. [in Thai]

Office of Basic Education Commission. (2004). *Conclusion and recommendations policy recommendations and practical effect, the two outside assessment, basic education level.*

Bangkok: Agricultural cooperative printing demonstrations of Thai. [in Thai]

Office of National Education Standards and Quality Assessment. (2016). *Beyond the millennium millions of high quality.* Bangkok: Offset Plus. [in Thai]

ผู้เขียน

นางสาวสุพัตรา เชิดกฤษ

โรงเรียนบ้านมะค่าดอนทะยิง

ตำบลมะค่า อำเภอนโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา 30220

โทรศัพท์: 083-3831039 อีเมล: supattra1818@hotmail.com

Author

Miss Supattra Cherdkrit

Ban Makhadonthaying School

Makha Sub-District, Non Thai District, Nakhon Ratchasima Province 30220

Tel.: 083-3831039 E-mail: supattra1818@hotmail.com

การปรึกษากลุ่มเชิงจิตวิทยาแบบบูรณาการเชิงทฤษฎีต่อการเสพติดอินเทอร์เน็ต
ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

**The Theoretical Integrative Group Counselling for Internet Addiction among
Upper Secondary School Students**

พัชรี ถุงแก้ว¹ / ระพินทร์ ฉายวิมล² / ชมพูนุท ศรีจันทร์นิล³

Patcharee Thoongkaew / Rapin Chayvimol / Chomphunut Srichannil

^{1,2,3} สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Program in Counseling Psychology, Faculty of Education, Burapha University

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการใช้โปรแกรมการปรึกษากลุ่มเชิงจิตวิทยาแบบบูรณาการเชิงทฤษฎีต่อการเสพติดอินเทอร์เน็ตของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ใช้แบบแผนการทดลอง ABF และมีกลุ่มควบคุม (ABF Control Group Design) โดยเปรียบเทียบในระยะสั้นฐาน ระยะทดลองและระยะติดตามผล กลุ่มตัวอย่าง คือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งมีคะแนนการเสพติดอินเทอร์เน็ตอยู่ในระดับสูงคือ 50-100 คะแนน จำนวน 24 คน สุ่มเข้ากลุ่มเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 12 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบวัด Young's Internet Addiction Test (YIAT20) แบบบันทึกพฤติกรรมการเสพติดอินเทอร์เน็ตและโปรแกรมการปรึกษากลุ่มเชิงจิตวิทยาแบบบูรณาการเชิงทฤษฎีต่อการเสพติดอินเทอร์เน็ตของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ The Mann-Whitney U Test , Two-way ANOVA Repeated measures ผลการวิจัยพบว่า 1) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการทดลองกับระยะเวลาการทดลองมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเสพติดอินเทอร์เน็ต อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ในระยะหลังการทดลอง กลุ่มทดลองที่ได้รับโปรแกรมการปรึกษากลุ่มเชิงจิตวิทยาแบบบูรณาการเชิงทฤษฎีมีคะแนนพฤติกรรมการเสพติดอินเทอร์เน็ตน้อยกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) พฤติกรรมการเสพติดอินเทอร์เน็ตของกลุ่มทดลองที่ได้รับโปรแกรมการปรึกษากลุ่มเชิงจิตวิทยาแบบบูรณาการเชิงทฤษฎี ในระยะทดลองและระยะติดตามผลลดลงกว่าระยะสั้นฐาน

คำสำคัญ: การปรึกษากลุ่มเชิงจิตวิทยาแบบบูรณาการเชิงทฤษฎี, การเสพติดอินเทอร์เน็ต

Abstract

The purpose research was to study the effects of the theoretical integrative group counselling program for internet addiction among upper secondary school students. The ABF Experimental Design and control group (ABF Control Group Design) was used to comparison in the baseline, experimental period and follow-up period. The sample consisted of upper secondary school students with high internet addiction score of 50-100, with 24 participants randomly assigned to the experimental group and 12 control groups. The instruments used in the study were the Young's Internet Addiction Test (YIAT20), internet addiction record and the theoretical integrative group counselling program for internet addiction among upper secondary school students. Statistical analysis the Mann-Whitney U Test, Two-way ANOVA Repeated Measures. The results found that: 1) Interaction between experimental method and experimental periods influenced the internet addiction. 2) In the post- experimental period the experimental group receiving the theoretical integrative group counselling program had a lower internet addiction behavior score than the control group at the significant level of .05. And 3) the internet addiction behavior of the experimental group receiving the the theoretical integrative group counselling program the experimental period and the follow-up period were lower than the baseline.

Keywords: theoretical integrative group counselling, internet addiction

บทนำ

ประชาคมโลกมีการใช้อินเทอร์เน็ตกันอย่างแพร่หลาย เพราะสามารถนำเอาอินเทอร์เน็ตเข้ามาช่วยในการทำงานหลายด้านไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา การทำธุรกิจ การหาความรู้ การสนทนา รวมถึงการหาความสุขสนุกสนาน โดยพบว่าในปัจจุบันบุคคลมีการใช้อินเทอร์เน็ตเป็นแหล่งพบปะสังสรรค์เพื่อสร้างสังคมออนไลน์ (Social Network) ผ่านเว็บไซต์ (web site) ต่างๆ หลายลักษณะ

เช่น เฟซบุ๊ก (Facebook) ทวิตเตอร์ (Twitter) หรืออินสตาแกรม (Instagram) เป็นต้น อีกทั้งผู้ใช้งานสามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตผ่านทางสมาร์ทโฟน (smartphone) และแท็บเล็ต (Tablet) ได้ ทำให้มีความสะดวกมากยิ่งขึ้น จากการวิเคราะห์บททบทวนงานวิจัยเกี่ยวกับการใช้อินเทอร์เน็ตของเยาวชนไทย พบว่าการใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทยส่วนใหญ่เป็นการใช้เพื่อให้เกิดความเพลิดเพลินในเวลาว่าง หาเพื่อนคุย ช่วยคลายเครียดและใช้เพื่อความบันเทิงมากกว่าใช้ในการหาความรู้ (Nantawet, 2007; Chuanpiyawong, 2006; Pornsakulvanich, 2007) โดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในวัยเรียนหรือเยาวชนที่มีอายุระหว่าง 15-24 ปี มักจะใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับการใช้อินเทอร์เน็ตในทางที่ไม่เป็นประโยชน์ และใช้เวลาในการเล่นอินเทอร์เน็ตมากเกินไปจนอดิ ซึ่งพบว่าร้อยละ 73 ใช้อินเทอร์เน็ตมากกว่า 1-2 วันต่อสัปดาห์ และเยาวชนที่ใช้อินเทอร์เน็ตตั้งแต่ 5 วันต่อสัปดาห์มีมากถึงร้อยละ 38 พบว่าการใช้อินเทอร์เน็ตมากเกินไปหรือการติดอินเทอร์เน็ตส่งผลกระทบต่อปัญหาในหลายด้าน ได้แก่ ปัญหาการเรียน ปัญหาความสัมพันธ์ ปัญหาการเงินและปัญหาด้านร่างกาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มนักเรียนและนักศึกษา กลุ่มนี้จะส่งผลกระทบต่อปัญหาด้านการเรียนมากที่สุด (Makasiranonth, 2002; Young, 1998) ซึ่งหากไม่สามารถหยุดพฤติกรรมดังกล่าวได้ เรียกพฤติกรรมลักษณะนี้ว่า “เสพติดอินเทอร์เน็ต (Internet Addiction)”

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าการเสพติดอินเทอร์เน็ตเป็นผลเสียที่เกิดจากการใช้เทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสม ซึ่งเป็นประเด็นปัญหาสำคัญที่นักจิตวิทยาในต่างประเทศพบว่ามีผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษากับแพทย์ด้วยสาเหตุของการติดคอมพิวเตอร์มากขึ้น และมีแนวโน้มว่าปัญหานี้จะมีผลกระทบต่อบุคคลทุกช่วงอายุ ซึ่งจากการทบทวนงานวิจัยในต่างประเทศ ระหว่างปี 2002-2012 พบว่าการเสพติดอินเทอร์เน็ตส่งผลกระทบต่อหลากหลายทั้งทางด้านอารมณ์ พฤติกรรมและจิตใจ เช่น แรงจูงใจและการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ ไม่สามารถควบคุมตนเองได้ ไม่สามารถควบคุมเวลาในการใช้อินเทอร์เน็ตได้ สัมพันธภาพและการสื่อสารตลอดจนภาวะความผิดปกติทางจิตและส่งผลต่อการเจ็บป่วย ได้แก่ ภาวะซึมเศร้า ความวิตกกังวลทางสังคม โรคทางอารมณ์ เป็นต้น (Thoongkaew, 2014)

สำหรับการปลูกฝังพฤติกรรมการใช้งานอินเทอร์เน็ตที่พึงประสงค์ในทางจิตวิทยานั้นอาจจะกระทำได้หลายวิธี ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบบูรณาการเชิงทฤษฎีโดยการบูรณาการแบบผสมผสาน (theoretical integration) เป็นการนำหลายทฤษฎีการให้การศึกษาเพื่อให้ได้

ผลลัพธ์ที่สามารถแก้ปัญหาของบุคคลที่ซับซ้อน โดยแนวคิดของการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบบูรณาการมุ่งให้ผู้รับการปรึกษาสามารถเรียนรู้ได้จากหลายมุมมอง (Saiyakul, 2014) ช่วยให้บุคคลมีการรับรู้ถึงความสามารถ มีรูปแบบของความคิดและพฤติกรรมที่ส่งผลต่อการทำงานดีขึ้น สามารถเลือกพฤติกรรมที่เหมาะสมกับสถานการณ์ เกิดแรงจูงใจและมีการตั้งจุดมุ่งหมายต่อสิ่งต่าง ๆ อย่างกระตือรือร้น อีกทั้งยังส่งเสริมให้เกิดการมองโลกในแง่ดีและมีความยืดหยุ่นต่ออารมณ์ ความคิด และความรู้สึกมากขึ้นอีกด้วย ซึ่งการใช้ทฤษฎีที่หลากหลายจะเป็นแนวทางช่วยเหลือที่สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่พึงประสงค์ได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาผลของการใช้โปรแกรมการปรึกษากลุ่มเชิงจิตวิทยาแบบบูรณาการเชิงทฤษฎีต่อการเสพติดอินเทอร์เน็ตของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ปีการศึกษา 2559 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32 เฉพาะโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 9 แห่ง จำนวน 4,872 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32, 2558) ส่วนกลุ่มตัวอย่าง คือนักเรียนที่มีพฤติกรรมติดอินเทอร์เน็ตเป็นระยะเวลามากกว่า 3 ชั่วโมงติดต่อกันต่อวัน จำนวนมากที่สุด 1 โรงเรียน จากนั้นให้นักเรียนทำแบบวัดพฤติกรรมติดอินเทอร์เน็ต คัดเลือกนักเรียนที่มีคะแนนการเสพติดอินเทอร์เน็ตอยู่ในระดับสูงคือ 50-100 คะแนน ได้แก่ นักเรียนระดับชั้น ม.4 จากนั้นเรียงลำดับจากผู้ที่ได้คะแนนการเสพติดอินเทอร์เน็ตสูงที่สุดลงมา จำนวน 24 คน ผู้วิจัยสอบถามความสมัครใจของนักเรียนเพื่อเข้าร่วมโปรแกรม ใช้การสุ่มเข้ากลุ่ม (Random assignment) แบ่งเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 12 คน โดยกลุ่มทดลองได้รับโปรแกรมการปรึกษากลุ่มเชิงจิตวิทยาแบบบูรณาการเชิงทฤษฎีต่อการเสพติดอินเทอร์เน็ตของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ส่วนกลุ่มควบคุมไม่ได้รับโปรแกรม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบวัดพฤติกรรมเสพติดอินเทอร์เน็ต Young's Internet Addiction Test (YIAT20) ของ Frangos and Sotiropoulos (2012) โดยผู้วิจัยได้ติดต่อขออนุญาตจากผู้พัฒนาแบบวัด จากนั้นจึงแปลเป็นภาษาไทยและทำการแปลทวนย้อนกลับ (Back-translation) นำแบบวัดฯ มาหาประสิทธิภาพเครื่องมือ ได้ค่าความความเชื่อมั่น (Reliability) เท่ากับ .86

2. แบบบันทึกพฤติกรรมกรรมการเสพติดอินเทอร์เน็ต ผู้วิจัยปรับปรุงมาจากแบบบันทึกการออกกำลังกายด้วยตนเองของ Yoosomran (2005) และ Sondee (2005)

3. โปรแกรมการปรึกษากลุ่มเชิงจิตวิทยาแบบบูรณาการเชิงทฤษฎีต่อการเสพติดอินเทอร์เน็ตของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่ผู้วิจัยพัฒนามาจาก Prochaska, JO and DiClemente (2010) ซึ่งเป็นการผสมผสานทางทฤษฎี (Theoretical Integration) โดยบูรณาการทฤษฎีการให้การศึกษา ได้แก่ ทฤษฎีการให้การศึกษาแบบบุคคลเป็นศูนย์กลาง ทฤษฎีการให้การศึกษาแบบพฤติกรรมนิยม ทฤษฎีการให้การศึกษาแบบเกสตัลท์ ทฤษฎีการให้การศึกษาแบบอัตถิภาวนิยม ทฤษฎีการให้การศึกษาแบบเหตุผล อารมณ์และพฤติกรรม ทฤษฎีการให้การศึกษาแบบพฤติกรรมความรู้คิด และทฤษฎีการให้การศึกษาแบบโซลูชัน-โฟกัส ผู้วิจัยกำหนดระยะเวลาในการเข้าร่วมโปรแกรม 17 ครั้ง สัปดาห์ละ 2 ครั้ง ครั้งละ 60 นาที ซึ่งมีรายละเอียดการดำเนินการ ดังนี้

ครั้งที่ 1 ปฐมนิเทศและสร้างสัมพันธภาพ

ครั้งที่ 2 รักษาสัมพันธภาพ

ครั้งที่ 3 การสร้างจิตสำนึกหรือการเพิ่มความตระหนักรู้ (Consciousness raising)

ครั้งที่ 4 การปลดปล่อยทางอารมณ์ (Dramatic relief)

ครั้งที่ 5 การทบทวนผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (Environmental reevaluation)

ครั้งที่ 6 การทบทวนผลกระทบต่อตนเอง (Self reevaluation)

ครั้งที่ 7 การปลดปล่อยสังคม (Social liberation)

ครั้งที่ 8 การควบคุมสิ่งเร้า (Stimulus control)

ครั้งที่ 9 การตั้งเป้าหมาย (Goal setting)

ครั้งที่ 10 การเตือนตนเอง (Self-Monitoring)

ครั้งที่ 11 การประเมินตนเอง (Self-Evaluation)

ครั้งที่ 12 การให้การเสริมแรง (Reinforcement management)

ครั้งที่ 13 การให้คำมั่นสัญญากับตนเอง (Self liberation)

ครั้งที่ 14 การทำกิจกรรมอื่นทดแทน (Counter conditioning)

ครั้งที่ 15-16 การติดตามผล

ครั้งที่ 17 ยุติการให้การปรึกษากลุ่ม และปัจฉิมนิเทศ

แบบแผนการทดลอง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) โดยใช้แบบแผนการทดลองแบบ ABF และมีกลุ่มควบคุม (ABF Control Group Design) โดยดำเนินการทดลอง 3 ระยะ คือ ระยะเสถียร (A) ระยะทดลอง (B) และระยะติดตามผล (F) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1

แบบแผนการทดลองแบบ ABF และมีกลุ่มควบคุม เรียกว่า ABF Control Group Design

กลุ่มตัวอย่าง	ระยะเสถียร (A) 2 สัปดาห์	ระยะทดลอง (B) 4 สัปดาห์	ระยะติดตามผล (F) 2 สัปดาห์
กลุ่มทดลอง	- เตรียมการทดลองโดยการวางแผนการควบคุมตนเอง - เก็บข้อมูลตัวแปรพฤติกรรม	- ได้รับโปรแกรมฯ - บันทึกพฤติกรรมการเสพติดอินเทอร์เนต - เก็บข้อมูลตัวแปรพฤติกรรม	- ยุติการใช้โปรแกรมฯ - บันทึกพฤติกรรมการเสพติดอินเทอร์เนตตามปกติ - เก็บข้อมูลตัวแปรพฤติกรรม
กลุ่มควบคุม	- ได้รับการชี้แจงในการบันทึกพฤติกรรมการเสพติดอินเทอร์เนต - เก็บข้อมูลตัวแปรพฤติกรรม	- ไม่ได้รับโปรแกรมฯ - บันทึกพฤติกรรมการเสพติดอินเทอร์เนต - เก็บข้อมูลตัวแปรพฤติกรรม	- ไม่ได้รับโปรแกรมฯ - บันทึกพฤติกรรมการเสพติดอินเทอร์เนต - เก็บข้อมูลตัวแปรพฤติกรรม

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยพฤติกรรมการเสพติดอินเทอร์เน็ตของกลุ่มทดลองที่ได้รับโปรแกรมการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเชิงทฤษฎีต่อการเสพติดอินเทอร์เน็ตของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2

คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ของพฤติกรรมการเสพติดอินเทอร์เน็ต ในระยะก่อนทดลองและระยะหลังทดลอง

กลุ่มตัวอย่าง	ระยะเวลาการทดลอง	$\bar{X}$	SD
กลุ่มทดลอง (n=12)	ก่อนทดลอง	80.17	7.26
	หลังทดลอง	66.67	7.40
กลุ่มควบคุม (n=12)	ก่อนทดลอง	79.58	8.36
	หลังทดลอง	81.17	5.57

จากตารางที่ 2 พบว่าในระยะก่อนทดลอง กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมการเสพติดอินเทอร์เน็ตคือ 80.17 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 7.26 ส่วนกลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมการเสพติดอินเทอร์เน็ตคือ 79.58 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 8.36 ในระยะหลังทดลอง กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมการเสพติดอินเทอร์เน็ตคือ 66.67 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 7.40 ส่วนกลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมการเสพติดอินเทอร์เน็ตคือ 81.17 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 5.57

ตารางที่ 3

ผลการทดสอบคะแนนเฉลี่ยของพฤติกรรมการเสพติดอินเทอร์เน็ตของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ในระยะหลังการทดลอง

กลุ่มตัวอย่าง	จำนวน (คน)	$\bar{X}$	SD	Mean Rank	Z	p (1-tailed)
กลุ่มทดลอง	12	66.67	7.40	7.17	-3.710	.000
กลุ่มควบคุม	12	81.17	5.57	17.83		

จากตารางที่ 3 พบว่าคะแนนเฉลี่ยของพฤติกรรมการเสพติดอินเทอร์เน็ตของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมในระยะหลังการทดลองจากการทดสอบทางเดียวโดยใช้ Mann – Whitney Test ได้ค่า $Z = -3.710$ ค่า p (1-tailed) = .000 นั่นคือในระยะหลังการทดลองคะแนนเฉลี่ยของพฤติกรรมการเสพติดอินเทอร์เน็ตของกลุ่มทดลองน้อยกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 4

การตรวจสอบ Mauchly's Test of Sphericity^b

<i>Within</i>					<i>Epsilon^a</i>		
<i>Subjects</i>	<i>Mauchly's</i>	<i>Approx.</i>					
<i>Effect</i>	<i>W</i>	<i>Chi-Square</i>	<i>df</i>	<i>Sig.</i>	<i>Greenhouse-Geisser</i>	<i>Huynh-Feldt</i>	<i>Lower-bound</i>
Interval	.987	2.132	2	.344	.924	1.000	.500

จากตารางที่ 4 ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยพฤติกรรมการเสพติดอินเทอร์เน็ตของกลุ่มตัวอย่างในระยะเส้นฐาน ระยะทดลองและระยะติดตามผลของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำชนิดสองทาง (Two-way ANOVA Repeated measurement) ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นนี้ด้วยสถิติทดสอบ Mauchly's Test ผลปรากฏว่าได้ค่า Mauchly's $W = .987$ df (2) ($p = .344$) แสดงว่าข้อมูลที่ใช้ไม่ละเมิดข้อตกลงเบื้องต้นของการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำที่กำหนดคือความแปรปรวนของผลต่างคะแนนทุกคู่เท่ากัน (Sphericity) เมื่อพบว่าข้อมูลไม่ละเมิดข้อตกลงเบื้องต้นของการใช้สถิติ ผู้วิจัยจึงทำการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำประเภทหนึ่งตัวแปรระหว่างกลุ่มและหนึ่งตัวแปรภายในกลุ่ม (Repeated Measures Designs: One Between Subjects Variable and One Within- Subjects Variable) แสดงผลในตารางที่ 5

ตารางที่ 5

การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนพฤติกรรมการเสพติดอินเทอร์เน็ตระหว่างวิธีการทดลองกับระยะเวลาของการทดลอง

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p
ระหว่างกลุ่ม					
วิธีการทดลอง (G)	2888.000	1	2888.000	21.766*	.000
ความคลาดเคลื่อน	2919.111	22	132.687		
ภายในกลุ่ม					
ระยะเวลาทดลอง (I)	1413.028	2	706.514	49.444*	.000
ปฏิสัมพันธ์ (IxG)	1855.583	2	927.790	64.930*	.000
ความคลาดเคลื่อน	628.722	44	14.289		

* $p < .05$

ตารางที่ 5 พบว่ามีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการทดลองกับระยะเวลาของการทดลอง (I x G) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่าวิธีการทดลองกับระยะเวลาการทดลองส่งผลร่วมกันต่อคะแนนพฤติกรรมการเสพติดอินเทอร์เน็ต นอกจากนี้ยังพบว่าวิธีการทดลองที่แตกต่างกัน (G) และระยะเวลาการทดลองที่แตกต่างกัน (Interval) มีผลต่อคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมการเสพติดอินเทอร์เน็ตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยอภิปรายผลตามสมมติฐานการวิจัยได้ ดังนี้

1. ในระยะหลังการทดลอง กลุ่มทดลองที่ได้รับโปรแกรมการปรึกษากลุ่มเชิงจิตวิทยาแบบบูรณาการเชิงทฤษฎีจะมีคะแนนพฤติกรรมการเสพติดอินเทอร์เน็ตน้อยกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลองที่ได้รับโปรแกรมการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบบูรณาการเชิงทฤษฎีมีพฤติกรรมการเสพติดอินเทอร์เน็ตมีน้อยกว่ากลุ่มควบคุม ทั้งนี้เป็นเพราะโปรแกรมการปรึกษากลุ่มเชิงจิตวิทยาแบบบูรณาการเชิงทฤษฎีต่อการเสพติดอินเทอร์เน็ตของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีการใช้กระบวนการของการควบคุมตนเอง (Self-control) มาฝึกเพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเสพติดอินเทอร์เน็ตให้ลดลง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการควบคุมตนเองเป็นวิธีการหรือกระบวนการที่ใช้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลจากพฤติกรรมที่

ไม่พึงประสงค์ไปสู่พฤติกรรมที่พึงประสงค์ได้ หรือเพิ่มพฤติกรรมที่พึงประสงค์หรือต่อต้านพฤติกรรมที่เบี่ยงเบน (Watson & Tharp, 1972) เพราะฉะนั้นการควบคุมตนเองจึงต้องใช้ความพยายาม พฤติกรรมใดที่ได้ยากก็จะต้องใช้ความพยายามมากกว่าพฤติกรรมที่ทำได้ง่าย (Wilson & O’Leary, 1980) และการควบคุมตนเองยังเป็นผลมาจากการเรียนรู้ทางสังคม โดยที่บุคคลพยายามปรับตัวเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของสังคม (Kanfer & Phillips, 1970) โรเซนบัม (Rosenbaum, 1990 อ้างถึงใน Teetachue, 2007) กล่าวว่า การควบคุมตนเองเป็นอีกหนึ่งทักษะที่สามารถจะนำไปใช้ในการรับมือสถานการณ์ที่ดี ดังจะเห็นได้จากการสะท้อนความคิด ความรู้สึกในการปรึกษากลุ่มครั้งที่ 8-14 โดยเน้นแนวความคิดการควบคุมตนเองเป็นหลัก ได้แก่ การควบคุมสิ่งเร้า การตั้งเป้าหมาย การเตือนตนเอง การประเมินตนเอง การให้คำมั่นสัญญากับตนเอง การให้การเสริมแรง การหากิจกรรมอื่นมาทดแทน “การเตือนตนเองจะช่วยให้เห็นภาพพฤติกรรมการเสพติดอินเทอร์เน็ตที่ชัดเจนมากขึ้น” “การเตือนตนเองทำให้เรารู้ว่าเราจะต้องปรับเปลี่ยนแปลงตนเอง” “ได้รู้จักการสังเกตตนเอง” “ได้รู้ว่าพฤติกรรมของเรามีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร” “ได้รู้ว่าพฤติกรรมของเรามีมันดีขึ้นหรือลดลง” “ได้รู้จักวิธีการอีกวิธีหนึ่งที่จะทำให้เราได้ปรับปรุง เปลี่ยนพฤติกรรมตนเอง” “การประเมินตนเองทำให้เราทำงานเป็นระบบมากขึ้น” “หลังการลดการเล่นอินเทอร์เน็ตให้น้อยลงผมมีสมาธิในการเรียนการทำงานมากขึ้น” “ผมมีเงินเหลือมากขึ้นหรือนำเงินไปซื้อของใช้ที่จำเป็น” “ผมแข็งแรงมากขึ้นกว่าเดิมนอนหลับดีขึ้นไม่มีอาการเหนื่อยเพลีย” จะเห็นได้ว่าการใช้กระบวนการดังกล่าวมีขั้นตอนที่ชัดเจน และกลุ่มทดลองทำการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองด้วยการกำหนดพฤติกรรมที่ต้องการจะปรับเปลี่ยนที่ชัดเจน สามารถวัดได้ มีการสังเกตพฤติกรรมและบันทึกพฤติกรรมของตนเอง ซึ่งช่วยให้กลุ่มทดลองได้ทำพฤติกรรมตามเป้าหมาย ได้ประเมินว่าการให้การเสริมแรงกับตนเอง โดยหากกลุ่มทดลองทำการประเมินตนเองแล้วพบว่าสามารถทำตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้ จะได้รับรางวัลตามที่ตนเองได้เขียนรางวัลที่ชื่นชอบไว้ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวนี้ก่อให้เกิดผลทางจิตใจ โดยสร้างความตื่นเต้น น่าสนใจและการกระตุ้นให้กลุ่มทดลองลดพฤติกรรมการเสพติดอินเทอร์เน็ต แต่กลุ่มควบคุมไม่ได้รับโปรแกรมฯ ดังกล่าว สิ่งที่กลุ่มควบคุมได้รับคือ การบันทึกพฤติกรรมการเสพติดอินเทอร์เน็ตเหมือนกับกลุ่มทดลอง ซึ่งสิ่งที่กลุ่มควบคุมได้รับนั้นไม่ได้ก่อให้เกิดการดึงดูดหรือสร้างความสนใจให้มีความสนใจในเรื่อง

การลดพฤติกรรมการเล่นอินเทอร์เน็ตมากเกินไปจนทำให้คะแนนพฤติกรรมการเล่นอินเทอร์เน็ตของกลุ่มควบคุมในระยะหลังทดลองสูงกว่ากลุ่มทดลอง แต่กลุ่มทดลองที่ได้รับโปรแกรมฯ มีคะแนนพฤติกรรมการเล่นอินเทอร์เน็ตน้อยกว่ากลุ่มควบคุม

2. พฤติกรรมการเล่นอินเทอร์เน็ตของกลุ่มทดลองที่ได้รับโปรแกรมการปรึกษากลุ่มเชิงจิตวิทยาแบบบูรณาการเชิงทฤษฎี ในระยะทดลองและระยะติดตามผลลดลงกว่าระยะพื้นฐาน ทั้งนี้เนื่องมาจากโปรแกรมการปรึกษากลุ่มเชิงจิตวิทยาแบบบูรณาการเชิงทฤษฎีต่อการเล่นอินเทอร์เน็ตของเด็กของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีการใช้กระบวนการของการควบคุมตนเอง (Self-control) มาฝึกเพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเล่นอินเทอร์เน็ตให้ลดลง ซึ่งการใช้กระบวนการดังกล่าวมีขั้นตอนที่ชัดเจน และกลุ่มทดลองทำการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองด้วยการกำหนดพฤติกรรมที่ต้องการจะปรับเปลี่ยนที่ชัดเจนสามารถวัดได้ คือ การลดจำนวนชั่วโมงการเล่นอินเทอร์เน็ตต่อวัน มีการสังเกตพฤติกรรมและบันทึกพฤติกรรมของตนเอง ดังนั้นเมื่อกลุ่มทดลองได้รับโปรแกรมทดลองระยะเวลา 4 สัปดาห์ (ระยะทดลอง) ภายหลังจากที่ถอดถอนโปรแกรมออกและติดตามผลการทดลองไประยะหนึ่งพบว่าพฤติกรรมการเล่นอินเทอร์เน็ตยังคงลดลงอยู่ แม้ว่าในบางวันจะมีความถี่ในการเล่นอินเทอร์เน็ตเพิ่มขึ้นจากระยะพื้นฐานบ้าง แต่ก็ยังเป็นเพียงเล็กน้อยไม่เพิ่มมากเกินไปกว่าระยะพื้นฐาน เป็นเพราะกลุ่มทดลองมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตัวเอง ซึ่งเกิดขึ้นในระยะทดลองและต่อเนื่องมาถึงระยะติดตามผล สอดคล้องกับงานวิจัยที่ศึกษาโดยใช้แนวทางการควบคุมตนเอง เช่น งานวิจัยของเกศแก้ว สอนดี (Sondee, 2005) ศึกษาผลของโปรแกรมสุขศึกษาโดยประยุกต์แนวทางการควบคุมตนเองในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมบริโภคอาหารและการออกกำลังกายเพื่อลดน้ำหนักของนักเรียนที่มีน้ำหนักเกินมาตรฐานชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขต 1 จังหวัดสระบุรี ผลการศึกษาพบว่าภายหลังได้รับโปรแกรมสุขศึกษากลุ่มทดลองมีพฤติกรรมเกี่ยวกับการบริโภคอาหารและการออกกำลังกายเพื่อลดน้ำหนัก และน้ำหนักตัวดีกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และงานวิจัยของพัชรดวงจันทร์ (Duangchan, 2010) ศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรมการควบคุมตนเองและการรับรู้ความสามารถของตนเองเพื่อการปรับเปลี่ยนตัวแปรทางจิต ตัวแปรทางพฤติกรรม และตัวแปรทางกายภาพ ในเด็กนักเรียนที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดโรคเบาหวานชนิดที่ 2 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพมหานคร ลักษณะของโปรแกรมประกอบด้วย กิจกรรมการบรรยาย การตั้งคำถาม การนำเสนอกรณีศึกษา การเล่นเกม การอภิปรายกลุ่มย่อย โดยใช้แนวทางการรับรู้

ความสามารถของตนเองได้แก่ การสร้างประสบการณ์ที่ประสบความสำเร็จ การใช้ตัวแบบ และการใช้คำพูดชักจูง ในห้องเรียน 7 ครั้งและใช้แนวคิดการควบคุมตนเอง ได้แก่ การควบคุมสิ่งเร้า การเตือนตนเอง โดยให้นักเรียนดำเนินการควบคุมตนเองด้านการบริโภคอาหารและการเคลื่อนไหวออกกำลังกายด้วยตนเองในชีวิตประจำวัน จำนวน 2 สัปดาห์ ส่วนกลุ่มควบคุมไม่ได้รับโปรแกรม ผลการศึกษาพบว่าภายหลังการทดลอง ในกลุ่มทดลอง ความรู้เกี่ยวกับโรคอ้วนและเบาหวานชนิดที่ 2 การรับรู้การควบคุมพฤติกรรมการบริโภคอาหาร การรับรู้การควบคุมพฤติกรรม การเคลื่อนไหวออกกำลังกาย และพฤติกรรมการเคลื่อนไหวออกกำลังกายเพิ่มขึ้นจากก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

แม้ว่าการศึกษาข้างต้นทั้ง 2 เรื่อง จะมีการใช้แนวคิดการควบคุมตนเองในการศึกษาเหมือนกัน แต่ความแตกต่างนั้น คือการศึกษาของเกสแก้ว สอนดี เป็นการประยุกต์แนวคิดการควบคุมตนเองในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กอ้วนในโรงเรียนโดยใช้แนวทางการควบคุมสิ่งเร้า และการควบคุมผลกระทบ ส่วนการศึกษาของ พัชรี ดวงจันทร์ เป็นการประยุกต์ใช้แนวคิดการควบคุมตนเองโดยใช้แนวทางการควบคุมสิ่งเร้า และการเตือนตนเอง รวมทั้งพัชรี ดวงจันทร์ ได้ศึกษาสิ่งที่แตกต่างจากการศึกษาของเกสแก้ว สอนดี คือ การประยุกต์ใช้แนวคิด การรับรู้ความสามารถของตนเอง เพิ่มเข้ามาเพื่อปรับเปลี่ยนตัวแปรทางจิต ตัวแปรทางพฤติกรรมและดัชนีมวลกายของเด็กอ้วนในโรงเรียนด้วย เมื่อการศึกษาทั้ง 2 ชิ้นใช้แนวคิดที่มีบางส่วนมีความเหมือนกันและบางส่วนแตกต่างกัน แต่ผลที่พบสำหรับตัวแปรทางพฤติกรรมการบริโภคอาหารและพฤติกรรมการออกกำลังกายเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น สำหรับโปรแกรมที่สร้างขึ้นในการวิจัยครั้งนี้ได้ใช้แนวคิดการควบคุมตนเองที่ครอบคลุมทั้งหมด ทั้งแนวทางการควบคุมสิ่งเร้า ควบคุมผลกระทบและการเตือนตนเองรวมถึงเทคนิคในการควบคุมตนเอง ได้แก่ การตั้งเป้าหมาย (Goal Setting) การเตือนตนเอง (Self-Monitoring) การประเมินตนเอง (Self-Evaluation) การเสริมแรงและการลงโทษตนเอง (Self-Reinforcement; & Self-Punishment) ซึ่งแนวคิดการควบคุมตนเอง อยู่ในเทคนิควิธีการส่วนหนึ่งในทฤษฎีการให้การปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยม แต่ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ผสมผสานทฤษฎีการให้การปรึกษาที่หลากหลายและเหมาะสม เพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ได้แก่ ทฤษฎีการให้การปรึกษาแบบบุคคลเป็นศูนย์กลาง ทฤษฎีการให้การปรึกษาแบบเกสตัลท์ ทฤษฎีการให้การปรึกษาแบบอัตถิภาวนิยม ทฤษฎีการให้การปรึกษากลุ่มแบบเหตุผล อารมณ์และพฤติกรรม ทฤษฎีการให้

การปรึกษาแบบพฤติกรรมความรู้คิด และทฤษฎีการให้การศึกษาแบบโซลูชั่น – โฟกัส และนำเทคนิคต่างๆ ในแต่ละทฤษฎีมาบูรณาการใช้ในโปรแกรมการปรึกษากลุ่มแต่ละครั้ง ซึ่งการใช้แนวทางและเทคนิคดังกล่าวมีความแตกต่างจากการศึกษาทั้ง 2 เรื่องข้างต้น แต่ผลที่พบมีความคล้ายคลึงกัน นั่นคือ ในระยะทดลองใช้โปรแกรมฯ กลุ่มทดลองมีพฤติกรรมการเล่นอินเทอร์เน็ตที่ลดลงจากระยะพื้นฐาน และสิ่งที่พบแตกต่างออกไปก็คือ ในระยะติดตามผลพฤติกรรมการเล่นอินเทอร์เน็ตของกลุ่มทดลองก็ยังลดลงกว่าระยะพื้นฐาน แสดงว่าพฤติกรรมการเล่นอินเทอร์เน็ตของกลุ่มทดลองยังมีแนวโน้มลดลง แม้จะยุติการใช้โปรแกรมฯ แล้วก็ตาม มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการทดลองกับระยะเวลาการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นั่นคือ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการทดลองกับระยะเวลาการทดลองส่งผลร่วมกันต่อพฤติกรรมการเล่นอินเทอร์เน็ต ทั้งนี้เนื่องจากเหตุผลดังต่อไปนี้ ในระยะพื้นฐานทั้งสองกลุ่มคือ กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมการเล่นอินเทอร์เน็ตไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อเวลาผ่านไปถึงระยะทดลองและระยะติดตามผลพบว่าได้ผลที่แตกต่างกันคือ กลุ่มที่ได้รับโปรแกรมการปรึกษากลุ่มเชิงจิตวิทยาแบบบูรณาการเชิงทฤษฎีมีพฤติกรรมการเล่นอินเทอร์เน็ตลดลง ดังจะเห็นได้จากที่ผู้วิจัยนำทฤษฎีนี้ไปใช้ในการปรึกษากลุ่มในครั้งที่ 1-2 ซึ่งเป็นสร้างสัมพันธภาพและรักษาสัมพันธภาพ และนำไปใช้ในการปรึกษากลุ่มครั้งที่ 3 เรื่องการสร้างจิตสำนึกหรือการเพิ่มความตระหนักรู้ เพื่อช่วยให้สมาชิกกลุ่มได้สำรวจพฤติกรรมการเล่นอินเทอร์เน็ตในชีวิตประจำวันและได้ตระหนักรู้ถึงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และนำไปใช้กับการปรึกษากลุ่มในครั้งที่ 5 เรื่อง การทบทวนผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เป็นการช่วยให้สมาชิกกลุ่มได้ประเมินผลกระทบพฤติกรรมการเล่นอินเทอร์เน็ตที่มีต่อสุขภาพกาย สุขภาพจิต การได้รับประโยชน์และการเสียประโยชน์รวมถึงโทษของการเล่นอินเทอร์เน็ต รวมถึงนำไปใช้กับการปรึกษากลุ่มในครั้งที่ 5 เรื่อง การทบทวนผลกระทบต่อตนเอง ซึ่งช่วยให้สมาชิกกลุ่มได้คิดวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตนเองได้สำเร็จ เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของศุภมาส หวานสนิท (Wansanit, 2016) ศึกษาผลของการปรึกษากลุ่มตามทฤษฎีเน้นทางออกระยะสั้นต่อความสามารถในการแก้ปัญหาของนิสิตมหาวิทยาลัยบูรพา ผลการวิจัยพบว่ามีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการทดลองกับระยะเวลาการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของทรงศรี สารภูษิต (Sarapusit, 2015) ได้ศึกษาการพัฒนาความมั่นคงทางอารมณ์ของวัยรุ่นที่มาจากครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวโดยการปรึกษากลุ่มทฤษฎีเน้นทางออกระยะสั้น ผลการศึกษาพบว่ามีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีทดลองและระยะเวลาการทดลองต่อความมั่นคงทางอารมณ์ของวัยรุ่นที่มาจาก

ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว พบว่ามีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการทดลองกับระยะเวลาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. จากการที่ผู้วิจัยได้ทดลองนำโปรแกรมการปรึกษากลุ่มเชิงจิตวิทยาแบบบูรณาการเชิงทฤษฎีต่อการเสพติดอินเทอร์เน็ตของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมาใช้ในการปรับลดพฤติกรรมการเสพติดอินเทอร์เน็ต พบว่า ถ้ามีการขยายเวลาในการทดลองใช้เพื่อการปรับพฤติกรรมจะทำให้พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ลดลงเรื่อย ๆ ดังนั้นในการนำเทคนิคการควบคุมตนเองมาใช้ควรเพิ่มช่วงเวลาในการฝึกให้นานมากยิ่งขึ้น เพื่อให้นักเรียนสามารถฝึกการควบคุมตนเองให้มากขึ้น ทำให้พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องต่อไป

2. ควรมีการติดตามผลการใช้รูปแบบเทคนิคการควบคุมตนเองในการปรับพฤติกรรมทุก ๆ 1 เดือน เพื่อดูความเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรม และผู้ปกครองควรมีส่วนร่วมในการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนและจูงใจให้นักเรียนอยากเลิกพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ด้วยตนเอง ส่วนแนวทางสำหรับโรงเรียน โรงเรียนควรมีบริการให้คำแนะนำ/ให้คำปรึกษาแก่นักเรียนที่มีปัญหาติดอินเทอร์เน็ต รวมถึงโรงเรียนควรจัดกิจกรรมที่สนุกสนาน เพลิดเพลิน และเหมาะสมให้กับนักเรียนโดยจัดเป็นชมรมต่างๆ ที่มีประโยชน์ต่อนักเรียน เช่น ชมรมดนตรี ชมรมกีฬา ชมรมลีลาศ เป็นต้น เพื่อส่งเสริมและกระตุ้นนักเรียนที่ใช้เวลาว่างในการเล่นอินเทอร์เน็ตหันมาเข้าชมรมที่ตนเองชอบและสนใจแทนแนวทางสำหรับโรงเรียน และข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางสำหรับครอบครัว เนื่องจากครอบครัวมีบทบาทสำคัญอย่างมากต่อพฤติกรรมของนักเรียน เพราะค่อนข้างที่จะอยู่ใกล้ชิดและมีบทบาทสำคัญต่อเด็ก ดังนั้นจึงควรกำหนดบทบาทของผู้ปกครองในการช่วยเหลือนักเรียนระหว่างการเข้ารับโปรแกรมฯ เพื่อให้ผู้ปกครองมีความเข้าใจเกี่ยวกับหาแนวทางลดพฤติกรรมการเสพติดอินเทอร์เน็ตมากขึ้น และมีความเข้าใจถึงกระบวนการในการควบคุมตนเองเพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของนักเรียน นอกจากนั้นผู้ปกครองยังสามารถประยุกต์ใช้กับพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของพฤติกรรมอื่นๆ ของนักเรียนได้อีกด้วย

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เด็กเรียนเกิดการเรียนรู้กระบวนการควบคุมตนเอง และนำกระบวนการที่ได้เรียนรู้ไปใช้ในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเล่นติดอินเทอร์เน็ต โดยนักเรียนจะทำการบันทึกและสังเกตพฤติกรรมด้วยตนเองเป็นประจำทุกวัน แต่ไม่ได้ทำการวัดตัวแปรการควบคุมตนเองอย่างชัดเจนของนักเรียนว่าเกิดขึ้นหรือไม่หลังจากที่ได้ปฏิบัติไปแล้ว เป็นตัวแปรที่น่าสนใจในการทำวิจัยครั้งต่อไป ซึ่งน่าจะมีความสัมพันธ์ต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม หรือสามารถทำนายการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็กได้

2. จากการนำโปรแกรมการปรึกษากลุ่มเชิงจิตวิทยาแบบบูรณาการเชิงทฤษฎีต่อการเสพติดอินเทอร์เน็ตของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมาปฏิบัติใช้จริงพบว่า ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่จะทำให้โปรแกรมดังกล่าวสัมฤทธิ์ผลมากยิ่งขึ้น คือการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ดังนั้นควรนำตัวแปรการสนับสนุนทางสังคมซึ่งก็คือผู้ปกครองเข้ามาศึกษาาร่วมด้วย เนื่องจากการที่ผู้ปกครองได้ให้การช่วยเหลือและสนับสนุนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กในด้านต่างๆ จะมีส่วนช่วยให้พฤติกรรมการเล่นติดอินเทอร์เน็ตของนักเรียนลดลงได้

3. ควรมีการปรับเปลี่ยนแนวคิดการใช้อินเทอร์เน็ตให้เกิดประโยชน์สูงสุด เนื่องจากสถานการณ์ของโลกได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว กลายเป็นยุคแห่งเทคโนโลยีการสื่อสาร ดังนั้นนักวิจัยจึงควรออกแบบโปรแกรมหรือแนวทางที่บูรณาการทั้งศาสตร์ ศิลป์ ชีวิตและเทคโนโลยีเข้าด้วยกัน เพื่อให้เด็กมีความคิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์ สร้างนวัตกรรม ซึ่งจะทำให้เด็กเห็นคุณค่าศักยภาพที่มีอยู่ในตัวเองมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กัญนิภา อยู่สำราญ. (2548). ผลของโปรแกรมการปรับพฤติกรรมการบริโภคอาหารเพื่อป้องกันภาวะน้ำหนักตัวเกินของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ณ โรงเรียนเขตเทศบาลเมืองจังหวัด นครราชสีมา. วิทยานิพนธ์สาขารณศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสุขภาพและการส่งเสริมสุขภาพ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เกศแก้ว สอนดี. (2548). ผลของโปรแกรมสุขภาพโดยประยุกต์แนวคิดการควบคุมตนเองในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการบริโภคอาหารและการออกกำลังกายเพื่อการลดน้ำหนักของนักเรียนที่มีน้ำหนักเกินมาตรฐาน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาสุขภาพ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- ทรงศรี สารภูษิต. (2558). การพัฒนาความมั่นคงทางอารมณ์ของวัยรุ่นที่มาจากครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว โดยการปรึกษากลุ่มทฤษฎีเน้นทางออกระยะสั้น. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการให้คำปรึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ธนิกานต์ มาณะศิรินันท์. (2545). พฤติกรรมการเสพติดอินเทอร์เน็ตและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเสพติดอินเทอร์เน็ตของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิเทศศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปนัดดา ชีระเชื้อ. (2550). ผลของโปรแกรมการควบคุมตนเองต่อพฤติกรรมการดื่มของผู้ติดสุราในโรงพยาบาลวังเหนือ จังหวัดลำปาง. วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต (การพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ประภาพร ชวนปิยะวงศ์. (2549). ความเสี่ยงจากการใช้อินเทอร์เน็ต. วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พัชรี ดวงจันทร์. (2553). ประสิทธิภาพของโปรแกรมการควบคุมตนเองและการรับรู้ความสามารถของตนเอง เพื่อการปรับเปลี่ยนตัวแปรทางจิต ตัวแปรทางพฤติกรรม และตัวแปรทางกายภาพ ในเด็ก นักเรียนที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดโรคเบาหวานชนิดที่ 2 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพมหานคร. ปริญญาานิพนธ์วิทยาศาสตรดุษฎี บัณฑิตสาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- มงคล ศัยยกุล. (2556). รูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ. วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์, 25(9), 79-94.
- รวิกรานต์ นันทเวช. (2550). ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการติดอินเทอร์เน็ตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาโสตทัศนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิกานดา พรสกุลวานิช. (2550). แรงจูงใจและพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตของเยาวชนไทย. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, 27(2), 29-41.
- ศุภมาส หวานสนิท. (2559). ผลของการปรึกษากลุ่มตามทฤษฎีเน้นทางออกระยะสั้นต่อความสามารถในการแก้ปัญหาของนิสิตมหาวิทยาลัยบูรพา. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการปรึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

- Frangos & I. Sotiropoulos. (2012). Problematic internet use among Greek university students: an ordinal logistic regression with risk factors of negative psychological beliefs, pornographic sites, and online games. *Cyber Psychology, Behavior and Social Networking*. vol.14, no. 1-2, pp. 51-58.
- Kanfer, F. H. & Phillips, J. S. (1970). *Learning foundations of behavior theory*. New York: John Wiley & Sons.
- Prochaska, JO & DiClemente. (2010). *Systems of psychotherapy: A transtheoretical analysis*. 7th ed. Belmont, CA: Brooks/Cole-Cengage.
- Thoongkaew, P. (2014). *Internet using behavior of teenagers*. The Asian Conference on Psychology and the Behavioral Sciences 2014 Official Conference Proceedings. Osaka, Japan.
- Watson, D. L. & Tharp, R. G. (1972). *Self-directed behavior: Self-modification for personal adjustment*. California: Brooks/Cole Publishing Company.
- Wilson, G T. & O'Leary, K.D. (1980). *Principals of behavior therapy*. New Jersey: Prentice-Hall.
- Young, K.S. (1998). Internet addiction: The emergence of a new clinical disorder. *Cyber Psychological & Behavior*. (1): 237-244.

Translated Thai References

- Chuanpiyawong, P. (2006). *Risks of internet usage by adolescents in Bangkok Metropolis*. Master's Thesis of Arts Program in Sociology, Graduate School, Chulalongkorn University. [in Thai]
- Duangchan, P. (2010). *Effectiveness of behavioral intervention program applying self-control and self-efficacy for modifying psychological and behavioral variables, and physical variables of overweight school children in Demonstration School, Bangkok*. Doctor's Thesis of Philosophy in Applied Behavioral Science Research, Srinakharinwirot University. [in Thai]

- Makasiranonth, T. (2002). *Internet addiction behavior and factors related to internet addiction*. Master's Thesis of Communication Arts (Journalism), Graduate School, Chulalongkorn University. [in Thai]
- Nantawet, R. (2007). *Factors affecting internet addiction behavior of upper secondary school students in Bangkok Metropolis*. Master's Thesis of Audio-Visual Communications, Chulalongkorn University. [in Thai]
- Pornsakulvanich, V. (2007). Internet motives and use among thai youths. *University of Thai Chamber of Commerce Journal*, 27, 29-41. [in Thai]
- Saiyakul, M. (2014). An integrative group counseling model for developing achievement motivation of Rajabhat University students. *Social Sciences Research and Academic Journal*, (25)9, 79-94. [in Thai]
- Sarapusit, S. (2015). *The development of emotional stability in adolescents from single parent families through solution focused brief group counseling theory*. Master's Thesis of Science (Counseling Psychology), Burapha University. [in Thai]
- Sondee, K. (2005). *The effect of health education program focusing on self control model on eating and exercise behaviors modification for weight reduction among over-weight students in Meung District, Saraburi Province*. Master's Thesis of Health Education and Health Promotion, Graduate School, Khon Kaen University. [in Thai]
- Teetachue, P. (2007). *Effect of the self-control program on drinking behaviors among persons with alcohol dependence at Wangnua Hospital, Lampang Province*. Master's Thesis of Nursing Science (Mental Health and Psychiatric Nursing), Graduate School, Chiang Mai University. [in Thai]
- Wansanit, S. (2016). *The effects of solution focused group counseling on problems solving of undergraduate students, Burapha University*. Master's Thesis of Science (Counseling Psychology), Burapha University. [in Thai]

Yoosomran, K. (2005). *The effect of food consumption health behavior modificative program for overweight prevention of Prathomsuksa 5 students in city municipality schools Nakhorn Ratchasima*. Master's Thesis of Health Education, Srinakharinwirot University. [in Thai]

ผู้เขียน

นางสาวพัชรี ทุ่งแก้ว

สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

เลขที่ 169 ถนนลงหาดบางแสน ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี 20131

โทรศัพท์: 08-6238-8902 อีเมล: patchareethoongkaew@gmail.com

Author

Miss Patcharee Thoongkaew

Counseling Psychology Program, Faculty of Education, Burapha University

169 Longhaad Bangsaen Road, Saensook, Mueang, Chonburi 20131

Tel.: 08-6238-8902 E-mail: patchareethoongkaew@gmail.com

การบูรณาการการปรึกษากลุ่มแบบพลวัตทางจิตกับการสร้างสัมพันธภาพต่อพฤติกรรม
ทางเพศที่เหมาะสมที่เหมาะสมของนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

Psychodynamic-Interpersonal Group counselling on Appropriate Sexual
Behaviors of Upper Secondary School Male Students

อภิเชษฐ จันทนา¹ / สุรินทร์ สุทธิชาติพิทย์² / วรากร ทรัพย์วิระปกรณ์³

Apichet Juntana / Surin Suthithatip / Warakorn Supwirapakorn

^{1,2,3} สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Program In Counseling Psychology, Faculty of Education, Burapha University

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Method Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการบูรณาการการปรึกษากลุ่มแบบพลวัตทางจิตกับการสร้างสัมพันธภาพต่อพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสมของนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ระยะที่ 1 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลจำนวน 70 คน เพื่อเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เพื่อสร้างแบบวัดพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสมของนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ระยะที่ 2 กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจำนวน 28 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 14 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบวัดพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสม และโปรแกรมการบูรณาการการปรึกษากลุ่มแบบพลวัตทางจิตกับการสร้างสัมพันธภาพต่อพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำสองทาง (Two Factor one between and one within subject design) พร้อมทั้งเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการของนิวแมน-คูลส์ (Newman-Keuls method)

ผลการวิจัยพบว่า ปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการทดลองกับระยะเวลาการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่ได้รับการบูรณาการการปรึกษากลุ่มแบบพลวัตทางจิตกับการสร้างสัมพันธภาพต่อพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสมของนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในระยะทดลองไม่แตกต่างจากกลุ่มควบคุม แต่ในระยะติดตาม

ผลสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่ได้รับการบูรณาการการปรึกษากลุ่มแบบพลวัตทางจิตกับการสร้างสัมพันธภาพต่อพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสมในระยะหลังทดลองและระยะติดตามผลสูงกว่าระยะก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: พฤติกรรมทางเพศ, การบูรณาการการปรึกษา, พลวัตทางจิต, การสร้างสัมพันธภาพ

Abstract

This research was a mixed method study. Its purposes were 1) to study appropriate sexual behaviors of upper secondary school male students and 2) to study the results of the integration of psychodynamic-interpersonal group counseling for their appropriate sexual behaviors. The samples were 70 informants with an in-depth interview for the data collection and 28 upper secondary school male students which were equally divided into an experimental group and a control. The research tools were the test on appropriate sexual behaviors and the program of the integration of psychodynamic-interpersonal group counseling for appropriate sexual behaviors. The statistics used to analyze the data were the two-way repeated measure ANOVA (Two-Factor one between and one within-subject design) and the post-hoc multiple comparison tests based on the Newman-Keuls method. The result showed that the interaction between the method and the experimental period was at the statistical significance of .05. The students integrated into the program over the trial session were not different from the control group while the follow-up session was higher than the control one at the statistical significance of .05. Having been integrated into the program, they got higher rate under the posttest and the follow-up sessions than the pre-test interval at the statistical significance of .05.

คำสำคัญ: sexual behaviors, integration counseling, psychodynamic, interpersonal

บทนำ

พฤติกรรมทางเพศที่ไม่เหมาะสมในกลุ่มวัยรุ่นของไทยนั้นเกิดจากในปัจจุบันที่เด็กวัยรุ่นไทยส่วนหนึ่งมองว่าการแสดงออกทางพฤติกรรมทางเพศถือเป็นเรื่องปกติธรรมดา เนื่องจากเด็กเหล่านี้ได้ซึมซับรับวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาจนลืมรักษามโนธรรมนิยมและวัฒนธรรมไทยที่ผู้ใหญ่จะสอนเด็กผู้หญิงไว้ว่าต้องรักษาวลสงวนตัว ภาพสะท้อนจากงานวิจัย การวิเคราะห์หว่าทกรรมละครสะท้อนพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่น ได้แสดงอย่างชัดเจนว่าการที่วัยรุ่นมีเพศสัมพันธ์เสรีมากขึ้นทำให้การมองเห็นคุณค่าตนเองเปลี่ยนไป การมีเพศสัมพันธ์ระหว่างวัยรุ่น ส่งผลให้วัยรุ่นมองกิจกรรมทางเพศเป็นเพียง “การแลกเปลี่ยน” อารมณ์ และวัตถุทางเพศ ยิ่งเมื่อมีบ่อยครั้งขึ้นการเคารพและเห็นคุณค่าตนเองก็จะยิ่งน้อยลง นอกจากนี้ยังพบว่า เด็กวัยรุ่นสมัยนี้มีเพศสัมพันธ์กันโดยที่ยังไม่แต่งงานกันมากขึ้น โดยเห็นเป็นเรื่องธรรมดา ทั้งนี้อาจเพราะรับเอาวัฒนธรรมตะวันตกซึ่งทำให้มีอิสรภาพทางเพศมากขึ้น แต่จากเหตุการณ์ในละครสะท้อนให้เห็นแล้วว่า ผู้หญิงต้องเป็นฝ่ายเสียเปรียบในสถานการณ์ดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นความเสียเปรียบทางด้านร่างกายที่อาจเกิดการตั้งครรภ์ไม่พึงปรารถนา และความเสียเปรียบทางด้านจิตใจอันเกิดจากความกังวลจากผลการกระทำดังกล่าว โดยที่ผู้ชายไม่ได้คำนึงถึงเรื่องนี้เลย นอกจากคิดว่าทำอย่างไรจะได้สาวบริสุทธิ์มาเป็นแฟน โดยที่บางครั้งถ้าได้ไปแล้วก็ยังไม่รู้ว่าจะลงเอยด้วยการแต่งงานหรือไม่ (Juntana, 2014)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางเพศในประเทศไทยที่ผ่านมาเน้นไปที่การสร้างองค์ความรู้ ความเข้าใจถึงสาเหตุแห่งที่มาของพฤติกรรมทางเพศและพฤติกรรมเสี่ยง ผู้วิจัยเห็นว่าองค์ความรู้จากงานวิจัยดังกล่าวมานั้น มาเติมเต็มช่องว่างขององค์ความรู้ที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหาและพัฒนาในเรื่องเพศของสังคมไทย และในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มุ่งเป้าหมายพื้นที่การวิจัยไปที่จังหวัดกำแพงเพชร เนื่องจากจังหวัดกำแพงเพชรกำลังประสบปัญหาการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรของวัยรุ่น มีสถิติอยู่ในสถานการณ์รุนแรงที่สุด มีแม่วัยรุ่นคลอดบุตรสูงสุดอันดับต้นๆ ของประเทศหลายปีติดต่อกัน มีสถิติที่ระบุไว้ที่สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกำแพงเพชรจากรายงานการคลอดของโรงพยาบาลในจังหวัดกำแพงเพชรปี 2558 ได้รายงานสถานการณ์การคลอดของหญิงอายุระหว่าง 15-19 ปี (Bureau of Reproductive Health, 2016) คิดเป็นร้อยละ 45.6 ของประเทศ ซึ่งสถานการณ์มีแนวโน้มสูงขึ้น แม้ว่าจะมีหน่วยงานหลายหน่วยงานในจังหวัด เช่น พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดกำแพงเพชร สำนักงานสาธารณสุข

จังหวัดกำแพงเพชร สถาบันการศึกษา และองค์กรเอกชนอื่นๆ มาช่วยกันแก้ไขปัญหา แต่กลับพบว่าปัญหาที่เกิดขึ้นนี้ก็ยังไม่มีทีท่าว่าจะลดลง และจากการศึกษาของ Krisanapant (2014) และ Polprasert (2011) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรและการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นในจังหวัดกำแพงเพชร และได้เสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ก่อนวัยอันควรไว้ คือ “ต้องอาศัย ความร่วมแรง ร่วมใจ ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน ชุมชน ศาสนา โดยผลักดันอย่างมีส่วนร่วมจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง” โดยการร่วมกันแก้ไขปัญหาในเชิงบูรณาการร่วมกัน (Ratta, 2015) ซึ่งการแก้ปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะนักจิตวิทยาการศึกษา และเป็นบุคลากรทางการศึกษาที่ปฏิบัติงานในพื้นที่จังหวัดกำแพงเพชร ได้มองเห็นว่าจิตวิทยาการศึกษามีเป้าหมายในการช่วยเหลือบุคคลเพื่อให้มีการปรับตัว แก้ไขปัญหาและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางเพศที่ไม่เหมาะสม ให้เป็นพฤติกรรมทางเพศที่ปลอดภัยและเหมาะสม หลีกเลี่ยงภาวะเสี่ยงที่จะก่อให้เกิดผลกระทบต่อตนเองและสังคม ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะนำการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ มาศึกษาว่าการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการนั้นจะสามารถควบคุมและสื่อสารในเรื่องพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสมของนักเรียนชายวัยรุ่นได้จริงหรือไม่ เพื่อเป็นแนวทางในการให้การปรึกษา และป้องกันการเกิดพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของนักเรียนชายวัยรุ่นต่อไป

ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญในเรื่องนี้จึงสนใจที่จะศึกษาและนำกระบวนการบูรณาการการปรึกษากลุ่มแบบพลวัตทางจิตกับการสร้างสัมพันธภาพมาใช้ในการเปลี่ยนแปลงการแสดงออกทางเพศของนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาให้เกิดเป็นรูปธรรมมากขึ้น ผู้วิจัยได้ออกแบบโปรแกรมดังกล่าวเป็นการให้การปรึกษาแบบกลุ่ม เพื่อศึกษาผลของการแสดงออกทางเพศที่เหมาะสม ทั้งนี้เพื่อนำผลการวิจัยในครั้งนี้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการช่วยเหลือนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายให้มีการแสดงออกทางเพศที่เหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาผลของการบูรณาการการปรึกษากลุ่มแบบพลวัตทางจิตกับการสร้างสัมพันธภาพต่อพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสมของนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Method Research) รายละเอียดวิธีดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 3 ระยะดังนี้

ระยะที่ 1 การวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อสร้างแบบวัดพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสมของนักเรียนชายชั้นมัธยม ศึกษาตอนปลาย ผู้วิจัยดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ผู้ให้ข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลหลักสำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพ ที่ใช้ในการสร้างแบบวัดพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสม ใช้เกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 70 คน ประกอบด้วย นักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจำนวน 40 คน นักเรียนหญิงชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจำนวน 20 คน ครูแนะแนวจำนวน 2 คน ครูประจำชั้นจำนวน 6 คน และครูฝ่ายปกครองจำนวน 2 คน เพื่อเก็บข้อมูลวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และนำผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาสังเคราะห์เพื่อสร้างข้อคำถามในแบบวัดพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสม
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบวัดพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสม มีขั้นตอนในการพัฒนาดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 : การสังเคราะห์องค์ประกอบที่ใช้วัดพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสมโดยการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ

1) การสังเคราะห์ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ พัฒนาการทางเพศและปัญหาทางเพศในเด็กและวัยรุ่น พฤติกรรมการแสดงออกทางเพศที่เหมาะสม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมและค่านิยมทางเพศของวัยรุ่น จากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม มาสังเคราะห์เป็นองค์ประกอบของแบบวัดพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสมของนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษา ได้โครงสร้างเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสม

2) ผู้วิจัยได้นำผลการศึกษางานวิจัย เรื่อง วิเคราะห์ว่าทฤษฎีละครสะท้อนพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่นไทย (Juntana, 2014) ซึ่งเป็นงานวิจัยการศึกษาค้นคว้าอิสระของผู้วิจัยเอง และได้รับการตอบรับให้นำเสนอผลงานวิจัยระดับนานาชาติ The Fourth Asian Conference on Psychology and the Behavioral Sciences 2014 ณ ประเทศญี่ปุ่น นำมาประกอบการอ้างอิงร่วมกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อนำข้อมูลมายืนยันในด้านความตรงของเนื้อหา

3) นำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบและอนุญาตให้ใช้

ประกอบด้วยข้อคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสม การพูดคุยสื่อสารเรื่องเพศ พฤติกรรมการแสดงออกทางเพศ และการวางตัวต่อเพศตรงข้าม ของนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

4) เก็บข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 70 คน ประกอบด้วย นักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจำนวน 40 คน นักเรียนหญิงชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจำนวน 20 คน ครูแนะแนวจำนวน 2 คน ครูประจำชั้นจำนวน 6 คน และครูฝ่ายปกครองจำนวน 2 คน เพื่อเก็บข้อมูลวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาสังเคราะห์ร่วมกัน

ขั้นตอนที่ 2 : การสร้างแบบวัดพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสม

นำองค์ประกอบของพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสมที่สังเคราะห์ได้ไปสร้างข้อคำถามกำหนดเนื้อหาที่ถามในแต่ละองค์ประกอบ โดยยึดตามนิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการของแต่ละองค์ประกอบจากการสังเคราะห์โครงสร้างของแบบวัดพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสมที่เหมาะสม

ขั้นตอนที่ 3 : การหาความตรงเชิงพินิจ (Face Validity)

1) เชิญผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ มีประสบการณ์เกี่ยวกับพัฒนาการและพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสมของเยาวชน และมีความรู้และประสบการณ์ทางด้านการสร้างแบบวัดจำนวน 5 ท่าน

2) ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเนื้อหาของข้อคำถามแต่ละข้อว่าสามารถใช้วัดได้ในสิ่งที่ต้องการจะวัดได้ เมื่อผลจากการตัดสินของผู้ทรงคุณวุฒิถูกส่งกลับมาและปรับแก้ไขตามผู้ทรงคุณวุฒิเรียบร้อยแล้ว แบบวัดพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสมฉบับนี้ก็จะ เป็นแบบวัดที่ดีสามารถวัดพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสมได้อย่างดี

3) ผู้วิจัยนำคะแนนที่ได้จากการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item Objective Congruence : IOC) ระหว่างข้อคำถามกับนิยามเชิงปฏิบัติการ ได้ค่า IOC ระหว่าง 0.60 – 1.00 จากนั้นผู้วิจัยได้ทำการปรับปรุงข้อคำถามตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ ได้ข้อคำถามจำนวน 60 ข้อ

4) นำแบบวัดพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสมที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วและตัดข้อที่ไม่ผ่านเกณฑ์ออก 18 ข้อ เหลือข้อคำถามจำนวน 42 ข้อ ไปทดลองใช้ (try-out) กับนักเรียนชายระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งเป็นกลุ่มที่ไม่ได้ใช้ในการศึกษาจริงที่มีความใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 35 คน

5) นำข้อมูลที่ได้จากการทดลองใช้มาวิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนกของข้อคำถามเป็นรายข้อ โดยการวิเคราะห์ค่าระหว่างข้อกับคะแนนรวม (Item-Total Correlation) และค่าความเชื่อมั่น สอดคล้องภายในโดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-Coefficient) ของครอนบัค (Cronbach) ได้ค่า สัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ 0.89

ระยะที่ 2 การวิจัยเชิงปริมาณเพื่อศึกษาผลของการบูรณาการการศึกษากลุ่มแบบพลวัตทาง จิตกับการสร้างสัมพันธภาพต่อพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสมของนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาตอน ปลาย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสมของนักเรียน ชายชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

1.1 ประชากร คือ นักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนทุ่งโพธิ์ ทะเลพิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 125 คน The Secondary Educational Service Area Office 41 (2015)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนทุ่งโพธิ์ ทะเลพิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 ปีการศึกษา 2558 จากนั้นให้ นักเรียนทำแบบวัดพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสม คัดเลือกนักเรียนที่มีคะแนนอยู่ในระดับต่ำกว่า เปรอร์เซ็นไทล์ที่ 25 ได้นักเรียนจำนวน 35 คน โดยส่วนใหญ่เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จึงทำ การเลือกนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มาเป็นกลุ่มตัวอย่างในการทดลอง สอดถามความสมัครใจเข้า ร่วมการทดลอง และสุ่มเข้ากลุ่ม (random assignment) เพื่อให้ได้กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่ม ละ 14 คน โดยกลุ่มทดลองจะได้รับโปรแกรมการบูรณาการการศึกษากลุ่มแบบพลวัตทางจิตกับ การสร้างสัมพันธภาพต่อพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสมของนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ส่วนกลุ่มควบคุมจะใช้วิธีการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมของทางโรงเรียนตามปกติ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

โปรแกรมการบูรณาการการศึกษากลุ่มแบบพลวัตทางจิตกับการสร้างสัมพันธภาพต่อ พฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสมของนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น

3. การสร้างเครื่องมือในการวิจัย

ขั้นตอนการสร้างโปรแกรมการบูรณาการการศึกษากลุ่มแบบพลวัตทางจิตกับการสร้าง สัมพันธภาพ มีรายละเอียดดังนี้

1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบูรณาการการปริกษาพลวัตทางจิตกับการสร้างสัมพันธภาพต่อพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสมของนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยกำหนดเนื้อหาและขั้นตอนการสร้างโปรแกรมการบูรณาการการปริกษาพลวัตทางจิตกับการสร้างสัมพันธภาพให้เหมาะสมกับจุดมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า แล้วนำไปให้อาจารย์ที่ปริกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบ

2) นำโปรแกรมการบูรณาการการปริกษาพลวัตทางจิตกับการสร้างสัมพันธภาพที่ผ่านการตรวจสอบจากอาจารย์ที่ปริกษาวิทยานิพนธ์แล้วไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงพินิจ (Face Validity) เพื่อตรวจสอบและพิจารณาความถูกต้องของข้อความสอดคล้องทั้งในด้านเนื้อหา แนวคิด ทฤษฎี เทคนิค วัตถุประสงค์ วิธีดำเนินการและการประเมินผลการให้การปริกษากลุ่มแบบบูรณาการ จากนั้นปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิแล้วนำไปให้อาจารย์ที่ปริกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบอีกครั้ง ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน

3) ผู้วิจัยนำโปรแกรมการบูรณาการการปริกษาพลวัตทางจิตกับการสร้างสัมพันธภาพที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Tryout) กับนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 10 คน เป็นเวลา 2 สัปดาห์ โดยใช้โปรแกรมครั้งที่ 1-2 เรื่อง การสร้างสัมพันธภาพ โปรแกรมครั้งที่ 3 เรื่อง การฟังเพื่อทราบเรื่องราว และโปรแกรมครั้งที่ 4 เรื่อง การเล่าเรื่องแบบอิสระในการทดลองใช้โปรแกรม เพื่อสังเกตพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสม พร้อมทั้งตรวจสอบความเหมาะสมและพิจารณาความเหมาะสมเกี่ยวกับลำดับขั้นตอน เนื้อหา วิธีการและเวลาที่ใช้ในการทดลองของโปรแกรมการบูรณาการการปริกษาพลวัตทางจิตกับการสร้างสัมพันธภาพ ตลอดจนเพื่อหาข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นระหว่างการทดลอง แล้วนำกลับไปให้อาจารย์ที่ปริกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบอีกครั้ง จากนั้นปรับแก้ไขโปรแกรมก่อนนำไปใช้จริง

4) ผู้วิจัยนำโปรแกรมการบูรณาการการปริกษาพลวัตทางจิตกับการสร้างสัมพันธภาพนำไปทดลองจริงกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มทดลอง จำนวน 14 คน โดยมีการให้การปริกษากลุ่มแบบบูรณาการสัปดาห์ละ 2 ครั้ง ครั้งละ 60 นาที รวมทั้งสิ้น 18 ครั้ง เป็นเวลา 9 สัปดาห์ มีการทดสอบในระยะก่อนการทดลอง สัปดาห์สุดท้ายของการทดลอง และระยะติดตามผล โดยใช้แบบวัดพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสมของนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ส่วนกลุ่มควบคุมไม่ได้รับการให้การปริกษาใดๆ

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ระยะการทดลอง	ก่อน	หลัง		ติดตามผล
สัปดาห์ที่	1	2-10	11-14	15
การดำเนินการทดลอง	การทดสอบ ระยะก่อน การทดลอง	การทดลองสัปดาห์ละ 2 ครั้ง แล้วทำการทดสอบ ในสัปดาห์สุดท้าย	→	ทดสอบในระยะ ติดตามผล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติพื้นฐานค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) ของคะแนนจากแบบวัดพฤติกรรมการแสดงออกทางเพศที่เหมาะสมในระยะก่อนการทดลอง ระยะหลังการทดลอง และระยะติดตามผล
2. วิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำประเภทหนึ่งตัวแปรระหว่างกลุ่มและหนึ่งตัวแปรภายในกลุ่ม (Repeated-measures analysis of variance) : One between-subjects variable and one within-subjects variable) ของ (Howell) 2007: 449-460) และเมื่อพบความแตกต่าง ทำการทดสอบความแตกต่างด้วยวิธีทดสอบรายคู่แบบนิวแมนคูลส์ (Newman-Keuls Procedure)

ผลการวิจัย

ตารางที่ 1

คะแนนพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสมในระย่ก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และติดตามผลของ
กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

กลุ่มทดลอง				กลุ่มควบคุม			
คนที่	ก่อน	หลังทดลอง	ติดตาม	คนที่	ก่อน	หลังทดลอง	ติดตาม
	ทดลอง		ผล		ทดลอง		ผล
1	56	86	151	1	85	109	132
2	84	96	124	2	66	72	74
3	72	77	136	3	91	109	103
4	88	93	113	4	81	83	98
5	61	94	99	5	63	90	71
6	86	89	103	6	87	61	79
7	67	81	102	7	56	89	98
8	84	96	124	8	93	70	83
9	58	89	136	9	119	106	96
10	89	113	120	10	86	114	100
11	89	94	105	11	86	96	62
12	46	86	111	12	73	76	64
13	58	81	120	13	80	78	80
14	64	99	103	14	68	100	94
Mean	71.57	91.00	117.64	Mean	81.00	89.50	88.14
SD	14.80	9.09	15.50	SD	15.68	16.74	18.63

จากตารางที่ 1 พบว่าคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสมในระย่ก่อนการทดลอง
หลังการทดลอง และติดตามผลของกลุ่มทดลองที่ได้รับโปรแกรมการบูรณาการการป้รึกษา
พลวัตทางจิตกับการสร้างสัมพันธ์ภาพต่อพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสมของนักเรียนชายชั้น
มัธยมศึกษาตอนปลาย เป็น 71.57, 91.00 และ 117.64 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเป็น 14.80, 9.09

และ 15.50 ตามลำดับ ส่วนกลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยเป็น 81.00 , 89.50 และ 88.14 โดยมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเป็น 15.68, 16.74 และ 18.63 ตามลำดับ

จากนั้นผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสมเพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสมของกลุ่มตัวอย่างในระยะก่อนการทดลอง ระยะทดลอง และระยะติดตามผลของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นนี้ด้วยสถิติทดสอบ Mauchly's Test ผลปรากฏว่า ค่าความแปรปรวนของผลต่างคะแนนทุกคู่ต้องเท่ากัน (compound symmetry) คือ Mauchly's $W = .854$, Chi-Square (2) = 3.936 ($p = .140$) แสดงว่าข้อมูลที่ใช้ไม่ละเมิดข้อตกลงเกี่ยวกับคุณสมบัติ Sphericity ของการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำที่กำหนด ดังแสดงผลตารางที่ 2

ตารางที่ 2

การตรวจสอบ Mauchly's Test of Sphericity^b

Within					Epsilon ^a		
Subjects	Mauchly's	Approx. Chi-			Greenhouse-	Huynh-	Lower-
Effect	W	Square	df	Sig.	Geisser	Feldt	bound
Interval	.854	3.936	2	.140	.873	.966	.500

เมื่อพบว่าข้อมูลไม่ละเมิดข้อตกลงเบื้องต้นของการใช้สถิติ ผู้วิจัยจึงทำการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำประเภทหนึ่งตัวแปรระหว่างกลุ่มและหนึ่งตัวแปรภายในกลุ่ม (Repeated Measures Designs: One Between Subjects Variable and One Within- Subjects Variable) แสดงผลในตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3

ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสมระหว่างวิธีการทดลองกับระยะเวลาการทดลอง

<i>Source of Variation</i>	<i>SS</i>	<i>df</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Between subjects	9950.95	27	1426.73		
Group (G)	1085.76	1	1085.76	3.184	.086
SS w/ in group	8865.19	26	340.97		
Within subjects	25098.00	56	7965.02		
Interval (I)	9919.31	2	4959.65	27.05*	.000
I x G	5644.02	2	2822.01	15.39*	.000
I x SS w/ in group	9534.67	52	183.36		

* $p < .05$

จากตารางที่ 3 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการทดลองและระยะเวลาของการทดลอง พบว่ามีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการทดลองและระยะเวลาของการทดลองและผลหลักของวิธีการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนผลหลักของระยะเวลาของการทดลอง พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นั่นคือวิธีการทดลองและระยะเวลาส่งผลร่วมกันต่อพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสมของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

ตารางที่ 4

ผลการวิเคราะห์ผลย่อยของวิธีการทดลองในระยะก่อนทดลอง ระยะหลังทดลอง และระยะติดตามผล

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p
ก่อนการทดลอง					
Between groups	622.286	1	622.286	2.638	.108
Error	18399.86	78	235.89		
หลังการทดลอง					
Between groups	15.750	1	15.750	0.067	.771
Error	18399.86	78	235.89		
ติดตามผล					
Between groups	6091.750	1	6091.750	25.824*	.000
Error	18399.86	78	235.89		

* $p < .05$

จากตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์การทดสอบผลย่อยของวิธีการทดลอง ต่อคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสมของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมดังนี้ ในระยะก่อนการทดลอง และระยะหลังทดลอง กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นั่นคือ ในระยะก่อนการทดลอง และระยะหลังทดลอง กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสมไม่แตกต่างกัน ขณะที่ในระยะติดตามผล กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นั่นคือ ในระยะติดตามผล กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสมสูงกว่ากลุ่มควบคุม

ตารางที่ 5

ผลการทดสอบย่อยของระยะเวลา ในกลุ่มทดลอง

Source of Variation	df	SS	MS	F	p
Between subjects	13	2321.452	178.573		
Interval	2	14979.476	7489.738	41.194*	.000
Error	26	4727.190	181.815		

*p<.05

จากตารางที่ 5 ผลการทดสอบย่อยของระยะเวลาในการทดลองของกลุ่มทดลอง พบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสมที่เหมาะสมในระยะก่อนการทดลอง ระยะหลังการทดลอง และระยะติดตามผลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพบความแตกต่างในการทดสอบย่อย จึงทำการทดสอบภายหลัง (Post-hoc) ซึ่งในครั้งนี้ผู้วิจัย ได้เลือกวิธีการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีแบบ Newman – Keuls Method โดยแสดงผลตามตารางที่ 6

ตารางที่ 6

ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสมของกลุ่มทดลอง ในระยะก่อนทดลอง ระยะหลังทดลอง และระยะติดตามผลเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ ด้วยวิธีแบบ Newman – Keuls Method Wongnam (1995)

$\bar{X}$	ระยะติดตามผล	ระยะหลังทดลอง	ระยะก่อนทดลอง
	34.70	36.30	75.10
34.70	-	1.60	40.40*
36.30		-	38.80*
75.10			-
r		2	3
q.95(r, 18)		2.97	3.61
q.95 (r, 18) $\sqrt{(MS_{error}/n)}$		4.01	4.87

*p < .05

จากตารางที่ 6 พบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 2 คู่ คือ คะแนนเฉลี่ยระยะหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่.05 และคะแนนเฉลี่ยระยะติดตามผลสูงกว่าระยะก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่.05 และคะแนนเฉลี่ยระยะติดตามผลและระยะหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05

จากข้อมูลแสดงให้เห็นว่าคะแนนเฉลี่ยของพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสมของกลุ่มทดลองที่ได้รับการปรึกษากลุ่ม ในระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผล สูงกว่าระยะก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปผล

1. มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการทดลองกับระยะเวลาของการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. นักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนจากแบบวัดพฤติกรรมภายหลังเข้าร่วมการปรึกษากลุ่มสูงกว่ากลุ่มควบคุม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 2 ที่กล่าวว่านักเรียนที่ได้รับโปรแกรมการบูรณาการการปรึกษากลุ่มแบบพลวัตทางจิตกับการสร้างสัมพันธภาพต่อพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสม ของนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มีคะแนนพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสม ในระยะหลังการทดลองแตกต่างจากนักเรียนกลุ่มควบคุม

3. นักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนจากแบบวัดพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสมในระยะติดตามผล สูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 3 ที่กล่าวว่า นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมการบูรณาการการปรึกษากลุ่มแบบพลวัตทางจิตกับการสร้างสัมพันธภาพต่อพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสม ของนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มีคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสมในระยะติดตามผลแตกต่างจากนักเรียนกลุ่มควบคุม

4. นักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนจากแบบวัดพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสมภายหลังเข้าร่วมการปรึกษากลุ่มสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 4 ที่กล่าวว่า นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมการบูรณาการการปรึกษากลุ่มแบบพลวัตทางจิตกับการสร้างสัมพันธภาพต่อพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสม ของนักเรียนชายชั้น

มัธยมศึกษาตอนปลาย มีคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสม ในระยะหลังการทดลองสูงกว่าระยะก่อนการทดลอง

5. นักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนจากแบบวัดพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสมในระยะติดตามผลสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 5 ที่กล่าวว่า นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมการบูรณาการการศึกษากลุ่มแบบพลวัตทางจิตกับการสร้างสัมพันธภาพต่อพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสม ของนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มีคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสม ในระยะติดตามผลสูงกว่าระยะก่อนการทดลอง

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. จากผลการวิจัย พบว่า การบูรณาการการศึกษากลุ่มแบบพลวัตทางจิตกับการสร้างสัมพันธภาพต่อพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสมของนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นนวัตกรรมการศึกษาที่สามารถปรับพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสม และพัฒนาพฤติกรรมการแสดงออกทางเพศที่เหมาะสมให้กับนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายได้ จึงมีประโยชน์ต่อผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน ได้แก่ ครูแนะแนว ครูที่ปรึกษา ครูฝ่ายปกครอง หรือตลอดจนผู้ที่สนใจสามารถนำโปรแกรมการบูรณาการการศึกษากลุ่มแบบพลวัตทางจิตกับการสร้างสัมพันธภาพต่อพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสมของนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละสถานศึกษาได้

2. การบูรณาการการศึกษากลุ่มแบบพลวัตทางจิตกับการสร้างสัมพันธภาพต่อพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสมของนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจากงานวิจัยนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการแก้ไขพฤติกรรมของเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่ถูกดำเนินคดีฐานความผิดเกี่ยวกับเพศ เพื่อเป็นการป้องกันมิให้เยาวชนกลุ่มนี้กลับมากระทำผิดซ้ำอีก

เอกสารอ้างอิง

- คมเพชร นัตรศุกกุล. (2530). *ทฤษฎีการให้คำปรึกษา*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ทัศน จารุศักดิ์ศรี. (2559). *การพัฒนาสมรรถนะแห่งตนโดยใช้การปรึกษากลุ่มตามทฤษฎีโปรแกรมประสาทสัมผัส*. ปรินญานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิตสาขาจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ธันตภณ ตะพังพินิจการ. (2550). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ของนักเรียนวัยรุ่นชายในอำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี*. หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาชุมชน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วัชรลักษณ์ ไคนบุตร. (2553). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการแสดงออกทางเพศที่เหมาะสมของนักเรียนหญิงในโรงเรียนสตรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี เขต 1 จังหวัดอุดรธานี*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (แขนงวิชาการแนะแนว) สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สัจจา ทาโต. (2550). *การมีเพศสัมพันธ์ก่อนเวลาอันควรของวัยรุ่นไทย*. วารสารพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. 1(2): 19-28.
- สุชาติ รัตนา. (2558). *การพัฒนารูปแบบการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรของวัยรุ่นในจังหวัดกำแพงเพชร*. ปรินญานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิตสาขาวิชายุทธศาสตร์การบริหารและการพัฒนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- สุมาลี สวรสอาด. (2550). *ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับความพร้อมในการมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในกรุงเทพมหานคร*. ปรินญานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อนงค์ วิเศษสุวรรณ. (2554). *การปรึกษากลุ่ม พิมพ์ครั้งที่ 3*. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- Chiao C, Yi CC. (2011). Adolescent premarital sex and health outcomes among Taiwanese youth: Perception of best friends' sexual behavior and the contextual effect. *AIDS Care*. 23(9), 1083–1092.
- Corey, G. (2004). *Theory and practice of group counseling* (6 th ed.) CA: Thomson Brooks/Cole.

Howell, D.C. (2007). *Statistical methods for psychology* (6th ed.). Belmont, CA:

Thomson Wadsworth.

Jeff E. Brooks-Harris. (2008) . *Integrative Multitheoretical Psychotherapy*. Lahaska Press. U.S.A: New York.

Juntana, A. (2014). *The discourse analysis of social reflection Drama of sexual behavior of teenagers*. The Asian Conference on Psychology and the Behavioral Sciences 2014 Official Conference Proceedings. Osaka, Japan.

Zhang HM, Liu BH, Zhang GZ et al. (2007). Prevalence and correlates of sexual behaviors among university students: A study in HEFEL, China. *EUR J Contracept Report Health Care*. 12(2): 138-147.

Translated Thai References

Chatsupaku, K. (1987). *Theory of counseling*. Bangkok: Srinakharinwirot University. [in Thai]

Jarusaksri, T. (2016). *The development of self mastery through Neuro-Linguistic programming group counseling*. Doctor's Thesis of Philosophy (Counseling Psychology), Burapha University. [in Thai]

Khaiboot, W. (2010). *Factors affecting appropriate sexual expression behaviors of female students at girls schools under the Office of UdonThani Educational Service Area 1 in Udon Thani Province*. Master' Thesis of Education (Guidance), Sukhothai Thammathirat Open University. [In Thai]

Thato, S. (2007). Premarital sexual behavior among Thai adolescents. *Journal of Nursing*, Naresuan University. 1(2) : 19-28. [in Thai]

Taphangphinijkarn, T. (2007). *Factors effecting risked sexual behavior among male adolescence students in Amphoe Sai Yok Changwat Kanchanaburi*. Master' Thesis of Arts (Community Psychology), Silpakorn University. [in Thai]

- Ratta, S. (2015). *The model development of prevention and solution in premature pregnancy of teenagers in Kamphaengphet Province*. Doctor's Thesis of Philosophy (Administration and Development Strategy), Kamphaeng Phet Rajabhat University. [in Thai]
- Suaysaar, S. (2007). *Psychosocial factors related to sex risk behavior among junior high school students in Bangkok*. Master's Thesis of Science (Applied Behavioral Science Research). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. [in Thai]
- Wisessuwan, A. (2011). *Group Counseling* (3rd ed.), Chonburi : Burapha University. [in Thai]

ผู้เขียน

นายอภิเชษฐ จันทนา

สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

เลขที่ 169 ถนนลงหาดบางแสน ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี 20131

โทรศัพท์ : 083-3264356 อีเมล : Chet_juntana@hotmail.com

Author

Mr. Apichet Juntana

Counseling Psychology Program, Faculty of Education, Burapha University

169 Longhaad Bangsaen Road, Saensook, Mueang, Chonburi 20131

Tel. 083-3264356 E-mail : Chet_juntana@hotmail.com

รูปแบบการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

An Internal Model of Schools under the Regional Office of Primary

Education in Northeastern Region Thailand

สุภัทพร เรือไ้ปะ¹ / ศักดิ์ชัย ภูเจริญ² / สุภาพ ฟูรุ่งเรือง³

Suphakkhapon Ruepo / Sakchai Phucharoen / Suphap phoorungrueng

¹ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

Program in Educational Administration, Graduate School, Nakhon Ratchasima Rajabhat University

²⁻³ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

Graduate School, Nakhon Ratchasima Rajabhat University

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการนิเทศภายในสถานศึกษา เพื่อสร้างรูปแบบการนิเทศภายในสถานศึกษา และประเมินรูปแบบการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การวิจัยมี 3 ขั้นตอน คือ 1 การศึกษาองค์ประกอบของการนิเทศภายในสถานศึกษา 2 การสร้างรูปแบบการนิเทศภายในสถานศึกษา 3 การประเมินรูปแบบของการนิเทศภายในสถานศึกษา เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง แบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าสถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) การนิเทศภายในสถานศึกษา มี 8 องค์ประกอบ 75 ตัวบ่งชี้ คือ การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการนิเทศ มี 5 ตัวบ่งชี้ การวางแผนนิเทศ มี 10 ตัวบ่งชี้ การใช้สื่อ เทคโนโลยี เครื่องมือการนิเทศ มี 10 ตัวบ่งชี้ การปฏิบัติการนิเทศ มี 10 ตัวบ่งชี้ การเสริมสร้างขวัญ และกำลังใจ มี 8 ตัวบ่งชี้ การประเมินและก็นำผลการนิเทศไปใช้ มี 12 ตัว

บ่งชี้ การรายงานผลการนิเทศ มี 10 ตัวบ่งชี้ การเผยแพร่และขยายผลการนิเทศ มี 10 ตัวบ่งชี้

2) รูปแบบการนิเทศภายในสถานศึกษา มี 6 องค์ประกอบ คือ วัตถุประสงค์ หลักการ กลไก การดำเนินการ กระบวนการนิเทศ การประเมินผล และเงื่อนไขความสำเร็จ ผลการประเมิน ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด และ มีค่ามากกว่าเกณฑ์ 3.5 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 แสดงว่า รูปแบบมีความเหมาะสม ในการนำไปใช้

คำสำคัญ : รูปแบบ, การนิเทศภายในสถานศึกษา

Abstract

The aims of the study were to create a model of internal supervision and evaluate the supervision model within the school under the Office of the Primary Education Service Area in the Northeastern region, Thailand. They were studied under the components of internal supervision. Three stages of this study were: 1) the supervision structure internal factors, 2) the model of internal supervision, and 3) the evaluation of the model of school supervision. The research methods of data collection were unstructured interviews, Evaluation form in finding the appropriability, possibility and practicality. Data were analyzed by using percentage, mean, standard deviation and content analysis. The research results were as follows : ONE) Within 8 components of internal supervision, there were 75 indicators, including 5 indicators for supervisory planning, 10 indicators of media and technology, 10 indicators of supervisory tools, 10 indicators of supervisory performance, 10 indicators of empowerment, 8 indicators for encouragement, 12 indicators for evaluation and assessment, 10 indicators for reporting the results of supervision, and 10 indicators for dissemination, publishing and extended supervision. TWO) The model of internal supervision consisted of 6 elements, which were

objectives, principles, mechanisms, supervision process, evaluation, and success evaluation's conditions of the possible and practical model was found to be at the highest level and significantly higher than the criterion 3.5 at the .05 level.

Keywords: model, supervisory tools, internal supervision

บทนำ

การจัดการศึกษามีความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพของคน ที่ส่งผลทำให้สังคมและประเทศชาติสามารถพัฒนาทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก จึงจำเป็นต้องกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เหมาะสม ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่12(พ.ศ.2560-2564) ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพ ทุนมนุษย์ พัฒนาคอนทุกช่วงวัย เพื่อให้คนไทยเป็นคนดี คนเก่ง มีระเบียบวินัยและมีคุณภาพชีวิตที่ดี การมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพคน โดยการยกระดับคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่21 (Office of the National Economics and Social Development Board, 2016 : 63) และมาตรฐาน ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขทุกฉบับ มาตรา 6 บัญญัติว่าการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจสติปัญญา ความรู้และคุณธรรมมีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (Ministry of Education, 2000 : 10) การจัดการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการที่ผ่านมา พบว่า มีปัญหาที่ต้องปรับปรุงและพัฒนาทั้งทางด้านการส่งเสริมโอกาสทางการศึกษาแก่ประชาชนด้านคุณภาพทางการศึกษา โดยเฉพาะระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ยังมีขีดความสามารถในการแข่งขันระดับประเทศที่ยังอยู่ในระดับต่ำ ตลอดจนสภาพการบริหารและจัดการศึกษาที่ยังต้องเพิ่มเติมในด้านประสิทธิภาพ (Ministry of Education, 2011 : 1) ซึ่งสอดคล้องกับ ศ.ดร.ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์ ผู้อำนวยการสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ได้เปิดเผยผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบ 3 (พ.ศ.2554-2558) โดยวิเคราะห์ตามภูมิภาคพบว่า สถานศึกษาที่

ไม่ได้การรับรองมาตรฐาน ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รองลงมา ได้แก่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้ ซึ่งการประเมินครั้งนี้ สถานศึกษาที่ไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานส่วนใหญ่เป็นสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา (Pornrungsrot, 2016) ซึ่งปัญหาต่างๆ เหล่านี้ได้รับการผลักดันให้อยู่ในอันดับต้นๆ ของการพัฒนาคุณภาพการศึกษา จนก่อให้เกิดการผลักดันให้มีหน่วยงานหรือกลไกเกี่ยวกับการรับรองคุณภาพมาตรฐานทางการศึกษาทั้งทางประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและประกันคุณภาพภายนอก จึงส่งผลให้การนิเทศภายในสถานศึกษาเป็นตัวช่วยควบคุมคุณภาพทางการศึกษาและมาตรฐานทางการศึกษาทางหนึ่ง (Office of the Education Council, 2010 : 5- 40) สำหรับการพัฒนาคุณภาพการศึกษามีหลากหลายวิธี แต่วิธีการหนึ่งที่สถานศึกษาต่าง ๆ สามารถดำเนินงานกันได้ คือ การนิเทศภายในสถานศึกษา ดังนั้น การนิเทศภายในสถานศึกษาจึงมีความสำคัญและความจำเป็นต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรทุกฝ่ายในสถานศึกษาจะต้องร่วมมือร่วมใจกันพัฒนางานทุกด้าน (Jiradechaku, 2007 : 2) ดังนั้นการนิเทศภายในสถานศึกษา มีความสำคัญในการบริหารการศึกษา เพราะเป็นวิธีการที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้สูงขึ้น เป็นยุทธวิธีสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างมีคุณภาพ (Laoreandee, 2013 : 27-28) สอดคล้องกับ Glickman, Gordon & Ross Gordon, 2007 : 138-145) ซึ่งได้กล่าวว่า กระบวนการนิเทศสถานศึกษา ทำให้การสอนของครูมีคุณภาพและประสิทธิภาพสูงขึ้น

สำหรับการจัดการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้ง 61 เขตพื้นที่การศึกษา จำนวนสถานศึกษาในสังกัด 12,491 แห่ง ผลการจัดการศึกษาที่ผ่านมา พบว่า การประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาได้สรุปผลการประเมินคุณภาพภายนอก รอบสาม (พ.ศ.2554-2558) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีสถานศึกษาที่เข้ารับการประเมินภายนอก รอบสาม จำนวน 4,094 แห่ง มีสถานศึกษาที่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานหรือไม่ผ่านการประเมินภายนอก รอบสาม จำนวน 188 แห่ง คิดเป็น ร้อยละ 4.59 (Office of Nation Education Standards and Quality Assessment, 2559) โดยกล่าวสรุปข้อเสนอแนะที่สอดคล้องกัน คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ควร

ดำเนินการนิเทศภายในสถานศึกษาเป็นระบบ มีรูปแบบชัดเจนอย่างต่อเนื่อง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรส่งเสริมให้มีการนิเทศภายในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง ควรส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความรู้ความสามารถในการนิเทศ เพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา และข้อเสนอแนะ ในรายงานผลการประเมินคุณภาพภายในตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นแนวเดียวกัน คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการนิเทศติดตามการจัดการศึกษาภายในโรงเรียน นอกจากนี้ปีการศึกษา 2558 ผลการสอบ O-NET ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยภาพรวมต่ำกว่าค่าเฉลี่ย ระดับชาติ ร้อยละ 2.51 กล่าวคือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 42.47 ในขณะที่ค่าเฉลี่ยระดับชาติ เท่ากับ ร้อยละ 44.98 ถ้าเปรียบเทียบกับระดับภูมิภาค ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าภูมิภาคอื่นๆ (National Institute of Educational Testing Service, 2016) ซึ่งปัญหาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือดังกล่าวมีหลายวิธี แต่วิธีที่สถานศึกษาต่าง ๆ สามารถดำเนินการได้ คือ การนิเทศภายในสถานศึกษา สอดคล้องกับ Ritjaroon (2009: 7-10) ที่พบว่า การนิเทศภายในสถานศึกษาเป็นการทำงานของผู้บริหารสถานศึกษา หรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย ในการพัฒนาคุณภาพการทำงานของครูและบุคลากรภายในสถานศึกษา เพื่อให้ นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น แต่ปัญหาการจัดการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า มีหลากหลายปัญหา ประกอบด้วย ขาดการนิเทศติดตาม และประเมินผลการพัฒนา รวมทั้งสภาพปัญหาการส่งเสริมสนับสนุน และความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งจากการศึกษาสภาพปัญหายังพบอีกว่า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาไม่สามารถสนับสนุนการนิเทศการเรียนการสอนได้อย่างเต็มที่ และงานการนิเทศการศึกษามีความสำคัญน้อยลง ส่งผลให้เกิดสภาพปัญหาของการนิเทศ ได้แก่ บุคลากรขาดความรู้ความเข้าใจทักษะการนิเทศ ผู้บริหารไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการนิเทศ ครูมีทัศนคติทางลบต่อการนิเทศ ขาดการเตรียมความพร้อม ไม่ได้ศึกษาความต้องการจำเป็นไม่ดำเนินการตามแผนงาน ขาดการประเมินผลและนำผลการนิเทศการศึกษาไปใช้ประโยชน์ (Auewong, 2012 : 40) นอกจากนี้ Glanz, Shulman and

Sullivan (2007: 22-23) พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาบางคนไม่มีเวลาทำหน้าที่นิเทศอย่างสม่ำเสมอ การนิเทศภายในสถานศึกษาดำเนินการเพียงพิธีการเท่านั้น บุคลากรที่มีความเกี่ยวข้องข้องขาดการร่วมมือกันในการนิเทศ และมีลักษณะเป็นการนิเทศมากกว่าการช่วยพัฒนา

ดังนั้น ผู้วิจัยซึ่งเป็นศึกษานิเทศก์สนใจศึกษา รูปแบบการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อนำไปเป็นแนวทาง ในการพัฒนาการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อสร้างรูปแบบของการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
3. เพื่อประเมินรูปแบบของการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยใช้การวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยแบ่งการวิจัยเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบของการนิเทศภายในสถานศึกษา โดยวิจัย 3 ขั้นตอน ดังนี้ คือ 1) ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) สัมภาษณ์เชิงลึก(In-depth Interview) ผู้ทรงคุณวุฒิระดับวิทยฐานะเชี่ยวชาญ ประกอบด้วยนักวิชาการ ศึกษานิเทศก์ และผู้บริหารระดับ

ปฏิบัติการ จำนวน 5 คน 3) การประเมินเพื่อยืนยันองค์ประกอบนิเทศภายใน โดยศึกษานิเทศก์ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดละ 1 คน จำนวน 20 จังหวัด

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างรูปแบบการนิเทศภายในสถานศึกษา ผู้วิจัยดำเนินการร่างรูปแบบโดยนำหลักการแนวคิด และทฤษฎีการสร้างรูปแบบและนำผลที่ได้จากการศึกษาเกี่ยวกับการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มาเป็นองค์ประกอบของรูปแบบ และดำเนินการตรวจสอบความเหมาะสมของร่างรูปแบบโดยอาจารย์ที่ปรึกษา

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการนิเทศภายในสถานศึกษา จากผู้ประเมินจำนวน 2 กลุ่ม โดยใช้วิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) คือ 1) ผู้ทรงคุณวุฒิระดับเชี่ยวชาญ ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านรูปแบบด้านการบริหาร ด้านการนิเทศ จำนวน 11 คน โดยใช้วิธีการสัมมนาอิงผู้ทรงคุณวุฒิ (Connoisseurship) 2) ผู้บริหารสถานศึกษา ระดับปฏิบัติการที่มีผลงานเชิงประจักษ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 30 คน โดยใช้แบบประเมินรูปแบบ

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยออกเป็น 2 ตอน ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. องค์ประกอบของการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า องค์ประกอบการนิเทศภายในสถานศึกษา มีจำนวน 8 องค์ประกอบ และตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบการนิเทศภายในสถานศึกษา มีจำนวน 80 ข้อ ประกอบด้วย 1) การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการนิเทศ ตัวบ่งชี้ จำนวน 5 ข้อ 2) การวางแผนการนิเทศ ตัวบ่งชี้ จำนวน 10 ข้อ 3) การใช้สื่อเทคโนโลยี เครื่องมือการนิเทศ จำนวน ตัวบ่งชี้ 10 ข้อ 4) การปฏิบัติการนิเทศ ตัวบ่งชี้ จำนวน 15 ข้อ 5) การเสริมสร้างขวัญและกำลังใจการนิเทศ ตัวบ่งชี้ จำนวน 8 ข้อ 6) การประเมินและการนำผลการนิเทศไปใช้ ตัวบ่งชี้ จำนวน 12 ข้อ

7) การรายงานผลการนิเทศ ตัวบ่งชี้ จำนวน 10 ข้อ 8) การเผยแพร่และขยายผลการนิเทศ ตัวบ่งชี้ จำนวน 10 ข้อ

2. รูปแบบของการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า การสร้างรูปแบบของการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ฉบับร่าง) มีโครงสร้าง รูปแบบมีองค์ประกอบหลัก จำนวน 6 องค์ประกอบ ประกอบด้วย 1) วัตถุประสงค์ 2) หลักการ 3) กลไกการดำเนินการ 4) วิธีดำเนินการ มีองค์ประกอบย่อย จำนวน 8 องค์ประกอบ ได้แก่ การศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการนิเทศ การวางแผนการนิเทศ การใช้สื่อ เทคโนโลยี เครื่องมือการนิเทศ การปฏิบัติการนิเทศ การเสริมสร้างขวัญและกำลังใจการนิเทศ การประเมิน และการนำผลการนิเทศไปใช้ การรายงานผลการนิเทศ การเผยแพร่และขยายผลการนิเทศ 5) การประเมินผลรูปแบบ 6) เงื่อนไขความสำเร็จ

3. ผลการประเมินรูปแบบของการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า

3.1 ผลการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิระดับเชี่ยวชาญ จำนวน 11 ท่าน โดยใช้วิธีการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) พบว่า รูปแบบการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในภาพรวมมีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้ ส่วนของโครงสร้าง องค์ประกอบคำอธิบาย รูปแบบในองค์ประกอบของรูปแบบมี 6 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) กลไก การดำเนินการ 4) กระบวนการนิเทศภายใน 5) การประเมินผลรูปแบบ และ 6) เงื่อนไขความสำเร็จ ส่วน องค์ประกอบหลักที่ 2 หลักการ เปลี่ยนเป็น จำนวน 5 ข้อ ปรับเปลี่ยนให้มีความกระชับและ สอดคล้อง องค์ประกอบหลักที่ 4 กระบวนการนิเทศภายใน มีองค์ประกอบย่อย จำนวน 75 ตัวบ่งชี้ โดยมีการปรับเปลี่ยนองค์ประกอบย่อยที่ 4 การปฏิบัติการนิเทศ เปลี่ยนเป็น จำนวน 10 ตัวบ่งชี้ และมี ข้อเสนอแนะในการปรับเปลี่ยนข้อความในบางตัวบ่งชี้ให้มีความชัดเจน กระชับ และได้ใจความ ชัดเจนและชัดเจน นอกจากนี้ในองค์ประกอบที่ 4 กระบวนการนิเทศภายใน ตามแนวทฤษฎีระบบ

(System Theory) ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ปัจจัยนำเข้า(Input) ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ 15 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการนิเทศ จำนวน 5 ตัวบ่งชี้ 2) การใช้สื่อ เทคโนโลยี เครื่องมือการนิเทศ จำนวน 10 ตัวบ่งชี้ ส่วนที่ 2 กระบวนการ (Process) ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ 60 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) การวางแผนการนิเทศ จำนวน 10 ตัวบ่งชี้ 2) การใช้สื่อ เทคโนโลยี เครื่องมือการนิเทศ จำนวน 10 ตัวบ่งชี้ 2) การปฏิบัติการนิเทศ จำนวน 10 ตัวบ่งชี้ 3) การเสริมสร้างขวัญและกำลังใจการนิเทศ จำนวน 8 ตัวบ่งชี้ 4) การประเมินและการนำผลการนิเทศไปใช้ จำนวน 12 ตัวบ่งชี้ 5) การรายงานผลการนิเทศ จำนวน 10 ตัวบ่งชี้ 6) การเผยแพร่และขยายผลการนิเทศ จำนวน 10 ตัวบ่งชี้ ส่งผลให้ส่วนที่ 3 ผลผลิต (Product) การนิเทศภายใน สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีคุณภาพ

3.2 ผลการประเมินโดยผู้บริหารระดับปฏิบัติการ พบว่า ผู้บริหารระดับปฏิบัติการ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้จริง ของรูปแบบการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ส่วนของโครงสร้าง องค์ประกอบคำอธิบายรูปแบบในองค์ประกอบของ รูปแบบมี 6 องค์ประกอบ ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) กลไกการดำเนินการ 4) กระบวนการนิเทศภายใน 5) การประเมินผล และ 6) เงื่อนไขความสำเร็จ การประเมินรูปแบบ การนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ โดยรวม มีค่าเฉลี่ย สูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ อยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ พบว่า มีค่ามากกว่า เกณฑ์ที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 แสดงว่า รูปแบบมีความเหมาะสมในการนำไปใช้

อภิปรายผล

รูปแบบการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. องค์ประกอบของการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากผลการวิจัย พบว่า องค์ประกอบการนิเทศภายใน สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ครอบคลุม องค์ประกอบหลัก 8 องค์ประกอบ คือ 1) การศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการนิเทศ 2) การวางแผนการนิเทศ 3) การใช้สื่อ เทคโนโลยี เครื่องมือการนิเทศ 4) การปฏิบัติการนิเทศ 5) การเสริมสร้างขวัญและกำลังใจการนิเทศ 6) การประเมินและการนำผลการนิเทศไปใช้ 7) รายงานผลการนิเทศ 8) การเผยแพร่และขยายผลการนิเทศ ซึ่งองค์ประกอบหลักทั้ง 8 องค์ประกอบ นั้น มีความ สอดคล้องกับแนวคิดของ Glickman (1990 : 281) สอดคล้องกับแนวคิดของ Goldhammaer, Anderson & krajewski (1993 : 126-127) สอดคล้องกับแนวคิดของ Glatthorn (1997 : 2) Uttharanan (1987: 84-88) สอดคล้องกับแนวคิดของ Office of the National Primary Education Commission (1991: 8-11) นอกจากนี้ สอดคล้องกับแนวคิดของ Office of the National Primary Education Commission (1999: 37) บางข้อที่กล่าวว่า กระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษา ประถมศึกษา มี 5 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ 2) การวางแผน และกำหนดทางเลือก 3) การสร้างสื่อ เครื่องมือและการพัฒนา วิธีการ 4) การปฏิบัติการนิเทศ 5) การ ประเมินผล และรายงานผล นอกจากนี้ นักวิชาการด้านหลักการนิเทศ ศึกษา นิเทศก์ที่มีความ เชี่ยวชาญด้านการนิเทศการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาปฏิบัติการ ระดับเชี่ยวชาญ ได้แสดงความ คิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับองค์ประกอบการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2. รูปแบบการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ฉบับร่าง) ประกอบด้วย องค์ประกอบหลัก 6 องค์ประกอบ คือ 1) วัตถุประสงค์ 2) หลักการ 3) กลไกการดำเนินการ 4) วิธีดำเนินการ 5) การประเมินผลรูปแบบ 6) เงื่อนไขความสำเร็จ สอดคล้องกับแนวคิดของ Assawapoom (201 : 71) ได้กล่าวว่า สารของ รูปแบบที่ใช้เป็นแนวทางการดำเนินงาน มีองค์ประกอบ คือ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ ทฤษฎี

พื้นฐานและหลักการของรูปแบบ ระบบงานและกลไกของรูปแบบ วิธีการดำเนินงานของรูปแบบ แนวการประเมินรูปแบบ คำอธิบายประกอบรูปแบบ ระบุเงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้ และ สอดคล้องกับแนวคิดของRuncharoen (2007: 90) ได้กล่าวว่า องค์ประกอบของรูปแบบที่สำคัญ คือ 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) ระบบและกลไกของรูปแบบ 4) วิธีการดำเนินงานของรูปแบบ 5) แนวทางการประเมินผลรูปแบบ และ 6) เงื่อนไขของรูปแบบ สรุปได้ว่า รูปแบบได้พัฒนามาจากแนวคิด ทฤษฎี สรุปรวมเป็นองค์ประกอบเสนอผู้เชี่ยวชาญให้ข้อเสนอแนะ มีการประเมินตรวจสอบความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ขององค์ประกอบ รูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Joint Committee on Standards for Educational Evaluation (Maduas, Scriven & Stufflebeam, 1983: 399-402) ได้เสนอหลักการประเมินบรรทัดฐาน ของกิจกรรมการตรวจรูปแบบ ซึ่งจัดเป็น 4 มาตรฐาน คือ มาตรฐานด้านอรรถประโยชน์ (Utility Standards) มาตรฐานด้านความเป็นไปได้ (Feasibility Standards) มาตรฐานด้านความเหมาะสม (Propriety Standards) มาตรฐานด้านความถูกต้อง (Accuracy Standards)

3. การประเมินรูปแบบของการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า การประเมินความเหมาะสม และ ความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริงของรูปแบบการนิเทศภายในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยผู้ทรงคุณวุฒิระดับเชี่ยวชาญ และผู้บริหาร ระดับปฏิบัติการ

3.1 ผลการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิระดับเชี่ยวชาญ และการประเมินโดยผู้บริหารระดับ ปฏิบัติการ พบว่า รูปแบบมีความเหมาะสมในการนำไปใช้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากรูปแบบการนิเทศ ภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ สร้างขึ้นมานั้น ผ่านกระบวนการต่าง ๆ อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากการใช้วิธีการสัมมนา อิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) จำนวน 11 ท่าน ซึ่งล้วนเป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ตรง เกี่ยวกับการนิเทศภายในสถานศึกษา จึงสามารถให้ข้อเสนอแนะที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้เป็น อย่างดี เมื่อนำไปใช้จริง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Sukkasi (2006) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบ

การนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามแนวคิดของกลิคแมน (Glickman) ผลการตรวจสอบคุณภาพจากการทดลองใช้รูปแบบการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีคุณภาพโดยรวมรายด้านและรายข้ออยู่ในระดับมาก ผลของการทดลองใช้และผลการศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมรายด้านและรายข้อ อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kittiratchadanon (2008) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานพบว่า รูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์และความถูกต้องอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ Wongkorm (2009) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการนิเทศการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารอบของรูปแบบการนิเทศการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เป็นรูปแบบที่ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 6 องค์ประกอบที่มีความถูกต้อง เหมาะสมเป็นไปได้และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ซึ่ง สอดคล้องกับกรอบแนวคิดทฤษฎีของการวิจัย สอดคล้องกับงานวิจัยของ Suthapanit (2014) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียนระดับประถมศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้ผลการประเมินรูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียนระดับประถมศึกษา จังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่ามีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ Srinate (2015) ได้ทำวิจัยเรื่อง รูปแบบการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 พบว่า ผลการประเมินรูปแบบการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 พบว่า มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. หน่วยงานต้นสังกัดควรนำรูปแบบของการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ไปใช้ในการแก้ปัญหาการนิเทศภายใน

สถานศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนิเทศภายใน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในงานหลักของสถานศึกษา และควรจะมีการจัดสรรงบประมาณในการปฏิบัติงานด้วย

2. รูปแบบของการนิเทศภายในสถานศึกษา ควรเปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการดำเนินงานอย่างเต็มที่ เพื่อให้กระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษาของรูปแบบมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

3. ผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะเป็นผู้นิเทศ จะต้องมีความมุ่งมั่นในการพัฒนากระบวนการนิเทศภายใน และเป็นผู้ดำเนินการขับเคลื่อนจึงจะทำให้การนิเทศภายในส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษารูปแบบของการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในสังกัดอื่น ๆ เพื่อนำผลมาเปรียบเทียบและหารูปแบบที่เหมาะสมกับสถานศึกษาทุกขนาด

2. ควรมีการศึกษารูปแบบการนิเทศภายในที่มีประสิทธิผลต่อการบริหารสถานศึกษาในสังกัดอื่น ๆ และนำไปทดลองใช้เพื่อจะได้รูปแบบใหม่ ๆ

3. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการนิเทศภายในสถานศึกษา ในมุมมองด้านต่าง ๆ เช่น รูปแบบการสร้างนวัตกรรมการนิเทศภายในสถานศึกษา เป็นต้น

4. ควรมีการนำรูปแบบของการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือไปใช้ และพัฒนาให้เกิดความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 พร้อมกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องและพระราชบัญญัติการศึกษา
ภาคบังคับ พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ ร.ส.พ.

_____. (2555). แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555- 2559).
กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.

กรรทอง จิระเชษฐกุล. (2550). คู่มือการนิเทศภายในโรงเรียน. กรุงเทพฯ : ธารอักษรการพิมพ์.
กิตติมา ปรีดีดิลก. (2532). การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : อักษรพิพัฒน์.
เก็จนก เอื้อวงศ์. (2555). การนิเทศในสถานศึกษา. ค้นเมื่อ 20 มิถุนายน 2559 จาก

<https://mystou.files.wordpress.com/2012/02/2503-8-t.pdf>.

ชญากาญจน์ ศรีเนตร และคณะ. (2558). รูปแบบการนิเทศภายในสถานศึกษาสังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 25. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์. (2559). สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(สมศ.).
ค้นเมื่อ 20 มิถุนายน 2559 จาก <http://www.manager.co.th/QOL/viewnews.aspx?>

ธีระ รุญเจริญ. (2550). การบรรยายรายวิชาสัมมนาการบริหารการศึกษาเรื่อง “รูปแบบและ
องค์ประกอบของรูปแบบ”. ม.ป.ท. : ม.ป.พ.

พิชิต ฤทธิ์จรูญ และคณะ. (2552). สภาพปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอน
ที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพฯ : สำนักงาน
เลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.

เพิ่มพูน ร่มศรี. (2558). การพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในที่มีประสิทธิภาพ สำหรับโรงเรียน สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ร้อยเอ็ด เขต 1. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารจัดการการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- วรรณดี สุชาพานิชย์. (2557). *การพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียน ระดับประถมศึกษา จังหวัดชายแดนภาคใต้*. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.
- วัชรวิภา เล่าเรียนดี. (2556). *ศาสตร์การนิเทศการสอนและการโค้ช*. คณะศึกษาศาสตร์ (พิมพ์ครั้งที่ 12). นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สงัด อุทรานันท์. (2530). *การนิเทศการศึกษา หลักการ ทฤษฎีและปฏิบัติ* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : มิตรสยาม.
- สถาบันทดสอบการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน). (2559). *สรุปผลการทดสอบทางการศึกษา ระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2558*. ค้นเมื่อ 20 พฤษภาคม 2559 จาก http://www.onetresult.niets.or.th/AnnouncementWeb/PDF/SummaryONETP6_2558.pdf.
- สมาน อัสวภูมิ (2558). *รูปแบบการบูรณาการระบบการประกันคุณภาพภายในกับการบริหารสถานศึกษาสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดกลาง* (พิมพ์ครั้งที่ 2) อุบลราชธานี : อุบลออฟเซตการพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2534). *คู่มือบริหารโรงเรียนการดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา*. กรุงเทพฯ : ศุภสภาลาดพร้าว.
- _____. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542*. กรุงเทพฯ : ศุภสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2555). *การพัฒนากระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ : ศุภสภา.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). *ร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564)*. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ. (2552). *สรุปผลการดำเนินงาน 9 ปีของการปฏิรูปการศึกษา* (พ.ศ. 2542-2551). กรุงเทพฯ : วิ.ที.ซี. คอมมิวนิเคชั่น.

_____. (2553). *แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 10* (พ.ศ. 2545-2559). พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. (2559). *สรุปผลการประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสาม* (พ.ศ. 2554-2558) โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ค้นเมื่อ 12 พฤษภาคม 2559.
จาก <http://www.onesqa.or.th/>

สุภาภรณ์ กิตติรัชดานนท์. (2551). *การพัฒนารูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุฎิบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร.

สุริย์มาส สุขกลี. (2549). *รูปแบบการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. ดุษฎีนิพนธ์ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.

อดุลย์ วงศ์ก้อม. (2552). *รูปแบบการนิเทศของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา*. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

Glanz, J., Shulman, V. & Sullivan, S. (2007). Impact of instructional supervision on student achievement: Can we make the connection? *Educational Research Association*. 12(9) : 679-845.

Glatthorn, A. A. (1997). *Differentiated supervision* (2nd ed). Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.

Glickman, C.D. (1990). *Supervision* (2nd ed.). U.S.A.: Allyn and Bacon.

Glickman, C. D. S. P., Gordon and J. M Ross-Gordon. (2007). *Supervision and supervision and curriculum development : A developmental approach* (7th ed.). Boston : Allyn and Bacon.

Joint committee on standards for educational evaluation. (1981). *Standards for evaluations of educational programs projects and materials*. New York : McGraw-Hill.

Translated Thai References

Auewong, K. (2012). *Internal Supervision*. Received on 20 June 2016 from

<https://mystou.files.wordpress.com/2012/02/2503-8-t.pdf> [in Thai]

Assawapoom, S. (2015). *The integration of the internal quality assurance system and the school administration for medium basic education* (2nd ed.) Ubon Ratchathani: Ubonkit Offset Printing house. [in Thai]

Jiradechakul, K. (2007). *Handbook of Internal Supervision*. Bangkok: Than-arksorn Printing house. [in Thai]

Kittiratchadanon, S. (2008). *The development format of the internal supervision of the basic education for learning activities in school*. Thesis of Doctor of Philosophy in field Educational Administration from the Graduate School, Naresuan University. [in Thai]

Laoreandee, W. (2013). *The Supervision and Cognitive Coaching. Faculty of Education* (12nd ed.). Nakhon Pathom: Silpakorn Universit. [in Thai]

Ministry of Educational. (2003). *National Education Act.B.E. 2542 (1999) and Amendments(Second National Education) Act.B.E. 2545(2002) with ministerial regulations and National Education Act.B.E.2545(2002)*. Bangkok: R.S.P. Printing house. [in Thai]

- _____. (2012). *Education Development Plan of Ministry of Education (Eleventh National Education 2012-2016)*. Bangkok: Ministry of Education. [in Thai]
- National Institute of Educational Testing Service (Public Organization). (2016). *The conclusion for the results of the Ordinary National Educational Test (O-NET) of the students in grade 6 in the academic year of 2558 (2015)*. Received on 20 May 2016 from http://www.onetresult.niets.or.th/AnnouncementtWeb/PDF/SummaryONETP6_2558.pdf
- Office of the National Primary Education Commission. (1991). *The handbook of school administration for the international supervision of primary school*. Bangkok: Kurasapa Printing Ladphrao. [in Thai]
- _____. (1999). National Educational Act B.E. 2542 (1999). Bangkok: Kurasapa Printing Ladphrao. [in Thai]
- Office of the Basic Education Commission. (2012). *The development of the internal supervision process*. Bangkok: The Teachers' Council of Thailand. [in Thai]
- Office of the National Economic and Social Development Board. (2016). *The draft for national economic and social development plan, the twelfth plan (2017-2021)*. Bangkok: Office of the Education Council. [in Thai]
- Office of the Education Council. (2009). *The conclusions of the operation for 9 years of the educational reform. (1999-2008)*. Bangkok: V.T.C. Communication. [in Thai]
- _____. (2010). *The tenth of Education plan. (2002-2016)* (1st ed.). Bangkok: Ministry of Educational. [in Thai]
- Office of Nation Education Standards and Quality Assessment. (2016). *The conclusions of evaluation for the 3rd round of the external quality assurance (2011-2015) the schools under the Northeast Primary Educational Service Area Office*. Received on 12 May 2016 from <http://www.onesqa.or.th/> [in Thai]

- Preedeedilok, K. (1989). *Administration and Basic Educational Supervision*. Bangkok: Arksornpipat. [in Thai]
- Pornrungrat, Ch. (2016). *The external quality assurance*. Received on 20 June 2016 from <http://www.manager.co.th/QOL/viewnews.aspx?> [in Thai]
- Runcharoen, T. (2007). *The description about educational administration seminar "the format and elements of format"*. n.p., n.d. [in Thai]
- Ritjaroon, et al. (2009). *Problems and guidelines for learning activity corrected that affected to the development of learners of basic education level*. Bangkok: Office of the Education Council, Ministry of Educational. [in Thai]
- Romsri, P. (2015). *The development about an effective internal supervision for schools under the Roi-Et Primary Educational Service Area Office 1*. Thesis of Doctor of Philosophy in field Educational Administration from the Graduate School, Mahasarakham University. [in Thai]
- Suthapanit, W. (2014). *The development about internal supervision for primary schools in the southern border of Thailand*. Thesis of Doctor of Philosophy in field Educational Administration from the Graduate School. Bangkok: North Bangkok University. [in Thai]
- Srinet, et al. (2015). *Format of Internal Supervision of Secondary Educational Service Area Office 25*. Thesis of Master of Education Program in Educational Administration from the Graduate School, Mahasarakham University. [in Thai]
- Sukkasi, S. (2006). *The internal supervision format of the basic education*. The dissertation in Educational Administration from the Graduate School, Burapha University. [in Thai]

Uttharanan, S. (1987). *The supervision, principles, theory and practice* (3rd ed.). Bangkok:

Mitsiam. [in Thai]

Wongkorm, A. (2009). *The supervisory format of educational service area*. Thesis of Doctor of

Philosophy in field Educational Administration from the Graduate School, Silpakorn

University. [in Thai]

ผู้เขียน

นางสาวสุกัศพร เรือไ้ปะ

กำลังศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด)

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3

โทรศัพท์: 081-4708375 อีเมล: krunang2012@hotmail.com

Author

Miss Suphakkhapon Ruepo

Ph.D. candidate of Philosophy of Educational Administration

Graduate School, Nakhon Ratchasima Rajabhat University

Buriram Primary Educational Service Area office 3

Tel.: 081-4708375 E-Mail: krunang2012@hotmail.com

**ความคาดหวังและความคิดเห็นของบุคลากรต่อสมรรถนะของบรรณารักษ์
งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏ
Expectations and opinions of cataloging librarians competencies in
Rajabhat University Libraries**

ณภาพัช วงศ์เศษ¹ / รุ่งทิพย์ เจริญศักดิ์²

Napapat Wongset / Rungtip Charoensak

^{1,2} สาขาวิชาสารสนเทศศาสตร์ คณะวิทยาการสารสนเทศ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Program in Information Science, Faculty of Informatics, Mahasarakham University

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความคาดหวังของบุคลากรต่อสมรรถนะของบรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏ 2) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของบุคลากรต่อสมรรถนะของบรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏ 3) เพื่อเปรียบเทียบความคาดหวังของบุคลากรต่อสมรรถนะของบรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏที่มีตำแหน่ง วุฒิการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงานแตกต่างกัน 4) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรต่อสมรรถนะของบรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏที่มีตำแหน่ง วุฒิการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงานแตกต่างกัน 5) เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างความคาดหวังและความคิดเห็นของบุคลากรต่อสมรรถนะของบรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏ จำนวนประชากร 196 คน กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 159 คน คิดเป็นร้อยละ 94.6 เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยเป็นแบบสอบถาม โดยใช้สถิติซึ่งได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบความแปรปรวนแบบทางเดียว F-test (One-way ANOVA) และการทดสอบสมมติฐานความแตกต่างโดยใช้ t-test (Dependent sample) ผลการวิจัย พบว่า 1) ความคาดหวังของบุคลากรต่อสมรรถนะของบรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ด้านคุณลักษณะ 2) ความคิดเห็นของบุคลากรต่อสมรรถนะของบรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศโดยรวม และรายด้านอยู่ในระดับมาก 3) เปรียบเทียบ

ความคาดหวังของบุคลากรต่อสมรรถนะของบรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศที่มีตำแหน่ง และวุฒิการศึกษาแตกต่างกัน โดยรวมแตกต่างกัน สำหรับประสบการณ์ในการทำงานแตกต่างกัน พบว่าโดยรวมไม่แตกต่างกัน 4) เปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรต่อสมรรถนะของบรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศที่มีตำแหน่งและวุฒิการศึกษาแตกต่างกัน โดยรวมแตกต่างกัน สำหรับประสบการณ์ในการทำงานแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อสมรรถนะของบรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศโดยรวมไม่แตกต่างกัน 5) การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างความคาดหวังกับความคิดเห็นของบุคลากรต่อสมรรถนะของบรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศโดยรวมแตกต่างกัน และมีค่าเฉลี่ยของความคาดหวังสูงกว่าความคิดเห็น

คำสำคัญ: ความคาดหวัง, ความคิดเห็น, สมรรถนะ, บรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ, ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏ

Abstract

The objectives of this research were 1) to study librarian's expectations toward the competencies of cataloging librarians, 2) to study the competencies of Rajabhat University cataloging librarians, 3) to compare expectations of Rajabhat University cataloging librarians in various positions, educations, and working experiences, 4) to compare opinions of Rajabhat University cataloging librarians in various positions, educations, and working experiences, and 5) to compare differences between expectations and opinions toward competencies of Rajabhat universities' cataloging librarians. The sample size were overall 159, they were 38 administrators, 35 heads of cataloging librarians, and 86 cataloging librarians. Questionnaires were tools of collecting data. Data were analyzed by percentage, mean, standard deviation and data were analyzed by using f-test and t-test. The results of this research show that the expectations of staffs toward the cataloging librarians' competencies were in highest level librarian qualifications. The expectations of administrative in cataloging librarians' competencies were knowledge in highest level. The other staffs' opinions toward cataloging librarians were in high level in all aspects

except administrative who had highest level opinion in qualifications. The expectations of staffs who had different positions and educational level were differently to cataloging librarians, while the opinions of different working experiences librarians were not different. The staffs had an expectations and opinions on the competencies of cataloging librarians differently in overall. However, the expectations were higher than opinions in average.

Keyword: expectations, opinions, competencies, cataloging librarians, Rajabhat University libraries

บทนำ

ห้องสมุดคือหัวใจสำคัญของการศึกษาทุกระบบและมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการศึกษา หากความรู้ของคนทุกเพศทุกวัย สามารถตอบโจทย์ด้านความรู้ได้ทุกกลุ่มเป้าหมายไม่ว่าจะเป็น ห้องสมุดแบบเดิมที่เน้นการรวบรวมจัดเก็บและบริการสิ่งพิมพ์เป็นหลักสู่การเป็นห้องสมุด อิเล็กทรอนิกส์หรือห้องสมุดดิจิทัลที่ทันสมัยตามความก้าวหน้าของเทคโนโลยี แต่โดยรวมแล้ว ห้องสมุดยังคงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคน พัฒนาสังคมและพัฒนาประเทศชาติซึ่งเป็นยุคสังคม แห่งการเรียนรู้ (Library Association of Thailand under the Royal Patronage Princess Maha Chkri Sirindhorn's Personal Affairs Division, 2009: 15)

ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏจึงเป็นหน่วยงานหนึ่งที่สำคัญในการสนับสนุนการส่งเสริม การศึกษาค้นคว้าเพื่อการเรียนการสอน การวิจัย การผลิตผลงานวิชาการต่างๆ ทั้งยังเผยแพร่ สารสนเทศท้องถิ่น เป็นแหล่งบริการชุมชนตามนโยบายของสถาบัน และสามารถให้บริการ ร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัยที่อยู่ในภูมิภาคเดียวกันอีกด้วย (Klabklang, 2009: 5) ส่วนการดำเนินงาน ของห้องสมุด แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 งานบริหารงานทั่วไป ส่วนที่ 2 งานห้องสมุด ซึ่ง แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ งานเทคนิค และงานบริการทรัพยากรสารสนเทศ ส่วนที่ 3 งานเทคโนโลยี สารสนเทศ (Phungok, 2013: 16) ซึ่งงานทั้งหมดนี้บรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศก็มี บทบาทหนึ่งในจำนวนงานทั้งหมด

บรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ เป็นวิชาชีพในยุคปัจจุบันที่สำคัญเนื่องจาก กำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านสภาพขององค์กร เทคโนโลยีและสารสนเทศที่ทำให้

การทำงานมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น จำเป็นต้องรู้จักวิธีการที่จะทำให้ห้องสมุดของตนเป็นองค์กรที่เป็นที่รู้จักแก่ผู้ใช้ ต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่ห้องสมุด (Wijidcharoen & Pisanpong, 2012: 22) ดังนั้นจึงต้องมีการพัฒนาและเพิ่มศักยภาพความรู้ความสามารถ ทักษะ กระบวนการต่างๆ ให้สอดคล้องกับบริบทสังคมที่เปลี่ยนไป ผู้ใช้จึงคาดหวังให้บรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศมีความรู้ ทักษะเพียงพอที่จะช่วยเหลือผู้ใช้โดยลงรายการให้สามารถเข้าถึงข้อมูลได้โดยง่าย (กาญจน์หทัย ศรีบุญเรือง, 2552 : 179-180) บรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศจำเป็นต้องรับองค์ความรู้จากต่างประเทศ การให้ความสำคัญในการเปิดโลกทัศน์ การปรับเปลี่ยนทัศนคติในการทำงาน โดยมุ่งให้บริการเป็นหลัก เพื่อพัฒนาตนเองให้เป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขา และการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาสนับสนุนในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคคล (Leenarad & Taumsuk, 2012: 1)

ปัจจุบันบทบาทของบรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศทำหน้าที่ดูแลและจัดระบบหนังสือภายในห้องสมุดก่อนนำออกบริการเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้งาน แต่ในยุคดิจิทัลรูปลักษณ์ของความรู้กำลังเปลี่ยนแปลงจากหนังสือไปสู่รูปแบบอื่นๆ บทบาทของบรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศก็มีแนวโน้มที่จะปรับเปลี่ยนไป รวมทั้งจำเป็นที่จะต้องมีความรู้ทักษะใหม่ๆ ที่สอดคล้องกับโลกความรู้ในอนาคตด้วย ดังนั้นบรรณารักษ์วิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศจะต้องปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งสมรรถนะในการปฏิบัติงานจึงเป็นส่วนที่สำคัญ (ศุภรชตรา แสนวา, 2554 : บทคัดย่อ) เนื่องจากสารสนเทศมีปริมาณมากขึ้น การเข้าถึงสารสนเทศของผู้ใช้ได้ถูกต้อง และรวดเร็วจึงมีความสำคัญมาก ดังนั้นสมรรถนะของบรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศในการวิเคราะห์หมวดหมู่และการลงรายการ เพื่อใช้ในการจัดระบบของทรัพยากรสารสนเทศ การจัดการความรู้ตามกระบวนการ และสร้างเครื่องมือเพื่อการเข้าถึงสารสนเทศและความรู้เพื่อให้ค้นหาได้สะดวก และเอื้อต่อการให้บริการสารสนเทศ นอกจากนี้ยังต้องจัดเก็บและเผยแพร่องค์ความรู้ของสถาบันด้วยอาจทำให้ความรู้เหล่านั้นอยู่ในรูปสารสนเทศดิจิทัลและเผยแพร่ผ่านระบบเทคโนโลยีภายในสถาบันและเผยแพร่ผ่านอินเทอร์เน็ต (พันพันธ์ ปิลกศิริ, 2555 : 22) นอกจากนี้การลงรายการทรัพยากรสารสนเทศจะต้องใช้มาตรฐานสากลร่วมกันเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลและใช้ฐานข้อมูลร่วมกัน ฉะนั้นจึงมีความจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนสมรรถนะให้ทันต่อยุคสมัยและเทคโนโลยีที่จะที่เปลี่ยนแปลง

สมรรถนะของบรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ หมายถึง ความรู้ ทักษะ และ คุณลักษณะในหน้าที่ของบรรณารักษ์ที่ได้รับมอบหมายในการปฏิบัติงานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ 3 ด้าน ได้แก่

- 1.1 ด้านความรู้ หมายถึง ความรู้ทางด้านงานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ
- 1.2 ด้านทักษะ หมายถึง ทักษะ ความสามารถเฉพาะทางด้านการวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ
- 1.3 ด้านคุณลักษณะ หมายถึง ความคิด ทักษะ ค่านิยม แรงจูงใจ และความต้องการส่วนบุคคลเป็นสิ่งที่ติดตัวและเปลี่ยนแปลงยาก

อาจกล่าวสรุปได้ว่า สมรรถนะของบรรณารักษ์วิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศมหาวิทยาลัยราชภัฏจะต้องมีความรู้และทักษะเกี่ยวกับการวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ การลงรายการเพื่อเข้าถึงสารสนเทศโดยจะต้องมีความรู้พื้นฐานทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อความถูกต้องและรวดเร็วในการปฏิบัติงาน (Pilaksiri, 2012) ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาความคาดหวังของบุคลากรต่อสมรรถนะของบรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาสมรรถนะของบรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ ตลอดจนเป็นแนวทางที่จะทำให้สมรรถนะของบรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

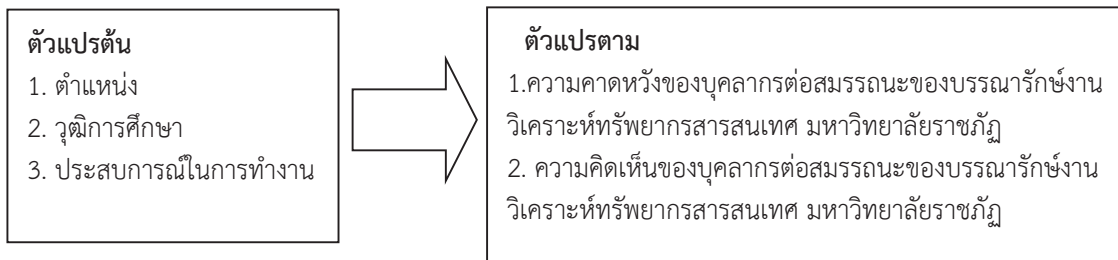
วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความคาดหวังของบุคลากรต่อสมรรถนะบรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏ
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของบุคลากรต่อสมรรถนะของบรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏ
3. เพื่อเปรียบเทียบความคาดหวังของบุคลากรต่อสมรรถนะของบรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏที่มีตำแหน่ง วุฒิการศึกษา และประสบการณ์การทำงานแตกต่างกัน
4. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรต่อสมรรถนะของบรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏที่มีตำแหน่ง วุฒิการศึกษา และประสบการณ์

การทำงานแตกต่างกัน

5. เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างความคาดหวังและความคิดเห็นของบุคลากรต่อสมรรถนะบรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏ

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

วิธีการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ บุคลากรห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏ จำนวน 38 แห่ง รวมประชากร 196 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในครั้งนี้ จำนวน 159 คน ได้แก่ ผู้บริหารห้องสมุด 38 คน หัวหน้างานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ 35 คน บรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ จำนวน 86 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของเครจซี่ และมอร์แกน (Sinjaru, 2009: 48-49) และคำนวณตามสัดส่วนของประชากรโดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้เป็นแบบสอบถามแบบประมาณค่า 5 ระดับประกอบด้วยแบบสอบถามเกี่ยวกับความคาดหวังและความคิดเห็นต่อสมรรถนะของบรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยนำแบบสอบถามเสนอผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ได้ค่า IOC = 0.66 ขึ้นไปนำไปทดลองใช้ (Try out) จำนวน 30 ชุด เพื่อหาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ของ

ครอนบาร์ค (Cronbach's alpha coefficient) ได้ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.98 สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยดำเนินการโดยส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลถึงผู้บริหารสำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ และจัดส่งแบบสอบถามพร้อมคำชี้แจงรายละเอียดกับผู้ประสานของสำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศของมหาวิทยาลัยราชภัฏทั้ง 38 แห่ง โดยกำหนดระยะเวลาในการส่งคืนแบบสอบถาม 2 สัปดาห์ และได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาจำนวน 159 ชุด คิดเป็นร้อยละ 94.64

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้องและครบถ้วนของแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนแล้วนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ซึ่งมีการวิเคราะห์ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลความคาดหวังและความคิดเห็นของบุคลากรต่อสมรรถนะของบรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยการหา ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำผลมาวิเคราะห์ที่ได้มาแปลความหมาย
2. วิเคราะห์ข้อมูลการเปรียบเทียบความคาดหวังและความคิดเห็นของบุคลากรต่อสมรรถนะของบรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏ จำแนกตามตำแหน่ง วุฒิกการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน โดยการทดสอบความแปรปรวนแบบทางเดียว F-test (One-way ANOVA)
3. วิเคราะห์ข้อมูลข้อการเปรียบเทียบความคาดหวังและความคิดเห็นของบุคลากรต่อสมรรถนะของบรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยการทดสอบสมมติฐานความแตกต่างโดยใช้สถิติ t-test (Dependent sample)

ผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 159 คน คิดเป็นร้อยละ 94.64 ส่วนใหญ่เป็นบรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ จำนวน 86 คน คิดเป็นร้อยละ 51.19 วุฒิต่างการศึกษาส่วนใหญ่ระดับปริญญาตรี จำนวน 82 คน คิดเป็นร้อยละ 48.81 และประสบการณ์ในการทำงานของบรรณารักษ์งาน

วิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ ส่วนใหญ่มีประสบการณ์มากกว่า 10 ปี จำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 26.19

1. เพื่อศึกษาความคาดหวังของบุคลากรต่อสมรรถนะบรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏ

ตาราง 1

ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานความคาดหวังของบุคลากรต่อสมรรถนะของบรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยรวม

สมรรถนะ	รวม		ระดับความคาดหวัง
	$\bar{X}$	S.D.	
1. ด้านความรู้	4.45	0.49	มาก
2. ด้านทักษะ	4.38	0.51	มาก
3. ด้านคุณลักษณะ	4.65	0.45	มากที่สุด
รวม	4.50	0.52	มากที่สุด

จากตาราง 1 พบว่า ความคาดหวังของบุคลากรต่อสมรรถนะของบรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.50$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 1 ด้าน คือ ด้านคุณลักษณะ ($\bar{X}=4.65$) และอยู่ในระดับมาก 2 ด้าน ด้านความรู้ ($\bar{X}=4.45$) และด้านทักษะ ($\bar{X}=4.38$)

2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของบุคลากรต่อสมรรถนะของบรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏ

ตาราง 2

ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของบุคลากรกับสมรรถนะของบรรณารักษ์
งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยรวม

สมรรถนะ	รวม		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ด้านความรู้	4.10	0.62	มาก
2. ด้านทักษะ	4.03	0.63	มาก
3. ด้านคุณลักษณะ	4.40	0.57	มาก
รวม	4.18	0.61	มาก

จากตาราง 2 พบว่า ความคิดเห็นของบุคลากรต่อสมรรถนะของบรรณารักษ์งานวิเคราะห์
ทรัพยากรสารสนเทศ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.18$) เมื่อ
พิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้าน
คุณลักษณะ ($\bar{X}=4.40$) ด้านความรู้ ($\bar{X}=4.10$) ด้านทักษะ ($\bar{X}=4.03$)

3. เพื่อเปรียบเทียบความคาดหวังของบุคลากรต่อสมรรถนะของบรรณารักษ์งานวิเคราะห์
ทรัพยากรสารสนเทศ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏที่มีตำแหน่ง วุฒิการศึกษา และประสบการณ์
การทำงานแตกต่างกัน

ตาราง 3

การเปรียบเทียบความคาดหวังของบุคลากรต่อสมรรถนะของบรรณารักษ์งานวิเคราะห์
ทรัพยากรสารสนเทศ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏที่มีตำแหน่งแตกต่างกัน

ความคาดหวังของบุคลากรต่อ สมรรถนะของบรรณารักษ์งาน วิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ	แหล่งความ แปรปรวน	SS	df	MS	F	p
โดยรวม	ระหว่างกลุ่ม	2.47	2	1.24	4.41	0.01*
	ภายในกลุ่ม	43.72	156	0.28		
รวม		46.19	158			

จากตาราง 3 พบว่า บุคลากรที่มีตำแหน่งแตกต่างกันมีความคาดหวังต่อสมรรถนะของ
บรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศโดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ
0.01

ตาราง 4

การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของความคาดหวังของบุคลากรต่อสมรรถนะของบรรณารักษ์
งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยรวมที่มีตำแหน่งแตกต่างกัน

ตำแหน่ง	N	$\bar{X}$	ผู้บริหาร	หัวหน้า บรรณารักษ์งาน วิเคราะห์ ทรัพยากร สารสนเทศ	บรรณารักษ์งาน วิเคราะห์ ทรัพยากร สารสนเทศ
1. ผู้บริหาร	38	4.49	-	0.84	0.03*
2. หัวหน้าบรรณารักษ์งาน วิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ	35	4.42	-	-	0.15
3. บรรณารักษ์ทรัพยากร สารสนเทศ	86	4.21	-	-	-

จากตาราง 4 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยใช้วิธีของเชฟเฟ (Sheffe) พบว่า บุคลากรที่มีตำแหน่งผู้บริหาร มีความคาดหวังโดยรวมมากกว่าบรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตาราง 5

การเปรียบเทียบความคาดหวังของบุคลากรต่อสมรรถนะของบรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏที่มีวุฒิการศึกษาแตกต่างกัน

ความคาดหวังของบุคลากรต่อ สมรรถนะของบรรณารักษ์งาน วิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ	แหล่งความ แปรปรวน	SS	df	MS	F	p
โดยรวม	ระหว่างกลุ่ม	3.95	2	1.98	7.29	0.00*
	ภายในกลุ่ม	42.24	156	0.27		
รวม		46.19	158			

จากตาราง 5 พบว่าบุคลากรที่มีวุฒิการศึกษาแตกต่างกัน มีความคาดหวังต่อสมรรถนะของบรรณารักษ์วิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ตาราง 6

การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของความคาดหวังของบุคลากรต่อสมรรถนะของบรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยรวมที่มีวุฒิการศึกษาแตกต่างกัน

วุฒิการศึกษา	N	$\bar{X}$	ปริญญตรี	ปริญญโท	ปริญญเอก
1. ปริญญตรี	101	4.21	-	-	-
2. ปริญญโท	41	4.56	0.00*	-	0.85
3. ปริญญเอก	17	4.47	0.16	-	-

จากตาราง 6 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยใช้วิธีของเชฟเฟ (Sheffe) พบว่า บุคลากรที่มีวุฒิการศึกษาปริญญาโทมีความคาดหวังโดยรวมมากกว่าปริญญตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ตาราง 7

การเปรียบเทียบความคาดหวังของบุคลากรต่อสมรรถนะของบรรณารักษ์งานวิเคราะห์
ทรัพยากรสารสนเทศ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏที่มีประสบการณ์ในการทำงานแตกต่างกัน

ความคาดหวังของบุคลากรต่อ สมรรถนะของบรรณารักษ์งาน วิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ	แหล่งความ แปรปรวน	SS	df	MS	F	p
โดยรวม	ระหว่างกลุ่ม	1.48	3	0.49	1.71	0.17
	ภายในกลุ่ม	44.71	155	0.29		
รวม		46.19	158			

จากตาราง 7 พบว่าบุคลากรที่มีประสบการณ์ในการทำงานแตกต่างกัน มีความคาดหวังต่อสมรรถนะของบรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศโดยรวมไม่แตกต่างกัน ($p>0.05$)

4. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรต่อสมรรถนะของบรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏที่มีตำแหน่ง วุฒิการศึกษา และประสบการณ์การทำงานแตกต่างกัน

ตาราง 8

การเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรต่อสมรรถนะของบรรณารักษ์งานวิเคราะห์
ทรัพยากรสารสนเทศ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏที่มีตำแหน่งแตกต่างกัน

ความคิดเห็นของบุคลากรต่อ สมรรถนะของบรรณารักษ์งาน วิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ	แหล่งความ แปรปรวน	SS	df	MS	F	p
โดยรวม	ระหว่างกลุ่ม	5.31	2	2.52	5.53	0.01*
	ภายในกลุ่ม	70.94	156	0.46		
รวม		75.97	158			

จากตาราง 8 พบว่าบุคลากรที่มีตำแหน่งแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสมรรถนะของบรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ตาราง 9

การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของความคิดเห็นของบุคลากรต่อสมรรถนะของบรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยรวมที่มีตำแหน่งแตกต่างกัน

ตำแหน่ง	N	$\bar{X}$	ผู้บริหาร	หัวหน้า บรรณารักษ์งาน วิเคราะห์ ทรัพยากร สารสนเทศ	บรรณารักษ์งาน วิเคราะห์ ทรัพยากร สารสนเทศ
1. ผู้บริหาร	38	4.23	-	0.98	0.02*
2. หัวหน้าบรรณารักษ์งาน วิเคราะห์ทรัพยากร สารสนเทศ	35	4.20	-	-	0.05*
3. บรรณารักษ์ทรัพยากร สารสนเทศ	86	3.83	-	-	-

จากตาราง 9 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยใช้วิธีของเชฟเฟ (Sheffe) พบว่า บุคลากรที่มีตำแหน่งผู้บริหาร และหัวหน้างานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศมีความคิดเห็นโดยรวมมากกว่าบรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตาราง 10

การเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรต่อสมรรถนะของบรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏที่มีวุฒิการศึกษาแตกต่างกัน

ความคิดเห็นของบุคลากรต่อ สมรรถนะของบรรณารักษ์งาน วิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ	แหล่งความ แปรปรวน	SS	df	MS	F	p
โดยรวม	ระหว่างกลุ่ม	5.74	2	2.87	6.37	0.00*
	ภายในกลุ่ม	70.24	156	0.45		
รวม		75.97	158			

จากตาราง 10 พบว่าบุคลากรที่มีวุฒิการศึกษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสมรรถนะของบรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ตาราง 11

การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของความคิดเห็นของบุคลากรต่อสมรรถนะของบรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยรวมที่มีวุฒิการศึกษาแตกต่างกัน

ตำแหน่ง	N	$\bar{X}$	ปริญญาดรี	ปริญญาโท	ปริญญาเอก
1. ปริญญาดรี	101	3.88	-		
2. ปริญญาโท	41	4.32	0.00*	-	0.62
3. ปริญญาเอก	17	4.13	0.38		-

จากตาราง 11 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยใช้วิธีของเชฟเฟ (Sheffe) พบว่า บุคลากรที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโท มีความคิดเห็นโดยรวมมากกว่าปริญญาดรีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ตาราง 12

การเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรต่อสมรรถนะของบรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏของบุคลากร มีประสบการณ์ในการทำงานแตกต่างกัน

ความคิดเห็นของบุคลากรต่อ สมรรถนะของบรรณารักษ์งาน วิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p
โดยรวม	ระหว่างกลุ่ม	1.12	3	0.372	0.77	0.51
	ภายในกลุ่ม	74.86	155	0.48		
	รวม	75.97	158			

จากตาราง 12 พบว่าบุคลากรที่มีประสบการณ์ในการทำงานแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสมรรถนะของบรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศโดยรวมไม่แตกต่างกัน ($p > 0.05$)

5. เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างความคาดหวังและความคิดเห็นของบุคลากรต่อสมรรถนะบรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏ

ตาราง 13

การเปรียบเทียบความคาดหวังและความคิดเห็นของบุคลากรกับสมรรถนะของบรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยรวมและรายด้าน

สมรรถนะของบรรณารักษ์งาน วิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ	$\bar{X}$	S.D.	t	p
1. ความคาดหวัง	4.33	0.54	8.90	0.00*
2. ความคิดเห็น	4.02	0.69		

จากตาราง 13 พบว่า ความคาดหวัง ($\bar{X} = 4.33$) ส่วนความคิดเห็น ($\bar{X} = 4.02$) เมื่อนำค่าเฉลี่ยมาเปรียบเทียบกันพบว่า บุคลากรที่มีความคาดหวังและความคิดเห็นกับสมรรถนะของบรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏ มีความคาดหวังสูงกว่าความคิดเห็นที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องความคาดหวังและความคิดเห็นต่อสมรรถนะของบรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏ พบประเด็นที่น่าสนใจและนำมาอภิปรายผลดังนี้

1. ความคาดหวังของบุคลากรต่อสมรรถนะบรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด พบว่า ด้านคุณลักษณะ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด อาจกล่าวได้ว่า ทั้งนี้เป็นเพราะบรรณารักษ์จะต้องมีผลการปฏิบัติงานออกมาดี สอดคล้องกับงานวิจัยของ Pilaksiri (2012: 29) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Wayubud (2014: Abstract) พบว่าคุณลักษณะของบรรณารักษ์ควรมีจรรยาบรรณในวิชาชีพ ให้บริการด้วยความเต็มใจ ซื่อสัตย์สุจริต มีความรับผิดชอบในการทำงาน ตรงต่อเวลา ส่วนด้านความรู้ พบว่า ผู้บริหารให้ความคาดหวังอยู่ในระดับมากที่สุด ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ มีความรู้เรื่องระบบห้องสมุดอัตโนมัติ มีความรู้ในระบบฐานข้อมูลของห้องสมุด และมีความรู้เกี่ยวกับการใช้คอมพิวเตอร์เบื้องต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Saenwa (2012: Abstract) ศึกษาเรื่องบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา พบว่า ความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ บรรณารักษ์ต้องมีและสามารถประยุกต์ใช้ได้ ทั้งนี้เป็นเพราะในยุคปัจจุบัน และด้านทักษะ เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก คือ มีทักษะในการใช้ระบบห้องสมุดอัตโนมัติในการปฏิบัติงาน มีทักษะในการเลือกใช้บัญชีหัวเรื่องภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และมีทักษะในการใช้คู่มือที่ใช้ในการกำหนดหัวเรื่อง และมีทักษะในการใช้คู่มือการให้เลขหมู่หนังสือ

2. ศึกษาความคิดเห็นของบุคลากรต่อสมรรถนะของบรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยรวมอยู่ในระดับมาก พบว่าด้านคุณลักษณะ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดเมื่อเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Saenwa (2012: Abstract) พบว่าบรรณารักษ์จะต้องมีคุณลักษณะ คือ มีจรรยาบรรณในวิชาชีพ ซื่อสัตย์สุจริต มีจิตบริการ ให้บริการด้วยความเต็มใจ เพราะคุณลักษณะเป็นสิ่งที่อยู่ลึกลงไปจิตใจ ต้องปลูกฝัง สร้างยากกว่าความรู้และทักษะ แต่ถ้ามีอยู่แล้วก็จะเป็แรงผลักดันให้บุคคลมีพฤติกรรมที่ต้องการขององค์กร ด้านความรู้ โดยรวมอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ยมากที่สุดเมื่อเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ มีความรู้ในระบบฐานข้อมูลของห้องสมุด มีความรู้เกี่ยวกับการใช้คอมพิวเตอร์เบื้องต้นและมีความรู้เรื่องระบบห้องสมุดอัตโนมัติ ด้านทักษะ โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดเมื่อเรียง

ค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ มีทักษะในการใช้ระบบห้องสมุดอัตโนมัติในการปฏิบัติงาน มีทักษะในการเลือกใช้บัญชีหัวเรื่องภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และมีทักษะในการใช้คู่มือที่ใช้ในการกำหนดหัวเรื่อง และมีทักษะในการใช้คู่มือการให้เลขหมู่หนังสือ

3. เปรียบเทียบความคาดหวังของบุคลากรต่อสมรรถนะของบรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏที่มีตำแหน่งแตกต่างกัน มีความคาดหวังต่อสมรรถนะของบรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศแตกต่างกัน ซึ่งตรงกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ พบว่า บุคลากรที่มีตำแหน่งผู้บริหาร มีความคาดหวังมากกว่าบรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะตำแหน่งผู้บริหารได้รับการศึกษาที่สูงขึ้น ทำให้มีการพัฒนาตนเองให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ๆ ตลอดเวลา ทำให้มุมมองกว้างไกลซึ่งระดับการศึกษาก็ส่งผลถึงสติปัญญาในการคาดหวังอย่างมีวิจารณญาณ ดังนั้นผู้บริหารจึงมีความคาดหวังได้แตกต่างจากผู้ที่จะจบปริญญาตรี เมื่อเปรียบเทียบความคาดหวังของบุคลากรต่อสมรรถนะของบรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏที่มีวุฒิการศึกษาแตกต่างกัน มีความคาดหวังต่อสมรรถนะของบรรณารักษ์วิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศแตกต่างกัน พบว่า บุคลากรที่มีวุฒิการศึกษาปริญญาโทมีความคาดหวังโดยรวมมากกว่าปริญญาตรี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Pilaksiri (2012: 177) พบว่า ผู้บริหารห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่จบการศึกษาในระดับปริญญาเอก มีความคาดหวังสูงกว่าในระดับอื่น และการเปรียบเทียบความคาดหวังต่อสมรรถนะของบรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏของบุคลากร ที่มีประสบการณ์ในการทำงานแตกต่างกัน มีความคาดหวังต่อสมรรถนะของบรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศไม่แตกต่างกัน อาจเป็นเพราะลักษณะงานหลักของงานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศมีการเปลี่ยนแปลงไม่มากนักจึงทำให้ประสบการณ์ในการทำงานต่างๆ มีความคาดหวังที่ไม่แตกต่างกัน

4. เปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรต่อสมรรถนะของบรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏที่มีตำแหน่งแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสมรรถนะของบรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศแตกต่างกัน พบว่า ตำแหน่งผู้บริหารและหัวหน้างานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศมีความคิดเห็นโดยรวมมากกว่าบรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศสอดคล้องกับงานวิจัยของ Akkaranitayanon (2002: 148) ได้ศึกษาความคิดเห็นและความคาดหวังของผู้บริหารและบรรณารักษ์ต่อความสามารถของบรรณารักษ์

ห้องสมุดเฉพาะ พบว่าผู้บริหารมีความคิดเห็นและความคาดหวังต่อบรรณารักษ์ต่อวิชาชีพ บรรณารักษศาสตร์ และเมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรต่อสมรรถนะของบรรณารักษ งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏที่มีวุฒิการศึกษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสมรรถนะของบรรณารักษงานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศแตกต่างกัน พบว่า บุคลากรที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโท มีความคิดเห็นโดยรวมมากกว่าปริญญาตรี ส่วน การเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากร ต่อสมรรถนะของบรรณารักษงานวิเคราะห์ทรัพยากร สารสนเทศ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏ มีประสบการณ์ในการทำงานแตกต่างกัน มีความคิดเห็น ต่อสมรรถนะของบรรณารักษงานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับ งานวิจัยของ Wayubud (2014: 127) พบว่าบุคลากรห้องสมุดที่มีประสบการณ์ทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของบรรณารักษงานวิเคราะห์หมวดหมู่และทำรายการที่ห้องสมุด สถาบันอุดมศึกษาต้องการในการปฏิบัติงานมีการเปลี่ยนแปลงไม่มากนัก จึงทำให้ความคิดเห็นของ ประสบการณ์ในการทำงานไม่แตกต่างกัน

5. เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างความคาดหวังและความคิดเห็นของบุคลากรต่อ สมรรถนะบรรณารักษงานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยรวม และรายด้าน พบว่า บุคลากรที่มีความคาดหวังและความคิดเห็นกับสมรรถนะของบรรณารักษงาน วิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏ มีความคาดหวังสูงกว่าความคิดเห็น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Akkaranitiyanon (2002: 164) ได้ศึกษาความคิดเห็นและความคาดหวัง ของผู้บริหารและบรรณารักษ์ต่อความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดเฉพาะ พบว่า ผู้บริหารและ บรรณารักษ์มีความคาดหวังมากกว่าความคิดเห็นในด้านคุณลักษณะ ด้านทักษะ และด้านความรู้ ตามลำดับ

บทสรุป

จากการวิจัยความคาดหวังของบุคลากรต่อสมรรถนะของบรรณารักษงานวิเคราะห์ ทรัพยากรสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏ มีข้อค้นพบที่จะนำมาเสนอแนะ 2 ประการดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผู้บริหาร และหัวหน้างานวิเคราะห์ ควรให้การสนับสนุนในการพัฒนาสมรรถนะ ของบรรณารักษงานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ ดังนี้ 1) ด้านความรู้ คือ มีความรู้เรื่องการลง

รายการโดยใช้ RDA (Resource Description and Access) มีความรู้เกี่ยวกับข้อแตกต่างระหว่าง AACR2 กับ RDA มีความรู้ในเรื่องศัพท์ที่แตกต่างระหว่าง AACR2 กับ RDA และมีความรู้เรื่องหลักไวยากรณ์ภาษาอังกฤษ 2) ด้านทักษะ คือ มีทักษะในการลงรายการโดยใช้ RDA (Resource Description and Access) มีทักษะในการวิจัยในฐานะผู้วิจัย มีทักษะในการฟัง พูด อ่าน เขียน แปลความหมายและจับใจความสำคัญของสารสนเทศภาษาอังกฤษในระดับที่ติดต่อสื่อสารได้ และมีทักษะในการฟัง พูด อ่าน เขียน แปลความหมายและจับใจความสำคัญของสารสนเทศภาษาอาเซียนในระดับที่ติดต่อสื่อสารได้ 3) ด้านคุณลักษณะ คือ มีภาวะผู้นำ เพื่อจะทำให้การปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมายได้มากที่สุด

1.2 บรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏควรพัฒนาสมรรถนะ ดังนี้ 1) ด้านความรู้ คือ ควรมีความรู้เรื่องระบบห้องสมุดอัตโนมัติ ระบบฐานข้อมูลของห้องสมุด และการใช้คอมพิวเตอร์เบื้องต้น 2) ด้านทักษะ คือ มีทักษะในการใช้ระบบห้องสมุดอัตโนมัติในการปฏิบัติงาน การใช้คู่มือการให้เลขหมู่หนังสือ มีทักษะการเลือกบัญชีหัวเรื่องภาษาไทยและภาษาอังกฤษ การใช้คู่มือที่ใช้ในการกำหนดหัวเรื่อง การใช้อินเทอร์เน็ตในการสืบค้นสารสนเทศออนไลน์ 3) ด้านคุณลักษณะควรให้บริการด้วยความเต็มใจ มีจรรยาบรรณในวิชาชีพ ซื่อสัตย์สุจริต มีจิตบริการ ไม่เลือกปฏิบัติ มีความรับผิดชอบในการทำงาน และตรงต่อเวลา

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของบรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏ

เอกสารอ้างอิง

- กาญจน์หทัย ศรีบุญเรือง. (2552). *ภาพลักษณ์ปัจจุบันและภาพลักษณ์ที่คาดหวังที่มีต่อบรรณารักษ์สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสารสนเทศศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ธานินทร์ สิดป้าจุ. (2552). *การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ : บิสซิเนสอาร์แอนด์ซี.

- บุษราภรณ์ อัครนิธิยานนท์ (2545). *ความคิดเห็นและความคาดหวังของผู้บริหารและบรรณารักษ์ต่อความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดเฉพาะ*. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พินพันธ์ ปิลกศิริ. (2555). *ความคาดหวังของผู้บริหารห้องสมุดมหาวิทยาลัยต่อสมรรถนะเฉพาะตำแหน่งของบรรณารักษ์*. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรชนิต ลีนาราช และกุลธิดา ท้วมสุข. (2555, กันยายน-ธันวาคม). สภาพปัจจุบันและปัญหาการ จัดบริการสนับสนุนการวิจัยห้องสมุดมหาวิทยาลัยวิจัยไทย. *วารสารสารสนเทศศาสตร์*. 30(3): 1-28.
- พัชชญ์ กลัปกกลาง (2552). *วิธีการปฏิบัติงานที่เป็นเลิศ (Best Practices) ของบรรณารักษงานวิเคราะห์หมวดหมู่และทำรายการทรัพยากรสารสนเทศในห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏ*. การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ภัทรธิดา วาญบุตร. (2557). *คุณลักษณะของบรรณารักษงานวิเคราะห์หมวดหมู่และทำรายการในห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ศุภรชตรา แสนวา. (2554). *รายงานการวิจัยเรื่อง บทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา*. กรุงเทพฯ : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- _____. (2555). *รายงานการวิจัยเรื่อง บทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา*. กรุงเทพฯ : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. (2552). *ห้องสมุด การศึกษา วิชาชีพบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในยุคการเปลี่ยนแปลง*. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

อนันศักดิ์ พวงอก. (2556). *การพัฒนากลยุทธ์การสร้างความคุ้มค่าของห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏ*.
วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสารสนเทศศึกษา
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

อัญชลี วิจิตรเจริญ และขวัญชฎิล พิศาลพงศ์. (2555, มกราคม-มิถุนายน). สมรรถนะที่คาดหวังของ
นักสารสนเทศในห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏ. *วารสารสมาคมห้องสมุดฯ*. 5(1) : 17-30.

Translated Thai References

Akkaranitiyanon, B. (2002). *Opinions and expectations of administrators and librarians about special librarians' competence*. Thesis Master of Arts, Program of Library and Information Science, Chulalongkorn University. [in Thai]

Klabklang, P. (2009). *Best practices of librarians, classification and listening of information resources in Rajabhat Universities library*. Independent Study, Master of Arts, Program of Librarianship, Mahasarakham University. [in Thai]

Leenarad, P. & Tuamsak, K. (2012, September-December). Current situation and problem in providing research support services for Thai university research libraries. *Journal of Information Science*. 30(3): 1-28. [in Thai]

Library Association of Thailand under the Royal Patronage Princess Maha Chkri Sirindhorn's Personal Affairs Division. (2009). *Library of professional studies. Library and Information Science in the age of change*. Bangkok: Suwiriyan. [in Thai]

Phuangok, A. (2013). *Strategy development for value creation of Rajabhat University library*. Thesis Doctor of Philosophy Program of Information Studies, Khon Kaen University. [in Thai]

Paliksiri, B. (2012). *The expectations of university library administrators towards librarians' functional competencies*. Thesis Master of Arts, Program of Library and Information Science, Chulalongkorn University. [in Thai]

- Sriboonruang, K. (2009). *Current image and wish image of librarians at Chiang Mai University libraries*. Thesis Master of Arts, Program of Information Science, Chiang Mai University. [in Thai]
- Saenwa, S. (2012). *Roles and competencies of librarians in academic libraries*. Bangkok: Faculty of Humanities, Srinakharinwirot University. [in Thai]
- Sinjaru, T. (2009). *Research and analysis of statistical data with SPSS* (10th ed.). Bangkok: Business R & D. [in Thai]
- Wayubud, P. (2014). *Characteristics of university library catalogers*. Thesis Master of Arts, Program of Library and Information Science, Ramkhamhaeng University. [in Thai]
- Wijitcharoen, A. & Pisanpong, K. (2012, January-June). *Expectations of information officers in Rajabhat University library*. *Journal of the Library Association*. 5(1): 17-30. [in Thai]

ผู้เขียน

นางณภาพัช วงศ์เศษ

หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศส.ม.) สาขาวิชาสารสนเทศศาสตร์

คณะวิทยาการสารสนเทศ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม 41/20 ต.ขามเรียง อ.กันทรวิชัย

จ.มหาสารคาม 44150

โทรศัพท์: 08-8773-3486 อีเมล: napapat@asskru.ac.th

Author

Mrs. Napapat Wongset

M.A. Student, Program in Information Science,

Faculty of Informatics, Mahasarakham University

41/20 Khamreang Sub-district, Kantarawichai District,

Mahasarakham Province 44150

Tel: 08-8773-3486 E-mail: napapat@asskru.ac.th

รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์สังกัดสำนักงาน

เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

The Competency Development Model of Supervisors under the Jurisdiction of Primary Education in the Northeastern Region

อรนุช ธนภักถิรโชติ¹ / ประหยัด ภุมิโคกรักษ์² / สมเกียรติ ทานอก³

Auranuch Thanapattharathirachod / Prayad Bhoomkhokrak / Somkiat Tanok

¹ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

Program in Educational Administration, Graduate School, Nakhon Ratchasima Rajabhat University

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีขั้นตอนในการวิจัย 4 ขั้นตอน คือ (1) ศึกษาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยศึกษาเอกสารแนวคิด ทฤษฎี วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (2) ศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์ โดยวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างสภาพความต้องการกับสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน โดยการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นที่มีค่า PNI ตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป (3) สร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์ โดยวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) และยืนยันรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ และ (4) ประเมินความเหมาะสมรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบโดยศึกษานิเทศก์ ผลการวิจัยพบว่า สมรรถนะของศึกษานิเทศก์สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่สำคัญมี 10 สมรรถนะ คือ การมุ่งผลสัมฤทธิ์

การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสื่อสาร การวิจัยเพื่อพัฒนาการศึกษา การพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง การวิเคราะห์และการสังเคราะห์ การมีวิสัยทัศน์ การมีภาวะผู้นำทางวิชาการการสื่อสารและ จูงใจ การประกันคุณภาพการศึกษา การทำงานเป็นทีม และรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะ ศึกษานิเทศก์ คือ “10’s competency of supervisor model” ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ 1) แนวคิดและหลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) วิธีการดำเนินงานในการพัฒนาสมรรถนะ 3 วิธีการ คือ การเรียนรู้จากสถานที่จริง การเรียนรู้จากบุคคลอื่น และการเรียนรู้จากระบบหน่วยงาน 4) การ ประเมินรูปแบบในด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ และ 5) เงื่อนไข ความสำเร็จของการใช้รูปแบบที่สำคัญคือศึกษานิเทศก์ประเมินสมรรถนะและวิธีพัฒนาที่กำหนดไว้ ในรูปแบบอย่างจริงใจและนำไปใช้ในการพัฒนาตนเองตามความเป็นจริง ตลอดจนหน่วยงาน เกี่ยวข้องต้องนำไปกำหนดนโยบายและพัฒนาศึกษานิเทศก์

คำสำคัญ : สมรรถนะของศึกษานิเทศก์, การพัฒนา

Abstract

The main purpose of this research was to develop a model on competency development of supervisors under the jurisdiction of primary education in the northeastern region. The research method was divided into four steps to study: (1) the supervisors’ competency by means of document analysis and a semi-structured interview. The participants for interview consisted of administrators and stakeholders who worked in primary education schools, (2) the need assessment; priority need index of supervisors’ competency, by identifying the difference between the current state of demand and the current state, using prioritizing the need of a PIN value with 0.20 or higher, (3) a model construction on competency development of supervisors by means of group discussion and confirmation by qualified panelists, and (4) the suitability evaluation of a model by experts, evaluate the feasibility and utility of the model by supervisors. The results of the

research revealed ten competencies of supervisors, namely achievement motivation, information communication technology, educational development research , continuous development, analysis and synthesis, vision, academic leadership, communication and motivation, quality assurance in education, teamwork, and the model which was called “10’s Competency of supervisor Model” consisted of five components : 1) concepts and principle, 2) objectives, 3) procedures included three development approaches, namely real life lessons learning, other people learning and personnel programed learning, 4) the model evaluation based on the assessment of the model suitability, feasibility, and utility, and 5) conditions of success depended on the fact that the supervisor should assess and use the approaches suggested in the model, and the related organizations should adopt this model as policy and use it as means for supervisor development.

Keyword: supervisor competency, development

บทนำ

การศึกษาเป็นหัวใจของชาติเป็นอนาคตของประเทศซึ่งถือว่าการศึกษาเป็นบ่อเกิดของปัญญาดังนั้นการให้ความสำคัญกับการศึกษาอันเนื่องจากสังคมโลกในปัจจุบันกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงและภัยคุกคามรูปแบบใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว รวมทั้งการแข่งขันกันในทุก ๆ ด้านซึ่งกระทบต่อวิถีความเป็นอยู่ของคนในสังคม สิ่งแรกที่ต้องรีบเร่งดำเนินการคือการสร้างคนที่มีคุณภาพมากกว่าการก่อสร้างถาวรวัตถุที่มีราคาแพง การสร้างและพัฒนาคนที่มีคุณภาพ มีศักยภาพ และมีปัญญาพร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงของโลก ย่อมมีโอกาที่จะรวมพลังช่วยกันสร้างสังคมและอนาคตของประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าทัดเทียมอารยประเทศได้ซึ่งนับว่าการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญของการเตรียมความพร้อมการสร้างและพัฒนาอนาคตของประเทศไทย (Office of the Education Council , 2015 : 2-5) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการจัดการศึกษาในปัจจุบันจึงได้รับความคาดหวังจากสังคม เนื่องจากประเทศชาติยังต้องการทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพ มีสมรรถนะในการทำงานสูง

ในทุกด้าน เพื่อให้สามารถแข่งขันกับนานาประเทศได้นับเป็นคาดหวังของผู้นำประเทศในปัจจุบันที่ต้องการกำลังคนที่มีคุณภาพที่จะทำหน้าที่สร้างคุณภาพของการศึกษา นอกจากนี้ยังมีรายงานปัญหาเกี่ยวกับศึกษานิเทศก์ตามทัศนะของผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษาไว้ 5 ประการ โดยประการแรก คือ ศึกษานิเทศก์ไม่ได้ทำงานในหน้าที่หลักของตนทำให้งานนั้นบกพร่องขาดประสิทธิภาพและเกิดปัญหา ซึ่งศึกษานิเทศก์มีหน้าที่หลักคือให้คำปรึกษาแนะนำช่วยเหลือครูในการพัฒนาผู้เรียนและช่วยเหลือผู้บริหารในการพัฒนาโรงเรียน ทำงานใกล้ชิดกับโรงเรียนและครู แต่ปรากฏว่า ศึกษานิเทศก์ยังทำงานในหน้าที่นี้ได้น้อยและไม่ทั่วถึง ประการที่สอง ศึกษานิเทศก์จะทำงานใด ๆ ให้เกิดผลสำเร็จ ผู้ปฏิบัติจะต้องมีความรู้ ประสบการณ์และความชำนาญในเรื่องที่ทำซึ่งศึกษานิเทศก์ที่ดีจะต้องเป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์ความชำนาญในเรื่องที่นิเทศ รวมทั้งมีความรอบรู้ในแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เพื่อจะได้ให้คำปรึกษาชี้แนะได้อย่างเหมาะสม ซึ่งจุดนี้ก็จะพบว่า ศึกษานิเทศก์จำนวนหนึ่งที่ไม่ได้รับการยอมรับจากครูและโรงเรียนเพราะไม่มีประสบการณ์เพียงพอที่จะเข้าใจปัญหาของครูและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ ประการที่สาม ระบบการคัดเลือกและบรรจุ ศึกษานิเทศก์จะต้องมีระบบและวิธีการที่เหมาะสมต้องคัดเลือกคนให้เหมาะกับงาน สามารถทำงานตามหน้าที่ได้ดีและจัดระบบการส่งเสริมที่ช่วยให้คนพัฒนาตามความสามารถ และใช้คนตามความเหมาะสมกับความสามารถ ประการที่สี่ หน่วยงานผู้ดูแลศึกษานิเทศก์ควรจะดำเนินการเพื่อให้ ศึกษานิเทศก์มีการพัฒนาและเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องอันจะช่วยให้ ศึกษานิเทศก์มีการพัฒนาตนเองและทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น และประการสุดท้าย สิ่งที่จะช่วยในการพัฒนา ศึกษานิเทศก์และองค์กรได้มาก คือ การจัดทำสมรรถนะสำคัญ (Core competencies) ของ ศึกษานิเทศก์ขึ้นให้ละเอียด ชัดเจนเป็นที่เข้าใจและยอมรับกันในวงการ ซึ่งสมรรถนะนี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งทั้งในด้านการคัดเลือกบุคลากร การพัฒนาบุคลากรไปถึงการประเมินบุคลากรของ องค์กร (Office of Basic Education Commission, 2011: 5-7)

จากปัญหาดังกล่าวสะท้อนไปถึงสมรรถนะศึกษานิเทศก์และเชื่อมโยงไปถึงผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษาส่งผลต่อคุณภาพของนักเรียนด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อาทิ เช่น ผลการประเมินคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน (O-NET)

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2558 โดยภาพรวมค่าเฉลี่ยวิชาหลัก 5 กลุ่มสาระ ค่าเฉลี่ยในระดับประเทศเท่ากับ 44.98 แต่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 42.47 และ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยภาพรวมค่าเฉลี่ยรวมวิชาหลัก 5 กลุ่มสาระ ค่าเฉลี่ยในระดับประเทศเท่ากับ 37.91 ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 36.16 (National Institute of Educational Testing Service (Public Organization), 2015 : Online) แสดงให้เห็นว่า ผลการประเมินคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานดังกล่าว ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าค่าเฉลี่ยระดับประเทศ จึงสะท้อนถึงการจัดการศึกษาของสถานศึกษายังไม่ได้มาตรฐาน

จากที่กล่าวมาข้างต้นสมรรถนะถือว่ามีความสำคัญต่อการปฏิบัติงาน โดยมีข้อสนับสนุนในรายงานวิจัยของ (Luis and Juan, 2013 : 447) ได้กล่าวว่า สมรรถนะที่เป็นพื้นฐานในการปฏิบัติงานในหน้าที่ในความรับผิดชอบโดยมุ่งผลสัมฤทธิ์เพื่อให้งานบรรลุผลวัตถุประสงค์ การบริการที่ดี อำนวยความสะดวกแก่ผู้มารับบริการ ตลอดจน การพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ดังนั้นการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์ถือว่ามีความจำเป็นเนื่องจากศึกษานิเทศก์เป็นบุคคลที่มีความสำคัญในการพัฒนาการศึกษา มีหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาและการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา โดยใช้ศึกษานิเทศก์เป็นผู้เชื่อมโยง สนับสนุนนำนโยบายสู่การปฏิบัติ โดยต้องส่งผ่านและถ่ายทอดด้วยความรู้ ความสามารถศักยภาพและคุณลักษณะที่มีคุณภาพให้บังเกิดผลต่อการพัฒนาการศึกษา คือ คุณภาพครู คุณภาพนักเรียน และคุณภาพกระบวนการบริหารจัดการภายในสถานศึกษา ให้บรรลุผลสำเร็จเป็นไปตามเป้าหมายของการจัดการศึกษาก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีประสิทธิภาพ และเกิดความยั่งยืน (Office of Basic Education Commission, 2015: 35) ได้กล่าวถึงว่า การพัฒนาศึกษานิเทศก์จึงจำเป็นเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีวิธีการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์เกิดขึ้นเพื่อประโยชน์ที่ส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนากระบวนการจัดการศึกษาและการจัดการหลักสูตรและการเรียนการสอนและที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียน ศึกษานิเทศก์จึงต้องได้รับการพัฒนาสมรรถนะสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเพื่อให้สามารถปฏิบัติงาน ในภารกิจวิชาชีพศึกษานิเทศก์อย่างมีประสิทธิภาพ

จากความสำคัญและสภาพปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการวิจัย และสร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งสามารถนำรูปแบบที่ได้จากการวิจัยไปพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
3. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
4. เพื่อประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) โดยการวิจัยเชิงปริมาณ (Qualitative Research) และ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Quantitative Research) โดยมีขั้นตอนการวิจัยครั้งนี้ แบ่งเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1. การศึกษาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับสมรรถนะของศึกษานิเทศก์ และตรวจสอบการศึกษาวเคราะห์แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสมรรถนะของศึกษานิเทศก์โดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์เครื่องมือในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบประมาณค่า 5 ระดับ เก็บรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม จากกลุ่มตัวอย่าง คือ ศึกษานิเทศก์ 320 คน

2. วิเคราะห์ข้อมูล หาค่า PNI ตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไปมาเป็นประเด็นการพัฒนา

ขั้นตอนที่ 3 การสร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1. นำข้อมูลขั้นที่ตอนที่ 1 และขั้นตอนที่ 2 มากำหนดเป็นกรอบร่างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์

2. ยกร่างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์ ตรวจสอบร่างรูปแบบโดยวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 10 คน และปรับปรุงร่างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยดำเนินการโดยการประเมินความเหมาะสม โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 คน และประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์โดยศึกษานิเทศก์ จำนวน 30 คน โดยใช้แบบสอบถามและ วิเคราะห์ สรุปผลการประเมิน และประมวลความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิและศึกษานิเทศก์

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยออกเป็น 4 ตอน ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

ตอนที่ 1. ผลการศึกษาศมรรถนะของศึกษานิเทศก์สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า

1. สมรรถนะของศึกษานิเทศก์ ประกอบด้วย 13 สมรรถนะ ได้แก่ 1) การมุ่งผลสัมฤทธิ์ 2) การบริการที่ดี 3) การทำงานเป็นทีม 4) การวิเคราะห์และการสังเคราะห์ 5) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสื่อสาร 6) การพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง 7) การสื่อสารและจูงใจ 8) การประกันคุณภาพการศึกษา 9) การมีภาวะผู้นำทางวิชาการ 10) การมีวิสัยทัศน์ 11) การวิจัยเพื่อพัฒนาการศึกษา 12) การนิเทศการศึกษา 13) คุณธรรมและจริยธรรม

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าสมรรถนะของศึกษานิเทศก์สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีดัชนีความต้องการจำเป็นในการพัฒนา จำนวน 10 สมรรถนะ ได้แก่ การมุ่งผลสัมฤทธิ์ ($\bar{X} = 0.24$) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสื่อสาร ($\bar{X} = 0.23$) การวิจัยเพื่อพัฒนาการศึกษา ($\bar{X} = 0.22$) การพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ($\bar{X} = 0.21$) การวิเคราะห์และการสังเคราะห์ ($\bar{X} = 0.21$) การมีวิสัยทัศน์ ($\bar{X} = 0.20$) การมีภาวะผู้นำทางวิชาการ ($\bar{X} = 0.20$) การสื่อสารและจูงใจ ($\bar{X} = 0.19$) การประกันคุณภาพการศึกษา ($\bar{X} = 0.17$) การทำงานเป็นทีม ($\bar{X} = 0.16$) ตามลำดับ

ตอนที่ 3. ผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีจำนวน 5 องค์ประกอบ มีรายละเอียดดังนี้

1. แนวคิดและหลักการของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์ ดำเนินงานโดยอาศัยหลักการ 4 ประการ ได้แก่ 1) หลักการมีส่วนร่วม 2) หลักการเชิงระบบ 3) หลักการคัดสรรและเลือกใช้สมรรถนะตามความต้องการจำเป็น และ 4) หลักการปรับปรุงงานอย่างต่อเนื่อง

2. วัตถุประสงค์ของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์ ได้แก่ 1) เพื่อกำหนดสมรรถนะของศึกษานิเทศก์ที่มีความต้องการจำเป็นในระดับพื้นที่ และ 2) เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์

3. วิธีการดำเนินงานของรูปแบบเป็นแนวทางการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์ โดยรวมมี 3 วิธี ได้แก่ การเรียนรู้จากสถานที่จริง การเรียนรู้จากบุคคลอื่น และการเรียนรู้จากระบบหน่วยงาน

4. การประเมินรูปแบบโดยการประเมินความสามารถของศึกษานิเทศก์ตามสมรรถนะทั้ง 10 สมรรถนะในด้านความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ และความพึงพอใจของศึกษานิเทศก์ ต่อรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์

5. เงื่อนไขความสำเร็จของการใช้รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์ มีดังนี้
1) ศึกษานิเทศก์ประเมินสมรรถนะและวิธีพัฒนาที่กำหนดไว้ในรูปแบบอย่างจริงจังและตามความเป็นจริง 2) ศึกษานิเทศก์นำสมรรถนะและวิธีการพัฒนาที่กำหนดไว้ในรูปแบบไปใช้ในการพัฒนาตนเอง และ 3) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำรูปแบบไปใช้ในการกำหนดนโยบายและพัฒนา ศึกษานิเทศก์ต่อไป

ตอนที่ 4. การประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์ โดยการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ พบว่า

1. ความเหมาะสมโดยรวมของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.84, S.D. = 0.19$)

2. ความเป็นไปได้โดยรวมของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51, S.D. = 0.35$)

3. ความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.69, S.D. = 0.29$)

อภิปรายผล

ผลการวิจัยรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์ โดยการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีและ

งานวิจัยของนักการศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะของศึกษานิเทศก์ และสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับสมรรถนะของศึกษานิเทศก์ได้จำนวน 13 สมรรถนะได้แก่

- 1) การมุ่งผลสัมฤทธิ์ 2) การบริการที่ดี 3) การทำงานเป็นทีม 4) การวิเคราะห์และการสังเคราะห์
- 5) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสื่อสาร 6) การพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง 7) การสื่อสารและ
- จูงใจ 8) การประกันคุณภาพการศึกษา 9) การมีภาวะผู้นำทางวิชาการ 10) การมีวิสัยทัศน์
- 11) การวิจัยเพื่อพัฒนาการศึกษา 12) การนิเทศการศึกษา 13) คุณธรรมและจริยธรรม ทั้งนี้อาจ

เนื่องมาจากว่า การปฏิบัติงานในหน้าที่ของศึกษานิเทศก์ต้องมีสมรรถนะพื้นฐานซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ใช้ในการปฏิบัติงานซึ่งสมรรถนะดังกล่าวยังอยู่กรอบของสมรรถนะของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา และสำนักงานเลขาธิการคุรุสภาและได้รับข้อสนับสนุนจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งสมรรถนะดังกล่าวศึกษานิเทศก์พึงควรมีที่สัมพันธ์กับการจัดการศึกษาของประเทศไทยในยุค 4.0 และทักษะในศตวรรษที่ 21 เนื่องจากการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์จำเป็นต้องมีประยุกต์ใช้ ICT ในการนิเทศ สามารถวิเคราะห์สภาพปัญหา ออกแบบแนวทางในการพัฒนาการศึกษาได้ตรงตามเป้าหมายและตามความต้องการของหน่วยงานต้นสังกัด สอดคล้องกับแนวคิด Office of the Civil Service Commission (2005 : 11) ที่กล่าวถึงว่า ศึกษานิเทศก์ต้องมีสมรรถนะการมุ่งผลสัมฤทธิ์จะต้องมีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานในหน้าที่ให้มีคุณภาพมีงานเชิงรุก มีความถูกต้องแม่นยำ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และมีการพัฒนาผลงานให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับแนวคิด Office of Basic Education Commission (2015 : 49-51) ที่กล่าวถึงว่า ศึกษานิเทศก์ต้องมีสมรรถนะการทำงานเป็นทีมเป็นผู้ที่สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น โดยยอมรับฟังความคิดเห็น โดยให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือ สนับสนุน เสริมแรงให้กำลังใจเพื่อนร่วมงาน สอดคล้องกับงานวิจัย Luis and Juan (2013: 454-455) ที่กล่าวว่าการปฏิบัติหน้าที่ในความรับผิดชอบโดยมุ่งผลสัมฤทธิ์ทำให้งานบรรลุผลวัตถุประสงค์ โดยอาศัยการบริการที่ดีอำนวยความสะดวกแก่ผู้มารับบริการและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ในการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับแนวคิด Secretariat Office of the Teachers Council of Thailand (2013 : 65) ที่กล่าวถึงว่า ศึกษานิเทศก์ต้องมีสมรรถนะการประกันคุณภาพการศึกษาถือเป็นความสามารถในการขับเคลื่อน

การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาให้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องปฏิบัติได้อย่างเป็นระบบมีคุณภาพตามมาตรฐาน ทั้งนี้ยังค้นพบว่ายังมีบางสมรรถนะที่แตกต่างจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัย คือ สมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสื่อสาร การพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง การมีภาวะผู้นำทางวิชาการ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ Experts (2016 : Interview) ที่กล่าวว่าศึกษานิเทศก์ต้องมีนิเทศออนไลน์ ศึกษานิเทศก์ต้องพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และต้องมีคุณลักษณะการมีภาวะผู้นำทางวิชาการเพื่อสร้างเชื่อมั่น ความศรัทธาแก่ครูและผู้บริหารสถานศึกษา จึงได้รับการยอมรับอย่างแท้จริง

2. ศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์ จำนวน 10

สมรรถนะทั้งนี้อาจเนื่องมาจากว่า การได้มาซึ่งสมรรถนะได้จากศึกษาแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ และระเบียบวิธีการวิจัยที่เป็นระบบในขั้นตอนที่ 2 จึงถือได้ว่าเป็นสมรรถนะที่มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาจริงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นสภาพที่เกิดขึ้นจริงกับสภาพที่พึงประสงค์ที่ต้องการให้เกิด สอดคล้องกับแนวคิด Wongwanich (2015: 263) ที่กล่าวว่า การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นเป็นขั้นที่ระบุความต้องการจำเป็นซึ่งเป็นการวิเคราะห์สาเหตุและการกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาทำให้เกิดการประเมินความต้องการจำเป็นที่มีความสมบูรณ์โดยวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นแต่ละประเด็นแล้วนำมาจัดเรียงลำดับความสำคัญมากไปหาน้อยช่วยให้สามารถวางแผนการดำเนินการในการพัฒนาสอดคล้องกับสภาพเป็นจริงในปัจจุบัน สอดคล้องกับแนวคิด Kaufman, Rojas and Mayer (1993 : 5) ที่กล่าวว่า การประเมินความต้องการจำเป็นกระบวนการที่ใช้เพื่อหาช่องว่างระหว่างผลที่เกิดขึ้นในปัจจุบันที่ต้องการจะให้เกิดแล้วจัดลำดับความสำคัญของช่องว่าง (Gaps) ที่สำคัญที่สุดมาเป็นประเด็นที่ต้องดำเนินการ

3. รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์เป็นรูปแบบที่ตอบสนองความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวน 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) แนวคิดและหลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) วิธีการดำเนินงานของรูปแบบ

4) การประเมินรูปแบบ และ 5) เงื่อนไขความสำเร็จของการใช้รูปแบบ ซึ่งรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์นี้มีแนวทางการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์โดยรวมในการปฏิบัติงานเพื่อบรรลุเป้าหมายของหน่วยงาน มี 3 วิธีการ ดังนี้

3.1 การเรียนรู้จากสถานที่จริงเป็นการปฏิบัติจริงในสถานที่ทำงานจริงทำให้ศึกษานิเทศก์ได้เรียนรู้จากประสบการณ์การทำงานจริง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากว่า วิธีการดังกล่าวทำให้ศึกษานิเทศก์ได้เรียนรู้ในสถานการณ์จริง ร่วมคิดร่วมทำ ลงปฏิบัติในภาคสนามจริง ทำงานเชิงรุกร่วมกับครูผู้บริหารสถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงทำให้ศึกษานิเทศก์ได้ร่วมวางแผนในทุกขั้นตอนเห็นสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นนำไปสู่การออกแบบแนวทางการแก้ปัญหาพร้อมกันตรงกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นถือว่าเป็นวิธีการที่จะสามารถยกระดับคุณภาพการศึกษาได้ สอดคล้องกับแนวคิด Office of Basic Education Commission (2011 : 226-230) ที่กล่าวถึงว่า การพัฒนาศึกษานิเทศก์ต้องพัฒนาในลักษณะองค์รวมที่บูรณาการทั้งในด้านความรู้ ทักษะและเจตคติที่ดีใช้วิธีการพัฒนาหลายวิธีควบคู่กับการเรียนรู้จากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และมีประสบการณ์เป็นการพัฒนารายบุคคลและกลุ่มเล็ก ๆ เน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และสอดคล้องกับแนวคิด Phutvithayapun (2016 : 35-38) ที่กล่าวว่า วิธีการพัฒนาที่มุ่งการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงในสถานที่ทำงานจริงบุคคลนั้นเกิดประสบการณ์การพัฒนาสมรรถนะโดยตรงเกิดผลสำเร็จของงานได้ และสอดคล้องกับ Experts (2017: Focus group discussion) ที่กล่าวว่า ศึกษานิเทศก์ต้องลงพื้นที่ปฏิบัติจริงร่วมทำงานกับครูและผู้บริหารอย่างเป็นกัลยาณมิตรจึงสามารถยกระดับคุณภาพการศึกษาได้

3.2 การเรียนรู้จากบุคคลอื่นเป็นวิธีการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์โดยการเรียนรู้ร่วมกันคนอื่นอันได้แก่ ผู้บังคับบัญชาโดยตรง ผู้บังคับบัญชาโดยอ้อม เพื่อนร่วมงานทั้งภายในหน่วยงานและต่างหน่วยงาน และผู้รับการนิเทศ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากว่า การปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ต้องอาศัยเครือข่ายการพัฒนาทั้งภายในหน่วยงานและนอกหน่วยงานต้องประสานความร่วมมือทั้งงานวิชาการ งานบุคคล งานงบประมาณ และงานบริหารทั่วไปซึ่งวิธีการดังกล่าวทำให้ศึกษานิเทศก์ได้เรียนรู้จากต้นแบบจากการสอนงาน การเป็นพี่เลี้ยง เรียนรู้จากผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงานเกิดแนวคิด แนวทางการทำงานใหม่ ๆ ทำให้สามารถต่อยอดการพัฒนางานได้รวดเร็ว

และมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับแนวคิด Phutvithayapun (2016: 35-38) ที่กล่าวว่า เป็นการมุ่งเน้นการเรียนรู้จากผู้อื่นซึ่งต้องอาศัยการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดี ความไว้วางใจ ความเชื่อถือศรัทธาซึ่งกันและกัน เพื่อให้เกิดมุมมองและแนวทางใหม่ ๆ ในการพัฒนาสมรรถนะเกิดผลสำเร็จของงาน และสอดคล้องกับ แนวคิด Spark and Loucks-Horsley (1989: 45-46) ที่กล่าวว่า การสอนงานและการเป็นที่เลี้ยงเป็นวิธีการที่นิยมจับคู่กันระหว่างผู้มีประสบการณ์สูงและประสบผลสำเร็จแล้วกับบุคคลที่เริ่มงานใหม่หรือที่มีประสบการณ์ความคิดเห็นถือเป็นกลยุทธ์ที่จะให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพและการสะท้อนถึงวิธีการที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน

3.3 การเรียนรู้จากระบบหน่วยงาน เป็นวิธีการเรียนรู้อย่างเป็นทางการจากหลักสูตรหรือโปรแกรมที่ถูกจัดวางไว้อย่างชัดเจนและเป็นระบบของหน่วยงานต้นสังกัดเพื่อให้ศึกษานิเทศก์เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดและขั้นตอนของการพัฒนาตนเองให้เกิดสมรรถนะของศึกษานิเทศก์ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากว่า การปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ต้องเรียนรู้วัฒนธรรมการทำงานขององค์กรให้เกิดความเป็นเอกภาพเนื่องจากศึกษานิเทศก์เป็นผู้ขับเคลื่อนงานนโยบายสู่การปฏิบัติในสถานศึกษาให้บรรลุตามเป้าหมายของหน่วยงานต้องมีการพัฒนาสมรรถนะตามระบบหน่วยงานจัดไว้ทำให้การพัฒนาการศึกษาไปในทิศทางเดียวกัน สอดคล้องกับแนวคิด Phutvithayapun (2016 : 35-38) ที่กล่าวว่า การมุ่งเรียนรู้แบบเป็นทางการจากหลักสูตรหรือโปรแกรมที่ถูกจัดวางไว้อย่างชัดเจนและเป็นระบบเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดและขั้นตอนการพัฒนาตนเองให้เกิดการพัฒนาสมรรถนะเกิดผลสำเร็จของงาน และสอดคล้องกับแนวคิด Robert (1999 : 44) และ Seldin (1988 : 112) กล่าวว่า วิธีการฝึกอบรมและพัฒนา การทำคู่มือเป็นวิธีการพัฒนาสมรรถนะ และสอดคล้องกับ Experts (2016 : Interview) เห็นด้วยกับวิธีการพัฒนาแบบออนไลน์และออฟไลน์สามารถพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์ได้

4. การประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานอกเหนือ โดยการประเมินความเหมาะสมความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเมื่อนำรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์ไปใช้ต้องบรรลุตามวัตถุประสงค์ 2 ประการ ได้แก่ 1) กำหนด

สมรรถนะของศึกษานิเทศก์ที่มีความต้องการจำเป็นตรงตามความต้องการพัฒนาศึกษานิเทศก์ในระดับพื้นที่และสอดคล้องกับความต้องการของหน่วยงานต้น และ 2) เสนอแนวทางการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์ โดยวิธีการประเมินแนวทางการพัฒนาศึกษานิเทศก์ตามสมรรถนะจำนวน 10 สมรรถนะ และประเมินความพึงพอใจของศึกษานิเทศก์ต่อสมรรถนะของศึกษานิเทศก์สอดคล้องกับ Experts (2017 : Focus group discussion) ที่กล่าวว่า การดำเนินงานรูปแบบควรดำเนินการตามทีออกแบบไว้และเป็นไปตามวัตถุประสงค์ ตลอดจนต้องกำหนดแนวทางการพัฒนารูปแบบอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ

สรุปผล

ผลการวิจัยรูปการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือสรุปได้ ดังนี้

1. การศึกษาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 13 สมรรถนะ ได้แก่ 1) การมุ่งผลสัมฤทธิ์ 2) การบริการที่ดี 3) การทำงานเป็นทีม 4) การวิเคราะห์และการสังเคราะห์ 5) การใช้เทคโนโลยี สารสนเทศเพื่อการสื่อสาร 6) การพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง 7) การสื่อสารและจูงใจ 8) การประกันคุณภาพการศึกษา 9) การมีภาวะผู้นำ ทางวิชาการ 10) การมีวิสัยทัศน์ 11) การวิจัยเพื่อพัฒนาการศึกษา 12) การนิเทศการศึกษา 13) คุณธรรมและจริยธรรม และวิธีการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์จำนวน 8 วิธี ได้แก่ 1) การฝึกอบรมและพัฒนา 2) การพัฒนาตนเอง 3) การพัฒนาในรูปแบบโปรแกรมต่าง ๆ (การนิเทศออนไลน์, การใช้โปรแกรม TEPE online, การศึกษาแบบ Learning package) 4) การศึกษาดูงาน 5) การศึกษาเป็นกลุ่ม 6) การประชุมสัมมนา 7) การสอนงานและการเป็นพี่เลี้ยง และ 8) การประเมินผลการปฏิบัติงาน

2. ศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า สมรรถนะของศึกษานิเทศก์สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความต้องการจำเป็นในการพัฒนา จำนวน 10 สมรรถนะ ได้แก่ การมุ่งผลสัมฤทธิ์ ($\bar{X} = 0.24$) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสื่อสาร ($\bar{X} = 0.23$) การวิจัยเพื่อพัฒนาการศึกษา ($\bar{X} = 0.22$) การพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

($\bar{X} = 0.21$) การวิเคราะห์และการสังเคราะห์ ($\bar{X} = 0.21$) การมีวิสัยทัศน์ ($\bar{X} = 0.20$) การมีภาวะผู้นำทางวิชาการ ($\bar{X} = 0.20$) การสื่อสารและจูงใจ ($\bar{X} = 0.19$) การประกันคุณภาพการศึกษา ($\bar{X} = 0.17$) การทำงานเป็นทีม ($\bar{X} = 0.16$) ตามลำดับ

3. การสร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าจากผลการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) ในการตรวจร่างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีจำนวน 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) แนวคิดและหลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) วิธีการดำเนินงานของรูปแบบ 4) การประเมินรูปแบบ และ 5) เงื่อนไขความสำเร็จของการใช้รูปแบบมีรายละเอียด ดังนี้

3.1 แนวคิดและหลักการของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดำเนินงานโดยอาศัยหลักการ 4 ประการ ได้แก่ 1) หลักการมีส่วนร่วม 2) หลักการเชิงระบบ 3) หลักการคัดสรรและเลือกใช้สมรรถนะตามความต้องการจำเป็น และ 4) หลักการปรับปรุงงานอย่างต่อเนื่อง

3.2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ 1) เพื่อกำหนดสมรรถนะของศึกษานิเทศก์ที่มีความต้องการจำเป็นในระดับพื้นที่และ 2) เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์

3.3 วิธีการดำเนินงานของรูปแบบเป็นแนวทางการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์โดยรวมมี 3 แนวทาง ได้แก่ การเรียนรู้จากสถานที่จริง การเรียนรู้จากบุคคลอื่น และการเรียนรู้จากระบบหน่วยงาน

3.4 การประเมินรูปแบบโดยการประเมินความสามารถของศึกษานิเทศก์ตามสมรรถนะทั้ง 10 สมรรถนะในด้านความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ และความพึงพอใจ ของศึกษานิเทศก์ต่อรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการประเมิน

3.5 เจาะใจความสำเร็จของการใช้รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีดังนี้ 1) ศึกษานิเทศก์ประเมินสมรรถนะและวิธีพัฒนาที่กำหนดไว้ในรูปแบบอย่างจริงจังและตามความเป็นจริง 2) ศึกษานิเทศก์นำสมรรถนะและวิธีการพัฒนาที่กำหนดไว้ในรูปแบบไปใช้ในการพัฒนาตนเอง และ 3) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำรูปแบบไปใช้ในการกำหนดนโยบายและพัฒนาศึกษานิเทศก์ต่อไป

4. การประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ พบว่า

4.1 ความเหมาะสมโดยรวมของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนืออยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.84$, S.D. = 0.19)

4.2 ความเป็นไปได้โดยรวมของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนืออยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$, S.D. = 0.35)

4.3 ความเป็นประโยชน์โดยรวมของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนืออยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.69$, S.D. = 0.29)

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะโดยแบ่งออกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย นำเสนอดังนี้

1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับศึกษานิเทศก์ ควรนำรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์ไปบูรณาการกำหนดเป็นนโยบายเพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องถือปฏิบัติเป็นแบบองค์

รวม ในการกำหนดมาตรการในการดำเนินงานตลอดจนการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์ให้สอดคล้องกับนโยบายหน่วยงาน ตลอดจนกำกับติดตามผลการดำเนินงานเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในระดับปฏิบัติการอย่างต่อเนื่อง

2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับศึกษานิเทศก์ สามารถไปใช้ในการกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์ต้องให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาที่สะท้อนถึงสภาพที่มุ่งหวังกับสภาพที่เป็นอยู่จริงในปัจจุบันและควรมีการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

3) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับศึกษานิเทศก์ควรใช้วิธีการในการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์ 3 วิธีการ ได้แก่ วิธีการเรียนรู้จากสถานที่จริง วิธีการเรียนรู้จากบุคคลอื่น และวิธีการเรียนรู้จากระบบหน่วยงาน ซึ่งเป็นวิธีการที่จะทำให้สมรรถนะของศึกษานิเทศก์สูงขึ้นได้ถ้าหากได้เรียนรู้และลงมือปฏิบัติอย่างจริงจัง ไปออกแบบเป็นวิธีการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์

1.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ นำเสนอมีดังนี้

1) การดำเนินงานนโยบายจะสำเร็จได้อยู่ที่การนำรูปแบบไปปฏิบัติ ซึ่งศึกษานิเทศก์เกี่ยวข้องโดยตรงกับการปฏิรูปการศึกษา ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับศึกษานิเทศก์จะดำเนินการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์บรรลุผลสำเร็จต้องสอดคล้องกับสมรรถนะตามความต้องการจำเป็นในการพัฒนา สอดคล้องกับตัวบ่งชี้และแนวทางการพัฒนาสมรรถนะในแต่ละสมรรถนะนั้น ๆ

2) การพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์จะสำเร็จได้ต้องมีการกำหนดสมรรถนะที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาในบริบทเชิงพื้นที่ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับศึกษานิเทศก์ควรกำหนดสมรรถนะให้มีความสอดคล้องกับการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาก่อนแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งศึกษานิเทศก์

3) การกำหนดแผนงาน/โครงการในการพัฒนาศึกษานิเทศก์ที่นำไปสู่การพัฒนาที่เป็นรูปธรรมได้นั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับศึกษานิเทศก์ควรกำหนดแผนงานในแต่ละปีให้ครอบคลุมสมรรถนะตามความต้องการจำเป็นในการพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องเหมาะสมกับการพัฒนาศึกษานิเทศก์ในแต่ละหน่วยงาน

4) รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เกิดความสำเร็จได้นั้นศึกษานิเทศก์ต้องประเมิน สมรรถนะและวิธีพัฒนาที่กำหนดไว้ในรูปแบบอย่างจริงจังและตามความเป็นจริงและนำสมรรถนะ และวิธีการพัฒนาที่กำหนดไว้ในรูปแบบไปใช้ในการพัฒนาตนเอง

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัยรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์ให้ครอบคลุมพื้นที่ทั้ง ประเทศ

2.2 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์

2.3 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการประเมินสมรรถนะของศึกษานิเทศก์ในระดับภาคหรือใน ระดับประเทศ

2.4 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะของศึกษานิเทศก์กับ ความสำเร็จของงานตามบทบาทหน้าที่ของศึกษานิเทศก์

2.5 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเปรียบเทียบวิธีการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์

เอกสารอ้างอิง

สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ. (2558 ก). ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติ

ขั้นพื้นฐาน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. ค้นเมื่อ 20 กรกฎาคม 2559 จาก

<http://www.onetresult.niets.or.th/AnnouncementWeb/PDF>

/Summary O-NET P 6, ONET M 3_2558.pdf

_____. (2558 ข). ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐานชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. ค้น

เมื่อ 20 กรกฎาคม 2559 จาก <http://www.onetresult.niets.or.th/Announcement Web>

/PDF/SummaryONETM3_2558.pdf

- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2554). *มุมมองแนวคิดความรู้เกี่ยวกับศึกษานิเทศก์* (พิมพ์ครั้งที่1). กรุงเทพฯ ฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- _____. (2558). การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาโดยยึดภารกิจและพื้นที่ปฏิบัติงานเป็นฐาน. ค้นเมื่อ 9 มกราคม 2558 จาก <http://www.utqplus.com/>
- สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2556). *มาตรฐานวิชาชีพศึกษานิเทศก์*. ค้นเมื่อ 20 กรกฎาคม 2559 จาก <http://www.ksp.or.th/ksp>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2558). *ปฏิรูปการศึกษาเพื่ออนาคตประเทศไทยมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนนโยบายด้านการศึกษานายกรัฐมนตรี (พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา)* (พิมพ์ครั้งที่1). กรุงเทพฯ ฯ : 21 เซ็นจูรี จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2548) *สมรรถนะและมาตรฐานวิชาชีพการบริหารทรัพยากรบุคคล* (พิมพ์ครั้งที่1). กรุงเทพฯ ฯ : พี. เอลฟ์วิง.
- สุวิมล ว่องวาณิช. (2558). *การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ ฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อาภรณ์ ภู่วิทยพันธ์. (2559). *โปรแกรมพัฒนาสมรรถนะด้านบริหารจัดการสำหรับผู้นำ* (พิมพ์ครั้งที่1). กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์เอช อาร์ เซ็นเตอร์.
- Kaufman, R, Rojas, A.M. & Mayer, H. (1993). *Needs assessment: A user's guide*. Englewood Cliffs. NJ : Education Technology Publications.
- Luis, A. H. & Juan, M. A. (2013). *The development of basic competencies for sustainability in higher education: An educational*. Electronic Journal US-China Education. Vol. 3, No. 6, 447-458.
- Robert, J. N. (1999). *Leadership program: A sample*. Liberal Education, 76, 42-49
- Seldin, P. (1988). *Evaluating and developing administrative performance*. San Francisco : Jossey-Bass.

Spark, D. & Loucks-Horsley, S. (1989). Five models of development for teacher.

Journal of Staff Development, 10(4), 40-57.

Translated Thai References

National Institute of Educational Testing Service (Public Organization). (2015 a). *The results of the national basic education test Prathom 6*. Retrieved from

<http://www.onetresult.niets.or.th> [in Thai]

_____. (2015 b). *The results of the national basic education test Mathayom 3*. Retrieved from

<http://www.onetresult.niets.or.th> [in Thai]

Office of the Basic Education Commission. (2011). *Conceptual view of knowledge about*

Supervisor : Office of the Basic Education Commission. [in Thai]

_____. (2515). *The development of teachers and educational personnel based on their*

mission and operational. Retrieved from <http://www.utqplus.com> [in Thai]

Office of the Civil Service Commission. (2005). *Competency and professional standards*

Human resource management: P. A Living Press. [in Thai]

Office of the Education Council. (2015) *Education reform for Thailand's future, sustainable*

Prosperity Education Policy of Prime Minister (General Prayut Chan-O-cha) :

21 Century Limited. [in Thai]

Phutvithayapun, A. (2016) *Leadership Development for Leadership Program*:

HR Publishing Center Press. [in Thai]

Secretariat Office of the Teachers Council of Thailand (2013) *Professional standards of*

Supervisors. Retrieved from <http://www.ksp.or.th/ksp> [in Thai]

Wongwanich, S. (2015) *Research needs assessment* (3rd ed.) : Chulalongkorn University

Press. [in Thai]

ผู้เขียน

นางสาวอรนุช ธนภัทรธิรโชติ

กำลังศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตร ปรัชญาดุष्ฎิบัณฑิต (ปร.ด.) สาขาการ
บริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

โทรศัพท์: 088-1143891 อีเมล: ora.cheme999@gmail.com

Author

Miss Auranuch Thanapattharathirachod

A Ph.D. candidate of Philosophy in Educational Administration,

Nakhon Ratchasima Rajabhat University

Tel.: 088-1143891 E-mail: ora.cheme999@gmail.com

การนำองค์กรและเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อห้องสมุด 4.0

Leadership and Information Technology for Library 4.0

เดือนฉาย ไชยบุตร¹

Dueanchai Chaibuth

¹สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสื่อสาร คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
Information and Communication Technology Programme, Faculty of Science and Technology, Phetchabun
Rajabhat University

บทคัดย่อ

การนำองค์กรโดยการนำเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยมาประยุกต์ใช้กับห้องสมุด เพื่อเป็นแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้แห่งอนาคต ช่วยให้ผู้เรียนรู้สามารถค้นคว้าหาความรู้ได้ตลอดเวลา งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบของห้องสมุด 4.0 การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศกับงานห้องสมุด 4.0 และศึกษาปัจจัยการนำองค์กรสำหรับผู้บริหารห้องสมุด 4.0 ด้วยการสำรวจข้อมูลจากงานวิจัยและผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารห้องสมุด จำนวน 30 ราย เพื่อประมวลข้อมูลทางสถิติ ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบห้องสมุด 4.0 เป็นห้องสมุดเสมือนจริง เป็นปัญญาประดิษฐ์ที่ประมวลข้อมูลจากเอกสารอิเล็กทรอนิกส์เป็นความรู้ให้กับผู้สืบค้น และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศกับห้องสมุด 4.0 ต้องสร้างนวัตกรรมการให้บริการ และเตรียมพร้อมด้านฮาร์ดแวร์ ซอฟต์แวร์และเครือข่าย ส่วนการนำองค์กรของผู้บริหารห้องสมุด 4.0 ต้องมีความเข้าใจเทคโนโลยีด้านห้องสมุดแนวใหม่ มีการกำหนดวิสัยทัศน์และพันธกิจเพื่อการเปลี่ยนแปลงสู่รูปแบบการบริการอิเล็กทรอนิกส์ พัฒนาบุคลากรมีสมรรถนะด้านดิจิทัล และบริหารจัดการเทคโนโลยีที่เปลี่ยนโฉมรูปแบบห้องสมุด

คำสำคัญ: การนำองค์กร, เทคโนโลยีสารสนเทศ, วิธีการเรียนรู้, ห้องสมุดของสรรพสิ่ง, ห้องสมุด 4.0

Abstract

The leadership which employs information technology (IT) for a library, was to provide the future learning resources. This helped the learners to search the knowledge on demand. The objectives of this work are to study the model of Library 4.0, to study the use of IT for Library 4.0, and to study the leadership factors for the library. The data were collected from 30 education leaders and directors, which is then analyzed by statistics. The research was found that the Library 4.0 model could be viewed as virtual library that used artificial intelligence to process e-Documents into knowledge. The IT usage for a library required the development of innovative services and the preparedness of hardware, software and computer network. The director of Library 4.0 must apply emerging technology for changing a library, declare vision and mission for e-Service, build the digital staff, and manage the disruptive technology for this virtual library.

Keywords: leadership, information technology, pedagogy, library of thing, library 4.0

บทนำ

จากนโยบายประเทศไทย 4.0 ที่เป็นยุคผลิตภาพ เน้นเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม เพื่อให้ไทยมีเป็นประเทศที่มีรายได้สูง จากโมเดลเศรษฐกิจแบบ “ทำน้อย ได้มาก” ที่ปรับภาคอุตสาหกรรมให้ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม ภาคการเกษตรแบบเป็นผู้ประกอบการ ภาคเอสเอ็มอีเป็นธุรกิจแบบสมาร์ทหรือเริ่มต้นธุรกิจที่มีศักยภาพ ภาคบริการที่มีมูลค่าสูง และภาคแรงงานที่มีความรู้และทักษะสูง เพื่อให้เป็นโมเดล “มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” (Academic Office, 2016; Division of Research Administration and Educational Quality Assurance, 2016) การบรรลุผลได้ต้องสานพลังประชารัฐที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน สถาบันอุดมศึกษานับเป็นองค์กรหนึ่งที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาบุคลากรให้มีความคิดสร้างสรรค์ การคิดค้นนวัตกรรม เพื่อพัฒนาคนไทย 4.0 ให้รองรับการพัฒนาประเทศ

การพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในศตวรรษที่ 21 คือ การเป็นคนไทยที่มีปัญญา เขียวแหลม (Head) มีทักษะที่เห็นผล (Hand) มีสุขภาพที่แข็งแรง (Health) และมีจิตใจที่งดงาม (Heart) โดยสนองต่อแนวคิด “การพัฒนาคน คนเพื่อการพัฒนา” ที่ต้องปรับกระบวนการเรียนรู้

(Pedagogy) ของคนไทยให้เรียนรู้อย่างมีเป้าหมาย (Purposeful Learning) การเรียนรู้ที่มุ่งเพาะ (Generative Learning) การเรียนรู้เพื่อปลูกฝังจิตสาธารณะ (Mindful Learning) และการเรียนรู้ที่มุ่งให้เกิดผลสัมฤทธิ์ (Outcome Based Learning) (Division of Research Administration and Educational Quality Assurance, 2016) Sinlatat (2016) นำเสนอโมเดล CCPR ที่แสดงวิธีการเรียนการสอนในยุคการศึกษา 4.0 ที่ประกอบด้วยการเรียนรู้แบบคิดวิเคราะห์ (Critical Learning) การเรียนรู้แบบคิดสร้างสรรค์ (Creative Learning) การเรียนรู้แบบเน้นผลงาน (Productive Learning) และการเรียนรู้แบบมีความรับผิดชอบ (Responsible Learning) ดังนั้นการวัดประเมินผลการศึกษาควรพิจารณาจากดัชนีของชุมชนหรือสังคมที่มีความสุข (Happiness Index) การสนับสนุนการเรียนรู้จำเป็นต้องมีห้องสมุด 4.0 ที่เป็นแหล่งทรัพยากรสนับสนุนการเรียนรู้ในรูปแบบของสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่พร้อมใช้งานผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์

การขับเคลื่อนผลงานที่มีคุณภาพนั้น ปัจจัยหนึ่งที่สำคัญ คือ การนำองค์กรหรือผู้นำ จากแนวคิดการบริหารจัดการเพื่อการเป็นองค์กรแห่งคุณภาพตามเกณฑ์คุณภาพการศึกษาเพื่อการดำเนินการที่เป็นเลิศ (Education Criteria for Performance Excellence: EdPEX) ของ Baldrige ได้กำหนดประเด็นสำคัญไว้ 7 ด้าน คือ การนำองค์กร กลยุทธ์ ลูกค้า การวัดการวิเคราะห์-การจัดการ ความรู้ บุคลากร ระบบปฏิบัติการ และการรายงานผล (Bureau of Higher Education Standards and Quality, 2015) ดังนั้นงานวิจัยนี้จะเน้นการจัดการเพื่อสนองต่อรูปแบบห้องสมุด 4.0 ในมิติของการนำองค์กรหรือความเป็นผู้นำด้วยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่เปลี่ยนรูปแบบการให้บริการ

ห้องสมุดเป็นแหล่งทรัพยากรสำคัญเพื่อการสนับสนุนการเรียนรู้ ส่วนเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมืออำนวยความสะดวกในการพัฒนาห้องสมุดมีคุณภาพ แต่ละห้องสมุดมีบทบาทและหน้าที่ในการบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้ การเผยแพร่ความรู้ผ่านเว็บ การบริการข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ การสนับสนุน eDLTV ที่ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ ภายใต้พระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (Office of Academic Resources and Information Technology, 2017) การบริการระบบและข้อมูลห้องสมุดด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น ระบบการบริหารจัดการการดำเนินงานภายในองค์กร การค้นหาทรัพยากรการเรียนรู้ หนังสือ และวารสารออนไลน์ และการใช้บริการซอฟต์แวร์เพื่อสนับสนุนการศึกษาและวิจัย เป็นต้น ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1: การให้บริการระบบและข้อมูลด้านห้องสมุดด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ

การให้บริการของห้องสมุดหลายแห่ง พบว่ามีปัญหาด้านการบริหารจัดการทรัพยากรการเรียนรู้ โดยผู้บริหารมีการจัดสรรทรัพยากรที่ไม่สมดุล เนื่องจากการปรับกลยุทธ์เร่งด่วนภายใต้งบประมาณที่จำกัด ผู้ใช้บริการต้องเข้าห้องสมุดเพื่อค้นหาข้อมูลด้วยตนเอง บรรณารักษ์ที่มีงานบริการล้นมือ ห้องสมุดต้องใช้งบประมาณลงทุนจำนวนมาก ทั้งด้านสถานที่ หนังสือ ตำราและสื่อการเรียนรู้ หลายห้องสมุดมีการลงทุนซ้ำซ้อน และมีข้อจำกัดในการใช้ทรัพยากรการเรียนรู้ร่วมกัน โดยเฉพาะห้องสมุดต่างๆ ของสถาบันการศึกษาของรัฐ รวมทั้งการปรับเปลี่ยนเป็นห้องสมุดอัตโนมัติยังต่างคนต่างทำ มีข้อจำกัดด้านงบประมาณ บุคลากร ซอฟต์แวร์ ฮาร์ดแวร์ และเครือข่ายคอมพิวเตอร์ เป็นต้น (Achalisangkad, 2010) ดังนั้นการบริหารห้องสมุด เพื่อใช้งานร่วมกันด้วยเทคโนโลยีที่พลิกโฉม (Disruptive Technology) ให้เป็นห้องสมุดเสมือนจริง หรือห้องสมุดแบบสมาร์ท จำเป็นต้องมีรูปแบบห้องสมุดใหม่ และการนำองค์กรที่มีประสิทธิภาพโดยผู้บริหารห้องสมุดยุคใหม่

งานวิจัยนี้เน้นการนำองค์กรของผู้บริหารห้องสมุดที่ต้องนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการให้บริการในรูปแบบห้องสมุด 4.0 ตามแนวทางการดำเนินการที่เป็นเลิศของ Baldrige

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบของห้องสมุด 4.0
2. เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศกับการให้บริการห้องสมุด 4.0
3. เพื่อศึกษาปัจจัยในการนำองค์กรสำหรับผู้บริหารห้องสมุด 4.0

ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อพลิกโฉมห้องสมุดจากมุมมองของผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารห้องสมุดในประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรของการวิจัยนี้ คือ ผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารห้องสมุดในประเทศไทย ส่วนกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารห้องสมุดจำนวน 30 ราย โดยการสุ่มตัวอย่างแบบสะดวก (Convenience Sampling)

ด้านเครื่องมือในการวิจัย คือ เอกสาร (Existing Document) จากวารสารและหรือวิชาการจากเว็บ เพื่อนำมาวิเคราะห์สังเคราะห์ และใช้แบบสอบถามในการสำรวจความคิดเห็นจากผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารห้องสมุด ทั้งนี้แบบสอบถามที่พัฒนาขึ้นใช้แนวคิดของ Baldrige และผ่านการทดสอบความเที่ยงตรงจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ราย

งานวิจัยนี้เริ่มจากการกำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัย การรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่มีอยู่ปัจจุบันและจากแบบสอบถาม จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติ การใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) เพื่อแสดงผลการวิจัย การอภิปรายผล และการสรุปผลจากการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษารูปแบบของห้องสมุด 4.0

จากการศึกษาวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องพบว่า รูปแบบของห้องสมุดมีวิวัฒนาการเริ่มจากห้องสมุด 1.0 ในต้นศตวรรษที่ 20 ด้วยการให้บริการยืมคืนหนังสือโดยบรรณารักษ์ (Achalisingkad, 2010) สู่ห้องสมุด 2.0 ที่ให้บริการผ่านเทคโนโลยีเว็บ (Holmberg, 2008) และห้องสมุด 3.0 ที่สนับสนุนการเข้าถึงห้องสมุดจากทุกหนแห่งที่เรียกว่า Library in Pocket (AlEnezi, 2012) ส่วนความ

ต้องการของห้องสมุด 4.0 ที่ให้บริการทรัพยากรการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีที่เกิดขึ้นใหม่ (Emerging Technology) ทำให้ผู้เรียนต้องการห้องสมุด 4.0 ที่ให้บริการในรูปแบบที่หลากหลาย เป็นการใช้บริการทรัพยากรการเรียนรู้ที่อาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่ออำนวยความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ในในเวลาใดก็ได้ยามเมื่อต้องการ โดยไม่จำกัดสถานที่และเวลา เป็นการพัฒนามาเป็นรูปแบบของห้องสมุดเสมือนจริง (Virtual Library) ห้องสมุดอินเทอร์เน็ต (Internet Library) หรือห้องสมุดแห่งจินตนาการ (Imaginary Library) (Noh, 2015)

ห้องสมุด 4.0 เพื่อสนับสนุนประเทศไทย 4.0 ควรประกอบด้วย การมีเครือข่ายคอมพิวเตอร์ความเร็วสูง มีทรัพยากรการเรียนรู้แบบดิจิทัล การเข้าถึงข้อมูลโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้านเทคโนโลยี การสร้างสื่อดิจิทัล การบริการอัจฉริยะหรือบริการอิเล็กทรอนิกส์ การลงทุนในทรัพยากรด้านการเชื่อมโยงข้อมูลและการทำงานของหน่วยงานรัฐเข้าร่วมกัน การพัฒนาทักษะของคนในด้านเทคโนโลยีดิจิทัล และความมั่นคงปลอดภัยของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ (Arunpaiboon, 2017)

2. ผลการการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศกับการให้บริการห้องสมุด 4.0

การสำรวจข้อมูลจากแบบสอบถามประเด็นด้านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศกับการให้บริการห้องสมุด 4.0 แสดงผลได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1

ค่าเฉลี่ยของด้านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศกับการให้บริการห้องสมุด 4.0

ประเด็นด้านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ	ค่าเฉลี่ย
ก) ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศกับการดำเนินงานของห้องสมุด	3.68
1 การใช้ข้อมูลสารสนเทศเพื่อติดตามการดำเนินการของห้องสมุด	3.63
2 การเลือกและใช้ข้อมูลเปรียบเทียบเพื่อการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ	3.40
3 การใช้ประโยชน์จากข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) ของผู้ให้บริการ	3.33
4 การปรับปรุงผลการดำเนินการเพื่อความเป็นเลิศ	3.57
5 การสร้างนวัตกรรมการให้บริการ	4.47
ข) การจัดการระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ	4.08
6 การจัดการความรู้ (Knowledge Management) ของห้องสมุด	3.67
7 การสร้างความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูลสารสนเทศและไซเบอร์	4.20
8 การสร้างข้อมูลสารสนเทศให้ทันสมัยและพร้อมใช้งานตลอดเวลา	4.20
9 การเตรียมพร้อมด้านฮาร์ดแวร์ ซอฟต์แวร์ และเครือข่ายคอมพิวเตอร์	4.27

ตารางที่ 1 ด้านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ผลลัพธ์ด้านการสร้างนวัตกรรมการให้บริการมีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 4.47 ตามมาด้วยการเตรียมพร้อมด้านฮาร์ดแวร์ ซอฟต์แวร์และเครือข่ายคอมพิวเตอร์มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.27 อันดับสามคือ ข้อมูลสารสนเทศมีความทันสมัยและพร้อมใช้งานตลอดเวลา และการสร้างความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูลสารสนเทศ ด้วยค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ 4.20 ส่วนการใช้ประโยชน์จากข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) ของผู้ให้บริการมีค่าน้อยสุดเท่ากับ 3.33

3. ผลการศึกษาปัจจัยในการนำองค์กรสำหรับผู้บริหารห้องสมุด 4.0

การสำรวจข้อมูลจากแบบสอบถามประเด็นด้านปัจจัยสำคัญต่อการนำองค์กรสำหรับผู้บริหารห้องสมุด 4.0 แสดงผลได้ดังตารางที่ 2 ผลการสำรวจพบว่า ผลลัพธ์ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์และพันธกิจขององค์กร และการมีแผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศของห้องสมุด 4.0 มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากันคือ 4.70 ตามมาด้วยการกำกับดูแลองค์กรอย่างมีความรับผิดชอบเสมือนธุรกิจคน และ

ความสามารถจัดการทรัพยากรเทคโนโลยีสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยคะแนนเท่ากับ 4.67 ส่วนการสื่อสารเพื่อสร้างความผูกพันกับบุคลากรและผู้ใช้บริการมีค่าเฉลี่ยน้อยสุดเท่ากับ 4.37

ตารางที่ 2

ค่าเฉลี่ยของการนำองค์กรเพื่อการบริหารห้องสมุด 4.0

ประเด็นด้านการนำองค์กรของผู้บริหารห้องสมุด 4.0	ค่าเฉลี่ย
ก) ปัจจัยสำคัญต่อการนำองค์กรเพื่อห้องสมุด 4.0	4.57
1 มีการกำหนดวิสัยทัศน์และพันธกิจขององค์กร	4.70
2 มีการกำกับดูแลองค์การอย่างมีความรับผิดชอบเสมือนธุรกิจคน	4.67
3 การปฏิบัติตนและส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมตามกฎระเบียบและมีจริยธรรม	4.50
4 การสร้างห้องสมุด 4.0 สู่ความสำเร็จตามพันธกิจ เช่น ผลการดำเนินงานดี ความร่วมมือกับพันธมิตร และรับผิดชอบต่อสังคม เป็นต้น	4.60
5 มีการสื่อสารเพื่อสร้างความผูกพันกับบุคลากรและผู้ใช้บริการ	4.37
ข) การกำกับดูแลด้านเทคโนโลยีสารสนเทศต่อห้องสมุด 4.0	4.63
6 มีแผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศของห้องสมุด 4.0	4.70
7 สามารถจัดการทรัพยากรเทคโนโลยีสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ	4.67
8 มีระบบสารสนเทศของห้องสมุด 4.0 ที่พร้อมให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์	4.50
9 บุคลากรมีความสามารถด้านการให้บริการทางดิจิทัล	4.63

อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยจากกระบวนการวิจัยทั้งจากงานเอกสารที่เกี่ยวข้องและแบบสอบถามจากผู้บริหารสถานศึกษาและผู้บริหารห้องสมุดแล้ว สามารถจำแนกตามวัตถุประสงค์ มีดังต่อไปนี้

1. การศึกษารูปแบบของห้องสมุด 4.0 เป็นห้องสมุดเสมือนจริง ที่ผู้เรียนในอนาคตสามารถเรียนรู้ผ่านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ด้วยตนเองมากขึ้น จำเป็นต้องเข้าถึงแหล่งข้อมูลได้ตลอดเวลาสามารถใช้ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ห้องสมุดไซเบอร์ ห้องสมุดอินเทอร์เน็ต ห้องสมุดออนไลน์ หรือห้องสมุดในศตวรรษที่ 21 เป็นต้น ห้องสมุด 4.0 เป็นการให้บริการทรัพยากรการเรียนรู้ที่สามารถ

เข้าถึงได้ด้วยการใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ผลงานนี้สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Chauhan (2009) ห้องสมุด 4.0 สามารถแสดงความหลากหลายได้ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2: ห้องสมุด 4.0 ในรูปแบบต่าง ๆ

ดังนั้นการลงทุนสร้างห้องสมุดในแต่ละสถาบันอุดมศึกษา สามารถใช้ประโยชน์มากขึ้นจากงบประมาณที่มีจำกัด จากปัจจุบันมีการใช้ทรัพยากรร่วมกัน (Resource Sharing) ในขอบเขตที่ค่อนข้างจำกัด ต่างคนต่างทำ สูญการลงทุนพัฒนาห้องสมุด 4.0 ร่วมกัน ที่เป็นรูปแบบการให้บริการด้วยสื่อดิจิทัลผ่านเครือข่าย ที่สามารถใช้งานร่วมกันได้อย่างสมบูรณ์แบบ

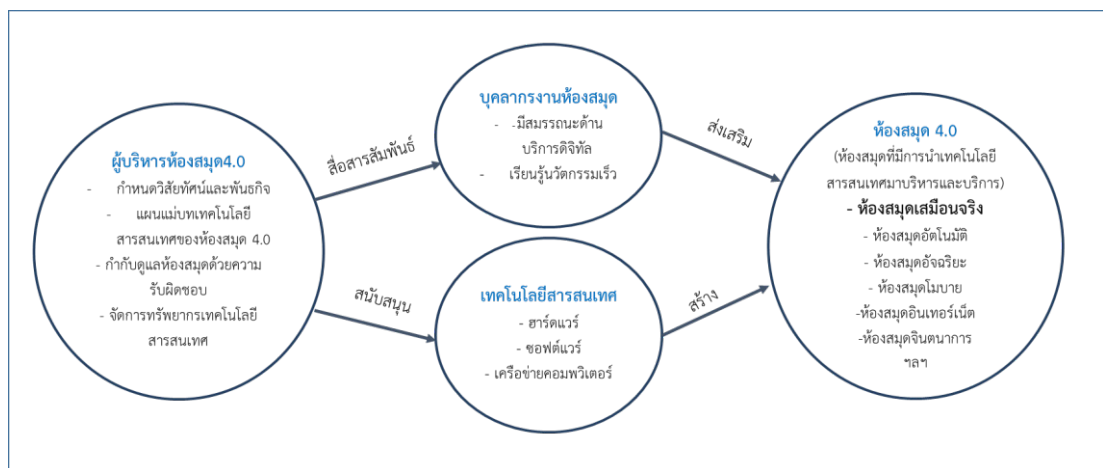
2. ประเด็นด้านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศกับการให้บริการห้องสมุด 4.0 พบว่าควรมีการสร้างนวัตกรรมการให้บริการใหม่ ๆ ที่เปลี่ยนโฉม การเตรียมพร้อมด้านฮาร์ดแวร์ ซอฟต์แวร์ และเครือข่ายคอมพิวเตอร์ให้รองรับข้อมูลข่าวสารอิเล็กทรอนิกส์ที่ทันสมัยและพร้อมใช้งาน เช่น การมีซอฟต์แวร์ช่วยสนับสนุนการสืบค้นข้อมูล การประมวลผลข้อมูลทุกประเภทสกัดออกมาเป็นความรู้ การดาวน์โหลดหนังสือ ตำราอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น อีกทั้งควรสร้างความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูลสารสนเทศ ที่มีความสำคัญต่อการดำเนินงานของห้องสมุด 4.0 เนื่องจากห้องสมุด 4.0 นับว่าเป็นแหล่งสนับสนุนทรัพยากรที่รองรับการเรียนรู้ในอนาคต สู่อการพัฒนาเป็นห้องสมุดพลวัตที่พร้อมขับเคลื่อนและมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา หรือเป็นห้องสมุดที่มีชีวิตที่เข้าถึงได้ทุกหนทุกแห่ง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Noh (2015) และการประยุกต์ใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเปลี่ยนโฉมการให้บริการของห้องสมุด 4.0 จึงเป็นการลงทุนจากห้องสมุดทางกายภาพที่มีอาคาร พื้นที่การเรียนรู้ หนังสือ ตำรา ทรัพยากรการเรียนรู้เดิม ๆ สู่อการพัฒนาห้องสมุดเสมือนจริงที่ใช้คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่มีหนังสือ ตำรา วารสาร ทรัพยากรการเรียนรู้แบบดิจิทัล ที่ผู้เรียนสามารถเข้าถึงได้ผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ ตามภาพที่ 3

ภาพที่ 3: ห้องสมุด 4.0 บนฐานของเทคโนโลยีสารสนเทศ

3. จากผลการวิจัยสามารถอภิปรายได้ว่าการนำองค์กรสำหรับผู้บริหารห้องสมุด 4.0 ควรมีการกำหนด วิสัยทัศน์และพันธกิจขององค์กร และมีแผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศของห้องสมุด 4.0 ที่จะช่วยขับเคลื่อนองค์กรให้รองรับการศึกษาในอนาคตที่เป็นการเรียนรู้ด้วยตนเองตลอดชีวิตมากขึ้น จึงต้องมีแผนแม่บทและแปลงเป็นแผนยุทธศาสตร์ขององค์กร เพื่อเป็นแนวทางดำเนินการให้บรรลุผลต่อไปประการถัดมาการนำองค์กรของผู้บริหารห้องสมุด 4.0 ควรกำกับดูแลห้องสมุดด้วยความรับผิดชอบเสมือนธุรกิจคน เพื่อให้เกิดความทุ่มเทและเสียสละผลักดันการทำงานให้บรรลุผลสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Rogers and Blonski (2010) และ Horth and Vehar (2014) เนื่องจากห้องสมุด 4.0 เป็นการให้บริการที่ต้องการเครื่องมือด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ดังนั้นผู้บริหารห้องสมุดควรมีสมรรถนะในการบริหารจัดการทรัพยากรเทคโนโลยีสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล ทั้งฮาร์ดแวร์ ซอฟต์แวร์ และเครือข่ายคอมพิวเตอร์ เพื่อให้เกิดความคุ้มค่าในการลงทุน และพัฒนาบุคลากรห้องสมุดให้มีความสามารถบริการดิจิทัล ซึ่งสอดคล้องกับการนำองค์กรของ Baldrige (Bureau of Higher Education Standards and Quality, 2015) โดยการนำองค์กรและการบริหารจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศจะขับเคลื่อนสู่การเป็นห้องสมุดในอนาคต หรือห้องสมุด 4.0 ให้รองรับการให้บริการในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ เป็นห้องสมุดเสมือนจริง ที่อาจจะใช้ชื่อที่แตกต่างกันไปเช่น ห้องสมุดอัตโนมัติ ห้องสมุดอัจฉริยะ ห้องสมุดโมบาย ห้องสมุดอินเทอร์เน็ตหรือห้องสมุดแห่งจินตนาการ เป็นต้น ซึ่งก็คือห้องสมุดเสมือนจริงในยุค 4.0 จากผลการวิจัยสามารถแสดงแนวคิดความสัมพันธ์ของการนำองค์กรของผู้บริหารห้องสมุด 4.0 บุคลากร และเทคโนโลยีสารสนเทศ ได้ดังภาพที่ 4

ประการถัดมา ความสำเร็จของการพัฒนาห้องสมุด 4.0 จำเป็นต้องอาศัยเครือข่ายความร่วมมือกับพันธมิตร การสร้างความร่วมมือของห้องสมุดระหว่างสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ร่วมกัน เช่น การพัฒนาซอฟต์แวร์กลาง อุปกรณ์และเครือข่ายคอมพิวเตอร์ สื่อการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น ที่เดิมแต่ละสถาบันการศึกษาลงทุนกันเอง เพื่อจัดแหล่งเรียนรู้กลางของชาติ หรือ ห้องสมุดเสมือนจริง เพื่อความรับผิดชอบร่วมกันและการสร้างนวัตกรรมบริการ ที่ผู้เรียนทุกสถาบันการศึกษา หรือประชาชนทั่วไป สามารถเข้าถึงแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ที่ทันสมัยและพร้อมใช้งานผ่านทางอินเทอร์เน็ต เป็นการลดความซ้ำซ้อนในการลงทุน ที่สอดคล้องกับงานวิจัยของ Noh (2015) เพื่อความเพียงพอในการเรียนรู้ ห้องสมุด 4.0 จึงควรประกอบด้วย 1) ฐานข้อมูลเพื่อการอ้างอิง เช่น Google Scholar, LISA และ EbscoHost เป็นต้น 2) เทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการให้บริการที่ทันสมัย (Cutting-edge Technology หรือ Emerging Technology) เพื่อความเป็นห้องสมุดแห่งอนาคต (Next Generation Library) 3) การบริการแบบห้องสมุดพลวัต เป็นห้องสมุดที่มีชีวิตที่เข้าถึงได้ทุกหนทุกแห่ง (Ubiquitous Library) และ 4) การใช้ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence) เพื่อการเชื่อมต่อหรือสกัดข้อมูลที่ต้องการในรูปแบบต่าง ๆ จากข้อมูลจำนวนมากได้

ภาพที่ 4: แนวคิดของการนำองค์กรและเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อห้องสมุด 4.0

สรุปผล

จากประเทศไทย 4.0 ที่ต้องพัฒนาคนไทย 4.0 ด้วยระบบการศึกษา 4.0 ที่ต้องพึ่งพาทรัพยากรการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ผ่านทางห้องสมุด 4.0 ซึ่งจะเป็นห้องสมุดในรูปแบบที่เป็นห้องสมุดเสมือน

จริง (Virtual Library) ที่สามารถเป็นคลังห้องสมุดของสรรพสิ่ง (Library of Things) เป็นห้องสมุดที่มีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีพลิกโฉม (Disruptive Technology) เพื่ออำนวยความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ที่มีคุณค่าในรูปแบบของสื่อดิจิทัลได้อย่างรวดเร็ว โดยไม่มีข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่ เป็นห้องสมุดแห่งอนาคตที่สนับสนุนแนวคิดห้องสมุดเสมือนจริง ห้องสมุดโมบาย ห้องสมุดอินเทอร์เน็ต หรือห้องสมุดจินตนาการ ซึ่งการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศกับการให้บริการห้องสมุด 4.0 ต้องมีการคำนึงถึงการเตรียมความพร้อมด้านฮาร์ดแวร์และระบบเครือข่ายที่ต้องรองรับข้อมูลเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ทุกประเภทที่มีมหาศาล และการทำงานในรูปแบบเข้าถึงได้ตลอดเวลา ส่วนซอฟต์แวร์ต้องชาญฉลาดเป็นลักษณะปัญญาประดิษฐ์ที่ทำการสืบค้นจากสิ่งที่ผู้ใช้สนใจจากเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ทุกประเภท แล้วทำการประมวลข้อมูลสกัดออกมาเป็นความรู้ให้กับผู้สืบค้นได้ทันที เป็นนวัตกรรมตามแนวคิด “ทำน้อย ได้มาก” คือ ผู้ใช้หรือผู้เรียนสามารถใช้เวลาน้อยในการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้และได้ความรู้ที่มากขึ้นกว่าเดิม ส่วนปัจจัยในการนำองค์กรห้องสมุด 4.0 ให้ประสบความสำเร็จนั้น ประกอบไปด้วย 3 ส่วนหลักคือผู้บริหาร บุคลากรและเทคโนโลยี ผู้บริหารเป็นปัจจัยหลักในการนำองค์กรให้ประสบความสำเร็จที่ต้องทำความเข้าใจถึงห้องสมุดแนวใหม่ มีการกำหนดวิสัยทัศน์ ค่านิยมและพันธกิจให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีที่เปลี่ยนไป รับผิดชอบการบริหารจัดการห้องสมุดเสมือนเป็นธุรกิจต้น มีการถ่ายทอดสื่อสารถึงบุคลากรที่ต้องปรับการบริการแบบดิจิทัล มีการปฏิบัติตนและส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมตามกฎระเบียบและมีจริยธรรม และการมีการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนห้องสมุด 4.0 ให้ประสบความสำเร็จได้

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยที่ควรทำต่อไปเพื่อขยายผลห้องสมุด 4.0 ด้วยการเพิ่มปัจจัยตามแนวคิดในรูปที่ 4 ให้รองรับการเรียนรู้ระดับกว้างและเป็นห้องสมุดของทุกคน (Library for All) กระบวนการให้บริการอิเล็กทรอนิกส์ของห้องสมุด 4.0 จำเป็นต้องศึกษาวิเคราะห์คุณลักษณะของบรรณารักษ์ในยุคไซเบอร์ (Cyber) ที่เรียกว่า Cybrarian เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของห้องสมุด 4.0 ให้เป็นห้องสมุดที่มีชีวิตหรือเป็นห้องสมุดแห่งองค์กร (Enterprise Library) (Microsoft, 2008)

เอกสารอ้างอิง

- กองบริการงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา. (2559). พิมพ์เขียว *Thailand 4.0* โมเดลขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน. ค้นเมื่อ 19 ตุลาคม 2560 จาก <http://www.libarts.up.ac.th/v2/img/Thailand-4.0.pdf>
- บุญเลิศ อรุณไพบูรณ์. (2560). ห้องสมุด 4.0 ตามแนวทางแผน *Thailand 4.0*. ค้นเมื่อ 19 กรกฎาคม 2561 จาก <http://www.thailibrary.in.th/2017/12/03/library-thailand-4-0/>
- ไพฑูรย์ สินดารัตน์. (2559). การศึกษาไทย 4.0 เป็นยิ่งกว่าการศึกษา, เอกสารประกอบการบรรยาย วิทยาลัยครูศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ 24 กันยายน 2559.
- สำนักมาตรฐานและประเมินผลอุดมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2558). *เกณฑ์คุณภาพการศึกษาเพื่อการดำเนินการที่เป็นเลิศ ฉบับปี 2558-2561 แนวทางที่เป็นระบบสู่การปรับปรุงผลการดำเนินการขององค์กร (Education Criteria for Performance Excellence)*.
- สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์. (2560). *แนะนำห้องสมุด*. ค้นเมื่อ 21 พฤศจิกายน 2560 จาก http://library.pcru.ac.th/index_main.php?id=89
- สำนักวิชาการ, สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2559). *ประเทศไทย 4.0*. ค้นเมื่อ 19 ตุลาคม 2560 จาก http://library2.parliament.go.th/ejournal/content_af/2559/jul2559-5.pdf
- อรรัมภา อัญชลิสังกาศ. (2553). *สภาพและปัญหาการใช้ห้องสมุดอัตโนมัติของห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร*. ปรินูญานิพนธ์ หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- AlEnezi, A.K. (2012). *Library 3.0: the art of Virtual Library Services*. Received on 18 October 2017 from https://www.researchgate.net/publication/299452604_library_30_the_art_of_virtual_library_services
- Chauhan, S.K. (2009). *Library 4.0*. Received on 16 September 2017 from <http://key2information.blogspot.com/2009/11/library-40.html>
- Holmberg, K. (2008). *What is Library 2.0?* Received on 22 November 2017 from http://kimholmberg.fi/papers/WhatIsLibrary20_preprint.pdf

Horth, D.M. & Vehar, J. (2014). *Becoming a Leader Who Fosters Innovation*, Center for Creative Leadership. Received on 8 October 2017 from

file:///C:/ActivityTask/0Koi/3Reference/1%20BecomingLeaderFostersInnovation.pdf

Microsoft. (2008). *Microsoft Enterprise Library 4.0*. Received on 19 October 2017 from

<https://msdn.microsoft.com/en-us/library/ff650810.aspx>

Noh, Y. (2015). *Imagining Library 4.0: Creating a Model for Future Library*. Received on 22 November

2017 from https://www.researchgate.net/publication/282427811_Imagining_Library_40_

Rogers, E.M. & Blonski, D. (2010). *The Global Leadership Mindset*, Chief Learning Officer,

pp.18-21. Received on 26 November 2017 from <http://www.w.cedma-europe.org/newsletter>

%20articles/Clomedia/The%20Global%20Leadership%20Mindset%20(Jun%2010).pdf

Translated Thai References

Arunpaiboon, B. (2017). *Library 4.0 follows Thailand 4.0 plan*. Received on 19 July 2018 from

<http://www.thailibrary.in.th/2017/12/03/library-thailand-4-0/> [in Thai]

Academic Office, the Secretarial of the House of Representatives. (2016). *Thailand 4.0*. Received on 19 October 2017 from

http://library2.parliament.go.th/ejournal/content_af/2559/jul2559-5.pdf [in Thai]

Achalisangkad, A. (2010). *Status and problems of using automatic library at the secondary*

schools in Bangkok. Thesis, Master of Art Programme in Library and Information

Science, Srinakharinwirot University. [in Thai]

Bureau of Higher Education Standards and Quality, Office of Higher Education. (2015). *Education criteria for performance excellence (2015-2018)*. [in Thai]

Division of Research Administration and Educational Quality Assurance. (2016). *Thailand 4.0*

blueprint: Model of driving Thailand to stability, wealthy and sustainability. Received on

19 October 2017 from <http://www.libarts.up.ac.th/v2/img/Thailand-4.0.pdf> [in Thai]

Office of Academic Resources and Information Technology, Phetchabun Rajabhat University.

(2017). *Introduction to library*. Received on 21 November 2017 from

http://library.pcru.ac.th/index_main.php?id=89 [in Thai]

Sinlalat, P. (2016). *Education 4.0 is greater than education*. Presentation Document, Education College, Dhurakij Pundit University, 24 September 2016. [in Thai]

ผู้เขียน

ดร.เดือนฉาย ไชยบุตร

คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

83 หมู่ 11 ถ.สระบุรี-หล่มสัก ต.สะเดียง อ.เมือง จ.เพชรบูรณ์ 67000

โทรสาร: 056717154 โทรศัพท์: 056717153 อีเมล: duenchai.c@pcru.mail.go.th

Author

Dr. Dueanchai Chaibuth

Faculty of Science and Technology, Phetchabun Rajabhat University

83 Moo 11, Saraburi-Lomsak Rd, Muang District, Phetchabun 67000

Fax: 0-5671-7154 Tel.: 0-5671-7153 E-mail: duenchai.c@pcru.mail.go.th

สภาพปัญหาการจัดการกีฬาเพื่อสุขภาพในมหาวิทยาลัยราชภัฏ
Circumstance of the Problems of Health Sports Management
in Rajabhat Universities

พรพิมล รุ่งเรืองศิลป์¹ / ปัญญา สังขวดี² / ขจรศักดิ์ รุ่งประพันธ์³ / พงษ์เอก สุกใส⁴

Pornpimon Rungruangsin / Panya Sungkawadee /

Khajohnsak Roonprapan / Phong-ek Suksai

¹สาขาวิชาการศึกษา แผนกวิชาการจัดการกีฬา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Program of Sports Management, Faculty of Education, Naresuan University

²⁻⁴ภาควิชาพลศึกษาและวิทยาศาสตร์การออกกำลังกาย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Department of Physical Education and Exercise Science, Faculty of Education, Naresuan University

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงสำรวจนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาการจัดการกีฬาเพื่อสุขภาพในมหาวิทยาลัยราชภัฏ บุคคลที่เกี่ยวข้องจำแนกเป็น 1) รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา 2) ผู้อำนวยการกองพัฒนานักศึกษา 3) หัวหน้าฝ่ายกีฬา 4) ผู้จัดการกิจกรรม 5) นักศึกษา/บุคลากร การได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) โดยแบ่งตามภูมิภาคที่ตั้งแบ่งได้เป็น 5 กลุ่ม กลุ่มละ 3 มหาวิทยาลัย ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 15 มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยละ 5 คน รวมเป็น 75 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่แบบสอบถามที่มีค่าการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC : Item Objective Congruence) และทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงบรรยาย (Descriptive Statistics) ผลการวิจัยพบว่า จากกลุ่มตัวอย่าง 75 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 77.3 ผู้ตอบแบบสอบถามไม่มีวุฒิการศึกษาในสาขาวิชาพลศึกษา/สาขาวิชาวิทยาศาสตร์การกีฬาหรือสาขาวิชาอื่นที่เกี่ยวข้อง จำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 58.7 มีประสบการณ์การทำงาน 1-5 ปี จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 52 มีงบประมาณด้านกีฬาเพื่อสุขภาพและนันทนาการน้อยกว่า 5 ล้านบาท/ปี จำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 76.1 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาการจัดการกีฬาเพื่อสุขภาพในมหาวิทยาลัยราชภัฏในมหาวิทยาลัย

ราชภัฏแบ่งออกเป็นด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้ 1) ด้านบุคลากร 2) ด้านงบประมาณ 3) ด้านวัสดุ อุปกรณ์ สถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก 4) ด้านการจัดการ ซึ่งทุกด้านมีสภาพปัญหาการจัดการกีฬาเพื่อสุขภาพอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ =3.18, S.D.=1.18), ($\bar{X}$ =3.30, S.D.=1.12), ($\bar{X}$ =3.34, S.D.=1.10), ($\bar{X}$ =3.29, S.D.=1.06) ตามลำดับ

คำสำคัญ: สภาพปัญหาการจัดการ, กีฬาเพื่อสุขภาพ, มหาวิทยาลัยราชภัฏ

Abstract

This survey research aimed to investigate stakeholders' opinions about circumstance of the problems of health sports management in Rajabhat Universities. The stakeholders involved with this issue consisted of 1) Vice President of Students Affairs, 2) Director of the Department of Students Affairs, 3) Head of Sports Section, 4) Activity Organizer, and 5) Students/ Personnel. The samples were selected through stratified random sampling into five groups based on regional location. Each group included 3 universities, covered totally 15 universities and 75 people altogether. The instruments used for data collection was the questionnaire analyzed for Content Validity and Item Objective Congruence (IOC) from 0.6 up. The data were then analyzed by descriptive statistics. The results of the research revealed that most of the samples were males (58 from 75 samples) or 77.3%. Forty-four samples or 58.7% had no education qualifications in Physical Education, Sports Science, or other related fields. Thirty-nine samples or 52% had 1-5 years of working experience. Fifty-seven samples or 76.1% had the budget for health sports and recreation management less than five million baht per year. For the level of opinions towards the circumstance of the problems of health sports management in Rajabhat Universities, it was found that the circumstance of the management of all aspects of 1) man, 2) money, 3) materials, place and facilities, and 4) management was at the same level, the medium level, with the mean and standard deviation at ($\bar{X}$ =3.18, S.D.=1.18), ($\bar{X}$ =3.30, S.D.=1.12), ($\bar{X}$ =3.34, S.D.=1.10) and ($\bar{X}$ =3.29, S.D.=1.06) respectively.

Keywords: circumstance of problem management, health sport, Rajabhat Universities

บทนำ

การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้มุ่งพัฒนาคนและสังคมไทยให้ครอบคลุม คือการพัฒนาคนไทยให้มีคุณธรรมนำความรู้ โดยพัฒนาจิตใจควบคู่กับการพัฒนาการเรียนรู้ของคนทุกกลุ่มทุกวัยตลอดชีวิต ตั้งแต่วัยเด็กให้มีความรู้พื้นฐานเข้มแข็ง มีทักษะชีวิต พัฒนาสมรรถนะ ทักษะของกำลังแรงงานให้สอดคล้องกับความต้องการ พร้อมก้าวสู่โลกของการทำงานและการแข่งขันอย่างมีคุณภาพ สร้างและพัฒนากำลังคนที่เป็นเลิศโดยเฉพาะในการสร้างสรรค์นวัตกรรมและองค์ความรู้ ส่งเสริมให้คนไทยเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต จัดการองค์ความรู้ทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นและองค์ความรู้สมัยใหม่ตั้งแต่ระดับชุมชนถึงประเทศ สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม การเสริมสร้างสุขภาวะคนไทยให้มีสุขภาพแข็งแรงทั้งกายและใจ เน้นการพัฒนาระบบสุขภาพอย่างครบวงจร มุ่งการดูแลสุขภาพเชิงป้องกัน การฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจ

Office of the Higher Education Commission (2013) ได้กำหนดวิสัยทัศน์ของการอุดมศึกษาไทย ระหว่างปี 2555 – 2559 ไว้ว่าการอุดมศึกษาไทย เป็นแหล่งรวมองค์ความรู้และพัฒนากำลังคนระดับสูงที่มีคุณภาพเพื่อการพัฒนาชาติอย่างยั่งยืน สร้างสังคมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) บนพื้นฐานปรัชญาโดยยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” “การพัฒนาที่ยั่งยืน” และ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ที่ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9-12 และยึดหลักการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ลดความเหลื่อมล้ำและขับเคลื่อนการเจริญเติบโตจากการเพิ่มผลิตภาพการผลิตบนฐานการใช้ภูมิปัญญาและนวัตกรรม เศรษฐกิจพอเพียง มีบทบาทสูงในสังคมประชาคมอาเซียนและมุ่งสู่คุณภาพอุดมศึกษาระดับนานาชาติ ส่งเสริมการพัฒนาประเทศให้สามารถแข่งขันได้ในประชาคมอาเซียนและประชาคมโลก โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนและสังคมไทยให้มีคุณภาพ ผลิตกำลังคนที่มีศักยภาพตรงตามความต้องการของตลาดแรงงานสามารถทำงานเพื่อดำรงชีพตนเองและเพื่อช่วยเหลือสังคม มีคุณธรรม มีความรับผิดชอบ และมีสุขภาวะทั้งร่างกายและจิตใจ

มหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่กำลังปรับตัวเพื่อให้เข้ากับกระแสแห่ง

การเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน โดยที่พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547 มาตรา 7 กำหนดให้ มหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่เสริมสร้างพลังปัญญาของแผ่นดิน ฟื้นฟูพลังการเรียนรู้ เชิดชูภูมิปัญญาของท้องถิ่น สร้างสรรค์ศิลปวิทยา เพื่อความเจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคงและยั่งยืนของปวงชน มีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา การใช้ประโยชน์จากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน โดยมีวัตถุประสงค์ให้การศึกษา ส่งเสริมวิชาการและวิชาชีพ ขั้นสูง ทำการสอนวิจัยให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชน ปรับปรุงถ่ายทอดและพัฒนาเทคโนโลยี ทำนุ บำรุงศิลปะและวัฒนธรรม ผลิตครูและส่งเสริมวิทยฐานะครู และในมาตรา 8 ได้กำหนดภาระหน้าที่ ของมหาวิทยาลัยดังต่อไปนี้

1. แสวงหาความจริง เพื่อสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการ บนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และภูมิปัญญาสากล
2. ผลิตบัณฑิตที่มีความรู้คู่คุณธรรม สำนึกในความเป็นไทย มีความรักและผูกพันต่อท้องถิ่น อีกทั้งส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชน เพื่อช่วยให้คนในท้องถิ่นรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง การผลิตบัณฑิตดังกล่าว จะต้องให้มีจำนวนและคุณภาพสอดคล้องกับแผนการผลิตบัณฑิตของประเทศ
3. เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในคุณค่า ความสำนึก และความภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น และของชาติ
4. เรียนรู้และเสริมสร้างความเข้มแข็งของผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนาและนักการเมืองท้องถิ่น ให้มีจิตสำนึกประชาธิปไตย คุณธรรม จริยธรรมและความสามารถในการบริหารงานพัฒนาชุมชนและท้องถิ่นเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม
5. เสริมสร้างความรู้ความเข้มแข็งของวิชาชีพครู ผลิตและพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง
6. ประสานความร่วมมือและช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างมหา วิทยาลัย ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรอื่นทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น
7. ศึกษาและแสวงหาแนวทางพัฒนาเทคโนโลยีพื้นบ้านและเทคโนโลยีสมัยใหม่ให้เหมาะสม กับการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพของคนในท้องถิ่น รวมถึงการแสวงหาแนวทาง เพื่อส่งเสริมให้ เกิดการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล และยั่งยืน

8. ศึกษาวิจัย ส่งเสริมและสืบสานโครงการอันเนื่องมาจากแนวพระราชดำริในการปฏิบัติการกิจของมหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น (Rajabhat University Act 1999, 1999) ทั้งนี้ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ยังต้องตอบสนองความต้องการทางการศึกษาในระดับอุดมศึกษาให้กับผู้ที่มีความประสงค์ในการศึกษาได้อย่างเสมอภาคกัน เพื่อลดช่องว่างทางสังคมให้มีการพัฒนาตนได้อย่างยั่งยืน ตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ มาตรา 9 ได้กำหนดไว้ว่า มหาวิทยาลัยจะปฏิเสธการรับสมัครผู้ใดเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยหรือยุติหรือชะลอการศึกษาของนักศึกษาผู้ใดด้วยเหตุเพียงว่าผู้นั้นขาดแคลนทุนทรัพย์อย่างแท้จริง เพื่ออำนวยความสะดวกการศึกษาต่างๆ แก่มหาวิทยาลัยมิได้ จากพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏดังกล่าวข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่อันสำคัญของมหาวิทยาลัยราชภัฏในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้โอกาสทางการศึกษาแก่ผู้เรียนในท้องถิ่นให้สามารถยกฐานะทางสังคมให้สูงขึ้น และเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนซึ่งเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศ โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นแหล่งการศึกษาทำหน้าที่ในการผลิตและพัฒนากำลังคนในระดับอุดมศึกษาที่กระจายตัวอยู่ทุกภูมิภาคทั่วประเทศ

ปัจจุบันการศึกษาได้รับความนิยมนอกจากคนทุกเพศทุกวัย ซึ่งในภาครัฐและเอกชน ได้เล็งเห็นความสำคัญและความจำเป็นในการพัฒนากีฬา ซึ่งในการที่จะพัฒนากีฬาของชาติให้เจริญก้าวหน้าทัดเทียมเท่ากับนานาประเทศนั้น จะต้องมีการปูพื้นฐานที่ดีซึ่งเป็นสิ่งสำคัญและต้องได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่าย และมีความสอดคล้องกับ Gallien (2006) ที่กล่าวว่า การพัฒนาด้านกีฬาก็เป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างหนึ่งเพราะส่งผลต่อเนื่องให้เกิดการพัฒนาคุณค่าของคุณธรรมและจริยธรรมในสังคมได้อย่างชัดเจน สถาบันการศึกษาจึงเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีที่จะนำกีฬามาใช้ในการพัฒนากำลังคน จะเห็นได้ว่าการเล่นกีฬามีความสำคัญสำหรับนิสิต นักศึกษา การส่งเสริมกีฬาจึงเป็นหน้าที่สำคัญประการหนึ่งของสถาบันศึกษา สร้างสังคมสุขภาวะและยังได้มีการกำหนดองค์กรที่ร่วมรับผิดชอบในการดำเนินงานทั้งภาครัฐและเอกชนรวมทั้งสถานศึกษาต่างๆ เพื่อให้ได้ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้เช่นเดียวกับที่ในการจัดการศึกษาเพื่อผลิตบัณฑิตออกไปรับใช้สังคม จึงควรพิจารณาจัดให้มีกีฬาเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรในระดับต่างๆ ให้ต่อเนื่องกัน ซึ่งสนับสนุนหลักการและเหตุผลดังที่ Sukayanudit (1998) กล่าวว่า บทบาทของสถาบันอุดมศึกษาเอง ได้จัดให้มีการส่งเสริมกีฬาในสถาบันฯ เพื่อสนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งแต่ละสถาบันต่างก็มีแนวทางการพัฒนากีฬาที่แตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และองค์ประกอบของแต่ละสถาบันฯ โดยมีหลักในการพัฒนากีฬามหาวิทยาลัยและการส่งเสริมกีฬาไว้ 2 แนวทาง คือ กีฬาเพื่อสุขภาพ

(Sports for health) ที่มุ่งหวังให้นักศึกษาได้ร่วมกิจกรรม ได้ออกกำลังกาย ส่งเสริมสุขภาพ อนามัยให้มีสุขภาพที่แข็งแรง ร่างกายสมบูรณ์จิตใจแจ่มใสร่าเริงมีความสามัคคีในหมู่คณะอันเป็น ปัจจัยพื้นฐานของมนุษย์กีฬาเพื่อความเป็นเลิศ (Sports for excellence) โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนากีฬาของสถาบันอุดมศึกษาสู่ความเป็นเลิศในด้านต่างๆ ดังนี้เพื่อให้ นักกีฬาที่มีความสามารถที่โดดเด่นได้ฝึกซ้อมกีฬาสู่ความเป็นเลิศและร่วมแข่งขันระดับชาตินานาชาติเพิ่มชื่อเสียงเกียรติยศของสถาบันอุดมศึกษา เป็นความภาคภูมิใจของนิสิตในสถาบันฯ และบุคลากรของสถาบันฯ เป็น การประกาศศักดิ์ศรี เกียรติคุณของสถาบันฯ เป็นพื้นฐานในการที่จะส่งเสริมนักกีฬาของสถาบันฯ ที่มีความสามารถพิเศษ ได้ก้าว เข้าสู่สังกัดสโมสร สมาคมกีฬาและเป็นตัวแทนของทีมชาติต่อไป และ เพื่อยกระดับมาตรฐานของกีฬาสถาบันฯ เพื่อก้าวไปสู่การแข่งขันระดับชาติและนานาชาติ

ด้วยเหตุผลที่กล่าวไว้ข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า การออกกำลังกายเป็นการสร้างเสริมสุขภาพ ให้นักศึกษาเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพทางกายและส่งผลต่อจิตใจให้สดชื่น แจ่มใส มีชีวิตชีวาอย่างมีความสุขในสังคมปัจจุบัน ดังนั้นผู้วิจัยในฐานะที่เป็นผู้ศึกษาทางด้านการจัดการกีฬามีความตระหนัก และเห็นถึงความสำคัญของการจัดการกีฬาที่จะใช้พัฒนาสุขภาพของนักศึกษา ให้มีความพร้อมใน การให้บริการอย่างมีประสิทธิภาพและตรงตามวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้ จึงมีความสนใจที่จะศึกษา สภาพปัญหาการจัดการกีฬาเพื่อสุขภาพในมหาวิทยาลัยราชภัฏ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการกีฬา เพื่อสุขภาพในมหาวิทยาลัยราชภัฏให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการจัดการกีฬาเพื่อสุขภาพในมหาวิทยาลัยราชภัฏ

วิธีการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research)

กลุ่มตัวอย่าง

บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการกีฬาเพื่อสุขภาพในมหาวิทยาลัยราชภัฏ จำแนกเป็น 1) รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา 2) ผู้อำนวยการกองพัฒนานักศึกษา 3) หัวหน้าฝ่ายกีฬา 4) ผู้จัดการกิจกรรม 5) นักศึกษา/บุคลากร การได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified

random sampling) โดยแบ่งตามภูมิภาคที่ตั้งแบ่งได้เป็น 5 กลุ่มๆ ละ 3 มหาวิทยาลัย ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 15 มหาวิทยาลัยๆ ละ 5 คน รวมเป็น 75 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามการศึกษาสภาพ และปัญหาการจัดการกีฬาเพื่อสุขภาพในมหาวิทยาลัยราชภัฏ ตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามรายข้อและใช้เกณฑ์การคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.6 ขึ้นไป ซึ่งแบบสอบถามประกอบด้วย 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปและสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นลักษณะแบบเลือกตอบ (Check list)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัญหาการจัดการกีฬาเพื่อสุขภาพในมหาวิทยาลัยราชภัฏ เป็นรายด้านประกอบด้วย ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุ อุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวก และด้านการจัดการ มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิด เพื่อเสนอแนะปัญหาอื่น ๆ

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1. ผู้วิจัยทำหนังสือขอความร่วมมือในการวิจัยจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวรถึงมหาวิทยาลัยราชภัฏทั้ง 15 แห่ง
2. ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามนำแบบสอบถามที่สมบูรณ์มาคำนวณหาค่าสถิติโดยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามวิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage)

ตอนที่ 2 ข้อมูลสอบถามความคิดเห็นต่อสภาพปัญหาการจัดการกีฬาเพื่อสุขภาพในมหาวิทยาลัยราชภัฏวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ใช้เกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยดังนี้

4.50 - 5.00 หมายถึง มีสภาพปัญหาการจัดการกีฬาเพื่อสุขภาพ อยู่ในระดับมากที่สุด

3.50 - 4.49 หมายถึง มีสภาพปัญหาการจัดการกีฬาเพื่อสุขภาพ อยู่ในระดับมาก

2.50 - 3.49 หมายถึง มีสภาพปัญหาการจัดการกีฬาเพื่อสุขภาพ ๑ อยู่ในระดับปานกลาง

1.50 - 2.49 หมายถึง มีสภาพปัญหาการจัดการกีฬาเพื่อสุขภาพ ๑ อยู่ในระดับน้อย

1.00 - 1.49 หมายถึง มีสภาพปัญหาการจัดการกีฬาเพื่อสุขภาพ อยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาการจัดการกีฬาเพื่อสุขภาพในมหาวิทยาลัยราชภัฏ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แล้วนำเสนอแบบพรรณนาความเรียง

ผลการวิจัย

จากการศึกษาสภาพปัญหาการจัดการกีฬาเพื่อสุขภาพในมหาวิทยาลัยราชภัฏ มีผลการวิจัยดังนี้

ข้อมูลทั่วไปและสถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 75 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 77.3 ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่ไม่มีวุฒิการศึกษาในสาขาวิชาพลศึกษา /สาขาวิชาวิทยาศาสตร์การกีฬาหรือสาขาวิชาอื่นที่เกี่ยวข้อง จำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 58.7 มีประสบการณ์การทำงาน 1-5 ปี จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 52 มีงบประมาณด้านกีฬาเพื่อสุขภาพและนันทนาการน้อยกว่า 5 ล้านบาท/ปี จำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 76.1 ตามลำดับ

ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาการจัดการกีฬาเพื่อสุขภาพในมหาวิทยาลัยราชภัฏ

ตาราง 1

แสดงค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพปัญหาการจัดการกีฬาเพื่อสุขภาพในมหาวิทยาลัยราชภัฏ ด้านบุคลากร (n=75)

สภาพปัญหาด้านบุคลากร (Man)	($\bar{X}$)	(S.D.)	ระดับ
1. เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านกีฬาเพื่อสุขภาพมีจำนวนไม่เพียงพอ	3.49	1.12	ปานกลาง
2. เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านกีฬาเพื่อสุขภาพขาดความรู้ ความสามารถ ความเข้าใจในการจัดกีฬาตลอดจนประสบการณ์ในการทำงาน	3.31	1.21	ปานกลาง
3. เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านกีฬาเพื่อสุขภาพขาดความรู้ กฎ กติกาและวิธีการเล่นกีฬาเพื่อสุขภาพในชนิดต่าง ๆ	3.00	1.51	ปานกลาง
4. เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านกีฬาเพื่อสุขภาพขาดประสบการณ์ ทักษะทางกีฬา	3.07	1.15	ปานกลาง
5. เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านกีฬาเพื่อสุขภาพขาดแรงจูงใจ	3.21	1.20	ปานกลาง
6. นักศึกษาและบุคลากรในมหาวิทยาลัยราชภัฏขาดความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรมกีฬาเพื่อสุขภาพ	3.19	1.21	ปานกลาง
7. เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านกีฬาเพื่อสุขภาพขาดระเบียบการประเมินผลการปฏิบัติงานที่ชัดเจน	3.16	1.19	ปานกลาง
รวม	3.18	1.11	ปานกลาง

จากตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัญหาการจัดการกีฬาเพื่อสุขภาพในมหาวิทยาลัยราชภัฏ ด้านบุคคล (Man) ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.18 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.11 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีสภาพปัญหามากที่สุด ได้แก่ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านกีฬาเพื่อสุขภาพมีจำนวนไม่เพียงพอ มีค่าเฉลี่ย 3.49 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.12 อยู่ในระดับปานกลาง

ตาราง 2

แสดงค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพปัญหาการจัดการกีฬาเพื่อสุขภาพในมหาวิทยาลัยราชภัฏ ด้านงบประมาณ ($n=75$)

สภาพปัญหาด้านงบประมาณ (Money)	($\bar{X}$)	($S.D.$)	ระดับ
1.แผนการจัดสรรงบประมาณโดยตรงทางด้านกีฬาเพื่อสุขภาพ ขาดความชัดเจน	3.27	1.18	ปานกลาง
2. งบประมาณในการซ่อมแซม บำรุงรักษาจัดหาอุปกรณ์และสถานที่สำหรับกีฬาเพื่อสุขภาพมีไม่เพียงพอ	3.44	1.06	ปานกลาง
3. การดำเนินกิจกรรมกีฬาเพื่อสุขภาพและค่าใช้จ่ายด้านกิจกรรมกีฬาเพื่อสุขภาพในแต่ละปีมีการจัดสรรงบประมาณที่ไม่เพียงพอ	3.48	1.30	ปานกลาง
4. กระบวนการใช้จ่ายงบประมาณด้านกีฬาเพื่อสุขภาพขาดการจัดระบบ	3.20	1.10	ปานกลาง
5. ขาดบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถในการจัดการงบประมาณด้านกีฬาเพื่อสุขภาพ	3.17	1.21	ปานกลาง
6. งบประมาณสนับสนุนจากทางรัฐบาลด้านกีฬาเพื่อสุขภาพที่ค่อนข้างจำกัด	3.57	1.07	มาก
7. การใช้จ่ายงบประมาณขาดการควบคุม ไม่เป็นไปตามแผนที่กำหนด	3.21	1.31	ปานกลาง
8. ขาดการรายงานผลข้อมูลรายรับ-รายจ่าย ด้านกีฬาเพื่อสุขภาพ	3.08	1.16	ปานกลาง
รวม	3.30	1.12	ปานกลาง

จากตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพปัญหาการจัดการกีฬาเพื่อสุขภาพในมหาวิทยาลัยราชภัฏ ด้านงบประมาณ (Money) ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.30 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.12 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีสภาพปัญหามากที่สุด

ได้แก่งบประมาณสนับสนุนจากทางรัฐบาลด้านกีฬาเพื่อสุขภาพที่ค่อนข้างจำกัด มีค่าเฉลี่ย 3.57 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.07 อยู่ในระดับมาก

ตาราง 3

แสดงค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพปัญหาการจัดการกีฬาเพื่อสุขภาพในมหาวิทยาลัยราชภัฏ ด้านวัสดุอุปกรณ์สถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก (n=75)

สภาพปัญหาด้านวัสดุ อุปกรณ์ สถานที่ และสิ่ง อำนวยความสะดวก (Materials)	($\bar{X}$)	(S.D.)	ระดับ
1. จำนวนสถานที่ อุปกรณ์ และเครื่องอำนวยความสะดวกที่ใช้ในกิจกรรมกีฬาเพื่อสุขภาพไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้ใช้	3.40	1.12	ปานกลาง
2. สถานที่ อุปกรณ์ และเครื่องอำนวยความสะดวกที่ใช้ในกิจกรรมกีฬาเพื่อสุขภาพขาดการแนะนำให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้งาน	3.31	1.07	ปานกลาง
3. เครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์เครื่องใช้สำนักงานที่ทันสมัยมีจำนวนไม่เพียงพอ	3.40	1.05	ปานกลาง
4. การจัดเก็บอุปกรณ์ คู่มือสถานที่ และเครื่องอำนวยความสะดวกที่ใช้ในกิจกรรมกีฬาเพื่อสุขภาพจัดไม่เป็นระบบ	3.27	1.18	ปานกลาง
5. สถานที่ อุปกรณ์ และเครื่องอำนวยความสะดวกที่ใช้ในกิจกรรมกีฬาเพื่อสุขภาพไม่มีความปลอดภัย	3.32	1.13	ปานกลาง
รวม	3.34	1.10	ปานกลาง

จากตารางที่ 3 แสดงค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัญหาการจัดการกีฬาเพื่อสุขภาพในมหาวิทยาลัยราชภัฏ ด้านสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวก (Materials) ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.34 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.10 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีสภาพปัญหามากที่สุด ได้แก่ จำนวนสถานที่ อุปกรณ์ และเครื่องอำนวยความสะดวกที่ใช้ใน

กิจกรรมกีฬาเพื่อสุขภาพไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้ใช้และเครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์
เครื่องใช้สำนักงานที่ทันสมัยมีจำนวนไม่เพียงพอ มีค่าเฉลี่ย 3.40 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.05 อยู่ใน
ระดับปานกลาง

ตาราง 4

แสดงค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพปัญหาการจัดการกีฬาเพื่อสุขภาพใน
มหาวิทยาลัยราชภัฏ ด้านการจัดการ ($n=75$)

สภาพปัญหาด้านการจัดการ (Management)	($\bar{X}$)	($S.D.$)	ระดับ
1. การจัดกิจกรรมกีฬาเพื่อสุขภาพให้กับ นักศึกษาขาดความต่อเนื่องและไม่เป็นระบบ	3.25	1.10	ปานกลาง
2. การดำเนินงานด้านกีฬาเพื่อสุขภาพขาดความ ร่วมมือกับทางชมรมกีฬา และฝ่ายต่างๆที่ เกี่ยวข้อง	3.36	1.05	ปานกลาง
3. การให้บริการสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และสิ่ง อำนวยความสะดวกด้านกีฬาเพื่อสุขภาพขาดการ จัดระบบ	3.27	1.03	ปานกลาง
4. ข้อมูลและสารสนเทศของหน่วยงานด้านกีฬา เพื่อสุขภาพขาดการจัดทำระบบ	3.32	1.08	ปานกลาง
5. การกำหนดปฏิทินการปฏิบัติงานไม่เป็นไป ตามแผนงานและโครงการที่กำหนดไว้	3.24	0.99	ปานกลาง
6. การประชาสัมพันธ์กิจกรรมกีฬาเพื่อสุขภาพ ต่างๆที่มีบริการในมหาวิทยาลัยราชภัฏไม่มี ประสิทธิภาพ	3.35	1.07	ปานกลาง
7. การประเมินผลการดำเนินงานด้านกีฬาเพื่อ สุขภาพไม่มีรูปแบบที่ชัดเจน	3.27	1.12	ปานกลาง
รวม	3.29	1.06	ปานกลาง

จากตารางที่ 4 แสดงค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัญหาการจัดการกีฬาเพื่อสุขภาพในมหาวิทยาลัยราชภัฏ ด้านการจัดการ (Management) ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.29 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.06 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีสภาพปัญหามากที่สุด ได้แก่ การดำเนินงานด้านกีฬาเพื่อสุขภาพขาดความร่วมมือกับทางชมรมกีฬา และฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมีค่าเฉลี่ย 3.36 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.05 อยู่ในระดับปานกลาง

อภิปรายผล

ข้อมูลทั่วไปและสถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง

จากผลการวิจัยพบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 75 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 77.3 ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่ไม่มีวุฒิการศึกษาในสาขาวิชาพลศึกษา/สาขาวิชาวิทยาศาสตร์การกีฬาหรือสาขาวิชาอื่นที่เกี่ยวข้อง จำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 58.7 มีประสบการณ์การทำงาน 1-5 ปี จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 52 มีงบประมาณด้านกีฬาเพื่อสุขภาพและสนับสนุนการน้อยกว่า 5 ล้านบาท/ปี จำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 76.1 ตามลำดับ

ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาการจัดการกีฬาเพื่อสุขภาพในมหาวิทยาลัยราชภัฏ

ระดับความคิดเห็น เกี่ยวกับสภาพปัญหาการจัดการกิจกรรมทางกายของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ โดยแบ่งออกเป็นด้านต่างๆดังต่อไปนี้ 1. ด้านบุคลากร มีสภาพการจัดการอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.18$, S.D.=1.18) 2. ด้านงบประมาณ มีสภาพการจัดการอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.30$, S.D.=1.12) 3. ด้านวัสดุ อุปกรณ์สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก มีสภาพการจัดการอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.34$, S.D.=1.10) 4. ด้านการจัดการ มีสภาพการจัดการอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.29$, S.D.=1.06) ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2560- 2564) ที่มุ่งเน้นการสร้างความตระหนักและการส่งเสริมกิจกรรมทางกาย การออกกำลังกายและการกีฬาเพื่อสุขภาพมากขึ้น รวมถึงการใช้ประโยชน์ของการกีฬาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน สังคม และเศรษฐกิจของประเทศ จึงเป็นโอกาสและช่วงเวลาอันดีของประเทศไทยในการกำหนดแนวทางการปฏิรูปการกีฬาของประเทศไทยที่ชัดเจนเพื่อนำพาให้ประชาชนมีสุขภาพที่แข็งแรง ซึ่งสนับสนุนหลักการและเหตุผลดังที่ Sukayanudit (1998) กล่าวว่า บทบาทของสถาบันอุดมศึกษาเอง ได้จัดให้มีการส่งเสริมกีฬาในสถาบันฯ เพื่อสนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งแต่ละสถาบันต่างก็มีแนว

ทางการพัฒนากีฬาที่แตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และองค์ประกอบของแต่ละสถาบัน ๆ โดยมีหลักในการพัฒนากีฬามหาวิทยาลัยและการส่งเสริมกีฬาไว้ 2 แนวทาง คือ กีฬาเพื่อสุขภาพ (Sports for health) ที่มุ่งหวังให้นักศึกษาได้ร่วมกิจกรรม ได้ออกกำลังกาย ส่งเสริมสุขภาพ อนามัย ให้มีสุขภาพที่แข็งแรง ร่างกายสมบูรณ์จิตใจแจ่มใสร่างกายมีความสามัคคีในหมู่คณะอันเป็น ปัจจัยพื้นฐานของมนุษย์กีฬาเพื่อความเป็นเลิศ (Sports for excellence) โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนากีฬาของสถาบันอุดมศึกษาสู่ความเป็นเลิศในด้านต่างๆ ดังนี้เพื่อให้ นักกีฬาที่มีความสามารถที่โดดเด่น ได้ฝึกซ้อมกีฬาสู่ความเป็นเลิศ และร่วมแข่งขันระดับชาตินานาชาติเพิ่มชื่อเสียงเกียรติยศของสถาบัน อุดมศึกษา เป็นความภาคภูมิใจของนิสิตในสถาบันฯ และบุคลากรของสถาบันฯ เป็น การประกาศศักดิ์ศรี เกียรติคุณของสถาบันฯ เป็นพื้นฐานในการที่จะส่งเสริมนักกีฬาของสถาบันฯ ที่มีความสามารถพิเศษได้ก้าว เข้าสู่สังกัดสโมสร สมาคมกีฬาและเป็นตัวแทนของทีมชาติต่อไป

บทสรุป

กล่าวโดยสรุปก็คือ ผู้ทำงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการกีฬาเพื่อสุขภาพในมหาวิทยาลัยราชภัฏ จำแนกเป็น 1) รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา 2) ผู้อำนวยการกองพัฒนานักศึกษา 3) หัวหน้าฝ่ายกีฬา 4) ผู้จัดการกิจกรรม 5) นักศึกษา/บุคลากร ควรที่จะมีวุฒิการศึกษาในสาขาวิชาพลศึกษา/สาขาวิชา วิทยาศาสตร์การกีฬาหรือสาขาวิชาอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อจะทำให้การดำเนินการจัดการกีฬาเพื่อสุขภาพ ในมหาวิทยาลัยราชภัฏในมหาวิทยาลัยราชภัฏ ในด้าน 1. ด้านบุคลากร 2. ด้านงบประมาณ 3. ด้าน วัสดุ อุปกรณ์สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก 4. ด้านการจัดการเป็นไปด้วยความเรียบร้อย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

ผลการวิจัยในครั้งนี้สามารถนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการจัดการกีฬาเพื่อสุขภาพที่เหมาะสมในมหาวิทยาลัยราชภัฏต่อไปได้

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ผลการวิจัยในครั้งนี้สามารถนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการทำวิจัยเพื่อสร้างรูปแบบการจัดการกีฬาเพื่อสุขภาพในมหาวิทยาลัยราชภัฏที่มีประสิทธิภาพได้

เอกสารอ้างอิง

- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 . (2542). *ราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา*. 12.
- วิบูลย์ สุขยานุติษฐ์. (2541). *การพัฒนากีฬาเพื่อความเป็นเลิศตามความเห็นของบุคลากรในสถาบันอุดมศึกษาสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพลศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2547). *พระราชบัญญัติ มหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547*. 7 กรกฎาคม 2547.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ. 2550. *กรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี*. ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2551 – 2565). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานสภาพัฒนาการศึษา. (2542). *วารสารประชาสัมพันธ์*. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ ปีที่ 9 ฉบับที่ 11 เดือนพฤศจิกายน.
- National Statistical Office. (2009). *The 2009 time use survey*, National Statistical Office. Bangkok : Statistical Forecasting Bureau National Statistical Office.
- Gallien, C. L. (2006). *Sport, education and society realities and prospects*. In World university presidents summit proceedings and papers. Bangkok: Thailand.

Translated Thai References

- National education Act 1999 (1999). *Government gazette, Government decree 12*. [in Thai]
- Sukayanudit, V. (1998). *Sports development for excellence as perceived by the northeastern education staff and students under the Ministry of University affairs*. The thesis for master of Education, Physical education, graduate school, Khon Kaen University. [in Thai]
- Council of State. (2004). *Rajabhat University Act 1999*. July 7, 2004. [in Thai]
- Office of the Higher Education Commission, Ministry of Education (2007). *The 2nd edition of the 15th year plan for higher education (2008 - 2022)*. Bangkok: Chulalongkorn University press. [in Thai]
- Office of Rajabhat Institutes Council. *Journal of Public Relations*. Bangkok: Ministry of Education, Vol. 9, No. 11 (November). [in Thai]

ผู้เขียน

นางสาวพรพิมล รุ่งเรืองศิลป์
การศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม) สาขาการบริหารจัดการกีฬา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
โทรศัพท์. 085-1023704 อีเมล: mam.green@hotmail.com

Author

Miss Pornpimon Rungruangsin
Master of Education in Sports Management,
Faculty of Education, Naresuan University
Tel. 085-1023704 E-mail: mam.green@hotmail.com

**ธรรมาภิบาลในการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามความคิดเห็นของ
นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี**
**Good Governance in Local Government Administration as Perceived by Graduate
Students, Ubon Ratchathani Rajabhat University**

วิชัย ลุนสอน¹ ไพศาล พากเพียร²

Wichai Lunson Paisan Phakphian

¹สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Local Government Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Ubon Ratchathani Rajabhat
University

²สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Public Administration Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Ubon Ratchathani Rajabhat
University

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาธรรมาภิบาลในการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามความคิดเห็นของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี และเพื่อศึกษาข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาลตามทัศนคติของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีกลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาที่จำนวน 242 คน เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ร้อยละ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า ธรรมาภิบาลในการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามความคิดเห็นของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ด้านหลักความโปร่งใสควรมีการอธิบาย ชี้แจงและเสนอแนะในทุกเรื่องที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชนที่มาขอรับบริการด้านหลักความคุ้มค่าควรมีการใช้ทรัพยากรที่มีอย่างจำกัดได้อย่างคุ้มค่า

และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวมด้านหลักความรับผิดชอบควรมีความกระตือรือร้นในการแก้ไข ปัญหาการปฏิบัติงาน ด้านหลักนิติธรรมควรมีการดำเนินการให้มีการปฏิบัติตามกฎ ระเบียบที่ กำหนดไว้อย่างเคร่งครัดด้านหลักการมีส่วนร่วมควรเปิดโอกาสให้นุคลากรในหน่วยงานและชุมชน มีส่วนร่วมในการประเมินผลการปฏิบัติงานด้านหลักคุณธรรมควรมีการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์ สุจริตบนพื้นฐานของคุณธรรมและจริยธรรมข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานตามหลัก ธรรมาภิบาลตามทัศนคติของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี คือควร ส่งเสริมให้นุคลากรในสังกัดมีวินัย ยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพปฏิบัติ หน้าที่ด้วยความเป็นธรรมบริหารงานให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับประชาชน โดยไม่ยึดถือตำแหน่ง หน้าที่ ควรยอมรับข้อผิดพลาดแล้ว และรับดำเนินการแก้ไขให้ทันทั่วทั้งที่ ควรประชาสัมพันธ์ให้ ประชาชนได้เข้าใจเกี่ยวกับกฎระเบียบ ผู้บริหารต้องมีความรับผิดชอบต่อประชาชนในการนำปัญหา ความต้องการของประชาชนไปดำเนินการแก้ไขอย่างเต็มกำลังความสามารถ

คำสำคัญ: ธรรมาภิบาล, องค์กร, บริหารงาน, ภาครัฐ

Abstracts

The purposes of this research were to study good governance in local administrative organization based on the opinions of graduate students at Ubon Ratchathani Rajabhat University and to study recommendations on good governance practices based on the attitude of graduate students at Ubon Ratchathani Rajabhat University. The samples of this research were 242 graduate students. The research instrument was a questionnaire. Statistics used in data analysis were percentage, mean, and standard deviation. The research results revealed that the good governance in the administration of local administrative organizations based on the opinions of the graduate students in the Ubon Ratchathani Ratchathani University in principle of transparency aspect, there should be description, instruction and suggestion on everything useful to the people who obtain the

services. The value aspect showed that there should be the effective application of limited resources to make the best use of value and benefit to the public. The responsibility aspect showed that there should be enthusiasm to resolve operational problems. The rule of law aspects showed that there should be the performance to ensure compliance with the rules and regulations strictly. The participation aspects showed that there should be an opportunity provided for personnel in the organization and community to participate in performance assessment. The ethics aspect showed that there should be the operation with integrity, goodness, and faith on the basis of morality and ethics. Suggestions on operating according to the principles of good governance based on the attitudes of graduate students at Ubon Ratchathani Rajabhat University were as follows: there should be an encouragement for personnel to be affiliated with the discipline of holding honesty, ethics and professional ethics, and do their duties with fairness, and administer the best benefits to the people without sticking in the position and should learn about the problems and then find the solutions of the problems in time, should give information to the people to understand about the rules. Executives had to have responsibility to the public to solve the problems and needs of the people effectively and perfectly.

Keywords: organization, governance, administration, government

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศได้ให้ความสำคัญกับการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในกิจการของภาครัฐโดยได้กำหนดในหมวด 4 หน้าที่ของชนชาวไทยมาตรา 74 บัญญัติไว้ว่าบุคคลผู้เป็นข้าราชการพนักงานตุลาการของหน่วยราชการหน่วยงานของรัฐรัฐวิสาหกิจหรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐมีหน้าที่ดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมายเพื่อรักษาประโยชน์ส่วนรวมอำนวยความสะดวกและให้บริการแก่ประชาชนตามหลักธรรมาภิบาลของ

การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีตามหมวด 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐส่วนที่ 3 แนวนโยบายด้านการบริหารราชการแผ่นดินมาตรา 78 บัญญัติไว้ว่ารัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการบริหารราชการแผ่นดินซึ่งเป็นการนำหลักธรรมาภิบาลเข้ามาใช้เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการสร้างประชาธิปไตยอย่างยั่งยืนหากประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารมากเพียงใดก็จะช่วยให้มีการตรวจสอบผู้บริหารมากขึ้นผู้บริหารมีความรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้นอีกทั้งยังเป็นการป้องกันนักการเมืองจากการกำหนดนโยบายที่ไม่เหมาะสมกับสังคมนั้นๆ (Burikul, 2002)

พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีพ.ศ. 2546 กำหนดให้มีการบริหารราชการตามหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีหรือธรรมาภิบาล (Good Governance) กล่าวคือต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนเกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐควมมีประสิทธิภาพความคุ้มค่าในเชิงภารกิจแห่งรัฐการลดขั้นตอนการปฏิบัติงานการลดภารกิจและยุบเลิกหน่วยงานที่ไม่จำเป็นการกระจายภารกิจและทรัพยากรให้แก่ท้องถิ่นการกระจายอำนาจตัดสินใจการอำนวยความสะดวกและตอบสนองความต้องการของประชาชนเพื่อเป็นการสร้างแรงผลักดันให้เกิดการปรับเปลี่ยนวิถีทางและวัฒนธรรมการทำงานอย่างจริงจังรวมทั้งจนถึงมาตรการสร้างแรงจูงใจ (Incentives) เพื่อเสริมสร้างการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีในเชิงบวกธรรมาภิบาลยังมีความสำคัญต่อประเทศไทยมากขึ้นเมื่อผลการจัดลำดับธรรมาภิบาลในปีพ.ศ. 2543 โดยสถาบัน International Institute for Management Development (IMD) ระบุว่าประเทศไทยมีธรรมาภิบาลอยู่ในลำดับที่ 33 ซึ่งถือว่าค่อนข้างด้อย (ลำดับที่ 1 หมายถึงดีที่สุด) จากทั้งหมด 46 ประเทศในขณะที่สถาบัน Credit Lyonnais Securities Asia (CLSA) ได้รายงานผลการจัดลำดับธรรมาภิบาลของประเทศไทยว่ามีคะแนนอยู่ที่ 2.8 จาก 10 คะแนน (อ้างอิงจากเว็บไซต์สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย- TDRI และโครงการเพื่อการพัฒนาแห่งองค์การสหประชาชาติ-UNDP : 2545) ดังนั้นรัฐบาลจึงได้ส่งเสริมธรรมาภิบาลและกำหนดให้ธรรมาภิบาลเป็นวาระแห่งชาติโดยได้แต่งตั้งคณะกรรมการธรรมาภิบาลแห่งชาติเพื่อกำหนดแนวทางในการพัฒนาธรรมาภิบาลและเป็นการสร้างความเชื่อมั่นต่อนักลงทุนซึ่งเป็นกลไกสำคัญต่อการพัฒนาระบบเศรษฐกิจของประเทศ ต่อมารัฐบาลได้ออกพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีพ.ศ.2546 โดยพระราชกฤษฎีกานี้มีวัตถุประสงค์

เพื่อการบริหารราชการที่เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนมีรายละเอียดสำคัญคือเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐมีประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่าในเชิงภารกิจของรัฐลดขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เกินจำเป็นมีการปรับปรุงกิจการของส่วนราชการให้ทันต่อสถานการณ์ประเมินผลการปฏิบัติราชการอย่างสม่ำเสมอซึ่งจัดเป็นกฎหมายที่สำคัญที่ส่งเสริมการจัดการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีให้เกิดขึ้นในการบริหารราชการแผ่นดินในหน่วยงานของรัฐผลจากการล่มสลายของเศรษฐกิจไทยเริ่มต้นเมื่อพ.ศ. 2539 หรือที่เรียกว่า “โรคต้มยำกุ้ง” นั้นเกิดขึ้นจากความเลวร้ายทางการปกครองที่ประกอบด้วยการฉ้อราษฎร์บังหลวงการเอาพรรคพวกเข้าสวมตำแหน่งงานต่างๆการเล่นพรรคสร้างกลุ่มอิทธิพลและการเลือกปฏิบัติ การบริหารจัดการที่ผิดพลาดเช่นการลงทุนที่ไม่คุ้มค่าการประพฤติปฏิบัติที่ฟุ่มเฟือยประสิทธิภาพของงานต่ำและปัจจัยนำเข้าพื้นฐานไม่เพียงพอทั้งปัจจัยทางกายภาพและทรัพยากรบุคคลทั้งหมดนี้เป็นผลจากการขาดการปกครองที่ดีหรือธรรมาภิบาลทั้งในส่วนของรัฐบริษัทธุรกิจเอกชนและองค์การมหาชน (Suwanmala, 2003)

เมื่อเกิดภาวะวิกฤติดังกล่าวขึ้นทำให้รัฐมีการปฏิรูประบบราชการที่มีความล้ำสมัยและขาดประสิทธิภาพซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศและไม่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนและการเปลี่ยนแปลงของสังคมโดยรัฐทำการลดขนาดของหน่วยงานราชการและปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นเพื่อประหยัดงบประมาณและใช้งบประมาณให้เกิดประโยชน์สูงสุดดังนั้นแนวทางการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่คือการเปลี่ยนแปลงสภาพการณ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันให้เป็นองค์กรสมัยใหม่ยึดหลักธรรมาภิบาลโดยปรับเปลี่ยนระบบการบริหารจัดการของภาครัฐในด้านวิธีการบริหารให้มีประสิทธิภาพและเน้นผลงานการปรับลักษณะการบริหารงานให้เป็นธรรมโปร่งใสตรวจสอบได้และปรับบทบาทภารกิจและกลยุทธ์โดยให้เอกชนและชุมชนมีส่วนร่วมแนวคิดการบริหารโดยหลักธรรมาภิบาลจึงเข้ามามีบทบาทต่อหลายหน่วยงานทั้งในภาครัฐและเอกชน (Nimitkul, 2000)

ปัจจุบันเรื่องของหลักธรรมาภิบาลซึ่งเป็นหลักของการบริหารจัดการที่ดีจึงเป็นสิ่งสำคัญอันจะเป็นรากฐานในการลดทุจริตคอร์รัปชันที่กำลังแผ่ขยายสู่สังคมและยังเป็นรากฐานของการพัฒนาสังคมให้เป็นสังคมประชาธิปไตยในอนาคตเพราะประชาธิปไตยต้องเริ่มที่ชุมชนและประชาชนในชุมชน

รัฐบาลจึงมีนโยบายให้หน่วยงานภาครัฐมีการพัฒนาด้านหลักธรรมาภิบาลเพื่อมุ่งหวังให้สามารถปฏิบัติภารกิจต่างๆให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนโดยส่งเสริมให้เกิดการรวมตัวกันของประชาชน การลดทุจริตคอร์รัปชันเพื่อให้เกิดความโปร่งใสถูกต้องตามระเบียบเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด ประชาชนจึงมีส่วนสำคัญที่สุดที่จะผลักดันให้การพัฒนา เป็นไปตามที่กฎหมายได้ให้อำนาจไว้ลด ช่องว่างในการทุจริตคอร์รัปชันเพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นมีคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี ดังนั้นผู้ ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาที่มีต่อการบริหารจัดการ ตามหลักธรรมาภิบาลและประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อที่จะนำข้อมูล จากการศึกษาไปใช้เสนอแนะแนวทางแก้ไขปรับปรุงการบริหารงานองค์กรให้มีคุณภาพและ ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และเป็นการสร้างเสริมภาพลักษณ์องค์กรภาครัฐด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาธรรมาภิบาลในการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามความคิดเห็นของ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
2. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาลตามทัศนคติของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดตัวอย่าง คือ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี กำหนดกลุ่มตัวอย่างจากการเปิดตาราง เครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan 1970 : 107) จำนวนทั้งสิ้น 242 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling)

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ธรรมชาติของการปฏิบัติงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามทัศนคติของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ได้แก่หลักนิติธรรมหลักคุณธรรมหลักความโปร่งใสหลักการมีส่วนร่วมหลักความรับผิดชอบหลักความคุ้มค่า

ขอบเขตด้านเวลา

ทำการวิจัยตั้งแต่เดือนตุลาคม 2559 ถึงเดือนกันยายน 2560

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงธรรมชาติของการปฏิบัติงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามทัศนคติของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
2. ได้ทราบข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาลตามทัศนคติของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดประชากร คือ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี จำนวน 644 คน

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดตัวอย่าง คือ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี กำหนดกลุ่มตัวอย่างจากการเปิดตาราง เครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan 1970 : 107) ได้จำนวนทั้งสิ้น 242 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นเครื่องมือในการวิจัย ซึ่งมี 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามธรรมาภิบาลในการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามความคิดเห็นของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ตอนที่ 3 แบบสอบถามข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาลตามทัศนคติของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ศึกษาเอกสาร วารสาร ตำรา บทความ และสิ่งตีพิมพ์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการวิจัยและสร้างคำถาม
2. นำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน ตรวจสอบเพื่อพิจารณาหาความเที่ยงตรงของเนื้อหา
3. นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไขตามที่ผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะ
4. นำแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขครั้งสุดท้ายไปใช้ในการวิจัย เพื่อเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างต่อไป

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจากนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ผู้วิจัยได้ประชุมทีมงานในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเพื่อเก็บข้อมูลในมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
2. เก็บแบบสอบถามคืน โดยผู้วิจัยและทีมงานเก็บแบบสอบถามคืนด้วยตนเองและบางส่วนขอความร่วมมือให้ผู้ตอบแบบสอบถามนำส่งด้วยตนเอง

3. ในกรณีที่ยังไม่ได้รับแบบสอบถามคืนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ผู้วิจัยจัดส่งแบบสอบถามไปให้กลุ่มตัวอย่างซ้ำอีกครั้ง

4. นำแบบสอบถามมาตรวจสอบความสมบูรณ์เพื่อนำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์ต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากกลุ่มตัวอย่างมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่รับคืนมา และดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1. ข้อมูลจากแบบสอบถาม แบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีทางสถิติ และเสนอค่าสถิติเป็นตอนๆ ดังนี้

ตอนที่ 1 วิเคราะห์แบบสอบถามเกี่ยวกับทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ คณะที่สังกัดใช้ค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

ตอนที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลธรรมชาติในการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามความคิดเห็นของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี นำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเป็นรายข้อ รายด้าน และโดยรวมทั้งฉบับเพื่อใช้ในการประเมินค่าและแปลความหมายของคะแนน โดยนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

ตอนที่ 3 วิเคราะห์ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาลตามทัศนคติของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี โดยหาค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเป็นรายข้อ รายด้าน และโดยรวมทั้งฉบับเพื่อใช้ในการประเมินค่าและแปลความหมายของคะแนน โดยนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

2. ทำการประมวลผลข้อมูลทางสถิติ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

3. เกณฑ์การให้คะแนนระดับแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert) จากนั้นนำค่าที่ได้ไปหาค่าเฉลี่ยและดูการกระจายของข้อมูล โดยใช้สถิติส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังนี้

1. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)
2. การวิเคราะห์พรรณนาภิบาลในการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามความคิดเห็นของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี สถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
3. การวิเคราะห์ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาลตามทัศนคติของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี สถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงคิดเป็นร้อยละ 54.45 อายุ 30 – 39 ปี คิดเป็นร้อยละ 64.46 อาชีพรับราชการ คิดเป็นร้อยละ 59.09 มีรายได้ต่อเดือนตั้งแต่ 15,001 บาทขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 51.65 ส่วนใหญ่สังกัดคณะครุศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ 51.24

2. ธรรมาภิบาลในการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามความคิดเห็นของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 3.89 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านหลักความโปร่งใสค่าเฉลี่ย 4.22 ด้านหลักความคุ้มค่าค่าเฉลี่ย 4.11 ด้านหลักความรับผิดชอบค่าเฉลี่ย 3.95 ด้านหลักนิติธรรมค่าเฉลี่ย 3.89 ด้านหลักการมีส่วนร่วมค่าเฉลี่ย 3.70 ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านหลักคุณธรรมค่าเฉลี่ย 3.52 ตามลำดับ ซึ่งสามารถสรุปในรายด้านได้ดังนี้

2.1 ด้านหลักความโปร่งใส โดยรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรกพบว่าอธิบายชี้แจงและเสนอแนะในทุกเรื่องที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชนที่มาขอรับบริการค่าเฉลี่ย 4.79 การเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ ผลการดำเนินงาน/

โครงการให้ประชาชนได้รับทราบอย่างถูกต้องตรงไปตรงมาค่าเฉลี่ย 4.23 และเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมรับรู้/ส่วนร่วมในการปฏิบัติงานค่าเฉลี่ย 4.19

2.2 ด้านหลักความคุ้มค่าโดยรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรกคือ การใช้ทรัพยากรที่มีอย่างจำกัดได้อย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวมค่าเฉลี่ย 4.53 ประชาชนได้รับประโยชน์อย่างเต็มที่ตามโครงการต่าง ๆ ขององค์กรภาครัฐ ค่าเฉลี่ย 4.37 และการควบคุมการใช้ทรัพยากรให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ และเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมค่าเฉลี่ย 4.27

2.3 ด้านหลักความรับผิดชอบ โดยรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรกพบว่าความกระตือรือร้นในการแก้ไขปัญหาการปฏิบัติงานค่าเฉลี่ย 4.16 การยอมรับผลการกระทำเมื่อเกิดข้อผิดพลาดในการปฏิบัติงานค่าเฉลี่ย 4.09 และติดตามและเอาใจใส่ต่อผู้ที่มารับบริการอย่างสม่ำเสมอค่าเฉลี่ย 4.01

2.4 ด้านหลักนิติธรรม โดยรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรกพบว่าการดำเนินการให้มีการปฏิบัติตามกฎ ระเบียบที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัดค่าเฉลี่ย 4.12 กฎหมายที่ใช้ในงานองค์กรภาครัฐ มีความทันสมัยเป็นธรรมค่าเฉลี่ย 4.07 และการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่องค์กรภาครัฐเป็นธรรมและเป็นที่ยอมรับของประชาชนค่าเฉลี่ย 3.97

2.5 ด้านหลักการมีส่วนร่วม โดยรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรกพบว่าเปิดโอกาสให้บุคลากรในหน่วยงานและชุมชนมีส่วนร่วมในการประเมินผลการปฏิบัติงานค่าเฉลี่ย 4.06 มีการประชุมเพื่อเปิดโอกาสให้บุคลากรและประชาชนได้มีข้อเสนอแนะและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นค่าเฉลี่ย 3.92 และมีช่องทางรับฟังเรื่องราวร้องเรียนและความคิดเห็นของประชาชน เช่น กล่องรับความคิดเห็นค่าเฉลี่ย 3.90

2.6 ด้านหลักคุณธรรม โดยรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรกพบว่าการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์ สุจริตบนพื้นฐานของคุณธรรมและจริยธรรมค่าเฉลี่ย 4.84 การปฏิบัติหน้าที่โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของ

ส่วนรวมเป็นหลัก ค่าเฉลี่ย 3.82 และ การปฏิบัติหน้าที่ตรงต่อเวลาทำให้ประชาชนที่มาติดต่อราชการ ได้รับความสะดวกค่าเฉลี่ย 3.67

2. ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาลตามทัศนคติของนักศึกษาระดับ บัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี คือส่งเสริมให้บุคลากรในสังกัดมีวินัย ยึดมั่นใน คุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพและขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของไทยปฏิบัติ หน้าที่ด้วยความเป็นธรรมบริหารงานให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับประชาชน โดยไม่ยึดถือตำแหน่งหน้าที่ ควรยอมรับข้อผิดพลาดแล้ว และรับดำเนินการแก้ไขให้ทันทั่วทั้งที่ควรประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้ เข้าใจเกี่ยวกับกฎระเบียบ ผู้บริหารต้องมีความรับผิดชอบต่อประชาชนในการนำปัญหาความต้องการ ของประชาชนไปดำเนินการแก้ไขอย่างเต็มกำลังความสามารถ

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยธรรมาภิบาลในการบริหารงานองค์กรภาครัฐ ตามความคิดเห็นของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีสามารถนำผลมาอภิปรายได้ ดังนี้

ธรรมาภิบาลในการบริหารงานองค์กรภาครัฐ ตามความคิดเห็นของนักศึกษาระดับ บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี สามารถนำข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุดมาอภิปรายผล คือ ด้านหลักนิติธรรมเจ้าหน้าที่องค์กรภาครัฐแจ้งหลักกฎหมายและแนะนำประชาชนได้อย่างชัดเจน ซึ่ง องค์กรภาครัฐถือว่ามีความใกล้ชิดประชาชนจึงการถ่ายทอดข้อมูลด้านกฎระเบียบให้ประชาชนได้ รับรู้และต้องดำเนินงานอย่างเคร่งครัดและไม่เลือกปฏิบัติ ด้านหลักคุณธรรมปฏิบัติงานด้วยความ ซื่อสัตย์สุจริต ไม่มีผลประโยชน์ด้านการเงินที่ขัดต่อการปฏิบัติงาน ทั้งนี้อาจเนื่องจากองค์กรภาครัฐ ส่วนมากมุ่งเน้นการจัดองค์กรให้มีการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลและมีการสั่งการตาม สายงานอย่างเป็นระบบเพื่อให้การบริหารจัดการเป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ด้านหลักความโปร่งใส มีการสำเนาเอกสารในการปฏิบัติงานมอบให้แก่ประชาชนเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ทั้งนี้การวิชิ ปฏิบัติงานด้านต่างๆและปิดประกาศกฎหมายระเบียบคำสั่งให้ประชาชนรับทราบแต่อาจยังไม่ทั่วถึง และสม่ำเสมอ ด้านหลักการมีส่วนร่วมภาครัฐ การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมใน

การปฏิบัติงานขององค์กรภาครัฐ ทั้งนี้การดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐบางหน่วยมีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบและเกี่ยวข้องกับเรื่องเอกสารสำคัญจึงยากที่จะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ด้านหลักความรับผิดชอบการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่อย่างเคร่งครัด การปฏิบัติงานภายในองค์กรภาครัฐอำนาจสั่งการจะอยู่ที่ผู้บริหารสูงสุด ทำให้ไม่เกิดการริเริ่มความคิดสร้างสรรค์ที่จะทำให้การดำเนินงานขององค์กรมีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว ด้านหลักความคุ้มค่าการแต่งตั้งคณะกรรมการติดตาม/ประเมินผลการดำเนินงานตามแผนงาน/โครงการ การดำเนินงานมีการให้บริการประชาชนอย่างเต็มความสามารถมีการบรรจุค่าให้บุคลากรในหน่วยงานในการใช้ทรัพยากรให้ใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งสอดคล้องกับงานของ (Chawong, 2011) ได้ศึกษาเรื่องแนวทางพัฒนาการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอไทรทอง จังหวัดกำแพงเพชร ผลการวิจัยพบว่า ผลการวิจัยพบว่าสภาพการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอไทรทองจังหวัดกำแพงเพชรอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณารายด้านพบว่าโดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านการบริหารจัดการด้านการเงินและการคลังและด้านการบริการประชาชนตามลำดับปัญหาการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอไทรทองจังหวัดกำแพงเพชรอยู่ในระดับปานกลางเมื่อพิจารณารายด้านพบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านการบริหารจัดการรองลงมาได้แก่ด้านงานบุคคลและกิจการสภาอยู่ในระดับปานกลางและด้านการเงินและการคลังตามลำดับความต้องการของประชาชนต่อการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอไทรทองจังหวัดกำแพงเพชรอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณารายด้านพบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ด้านการเงินและการคลังรองลงมาได้แก่ด้านงานบุคคลและกิจการสภาด้านการบริหารจัดการและด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุดได้แก่ด้านการบริการประชาชนตามลำดับแนวทางพัฒนาการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอไทรทองจังหวัดกำแพงเพชรผลการวิจัยพบว่าด้านการบริหารจัดการต้องการให้มีเวทีประชาคมพบปัญหาความต้องการตามลำดับความสำคัญนำโครงการเข้าแผนพัฒนา 3 ปีนำโครงการเข้าแผนปฏิบัติงานนำปัญหาความต้องการซึ่งเป็นโครงการเข้าข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีและการดำเนินงานตามข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีด้านงานบุคคลและกิจการสภาต้องการให้มีการกำหนด

นโยบายการบริการอย่างต่อเนื่องปฏิบัติงานบริการแล้วเสร็จตามห้วงระยะเวลาและระเบียบที่กำหนด รักษาคุณภาพและมาตรฐานการบริการอย่างต่อเนื่องค้นหาวิธีการรูปแบบการทำงานแบบใหม่เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างต่อเนื่องปรับปรุงวิธีการทำงานอย่างสม่ำเสมอด้านการเงิน และการคลังให้มีการพิจารณาตามลำดับความสำคัญของปัญหาปฏิบัติกับทุกคนด้วยความเสมอภาคเท่าเทียมกันและไม่เลือกปฏิบัติเป็นไปตามกฎหมายด้านการบริการประชาชนให้มีการใช้งบประมาณน้อยที่สุดแต่เกิดประโยชน์และเกิดความคุ้มค่าแก่ประชาชนมากที่สุดควรใช้สิ่งของหรือวัสดุที่สามารถทดแทนกันได้โดยเป็นไปด้วยความประหยัดและคุ้มค่าที่สุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Visetwan, 2011) การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลต่อการพัฒนาสังคมขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองพอกอำเภอธวัชบุรีจังหวัดร้อยเอ็ดและเพื่อศึกษาข้อเสนอแนะในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลต่อการพัฒนาสังคมขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองพอกอำเภอธวัชบุรีจังหวัดร้อยเอ็ดผลการศึกษาพบว่าระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลต่อการพัฒนาสังคมขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองพอกในภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านหลักความโปร่งใสอยู่ในระดับมากที่สุดส่วนด้านหลักนิติธรรมด้านหลักคุณธรรมด้านหลักความรับผิดชอบด้านหลักความคุ้มค่าอยู่ในระดับมากและด้านหลักการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลางผลการศึกษาข้อเสนอแนะการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลต่อการพัฒนาสังคมขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองพอกโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนเกี่ยวข้องพบว่าด้านหลักนิติธรรมมีการใช้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายจัดตั้งและกฎหมายอื่นๆในการนำมากำหนดเป็นนโยบายขององค์กรและมีการตราข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบลมาบังคับใช้ในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองพอกอย่างถูกต้องและรัดกุมด้านหลักคุณธรรมได้บริหารงานโดยการจัดกิจกรรมต่างๆและให้ความเคารพในสิทธิความเสมอภาคของทุกคนในตำบลหนองพอกอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรมพร้อมที่จะให้บริการประชาชนทุกคนที่เดือดร้อนโดยที่ไม่มีการเลือกปฏิบัติและปฏิบัติงานโดยยึดมั่นในความถูกต้องดีงามเป็นแบบอย่างแก่ประชาชนด้านหลักความโปร่งใสได้บริหารงานโดยการแต่งตั้งตัวแทนประชาชนหรือคณะกรรมการหมู่บ้านให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดซื้อ/จัดจ้างตรวจงานจ้างเปิดเผยข้อมูลข่าวสารต่างๆเพื่อให้

การบริหารงานได้เกิดความโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ด้านหลักการมีส่วนร่วมได้ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานการจัดทำโครงการ/กิจกรรมต่างๆ แผนพัฒนาตำบลและข้อบัญญัติงบประมาณด้านหลักความรับผิดชอบได้การบริหารงานโดยการตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลอย่างเคร่งครัดคำนึงถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อประชาชนใส่ใจต่อปัญหาของชุมชนและมีความกระตือรือร้นในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนและด้านหลักความคุ้มค่าได้บริหารงานโดยมีการใช้ทรัพยากร/งบประมาณให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเกี่ยวกับการประเมินคุณธรรม จริยธรรมของผู้บริหารองค์การภาครัฐ
2. ควรศึกษาแนวทางการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานขององค์การภาครัฐอื่น ๆ เช่น หน่วยงานทางการศึกษา หน่วยงานของกระทรวง ทบวง กรม เป็นต้น
3. การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักการบริหารแบบธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลองค์การในหน่วยงานภาครัฐ
4. ควรศึกษาการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาลของบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละรูปแบบ

เอกสารอ้างอิง

- ถวิลวดี บุรีกุลและคณะ. (2545). *โครงการศึกษาเพื่อพัฒนาศูนย์วัดผลการพัฒนาระบบบริหารจัดการที่ดี*. สถาบันพระปกเกล้า.
- สุดจิต นิมิตรกุล. (2543). *กระทรวงมหาดไทยกับการบริหารจัดการที่ดีในการปกครองที่ดี (Good governance)*. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.
- จรัส สุวรรณมาลา. (2546). *ระบบงบประมาณและการจัดการแบบมุ่งผลสำเร็จในภาครัฐ: ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและพลเมืองยุคใหม่*. กรุงเทพฯ: ธนัชการพิมพ์.

- สุภาพร คำสำแดง. (2556). การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของผู้บริหารและครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 2. การศึกษาค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุวิทย์ นาศรี. (2557). ปัจจัยทางการบริหารที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสียดินของผู้ประสานพลังแผ่นดินตำบลหินดาดอำเภอห้วยแถลงจังหวัดนครราชสีมา. สาธารณสุขศาสตร มหาบัณฑิตบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุพิชญ์ งามศรี. (2554). แนวทางพัฒนาการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอไทรงาม จังหวัดกำแพงเพชร. รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- จักขณา วิเศษหวาน. (2554). การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลต่อการพัฒนาสังคมขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองพอกอำเภอธวัชบุรีจังหวัดร้อยเอ็ด. รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ.

Translated Thai Reference

- Srisa-ard, B. (2011). *Preliminary research*. Bangkok :Suviriyasanr.
- Burikul, T at al. (1999). *The study aims to develop a good management system development index*. King Prajadhipok's Institute
- Kamsundang S.(2013). *Administration of good governance of school administrators as perceived by administrators and teachers in schools under the Office of Secondary Education Area 2*. Mahasarakham University.
- Chawong, S. (2011). *The guideline to development the performance by good governance Of Sub district Administrative Organization Sai-Ngam District, Kamphaeng Pet Province*. Thesis Master Of Public AdministrationKamphaeng Pet Rajabhat University

Wisetwan, J. (2011). *Work administration as the good governance principles toward the social development of Nongpok Sub-district Administrative Organization, Thawatburi District, ROI-ET Province*. Master Independent Study of Public Administration in Local Administration, Graduate School, Chaiyaphum Rajabhat University.

ผู้เขียน

นายวิชัย ลุนสอน

สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี เลขที่ 2 อ.เมือง จ.อุบลราชธานี 34000
โทรศัพท์ 080-8967487 อีเมล: oradee@yahoo.com

ดร.ไพศาล พากเพียร

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี เลขที่ 2 อ.เมือง จ.อุบลราชธานี 34000
โทรศัพท์ 080-8967487 อีเมล: parkpien@hotmail.com

Authors

Wichai Lunson

Local Government Program, Faculty of Humanities and Social Sciences
Ubon Ratchathani Rajabhat University, 2 Muang District, Ubon Ratchathani Province 34000
Tel.: 083-1450932 E-mail: oradee@yahoo.com

Dr. Paisarn Phakphian

Public Administration Program, Faculty of Humanities and Social Sciences
Ubon Ratchathani Rajabhat University, Muang District, Ubon Ratchathani Province 34000
Tel.: 080-8967487 E-mail: parkpien@hotmail.com

อิทธิพลของการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลต่อประสิทธิผลการบริหารงาน
ของเทศบาลตำบลในจังหวัดสกลนคร

**The Influence of Good Governance-based Administration on Administrative
Effectiveness of Sub-district Municipalities in Sakon Nakhon Province**

ชาติชัย อุดมกิจมงคล¹

Chardchai Udomkijmongkol

¹สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

Public Administration Program, Faculty of Management Science, Sakon Nakhon Rajabhat University

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลและประสิทธิผลการบริหารงาน 2) ศึกษาอิทธิพลของการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่มีต่อประสิทธิผลการบริหารงาน 3) หาแนวทางพัฒนาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่มีต่อประสิทธิผลการบริหารงานของเทศบาลตำบลในจังหวัดสกลนคร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เป็นพนักงานเทศบาลตำบลของเทศบาลตำบลในเขตจังหวัดสกลนคร ทั้งหมด 65 แห่ง จำนวน 334 คน จากจำนวนประชากร 2007 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ถดถอยพหุ (Multiple Regression) โดยวิธีการแบบขั้นตอน (Stepwise) กำหนดระดับทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลในเขตจังหวัดสกลนครในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.64$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านหลักนิติธรรม ($\bar{X} = 3.73$) รองลงมาคือ ด้านหลักการมีส่วนร่วม ($\bar{X} = 3.71$) ด้านหลักความโปร่งใส ($\bar{X} = 3.64$) ด้านหลักความคุ้มค่า ($\bar{X} = 3.63$) ด้านหลักความรับผิดชอบ ($\bar{X} = 3.60$) และ ด้านหลักคุณธรรม ($\bar{X} = 3.49$) 2) ประสิทธิผลการบริหารงานของเทศบาลตำบลในเขตจังหวัดสกลนครในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.63$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีประสิทธิผลการบริหารงานอยู่ในระดับมาก ทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ย มากที่สุด คือ ด้านคุณภาพการให้บริการ ($\bar{X} = 3.66$) รองลงมาคือ ด้านการพัฒนาองค์กร ($\bar{X} = 3.65$) ด้านประสิทธิภาพของการปฏิบัติ

ราชการ ($\bar{X} = 3.61$) และด้านประสิทธิผลตามแผนปฏิบัติราชการ ($\bar{X} = 3.60$) 3. วิเคราะห์อิทธิพลของการบริหารงานตามหลัก ธรรมาภิบาลต่อประสิทธิผลการบริหารงานของเทศบาลตำบลใน จังหวัดสกลนคร พบว่าปัจจัยบางประการของการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ ปัจจัยเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล 5 ด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านหลักความคุ้มค่า มีค่าสัมประสิทธิ์มากที่สุดเท่ากับ 0.55 รองลงมาคือ ด้านหลักความรับผิดชอบ มีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.16 ด้านหลักคุณธรรม มีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.14 ด้านความโปร่งใส มีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.10 และด้านหลักการมีส่วนร่วมมีค่าสัมประสิทธิ์น้อยที่สุดเท่ากับ 0.09 โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ หรือ ตัวแปรอิสระทั้งหมดสามารถอธิบายความผันแปรของตัวแปรตาม (R^2) เท่ากับ 0.88 และสามารถทำนายค่าสมการของการวิเคราะห์เท่ากับ 0.94 และ 4. แนวทางการพัฒนาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลมีจำนวน 3 ด้าน คือ 1) ด้านหลักคุณธรรม 2) ด้านหลักความรับผิดชอบ และ 3) ด้านหลักความคุ้มค่า

คำสำคัญ: อิทธิพล, ธรรมาภิบาล, ประสิทธิภาพ

Abstract

The objective of this study were to 1) investigate a degree of good governance based on administration and administrative effectiveness, 2) examine the influence of good governance based administration on administrative effectiveness, and 3) suggest a way to development of good governance based administration on administrative effectiveness of sub-district municipalities in Sakon Nakhon province. A sample used in study was 334 employees of 65 sub-district municipalities in Sakon Nakhon province. The instrument used in data collection was a questionnaire; and statistics used in data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation, and stepwise multiple regression analysis. The statistical significance was determined at the .05 level.

Findings of the study were as follows: 1) The overall administration based on the principles of good governance of sub-district municipalities in Sakon Nakhon province was at high

level ($\bar{X} = 3.64$). Considering as each aspect, the aspect that gained the highest mean score was the rule of law principle ($\bar{X} = 3.73$), followed by the participation principle aspect ($\bar{X} = 3.71$), the transparency principle aspect ($\bar{X} = 3.64$), the value-for- money principle aspect ($\bar{X} = 3.63$), the accountability principle aspect ($\bar{X} = 3.60$), and the morality principle aspect ($\bar{X} = 3.49$), respectively. 2) The administrative effectiveness of sub-district municipalities in Sakon Nakhon province as a whole was at high level ($\bar{X} = 3.63$). Considering as each aspect, all the aspects of administrative effectiveness were at high level. The aspect that gained the highest mean score was of service quality ($\bar{X} = 3.66$), followed by the aspects of organizational development ($\bar{X} = 3.65$), official practice efficiency ($\bar{X} = 3.61$), and effectiveness based on the official practice plan ($\bar{X} = 3.60$), respectively. 3) The analysis of influence of good governance based administration on administrative effectiveness of sub-district municipalities in Sakon Nakhon province found that some factors of good governance based administration which had significant influence on administrative effectiveness at the .05 level were those concerning 5 aspects of principles of good governance based administration as arranged in the following descending order: the value-for-money principle aspect which had the highest co-efficient of 0.55, followed by the accountability principle aspect which had a coefficient of 0.16, the morality principle aspect which had a coefficient of 0.14, the transparency principle aspect which had a coefficient of 0.10, and the participation principle aspect which had the lowest coefficient of 0.09, respectively. The multiple correlation coefficient of all the independent variables was able to explain the variance of the dependent variable (R^2) with a value of 0.88 and able to make a prediction of the equation value by analysis equal to 0.94, and 4. Guidelines for developing the good governance based administration consist of 3 aspects: 1) morality principle aspect, 2) accountability principle aspect, and 3) value-for-money principle aspect.

Keywords: influence, good governance, effectiveness

บทนำ

การปกครองท้องถิ่น เป็นการปกครองรูปแบบหนึ่งที่เป็นพื้นฐานการพัฒนาประเทศ มีความสำคัญต่อการปกครองและการบริหารราชการแผ่นดิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชุมชนท้องถิ่นที่มีปัญหาสังคม วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ และทรัพยากรธรรมชาติที่แตกต่างกัน ทำให้รัฐบาลในหลายประเทศได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจจากส่วนกลาง มาสู่การปกครองแบบการกระจายอำนาจมากขึ้น เพื่อให้สิทธิแก่ชุมชนในการตัดสินใจดำเนินการกิจของท้องถิ่น และถือเป็นสถาบันฝึกปฏิบัติการปกครองในระบอบประชาธิปไตย (Phuangngam, 2007 : 11)

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามเจตนารมณ์ของรัฐบาลคือการกระจายอำนาจในการสนองความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น มีการตอบสนองต่อการพัฒนาประเทศ และการให้บริการประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การบริหารของรัฐลงสู่ประชาชนได้อย่างรวดเร็ว ดังนั้น รัฐบาลจึงมีนโยบายให้ส่วนราชการ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีตามหลักธรรมาภิบาล ซึ่งประกอบด้วย หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า โดยมุ่งสร้างองค์กรให้เป็นไปตามหลักประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยมีประชาชนเป็นเป้าหมายสูงสุดในการให้บริการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Phuangngam, 2009 : 427-428)

พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.2546 กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดทำหลักเกณฑ์การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ตามแนวทางและหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้เพื่อเป็นการกำหนดขอบเขตความหมาย แนวทางการบริหารราชการ เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่า ลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน ปรับปรุงภารกิจของส่วนราชการให้ทันต่อเหตุการณ์ ประชาชนได้รับการอำนวยความสะดวกและตอบสนองความต้องการของประชาชน มีการประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้เกิดระบบการควบคุมตนเอง (Sudharmphaeng, 2012 : 2)

ตามหลักการปกครองท้องถิ่นในรูปแบบของเทศบาล มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาตลอดมา เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ของแต่ละช่วงเวลา ซึ่งปัญหาและอุปสรรคหลายประการที่ทำให้การปกครองท้องถิ่นไม่สามารถอำนวยความสะดวกให้กับประชาชนได้อย่างเต็มที่ตามวัตถุประสงค์ในการปกครองประเทศ โดยเฉพาะวัตถุประสงค์หลักในการปกครองท้องถิ่นคือ การให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเมืองการปกครอง โดยมีตัวแทนของประชาชนในรูปของกรรมการชุมชนที่

ทำหน้าที่แทนประชาชนในการบริหารเทศบาล ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2542 ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีไว้ 6 ประการ คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า “หลักธรรมาภิบาล” หรืออาจเรียกได้ว่า “การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี” (Department of Local Administration, 2003)

เทศบาลตำบลในเขตจังหวัดสกลนคร เป็นหน่วยงานหนึ่งที่อยู่ภายใต้การสอดส่องและเสนอแนะการปฏิบัติการกิจของหน่วยงานของรัฐในจังหวัดเป็นไปตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีของคณะกรรมการธรรมาภิบาลจังหวัด (ก.ธ.จ.) ซึ่งมีบทบาทในการเผยแพร่ผลการปฏิบัติหน้าที่ต่อสาธารณะตามที่เห็นสมควร จึงทำให้เทศบาลตำบลในเขตจังหวัดสกลนคร ต้องมีการบริหารงานตามหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีเพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ตามข้อกำหนดฯ ผู้วิจัยจึงสนใจที่ศึกษาอิทธิพลของการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่มีต่อประสิทธิผลการบริหารงานของเทศบาลตำบลในจังหวัดสกลนคร เพื่อให้ทราบแนวทางในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่แท้จริงและสอดคล้องกับนโยบายท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่มีต่อประสิทธิผลการบริหารงานของเทศบาลตำบลในจังหวัดสกลนคร การตอบสนองความต้องการและความพึงพอใจของประชาชนตามหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีโดยชัดเจนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลและประสิทธิผลการบริหารงานของเทศบาลตำบลในจังหวัดสกลนคร
2. เพื่อศึกษาอิทธิพลของการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่มีต่อประสิทธิผลการบริหารงานของเทศบาลตำบลในจังหวัดสกลนคร
3. เพื่อหาแนวทางพัฒนาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่มีต่อประสิทธิผลการบริหารงานของเทศบาลตำบลในจังหวัดสกลนคร

วิธีการวิจัย

1. ประชากรในการวิจัยนี้ ได้แก่ พนักงานเทศบาลตำบลของเทศบาลตำบลในเขตจังหวัดสกลนคร ทั้งหมด 65 แห่ง จำนวน 2007 คน กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยนี้ ได้แก่ พนักงานเทศบาลตำบลในเขตจังหวัดสกลนคร ทั้งหมด 65 แห่ง จำนวน 334 คน สุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยใช้คำนวณตามสูตรของ Yamane (1973: 127) โดยกำหนดค่าความเชื่อมั่นร้อยละ 95 หรือยอมให้มีความคลาดเคลื่อนได้ร้อยละ 5 และดำเนินการสุ่มตัวอย่างแบบเทียบสัดส่วน (Proportional Sampling) และการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ตามลำดับ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถาม (Questionnaires) ที่ผู้วิจัยได้จัดทำขึ้นจากกรอบแนวคิดที่ได้ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมมาจากหนังสือวิทยานิพนธ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้คือ ตอนที่ 1 คุณลักษณะส่วนบุคคลของพนักงานเทศบาลตำบลในเขตจังหวัดสกลนคร ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ประสบการณ์การทำงาน และสถานะ ลักษณะคำถามเป็นแบบเลือกตอบ (Check List) ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลในเขตจังหวัดสกลนคร 6 ด้าน ประกอบด้วย ด้านหลักนิติธรรม ด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักความโปร่งใส ด้านหลักการมีส่วนร่วม ด้านหลักความรับผิดชอบ และด้านหลักความคุ้มค่า ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด ตอนที่ 3 เป็นความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารงานของเทศบาลตำบลในเขตจังหวัดสกลนคร จำนวน 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านประสิทธิผลตามแผนปฏิบัติการ ด้านคุณภาพการให้บริการ ด้านประสิทธิภาพของการปฏิบัติการ และด้านการพัฒนาองค์กร มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด และตอนที่ 4 เป็นคำถามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาและเสริมสร้างการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลและประสิทธิผลการบริหารงาน ของเทศบาลตำบลในเขตจังหวัดสกลนคร มีลักษณะเป็นแบบสอบถามปลายเปิด

3. ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยนำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โครงสร้างรูปแบบ และข้อคำถามได้ค่า IOC=1 แล้วนำแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try-Out) กับกลุ่มตัวอย่างในเขตจังหวัดนครพนม จำนวน 30 ฉบับ นำแบบสอบถามที่ทดลองใช้มาแล้ว มา

วิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อ วิเคราะห์ความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ทั้งนี้ทำการวิเคราะห์แบบสอบถามด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติแบบสอบถามภาพรวมทั้งฉบับ ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ .953 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการทางสถิติ และด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

4. สถิติพื้นฐานที่ใช้ในการการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และสถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐานการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของเทศบาลตำบลในจังหวัดสกลนคร โดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุ (Multiple Regression) และการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามปลายเปิด (Open ended) ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

ผลการวิจัย

จากการวิจัยอิทธิพลของการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่มีต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของเทศบาลตำบลในจังหวัดสกลนครพบว่า

1. ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นพนักงานเทศบาลตำบลในเขตจังหวัดสกลนคร ทั้งหมด 65 แห่ง จำนวน 334 คน ส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 56.89 มีอายุระหว่าง 41 – 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 47.31 มีระดับการศึกษาในระดับปริญญาตรี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 54.19 มีรายได้ต่อเดือนระหว่าง 15,001 – 20,000 บาท มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 34.43 และมีประสบการณ์การทำงาน 6 – 10 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 41.32

2. การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลในเขตจังหวัดสกลนคร ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.64$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านหลักนิติธรรม ($\bar{X} = 3.73$) มีการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในระดับมาก รองลงมาคือ ด้านหลักการมีส่วนร่วม ($\bar{X} = 3.71$) มีการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในระดับมาก ด้านหลักความโปร่งใส มีการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.64$) ด้านหลักความคุ้มค่า มีการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.63$) ด้านหลักความรับผิดชอบ มีการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.60$) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านหลักคุณธรรม ($\bar{X} = 3.49$) มีการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในระดับปานกลาง

3. ประสิทธิภาพการบริหารงานของเทศบาลตำบลในเขตจังหวัดสกลนคร ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.64$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีประสิทธิภาพการบริหารงานอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ย มากที่สุด คือ ด้านคุณภาพการให้บริการ ($\bar{X} = 3.66$) รองลงมาคือ ด้านการพัฒนาองค์กร ($\bar{X} = 3.65$) ด้านประสิทธิภาพของการปฏิบัติราชการ มีประสิทธิภาพการบริหารงานอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.61$) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านประสิทธิผลตามแผนปฏิบัติราชการ ($\bar{X} = 3.60$)

4. อิทธิพลของการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล มีผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของเทศบาลตำบลในจังหวัดสกลนคร โดยมีค่าความสัมพันธ์ (R) เท่ากับ .939 และยังพบว่า อิทธิพลของการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล สามารถพยากรณ์ระดับประสิทธิภาพการบริหารงานของเทศบาลตำบลในจังหวัดสกลนคร ได้ร้อยละ 88.20 ส่วนอีกร้อยละ 11.80 เกิดจากอิทธิพลของตัวแปรอื่น ๆ

5. แนวทางพัฒนาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของเทศบาลตำบลในจังหวัดสกลนคร สรุปได้ว่าแนวทางพัฒนาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล จำนวน 3 ด้าน คือ 1) ด้านหลักคุณธรรม 2) ด้านหลักความรับผิดชอบ และ 3) ด้านหลักความคุ้มค่า และแนวทางพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลตำบลในเขตจังหวัดสกลนคร จำนวน 2 ด้าน คือ 1) ด้านประสิทธิผลตามแผนปฏิบัติราชการ และ 2) ด้านประสิทธิภาพของการปฏิบัติราชการ

อภิปรายผล

1. จากผลการวิจัย พบว่า การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลในเขตจังหวัดสกลนครในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.64$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือด้านหลักนิติธรรม ($\bar{X} = 3.73$) มีการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในระดับมาก รองลงมาคือด้านหลักการมีส่วนร่วม ($\bar{X} = 3.71$) มีการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในระดับมาก ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือด้านหลักคุณธรรม ($\bar{X} = 3.49$) มีการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในระดับปานกลาง โดยด้านหลักนิติธรรม ซึ่งเป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด มีการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า มี

การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในระดับมาก ทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ เทศบาลฯ ได้ปรับลดขั้นตอนการปฏิบัติงานเพื่อให้การบริการแก่ประชาชนมีความสะดวกและรวดเร็วภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย รองลงมาคือ เทศบาลฯ ได้มีการดำเนินงานเกี่ยวกับเรื่องร้องเรียนของศูนย์รับเรื่องราวร้องทุกข์ของประชาชนด้วยความเป็นธรรมและเสมอภาค ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ เทศบาลฯ บริหารงานตามอำนาจหน้าที่อย่างเสมอภาคเป็นธรรมไม่เลือกปฏิบัติ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือด้านหลักคุณธรรม มีการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ เทศบาลฯ บริหารงานโดยมุ่งประโยชน์สุขของประชาชนเป็นสำคัญ มีการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในระดับมาก รองลงมาคือ เทศบาลฯ บริหารงานโดยยึดหลักความถูกต้องและเที่ยงธรรมมีการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในระดับมาก ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือการบริหารงานของเทศบาลฯ ปราศจากการทุจริตและผลประโยชน์ทับซ้อน มีการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในระดับปานกลาง

ผลการวิจัยในครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Udchachon, et.al (2015) ได้ทำการศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานของเทศบาลตำบลบ้านฝาง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของประชาชนต่อการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานของเทศบาลโดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{X}=3.91$) เมื่อพิจารณารายวิธีพบว่า หลักนิติธรรม ($\bar{X}=4.07$) หลักคุณธรรม ($\bar{X}=4.02$) หลักความโปร่งใส ($\bar{X}=3.85$) หลักการมีส่วนร่วม ($\bar{X}=4.05$) หลักความรับผิดชอบ ($\bar{X}=3.63$) และหลักความคุ้มค่า ($\bar{X}=3.84$) อยู่ในระดับเห็นด้วยมากตามลำดับ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Thanananmethee (2015) ได้ทำการศึกษาอิทธิพลของธรรมาภิบาลและวัฒนธรรมองค์การที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพขององค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตภาคเหนือของประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า ระดับค่าเฉลี่ยของธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตภาคเหนือมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Thiannan, (2013) ได้ทำการศึกษาการศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของประชาชนต่อผลการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลของเทศบาลเมืองท่าช้าง อำเภอเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี ผลการศึกษา พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนต่อผลการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองท่าช้าง อำเภอเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก เมื่อพิจารณาในรายละเอียดสรุปได้ว่าประชาชนมีความคิดเห็นต่อผล

การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองท่าช้าง อำเภอเมืองจันทบุรีจังหวัดจันทบุรี ในด้านหลักนิติธรรม อยู่ในระดับดีมากที่สุดโดยมีความคิดเห็นเป็นอันดับแรก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Uksonthueng (2013). ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับปัจจัยความสำเร็จกับระดับความสำเร็จของการนำหลักธรรมาภิบาลไปปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษา : เทศบาลนครหาดใหญ่ ผลการวิจัยพบว่า ระดับความสำเร็จของการนำหลักธรรมาภิบาลไปปฏิบัติ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.56$, S.D.=0.91)

2. ประสิทธิภาพการบริหารงานของเทศบาลตำบลในเขตจังหวัดสกลนครในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีประสิทธิภาพการบริหารงานอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านคุณภาพการให้บริการ รองลงมาคือด้านการพัฒนาองค์กร ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือด้านประสิทธิผลตามแผนปฏิบัติราชการ โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือด้านคุณภาพการให้บริการ มีประสิทธิภาพการบริหารงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า มีประสิทธิภาพการบริหารงานอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ เทศบาลฯ ได้อำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนที่มาใช้บริการ รองลงมาคือเทศบาลฯ ได้มีการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการบริการประชาชนอย่างต่อเนื่อง ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือผลการบริหารงานของเทศบาลฯ ได้สร้างความพึงพอใจแก่ประชาชน ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือด้านประสิทธิผลตามแผนปฏิบัติราชการมีประสิทธิภาพการบริหารงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า มีประสิทธิภาพการบริหารงานอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือการบริหารงานของเทศบาลฯ ก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชน รองลงมาคือเทศบาลฯ บริหารงานบรรลุตามภารกิจที่ได้แถลงนโยบายไว้ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือผลการปฏิบัติงานของเทศบาลฯ สอดคล้องกับงบประมาณที่ได้วางแผนไว้

ผลการวิจัยในครั้งนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Cha-oom (2014) ได้ทำการศึกษาระดับประสิทธิผลของเทศบาลตำบลในเขตภาคกลางของประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพของเทศบาลตำบลในภาพรวมมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย อันดับแรกคือความสามารถในการสร้างความพึงพอใจ รองลงมาคือการพัฒนาองค์กร กระบวนการภายใน ผลลัพธ์การดำเนินการ และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือการจัดหาและการจัดสรรทรัพยากร และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Thanananmethee (2015) ได้ทำการศึกษาอิทธิพลของธรรมาภิบาลและวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งผลต่อประสิทธิผลองค์กรของการบริหารส่วน

ตำบลในเขตภาคเหนือของประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่าระดับค่าเฉลี่ยของธรรมาภิบาล
วัฒนธรรมองค์การและประสิทธิผลองค์การขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตภาคเหนือ มี
ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง

3. ผลการวิจัยพบว่า อิทธิพลของการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล มีผลต่อประสิทธิผล
การบริหารงานของเทศบาลตำบลในจังหวัดสกลนคร โดยมีค่าความสัมพันธ์ (R) เท่ากับ .939 และยัง
พบว่า อิทธิพลของการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล สามารถพยากรณ์ระดับประสิทธิผลการ
บริหารงานของเทศบาลตำบลในจังหวัดสกลนคร ได้ร้อยละ 88.20 ส่วนอีกร้อยละ 11.80 เกิดจาก
อิทธิพลของตัวแปรอื่น ๆ

ผลการวิจัยในครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Thanananmethree (2015) ได้ทำการศึกษา
อิทธิพลของธรรมาภิบาลและวัฒนธรรมองค์การที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลองค์การขององค์การบริหาร
ส่วนตำบลในเขตภาคเหนือของประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า ธรรมาภิบาลและวัฒนธรรมองค์การ
มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลองค์การอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยร้อยละ 12.00 ของความแปรปรวน
ของประสิทธิผลองค์การสามารถถูกอธิบายโดยธรรมาภิบาลและวัฒนธรรมองค์การ และมีค่าดัชนี
ความเหมาะสม 2/df เท่ากับ 2.583 ค่า RMSEA เท่ากับ 0.063 ค่า CFI เท่ากับ 0.972 และค่า NNFI
เท่ากับ 0.960 สอดคล้องกับงานวิจัยของ Uksonthueng (2013) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง
ระดับปัจจัยความสำเร็จกับระดับความสำเร็จของการนำหลักธรรมาภิบาลไปปฏิบัติขององค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษา: เทศบาลนครหาดใหญ่ ผลการวิจัยพบว่า ระดับปัจจัยความสำเร็จ
ของการนำหลักธรรมาภิบาลไปปฏิบัติของเทศบาลนครหาดใหญ่มีความสัมพันธ์ในทางบวกกับ
ระดับความสำเร็จของการนำหลักธรรมาภิบาลไปปฏิบัติของเทศบาลนครหาดใหญ่ทุกด้าน
สอดคล้องกับงานวิจัยของ Sudharmphaeng (2012) ได้ศึกษาการบริหารงานตามหลัก
ธรรมาภิบาลและประสิทธิผลการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลสองดาว อำเภอสองดาว
จังหวัดสกลนคร พบว่า การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลมีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผล
การบริหารงานโดยรวมและรายด้านมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สรุปผลวิจัย

ผลการวิจัยการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลในเขตจังหวัดสกลนคร
ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือด้านหลักนิติ

ธรรม รองลงมาคือด้านหลักการมีส่วนร่วม ด้านหลักความโปร่งใส ด้านหลักความคุ้มค่า ด้านหลักความรับผิดชอบ และ ด้านหลักคุณธรรม ประสิทธิภาพการบริหารงานของเทศบาลตำบลในเขตจังหวัดสกลนครในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า มีประสิทธิผลการบริหารงานอยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านคุณภาพการให้บริการ รองลงมาคือ ด้านการพัฒนาองค์กร ด้านประสิทธิภาพของการปฏิบัติราชการ และด้านประสิทธิผลตามแผนปฏิบัติราชการ

การวิเคราะห์อิทธิพลของการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลต่อประสิทธิผลการบริหารงานของเทศบาลตำบลในจังหวัดสกลนครพบว่า ปัจจัยการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ ปัจจัย 5 ด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ด้านหลักความคุ้มค่า มีค่าสัมประสิทธิ์มากที่สุด รองลงมาคือด้านหลักความรับผิดชอบ ด้านหลักคุณธรรม ด้านความโปร่งใส และด้านหลักการมีส่วนร่วม โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ หรือ ตัวแปรอิสระทั้งหมดสามารถอธิบายความผันแปรของตัวแปรตาม (R^2) เท่ากับ 0.88 และสามารถทำนายค่าสมการของการวิเคราะห์เท่ากับ 0.94

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. เทศบาลตำบลในเขตจังหวัดสกลนคร ควรพัฒนาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ด้านหลักคุณธรรม โดย ผู้บริหารต้องเป็นแบบอย่างแห่งการมีคุณธรรมจริยธรรมในองค์กร ปฏิบัติตนตามหลักคุณธรรม 4 ประการที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานแก่ประชาชนชาวไทย ประกอบด้วย หนึ่ง การรักษาความสัตย์จริงใจสละประโยชน์ส่วนน้อยเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง ประพฤติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม สอง การรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเองให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสัตย์ ความดี สาม การอดทน อดกลั่นและอดออม ไม่ประพฤติล่วงความสัตย์สุจริต สี่ การรู้จักและวางความชั่ว ความทุจริต และปฏิบัติตนตามประมวลจริยธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ครองตนให้ปลอดจากผลประโยชน์ทับซ้อน มีภาวะผู้นำที่เคร่งครัดในกฎระเบียบ ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น บริหารงานโดยมุ่งผลสัมฤทธิ์ ยึดเป้าหมายคือประโยชน์สุขของ

ประชาชน เปิดเผยข้อมูลข่าวสารแก่สาธารณะ บุคลากรสามารถเข้าถึงข้อมูลการบริหารพร้อมรับการตรวจสอบจากประชาชนและหน่วยงานอิสระอย่างสม่ำเสมอ

2. เทศบาลตำบลในเขตจังหวัดสกลนคร ควรพัฒนาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ด้านหลักความรับผิดชอบ โดย การดำเนินงานที่กำหนดบทบาทหน้าที่ให้ชัดเจน มีการประชุมชี้แจงมอบหมายงานเป็นลายลักษณ์อักษร กำกับติดตามประเมินผล มีระบบสนับสนุนช่วยให้ความเชื่อมั่นจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานตามหน้าที่ สื่อสารในรูปแบบเป็นทางการควบคู่กับรูปแบบไม่เป็นทางการ เข้าใจในในบริบทสภาพแวดล้อมและความคิดเห็นที่แตกต่าง รักษาระดับอัตราให้เหมาะสม เข้าถึงข้อมูลโดยการประชุมแลกเปลี่ยนหรือ สื่อสารสองทางให้เกียตรักกัน สร้างค่านิยมร่วมรับผิดชอบ มุ่งผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน

3. เทศบาลตำบลในเขตจังหวัดสกลนคร ควรพัฒนาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ด้านหลักความคุ้มค่า โดยการใช้วัสดุอุปกรณ์และเทคโนโลยีให้คุ้มค่าตามลำดับความจำเป็นเพื่อแก้ไข ป้องกัน และพัฒนา การใช้งบประมาณอย่างประหยัดและเกิดประโยชน์สูงสุด คำนึงถึงความถนัดความรู้ความสามารถของบุคลากร ใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างระมัดระวังตามความจำเป็นและบำรุงดูแลรักษาบูรณะซ่อมแซมอยู่เสมอ การให้มีการสำรวจสภาพ อายุการใช้งานของอุปกรณ์ กำหนดให้มีคณะกรรมการรับผิดชอบ และในการพัฒนาบุคลากรอย่างมีประสิทธิภาพโดยการมีแผนพัฒนาบุคลากร ซึ่งผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้บุคลากรที่สนใจพัฒนาศักยภาพจากสถาบันที่เกี่ยวข้องสามารถจัดการความรู้เพื่อประยุกต์ใช้และขยายผลการปฏิบัติงาน

4. เทศบาลตำบลในเขตจังหวัดสกลนคร ควรพัฒนาประสิทธิผลการบริหารงาน ด้านประสิทธิผลตามแผนปฏิบัติราชการ โดยการบริหารจัดการแบบเน้นวัตถุประสงค์ คำนึงถึงผลผลิตและผลลัพธ์ตามแผนงาน ใช้กลไกวงจรคุณภาพ PDCA ในทุกขั้นตอนการบริหารงาน ตรวจสอบประเมินผลโครงการตามทฤษฎีระบบ CIPP Model วิเคราะห์ความจำเป็น ความรุนแรงเร่งด่วนของปัญหา จัดงบกลางหรือการบริหารงบประมาณแบบบูรณาการเพื่อตอบสนองให้ทันสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุคปัจจุบัน ให้ชุมชนมีส่วนร่วมประเมินประสิทธิผลกับความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และงบประมาณของแผนงานโครงการ มีการประชาสัมพันธ์ความรู้ความเข้าใจขยายผลจากการประเมินผลการปฏิบัติราชการอย่างสม่ำเสมอ

5. เทศบาลตำบลในเขตจังหวัดสกลนคร ควรพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารงาน ด้านประสิทธิภาพของการปฏิบัติราชการ โดยการบริหารเชิงกลยุทธ์ทำให้เกิดความชัดเจนของผู้เกี่ยวข้องในวิสัยทัศน์ พันธกิจ และดำเนินงานตามลำดับความสำคัญในยุทธศาสตร์ การประเมินสภาพแวดล้อมประสิทธิภาพของ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการและผลผลิต ผู้บริหารและหัวหน้างานมีภาวะผู้นำ ทักษะการมอบอำนาจและกระจายอำนาจการตัดสินใจ การกำหนดมาตรฐานการทำงาน การวิเคราะห์งาน กระจายงานให้ถูกต้องเหมาะสม การวิเคราะห์พิจารณาสั่งงานตามลำดับอำนาจหน้าที่และสายบังคับบัญชา การกำหนดขั้นตอนการปฏิบัติงานที่ชัดเจนเพื่อลดขั้นตอน มีแผนผังการบริการและ ผู้รับผิดชอบ ไม่มีขั้นตอนการปฏิบัติงานเกินความจำเป็น โดยมีการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการควบคู่กับการสื่อสารแบบเป็นทางการมีเจ้าหน้าที่ประจำการที่จุดประชาสัมพันธ์ด้วยท่าทีเป็นมิตรมีจิตบริการ มีช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสนับสนุนตามความเหมาะสม

6. ผลการวิจัย พบว่า อิทธิพลของการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล มีผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของเทศบาลตำบลในจังหวัดสกลนคร โดยมีค่าความสัมพันธ์ในระดับที่สูง อิทธิพลของการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล สามารถพยากรณ์ระดับประสิทธิภาพการบริหารงานได้สูงมาก โดยเฉพาะอิทธิพลของหลักความคุ้มค่า หลักความรับผิดชอบ และหลักคุณธรรม ดังนั้นในการบริหารงานของเทศบาลตำบลในจังหวัดสกลนคร ควรต้องยึดหลักการธรรมาภิบาลและเป้าหมายของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นผลสำเร็จ เกิดสัมฤทธิ์ผลในการบริหารงานการกินคืออยู่ดีมีสุขเป็นผลดีต่อชาติและประชาชน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความคุ้มค่า ความรับผิดชอบ และคุณธรรมในการบริหารงานเทศบาล เนื่องจากได้ทราบแล้วว่าเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลมากของการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของเทศบาลตำบล
2. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับธรรมาภิบาลและประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่บำบัดทุกข์ บำรุงสุขของกำนันผู้ใหญ่บ้านในเขตจังหวัดสกลนคร เพื่อหาแนวทางพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของการบริหารราชการส่วนภูมิภาคเปรียบเทียบกับการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น
3. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามแผนปฏิบัติราชการในการบริหารงานของเทศบาลตำบลในจังหวัดสกลนคร

เอกสารอ้างอิง

- กมลลักษณ์ ชนानันต์เมธี. (2558). *อิทธิพลของธรรมาภิบาลและวัฒนธรรมองค์การที่ส่งผลต่อประสิทธิผลองค์การขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตภาคเหนือของประเทศไทย*. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิตสาขาการบริหารการพัฒน้องค์การบริหารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา
- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย. (2546). *องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดีตามหลักธรรมาภิบาล ประจำปี 2546*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น.
- โกวิท พวงงาม. (2550). *การปกครองท้องถิ่นไทย*. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด.
- โกวิท พวงงาม. (2552). *การปกครองท้องถิ่นไทย*. กรุงเทพฯ : เดือนตุลา.
- ดาวิกา อักษรถึง. (2556). *ความสัมพันธ์ระหว่างระดับปัจจัยความสำเร็จกับระดับความสำเร็จของการนำหลักธรรมาภิบาลไปปฏิบัติขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นกรณีศึกษา : เทศบาลนครหาดใหญ่*. วิทยานิพนธ์ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- ธัญพล ชุ่ม. (2557). *การบริหารจัดการที่มีผลต่อประสิทธิผลของเทศบาลตำบลในเขตภาคกลางของประเทศไทย*. ดุษฎีนิพนธ์หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิตสาขาวิชาการจัดการมหาวิทยาลัยสยาม.
- ธเนศ เขียรนันท์. (2556). *ความคิดเห็นของประชาชนต่อผลการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลของเทศบาลเมืองท่าช้างอำเภอเมืองจันทบุรีจังหวัดจันทบุรี*. ปัญหาพิเศษนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจมหาวิทยาลัยบูรพา.
- ประภาพันธุ์ สุธรรมแปง. (2555). *ความสัมพันธ์ระหว่างธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลขององค์การบริหารส่วนตำบลสองดาว*. วิทยานิพนธ์ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตสกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- พิสิทธิ์ อุดชาชน, ฉัตรชัย ศรีแก้ว, คาหล่ำ ทามะวง, และบุญบารวณ โพธิ์ศรี. (2558). *ความคิดเห็นของประชาชนต่อการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานของเทศบาลตำบลบ้านฝางอำเภอบ้านฝางจังหวัดขอนแก่น*. งานวิจัย หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครองมหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย.

Yamane, Taro. (1973). *Statistics: An introductory analysis* (3rd ed.). New York: Harper: & Rows. Publishers.

Translated Thai References

Cha-oom, N. (2014). *Management affecting the effectiveness of sub-district municipalities in central Thailand* (Unpublished doctoral dissertation), Siam University, Bangkok, Thailand. [in Thai]

Department of Local Administration. (2003). *Local government organizations with good governance in accordance with the principles of good governance, 2003*. Bangkok: The Local Press. [in Thai]

Phuangngam, K. (2007). *Thai local government*. Bangkok: Winyuchon Publication House Co., Ltd. [in Thai]

_____. (2009). *Thai local government*. Bangkok: October Print. [in Thai]

_____. (2012). *The relationship between good governance and effectiveness of Song Dao Sub-district Administration Organization* (Unpublished master's thesis). Sakon Nakhon Rajabhat University, Sakon Nakhon, Thailand. [in Thai]

Thanananmethee, K. (2015). *Influence of good governance and organizational culture on organizational effectiveness of sub-district administration organizations in northern Thailand* (Unpublished doctoral dissertation), Chaopraya University, NakhonSawan, Thailand. [in Thai]

Thiannan, T. (2013). *Public opinion on the results of administration based on the principles of good governance of Mueang Tha Chang Municipality, Mueang Chanthaburidistrict, Chanthaburi province* (Unpublished master's independent study). Burapha University, Chonburi, Thailand. [in Thai]

- Udchachon, P., Sikaew, C., Thamawong, K. & Phosi, B. (2015). *Public opinion on the use of good governance principles in the administration of Ban Fang Sub-district Municipality, Ban Fang district, Khon Kaen province* (Unpublished master's thesis). Mahamakut Buddhist University, Isan Campus, Khon Kaen, Thailand. [in Thai]
- Uksonthueng, D. (2013). *The relationship between the degree of success factors and the degree of success in bringing the principles of good governance to practice in local government organization: The case study of Hat Yai City Municipality* (Unpublished master's thesis), Yala Rajabhat University, Yala, Thailand. [in Thai]

ผู้เขียน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาดิชัย อุดมกิจมงคล
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
680 ถนนนิตโย อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร 47000
แฟกซ์ 042-970259 โทร. 081-8585687 อีเมล chardchai_u@hotmail.com

Author

Assistant Professor Dr.Chardchai Udomkijmongkol
Program of Public Administration, Faculty of Management Science,
Sakon Nakhon Rajabhat University
680 Nittayo Road, Muang District, Sakon Nakhon Province 47000
Fax: 042-970259 Tel: 081-8585687 E-Mail: chardchai_u@hotmail.com

มุมมองเชิงทฤษฎีของการนำนโยบายไปปฏิบัติ

Theoretical Perspectives on Policy Implementation

สุปราณี ธรรมพิทักษ์¹

Supranee Thampitug

¹วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา

Graduate School of Public Administration, Burapha University

บทคัดย่อ

การนำนโยบายไปปฏิบัติสามารถแยกออกเป็น 3 แนวทาง ได้แก่ 1) การนำนโยบายไปปฏิบัติแบบบนลงล่าง เป็นแนวทางที่ให้ความสำคัญที่ตัวนโยบายและการควบคุมการนำนโยบายไปปฏิบัติ โดยผู้กำหนดนโยบายมีความสำคัญต่อความสำเร็จต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติ หรือเรียกว่าแนวทางศูนย์กลางนโยบาย โดยนโยบายถูกกำหนดขึ้นจากส่วนบนและถูกแปลงไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้ผู้ปฏิบัติระดับล่างนำไปปฏิบัติ 2) การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติแบบล่างขึ้นบน เป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับตัวผู้ปฏิบัติระดับล่างว่าเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายไปปฏิบัติ มากกว่าการควบคุมจากเบื้องบน ทั้งนี้เนื่องจากผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ หรือเจ้าหน้าที่สามารถใช้ดุลยพินิจและใกล้ชิดกับปัญหามากกว่าส่วนบน และ 3) การนำนโยบายไปปฏิบัติแบบผสมผสาน เป็นแนวทางการนำนโยบายไปปฏิบัติแนวทางใหม่ที่เกิดขึ้นมาทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงจุดอ่อนหรือข้อด้อยของทั้งสองแนวทาง ได้แก่ การนำส่วนที่เป็นจุดเด่นของแนวทางบนลงล่าง ซึ่งได้แก่ องค์ประกอบการบริหารงานที่มีประสิทธิผลเป็นจุดเริ่มต้น หลังจากนั้นได้นำจุดแข็งของแนวทางล่างขึ้นบนและองค์ประกอบจากตัวแบบหรือทฤษฎีอื่นมาผสมผสาน ทำให้เป็นที่มาของตัวแบบการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติที่เรียกว่าแนวทางแบบผสมผสาน

คำสำคัญ: การนำนโยบายไปปฏิบัติ, แนวทางบนลงล่าง, แนวทางล่างขึ้นบน, แนวทางผสมผสาน

Abstract

Policy implementation could be classified into three ways i.e. first, the Top-down Approach which prioritized the policy contents and monitoring the policy implementation that the policymakers prioritized success of its implementation or otherwise called the Policy Central Approach. The top-down approach viewed that the policy has been made from the top and transformed into practices so that the bottom level would apply it. Second, the Bottom-up Approach was a concept prioritizing with the practitioners at the bottom level that they influenced the success of its implementation rather than being monitored by the top. As such, the street level bureaucrats or the front line workers could exercise their discretion and their intimacy with problems rather than from the top. Third, the Hybrid Approach is the way to implement the policy with new approach in order to avoid the weaknesses or the disadvantages of both approaches above. This was to embrace the strength of the top-down approaches, which were the efficient administrative components as the start. Then it was to integrate the bottom-up strengths and the components of other model or other theories which would entail a model of implementing the policy called a hybrid approach or an integrated approach.

Keywords: policy implementation, top down approach, bottom up approach, hybrid approach

บทนำ

การนํานโยบายไปปฏิบัติมีฐานะเป็นสาขาวิชาย่อยของการศึกษานโยบายสาธารณะ เกิดในสหรัฐอเมริกาโดยเริ่มจากผลงานของ Pressman และ Wildavsky ที่ศึกษาโครงการสร้างงานที่เมืองโอ๊คแลนด์ รัฐแคลิฟอร์เนีย เมื่อปี ค.ศ. 1973 จากนั้นจึงเกิดผลงานอื่นๆตามมา (Getsuwan, 2008: 27) โดยทั่วไปถ้าจะมีการแบ่งช่วงเวลาของพัฒนาการทางด้านกรอบแนวคิดของการนํานโยบายไปปฏิบัติ สามารถแบ่งได้เป็น 3 ช่วงคือ (Nimpanich, 2011: 338-340)

ช่วงแรก คือ ช่วงพัฒนารอบแนวคิด (ค.ศ. 1975-1980)

ช่วงที่สอง คือ ช่วงการนำกรอบแนวคิดไปทดสอบ (ค.ศ. 1980-1985)

ช่วงที่สาม คือ ช่วงสังเคราะห์และปรับปรุงแก้ไขกรอบแนวคิด (ค.ศ. 1980-ปัจจุบัน)

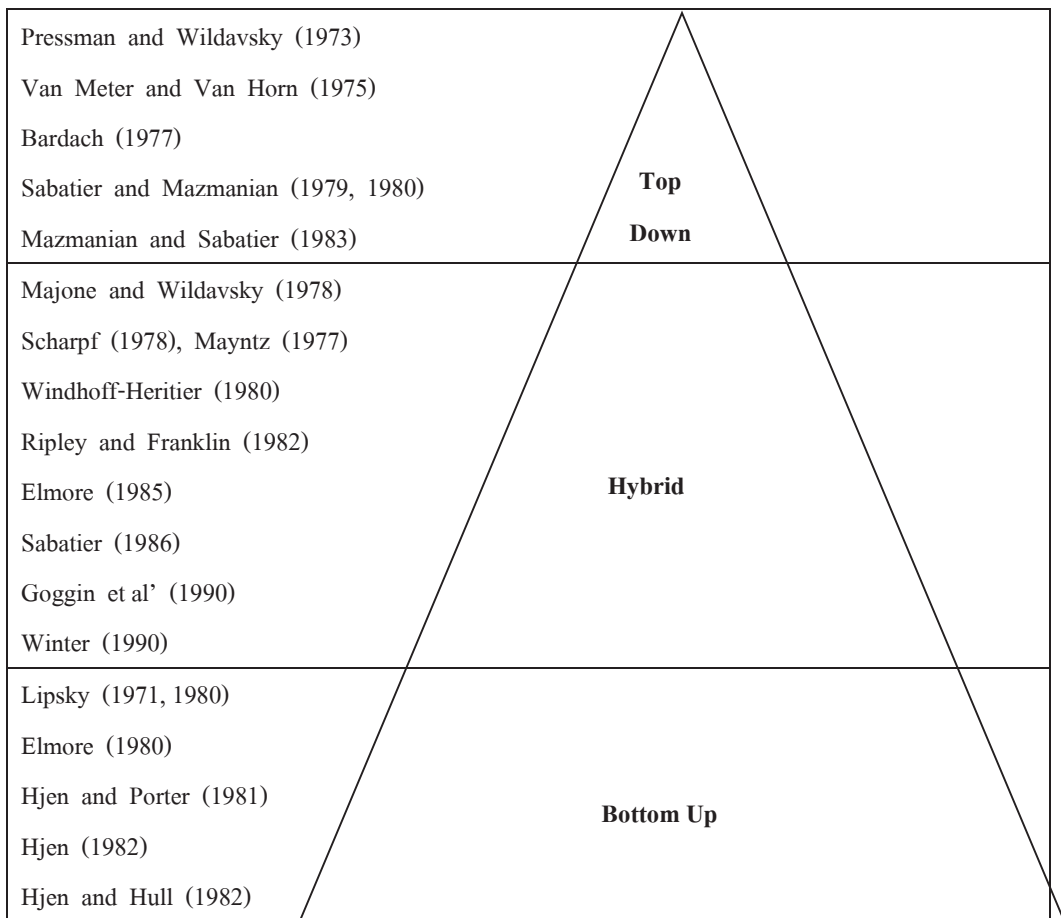
ซึ่งสอดคล้องกับงานเขียนของ Goggin et al (1990: 48-54) ในประเด็นของการพัฒนารอบแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาวิจัยการนำนโยบายไปปฏิบัติที่ได้แบ่งออกเป็น 3 ช่วงเช่นเดียวกัน ดังนี้

ช่วงแรก การศึกษาการนำนโยบายไปปฏิบัติได้เริ่มมีการศึกษาตั้งแต่ทศวรรษ 1970 โดยเริ่มจากกรณีศึกษาหลายกรณี ที่เป็นตัวอย่างสะท้อนถึงความล้มเหลวของการนำนโยบายไปปฏิบัติ แต่สำหรับผลการศึกษาของ Derthick ในปี 1972 Pressman และ Wildavsky ในปี 1973 รวมทั้งของ Bardach ในปี 1977 มีลักษณะตรงกันข้าม ทั้งนี้เพราะผลการศึกษาของนักวิชาการเหล่านี้ต่างได้รับการยอมรับและเป็นที่ยอมรับในแวดวงวิชาการด้านการศึกษาวิจัยการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะผลงานด้านการศึกษาวิจัยของ Pressman และ Wildavsky ในปี 1973 ที่ได้มีผลกระทบต่อพัฒนาการด้านการวิจัยการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นอย่างมาก

ช่วงที่สอง ได้มีการพัฒนาการศึกษาวิจัยการนำนโยบายไปปฏิบัติ ในลักษณะของการพัฒนารอบแนวคิดเชิงทฤษฎีก่อนอย่างกว้างขวาง รวมทั้งเรื่องของการตั้งสมมติฐาน ขณะเดียวกันในช่วงหรือยุคที่สองนี้ ได้มีการอภิปรายโต้เถียงหรือมีการขนานนามว่าเป็นช่วงหรือยุคที่มีการนำแนวทางการนำนโยบายไปปฏิบัติจากบนลงล่างและจากล่างขึ้นบน เข้ามาสู่การศึกษาวิจัยการนำนโยบายไปปฏิบัติ กลุ่มของนักวิชาการที่ให้ความสำคัญกับแนวทางการนำนโยบายไปปฏิบัติจากบนลงล่าง เช่น Van, Mazmaina and Sabatier ส่วนฝ่ายที่ให้ความสำคัญกับแนวทางการนำนโยบายไปปฏิบัติจากล่างขึ้นบนได้แก่ Lipsky, Elmore, Gjerm and Hull เป็นต้น

ช่วงที่สาม การศึกษาวิจัยการนำนโยบายไปปฏิบัติ ได้มีการพยายามผสมผสานหรือเชื่อมโยงกันระหว่าง 2 แนวทางดังกล่าว และต่างก็ได้มีการพัฒนาเป็นตัวแบบเชิงแนวคิดหรือทฤษฎี ขณะเดียวกันได้มีการกล่าวกันว่าการศึกษาวิจัยตัวแบบ หรือแนวทางแบบผสมผสานของการนำนโยบายไปปฏิบัติในยุคนี้ มีลักษณะเชิงวิทยาศาสตร์มากกว่า 2 ช่วงแรก เพราะในยุคนี้นักวิชาการเวลาทำการศึกษาวิจัย ได้เน้นเรื่องของการตั้งสมมติฐานที่ชัดเจน มีการนิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ และเวลาที่มีการเก็บรวบรวมข้อมูลจะใช้วิธีการสังเกตเชิงประจักษ์ รวมทั้งมีการทดสอบสมมติฐาน

หากพิจารณาจากพัฒนาการของกรอบแนวคิด เกี่ยวกับการศึกษาวิจัยการนำนโยบายไปปฏิบัติ ทำให้สามารถสรุปได้ว่า แนวทางของการนำนโยบายไปปฏิบัติ ประกอบไปด้วย 3 แนวทางได้แก่ แนวทางแบบบนลงล่าง แนวทางแบบล่างขึ้นบนและแนวทางแบบผสม โดยแนวทางของการนำนโยบายไปปฏิบัติทั้ง 3 แนวทางสอดคล้องกับงานของ Pulzl and Treib (2007: 91) ได้แบ่งแนวทางการนำนโยบายไปปฏิบัติออกเป็น 3 แนวทาง ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1: Top Down, Bottom Up, and Hybrid Theories: Key Contribution. (Pulzl, H. & Treib, O., 2007: 91)

ทฤษฎีที่เป็นรากฐานของการนำนโยบายไปปฏิบัติ

การนำนโยบายไปปฏิบัติมีรากฐานมาจากทฤษฎีและงานวิจัยเชิงประจักษ์ที่สำคัญ 2 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีทางรัฐประศาสนศาสตร์ และทฤษฎีระบบ (Sabatier & Mazmanian, 1983: 481-504)

1.ทฤษฎีทางรัฐประศาสนศาสตร์

ทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์นั้น มีการพูดถึงการนำนโยบายไปปฏิบัติมานานแล้ว แต่ไม่ได้เรียกว่า “การนำนโยบายไปปฏิบัติ” หากเรียกว่า “การบริหาร” ที่เป็นดังนี้เพราะ นักรัฐประศาสนศาสตร์ ไม่ได้คิดว่าการนำกฎหมายหรือนโยบายมาบริหารจะเกิดปัญหา เนื่องจากคิดว่าเป็นงานที่ไม่

ซับซ้อน เพียงแค่เอาผลของการตัดสินใจของฝ่ายบริหารส่งต่อไปยังข้าราชการเพื่อดำเนินการ และข้าราชการคงทำหน้าที่อย่างซื่อสัตย์ มีประสิทธิภาพและไม่คดโกง แต่การศึกษาทางรัฐประศาสนศาสตร์ก็มองเห็นปัญหาในการนำนโยบายไปปฏิบัติบ้างแล้ว เช่น การศึกษาช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง พบว่า ข้าราชการได้รับผลกระทบหลายทาง ทั้งจากการมอบหมายงานและพันธะทางกฎหมาย กลุ่มผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้องซึ่งมีจำนวนมาก การแทรกแซงของฝ่ายนิติบัญญัติที่ลงมากำกับการทำงานตามนโยบาย และปัจจัยที่เป็นสภาพแวดล้อมทางการเมืองอื่นๆ ยิ่งกว่านั้น ทฤษฎีองค์กร ช่วงทศวรรษที่ 1950 ถึงต้นทศวรรษ 1960 ยังตั้งข้อสังเกตอย่างมากมายเกี่ยวกับปัญหาของการควบคุม ตามชั้นการบังคับบัญชาของหน่วยงาน แม้จะเป็นหน่วยงานเอกชนที่อยู่ภายใต้สภาพแวดล้อมที่ค่อนข้างคงที่ก็ตาม ยกตัวอย่างเช่น ปัญหาการจรรยาบรรณต่อหน่วยงานย่อย การรับรู้เหตุผลที่จำกัด การบิดเบือนการสื่อสาร ปัญหาในการติดตามพฤติกรรมผู้ใต้บังคับบัญชา และปัญหาอื่นๆ

2. ทฤษฎีระบบ

ส่วนที่สองที่ทำให้เกิดการพัฒนากำหนดนโยบายไปปฏิบัติ คือทฤษฎีระบบซึ่งนำมาใช้วิเคราะห์การเมืองโดย อีสตัน (Easton) ทฤษฎีระบบนี้ทำให้รัฐประศาสนศาสตร์เกิดการมององค์การเป็นส่วนย่อย เริ่มจากปัจจัยนำเข้า (Input) ที่มาจากสภาพแวดล้อม ผลผลิต (Outputs) เชิงนโยบาย ทางด้านนิติบัญญัติและบริหารผลลัพธ์ (Outcomes) และผลกระทบ (Impact) และมองวงจรย้อนกลับ ทฤษฎีระบบนี้มีผลโดยตรงที่ทำให้เกิดคำถามในการวิเคราะห์การนำนโยบายไปปฏิบัติ เช่น ผลผลิตของนโยบายที่เกิดจากหน่วยงานนั้นมีมากน้อยแค่ไหน ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของนโยบายตั้งแต่เริ่มแรกหรือไม่ ผลลัพธ์นี้มีผลกระทบกลับไปยังการตัดสินใจกำหนดนโยบายตั้งแต่เริ่มแรกหรือไม่ ผลลัพธ์นี้มีผลกระทบกลับไปยังการตัดสินใจกำหนดนโยบาย เช่น ทำให้เกิดการกำหนดนโยบายใหม่หรือเป็นวงจรย้อนกลับหรือไม่

แนวทางการนำนโยบายไปปฏิบัติ

Yavaprabhas and Whangmahaporn (2012: 11) แนวคิดการนำนโยบายไปปฏิบัติ ประกอบไปด้วยแนวคิดการนำนโยบายไปปฏิบัติจากบนลงล่าง (Top Down) หมายถึง การที่ส่วนราชการเป็นผู้ดำเนินการโดยประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการนำนโยบายไปปฏิบัติ ในขณะที่การนำนโยบายไป

ปฏิบัติจากล่างขึ้นบน (Bottom Up) หมายถึง การให้ความสำคัญกับประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการนำนโยบายไปปฏิบัติ

Somsueb (2010: 23) นักทฤษฎีจากบนลงล่างมองว่าผู้ออกแบบนโยบายเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ และมุ่งมั่นสนใจในปัจจัยที่ควบคุมได้ ณ ระดับส่วนกลาง ส่วนนักทฤษฎีจากล่างขึ้นบนเน้นกลุ่มเป้าหมาย และผู้ส่งต่อบริการต่างๆ โดยกล่าวว่าจริงๆ แล้วนโยบายถูกทำขึ้นในระดับท้องถิ่น จึงมีการพยายามโยงตัวแปรมหภาคและตัวแปรจุลภาค และพัฒนาแนวทางการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติที่เป็นทางเลือกเพื่อสร้างความสอดคล้องกับการปฏิบัติที่เกิดขึ้นจริง

Getsuwan (2008: 49) กล่าวว่า ทฤษฎีจากบนลงล่างเห็นว่า ผู้ตัดสินใจมีความสามารถกำหนดวัตถุประสงค์นโยบายให้ชัดเจน และควบคุมการร่นโยบายไปปฏิบัติได้ ส่วนทฤษฎีจากล่างขึ้นบน ไม่เห็นด้วยกับทฤษฎีบนลงล่าง และเห็นว่าผู้ปฏิบัติในท้องถิ่นเป็นผู้ปฏิบัติในการให้บริการตามนโยบาย รวมทั้งเห็นว่ากระบวนการการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นกระบวนการต่อเนื่องที่เกิดขึ้นในเครือข่ายของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ

จากแนวคิดของนักวิชาการข้างต้น จะพบว่า แนวทางการนำนโยบายไปปฏิบัติจากบนลงล่าง (Top Down Approach) และแนวทางจากล่างขึ้นบน (Bottom Up Approach) มีลักษณะที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง โดยแนวคิดแบบบนลงล่าง (Top Down Approach) เป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญต่อตัวผู้กำหนดนโยบายว่ามีความสำคัญต่อผลสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติ ส่วนแนวทางจากล่างขึ้นบน (Bottom Up Approach) ให้ความสำคัญกับตัวผู้ปฏิบัติระดับล่างว่าเป็นผู้ที่มีผลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายไปปฏิบัติ สำหรับรายละเอียดของทั้ง 2 แนวทาง มีดังต่อไปนี้

1. แนวคิดแบบบนลงล่าง (Top Down Approach)

Somsueb (2010: 23-24) กล่าวว่า การปฏิบัติเป็นสิ่งที่ต้องพิจารณาถึงการดำเนินการแบบทางการร่วมกับกลุ่มเป้าหมาย โดยมีเป้าหมายในเรื่องการตัดสินใจเชิงอำนาจหน้าที่ (Authoritative Decision) นักวิชาการกลุ่มนี้เห็นว่า การปฏิบัติ คือ การทำให้บรรลุผลสำเร็จของการตัดสินใจเชิงนโยบายพื้นฐาน ซึ่งรวมถึงพระราชบัญญัติที่เป็นรูปแบบคำสั่งฝ่ายบริหาร หรือการตัดสินใจของศาล จุดเริ่มคือการตัดสินใจเชิงอำนาจหน้าที่ ผู้ดำเนินการที่อยู่ในส่วนกลางมีส่วนสำคัญที่สุดในการทำให้เกิดผลตามต้องการ

แนวทางการปฏิบัติจากบนลงล่างที่มีการพัฒนาเต็มที่ จะมีชุดของปัจจัย 3 ชุด คือ ความยากง่ายของปัญหา ความสามารถของกฎหมายในการจัดองค์ประกอบการปฏิบัติ และตัวแปรที่ไม่ใช่

กฎหมายที่มีผลกระทบต่อการปฏิบัติ ปัจจัยเหล่านี้จะมีผลต่อความเป็นไปได้ของความสำเร็จของการปฏิบัติ นักคิดจากบนลงล่างมุ่งพัฒนาข้อเสนอแนะนโยบายที่นำมาใช้ได้ทั่วไป จึงต้องการ ข้อค้นพบที่สม่าเสมอ แบบแผนที่ชัดเจนของพฤติกรรมในขอบเขตของนโยบายต่างๆ มีความเชื่อว่าแบบแผนที่เกิดขึ้นนี้ จะช่วยให้แนวคิดจากบนลงล่างมีความมุ่งหมายที่แนะนำในตัวแปรต่างๆ ที่จะดำเนินนโยบายในระดับส่วนกลาง คำแนะนำการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติจากบนลงล่างมีหลายประการ คือ

- สร้างความชัดเจนและความคงเส้นคงวาในเป้าหมายของนโยบาย
 - ลดจำนวนผู้ดำเนินการ
 - จำกัดขอบเขตความจำเป็นที่ต้องเปลี่ยนแปลง
 - วางตำแหน่งความรับผิดชอบการปฏิบัติในหน่วยงานที่สอดคล้องกับเป้าหมายของนโยบาย
- ข้อวิจารณ์การปฏิบัติจากบนลงล่าง มีหลายประการ ได้แก่

1) การขาดการศึกษากระบวนการอย่างละเอียด แนวทางการปฏิบัติจากบนลงล่างใช้ภาษากฎหมายเป็นจุดเริ่มต้น ทำให้ไม่สนใจความสำคัญของการกระทำในจุดเริ่มต้นของกระบวนการจัดทำนโยบาย จึงต้องศึกษากระบวนการอย่างละเอียด ในกระบวนการก่อรูปแบบนโยบาย (Policy Formation) จะทำให้ผู้ปฏิบัติมีโอกาสสำคัญในเรื่องความตั้งใจของความต้องการ ขนาด เสถียรภาพ และระดับของความเห็นระหว่างผู้ที่ผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลง การวิเคราะห์จากบนลงล่างที่ให้ความสำคัญกับภาษาทางกฎหมายทำให้ขาดการพิจารณาวัตถุประสงค์สาธารณะที่กว้างขึ้น

2) การแยกการบริหารออกจากการเมือง ผู้มีแนวคิดจากบนลงล่างมองการปฏิบัติเป็นกระบวนการบริหารเพียงอย่างเดียว และไม่ได้สนใจปัญหาทางการเมือง แล้วพยายามขจัดปัญหานั้น เพราะการเรียกร้องความชัดเจนแน่นอนและความสม่าเสมอของวัตถุประสงค์ เป็นสิ่งที่ขัดแย้งกับวิธีการผ่านกฎหมาย ภาษาในกฎหมายมักคลุมเครือ และขัดแย้งกัน เพื่อให้เกิดความร่วมมือกันผ่านกฎหมายนั้น แนวคิดจากบนลงล่างเน้นความชัดเจน การประกาศกฎ และการติดตาม ตามแนวคิดระบบราชการของเวเบอร์ที่มีการตัดสินใจอย่างอิสระตามระบบคุณธรรม และหลักเกณฑ์ทางวิชาการ โดยไม่มีอิทธิพลทางการเมือง อย่างไรก็ตามการบริหารที่ปราศจากการเมือง ไม่ใช่การทำให้ไม่มีการดำเนินการเรื่องการเมือง เพราะการไม่มีการเมืองเลยนำไปสู่ความล้มเหลวของนโยบายโดยตรง

3) การเน้นระเบียบกฎเกณฑ์มากเกินไป แนวทางการปฏิบัติจากบนลงล่างเน้นกฎระเบียบเป็นหลักในการดำเนินการ มีข้อวิจารณ์ว่ามีความแปรผัน 2 ประการ คือ

(1) ความแปรผันเชิงปทัสถาน (Normative Variation) การส่งผ่านบริการของท้องถิ่นมีความเชี่ยวชาญและความรู้ต่อปัญหาที่ถูกต้อง ฉะนั้นย่อมอยู่ในจุดที่ดีกว่าในการเสนอนโยบาย แต่แนวทางการปฏิบัติจากบนลงล่างมองว่า ผู้ปฏิบัติส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ขัดขวางความสำเร็จของการปฏิบัติ หน่วยงานมีพฤติกรรมหลักเล็งจำเป็นต้องมีการควบคุม

(2) ความแปรผันเชิงปฏิฐาน (Positive Variation) ผู้ปฏิบัติซึ่งเป็นพนักงานระดับล่างต้องรับผิดชอบต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติ โดยมีการทำงานอย่างรอบคอบ ผู้ออกแบบนโยบายประสบปัญหาในการควบคุมการปฏิบัติงานของบุคลากรเหล่านี้ ฉะนั้น จึงมีแนวคิดให้พนักงานระดับล่างเป็นผู้กำหนดนโยบายสุดท้าย ซึ่งเป็นหลักสำคัญของแนวทางการปฏิบัติจากล่างขึ้นบน

ทฤษฎีนโยบายสาธารณะแบบบนลงล่าง (Top Down) เป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญที่ตัวนโยบายและการควบคุมการนำนโยบายไปปฏิบัติ โดยผู้กำหนดนโยบายมีความสำคัญต่อความสำเร็จต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติ (Chandarasorn, 2011: 76) สำหรับแนวทางนี้ Barrett and Fudge (1981: 12) เรียกว่าแนวทางศูนย์กลางนโยบาย (Policy Central Approach) โดยให้นิยามว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากทัศนะของผู้กำหนดนโยบาย ทั้งนี้เพราะเป็นเรื่องที่ให้ความสำคัญกับสิ่งที่ผู้กำหนดนโยบายพยายามจะทำ เช่น การทำให้นโยบายมีผลในทางปฏิบัติ เป็นต้น หรืออาจกล่าวได้ว่าแนวทางการพิจารณาจากบนลงล่างเห็นว่านโยบายถูกกำหนดขึ้นจากส่วนบนและถูกแปลงไปสู่การปฏิบัติ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติระดับล่างนำไปปฏิบัติ

2. แนวคิดแบบล่างขึ้นบน (Bottom Up Approach)

Somsueb (2010: 25-26) กล่าวว่า การทำความเข้าใจเชิงประจักษ์ของการปฏิบัติ ได้จากประชากรเป้าหมาย และผู้ส่งมอบบริการตามนโยบายเกิดขึ้น 2 ระดับ คือ ระดับมหภาค หมายถึง ผู้ดำเนินการที่อยู่ในส่วนกลางวางแผนงาน และระดับจุลภาค หมายถึง องค์การท้องถิ่นจะดำเนินการกับแผนมหภาค โดยพัฒนาแผนพัฒนาตนเองและนำไปปฏิบัติ นักวิชาการบางคนกล่าวว่า ปัญหาสำคัญที่สุดของการปฏิบัติตามแผนเกิดจากปฏิสัมพันธ์ของนโยบายกับสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในระดับจุลภาค เนื่องจากนักวางแผนจากส่วนกลางมีอิทธิพลโดยอ้อมต่อปัจจัยระดับจุลภาคเท่านั้น ฉะนั้น จึงมีความแปรผันอย่างมากในการปฏิบัตินโยบายชาติในระดับท้องถิ่น หากผู้ออกแบบนโยบายไม่สามารถควบคุมกระบวนการได้หมด แต่ต้องการครอบงำสิ่งต่างๆ ให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์และผู้

ปฏิบัติในระดับท้องถิ่นไม่ได้รับอิสระในการปรับปรุงโครงการให้เป็นไปตามสภาพท้องถิ่นแล้ว นโยบายมักจะประสบความล้มเหลวนักคิดจากล่างขึ้นบนกล่าวว่า ต้องเข้าใจเป้าหมาย กลยุทธ์ กิจกรรม และการติดต่อของผู้ดำเนินงานที่เกี่ยวข้องในกระบวนการปฏิบัติระดับจุลภาค เพื่อจะได้เข้าใจการปฏิบัติ เพราะในระดับจุลภาคนี้นโยบายมีผลโดยตรงกับต่อประชาชน อิทธิพลของนโยบายจากการดำเนินงานของข้าราชการระดับล่าง จึงต้องประเมินผลเพื่อคาดคะเนผลของนโยบาย เพราะการปฏิบัติเกิดขึ้นจากปฏิสัมพันธ์ของนโยบาย และสิ่งแวดล้อม

มีผลการวิจัยถึงการปฏิบัติตามนโยบายระดับชาติ ระดับภาค และระดับท้องถิ่น พบข้อสรุปว่า การริเริ่มจากส่วนกลางนำไปปรับใช้กับท้องถิ่นได้น้อยมาก ความสำเร็จของแผนงานขึ้นกับทักษะของปัจเจกชนในระดับท้องถิ่นที่สามารถดัดแปลงนโยบายตามสภาพท้องถิ่นซึ่งขึ้นกับระดับที่จำกัดของกิจกรรมจากส่วนกลาง

ขณะที่แนวทางการปฏิบัติจากบนลงล่างมีความต้องการที่จะนำเสนอข้อเสนอแนะการปฏิบัติอย่างมาก แนวทางการปฏิบัติจากล่างขึ้นบนก็มีการเพิ่มคำอธิบายถึงปัจจัยที่เป็นสาเหตุของปัญหาต่อเป้าหมายของรัฐ ปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องจะแปรผันตามพื้นที่ซึ่งข้อเสนอแนะมีน้อย ข้อเสนอแนะ คือ การกำหนดกลยุทธ์ที่ยืดหยุ่นที่สามารถดัดแปลงในระดับท้องถิ่นได้ การเปลี่ยนนโยบายควรสอดคล้องกับค่านิยมของหน่วยปฏิบัติ

ข้อวิจารณ์แนวทางการปฏิบัติจากล่างขึ้นบน

มีข้อวิจารณ์เกี่ยวกับแนวทางนี้ 2 ประการ คือ

1) การแปรเปลี่ยนเป้าหมายของนโยบาย การวิจารณ์เชิงปทัสสถานกล่าวว่า ในระบบประชาธิปไตยการควบคุมนโยบายควรดำเนินการโดยผู้ปฏิบัติที่มีอำนาจจากผู้มีสิทธิ์ออกเสียง โดยผ่านผู้แทนที่ได้รับการเลือกตั้ง แต่อำนาจของผู้นำบริการส่วนท้องถิ่นไม่ได้มาจากพื้นฐานของอำนาจการกระจายอำนาจควรเกิดขึ้นในบริบทของการควบคุมจากส่วนกลาง ข้าราชการระดับล่างจะต้องรอบคอบในการปฏิสัมพันธ์กับผู้ให้บริการ การดำเนินการเช่นนี้เกิดจากความจริงที่นำไปสู่การสร้างทฤษฎีที่ว่า ความยืดหยุ่นที่เกิดขึ้นควรตอบสนองต่อพื้นฐานเพื่อออกแบบนโยบาย อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนบทบาทของทฤษฎี เป็นการสร้างสมดุลระหว่างการพรรณากับการแนะนำ ความยืดหยุ่นและการมีอิสระจะต้องเหมาะสม ซึ่งเกิดจากผู้กำหนดนโยบายและผู้ปฏิบัติตามนโยบายเป็นพวกเดียวกัน แต่ถ้ามีความแตกต่างกันมาก ความยืดหยุ่นและความมีอิสระจะนำไปสู่นโยบายที่ส่งผลการปฏิบัติใน

ระดับล่างในด้านเป้าหมายทางการ ซึ่งมีตัวอย่างจำนวนมากที่มีการลดความสำคัญของเป้าหมายหลัก แล้วให้ความสำคัญกับเป้าหมายรองของตนเอง เป้าหมายของนโยบายจึงเปลี่ยนไป

2) ส่วนท้องถิ่นได้รับอิสรภาพมากขึ้นไปในการกำหนดนโยบาย ระเบียบวิธีปฏิบัติจะเกิดจากการได้มีส่วนรับรู้ของแต่ละคน ดังนั้น ผลทางอ้อมและผู้ดำเนินการจะไม่รับรู้ถ้าไม่ได้มีส่วนอย่างเป็นทางการ ความผันแปรของการดำเนินการก็แตกต่างตามความแตกต่างของระดับท้องถิ่น ทำให้การดำเนินงานมีขอบเขตจำกัดตามที่ส่วนกลางกำหนดไว้ จากการที่ผู้ดำเนินงานส่วนกลางไม่ได้ดำเนินงานในรายละเอียด หรือแทรกแซงในกรณีพิเศษต่างๆ ส่วนกลางสามารถกำหนดโครงสร้างของเป้าหมายและกลยุทธ์สำหรับผู้มีส่วนดำเนินงานได้ ฉะนั้น โครงสร้างทางสถาบัน ทรัพยากรที่พอเพียง และวิธีปฏิบัติอาจกำหนดจากส่วนกลางซึ่งมีผลต่อผลลัพธ์ของนโยบาย ในบางประเทศรัฐบาลกลางมีอำนาจหน้าที่จำกัด การดำเนินนโยบายเป็นเรื่องขององค์กรผลประโยชน์ที่เป็นตัวแทนจากประชาชนที่เป็นตัวแทนจากประชาชนในท้องถิ่น แต่การตัดสินใจจะทำโดยผู้ออกแบบนโยบาย ผู้ออกแบบนโยบายจากส่วนกลางจะจัดระเบียบโครงสร้างการดำเนินงานซึ่งเกิดภายหลังแนวคิดแบบล่างขึ้นบน (Bottom Up) เป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับตัวผู้ปฏิบัติระดับล่างว่าเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายไปปฏิบัติ มากกว่าการควบคุมจากเบื้องบน (Chandarasorn, 2011: 76) นักวิชาการในกลุ่มนี้เห็นว่าควรศึกษาสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในระดับปฏิบัติ และวิเคราะห์ถึงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติดังกล่าว การศึกษาจะเริ่มจากระดับล่าง ได้แก่ กลุ่มผู้ปฏิบัติที่เกี่ยวข้องจริงๆ กับนโยบายและปฏิเสธความคิดที่ว่า นโยบายเริ่มจากส่วนบนโดยคนข้างล่างต้องยึดตาม เพราะกลุ่มนี้เห็นว่าคนข้างล่างสามารถใช้ดุลยพินิจและใกล้ชิดกับปัญหามากกว่าส่วนบน หน่วยวิเคราะห์ของกลุ่มนี้จึงได้แก่ ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ (Street Level Bureaucrats) หรือเจ้าหน้าที่ในแนวหน้า (Front Line Workers) ซึ่งหมายถึงผู้ให้บริการในพื้นที่ (Getsuwan, 2008: 51-52)

ข้อแตกต่างระหว่างทฤษฎีบนลงล่าง (Top Down) และทฤษฎีล่างขึ้นบน (Bottom Up)

ตารางที่ 1

เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างทฤษฎีบนลงล่างกับล่างขึ้นบน

ประเด็นที่เปรียบเทียบ	ทฤษฎีบนลงล่าง (Top Down Theories)	ทฤษฎีล่างขึ้นบน (Bottom Up Theories)
1. กลยุทธ์ในการวิจัย (Research Strategy)	บนลงล่าง (Top Down) จากการตัดสินใจทางการเมืองไปสู่การบริหารนโยบาย	ล่างขึ้นบน (Bottom Up) จากเจ้าหน้าที่ไปสู่เครือข่ายทางการบริหาร
2. จุดมุ่งหมายของการวิเคราะห์ (Goal of Analysis)	ให้คำแนะนำเชิงทำนายหรือเชิงนโยบาย (Predictive/ Policy Recommendation)	พรรณนาหรืออธิบาย (Descriptive/ Explanation)
3. ตัวแบบของกระบวนการนโยบาย (Model of Policy Research)	เป็นขั้นตอน (Stagiest)	หลอมรวม (Fusionist)
4. ลักษณะของกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ (Character of Implementation Process)	ทำตามแนวทางตามลำดับขั้น (Hierarchical Guidance)	การแก้ปัญหาตามหลักการกระจายอำนาจ (Decentralized Problem Solving)
5. พื้นฐานตัวแบบที่เกี่ยวกับประชาธิปไตย (Underlying Model of Democracy)	ตัวแบบผู้นำ (Elitist)	ตัวแบบการมีส่วนร่วม (Participatory)

ที่มา: Pulze and Treib (2007: 93-95); and Getsuwan (2008: 49)

1. กลยุทธ์ในการวิจัย (Research Strategy)

ทฤษฎีทั้งสองกลุ่มใช้กลยุทธ์ต่างกัน กลยุทธ์จากบนลงล่าง การตัดสินใจเริ่มจากระดับบนของระบบการเมือง และทำงานตามเส้นทางที่ไหลลงไปสู่ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ ส่วนกลยุทธ์จาก

ล่างขึ้นบน เริ่มจากการระบุถึงตัวแสดงระดับล่างที่ทำหน้าที่ให้บริการที่เป็นรูปธรรมอันใดอันหนึ่ง ต่อจากนั้นก็วิเคราะห์การเคลื่อนที่ไปสู่ระดับบนหรือด้านข้าง เพื่อระบุเครือข่ายของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติและกลยุทธ์ในการแก้ไขปัญหา

2. จุดมุ่งหมายของการวิเคราะห์ (Goal of Analysis)

จุดมุ่งหมายของทฤษฎีจากบนลงล่างต้องการสร้างทฤษฎีทั่วไป เพื่อใช้ทำนายว่านโยบายอื่นต่อไปจะประสบความสำเร็จหรือไม่ และใช้เป็นคำแนะนำแก่ผู้กำหนดนโยบาย ส่วนจุดมุ่งหมายของทฤษฎีล่างขึ้นบนต้องการพรรณนาและอธิบายความสัมพันธ์และการแก้ไขปัญหาของตัวแสดงที่เป็นผู้ให้บริการ ทำให้เกิดการศึกษาที่ซับซ้อนยิ่งขึ้น ได้แก่ การศึกษาโครงสร้างของเครือข่าย (Network Structures) หรือโครงสร้างของการนำนโยบายไปปฏิบัติ (Implementation Structure)

3. ตัวแบบของกระบวนการนโยบาย (Model of Policy Research)

ทฤษฎีจากบนลงล่างยึดตัวแบบขั้นตอน (Stagiest Model) ซึ่งแบ่งนโยบายออกเป็นขั้นๆ อย่างชัดเจน แต่อาจวิเคราะห์ไม่หมดทุกขั้น พิจารณาเฉพาะว่ามีอะไรเกิดขึ้นหลังจากที่ออกกฎหมายแล้ว ส่วนทฤษฎีล่างขึ้นบนเห็นว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติแยกไม่ออกจากขั้นก่อนรูปหรือการกำหนดนโยบาย จึงยึดตัวแบบหลอมรวม (Fusionist Model) ซึ่งหมายความว่ากำหนดยุทธศาสตร์มีอยู่ตลอดทั้งกระบวนการ ดังนั้นนักทฤษฎีล่างขึ้นบนจึงไม่ได้สนใจเฉพาะขั้นใดขั้นหนึ่ง แต่มองกระบวนการทั้งหมด ซึ่งถือว่านโยบายมีการนิยาม มีรูปร่าง ถูกนำไปปฏิบัติและเกิดการนิยามใหม่อยู่ตลอดเวลา

4. ลักษณะของกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ (Character of Implementation Process)

ทฤษฎีจากบนลงล่างทำความเข้าใจการนำนโยบายไปปฏิบัติ ในฐานะการนำการตัดสินใจไปปฏิบัติ ซึ่งมองว่าการนำนโยบายไปปฏิบัติไม่มีการเมืองแต่เป็นกระบวนการบริหาร อำนาจสูงสุดของนโยบายอยู่ที่ผู้ตัดสินใจส่วนกลาง ซึ่งสามารถกำหนดนโยบายได้ชัดเจน และกำหนดแนวปฏิบัติให้เกิดผลในทางปฏิบัติได้ ส่วนทฤษฎีล่างขึ้นบนเห็นตรงกันข้ามว่าผู้กำหนดนโยบายไม่สามารถกำหนดวัตถุประสงค์ได้ชัดเจน และไม่สามารถควบคุมกระบวนการปฏิบัติจากบนลงล่างได้ ทฤษฎีล่างขึ้นบนมองว่าการนำนโยบายไปปฏิบัติเต็มไปด้วยการใช้ดุลยพินิจ ซึ่งก็คือการเมืองในการนำนโยบายไปปฏิบัติ นโยบายเป็นการตัดสินใจของตัวแสดง ผลของนโยบายจึงขึ้นอยู่กับการตัดสินใจแก้ปัญหาระดับล่างมากกว่าแนวทางปฏิบัติที่กำหนดตามลำดับชั้น

5. พื้นฐานตัวแบบที่เกี่ยวกับประชาธิปไตย (Underlying Model of Democracy)

ทฤษฎีจากบนลงล่างมีรากฐานมาจากแนวคิดผู้นำของประชาธิปไตยแบบตัวแทน ซึ่งมีผู้แทนเป็นตัวตัดสินใจแทนประชาชน ดังนั้น การตัดสินใจจึงต้องดำเนินการให้แน่นอนที่สุดเท่าที่จะทำได้ หรืออีกนัยหนึ่งการกระทำที่ต่างไปจากวัตถุประสงค์ของนโยบายเป็นสิ่งที่ฝ่าฝืนมาตรฐานประชาธิปไตย ส่วนทฤษฎีล่างขึ้นบนเน้นว่าการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นมีผลต่อกลุ่มเป้าหมาย กลุ่มเป้าหมายจึงมีสิทธิตรวจสอบ ทฤษฎีล่างขึ้นบนเห็นว่าตัวแบบผู้นำไม่สนใจสิทธิของกลุ่มเป้าหมาย การตัดสินใจจึงไม่ชอบธรรมมาตั้งแต่ต้น ดังนั้น การกระทำที่ต่างไปจากวัตถุประสงค์ของนโยบายจึงไม่ได้ผิดหลักประชาธิปไตย ในทางตรงกันข้ามประชาธิปไตยจะเกิดขึ้นต่อเมื่อเกิดการมีส่วนร่วม โดยนำผู้ได้รับผลกระทบเข้าไปมีส่วนตัดสินใจกำหนดนโยบาย

บทสรุป

การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติแบบบนลงล่าง (Top Down Approach) ตามแนวทางนี้ได้เน้นหรือมีการให้น้ำหนักไปที่ความสามารถหรือศักยภาพของผู้มีบทบาทหน้าที่ในการตัดสินใจที่ก่อให้เกิดวัตถุประสงค์ของนโยบายที่ชัดเจน รวมทั้งทำหน้าที่ของการควบคุมโดยเฉพาะในขั้นตอนของการควบคุมการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ สำหรับสมมติฐานของแนวทางนี้มีสมมติฐานว่าการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติมีจุดเริ่มต้นจากการตัดสินใจที่เกิดจากรัฐบาล อย่างไรก็ตาม มีข้อสังเกตว่าแนวทางแบบบนลงล่างเวลาที่มีการดำเนินการ มักจะมีการดำเนินการตามแนวทางที่ได้มีการเสนอแนะตามมาตรการที่กำหนดไว้ที่จะมีการตีความนโยบายในฐานะปัจจัยนำเข้า (Inputs) และตีความการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติในฐานะเป็นปัจจัยนำออก (Outputs)

การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติแบบล่างขึ้นบน (Bottom Up Approach) การเกิดขึ้นของแนวทางแบบล่างขึ้นบน เกิดขึ้นในลักษณะเป็นการโต้ตอบเชิงวิพากษ์ต่อแนวทางแบบบนลงล่างเนื่องจากมีผลงานทางวิชาการหลายชิ้นแสดงให้เห็นว่าผลลัพธ์ทางการเมืองโดยทั่วไปไม่มีความสัมพันธ์ที่เพียงพอกับวัตถุประสงค์ของนโยบายที่มีมาตั้งแต่ต้น จึงเป็นเหตุผลที่ทำให้นักวิชาการตามแนวทางนี้ให้ข้อเสนอแนะว่าแท้ที่จริงแล้วแนวทางจากล่างขึ้นบนที่เห็นว่าผู้ปฏิบัติเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการส่งมอบนโยบาย นักวิชาการในกลุ่มนี้ปฏิเสธความคิดที่ว่านโยบายที่เกิดขึ้นจากส่วนกลาง จึงส่งผลให้ฝ่ายที่มีบทบาทหน้าที่ในการนำนโยบายไปปฏิบัติผูกพันตัวเองกับวัตถุประสงค์ของนโยบาย

การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติแบบผสมผสาน (Hybrid Approach) แนวทางการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติแบบผสมผสาน เกิดขึ้นในช่วงที่มีการอภิปรายโต้ตอบเชิงวิพากษ์ ระหว่างนักวิชาการการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติแบบบนลงล่างและการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติแบบล่างขึ้นบน ในขณะที่นักวิชาการการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติแบบผสมผสาน ได้พยายามสังเคราะห์แนวทางการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติแบบบนลงล่างและการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติแบบล่างขึ้นบน ส่งผลให้เป็นที่มาของแนวทางการนำนโยบายไปปฏิบัติแนวทางใหม่ขึ้นมาทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงจุดอ่อนหรือข้อดีของทั้งสองแนวทาง ได้แก่ การนำส่วนที่เป็นจุดเด่นของแนวทางบนลงล่าง ซึ่งได้แก่ องค์ประกอบการบริหารงานที่มีประสิทธิผล เป็นจุดเริ่มต้น หลังจากนั้นได้นำจุดแข็งของแนวทางล่างขึ้นบนและองค์ประกอบจากตัวแบบหรือทฤษฎีอื่นมาผสมผสาน ทำให้เป็นที่มาของตัวแบบการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติที่เรียกว่า Hybrid Approach หรือแนวทางแบบผสมผสาน

จากเนื้อหาที่กล่าวมาในบทความนี้สามารถสรุปได้ว่าแนวทางของการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ 2 ประการ ที่มีผลต่อแนวทางการนำนโยบายไปปฏิบัติดังนี้

ประการแรก การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติแบบผสมผสาน ได้พยายามขจัดจุดอ่อนเชิงแนวคิดซึ่งที่ผ่านมาได้มีการอภิปรายถกเถียงกันระหว่างตัวแบบจากบนลงล่างและจากล่างขึ้นบนถึงจุดอ่อนดังกล่าว กล่าวคือแทนที่จะไปอภิปรายถกเถียงเชิงประจักษ์เกี่ยวกับการ Conceptualization กระบวนการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ แต่ควรมาพิจารณากันกรองสิ่งที่เป็นที่มาของการอภิปรายถกเถียง โดยนำประเด็นเหล่านั้นเพิ่มเข้าไปในแนวทางการนำนโยบายไปปฏิบัติแบบใหม่ ที่ไปมีผลทำให้ส่วนกลางที่ทำหน้าที่คอยกำกับดูแล (Steering) ในขณะที่ส่วนท้องถิ่นมีความเป็นอิสระคล่องตัวมากขึ้น

ประการที่สอง นักวิชาการการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติแบบผสมผสาน ได้พยายามชี้ให้เห็นหรือให้มีการตระหนักถึงปัจจัยสำคัญๆ ที่ตนได้รับการให้ความสนใจในปัจจัยเหล่านั้นเพิ่มขึ้น ขณะเดียวกันนักวิชาการด้านนี้ได้หยิบยกประเด็นที่ควรจะได้มีการตระหนักหรือควรที่จะมีการให้ความสนใจเกี่ยวกับการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติว่าเวลาที่มีการวิเคราะห์เกี่ยวกับเรื่องนี้ควรจะได้มีการนำเอากระบวนการขั้นตอนของการกำหนดนโยบายมาพิจารณาด้วย

เอกสารอ้างอิง

- ชินรัตน์ สมสืบ. (2553). *การนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- จุมพล หนิมพานิช. (2554). *การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ มุมมองในทัศนะทางรัฐศาสตร์การเมือง และรัฐประศาสนศาสตร์ การบริหาร และกรณีศึกษาของไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2552). *การวิเคราะห์นโยบาย: ขอบข่าย แนวคิด ทฤษฎี และกรณีตัวอย่าง* (พิมพ์ครั้งที่ 4). นนทบุรี: โครงการส่งเสริมการเขียนตำรา สำนักวิชาการมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ. (2551). *การนำนโยบายไปปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์ จำกัด.
- วรเดช จันทรศร. (2554). *ทฤษฎีการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- _____. (2556). *ทิศทางและอนาคตของการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยชินวัตร.
- ศุภชัย ขาวะประภาส และ ปียากร หวังมหาพร. (2555). *นโยบายสาธารณะระดับท้องถิ่นไทย*. กรุงเทพฯ: ปียากร หวังมหาพร.
- _____. (2552). *นโยบายสาธารณะ*. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Barrett, S. & Fudge, C. (1981). *Policy and action: Essays on the implementation of public policy*. London: Methuen.
- Goggin, M. L., Bowman, A. O. Lester, J. P. & O'Toole L. J. Jr. (1990). *Implementation theory and practice: Toward a third generation*. New York: Harper Collins, Inc.
- Pulzl, H. & Treib, O. (2007). *Implementing public policy*. In Handbook of Public Policy Analysis: Theories Politics and Method. Fischer, F., Miller, G. J. & Sidney, M. S. (Eds.). New York: CRC Press.

Sabatier, P. A. & Mazmanian, D. (1983). The conditions of effective implementation: A guide to accomplishing policy objective. *Policy Analysis*, 5(4), pp.481-504.

Translated Thai References

- Chandarasorn, V. (2011). *Theory of public policy implementation* (5th ed.). Bangkok: Prikwan Graphics Ltd. [in Thai]
- _____. (2013). *Future Directions in public administration research*. Bangkok: Shinawatra University. [in Thai]
- Getsuwan, R. (2008). *Policy implementation*. Bangkok: Bophit Printing Co., Ltd. [in Thai]
- Nimpanich, J. (2011). *Policy implementation: A perspective of political science, politics, public administration: A case study in Thailand*. Bangkok: Chulalongkorn University Press. [in Thai]
- _____. (2009). *Policy analysis: Scope perspective theory: A case study* (4th ed.). Nonthaburi: Office of Academic Affairs, Sukhothai Thammathirat Open University. [in Thai]
- Somsueb, Ch. (2010). *Public policy implementation*. Nonthaburi: The Office of the University Press, Sukhothai Thammathirat Open University. [in Thai]
- Yavaprabhas, S. & Whangmahaporn, P. (2012). *Thai local public policy*. Bangkok: Joodthong.
- _____. (2009). *Public policy* (5th ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press. [in Thai]

ผู้เขียน

ดร.สุปราณี ธรรมพิทักษ์

วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา

169 ถ. ลงหาดบางแสน ต. แสนสุข อ. เมือง จ. ชลบุรี 20131

โทรสาร 038-745851 ต่อ 120 โทรศัพท์ 083-9801119 อีเมล: supraneet@buu.ac.th

Author

Dr. Supranee Thampitug

Graduate School of Public Administration, Burapha University

169 Long Hard Bang Sean Road,

Seansook Sub District, Muang District, Chonburi Province 20131

Fax: 038-745851 # 120 Tel: 083-9801119 E-mail: supraneet@buu.ac.th

สมรรถนะผู้บริหารท้องถิ่นในศตวรรษที่ 21

Competency of Local Executive in the 21st Century

ภัทรพล ทศมาส¹/ สัณญา เคนาภูมิ²/ ยูภาพร ยูภาส³

Pattarapon Tossamas / Sanya Kenaphoom / Yupaporn Yupas

¹ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Faculty of Politics and Public Administration, Rajabhat Mahasarakham University

^{2,3} รองศาสตราจารย์ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Associate Professor, Faculty of Politics and Public Administration, Rajabhat Mahasarakham University

บทคัดย่อ

สังคมโลกในศตวรรษที่ 21 เป็นสังคมของการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและนวัตกรรมอย่างเป็นพลวัต ผู้บริหารท้องถิ่น ซึ่งมีสมรรถนะสูงก็สามารถขับเคลื่อนองค์กรให้บรรลุเป้าหมาย คือ การบริการสาธารณะอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารท้องถิ่นต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ ในการบริหารภารกิจของท้องถิ่นให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง สมรรถนะของผู้บริหารท้องถิ่นที่สำคัญในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ การมีทักษะ มีความรู้ มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารท้องถิ่น กล่าวเปลี่ยนแปลง มีแรงจูงใจ มีแรงขับ มีจิตสาธารณะ มีคุณธรรมและจริยธรรม และสมรรถนะอื่นตามสถานการณ์ การบริหารงานท้องถิ่นจะประสบผลสำเร็จขึ้นอยู่กับผู้บริหารท้องถิ่นได้นำสมรรถนะและประสบการณ์ที่มีอยู่ไปประยุกต์ใช้ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวม

คำสำคัญ : สมรรถนะ, ผู้บริหารท้องถิ่น, ศตวรรษที่ 21

Abstract

The 21st Century Society is one in which there exist technological and innovative changes Executives with high capabilities are able to drive their Organization toward its goal of efficient mobile services. They have to use both science and arts in managing local mission in accordance with a changing situation. The said capabilities of the 21st century in clued skill, knowledge,

desirable attributes, having courage to Change, motivation, drive, nubile-regardedness, virtue and ethics, and other capabilities on situations, That is to say a successful local administration depend on the executives' utilization of the above existing capabilities and experiences for the best benefits of public interest.

Keywords: efficiency, local executive, 21st century

บทนำ

การบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความสำคัญและเป็นเครื่องมือสำคัญของการบริหารราชการและการปฏิรูปราชการของประเทศ เนื่องจากเป็นส่วนหนึ่งของกระแสความคิดการบริหารจัดการภาครัฐ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีความใกล้ชิดประชาชนและรู้ความต้องการของประชาชน มีความพยายามของผู้บริหารประเทศที่ปรับเปลี่ยนบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีมาตรฐานที่สูงขึ้นในด้านการบริหารงานให้ตอบสนองเท่าทันกับความต้องการของประชาชนและยกระดับการบริการให้เหมือนภาคเอกชนในยุคโลกาภิวัตน์ แนวคิดสมรรถนะได้รับความสนใจมากขึ้นเป็นลำดับในฐานะเป็นกุญแจสำคัญที่ซ่อนอยู่ในตัวบุคคลและเป็นกลไกของการบริหาร การคิดและนำไปสู่การปฏิบัติและโดยสาระสำคัญของการบริหารนั้น ได้แก่ มีการนำเอาแนวคิด วิธีการบริหารจัดการสมัยใหม่ที่มุ่งผลสัมฤทธิ์มาประยุกต์ใช้ รวมทั้งมุ่งเสริมสร้างการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน ประชาสังคมเข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการ

การแสวงหาประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารจัดการเพื่อให้้องค์กรสามารถผลิตสินค้าหรือให้บริการที่ดีมีคุณภาพ สามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้า(ประชาชน) และเป็นที่พึงพอใจของประชาชนหรือลูกค้าผู้มาซื้อสินค้า(มารับบริการ) เป็นสิ่งท้าทายขององค์กรที่จะเผชิญกับความท้าทายในโลกยุคโลกาภิวัตน์ ผู้บริหารท้องถิ่นในศตวรรษที่ 21 มีความสำคัญต่อองค์กรเนื่องจากผู้บริหารท้องถิ่นในศตวรรษที่ 21 เป็นผู้ประสานให้บุคคลอื่นหรือชุมชนได้เกิดข้อตกลงร่วมกัน และผู้บริหารท้องถิ่นในศตวรรษที่ 21 ยังเป็นผู้ต้องใช้ความพยายามในการหาทางบริหารองค์กรให้ประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ ผู้บริหารท้องถิ่นจำเป็นต้องมีอิทธิพลเหนือบุคคลภายในองค์กรและเหนือประชาชนในท้องถิ่นนั้น อันจะก่อให้เกิดการร่วมมือกันทำงาน โดยมุ่งความสำเร็จของชุมชนเป็นสำคัญหรืออาจกล่าวได้ว่า ผู้บริหาร

ท้องถิ่นเป็นผู้มีอำนาจหรือมีความสามารถจูงใจคนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหาร และนอกจากความสำคัญของผู้บริหารท้องถิ่นดังกล่าวแล้วผู้บริหารท้องถิ่นในศตวรรษที่ 21 ยังต้องเป็นผู้มีบทบาทสำคัญมากในการบริหารองค์กร เพราะผู้บริหารท้องถิ่นเป็นผู้กำหนดนโยบายกำหนดจุดมุ่งหมายการวางแผน และกำหนดเป้าหมายตลอดจนวิธี การดำเนินงาน เปรียบเสมือนเข็มทิศนำทางเพื่อให้การบริหารองค์กรบรรลุผลสอดคล้องกับ วัตถุประสงค์และนโยบายของรัฐ และจะต้องรับผิดชอบในการดำเนินงานกิจการต่างๆ มีส่วนรับผิดชอบ ผู้บริหารท้องถิ่นในศตวรรษที่ 21 เป็นผู้ที่มีความสำคัญในการกำหนดนโยบายและนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ รวมทั้งการติดตามผลการปฏิบัติงาน นอกจากนี้แล้วผู้บริหารท้องถิ่นในศตวรรษที่ 21 ยังต้องมีบทบาทด้านมนุษยสัมพันธ์ บทบาทเป็นประธาน เป็นตัวแทนขององค์กร รับผิดชอบต่อในการจูงใจและชี้นำผู้ใต้บังคับบัญชาให้ทำงานอย่างเต็มความสามารถ ผู้ประสานงาน เชื่อมสัมพันธ์ ไม้ตรี สร้างและรักษาความสัมพันธ์กับองค์กรภายนอก สร้างเครือข่าย ผูกมิตรกับบุคคลหรือกลุ่มต่างๆที่มีความสำคัญต่อองค์กร บทบาททางด้านข้อมูลข่าวสาร เป็นผู้แสวงหาข้อมูล ข่าวสารที่ทันสมัย เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาองค์กร เป็นผู้กระจายข้อมูล เผยแพร่ข่าวสารที่ได้มา ทั้งจากภายนอกและภายในให้แก่พนักงานในองค์กร เป็นผู้แถลงข่าว ประชาสัมพันธ์ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับนโยบาย แผนงาน การปฏิบัติงาน และผลการดำเนินงานขององค์กรไปสู่ภายนอก บทบาทในการตัดสินใจ มีความตั้งใจทำงาน มุ่งมั่นให้งานประสบความสำเร็จ เป็นผู้จัดความขัดแย้งรับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาต่างๆที่องค์กรเผชิญอยู่ เป็นผู้จัดสรรทรัพยากรทุกชนิด ทั้งด้านบุคคล วัตถุ และการเงิน ซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจขององค์กร เป็นผู้เจรจาต่อรองผู้บริหารท้องถิ่นในศตวรรษที่ 21 เป็นตัวแทนในการเจรจาต่อรองเรื่องสำคัญ เพื่อรักษาผลประโยชน์ที่องค์กรควรได้รับ ซึ่งบทบาทดังกล่าวต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ได้ผู้บริหารท้องถิ่นในศตวรรษที่ 21 มีสมรรถนะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารท้องถิ่น

ดังนั้น ผู้บริหารท้องถิ่นในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องมีสมรรถนะของผู้บริหารในศตวรรษที่ 21 เพื่อบริหารจัดการองค์กรที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและการท่องเที่ยว ด้านกีฬาและวัฒนธรรม บทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในศตวรรษที่ 21 ต้องมีความสามารถในการแก้ไขปัญหาองค์กร ภายใต้อาการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้น ต้องมีความสามารถในการเป็นผู้บริหาร พัฒนาศักยภาพในองค์กร โดยทั้งต้องบูรณาการผสานความแตกต่าง การสื่อสาร การสร้างความเข้าใจที่ชัดเจนในเป้าหมายขององค์กร การพัฒนานวัตกรรมการบริหาร การเสริมสร้างเทคนิคการพัฒนา และ การเป็นผู้มีความสามารถในการพัฒนาทั้งคนและงาน ไปสู่

ผลสำเร็จหรือผลลัพธ์ที่องค์กรต้องการสิ่งเหล่านี้ ผู้บริหารท้องถิ่นในศตวรรษที่ 21 จึงเป็นบุคคลสำคัญที่จะพัฒนาท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลโดยต้องมีสมรรถนะทางการบริหารให้สอดคล้องกับโลกในศตวรรษที่ 21

ระเบียบวิธีดำเนินการ

บทความนี้ผู้เขียนได้รวบรวมแนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะผู้บริหารท้องถิ่นโดยเริ่มจากการศึกษาจากปรากฏการณ์ (Phenomena) (Kenaphoom, 2014A : 49-51) จากนั้นค้นหาเนื้อหาสาระด้วยวิธีการที่หลากหลายได้แก่ วิธีการคิดเชิงเหตุผล (Kenaphoom, 2014B : 1-19) การศึกษานำร่อง (Pilot study) ในบริบทพื้นที่โดยเฉพาะพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยแนวคิดจากทฤษฎีฐานราก (Kenaphoom, 2015) การสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้มีประสบการณ์ด้านการจัดการเลือกตั้งด้วยวิธีการจัดการความรู้ (KM) (Kenaphoom, 2014C : 13-32) ทำการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อหาความลงตัวของเนื้อหาสาระ (Kenaphoom, 2014D) ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของเนื้อหาสาระโดยวิธีการบูรณาการระเบียบวิธีที่หลากหลาย (Kenaphoom, 2013 : 169-185) และใช้การเขียนบทความวิชาการทางรัฐประศาสนศาสตร์เพื่อการตีพิมพ์ (Tossamas, 2017) จากการดำเนินการดังกล่าวผู้เขียนจึงขอเสนอเชิงพรรณนาความ ดังต่อไปนี้

สมรรถนะผู้บริหารท้องถิ่นในศตวรรษที่ 21

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นองค์กรหลักที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการบริการประชาชน มีความใกล้ชิดกับประชาชนและยังช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในท้องถิ่น คุณภาพการให้บริการด้วยนวัตกรรมการจัดการบริหารหลายวิธีการ โดยเฉพาะการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในบริบทสังคมโลกในรูปแบบของ โลกไร้พรมแดน (borderless world) โลกาภิวัตน์ (globalization) ความเป็นสากล (internationalization) ยุคข้อมูลข่าวสาร (information technology) ซึ่งฐานการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพการให้บริการให้สำเร็จ ปัจจัยสำคัญที่สุด คือ “ผู้บริหารท้องถิ่นในศตวรรษที่ 21” ที่มีหน้าที่ต้องขับเคลื่อนองค์กร เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและท้องถิ่นที่ตนเป็นผู้บริหารท้องถิ่นอยู่ การที่จะได้ผู้บริหารท้องถิ่นในศตวรรษที่ 21 ครบตามความในเบื้องต้นนั้น จำเป็นต้องเสริมสร้างสมรรถนะครอบคลุมองค์ประกอบต่างๆ ดังนี้ Phonork (2014)

1. องค์ประกอบด้านทักษะ (skills)

ทักษะ (skills) เป็นสิ่งที่ผู้บริหารท้องถิ่นในศตวรรษที่ 21 กระทำได้ดี และฝึกปฏิบัติเป็นประจำจนเกิดความชำนาญ/ความเชี่ยวชาญ เช่น ทักษะการจัดการทรัพยากรมนุษย์ ทักษะการจัดการนวัตกรรมการบริหาร ทักษะวิสัยทัศน์เชิงกลยุทธ์ (Executive Strategic Vision) ทักษะการบริหารความเป็นผู้บริหาร (Leadership skill Management) ทักษะการวิเคราะห์และการบูรณาการ (Synthesis Thinking) ทักษะแบบสุนทรียสนทนา ทักษะการส่งสมภูมิรู้ในตำแหน่งนักการเมืองท้องถิ่น ทักษะตามสถานการณ์ ทักษะการสร้างทีมงาน ทักษะการเป็นผู้บริหาร ความสามารถในการบริหารเวลา และการเอาใจใส่ เป็นต้น ทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารท้องถิ่นในศตวรรษที่ 21 ได้แก่

1.1 ทักษะการจัดการทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Management Skills) คือ ผู้บริหารท้องถิ่นในศตวรรษที่ 21 ที่มีเพียงความรู้ที่เกิดจาก “ศาสตร์” ในการบริหารจัดการมนุษย์นั้น คงไม่อาจนำพาองค์กรให้ก้าวไปสู่ความสำเร็จได้ ต้องมี “ศิลปะในการครองใจคน” ด้วย เพราะจะสามารถสร้างแต้มต่อให้กับองค์กร เนื่องจากการ “ได้ใจคน” คือ จุดเริ่มต้นของความสำเร็จในทุกมิติ มีความยืดหยุ่นในการบริหารคน และสร้างแรงจูงใจให้พนักงานส่วนท้องถิ่นได้ใช้ความรู้ความสามารถในการทำงานที่รับผิดชอบ และพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ ทั้งด้านกฎหมาย และระเบียบปฏิบัติของหน่วยงาน ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ การให้บริการประชาชน นโยบายพัฒนาบุคลากรในหน่วยงาน ส่งเสริมให้มีการเสริมสร้างขีดความสามารถของตนเองเพื่อให้ทันกับความเปลี่ยนแปลง ให้ความสำคัญเรื่องความร่วมมือร่วมใจในการทำงานเป็นทีมในด้านต่างๆ เช่น การมอบหมายงานให้ทำงานร่วมกัน และสนับสนุนการทำงานข้ามสายงาน ผู้บริหารจะมีบทบาทในการผลักดันให้เกิดผลด้านการอำนวยการ ด้านการสื่อสาร ด้านการวัดประเมินผล และการเสริมสร้างวิสัยทัศน์ด้วยการส่งเสริมให้มีการอบรมสัมมนา ศึกษาดูงาน การส่งเสริมสิ่งเหล่านี้จะส่งผลให้ท้องถิ่นเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้และใช้ประโยชน์จากการแลกเปลี่ยนความรู้จากเครือข่ายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกัน

1.2 ทักษะการจัดการนวัตกรรมการบริหาร คำว่า "นวัตกรรม" ใ้ว่า "Innovation is the act of introducing something new" เป็นการสร้างสิ่งใหม่ หรือการทำให้แตกต่างจากคนอื่น โดยอาศัยการเปลี่ยนแปลงมาสร้างให้เป็น โอกาส และต้องมีความชัดเจน และมุ่งมั่นถึงการพัฒนาผู้บริหารท้องถิ่นในศตวรรษที่ 21 Chemchagai (2012) ควรเรียนรู้ (Learning) การสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ซึ่งเกิดการจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) และการจูงใจภายนอก (Extrinsic Motivation) ทำให้เกิดนวัตกรรมเชิงบวก (Innovation) และส่งผลไปยังการนำระบบเทคโนโลยีใช้ในการทำงาน เพื่อให้เกิด

ความคล่องตัวในการทำงาน และลดระยะเวลาในแต่ละขั้นตอนการให้บริการ มีการกระจายอำนาจ การบริหารงานและการตัดสินใจแก่หัวหน้างานในท้องถิ่น การประยุกต์ใช้องค์ความรู้ส่งผลให้เกิด การพัฒนาประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และคุณภาพของการปฏิบัติงาน นวัตกรรม ได้แก่ 1) นวัตกรรม เิงนโยบายและยุทธศาสตร์ (Strategy business concepts innovation) คิดค้นวิธีการ ออกแบบวิธีการ หรือกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ ภารกิจของหน่วยงาน เป้าประสงค์ใหม่ขึ้นเพื่อแสดงให้เห็นถึง วิสัยทัศน์หรือวาทิศทางใหม่ในการนำองค์กรไปสู่จุดมุ่งหมายที่วางไว้ในอนาคต 2) นวัตกรรม การบริการ (Service innovation) เช่น การให้บริการผ่านอินเทอร์เน็ต ใช้ระบบจัดเรียงคิวในการเข้า รับบริการ การบริการเคลื่อนที่ (mobile unit) หรือการบริหารแบบแนวนอน 3) นวัตกรรมด้าน กระบวนการ และการบริหารองค์การ (Process and organization administration innovation) กัด้า ออกแบบโครงสร้างองค์กร และกระบวนการภายในใหม่ เพื่อความรวดเร็วในการให้บริการ เช่น การพัฒนาระบบการจ่ายเบี้ยยังชีพ การพัฒนาแนวทางการบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการสื่อสารในแนวนอน และ 4) นวัตกรรมด้านการปฏิสัมพันธ์เชิงกระบวนการ (Process Interaction Innovation) ได้แก่ ควรปรับปรุงหรือพัฒนาระบบความสัมพันธ์หรือการปฏิสัมพันธ์เชิง อำนาจ หน้าที่กับภาคส่วนอื่นๆ เช่น การพัฒนากระบวนการให้บริการในงานที่สัมพันธ์กันอย่างครบ วจจร

1.3 ทักษะวิสัยทัศน์เชิงกลยุทธ์ (Executive Strategic Vision) ต้องมีทักษะใน ความสามารถในการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจและเป้าหมายการทำงานให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และ เป้าหมายขององค์กร โดยใช้ทักษะในการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและภาวะที่ส่งผลต่อการ บริการ การวางแผน ติดตาม ประเมินผลเพื่อกำหนดเป้าหมายของท้องถิ่นให้ประสบผลสำเร็จใน อนาคต

1.4 ทักษะการบริหารความเป็นผู้บริหาร (Leadership Skill Management) มี ความสามารถในการโน้มน้าวใจผู้อื่นให้คล้อยตาม มีทักษะความเป็นผู้บริหาร สามารถกำหนด เป้าหมายและบทบาทหน้าที่ สามารถปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงาน กลยุทธ์การทำงานและเป็น แบบอย่างของการเป็นผู้บริหารท้องถิ่นในศตวรรษที่ 21 ที่มีวิสัยทัศน์และผู้บริหารการเปลี่ยนแปลง

1.5 ทักษะการวิเคราะห์และการบูรณาการ (Synthesis Thinking Skills) ควรมีทักษะ ใน

การวิเคราะห์และสังเคราะห์ภาพรวมของชุมชน ท้องถิ่นรวมทั้งองค์กรทั้งภายในและภายนอกองค์กร เข้าใจนโยบาย กลยุทธ์หน่วยงานหรือองค์กร สามารถประยุกต์แนวทางต่างๆจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง

1.6 ทักษะการสนทนาปราศัย ผู้บริหารจะต้องมีการพบปะกับผู้คนอื่นๆเพราะสามารถสร้างความโดดเด่นได้ การพูดยังเป็นเครื่องมือในการบริหารงาน ผู้บริหารควรมีศิลปะในการพูดหรือทักษะในการสื่อสาร พูดเข้าใจผู้ฟัง โน้มน้าวให้ประชาชนหรือผู้ได้บังคับบัญชาหรือผู้ที่เกี่ยวข้องเกิดความสนใจเกี่ยวกับเรื่องราวที่ผู้พูดต้องการสื่อสาร มีความรู้เรื่องราวที่จะพูดตามเทศกาลต่างๆ

1.7 ทักษะการสังสมภูมิรู้ในตำแหน่งนักการเมืองท้องถิ่น เช่น รัฐบาลของพื้นที่ รู้ชุมชน สังคมท้องถิ่น กลุ่มอำนาจทางการเมืองท้องถิ่น กลุ่มผลประโยชน์ จุดแข็ง จุดอ่อนของท้องถิ่น จุดแข็งจุดอ่อนของกลุ่มทางการเมือง รู้ใจคนในชุมชนว่าต้องการอะไรแล้วเข้าไปนั่งอยู่ในใจของคนเหล่านั้นให้ได้หรือเรียกว่า “การคลอใจคน” การสร้างและสังสมบารมีทางการเมือง ฝึกให้ตนเองเป็นคนคิดค้น “คบง่ายใช้คล่อง” สนใจเทคโนโลยีและองค์ความรู้ใหม่ๆ พัฒนาความรู้ความสามารถของตนให้ดียิ่งขึ้น นำวิชาการ ความรู้หรือเทคโนโลยีใหม่ๆมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการหรือวิทยาการใหม่ๆมาใช้ในการปฏิบัติงานและนำมาปรับปรุง พัฒนาจุดเด่นที่ตนเองมี

1.8 ทักษะตามสถานการณ์ คือ เป็นผู้มีความรู้เรื่องกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของประชาชนในท้องถิ่น เช่น กฎหมายจราจร กฎหมายการพนัน กฎหมายแพ่งและพาณิชย์เกี่ยวกับบรรพที่ 3 กฎหมายที่ดิน กฎหมายเอกชน กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและกฎหมายปกครองต่างๆ กฎหมายว่าด้วยการจัดเก็บภาษีท้องถิ่น พระราชบัญญัติระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกหรือผู้บริหารท้องถิ่น พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พระราชบัญญัติว่าด้วยการลงคะแนนเสียงเพื่อถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พระราชบัญญัติว่าด้วยเชื้อสายหรือสัญชาติท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่นต้องนำความรู้ทางด้านกฎหมายมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน และบริการประชาชน

1.9 ทักษะการสร้างทีมงาน (Team Building Skills) มีความสามารถในการบริหารและเชื่อมความแตกต่างระหว่างบุคคล เช่น ความคิด ความรู้สึก ทักษะคติ ประสบการณ์ วัย อารมณ์ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ย่อมส่งผลโดยตรงต่อการทำงานร่วมกันในองค์กร บางครั้งความแตกต่างระหว่างบุคคล

ทำให้เกิดแนวความคิด และความสามารถที่หลายหลายก่อให้เกิดการฝึกกำลังการทำงานเป็นทีมอย่างมีประสิทธิภาพ หรือบางครั้ง

1.10 ทักษะการบริหารเวลา (Managing Time Skills) การบริหารงานในยุคแห่งการแข่งขันที่ไร้พรมแดนของผู้บริหารท้องถิ่นในศตวรรษที่ 21 มีเงื่อนไขสำคัญในกระบวนการทำงานที่ซับซ้อนมากขึ้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องปรับตัวเพื่อการบริการที่ดี การพัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการเวลาของ หรือบุคลากรภายในองค์กร ถือเป็นกุญแจสำคัญเพื่อผลงานที่แตกต่างและยอดเยี่ยมและเป้าหมายสูงสุดของความสำเร็จของการบริหารท้องถิ่น คือ การบริการที่ดี ต้องบริหารเวลาให้ดี ตระหนักในความสำคัญของเวลาในชีวิต รู้เท่าทันการใช้เวลาของตนเองและมีความคิดบวกเชิงสร้างสรรค์ ตั้งเป้าหมายและจัดอันดับความสำคัญในการทำงาน

1.11 ทักษะการเอาใจใส่(Empathy Skills) ต้องคิดถึงเพื่อนร่วมงาน ผู้ได้บังคับบัญชา ต้องดูแลเอาใจใส่กับชีวิตความเป็นอยู่ของคนในองค์กร มีสัมพันธภาพภาพ ใช้คำพูดที่สร้างเสริมกำลังใจ แสดงความเอาใจใส่ผู้ได้บังคับบัญชามีทุกข์ เช่น การจับไหล่เบาๆก็สามารถสื่อความหมายของการถ่ายทอดความรู้สึกที่เห็นใจได้ดียิ่งกว่าคำพูด หรือพูดชมเชยเมื่อผู้ได้บังคับบัญชาทำในสิ่งที่ดีแม้เป็นเรื่องเล็กน้อยก็ตาม เป็นต้น

2. องค์ประกอบด้านความรู้ (Knowledge)

ข้อมูลหรือสิ่งที่ถูกสั่งสม หรือความรู้เฉพาะด้านของผู้บริหารท้องถิ่นในศตวรรษที่ 21 เช่น ความรู้ด้านวิชาการหรือการบริหาร(Academic knowledge or management) ความรู้ด้านภาษา (Languages of knowledge) ความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีและสารสนเทศเพื่อการบริหาร(Information technology of knowledge management) การวางแผนยุทธศาสตร์หรือการวางแผนกลยุทธ์ (Strategic planning) การบริหารความเสี่ยง (Risk management) การบริหารการเปลี่ยนแปลง (Change management) ความรู้เรื่ององค์กรและระบบงาน เป็นต้น ซึ่งผู้บริหารท้องถิ่นในศตวรรษที่ 21 ในศตวรรษที่ 21 ควรมีทักษะทางด้านความรู้ ดังนี้

2.1. ความรู้ด้านวิชาการหรือการบริหาร(Academic knowledge or management)

กล่าวคือ ควรมีความรู้ที่เหมาะสมแก่การปฏิบัติงาน มีความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นของตน มีความรู้เกี่ยวกับเหตุการณ์บ้านเมืองหรือมีความรู้รอบตัว การบริหารแบบองค์รวม ด้วยความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ โดยยึด กฎ ระเบียบราชการ การพัฒนาองค์ความรู้ของตนให้เพิ่มมากขึ้น สามารถใช้ความรู้และประสบการณ์แก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ทันทั่วทั้งที่มีวิสัยทัศน์ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่เรียน ใฝ่รู้

รู้จักบริหารตนเอง มุ่งพัฒนาตนเองอยู่เสมอ รอบรู้ทางด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม แสวงหาความรู้เพื่อได้มาซึ่งข้อมูลข่าวสาร ทักษะความรู้ที่ผู้บริหารท้องถิ่นควรมี อาทิ Mankongwattant (2012) 1) ความรู้เรื่องการบริหารงานบุคคล กล่าวคือ ผู้บริหาร ควรมีความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ในการบริหารงานบุคคลมาบ้าง ทั้งระดับชุมชน คือ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน สมาชิกสภาท้องถิ่น เป็นต้น องค์การภาครัฐ เช่น ผู้บริหารสถานศึกษา อดีตข้าราชการ เป็นต้น หรือเคยเป็นผู้บริหารในองค์กรธุรกิจ เช่น เจ้าของกิจการ พ่อค้า หรือนักธุรกิจ เป็นต้น ซึ่งบุคคลดังกล่าวที่มีประสบการณ์มาแล้วจะทำงานเป็นแบบอย่างที่ดี 2) ความรู้เรื่องการงบประมาณ กล่าวคือ เข้าใจนโยบายขององค์กร อำนาจหน้าที่ของตน และกิจกรรมในหน่วยงาน มีความรู้ระบบงบประมาณ เพราะการใช้จ่ายงบประมาณแผ่นดิน จำเป็นต้องยึดตามกฎ ระเบียบของทางราชการว่าด้วยระเบียบการคลัง วัสดุ การเงิน ผู้บริหารท้องถิ่น ต้องมีความซื่อสัตย์ สุจริต มีความละเอียดรอบคอบ 3) ความรู้เรื่องการบริหารทั่วไป กล่าวคือ ต้องเป็นนักบริหารที่ดี เพราะการบริหารท้องถิ่นนั้นต้องอาศัยองค์ความรู้ต่างๆมากมายในการดำเนินการเกี่ยวกับการบริหารงานเอกสาร ผู้บริหารต้องรู้งานธุรการและงานสารบรรณ รูปแบบการเขียน หนังสือราชการ การเขียนหนังสือราชการ การบริหารงานงบประมาณ การเงิน การบัญชี งานพัสดุ การบริหารงานบุคคล และระบบควบคุมภายใน เป็นต้น

2.2. ความรู้ด้านภาษา(Languages of knowledge) กล่าวคือ ควรมีความรู้ด้านภาษาที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารได้ เนื่องจากประเทศไทยมีเขตติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านหลายประเทศ เช่น ลาว พม่า เขมร เป็นต้น ภาษาที่ใช้จะต้องใช้เป็นภาษาทางการที่คนส่วนใหญ่ใช้ติดต่อกัน เนื่องจากปัจจุบันเป็น (Word Language) ทักษะทางภาษาที่ควรพัฒนาผู้บริหารท้องถิ่นในศตวรรษที่ 21 เช่น มีความรู้ความสามารถในการฟัง พูด อ่าน เขียนภาษา เข้าใจความแตกต่างของภาษา การคิด สังคม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง และวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี สามารถสื่อสารกับชาวชาติได้ หรือการติดต่อสัมพันธ์ในการปฏิบัติงานได้

2.3. ความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีและสารสนเทศเพื่อการบริหาร(Information technology of knowledge management) ผู้บริหารต้องปรับตัวให้ทันในสังคมยุคโลกไร้พรมแดน เพราะสังคมในยุคศตวรรษที่ 21 องค์ความรู้ เครือข่ายสังคมสารสนเทศ และการพัฒนาด้านเทคโนโลยี มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จึงทำให้ผู้บริหารท้องถิ่นในศตวรรษที่ 21 นี้และศตวรรษหน้า จำเป็นต้องมีคุณลักษณะเฉพาะตนบางประการที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว Sanrattana (2014) คือ ปรับทัศนคติของตนเสียใหม่ พัฒนาทักษะด้านดิจิทัล และความรู้ใหม่ๆ ด้าน ICT และ ทักษะการใช้งาน

3Cs ได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือ การใช้คอมพิวเตอร์ การสื่อสาร และมัลติมีเดีย เพื่อลดขั้นตอนการบริการหรือเพื่อลดค่าใช้จ่ายขององค์กร เช่น ใช้ระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ การประชุมทางไกล การแสดงลายเซ็นผู้บริหารในเรื่องที่ไม่สำคัญแทนลายเซ็น เป็นต้น

2.4 การวางแผนยุทธศาสตร์ หรือ การวางแผนกลยุทธ์ (Strategic planning) ผู้บริหารท้องถิ่นในศตวรรษที่ 21 ต้องเรียนรู้กระบวนการตัดสินใจเพื่อกำหนดทิศทางในอนาคตขององค์กร เช่น เข้าใจนโยบาย ภารกิจ รวมทั้งกลยุทธ์ของรัฐบาล ริเริ่ม สร้างสรรค์ สามารถวิเคราะห์ คาดการณ์ สถานการณ์ และบูรณาการองค์ความรู้ใหม่เพื่อใช้ในการกำหนดกลยุทธ์ของท้องถิ่นในอนาคต

2.5 การบริหารความเสี่ยง (Risk management) ผู้บริหารท้องถิ่นในศตวรรษที่ 21 ควรมีความรู้ความสามารถในการวิเคราะห์หรือคาดการณ์ การพยากรณ์เหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และสามารถประเมินความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้น สามารถปรับเปลี่ยนนโยบายและกลยุทธ์ของหน่วยงานเพื่อป้องกันความเสี่ยงขององค์กรและผู้บริหารท้องถิ่นต้องมีความสามารถในการกระตุ้นใจให้ผู้ที่บังคับบัญชาเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือกับความเสี่ยงได้

2.6 การบริหารการเปลี่ยนแปลง (Change management) ผู้บริหารท้องถิ่นในศตวรรษที่ 21 ต้องมีความรู้ความเข้าใจและยอมรับการเปลี่ยนแปลง ตัวผู้บริหารต้องเป็นผู้กล้าที่จะเปลี่ยนแปลง ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการเปลี่ยนแปลง เช่น ค่านิยมหรือคุณค่าทางจริยธรรม การแต่งกายมารยาท การใช้ภาษาที่เปลี่ยนแปลงไป และการเปลี่ยนแปลงในของสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

2.7 ความรู้เรื่ององค์กรและระบบงาน มีความเข้าใจและสามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยี เข้ากับระบบการทำงาน การสั่งการ สายการบังคับบัญชา เข้าใจวัฒนธรรมองค์กร กฎ ระเบียบ ขั้นตอนกระบวนการปฏิบัติงาน การติดต่อประสานงานทั้งหน่วยงานภายในและภายนอก เข้าใจ กระแสหรือสถานการณ์ภายในและภายนอก เช่น นโยบายรัฐบาล นโยบายจังหวัด นโยบายท้องถิ่น นโยบายของนักการเมือง ทิศทางเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและในอนาคต

3. องค์ประกอบด้านคุณลักษณะ

คุณลักษณะผู้บริหารท้องถิ่นพึงมีนั้นในสังคมโลกที่เปลี่ยนไปนั้น อาจกล่าวถึงการมีคุณลักษณะที่เหมาะสม และสอดคล้องกับการทำงานเพื่อบริการสังคม บริการสาธารณะ มีจิตสาธารณะ จะช่วยให้ผู้บริหารท้องถิ่นปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุด การมีประสิทธิภาพมากหรือน้อยนั้นส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะตัวผู้บริหารท้องถิ่นที่มีคุณลักษณะแบบหนึ่งเป็นการเฉพาะ คนอาจทำให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพได้ดีในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง แต่ในอีก

สถานการณ์หนึ่งอาจไร้ประสิทธิผลก็ได้ ยิ่งกว่านั้นผู้บริหารท้องถิ่นในศตวรรษที่ 21 ที่มีแบบแผนของคุณลักษณะของตนที่แตกต่างกัน แต่สามารถที่จะมีประสิทธิภาพได้ในสถานการณ์เดียวกัน ผู้บริหารท้องถิ่นในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้ ได้แก่

3.1 การมีวิสัยทัศน์ (Vision) วางภาพฝันที่วาดไว้เพื่อไปให้ถึง วิสัยทัศน์ที่ดี มีพลังและสร้างแรงบันดาลใจให้ตนเองและผู้คนรอบข้างอยากมุ่งไปสู่ฝัน วิสัยทัศน์ ไม่ใช่สภาพการณ์ที่เป็นรูปธรรม สามารถวัดผลได้เหมือนกับเป้าหมาย (goals) หรือวัตถุประสงค์ (objectives) ไม่ใช่กลวิธีหรือเทคนิคเฉพาะ แต่วิสัยทัศน์จะมีลักษณะเป็นสภาพการณ์ทั่วไปกว้างๆ เป็นคุณค่าที่ประกาศให้รู้กันทั่วไปว่า องค์กรหรือหน่วยงานมีความมุ่งมั่นอย่างไร มีแรงบันดาลใจอย่างไร ประกอบด้วย “มุ่งพัฒนาตนเองให้สู่ความเป็นเลิศด้านคุณธรรม จริยธรรม นำความรู้สู่สากล ก้าวทันเทคโนโลยี ดำรงชีวิตอย่างพอเพียง บริหารงานอย่างมืออาชีพ เช่น มีบุคลิกภาพที่ดี (Personality) มีความรู้ดี (Knowledge) มีวิสัยทัศน์ (Vision) มีมนุษยสัมพันธ์ (Human relationship) มีภาวะผู้นำ (Leadership) เป็นผู้บริหารการเปลี่ยนแปลง (Chief change officer) มีคุณธรรมจริยธรรม (Moral & Ethics) มีการบริหารจัดการดี (Administration & Management) มีความสามารถพิเศษรอบด้าน (Talent) การมองการณ์ไกล การมองย้อนกลับไปยังหลัง การมองผลกระทบและแนวโน้มต่างๆ การมององค์กรในภาพรวม การคาดคะเนแรงต่อต้านต่างๆ การวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนขององค์กร การมีความมุ่งมั่นหรือความสนใจที่จะเปลี่ยนแปลง โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม”

3.2 ภาวะผู้บริหารการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) ผู้บริหารท้องถิ่นในศตวรรษที่ 21 ควร มองไปข้างหน้า หลักการที่สำคัญคือ Where we want to go and how to get there. สิ่ง que ผู้บริหารต้องปฏิบัติเพื่อบรรลุถึงคุณลักษณะนี้ คือ ผู้บริหารจะต้องมีวิสัยทัศน์และสามารถถ่ายทอดไปยังผู้ตาม การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มีวิสัยทัศน์ การคิดเชิงกลยุทธ์ ความคิดสร้างสรรค์และใช้นวัตกรรมในการบริหาร ตระหนักถึงผลกระทบจากภายนอก ความยืดหยุ่น มีความอดทน สร้างวัฒนธรรมการบริหารขึ้นใหม่ ผู้บริหารจะมีความสม่ำเสมอมากกว่าการเอาแต่อารมณ์ สามารถควบคุมอารมณ์ได้ในสถานการณ์วิกฤต ผู้บริหารเป็นผู้ที่ไว้ใจได้ว่าจะทำในสิ่งที่ถูกต้อง ผู้บริหารที่มีศีลธรรมและมีจริยธรรม มักจะหลีกเลี่ยงที่จะใช้อำนาจของตนเพื่อผลประโยชน์ส่วนตน และจะประพฤติตนเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมและประโยชน์ของกลุ่ม มีคุณลักษณะความเป็นผู้บริหารการเปลี่ยนแปลง Chongvisal (2015) ได้แก (1) การมีวิสัยทัศน์อย่างกล้าหาญ (2) มีอารมณ์และสติปัญญา (3) การสร้างความสัมพันธ์กับผู้ตามเป็นรายบุคคล (Individualized Consideration) (4)

การจัดการกับจิตใจตัวเองรู้จักควบคุมอารมณ์ตนเอง ไม่ให้พายุจากจิตใจเข้ามาครอบงำแสงสว่างจากจิตใจ (5) เสริมพลังจิตวิญญาณความกล้าแข็งสติปัญญา (6) การสร้างสถาบัน (Institutionalization) กล่าวคือ ผู้บริหารการเปลี่ยนแปลงเปลี่ยนสถานะการให้กลายเป็นสถาบัน (Institutionalization) เพื่อให้มั่นใจว่าชุมชนท้องถิ่นจะปราศจากความไม่ดีทั้งปวง (7) เต็มใจเปลี่ยนแปลง (8) เป็นคนกล้าและเปิดเผย เป็นคนกล้าเสี่ยง (9) เชื่อมมั่นในคนอื่น คือ การใช้คนอื่นทำงานให้สำเร็จ งานของผู้บริหารก็จะสำเร็จ (10) เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อพัฒนาตนเองตลอดเวลา (11) เป็นผู้มองการณ์ไกล มีวิสัยทัศน์ สามารถที่จะนำความหวัง ความฝันมาทำให้เป็นความจริงและเกิดเป็นรูปธรรมได้

3.3 บทบาททางสังคม (Social Role) ได้แก่ การสร้างภาพลักษณ์ผู้บริหารที่ดี นำเคารพนับถือ รู้จักการเข้าสังคมเพื่อให้ตนเองเป็นที่รู้จักและเป็นที่ยอมรับบุคคลโดยทั่วไป มีการปรับตัวเข้าหาคนอื่น การเข้าไปเยี่ยมเยียนคนในชุมชน เพื่อนร่วมงาน เกิดทัศนคติและเกิดค่านิยมที่ดีต่อการบริหาร มีความคิดเห็นที่เป็นสาธารณะและเป็นประโยชน์ต่อภาพลักษณ์ของตนและองค์กรหรือสิ่งที่บุคคลเชื่อว่าตนเป็น และต้องรู้จักตอบแทนแผ่นดิน

4. องค์ประกอบด้านจิตใจ (Attributes)

บุคลิกลักษณะประจำตัวที่ติดตัวมา เช่น เป็นคนน่าเชื่อถือและไว้วางใจได้ หรือมีลักษณะเป็นผู้บริหาร เป็นต้น ทัศนคติ/ค่านิยม และความคิดเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของตน เช่น เป็นคนมีความเชื่อมั่นในตนเอง เป็นคนมองโลกในแง่ดี เป็นต้น รวมทั้งแรงจูงใจหรือแรงขับภายใน ทำให้ผู้บริหารแสดงพฤติกรรมมุ่งสู่สิ่งที่เป็นเป้าหมายแห่งตน เช่น ผู้บริหารที่มุ่งความสำเร็จสูง องค์ประกอบด้านจิตใจ (Attributes) ประกอบด้วย 1) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ประกอบด้วย สมรรถนะด้านการบริหารงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ ด้านกระบวนการทัศน์และวิธีการบริหารงานภาครัฐยุคใหม่ ได้มุ่งเน้นถึงวัตถุประสงค์หรือผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินงานทั้งในแง่ผลผลิต (Output) ผลลัพธ์ (Outcome) และความคุ้มค่า (Vichairam, 2014: 83) มุ่งหาความสำเร็จ (Hope of Success) ตั้งเป้าหมายสูง รับผิดชอบในการงานดี รู้ความสามารถที่แท้จริงของตนเอง ทำงานอย่างมีการวางแผน ตั้งระดับความคาดหวังไว้สูง กล้าเสี่ยงพอสมควร ขยันขันแข็ง รับผิดชอบต่อตนเอง มีความทะเยอทะยานสูง พิสูจน์ตนเองต่อสังคมได้ Kornkham (2007) 2) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Affiliation motive) จะต้องประกอบไปด้วยลักษณะคือ เป็นผู้ที่มีความโอ้อ้อมอารี เป็นที่รักของผู้ได้บังคับบัญชา มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ส่งผลให้มีครอบครัวที่อบอุ่น มีความรักสามัคคีกัน มีคุณสมบัติของผู้ดี กล้าแสดงออก

เป็นผู้ประสานความขัดแย้ง มีเทคนิคในการโน้มน้าวใจ Kornkham (2007) 3) แรงขับ (Drives) เช่น การอยากมีส่วนร่วม ความต้องการ ไม่ว่าจะเป็น ชื่อเสียงหรือมีเพื่อนในสังคมผู้บริหารท้องถิ่น ต้องการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มสังคม การได้รับความรักและการยอมรับจากผู้อื่น การยกย่องนับถือ หรือชื่นชม ทั้งจากตนเองและผู้อื่น การรู้จักตนเองอย่างถ่องแท้และการอยากได้เกียรติยศชื่อเสียง 4) พลัง (Energy) หรือเป็นพฤติกรรมของผู้บริหารท้องถิ่นในการทำงาน มีแรงจูงใจในการทำงานสูง มีความขยันขันแข็ง มีความกระตือรือร้น มุ่งหวังทำงานให้สำเร็จ และจะส่งผลไปยังผู้ใต้บังคับบัญชา ด้วย

4.1 แรงขับภายใน (Intrinsic motives) และแรงขับภายนอก (Extrinsic motives) 1) แรงขับภายในหรือแรงจูงใจภายใน (Intrinsic motives) คือ แรงขับที่ซ่อนอยู่ภายในตนเอง ซึ่งอาจจะเป็น เจตคติ ความคิด ความต้องการ ความตั้งใจ การเห็นคุณค่า ความพอใจ ความคาดหวัง แฝงอยู่ภายใน เพื่อกระตุ้นให้เกิดความสำเร็จของการบริหารองค์กรตามที่คาดหวังไว้และ 2) แรงขับภายนอกหรือแรงจูงใจภายนอก (Extrinsic motives) แรงขับที่มากระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมกรอยากเป็นผู้บริหารท้องถิ่น เช่น กลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองท้องถิ่น ความต้องการเกียรติยศชื่อเสียง คำชมจากผู้คน ในชุมชน หรือการยกย่องจากคนในชุมชน การชักจูงจากผู้มีอำนาจทางการเมืองที่สูงกว่า ความใกล้ชิดกับนักการเมืองระดับต่างๆ Chomya (2010).

4.2 จิตสำนึกเพื่อการพัฒนา(สาธารณะ) ประกอบด้วยปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดจิตสาธารณะของผู้บริหารท้องถิ่นต้องมีครบทั้ง วิทยุ ภูมิ วิชา ภูมิ และธรรม ภูมิ ได้แก่ ภูมิ ลักษณะทางกายภาพ มีความสามารถทั่วไป มีสมรรถภาพ มีภาวะทางอารมณ์ มีค่านิยมส่วนบุคคล มีความปรารถนา เป็นคนที่สุขภาพดี ร่างกายแข็งแรง ไม่มีโรค งามสง่า อายุยืนยาว มีภาระงาน มีทรัพย์สินที่มาจากอาชีพสุจริต พึ่งพาตนเองได้ทางเศรษฐกิจและสามารถให้ผู้อื่นพึ่งพาได้บ้างตามโอกาส มีสถานภาพดี มีเกียรติ เป็นที่ยอมรับของสังคม มีครอบครัวที่ผาสุก ทำวงศ์ตระกูลให้เป็นที่น่าเชื่อถือซึ่งสิ่งดังกล่าวที่จะเกิดได้ต้องปฏิบัติ ดังนี้ ประพฤติดี มีวินัย (ศีล) ได้ศึกษามาก รับฟังมาก (พาหุสัจจะ) รู้จักคบคนดี (กัลยาณมิตร) รู้จักฟังเหตุผล พร้อมแก้ไขปรับปรุงตน (โสวักสตา) ให้ความช่วยเหลือกิจการของหมู่คณะ (กิจกรณียะสุทักขตา) สนใจในธรรม (ธรรมกามตา) มีความขยันหมั่นเพียร (วิริยา รัมภะ) มีความสันโดษ รู้จักพอดี (สันตุฏฐิ) และมีธรรมาภิบาล Dictionary. (2003) จิตสำนึกเพื่อการพัฒนาสาธารณะ ได้แก่

4.2.1) จิตสาธารณะเพื่อส่วนรวม ประกอบด้วย (1) จิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อตนเอง (Self-consciousness) (2) จิตสำนึกเกี่ยวกับผู้อื่น (Others oriented consciousness) (3) จิตสำนึกเกี่ยวกับสังคม หรือจิตสำนึกสาธารณะ (Social or public consciousness) (4) ตระหนักถึงปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับสังคม ให้ถือว่าเป็นปัญหาของตนเอง

4.2.2 ยึดหลักธรรมในการดำเนินชีวิต มีหลักธรรมหรือคำสั่งสอนประจำใจ เพราะทุกศาสนาสอนให้คนทำความดีทั้งสิ้น ถ้าปฏิบัติได้จะทำให้ตนเองมีความสุข เช่น (1) มีสติและปัญญา (2) น้ำใจ (Empathy) (3) มีคุณธรรม (Ethics) (4) มีความเที่ยงธรรมและมนุษยธรรม

4.3 อุปนิสัยการสร้างสรรค์ ผู้บริหารท้องถิ่นในศตวรรษที่ 21 ควรมีอุปนิสัยการสร้างสรรค์ เช่น เป็นคนที่มีความฉลาดทางอารมณ์ จิตใจแจ่มใส กล้าแสดงออกต่อหน้าสาธารณชน ชอบการเปลี่ยนแปลง ความท้าทาย สิ่งแปลกใหม่ ชอบอ่านหนังสือ ชอบติดตามข่าวสารต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ มีจินตนาการ และรักที่จะถ่ายทอดจินตนาการออกมาให้ผู้รับสารได้รับทราบ

4.4 จิตสำนึก (Conscious mind) ผู้บริหารท้องถิ่นในศตวรรษที่ 21 ควรมีจิตสำนึกที่สามารถครองตนให้สามารถทำงานได้อย่างถูกต้อง ตรงไปตรงมาและการทำงานอย่างมีสติ และสามารถระงับอารมณ์ต่างๆ ได้ เช่น รัก โลภ โกรธ หลง

4.5 การแสดงออกทางอารมณ์ ผู้บริหารท้องถิ่นในศตวรรษที่ 21 ควรมีการระงับอารมณ์ของตนไม่ให้แสดงออกในเวลาที่ไม่เหมาะสม ควรมีการยับยั้งอารมณ์ได้ดีกว่าทุกคนที่ควบคุมอารมณ์ได้ดีส่วนมากเกิดจากประสบการณ์ในการเผชิญกับสิ่งเร้าและได้จากการเรียนรู้ ผู้บริหารที่มีความสามารถควบคุมอารมณ์ตนเองได้สูง จะมีวิธีการในการจัดการกับภาวะสับสนทางอารมณ์ตลอดจนภาวะกดดันภายในตนได้ดี กล่าวคือ มีความสงบนิ่ง ไม่หวั่นไหว และมีสติตลอดเวลาที่เผชิญกับภาวะวิกฤตที่มีความเครียดสูง ไม่แสดงอารมณ์เสียง่าย ๆ เมื่อต้องประสบเหตุการณ์ต่างๆ ที่รบกวน

4.6 ความฉลาดทางอารมณ์ ผู้บริหารท้องถิ่นในศตวรรษที่ 21 ที่สามารถในการควบคุมและกำกับพลังอำนาจทางอารมณ์ของตนได้ดี จะทำให้ไปเสริมสร้างความพึงพอใจต่อผู้ได้บังคับบัญชา รวมทั้งสร้างขวัญกำลังใจและแรงจูงใจให้กับคนรอบข้าง

4.7 การมองโลกในแง่ดี (Optimism) ผู้บริหารท้องถิ่นในศตวรรษที่ 21 ที่มองโลกในแง่ดีมักมองโลกอย่างมีความหวัง มีแรงจูงใจและกำลังใจสูง (Self - motivating) มองเห็นช่องทางที่เป็นโอกาส (opportunity) มากกว่าจะมองว่าเป็นภัยคุกคาม (threat) เป็นผู้บริหารที่มองเห็นส่วนดีหรือ

จุดเด่นของผู้อื่นและเชื่อว่าส่วนดีหรือจุดเด่นดังกล่าวสามารถนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ได้ เป็นผู้บริหารที่เชื่อว่า ทุกสิ่งทุกอย่างยังไม่มีอะไรที่สมบูรณ์แบบ (glass half - full) ดังนั้นจึงคาดหวังว่าการเปลี่ยนแปลงในอนาคตย่อมนำไปสู่สิ่งที่ดีกว่า

บทสรุป

“สมรรถนะ” ถึงแม้ว่าจะเป็นแนวคิดหรือหลักการซึ่งเป็นคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่มีอยู่ในตัวของผู้บริหาร ซึ่งต้องอาศัยความรู้ ความสามารถ ทักษะ และคุณลักษณะอื่นๆ เพื่อให้การพัฒนาท้องถิ่นบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ผู้บริหารท้องถิ่นในศตวรรษที่ 21 จึงต้องมีทักษะต่างๆ ดังนั้นองค์ประกอบสมรรถนะทั้งสี่ด้านของผู้บริหารท้องถิ่นในศตวรรษที่ 21 ยุคใหม่และเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้บริหารท้องถิ่นในศตวรรษที่ 21 มีผลการบริหารงานที่ดีกว่าหรือสูงกว่า มาตรฐาน จึงทำให้เกิดความสำเร็จที่แตกต่างกันซึ่งหากผู้บริหารท้องถิ่นในศตวรรษที่ 21 พัฒนาให้เป็นพื้นฐานแห่งตนแล้วเป็นที่มั่นใจได้ว่าจะสามารถพัฒนา ปรับประยุกต์ และนำมาใช้ในการบริหารจัดการองค์กรให้เกิดความสำเร็จ บุคลากรที่มี สมรรถนะจะเป็นบุคคลที่มีความรู้ ความเข้าใจชัดเจน มีทักษะและความสามารถในการประยุกต์ศาสตร์อย่างมีศิลป์ ซึ่งแนวโน้มหรือผลของการมีสมรรถนะจะส่งผลดีต่อการปฏิบัติงานในระดับตนและส่งผล/ช่วยสร้าง ความสำเร็จในระดับองค์กรของผู้บริหารท้องถิ่นแน่นอน สมรรถนะ (Competency) ที่นำมาใช้ในการบริหารองค์กรปกครองท้องถิ่นในปัจจุบัน คือ การประยุกต์ใช้สมรรถนะของผู้บริหารท้องถิ่นในศตวรรษที่ 21

เอกสารอ้างอิง

จินดารัตน์ โพธิ์นอก. (2557). สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. ค้นเมื่อ 20 ตุลาคม 2559 จาก

<http://www.royin.go.th/>

จิรวิทย์ มั่นคงวิวัฒนะ. (2555). การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา. ค้นเมื่อ 20 ตุลาคม 2559 จาก

<https://www.gotoknow.org/posts/344746/>

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พระนคร: ราชบัณฑิตยสถาน. ค้นเมื่อ 20 ตุลาคม 2559

จาก <https://shypo.j.files.wordpress.com/>

ภัทรพล ทศมาศ. (2560). การเขียนบทความวิชาการทางรัฐประศาสนศาสตร์เพื่อการตีพิมพ์. วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

- รังสรรค์ โฉมยา. (2553). *พื้นฐานในการทำความเข้าใจพฤติกรรมมนุษย์*. ภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนวคณะศึกษาศาสตร์ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- รัตติกรณ์ จงวิศาล. (2551). *ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง.สำนักบริหารทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย*. ค้นเมื่อ 20 ตุลาคม 2559 จาก http://202.28.8.55/HR/index.php?option=com_content&task=view&id=51&Itemid
- วิโจจน์ สารรัตน์. (2557). *ภาวะผู้นำ : ทฤษฎีและนวัตกรรมการร่วมสมัยปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ: ทิพย์วิสุทธิ์.
- สถาพร วิชัยรัมย์. (2557). *สมรรถนะของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดบุรีรัมย์ โดยการใช้เกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ.ปรัชญาคุณูปบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตรบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ : มหาวิทยาลัยศรีปทุม*.
- ศุภัญญา แซ่มซ้อย. (2555). *แนวคิดเชิงนวัตกรรมสำหรับการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21*. ค้นเมื่อ 20 ตุลาคม 2559 จาก <https://www.academia.edu/7586077/>
- อดิสร ก้อนคำ. (2550). *แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของแม่เหล็กแลนด์*. ค้นเมื่อ 20 ตุลาคม 2559 จาก <http://www.kroobannok.com/101>
- อนันต์ ลั่นหน้อย. (2559). *ประชาคมโลกภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์. คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย*. ค้นเมื่อ 20 ตุลาคม 2559 จาก http://www.baanjommyut.com/library/global_community/

Translated Thai References

- Chemchagai, S. (2012). *Innovative concepts for education in the 21st century*. Retrieved on 20 October 2016 from <https://www.academia.edu/7586077/>. (20 October 2016). [in Thai]
- Chongvisal, R. (2015). *Transformational leadership. Office of Human Resources Management. University of the Thai Chamber of Commerce*. Retrieved on 20 October 2016 from http://202.28.8.55/HR/index.php?Option=com_content. [in Thai]

Chomya, R. (2010). *Fundamental to understanding human behavior*. Department of Educational.

Psychology and Counseling, Faculty of Education: University of Mahasarakham University of Mahasarakham. [in Thai]

Dictionary. (2003). *Office of the royal society*. Retrieved on 20 October 2016 from

<https://shypo.j.files.wordpress.com/> [in Thai]

Kenaphoom, S. (2013). "*The creating of the survey research conceptual framework on public*

administration" Valaya Alongkorn review Vol. 3 No. 2 July-December 2013: 169-185. [in Thai]

Kenaphoom, S. (2014A). Research philosophy: quantity quality. *Journal of political science and*

law, Rajabhat Kalasin University, 3(2), 49-51. [in Thai]

Kenaphoom, S. (2014B). Establish the research conceptual framework in public administration by

the rational conceptual thinking. *Phetchabun Rajabhat Journal*, 16 (1) : January-June 2014 : 1-19. [in Thai]

Kenaphoom, S. (2014C). A creation of a research conceptual framework for public administration

by knowledge management methodology. *Journal of Humanities and Social Sciences*, Ubon Ratchathani University, 5(2), 13-32. [in Thai]

Kenaphoom, S. (2014D). *The creating of quantitative research conceptual framework of public*

administration by literature review. *Udonthani Rajabhat University Journal of Humanities and Social Science*, 3(1) : January-June 2014. [in Thai]

Kenaphoom, S. (2015). "*The research conceptual framework establishment by the grounded*

theory" VRU Research and Development Journal, 10 (3) (September-December, 2015) [in Thai]

Khannahathai, A. (2017). *The international community, under globalization*. Faculty of Social

Sciences Chiang Rai Rajabhat University. Retrieved on 20 October 2016 from

http://www.baanjomyut.com/library/global_community/ [in Thai]

Kornkham, A. (2007). *Achievement motivation mac clemente island*. Retrieved on 20 October

2016 from <http://www.kroobannok.com/101> [in Thai]

- Mankongwattant, J. (2012). *Academic administration in schools*. Retrieved on 20 October 2016 from <https://www.gotoknow.org/posts/344746/> [in Thai]
- Phonork, J. (2014). *Council endorses office*. Retrieved on 20 October 2016 from <http://www.royin.go.th/> [in Thai]
- Sanrattana, W. (2014). *Leadership : theory and contemporary symposium - present*. Bangkok: Thipayawisut. [in Thai]
- Spencer, LM. & Spencer, SM. (1993) . “*Competence at work: models for superior performance*”. Retrieved on 20 October 2016 from www.joe.org/joe/1999december/iw4.html [in Thai]
- Tossamas, P. (2017). Writing the public administration academic articles for publishing. *Journal of Research and Development Institute*, Rajabhat Mahasarakham University. [in Thai]
- Vichairam, S. (2014). *Competency of administrators in sub-district administrative organizations in Buriram province according to criteria of public sector management quality award*. Doctor of Philosophy. In public administration, Sripatum University. [in Thai]

ผู้เขียน

นายภัทรพล ทศมาศ

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต (รป.ด.) สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

โทรศัพท์ 083-1513785 อีเมล : Pattara.pon@hotmail.com

รศ.ดร.สัญญา เกณาภูมิ

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัย

ราชภัฏวไลยอลงกรณ์

อาจารย์คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

โทรศัพท์: 093-9828935 อีเมล : Zumsa_17@hotmail.com

รศ.ดร.ยุภาพร ยูภาค

รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต (รป.ด.) มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

คณบดีคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

โทรศัพท์: 093-4254646 อีเมล : yupaporn_yul@yahoo.com

Authors

Mr. Pattarapon Tossamas

DP.A. in Public Administration Program,

Politics and Public Administration, Rajabhat Mahasarakham University

Tel.: 083 1513785 E-mail Address: Pattara.pon@hotmail.com

Assoc. Prof. Dr.Sanya Kanaphoom

D.P.A. Doctor of Public Administration Program in Public Administration Valaya

Rlongkon Rajabhat University

Faculty of Politics and Public Administration, Rajabhat Mahasarakham University

Tel.: 093-9828935 E-mail Address: Zumsa_17@hotmail.com

Assoc. Prof. Dr. Yupaporn Yupas

D.P.A. Doctor of Public Administration, Ubon Ratchathani University

Dean of Faculty of Political Science and Public Administration, Rajabhat Mahasarakham

University

Tel.: 093-4254646 E-mail Address: yupaporn_yul@yahoo.com

ปัจจัยที่มีผลต่อความเครียดในการปฏิบัติงานของตำรวจจราจร กรุงเทพมหานคร

Factors Affecting the Stress in Operations of Traffic Police in Bangkok

จิตติวัฒน์ ยะชัยมา¹/ วรรณา แผนมุนิน²

Thitiwat Yachaima / Wanna Phaeamnunin

¹⁻²สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยปทุมธานี

Program of Human Resource Development graduate school Pathumthani University

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับความเครียดในการปฏิบัติงานของตำรวจจราจร กรุงเทพมหานคร 2) เปรียบเทียบความแตกต่างความเครียดในการปฏิบัติงานตำรวจจราจร กรุงเทพมหานคร ที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกัน 3) ศึกษาปัจจัยด้านการปฏิบัติงานที่มีความสัมพันธ์กับความเครียดในการปฏิบัติงานของตำรวจจราจร กรุงเทพมหานคร 4) สร้างสมการพยากรณ์ทำนายความเครียดในการปฏิบัติงานของตำรวจจราจร กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ข้าราชการตำรวจจราจรนครบาล กรุงเทพมหานคร ชั้นสัญญาบัตรและชั้นประทวน จากกองบังคับการตำรวจนครบาล 1- 9 จำนวน 88 สถานี ซึ่งเป็นหน่วยงานขึ้นตรงต่อกองบัญชาการตำรวจนครบาล สำนักงานตำรวจแห่งชาติ โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของทาโรยามาเน่ (Taro Yamane, 1973) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 354 คน และทำการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) การศึกษาวิจัยแบบผสม (Mixed Method) ที่ดำเนินการทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview Protocol) และแบบสอบถาม (Questionnaire) โดยแบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นตอนที่ 2 เท่ากับ .917 และตอนที่ 3 เท่ากับ .914 ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับสูง ทำการวิเคราะห์ผลด้วยสถิติ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's product-moment correlation coefficient) เปรียบเทียบความแตกต่างปัจจัยส่วนบุคคลโดยการวิเคราะห์ t-test, F-test ทำการเปรียบเทียบรายคู่ เมื่อพบความแตกต่างด้วยวิธี LSD และสร้างสมการถดถอยพหุคูณ (multiple regression) และคัดเลือกตัวแปรเข้าสมการด้วยวิธีการคัดเลือกแบบลำดับขั้น (Stepwise Selection)

ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยด้านการปฏิบัติงานที่มีผลต่อความเครียดในการปฏิบัติงานของตำรวจจราจร กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านลักษณะงาน ด้านเวลาในการปฏิบัติงาน ด้านความก้าวหน้าในการปฏิบัติงาน ด้านสัมพันธภาพกับผู้บังคับบัญชา ด้านสัมพันธภาพกับเพื่อนร่วมงาน ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน และด้านการสนับสนุนจากครอบครัว มีความสัมพันธ์กับความเครียดในการปฏิบัติงานของตำรวจจราจร กรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: ความเครียด, การปฏิบัติงานตำรวจจราจร

Abstract

The research entitled factor affecting stress in operation of traffic police in Bangkok aimed to 1) study the personal factor related to stress in operation of traffic police Bangkok, 2) compare stress in operation of traffic police in Bangkok with different personal factor, 3) study operational factor that related to stress in operation of traffic police in Bangkok, 4) create the prediction equations of stress in operation of traffic police in Bangkok. The research sample was Bangkok Metropolitan Traffic police officer both in commissioned and noncommissioned rank from the Metropolitan Police Division 1-9 from 88 stations which directly affiliated to the Metropolitan Police Bureau, National Police Office, the size of which was fixed by the formula of Taro Yamane, and 354 samples were obtained by stratified Random Sampling. The research method were mix method of qualitative and quantitative type. The tool used in this research consisted of semi structured Interview Protocol and questionnaire with reliability of second part at .917 and third part at .914, which were considered a high level. The data were analyzed by statistics such as percentage, mean, standard deviation, Pearson's product moment correlation coefficient, the difference of factor was analyzed by t-test and f-test, Post-hoc Multiple Comparison Tests, Least Significant Difference, multiple regression prediction equation and variable was selected for prediction equation by stepwise selection.

The research finding were as follows: operation factor affective stress in operation of Bangkok traffic police as a whole was at moderate level, whereas, the aspect of work, time of operation, progression in operation, relation with superior commander, relation with colleague, working environment, participation in operation, support from family had relation with stress in operation of Bangkok Metropolitan Traffic Police with statistical Significant level at .05 level.

Keywords: stress, operations of traffic police

บทนำ

การดำเนินชีวิตในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การงานที่มีความเครียดและภาระความกดดันที่สูง กิจกรรมต่างๆ ทางสังคมที่มากมายเหล่านี้ ส่งผลให้คนมีอาการของความเครียด และต้องตกอยู่ในสภาวะการแข่งขัน ค่าครองชีพที่สูงเป็นสิ่งที่ทำให้คนในกรุงเทพมหานครเป็นโรคเครียดกว่าคนที่อยู่ในชนบท ในขณะที่เศรษฐกิจในกรุงเทพมหานครเมืองใหญ่กำลังเจริญเติบโต สิ่งที่เราพบอยู่เสมอคือการแข่งขัน มีความเครียดสูงเช่นเดียวกัน แต่คนเราทุกคนเป็นปุณฺชน ย่อมหลีกเลี่ยงความเครียดไม่พ้น บางคนมากบางคนน้อย และเป็นไปได้กับทุกเพศ ทุกวัย ทุกรุ่น ทุกสถานภาพ ทุกอาชีพ ทุกฐานะ ตั้งแต่เกิดจนตายทั้งนี้เนื่องจากเราต้องอยู่ในโลกที่มีความเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ทั้งสภาพอากาศ สภาพเศรษฐกิจและสังคม อันเนื่องมาจากการพัฒนาประเทศโดยมุ่งหวังทางวัตถุ และละเลยการพัฒนาจิตใจของคนในสังคม (Sunisa, 2007) ความเครียดเกิดจากการที่บุคคลมีการเปลี่ยนแปลง ไม่ว่าจะพอใจหรือไม่ก็ตาม ความเครียดเป็นกระบวนการของชีวิต เป็นสิ่งที่บุคคลไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ มีผลต่อบุคคลทั้งในด้านผลดีและผลเสีย ซึ่งผลดีคือการที่บุคคลมีความเครียดในระดับที่พอเหมาะจะทำให้มีแรงกระตุ้นเป็นภาวะที่ทำให้ร่างกายตื่นตัว เพื่อการตอบสนองความท้าทายต่างๆ ในชีวิตประจำวันสามารถกระทำกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายได้ ในทางตรงกันข้ามถ้าบุคคลมีความเครียดมากเกินไปไม่สามารถจัดการกับความเครียดหรือบรรเทาพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดความเครียดก็จะส่งผลต่อร่างกายและจิตใจได้ (Chumpirom et al, 2004) และในปัจจุบันความเครียดเป็นปัญหาสุขภาพจิตที่สำคัญของคนไทยและหน่วยงานสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ซึ่งความเครียดสามารถนำไปสู่ปัญหาทางสุขภาพจิตที่ร้ายแรงและเป็นปัญหาการฆ่าตัวตายที่นับวันจะมีแนวโน้มที่เพิ่มสูงขึ้น (Yingrattanasuk et al, 2001)

ตำรวจจัดเป็นอาชีพหนึ่งที่ต้องทำงานอย่างหนักและได้รับความสนใจจากสังคมสูง เพราะหน้าที่ความรับผิดชอบของตำรวจกว้างขวาง การรักษาความสงบเรียบร้อยของความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน การรักษาความมั่นคงของราชอาณาจักร ป้องกันปราบปรามการกระทำผิดทางอาญา และโดยภารกิจที่สำคัญยิ่งหลายด้านนี้ อาชีพตำรวจจึงมีแนวโน้มเกิดความเครียดสูง จากผลการศึกษาวิจัยของศูนย์วิจัยและพัฒนาอาชญาวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พบว่าอาชีพตำรวจเป็นอาชีพที่ติดอยู่หนึ่งในสิบของอาชีพที่มีความเสี่ยงต่อชีวิตและทรัพย์สิน ตำรวจจราจรเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรตำรวจที่มีบทบาทสำคัญ โดยมีบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ทั้งในงานทางด้านบริการสาธารณะและงานทางด้านการจราจร ซึ่งงานด้านการจราจรก็เป็นงานทางด้านบริการสาธารณะอย่างหนึ่งที่ข้าราชการตำรวจต้องปฏิบัติ และทุกวันนี้ปัญหาทางด้านการจราจรนับเป็นปัญหาที่สำคัญทุกพื้นที่ของประเทศ โดยเฉพาะในเขตพื้นที่ กรุงเทพมหานคร ถือได้ว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการแก้ไขปัญหาจราจร ในฐานะเป็นเจ้าพนักงานเพื่อเป็นการข่มขู่ยังมิให้มีการกระทำผิดหรือฝ่าฝืนกฎจราจรจะทำให้การจราจรเกิดการคล่องตัว เพราะเป็นอาชีพ ที่พึงของประชาชน ในการปฏิบัติงานจะต้องยืนกลางท้องถนนเพื่อปล่อยรถแต่ละจุดการจราจรให้เกิดการคล่องตัว นอกจากนั้นยังทำหน้าที่ตรวจตราความเรียบร้อยของถนนสายต่างๆ ตรวจจับผู้กระทำความผิดกฎจราจรทั้งบนท้องถนนและไหล่ทาง รวมถึงมีการประจำการเพื่อเฝ้าระวังเหตุการณ์ต่างๆ ตลอด 24 ชั่วโมง และปฏิบัติงานตามที่มีผู้บังคับบัญชาสั่งการ บทบาทหน้าที่ดังกล่าวทำให้ตำรวจจราจรมีโอกาสเกิดภาวะเครียดและทอดถอนใจจากการทำงาน ซึ่งจะส่งผลต่อผู้ปฏิบัติงานทั้งสุขภาพกายและจิตใจ กล่าวคือสภาพการทำงาน รวมทั้งความรับผิดชอบต่อความปลอดภัยของผู้คนที่ตำรวจจราจรต้องเผชิญ (Prasrakee et al, 2007) เมื่อมีสถานการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตการทำงานทำให้เกิดความเครียดและมีพฤติกรรมที่เผชิญความเครียดที่ไม่เหมาะสมเช่นนี้แล้ว ย่อมเป็นผลเสียต่อการปฏิบัติงาน ทำให้ประสิทธิภาพในการทำงานลดลง เป็นผลให้ขาดคุณภาพชีวิตและยังส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยของผู้ใช้รถใช้ถนนด้วย ไม่แม้แต่การต้องเผชิญกับภาวะความเครียดจากการจราจรภายนอกเท่านั้น หากแต่ภายในหน่วยงานที่เต็มไปด้วยกฎ ระเบียบ ข้อบังคับมาก ก็ยังมีผลทำให้ภาวะความเครียดขยายวงกว้างมากยิ่งขึ้น ทั้งความไม่พึงพอใจในการปฏิบัติ ปัญหาสุขภาพ อารมณ์ ความรู้สึกท้อแท้ ในการปฏิบัติงาน ที่ตำรวจจราจร ในกรุงเทพมหานคร ต้องเผชิญอยู่ทุกวัน อาจส่งผลทำให้ตำรวจจราจร โดยเฉพาะผู้ปฏิบัติ

ด้วยเหตุผลและปัจจัยดังกล่าว จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความเครียดในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจจราจร กรุงเทพมหานคร เพื่อให้ข้าราชการตำรวจผู้บังคับบัญชา ผู้บริหารงานสำนักงานตำรวจแห่งชาติ รัฐบาล และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับบุคลากรด้านตำรวจได้รับรู้และตระหนักถึงความเครียดในการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจและเพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาให้บุคลากรตำรวจพร้อมรับสถานการณ์ที่กดดันและจัดการกับสิ่งที่ทำให้เกิดความเครียดได้เหมาะสม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลมีความสัมพันธ์กับความเครียดในการปฏิบัติงานของตำรวจจราจร กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่ต่างกันมีผลต่อความเครียดในการปฏิบัติงานของตำรวจจราจร กรุงเทพมหานคร
3. ปัจจัยด้านการปฏิบัติงานมีความสัมพันธ์กับความเครียดในการปฏิบัติงานของตำรวจจราจร กรุงเทพมหานคร
4. เพื่อสร้างสมการพยากรณ์ทำนายความเครียดในการปฏิบัติงานของตำรวจจราจร กรุงเทพมหานคร

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความเครียด 9 ด้าน ประกอบด้วยด้านลักษณะงาน ด้านเวลาในการปฏิบัติงาน ด้านความก้าวหน้าในการปฏิบัติงาน ด้านสัมพันธภาพกับผู้บังคับบัญชา ด้านสัมพันธภาพกับเพื่อนร่วมงาน ด้านสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน ด้านความเสี่ยงในการปฏิบัติงาน ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน ด้านการสนับสนุนจากครอบครัว
2. ขอบเขตด้านประชากร ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ คือ ข้าราชการตำรวจจราจรในกองบังคับการตำรวจนครบาล 1-9 กองบัญชาการตำรวจนครบาล จำนวน 345 นาย

กรอบแนวคิด

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเครียดในการปฏิบัติงานของตำรวจจราจรในกรุงเทพมหานคร มีหลายปัจจัยที่สำคัญ ซึ่งทำให้เกิดความเครียดและส่งผลกระทบต่อการปฏิบัติงาน (Burk :2000; Robbins, 2000; Andrew & Marc, 1997) ประกอบด้วย

1. ลักษณะงาน หมายถึง ขอบเขตภาระความรับผิดชอบของผู้ปฏิบัติงาน การมอบหมายงาน ความสามารถและปริมาณงาน
2. เวลาในการปฏิบัติงาน หมายถึง ช่วงเวลาในการปฏิบัติงาน ซึ่งไม่สามารถระบุเวลาที่แน่นอน รวมทั้งข้อจำกัดเวลาในการปฏิบัติงานได้
3. ความก้าวหน้าในการปฏิบัติงาน หมายถึง การมีโอกาสดำเนินงานขึ้น เลื่อนตำแหน่งสูงขึ้น และการได้รับโอกาสพัฒนาศักยภาพของตนเอง เช่นการฝึกอบรม การดูงาน
4. สัมพันธภาพกับผู้บังคับบัญชา หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชากับข้าราชการตำรวจที่จะก่อให้เกิดความไว้วางใจ เคารพนับถือ ซึ่งก่อให้เกิดความเต็มใจที่จะร่วมมือซึ่งกันและกันในการทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายของงานร่วมกัน
5. สัมพันธภาพกับเพื่อนร่วมงาน หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมงานที่จะก่อให้เกิดความไว้วางใจ ความผูกพัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทั้งในด้านส่วนตัวและการทำงาน
6. สภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน หมายถึง สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงาน ความเสี่ยงภัยทางกายภาพ การบริการประชาชน
7. ด้านความเสี่ยงในการปฏิบัติงาน หมายถึง ความเสียหายหรือเกิดความเครียดทางด้านจิตใจอันเนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่การงานหรือการก่อให้เกิดอุบัติเหตุแก่ตนเองระหว่างการปฏิบัติงาน และส่งผลกระทบต่อรายได้ตนเองและครอบครัว
8. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน หมายถึง ความรู้สึกได้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่ง และ/หรือมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การทำงานเป็นทีม หรือได้รับผิดชอบในงานร่วมกัน
9. การสนับสนุนจากครอบครัว หมายถึง การที่ครอบครัวเข้าใจถึงหน้าที่ความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ตำรวจจราจร พร้อมทั้งการให้กำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลลักษณะทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 354 คน พบว่าส่วนมากอายุ 46-55 ปี คิดเป็นร้อยละ 39.83 ส่วนใหญ่สมรสและอยู่ด้วยกัน คิดเป็นร้อยละ 74.01 มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 55.37 ส่วนมากมีชั้นยศระดับชั้นสัญญาบัตร คิดเป็นร้อยละ 54.08 มีรายได้ต่อบุคคล อยู่ระหว่าง 20,000 – 30,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 55.08 และมีรายได้ต่อครัวเรือน มากกว่า 30,001 บาท ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 69.21

2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านการปฏิบัติงานที่มีผลต่อความเครียดในการปฏิบัติงานของตำรวจจราจร กรุงเทพมหานคร โดยรวมแล้วพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่ามีผลกระทบอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีระดับความคิดเห็นว่ามีผลกระทบอยู่ในระดับมาก 2 ด้าน ได้แก่ ด้านความเสี่ยงในการปฏิบัติงาน และด้านสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่ามีผลกระทบอยู่ในระดับปานกลาง 6 ด้าน ได้แก่ ด้านความก้าวหน้าในการปฏิบัติงาน ด้านลักษณะงาน ด้านความก้าวหน้าในการปฏิบัติงานด้านสัมพันธภาพกับผู้บังคับบัญชา ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน และด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน และผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่ามีผลกระทบอยู่ในระดับน้อย 1 ด้าน ได้แก่ ด้านการสนับสนุนจากครอบครัว ตามลำดับ

2.1 ด้านลักษณะงาน พบว่า โดยภาพรวมแล้วผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่ามีผลกระทบอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นว่ามีผลกระทบอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ งานจราจรมักถูกมองในแง่ลบ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นว่ามีผลกระทบน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการและหน่วยงาน ตามลำดับ

2.2 ด้านเวลาในการปฏิบัติงาน พบว่า โดยภาพรวมแล้วผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่ามีผลกระทบอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นว่ามีผลกระทบมากที่สุด ได้แก่ การทำงานของท่านไม่สามารถวางแผนล่วงหน้าได้ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นว่ามีผลกระทบน้อยที่สุด ได้แก่ ท่านต้องเร่งรีบทำงานมาก

2.3 ด้านความก้าวหน้าในการปฏิบัติงาน พบว่าโดยภาพรวมแล้วผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่ามีผลกระทบอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยระดับ

ความคิดเห็นว่ามีผลกระทบมากที่สุด ได้แก่ องค์กรของท่านไม่ส่งเสริมความก้าวหน้า เช่น การฝึกอบรมหรือเรียนต่อ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นว่ามีผลกระทบน้อยที่สุด ได้แก่ การเลื่อนตำแหน่งไม่มีการกำหนดหลักเกณฑ์ไว้ตายตัวแน่นอน ตามลำดับ

2.4 ด้านสัมพันธภาพกับผู้บังคับบัญชา พบว่า โดยภาพรวมแล้วผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่ามีผลกระทบอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นว่ามีผลกระทบมากที่สุด ได้แก่ ผู้บังคับบัญชาไม่ให้ความเป็นกันเองกับท่าน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นว่ามีผลกระทบน้อยที่สุด ได้แก่ ผู้บังคับบัญชา ไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของท่าน ตามลำดับ

2.5 ด้านสัมพันธภาพกับเพื่อนร่วมงาน พบว่า โดยภาพรวมแล้วผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่ามีผลกระทบอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นว่ามีผลกระทบมากที่สุด ได้แก่ เพื่อนร่วมงานไม่ยอมรับการทำงานของท่าน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นว่ามีผลกระทบน้อยที่สุด ได้แก่ ท่านและเพื่อนร่วมงานไม่มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ตามลำดับ

2.6 ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน พบว่า โดยภาพรวมแล้วผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นอยู่ว่ามีผลกระทบในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นว่ามีผลกระทบมากที่สุด ได้แก่ สภาพแวดล้อมในการทำงานต้องเสี่ยงต่ออันตรายจากขูดขานพาหนะและฝุ่นละอองมาก และด้านที่มีค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นว่ามีผลกระทบน้อยที่สุด ได้แก่ ระยะเวลาพักหลังเลิกงานน้อยเกินไป ตามลำดับ

2.7 ด้านความเสี่ยงในการปฏิบัติงาน พบว่า โดยภาพรวมแล้วผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่ามีผลกระทบอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นว่ามีผลกระทบมากที่สุด ได้แก่ ความรู้สึกว่างานมีความเสี่ยงต่ออันตรายสูง และด้านที่มีค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นว่ามีผลกระทบน้อยที่สุด ได้แก่ ไม่มีความมั่นใจต่อความปลอดภัยขณะปฏิบัติงาน ตามลำดับ

2.8 ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน พบว่า โดยภาพรวมแล้วผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นอยู่ว่ามีผลกระทบในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยระดับ

ความคิดเห็นว่ามีผลกระทบมากที่สุด ได้แก่ รู้สึกว่าตนเองไม่ได้รับการยอมรับหรือถูกยกย่องในการเข้าไปมีส่วนร่วมในงานสำคัญๆ ของงานจราจร และด้านที่มีค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นว่ามีผลกระทบน้อยที่สุด ได้แก่ รู้สึกว่าตนเองมีไม่ความสำคัญต่องานจราจร ตามลำดับ

2.9 ด้านการสนับสนุนจากครอบครัว พบว่า โดยภาพรวมแล้วผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่ามีผลกระทบอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นว่ามีผลกระทบมากที่สุด ได้แก่ ครอบครัวไม่เข้าใจถึงหน้าที่ความรับผิดชอบของท่าน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นว่ามีผลกระทบน้อยที่สุด ได้แก่ ครอบครัวของท่านไม่สนับสนุนการทำงานในปัจจุบันของท่าน ตามลำดับ

3. ความเครียดในการปฏิบัติงานของตำรวจจราจร กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเครียดอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยระดับความเครียดมากที่สุด ได้แก่ ด้านร่างกายและด้านที่มีค่าเฉลี่ยระดับความเครียดน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านจิตใจ อารมณ์ และพฤติกรรม ตามลำดับ

3.1 ด้านจิตใจ อารมณ์และพฤติกรรม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเครียดอยู่ในระดับต่ำ เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ความรู้สึกสบายใจ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ความรู้สึกอยากตาย ตามลำดับ

3.2 ด้านร่างกาย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเครียดอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ความกังวลเกี่ยวกับสุขภาพร่างกาย และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ มีอาการเสียงสั่น ปากสั่น หรือมือสั่นเวลาไม่พอใจ ตามลำดับ

การอธิบายสมมติฐาน

การอธิบายสมมติฐานข้อที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลมีความสัมพันธ์กับความเครียดในการปฏิบัติงานของ ตำรวจจราจร กรุงเทพมหานคร สรุปได้ว่า

ด้านอายุ ไม่มีความสัมพันธ์กับความเครียดในการปฏิบัติงานของตำรวจจราจร กรุงเทพมหานคร ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ด้านสถานภาพสมรส ไม่มีความสัมพันธ์กับความเครียดในการปฏิบัติงานของตำรวจจราจร กรุงเทพมหานคร ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ด้านระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์กับความเครียดในการปฏิบัติงานของตำรวจจราจร กรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ นั่นคือ ระดับการศึกษาของตำรวจจราจร กรุงเทพมหานคร มีผลต่อความเครียดในการปฏิบัติงาน

ด้านระดับชั้นยศมีความสัมพันธ์กับความเครียดในการปฏิบัติงานของตำรวจจราจร กรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ นั่นคือ ระดับการศึกษาของตำรวจจราจร กรุงเทพมหานคร มีผลต่อความเครียดในการปฏิบัติงาน

ด้านรายได้ส่วนบุคคลไม่มีความสัมพันธ์กับความเครียดในการปฏิบัติงานของตำรวจจราจร กรุงเทพมหานคร ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ด้านรายได้ต่อครัวเรือนไม่มีความสัมพันธ์กับความเครียดในการปฏิบัติงานของตำรวจจราจร กรุงเทพมหานคร ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

การอธิบายสมมติฐานข้อที่ 2 ปัจจัยส่วนบุคคลที่ต่างกันมีผลต่อความเครียดในการปฏิบัติงานของตำรวจจราจร กรุงเทพมหานครแตกต่างกัน สรุปได้ว่า

ด้านอายุที่แตกต่างกัน ไม่มีผลต่อความเครียดในการปฏิบัติงานของตำรวจจราจร กรุงเทพมหานครไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ด้านสถานภาพสมรสที่แตกต่างกัน ไม่มีผลต่อความเครียดในการปฏิบัติงานของตำรวจจราจร กรุงเทพมหานครไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ด้านระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน มีผลต่อความเครียดในการปฏิบัติงานของตำรวจจราจร กรุงเทพมหานครแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ด้านระดับชั้นยศที่แตกต่างกัน มีผลต่อความเครียดในการปฏิบัติงานของตำรวจจราจร กรุงเทพมหานครไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ด้านรายได้ต่อบุคคลที่แตกต่างกัน มีผลต่อความเครียดในการปฏิบัติงานของตำรวจจราจร กรุงเทพมหานครไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ด้านรายได้ต่อครัวเรือนที่แตกต่างกัน มีผลต่อความเครียดในการปฏิบัติงานของตำรวจจราจร กรุงเทพมหานครแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

การอธิบายสมมติฐานข้อที่ 3 ปัจจัยด้านการปฏิบัติงานมีความสัมพันธ์กับความเครียดในการปฏิบัติงานของตำรวจจราจร กรุงเทพมหานคร สรุปได้ว่า

ด้านลักษณะงาน ด้านเวลาในการปฏิบัติงาน ด้านความก้าวหน้าในการปฏิบัติงาน ด้านสัมพันธภาพกับผู้บังคับบัญชา ด้านสัมพันธภาพกับเพื่อนร่วมงาน ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน และด้านการสนับสนุนจากครอบครัว มีความสัมพันธ์กับความเครียดในการปฏิบัติงานของตำรวจจราจร กรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ด้านความเสี่ยงในการทำงานไม่มีความสัมพันธ์กับความเครียดในการปฏิบัติงานของตำรวจจราจร กรุงเทพมหานคร ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

การอธิบายสมมติฐานข้อที่ 4 ปัจจัยด้านการปฏิบัติงานสามารถพยากรณ์ความเครียดในการปฏิบัติงานของตำรวจจราจร กรุงเทพมหานคร สรุปได้ว่า

ด้านการสนับสนุนจากครอบครัว ครอบครัว (X_6) ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน (X_8) และปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน (X_9) โดยที่ตัวพยากรณ์ทั้งสามตัวนี้สามารถพยากรณ์ความเครียดในการปฏิบัติงานของตำรวจจราจร กรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ด้านลักษณะงาน(X_1) ด้านเวลาในการปฏิบัติงาน(X_2) ด้านความก้าวหน้าในการปฏิบัติงาน(X_3) ด้านสัมพันธภาพกับผู้บังคับบัญชา (X_4) ด้านสัมพันธภาพกับเพื่อนร่วมงาน (X_5) ด้านความเสี่ยงในการทำงาน (X_7) ไม่สามารถพยากรณ์ความเครียดในการปฏิบัติงานของตำรวจจราจร กรุงเทพมหานคร ได้ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

อภิปรายผล

1. ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านการปฏิบัติงานที่มีผลต่อความเครียดในการปฏิบัติงาน
 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านการปฏิบัติงานที่มีผลต่อความเครียดในการปฏิบัติงานของตำรวจจราจร กรุงเทพมหานคร โดยรวมแล้วพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่า มีผลกระทบอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งผลจากการสัมภาษณ์พบว่า ลักษณะงานของตำรวจจราจรมีความเสี่ยงอันตราย และเสี่ยงต่อการเกิดโรคภัยไข้เจ็บซึ่งเป็นภาระที่หนักและก่อให้เกิดความเครียดได้ ไม่ว่าจะเป็นอุบัติเหตุหรือโรคภัยไข้เจ็บ เป็นงานที่ต้องรับผิดชอบสูง ขาดความปลอดภัย ต้องเสี่ยงภัย ถึงแม้ตำรวจจราจรจะมีความเครียดอยู่ในระดับปานกลาง แต่หากจะต้องปฏิบัติงานเหล่านั้นในระยะเวลายาวนาน อาจก่อให้เกิดความเครียดและส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานด้วย ดังที่ Robbins (1989) ได้

อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างความเครียดกับประสิทธิภาพในการทำงานภายใต้ความเครียดระดับต่ำประสิทธิภาพในการทำงานก็จะต่ำ เมื่อความเครียดเพิ่มขึ้นถึงระดับปานกลางจะกระตุ้นร่างกายและเพิ่มความสามารถในการปฏิบัติงานทำให้ประสิทธิภาพในการทำงานเพิ่มมากขึ้นแต่เมื่อความเครียดเพิ่มขึ้นไปจนเกินความสามารถของบุคคลจะรับได้ก็จะมีผลทำให้ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานลดลง กล่าวคือ หากมีความเครียดระดับปานกลางแต่ดำรงเป็นเวลานานเกินไปก็จะมีผลทำให้ประสิทธิภาพของงานลดลงได้ซึ่งสอดคล้องกับ Maphobsuk (1998:166) กล่าวว่า ลักษณะงานบางอย่างจะก่อให้เกิดความเครียดได้ เช่น งานที่ต้องมีความรับผิดชอบสูง งานที่ขาดความปลอดภัย งานที่ต้องแข่งขันและงานที่ต้องเสี่ยงภัย หรือเป็นงานที่เกิดจากความไม่พึงพอใจและเกิดความเครียดสูง สอดคล้องกับ นายแพทย์พนม เกตุนาน กล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดความเครียดไว้ 5 ประการ โดยประการหนึ่งที่ทำให้เกิดความเครียด คือ สิ่งเร้าในชีวิตประจำวัน การทำงานเร่งด่วนจนไม่มีเวลาพักผ่อน ลักษณะงานที่จำเจ หัวหน้าหรือเพื่อนร่วมงานไม่มีไมตรีจิต สิ่งเหล่านี้ทำให้ขาดความสุขในการทำงาน ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับ Luansomwang (2001) ที่ได้ศึกษาผลกระทบต่อความเครียดในการปฏิบัติงานตามการรับรู้ของตำรวจสายตรวจจักรยานยนต์ในสถานีตำรวจภูธรตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ปัจจัยด้านการปฏิบัติงานมีผลกระทบก่อให้เกิดความเครียดอยู่ในระดับปานกลาง

2. ระดับความเครียดในการปฏิบัติงาน ความเครียดในการปฏิบัติงานของตำรวจจราจรกรุงเทพมหานคร โดยภาพรวม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเครียดอยู่ในระดับปานกลาง อาจเนื่องมาจากลักษณะงานจราจรเป็นงานที่ต้องอำนวยความสะดวกให้กับประชาชน ซึ่งเป็นการบังคับใช้กฎหมาย ควบคุมระเบียบวินัยจราจรไปด้วย ต้องป้องกันการเกิดอุบัติเหตุบนท้องถนน พร้อมให้ความสะดวกในสถานที่ที่มีปัญหาด้านการจราจร รวมทั้งในเวลาที่เกิดอุบัติเหตุด้วย แต่ผู้ปฏิบัติงานต่างมีความร่วมแรงร่วมใจในการปฏิบัติหน้าที่กันเป็นอย่างดี เนื่องจากการปฏิบัติงานจราจรบุคลากรทุกคนจะต้องมีส่วนร่วมในการทำงาน ประสานงานร่วมมือกันจึงเป็นสาเหตุให้ผู้ปฏิบัติงานมีระดับความเครียดอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับ Janis (1952) กล่าวว่า ความเครียดในระดับปานกลาง (Moderate Stress) เป็นความเครียดที่อาจอยู่นานเป็นชั่วโมงหรือเป็นวัน รุนแรงมากกว่าระดับต่ำ ผลกระทบต่อบุคคลมีมากกว่าระดับต่ำ ความเครียดระดับนี้ เช่น ความเครียดจากภาระงานที่หนัก ความเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นไม่รุนแรง ความเครียดจากการทำงานมากเกินไป การขัดแย้งกับเพื่อนร่วมงาน เป็นระยะที่ร่างกายและจิตใจต่อสู้ต่อความเครียดที่มีการแสดงออกมาให้เห็น หรือสังเกตได้จาก

ปฏิกิริยาที่บุคคลใช้ตอบสนองต่อความเครียดทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย พฤติกรรม อารมณ์และความคิด เพื่อเป็นการขจัดสาเหตุ ซึ่งทำให้ความเครียดลดลง และสอดคล้องกับ

Department of Mental Health (1997) กล่าวว่า ความเครียดในระดับปานกลาง (Moderate Stress) เป็น ความเครียดที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน เนื่องจากมีสิ่งคุกคามหรือพบเหตุการณ์สำคัญๆ ในสังคม บุคคลจะมีปฏิกิริยาตอบสนองออกมาในลักษณะความวิตกกังวล ฯลฯ ถือว่าอยู่ในเกณฑ์ปกติทั่วไปไปไม่รุนแรงจนก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย เป็นระดับความเครียดที่ทำให้บุคคลเกิดความ กระตือรือร้น

3. ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับความเครียดในการปฏิบัติงาน ปัจจัยส่วนบุคคลด้าน สถานภาพสมรส มีความสัมพันธ์กับความเครียดในการปฏิบัติงานของตำรวจจราจร กรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก การดำเนินชีวิตใน การทำงานของแต่ละบุคคลมีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัว สังคม เพราะนอกจาก บุคคลจะแสดงบทบาทในด้านชีวิตการทำงานแล้ว ยังต้องแสดงบทบาทในการดำเนินชีวิตอื่นๆ เพื่อให้สมดุลกัน ในปัจจุบันบุคคลให้ความสำคัญกับงานมากกว่าชีวิตในครอบครัว จึงทำให้ สถานภาพของครอบครัวบกพร่อง เกิดความขัดแย้งในบทบาทคู่สามี ภรรยา ซึ่งเป็นสาเหตุทำให้เกิด ความเครียด รวมทั้งผลจากการสัมภาษณ์ พบว่า ตำรวจจราจรต้องออกปฏิบัติงานแต่เช้าถึงเย็น โอกาสที่จะเจอหน้าครอบครัว ทำกิจกรรมร่วมกันมีน้อยมาก ในช่วงเทศกาลสำคัญต่างๆ ก็ไม่มี โอกาสที่จะอยู่ร่วมกัน รวมทั้งบางครอบครัวไม่ได้มีฐานะร่ำรวย จึงต้องดิ้นรนหาในสิ่งที่ขาดแคลน ด้วยการกู้หนี้ยืมสิน ซึ่งก่อให้เกิดความเครียดได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Philagunchai (1998) ที่ ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความเครียดในการทำงานและพฤติกรรมเผชิญความเครียดของ ตำรวจจราจร จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ปัจจัยด้านการดำเนินชีวิตที่ทำให้เกิดความเครียด เช่น ความ ขัดแย้งของบทบาทครอบครัว ปัญหาเรื่องสุขภาพในครอบครัว ปัญหาเรื่องที่พักอาศัยและสังคม เพื่อนบ้าน เป็นต้น ปัจจัยส่วนบุคคลด้านระดับชั้นยศ มีความสัมพันธ์กับความเครียดในการ ปฏิบัติงานของตำรวจจราจร กรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับ Sritwanich (2009 : 388-393) กล่าวว่าสาเหตุที่อาจทำให้เกิดความเครียดมีหลายอย่างและอาจเกิด พร้อมกันไปได้ซึ่งปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับระดับชั้นยศ คือ ปัจจัยระดับองค์การในด้านปัญหาด้านผู้นำ ซึ่ง ในหลายๆ กรณี ความเครียดของพนักงานจะเกิดจากการที่มีการทำตัวไม่เหมาะสมที่จะเป็นผู้นำ คือ

เป็นผู้นำที่ไม่เป็นกลาง เล่นพรรคเล่นพวก หรือเป็นผู้นำที่ไม่เก่ง ไม่มีวิสัยทัศน์ หรือไม่ทำตนเป็นแบบอย่างที่น่ายกย่อง ไม่น่าศรัทธาก็เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความเครียดได้

4. ปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกันมีผลต่อความเครียดในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน ดำรวจจรรยาที่มีระดับการศึกษา รายได้ต่อครัวเรือนแตกต่างกัน มีผลต่อความเครียดในการปฏิบัติงานของตำรวจจรรยา กรุงเทพมหานคร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual Differences) ซึ่ง Robbins and Judge (2013) กล่าวว่า ความเครียดที่ส่งผลกระทบต่อบุคคลแต่ละบุคคลนั้น บางครั้งอาจมีสาเหตุหลักมาจากปัญหาเดียวกัน แต่ปฏิกิริยาการตอบสนองต่อความเครียดของแต่ละบุคคลมักแตกต่างกันออกไป ปัจจัยที่ทำให้บุคคลแต่ละบุคคลมีความอดทนต่อความเครียดที่เกิดขึ้นแตกต่างกัน ได้แก่ การรับรู้ของบุคคล (Perception) เป็นความสัมพันธ์ระหว่างสภาวะความเครียดที่เกิดขึ้นกับปฏิกิริยาการตอบสนองต่อความเครียดของบุคคล ประสบการณ์ การทำงานของบุคคล (Experience) ประสบการณ์ในเชิงลบเกี่ยวกับงานที่บุคคลเคยได้รับหรือเคยประสบมามีผลต่อระดับความเครียดของบุคคล การได้รับการสนับสนุนทางสังคม (Social Support) ซึ่งมักเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมงาน ผู้บังคับบัญชา ความสัมพันธ์ดังกล่าวล้วนมีผลต่อความเครียดของบุคคลทั้งสิ้น สุดท้ายบุคลิกลักษณะของบุคคล (Personality) บุคคลที่มีบุคลิกลักษณะ ชอบแข่งขัน ก้าวร้าว ใจเร็ว ไม่มีความอดทน ไม่พักผ่อน เร่งรีบ ชอบทำอะไรมากกว่าหนึ่งอย่างในเวลาเดียวกัน บุคคลที่มีลักษณะเช่นนี้ มักมีความเสี่ยงต่อการเกิดความเครียด ซึ่งรวมถึงพวกบ้างาน (Workaholics) ด้วย สอดคล้องกับ Philagunchai (1998) ได้สรุปปัจจัยต่างๆ เกี่ยวกับความเครียด ที่เกี่ยวกับรายได้และระดับการศึกษา ได้แก่ ฐานะทางเศรษฐกิจ เป็นปัจจัยที่สำคัญในการดำเนินชีวิตประจำวัน ดังนั้นในผู้ที่มีความเป็นอยู่ดี ย่อมสามารถเผชิญกับความเครียดได้มากกว่าบุคคลที่ขาดแคลนปัจจัย และระดับการศึกษาที่ดีจะช่วยให้บุคคลตระหนักถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้ดีกว่าเพราะบุคคลได้ใช้การเรียนรู้ในอดีตและพฤติกรรมที่เคยใช้ในประสบผลสำเร็จมาแล้วเผชิญกับปัญหาที่จะเกิดขึ้นในปัจจุบันได้ และสอดคล้องกับ Garland and Bush (1982 : 11) และ Hamilton and Warbinton (1979 : 283) ที่กล่าวว่า บุคคลจะจัดการกับความเครียดได้ประสบผลสำเร็จหรือไม่เพียงใดขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ โดยปัจจัยด้านฐานะทางเศรษฐกิจ เป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตประจำวัน คนที่มีความเป็นอยู่ที่ดี ย่อมสามารถเผชิญต่อภาวะเครียดได้ดีกว่าบุคคลที่ขาดแคลนปัจจัย ซึ่งปัจจัยทางด้านการศึกษาและฐานะทางเศรษฐกิจเป็นตัวกำหนดทำให้มนุษย์มีความเจริญงอกงามทางด้านความรู้และสติปัญญา บุคคลที่

มีฐานะเศรษฐกิจดีจะมีระดับการศึกษาดี ทำให้การรับรู้ต่อเหตุการณ์ถูกต้องตามความเป็นจริง ตลอดจนสามารถศึกษาค้นคว้าหาแหล่งและกลวิธีที่ใช้ในการเผชิญความเครียดได้ดีและมีประสิทธิภาพ ซึ่งตรงข้ามกับบุคคลที่มีฐานะเศรษฐกิจและระดับการศึกษาต่ำ จะมีการรับรู้เหตุการณ์ที่ผิดๆ ความสามารถในการแก้ไขปัญหาจึงไม่ถูกต้องทำให้มีพฤติกรรมที่เผชิญความเครียดที่ไม่ดี

5. ปัจจัยด้านการปฏิบัติงานมีความสัมพันธ์กับความเครียดในการปฏิบัติงาน ปัจจัยด้านการปฏิบัติงานด้านลักษณะงาน มีความสัมพันธ์กับความเครียดในการปฏิบัติงานของตำรวจจราจร กรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเนื่องจาก ลักษณะงานควรต้องอำนวยความสะดวกให้กับประชาชน ซึ่งเป็นการบังคับใช้กฎหมาย ควบคุมระเบียบวินัยจราจรไปด้วย ซึ่งลักษณะงานจะต้องป้องกันการเกิดอุบัติเหตุบนท้องถนน พร้อมให้ความสะดวกในสถานที่ที่มีปัญหาด้านการจราจร รวมทั้งในเวลาที่เกิดอุบัติเหตุด้วย เนื่องจากงานจราจรมีปัญหามาก ต้องเจอผู้ฝ่าฝืนกฎจราจร การดื่มสุราแล้วขับรถ รวมถึงสภาพการทำงานมีความเสี่ยงอันตรายและเสี่ยงต่อการเกิดโรคภัยไข้เจ็บซึ่งเป็นภาระที่หนักและก่อให้เกิดความเครียดได้ สอดคล้องกับ Robbins and Judge (2013) กล่าวว่า ปัจจัยเกี่ยวกับองค์การ (Organizational Factors) เป็นตัวแปรที่สร้างความกดดันแก่บุคลากร เนื่องจากความต้องการหรือความคาดหวังขององค์การ ความต้องการ (Demands) ในที่นี้หมายถึง หน้าที่รับผิดชอบ ความกดดัน ระเบียบข้อบังคับ และรวมถึงความไม่แน่นอน ที่บุคคลต้องเผชิญหรือประสบในสถานที่ทำงาน ได้แก่ ความต้องการของตัวงาน (Task Demands) ประกอบไปด้วย ลักษณะของงาน เงื่อนไขการทำงาน ลักษณะทางกายภาพของสถานที่ทำงาน ความต้องการด้านบทบาทหน้าที่ (Role Demands) เป็นความกดดันที่เกิดขึ้นกับบุคคล เนื่องจากหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบในองค์การ ความขัดแย้งในบทบาทหน้าที่รับผิดชอบ การได้รับหน้าที่ความรับผิดชอบที่สูงเกินไป ความคลุมเครือของบทบาทหน้าที่ ล้วนมีส่วนทำให้บุคคลเกิดความเครียดทั้งสิ้น ความต้องการระหว่างบุคคล (Interpersonal Demands) เป็นความกดดันเนื่องจากบุคคลอื่นในที่ทำงาน การขาดการสนับสนุนจากเพื่อนร่วมงาน รวมทั้งความสัมพันธ์ที่ย่ำแย่ระหว่างบุคคลในที่ทำงานล้วนส่งผลต่อความเครียดของบุคคลอีกเช่นกัน ปัจจัยด้านการปฏิบัติงานด้านเวลาในการปฏิบัติงาน มีความสัมพันธ์กับความเครียดในการปฏิบัติงานของตำรวจจราจร กรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เวลาในการปฏิบัติงานมากเกินไปซึ่งจะต้องรับผิดชอบตลอดเวลาที่กำหนดทุกวัน ต้องฟังวิทยุสื่อสารตลอดเวลาและพร้อมปฏิบัติงานได้ทันที ทำให้ไม่มีเวลาพักผ่อน ซึ่งปริมาณงานที่มาก การที่ไม่ได้พัก การที่ทำงานเป็นระยะเวลานาน การทำงานเป็นกะ งานที่ต้อง

ใช้ทักษะในการทำงานเป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดความเครียดได้ ปัจจัยด้านการปฏิบัติงานด้านความก้าวหน้าในการปฏิบัติงาน มีความสัมพันธ์กับความเครียดในการปฏิบัติงานของตำรวจจราจร กรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก การไม่ค่อยจะได้รับความเอาใจใส่หรือได้รับการสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชาระดับสูง เนื่องจากลักษณะงานจราจรเป็นงานที่ต้องอำนวยความสะดวกอยู่บนท้องถนน อำนาจการจราจร ความก้าวหน้าในหน้าที่น้อยมาก เพราะงานประจำต้องควบคุมและอำนวยความสะดวกจราจร รวมทั้งทำงานเป็นแบบแบ่งพรรค แบ่งพวก ใครที่รู้จักผู้บังคับบัญชาระดับสูงก็จะมีโอกาสได้เลื่อนขั้นมากกว่าผู้ที่ไม่ได้รู้จักกับผู้บังคับบัญชาเป็นการส่วนตัว ปัจจัยด้านการปฏิบัติงานด้านสัมพันธภาพกับผู้บังคับบัญชา มีความสัมพันธ์กับความเครียดในการปฏิบัติงานของตำรวจจราจร กรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้บังคับบัญชาเปลี่ยนแปลงไปตามวาระ หากผู้บังคับบัญชามีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ใต้บังคับบัญชา มีความใกล้ชิดกันและมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกันก็ทำให้การปฏิบัติงานไปได้ด้วยดี หากผู้บังคับบัญชาที่ไม่มีมนุษยสัมพันธ์ จะต้องปรับทัศนคติของแต่ละบุคคลให้สามารถปฏิบัติงานร่วมกับผู้บังคับบัญชาให้ได้ ทำให้เกิดความเครียดในการปฏิบัติงานสอดคล้องกับ Brown and Moberg (1990) กล่าวว่า สัมพันธภาพในการทำงาน สัมพันธภาพระหว่างผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติงาน และผู้ร่วมงาน เป็นสาเหตุของความเครียดประการหนึ่ง สัมพันธภาพที่ไม่ดีทำให้เกิดความไว้วางใจต่ำ ความช่วยเหลือเกื้อกูลต่ำ ความสนใจที่จะพยายามแก้ปัญหาน้อยลง และความไว้วางใจของบุคคลในหน่วยงานที่มีบทบาทคลุมเครือ มีผลทำให้การสั่งการระหว่างบุคคลไม่มี ทำให้เกิดความเครียดทางจิตใจ รู้สึกว่าถูกคุกคามเกี่ยวกับงาน และความสุขของตนเอง รวมทั้งนโยบายและการบริหารจากหน่วยงานหรือผู้บังคับบัญชามีปริมาณความล่าช้ามาก ได้แก่ ระบบการบริหารงาน การเปลี่ยนแปลงภายในองค์กร เช่น การเปลี่ยนผู้บริหาร หรือทิศทางการทำงาน สิ่งเหล่านี้มีผลต่อคนที่ปฏิบัติงานในองค์กร ปัจจัยด้านการปฏิบัติงานด้านสัมพันธภาพกับเพื่อนร่วมงาน มีความสัมพันธ์กับความเครียดในการปฏิบัติงานของตำรวจจราจร กรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานเป็นกลุ่มพวกใครพวกมัน และการปฏิบัติงานจะต้องปฏิบัติร่วมกันเป็นระบบ ทำงานกันเป็นทีม บางครั้งอาจจะมีการต่อปากต่อคำกัน ส่งผลให้เกิดความเครียดในการปฏิบัติงานได้ สอดคล้องกับ Witchawut (2001) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดความเครียด ระดับกลุ่ม กลุ่มมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของสมาชิกใหม่ ลักษณะที่ทำให้บุคคลเกิดความเครียดได้มีอยู่ 3 ลักษณะ คือ 1) ขาดความกลมเกลียวในกลุ่ม (lack of group

cohesiveness) ขาดความสามัคคี ขาดความไว้วางใจกัน ขาดการยกย่องให้ความสำคัญแก่กัน 2) ขาดการสนับสนุนทางสังคม (lack of social support) ขาดผู้สนับสนุน ขาดการแลกเปลี่ยน และช่วยเหลือปัญหาซึ่งกันและกัน ขาดความสัมพันธ์กับผู้อื่น ทำงานแข่งขันแบบตัวใครตัวมัน 3) มีความขัดแย้งภายในบุคคล ระหว่างบุคคล และระหว่างกลุ่ม (intra-individual inter-personal and inter-group conflict) เมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้น พฤติกรรมระหว่างกันจะมีลักษณะฟาดฟัน กลั่นแกล้ง และให้ร้ายกัน ทำให้เกิดความเครียดได้มาก ปัจจัยด้านการปฏิบัติงานด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน มีความสัมพันธ์กับความเครียดในการปฏิบัติงานของตำรวจจราจร กรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก สภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงานไม่ค่อยดี เนื่องจากต้องเจอกับสภาพการจราจรที่แออัดและติดขัดเกือบตลอดเวลา เจอฝุ่นละออง ไม่สามารถเลือกหรือกำหนดสถานที่ปฏิบัติงานได้ตรงกับความต้องการได้ ซึ่งผู้ปฏิบัติงานจะต้องแก้ปัญหาเฉพาะหน้าให้ได้ รวมทั้งเครื่องมือ เครื่องใช้ ต่างๆ มิใช่เพียงพอต่อความต้องการ สอดคล้องกับ Siri-orn Witchawut (2001) ได้กล่าวถึง ปัจจัยที่ทำให้เกิดความเครียดในระดับองค์กร ว่า องค์กรเป็นปัจจัยให้เกิดความเครียดเนื่องด้วยนโยบายโครงสร้าง สภาพแวดล้อมในการทำงาน และกระบวนการดำเนินงานไม่ชัดเจนและไม่เหมาะสม สิ่งเหล่านี้เป็นสาเหตุให้เกิดความเครียดได้ และสอดคล้องกับ Warshaw (1979) กล่าวว่า ปัจจัยในการทำงานทุกๆ ด้านต่างก็เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความเครียดได้ทั้งสิ้น การที่องค์กร ประกอบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับตัวงานและสภาพแวดล้อมของงานไม่เหมาะสม และไม่สามารถตอบสนอง ตามความต้องการของบุคคลได้ ก็อาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดความเครียดได้เช่นกัน ปัจจัยด้านการปฏิบัติงานด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน มีความสัมพันธ์กับความเครียดในการปฏิบัติงานของตำรวจจราจร กรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก การปฏิบัติงานจราจรบุคลากรทุกคนจะต้องมีส่วนร่วมในการทำงาน ประสานงานร่วมมือกันให้มากเพื่อขจัดปัญหาความสับสนในการปฏิบัติงาน ปัจจัยด้านการปฏิบัติงานด้านการสนับสนุนจากครอบครัว มีความสัมพันธ์กับความเครียดในการปฏิบัติงานของตำรวจจราจร กรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก บางครอบครัวมีกิจกรรมร่วมกันน้อยมากเนื่องจาก ต้องออกปฏิบัติงานแต่เช้าถึงเย็น โอกาสที่จะเจอหน้าครอบครัว ทำกิจกรรมร่วมกันมีน้อยมาก ในช่วงเทศกาลสำคัญต่างๆ ก็ไม่มีโอกาสที่จะอยู่ร่วมกัน รวมทั้งบางครอบครัวไม่ได้มีฐานะร่ำรวย จึงต้องดิ้นรนหาในสิ่งที่ขาดแคลนด้วยการกู้หนี้ยืมสิน ซึ่งก่อให้เกิดความเครียดได้ สอดคล้องกับ Prasertsri (2005) กล่าวว่า ความเครียดที่เกิดจากตัวบุคคล (Personal

stressors) ปัญหาเกี่ยวกับครอบครัว (Family problems) เช่น ปัญหาเกี่ยวกับการหย่าร้าง ปัญหาเกี่ยวกับบุตร ธิดา ปัญหาเหล่านี้ก่อให้เกิดความเครียด ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ (Economic problems) จะเกี่ยวข้องกับปัญหาทางการเงินของพนักงาน เช่น ปัญหาหนี้สิน ต้องผ่อนบ้าน ผ่อนรถ ซึ่งปัญหาทางด้านเศรษฐกิจมักจะเกิดกับพนักงานระดับล่างมากกว่าระดับสูง

6. ปัจจัยการปฏิบัติงานที่สามารถพยากรณ์ความเครียดในการปฏิบัติงานของตำรวจจราจร ตัวพยากรณ์ที่ดีที่สามารถพยากรณ์ความเครียดในการปฏิบัติงานของตำรวจจราจร กรุงเทพมหานคร คือ ปฏิบัติงานด้านการสนับสนุนจากครอบครัว (X9) ด้านการมีส่วนร่วมในการทำงาน (X8) และด้านสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน (X6) โดยที่ตัวพยากรณ์ทั้งสามตัวนี้สามารถพยากรณ์ความเครียดในการปฏิบัติงานของตำรวจจราจร กรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก สภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงานเป็นสิ่งสำคัญในการปฏิบัติงานของตำรวจจราจร เนื่องจากในปัจจุบันสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงานจราจรไม่ค่อยดี ต้องเจอกับสภาพการจราจรที่แออัดและติดขัดเกือบตลอดเวลา เจอฝุ่นละออง ไม่สามารถเลือกหรือกำหนดสถานที่ปฏิบัติงานได้ตรงกับความต้องการได้ ซึ่งผู้ปฏิบัติงานจะต้องแก้ปัญหาเฉพาะหน้าให้ได้ รวมทั้งเครื่องมือ เครื่องใช้ ต่างๆ มิใช่เพียงพอต่อความต้องการ และ บางครอบครัวมีกิจกรรมร่วมกันน้อยมากเนื่องจาก ต้องออกปฏิบัติงานแต่เช้าถึงเย็น โอกาสที่จะเจอหน้าครอบครัว ทำกิจกรรมร่วมกันมีน้อยมาก ในช่วงเทศกาลสำคัญๆ ต่างๆ ก็ไม่มีโอกาสที่จะอยู่ร่วมกัน รวมทั้งบางครอบครัวไม่ได้มีฐานะร่ำรวย จึงต้องค้นหาในสิ่งที่ขาดแคลนด้วยการกู้หนี้ยืมสิน สาเหตุเหล่านี้ก่อให้เกิดความเครียดได้ สอดคล้องกับ Prasertsri (2005) ที่กล่าวว่า สาเหตุที่เกิดความเครียดอาจเกิดจากการทำงานหรือเกิดจากตัวบุคคลก็ได้ ดังนี้

6.1 ความเครียดที่เกิดจากการทำงาน (Work-related stressors) ปัจจัยสำคัญที่เป็นสาเหตุทำให้คนทำงานเกิดความเครียด มีดังนี้ 1) ความต้องการจากงาน (Task demands) เช่น ปริมาณงานที่มากเกินไป การที่ต้องทำงานให้เสร็จตามกำหนดเวลา ความกดดันจากการทำงานผิดพลาด เป็นต้น 2) ความคลุมเครือในบทบาท (Role ambiguities) ความไม่เข้าใจในบทบาทที่มอบหมาย 3) ความขัดแย้งในบทบาท (Role conflicts) การมีบทบาทมากเกินไป อาจทำให้พนักงานเกิดความขัดแย้งในบทบาทของตนเอง 4) ประเด็นด้านจริยธรรม (Ethical dilemmas) การมีกฎระเบียบหรือข้อบังคับที่มากเกินไป 5) ปัญหาระหว่างบุคคล (Interpersonal problems) การขาดความร่วมมือจากเพื่อนร่วมงานหรือการที่ไม่สามารถเข้ากับเพื่อนร่วมงานได้ 6) การพัฒนาอาชีพ (Career developments) การเปลี่ยนแปลง

อย่างช้าๆ จะทำให้รู้สึกดีขึ้น 7) การกำหนดสภาพล้อม (Physical setting) การมีเนื้อที่การทำงานที่แออัดจนหมกมุ่นในห้องทำงานไม่เหมาะสม หนาวเกินไปหรือร้อนเกินไป ตลอดจนเสียงรบกวนต่างๆ เป็นปัจจัยที่ทำให้พนักงานไม่มีสมาธิในการทำงาน เกิดความฉุนเฉียว หรือหงุดหงิดได้ง่าย ซึ่งการเกิดความเครียดนั้นขึ้นอยู่กับความแตกต่างและลักษณะของแต่ละบุคคล เช่น ประสบการณ์การทำงาน บุคลิกภาพ หรือการรับรู้ในสิ่งต่างๆ

6.2 ความเครียดที่เกิดจากตัวบุคคล (Personal stressors) มีดังนี้ 1) ปัญหาเกี่ยวกับครอบครัว (Family problems) เช่น ปัญหาเกี่ยวกับการหย่าร้าง ปัญหาเกี่ยวกับบุตร ธิดา ปัญหาเหล่านี้ก่อให้เกิดความเครียด 2) ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ (Economic problems) จะเกี่ยวข้องกับปัญหาทางการเงินของพนักงาน เช่น ปัญหาหนี้สิน ต้องผ่อนบ้าน ผ่อนรถ ซึ่งปัญหาทางด้านเศรษฐกิจมักจะเกิดกับพนักงานระดับล่างมากกว่าระดับสูง 3) ปัญหาด้านบุคลิกภาพ (Personality problems) ผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบ A จะเป็นคนที่มีความรีบร้อนในการทำสิ่งต่าง ๆ เป็นคนตรงต่อเวลา เป็นคนก้าวร้าว และอื่นๆ

ข้อเสนอแนะ

1. ในการวิจัยครั้งนี้ศึกษาความเครียดเฉพาะตำรวจจราจรในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร ซึ่งยังมีตำรวจจราจรในพื้นที่อื่นๆ ในประเทศอีกมากที่ปฏิบัติหน้าที่ตำรวจจราจร อาจเป็นตำรวจจราจรในพื้นที่เสี่ยง หรือในจังหวัดอื่นๆ ที่มีความเครียดเกิดขึ้นอาจจะมีมากกว่า และควรจะศึกษาปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเครียดของตำรวจจราจรที่ปฏิบัติหน้าที่ รวมทั้งวิธีการแก้ปัญหาความเครียดของเจ้าหน้าที่ตำรวจจราจรอย่างเป็นรูปธรรม ชัดเจนมากยิ่งขึ้นด้วย

2. ในการวิจัยครั้งนี้ไม่ได้ศึกษาถึงบุคลิกภาพที่เกี่ยวข้องกับความเครียดว่าบุคลิกภาพแบบไหนที่ก่อให้เกิดความเครียดมากกว่ากัน และการป้องกันตนเองจากความเครียดของแต่ละบุคคลมีความแตกต่างกันอย่างไร

3. ควรมีการศึกษาระดับความเครียด เพื่อกำหนดแนวทางในการป้องกันและแก้ไขความเครียดในการปฏิบัติงานหรือความเครียดในลักษณะอื่นๆ เช่น ด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ พฤติกรรม เช่น การจัดฝึกอบรมหรือสัมมนาเกี่ยวกับการจัดการความเครียด การเผชิญกับความเครียด การตรวจสอบสภาพจิตใจอย่างสม่ำเสมอ จัดให้มีผู้เชี่ยวชาญทางด้านจิตเวชเพื่อให้คำแนะนำแก่ตำรวจจราจรหรือตำรวจในสายงานด้าน อื่นๆ ที่มีความเครียดในสถานี่ตำรวจ

4. ในการวิจัยครั้งนี้ ยังมีตัวแปรอีกหลายตัวที่ผู้วิจัยไม่ได้นำเสนอในครั้งนี้ เช่น ปัจจัยส่วนบุคคลในด้าน เพศ สุขภาพ จำนวนบุตร ที่พักอาศัย โครงการสาธารณะ และปัจจัยสิ่งแวดล้อมภายนอกองค์กร เป็นต้น ในการวิจัยครั้งต่อไปหากมีการกล่าวถึงตัวแปรดังกล่าวทำให้ได้ปัจจัยที่มีผลต่อความเครียดมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมสุขภาพจิต. (2540). *คู่มือคลายเครียด* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ : ดีไซน์คอนดักชั่น
- ชนิดาภา ปราศราทิ และคณะ. (2550) *ปัจจัยด้านจิตสังคมและความเครียดจากการทำงานของตำรวจจราจรในจังหวัดเชียงใหม่* บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ทะนงศักดิ์ ยิ่งรัตนสุขและคณะ (2544) *การประเมินความเครียดจากการทำงานของพนักงานผู้ทำงานในสำนักงานของโรงงานอุตสาหกรรมในนิคมอุตสาหกรรมแหลมฉบัง อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*
- รังสรรค์ ประเสริฐศรี. (2548). *พฤติกรรมองค์กร*. กรุงเทพฯ : ชรรณสาร จำกัด.
- วรรณวิไล ชุมภิรมย์และคณะ (2547) *ความเครียดและวิถีจัดการกับความเครียดของบุคลากรคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*
- วิภาพร มาพบสุข. (2540). *จิตวิทยาทั่วไป*. กรุงเทพฯ : ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.
- สุนิสา ตะสัย .(2550) *ความเครียดและการแก้ปัญหาความเครียดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดสงขลา คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*
- สุพานิ สฤกษ์วานิช.(2552). *พฤติกรรมองค์กรสมัยใหม่ : แนวคิดและทฤษฎี* (พิมพ์ครั้งที่ 2). ปทุมธานี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สิริอร วิชชาวุธ. (2544). *จิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Brown, J. M. & E. A. Chmpbell. (1990). "Sources of Occupational Stress in the Police". *Work & Stress*. 4(April 1990) : 309-318.

Translated Thai References

- Chumpirom, W. et al. (2004). *Stress and coping with stress of staff of Nursing Faculty, Chiang Mai University*. Chiang Mai University. [in Thai]
- Department of Mental Health. (1997). *Relaxation book* (6th ed.). Bangkok: Design Conduction. [in Thai]
- Mapobsuk, W. (1997). *General psychology*. Bangkok: Academic Promotion Publishing House. [in Thai]
- Prasrakee, Ch. et al. (2007). *Factor of soul society and work stress of traffic police in Chiang Mai Province*. Graduate School Chiang Mai University. [in Thai]
- Prasertsri, R. (2005). *Organizational behavior*. Bangkok: Dharmasarn Printing Company Limited. [in Thai]
- Sritwanich, S. (2009). *Modern organizational behavior: Concepts and theories* (2nd ed.). Pathum Thani: Thammasat Printing House. [in Thai]
- Tasai, S. (2007). *Stress and stress solution of senior high school in Songkhla Province*. Faculty of Education: Prince of Songkla University. [in Thai]
- Witchawut, S. (2001). *Introduction to industrial and organizational psychology*. Bangkok: Thammasat Printing House. [in Thai]
- Yingrattanasuk, T. et al. (2001). *Evaluation of work Stress of staff in factory's offices in Laem Chabang Industrial Estate, Si Racha District, Chonburi Province*. Faculty of Education Burapha University. [in Thai]

ผู้เขียน

พันตำรวจตรีฐิติรัตน์ ยะชัยมา

สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยปทุมธานี

โทรศัพท์: 081-6188445 อีเมล: watchima47@hotmail.com

Author

Police Major Thitiwat Yachaima

Program of Human Resource Development graduate school Pathumthani University

Tel.: 081-6188445 E-mail: watchima47@hotmail.com

กระบวนการพัฒนาดนตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อการตื่นรู้

A Buddhist Psychological Process of Self-development for Awakening

พระครูพิมลปัญญานุยุต (บุญทา อินตะปัญญา)¹ / สิริวัฒน์ ศรีเครือดง² / ลำพอง กลมกุล³

Phrakhrū Pimolpaññānuyut (Bhuñtā Indapaññā) /

Siriwat Srikrhuedong / Lampong Klomkul

¹ สาขาพุทธจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Buddhist Psychology Faculty of Humanities Mahachulalongkornrajavidyalaya University

^{2,3} อาจารย์ที่ปรึกษา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Advisors Faculty of Humanities Mahachulalongkornrajavidyalaya University

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1 ประการ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาดนตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อการตื่นรู้ 2) เพื่อสร้างโมเดลกระบวนการพัฒนาดนตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อการตื่นรู้ 3) เพื่อตรวจสอบความตรงและนำเสนอโมเดลกระบวนการพัฒนาดนตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อการตื่นรู้ ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่าโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ทั้ง 2 โมเดล ดังนี้ 1) โมเดลกระบวนการพัฒนาดนตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อการตื่นรู้ ที่มีกัลยาณมิตรของครูในโรงเรียนวิถีพุทธเป็นตัวแปรส่งผ่านมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เท่ากับ 0.70 และ 0.01 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 2) โมเดลกระบวนการพัฒนาดนตามหลักจิตวิทยาเพื่อการตื่นรู้ที่มีการพัฒนาดนตามหลักไตรสิกขา เป็นตัวส่งผ่าน เท่ากับ 0.01 และ 0.97 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

คำสำคัญ : กระบวนการพัฒนาดน, หลักพุทธจิตวิทยา, การตื่นรู้

Abstract

The purposes of this research were: 1) to study self-development process based on Buddhist psychology for awakening; 2) to create a model of self-development process based on Buddhist psychology for awakening; and 3) to determine the validity of the developed model. The consistency check of the developed model with empirical data was found that the model developed by the researcher was consistent with the empirical data of these two models: 1) The model of self-development process based on the Buddhist psychology for awakening, having the dedicated and friendly teachers in the Buddhism-based schools as a transmission variable, was consistent with the empirical data of 0.70 and 0.01 at the statistically significant levels of 0.01. And 2) the model developed in line with the threefold training was consistent with the empirical data of 0.01 and 0.97 at the statistically significant levels of 0.01.

Keywords: process of self-development, Buddhist psychological, awakening

บทนำ

มนุษย์เป็นกลไกสำคัญต่อความสำเร็จในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ ดังนั้น การพัฒนาศักยภาพ ของมนุษย์ให้มีความพร้อมต่อการดำเนินชีวิตและการเป็นพลเมืองที่ดีของสังคมจึงเป็นเรื่องสำคัญเป็นอย่างยิ่ง การประเมินตัดสินคุณค่าของมนุษย์ทางกระแสโลกและทางศาสนานั้นมีความแตกต่างกัน เช่น กระแสโลกให้ความสำคัญกับการพัฒนามนุษย์ให้เป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข ในขณะที่ทางศาสนาให้ความสำคัญกับการพัฒนามนุษย์ให้เป็นผู้ที่มีจิตใจสูง สะอาด สว่างสงบเป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์ที่บูรณาการองค์ความรู้ทั้งกระแสโลกและกระแสธรรม พลังอำนาจแห่งปัญญาจะทำให้มนุษย์รอดพ้นจากวังวนในการเผชิญปัญหาต่างๆ ได้

ปัจจุบันนี้มนุษยชาติต้องเผชิญปัญหามากมาย ในขณะที่วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีกำลังก้าวหน้าไปอย่างไม่หยุดยั้ง การพัฒนาที่ผ่านมาเป็นการพัฒนาบนฐานของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีภายใต้ “ทฤษฎีการทำให้ทันสมัย (Modernization)” ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีแนวทางในการพัฒนาประเทศเพื่อให้ทันสมัยอย่างสังคมตะวันตกตลอดระยะเวลาของการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ผ่านมากกว่า 50 ปี แม้แนวทางการพัฒนาที่ผ่านมาจะทำให้

ประเทศไทยกลายมาเป็นประเทศกำลังพัฒนา แต่การพัฒนาดังกล่าวก็นำพาปัญหาใหม่ ๆ เข้ามาเช่นกัน ทั้งปัญหาด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมืองและด้านสังคมที่ป่วย จิตใจที่ตกต่ำจากการขาดศีลธรรมของคนในชาติ อาจกล่าวได้ว่า ความทุกข์ของคนในยุคปัจจุบันเกิดจากความเจริญก้าวหน้าภายใต้แนวทางการพัฒนาที่มุ่งเน้นไปทางด้านวัตถุมากกว่าด้านจิตใจ การดำเนินชีวิตตามกระแสแห่งบริโภคนิยม วัตถุนิยม เช่นนี้ ก่อให้เกิดการสร้างนิยามของความสุขแบบอิงอยู่กับความสามารถในการได้ครอบครองวัตถุ คือเมื่อมีวัตถุมากก็มีความสุขในชีวิตมาก ซึ่งการที่คนในสังคมมีทัศนะเช่นนี้ส่งผลให้เกิดการแข่งขัน โกงและเอาเปรียบกันเพื่อให้ได้ครอบครองวัตถุจึงจะเกิดความรู้สึกมั่นคงและมีความสุขไปตามทัศนะผิดๆ นี้เอง แต่ความสุขที่เกิดขึ้นบนฐานของการเบียดเบียนตนเองและผู้อื่นเช่นนี้ เป็นความสุขที่ไม่แท้จริง ผลสะท้อนออกมาให้เห็นชัดเจนในรูปของปัญหาที่พบได้ทั้งในระดับสังคมและปัจเจกบุคคล และพบได้ในทุกมิติของชีวิต (Muekyod, 2015: 1)

กระบวนการพัฒนาของมนุษย์เริ่มต้นขึ้นตั้งแต่แรกเริ่มของการปฏิสนธิอยู่ในครรภ์มารดาจนพัฒนาชีวิตไปจนกว่าจะสิ้นชีวิต พระพุทธศาสนาเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงที่ทำได้ถึงระดับรากฐานของจิตสำนึกจะเป็นไปได้เมื่อคนๆ นั้น เข้าถึงความสุขภายใน (ความสุขยั่งยืน) โดยผ่านการฝึกใจอย่างต่อเนื่องในเรื่องการสร้างความตั้งใจ ความสมคูลทางอารมณ์ และสติ เพราะการฝึกใจในเรื่องดังกล่าวจะทำให้คนเราเรียนรู้ถึงความแตกต่างระหว่างความเป็นจริงของสิ่งต่างๆ ที่คนเรารับทราบได้โดยระบบประสาทสัมผัสกับความเป็นจริงที่เกิดจากการปรุงแต่งที่เราสร้างขึ้น ผลของการฝึกใจทำให้คนเรามองเห็นสิ่งนั้นๆ ตามที่ประสาทสัมผัสได้รับ รวมถึงการรับทราบทางใจด้วย ซึ่งเป็นการรับรู้ที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริงตามธรรมชาติโดยปราศจากความคิดที่ปรุงแต่งบิดเบือนที่คนเรามักจะมีต่อสิ่งต่างๆ โดยเป็นนิสัยโดยคิดว่านั้นคือความจริง (Auepum, 2014: 135-136)

สำหรับการพัฒนาตนตามหลักพุทธศาสนานั้น เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนจะต้องพัฒนาตนเองอยู่เสมอ และจะต้องพัฒนาตลอดเวลา โดยไม่ประมาท เป็นการพัฒนาโดยเน้นการสร้างเสริมคุณภาพของคนที่จะมาเป็นส่วนร่วมในการแก้ปัญหาตามยุคสมัย และเป็นการพัฒนาตนที่สอดคล้องกับจุดหมายระยะยาวแห่งความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ด้วย ไม่ใช่เป็นเพียงการพัฒนามนุษย์เพื่อมาสนองความต้องการด้านทรัพยากรมนุษย์ เฉพาะกาลเฉพาะกรณีเท่านั้น แต่มุ่งส่งผลให้บุคคลมีอนามยัคีแข็งแรง มีอารมณ์ที่มั่นคงมีจิตใจที่งดงาม มีความสามารถเข้าใจตนเอง เข้าใจบุคคลอื่น สามารถปรับตัวสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นได้โดยง่าย และอยู่กับการทำงานได้อย่างเป็นสุข โดยเป้าหมายการพัฒนาตนตามหลักพุทธศาสนา คือ การพัฒนาทางกาย ทางศีล ทางจิต และทางปัญญา การพัฒนา

คนทางพุทธศาสนาเป็นการเรียนรู้และการปฏิบัติเพื่อไปสู่ความพอดีหรือการมีคุณภาพของชีวิตมีความสัมพันธ์อันกลมกลืนระหว่างการดำเนินชีวิตของบุคคลกับสภาพแวดล้อมและมุ่งการกระทำตนให้มีความสุขด้วยตนเอง รู้เท่าทันตนเอง เข้าใจตนเองมากกว่าการพึ่งพาอาศัยวัตถุ เป็นแนวทางการพัฒนาชีวิตที่ยั่งยืน และหลักการพัฒนาตนที่สำคัญคือ ทมะ ลีลา และภาวนา (Payutto, 2005: 45)

กระบวนการพัฒนาตนตามหลักการทางพระพุทธศาสนาเป็นที่ยอมรับเบื้องต้นว่าสามารถพัฒนาบุคคลให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจได้ โดยเฉพาะการลดพฤติกรรมที่เป็นปัญหา การกระทำความรุนแรงต่อพ่อแม่ ครูอาจารย์ เพื่อน สังคมประเทศชาติ หากมีการสร้างและพัฒนารูปแบบการลดพฤติกรรมความรุนแรงโดยใช้กระบวนการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขามาเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนให้มีความเห็นที่ถูกต้องเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตมีจิตที่ประกอบด้วยเมตตากรุณาต่อกัน ไม่คิดอิจฉาริษยา ซึ่งกันและกัน ถือได้ว่าเป็นความต้องการของคนทุกคนในสังคม เพราะฉะนั้นด้วยความตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาศักยภาพของบุคคลโดยใช้กระบวนการการพัฒนาตามหลักพระพุทธศาสนาแล้ว

ดังนั้น การที่บุคคลจะพัฒนาตนได้จะต้องเป็นผู้มุ่งมั่นที่จะเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงตัวเอง โดยมีความเชื่อหรือแนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาตนที่ถูกต้อง เพื่อช่วยส่งเสริมให้การพัฒนาตนประสบความสำเร็จ สำหรับวิธีการพัฒนาตนไปสู่วิถีชีวิตที่ดีงามประกอบด้วย การรู้จักเลือกหาแหล่งความรู้และแบบอย่างที่ดี การรู้จักจัดระเบียบชีวิต มีการวางแผนและจัดการกิจการงานต่างๆ อย่างมีระบบระเบียบ การมีความพึงพอใจจะสร้างสรรค์กิจการที่ดีงามและมีประโยชน์ การมุ่งมั่นพัฒนาตนให้เต็มศักยภาพ การปรับเจตคติและค่านิยมให้เหมาะสมกับการดำเนินชีวิตที่ดีงาม เอื้อต่อการเรียนรู้ การมีสติ ตื่นตัวตลอดเวลา การรู้จักแก้ปัญหาและพึ่งตนเอง จัดการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ มีความคิดวิจารณ์ตามเหตุปัจจัยด้วยตนเอง สำหรับเทคนิคสำคัญของการพัฒนาตนเองคือ วิธีการควบคุมตนเองทั้งทางร่างกายและจิตใจ โดยการควบคุมสิ่งเร้า การเตือนตนเอง การเสริมแรงตนเองและการลงโทษตัวเอง การทำสัญญากับตัวเอง การเปลี่ยนการตอบสนอง วิธีการปรับความคิดและความรู้สึก เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และ วิธีการเจริญสมาธิเบื้องต้นเพื่อทำจิตใจให้สงบเกิดสภาวะการตื่นรู้คือปัญญา

การตื่นรู้เป็นธรรมชาติอีกอย่างหนึ่งของมนุษย์ ที่เกิดจากการเข้าถึงความเป็นหนึ่งเดียวกัน ความจริงตามธรรมชาติอันกว้างใหญ่ไพศาล ไม่มีที่สิ้นสุด หลุดเป็นอิสระจากการติดอยู่ในความบีบคั้นความคับแคบ เกิดความสว่างไสวและปิติสุขอันล้ำลึก อย่างไม่เคยมีมาก่อน มีมิตรภาพอันไพศาล

ต่อเพื่อนมนุษย์และสรรพสิ่ง อันเป็นไป เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติมนุษย์อยู่ในธรรมชาติของการ
 ประดัง ซึ่งแยกเป็นส่วนๆ เป็นเขาเป็นเรา เป็นสิ่งที่ไม่มีชีวิต สิ่งมีชีวิตนานัปการ โดยเอาตัวเองเป็น
 ศูนย์กลางเป็นสมมติตั้งจะไม่ใช้ความจริง ตามธรรมชาติ เพราะความจริงตามธรรมชาติไม่มีตัวตน
 ของใครเป็นศูนย์กลาง การเอาตัวเองเป็นศูนย์กลางจึงเป็นมายาคติ ตัวเองนั้นคับแคบและขัดแย้งกับ
 ความเป็นจริงตามธรรมชาติ มนุษย์จึงตกอยู่ในความบีบคั้นไม่เป็นอิสระ ขัดแย้งในตนเองและกับคน
 อื่นและสิ่งอื่น แม้มนุษย์จะสามารถศึกษากฎเกณฑ์ทางฟิสิกส์และนำมาประดิษฐ์เทคโนโลยีและโลก
 ทางวัตถุต่าง ๆ แต่สภาพความขัดแย้งในตนเองและกับคนอื่นและสิ่งอื่นก็ยังดำรงอยู่ หรือกลับมาก
 ยิ่งขึ้น จนกระทั่งสร้างสภาวะวิกฤต ทั้งวิกฤตชีวิต สังคม และสิ่งแวดล้อมแก่โลกทั้งใบ มนุษยชาติคง
 ไม่สามารถจะหลุดพ้นจากสภาวะวิกฤตในชีวิตได้

ส่วน “การตื่นรู้” มีความหมายอย่างไร เหตุใดพระพุทธศาสนาจึงเน้นย้ำถึงภาวะตื่นรู้นี้ พระ
 ลัทธิธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเน้นหลักการเข้าถึงภาวะตื่นรู้ซึ่งมี
 แนวทางที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้หลายแนวทางที่ทำให้ผู้ปฏิบัติ ตามอุปนิสัยสันดานของมนุษย์
 แต่ละกลุ่ม หากแต่ยุคสมัยนี้ที่มนุษย์ใส่ใจกับการครองชีพมากขึ้น จึงมีการแสวงหาปัจจัยที่เอื้อต่อการ
 ดำรงชีพเพียงอย่างเดียว ไม่ได้สนใจหรือใส่ใจต่อการตื่นรู้ที่สามารถนำพาวิถีชีวิตของมนุษย์นั้น ให้
 ดำรงอยู่อย่างเป็นปกติสุขการส่งเสริมการตื่นรู้หรือการปรับเปลี่ยนทัศนคติอาจเกิดขึ้นภายในจิตใจ
 ของบุคคลเอง การรับรู้เกิดขึ้นใหม่และเปลี่ยนแปลงได้ โดยมีเหตุปัจจัยจากการพิจารณาของบุคคลผู้
 นั้นเองโดยไม่เกี่ยวกับการถูกบังคับหรือกดดันจากสิ่งแวดล้อมภายนอกเลยในทางพระพุทธศาสนา
 ได้เรียกการรับรู้ชนิดนี้ว่าเป็น ธรรมานุธรรมะสติปัญญา คือการตั้งสติกำหนดพิจารณาธรรมเพื่อให้เกิด
 ความรู้ความเข้าใจธรรมชาติตามสภาพที่เป็นจริง วิถีทางพระพุทธศาสนาใช้พิจารณาสิ่งต่าง ๆ
 เพื่อให้เกิดปัญญา เช่นการกำหนดลมหายใจเข้าออกจนจิตสงบดีเกิดสมาธิไม่มีความฟุ้งซ่านก็น้อม
 จิตเข้าไปสู่ตามแนวทางวิปัสสนากรรมฐาน ได้แก่การพิจารณากาย เวทนา จิต ธรรม (Paorohit, 2011:
 152-153)

ผลการศึกษาต้นทุนชีวิตในนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษา อายุ 14-18 ปี มี
 ต้นทุนชีวิตที่มีความอ่อนแอมากที่สุด กล่าวคือ การพูดคุยแลกเปลี่ยนเรื่องราวสื่อกับครูสะท้อนให้
 เห็นว่านักเรียนกำลังตื่นตัวและต้องการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างมากมาโดยเฉพาะกับครูแต่โอกาส
 เข้าถึงยังน้อยมาก การเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกโดยตัวเองโดยที่ผู้ใหญ่แสดงบทบาทสมมติ
 เป็นพี่เลี้ยง มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพิ่มบทบาทให้เด็กแสดงความสามารถและมีใจอาสา ก็จะทำให้

เกิดการพัฒนาเป็นกลไก การสร้างภูมิคุ้มกันได้เป็นอย่างดีต้นทุนชีวิตที่เพิ่มขึ้น พฤติกรรมเสี่ยงก็จะลดลงได้ในที่สุด (Trepatee, 2013: 36) จากแนวโน้มของปัญหาสังคมที่หลากหลาย หากวัยรุ่นไทยไม่มีความเข้มแข็งพอที่จะจัดการปัญหาที่ประสบได้ ย่อมนำไปสู่ทางออกที่ไม่พึงปรารถนา ดังนั้น จึงถือเป็นความจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องสร้าง และเสริมภูมิคุ้มกันให้วัยรุ่นไทยได้มีต้นทุนชีวิตที่เข้มแข็ง พร้อมทั้งจะดำรงตนได้อย่างปลอดภัยและมีความสุข (Trepatee, 2013: 36)

การเรียนรู้ของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4 – ม.5) เป็นช่วงเวลาที่นักเรียนต้องค้นหาตัวตนของตนเอง เพื่อจะได้วางแผนในการศึกษาต่อเพื่อการมีงานทำ ซึ่งนักเรียนบางส่วนต้องได้เปลี่ยนสถานที่เรียนใหม่ พบกับสิ่งแวดล้อมใหม่ ในการเรียนรู้ โดยเฉพาะนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เป็นช่วงเริ่มต้นของการเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย นักเรียนต้องมีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม เพื่อให้ปรับตัวพฤติกรรมให้เข้ากับสิ่งใหม่ๆ จำเป็นต้องมีกระบวนการพัฒนาตนที่เหมาะสม ถ้าปรับตัวไม่ได้ก็จะเกิดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ตามมา ได้แก่ การทะเลาะวิวาท การพึ่งยาเสพติด ปัญหาเรื่องชู้สาว การขาดสัมมาคารวะ เป็นต้น (Paorohit, 2011: 152-153)

จากการสัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พบว่า นักเรียนยังคงเบื่อหน่ายและไม่ตั้งใจเรียนเพราะเพิ่งขึ้นมาจากชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นปีที่ 3 เพราะต้องมาปรับตัวอย่างมากกับการเรียนรู้ใหม่ซึ่งไม่เหมือนตอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งจะต้องพบกับเนื้อหาวิชาเรียน ที่ยากมากขึ้นในการมาเรียนในสถานที่แห่งใหม่ทั้งการบ้านและรายงานก็มีเพิ่มมากขึ้น กิจกรรมต่างๆ อีกมากมาย จากการแจกแบบสำรวจข้อมูลเบื้องต้นให้กับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายปีที่ 4 ผลการสำรวจได้ พบปัญหาเรียนไม่ทันเพื่อน เรียนไม่รู้เรื่อง เรียนไม่เข้าใจ งานเยอะมากไม่สามารถส่งงานได้ทันเวลา ในเวลาเรียนเกิดภาวะความเครียด ทำงานเข้ากับกลุ่มเพื่อนไม่ได้ ทำงานช้า มีสาเหตุมาจากเข้ากับเพื่อนไม่ได้ เพื่อนบางคนเดียดฉันท์ร้ายทำให้ทำงานลำบาก ความเห็นไม่ตรงกัน การนัดหมายการสื่อความหมายกันไม่ถูกต้อง ทำให้เกิดความเข้าใจผิด เพื่อนในกลุ่มขาดเรียนทำให้ต้องทำงานกระชั้นชิด อยู่กับเพื่อนที่เข้ากันไม่ได้ การทำงานจึงไม่ประสบผลสำเร็จ ไม่มีเงินทำงาน กลุ่ม ขาดความสามัคคี และเพื่อน บางคนไม่ให้ความร่วมมือ (Khumkan, 2010: 3)

จากการที่ได้ศึกษารวบรวมข้อมูลทราบว่านักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในช่วงการเปลี่ยนสถานที่เรียนจะมีปัญหาในการปรับตัว คือไม่รู้จักตน ไม่เห็นคุณค่าของตน ไม่เห็นศักยภาพของตน และการใช้ศักยภาพของตนไม่เต็มศักยภาพ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา กระบวนการพัฒนาตนตาม

หลักพุทธจิตวิทยาเพื่อการตื่นรู้ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในด้านศึกษา
กระบวนการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อการตื่นรู้เพื่อสร้างโมเดลกระบวนการพัฒนา
ตนตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อการตื่นรู้ เพื่อตรวจสอบความตรงและนำเสนอโมเดลกระบวนการพัฒนา
ตนตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อการตื่นรู้ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาตนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

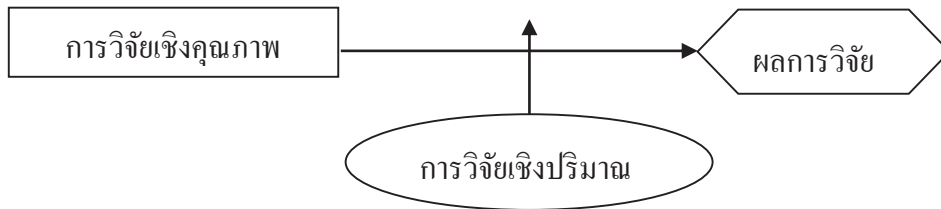
1. เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาตนตามหลักจิตวิทยาเพื่อการตื่นรู้
2. เพื่อสร้างโมเดลกระบวนการพัฒนาตนตามแนวพุทธจิตวิทยาเพื่อการตื่นรู้
3. เพื่อตรวจสอบความตรงและนำเสนอโมเดลกระบวนการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยา
เพื่อการตื่นรู้

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง กระบวนการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อการตื่นรู้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อการตื่นรู้ 2) เพื่อสร้างกระบวนการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อการตื่นรู้ 3) เพื่อตรวจสอบความตรงและนำเสนอโมเดลกระบวนการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อการตื่นรู้ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยใช้วิธีการเชิงปริมาณเพื่อขยายผลการวิจัยเชิงคุณภาพ แบ่งการวิจัยดำเนินการวิจัยออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ใช้แนวทางวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative approach) ในการศึกษากระบวนการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อการตื่นรู้ ระยะที่ 2 ใช้แนวทางวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative approach) เพื่อสร้าง ตรวจสอบความตรงและนำเสนอโมเดลกระบวนการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อการตื่นรู้ ดังแสดงรายละเอียดของวิธีการดำเนินการวิจัยได้ดังนี้

1.รูปแบบการวิจัย

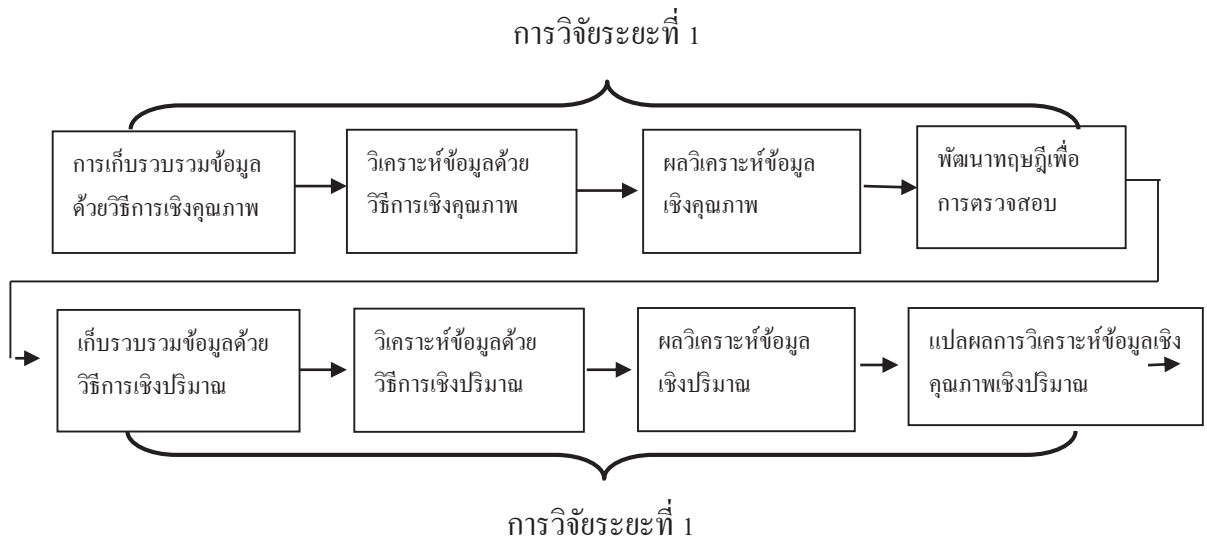
ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (mixed methods research) ผู้วิจัยได้ใช้แบบแผนการวิจัยแบบผสมวิธีโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อขยายผลวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quantitative method to extend Qualitative results แสดงได้ดังแผนผังดังนี้

ภาพที่ 1: การวิจัยแบบผสมวิธีด้วยวิธีการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อขยายผลวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ

(Klomkul, 2011: 86)

จากแบบแผนการวิจัยในภาพ ทำให้ได้แนวทางในการออกแบบการวิจัยโดยเริ่มต้นจากการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการเชิงคุณภาพเป็นระยะที่ 1 และตามด้วยระยะที่ 1 คือการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการเชิงปริมาณ โดยเริ่มจากการพัฒนาผลการวิจัยในระยะที่ 1 แล้วนำข้อมูลมาผสมเพื่อเชื่อมโยงกับการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณในระยะที่ 2 จากนั้นดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณเพื่อตรวจสอบทฤษฎีที่พัฒนาขึ้นจากการวิจัยเชิงคุณภาพในระยะที่ 1 โดยการออกแบบวิจัยเน้นการพัฒนาทฤษฎีให้เกิดขึ้น (Emergent theory) ซึ่งจะทำให้ได้กรอบแนวคิดในเชิงทฤษฎีที่มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น มีรายละเอียดของขั้นตอนการวิจัยตามภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 2: ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย (Klomkul, 2011 : 87)

จากขั้นตอนการดำเนินการวิจัยในภาพ ผู้วิจัยได้แสดงรายละเอียดในการออกแบบการวิจัย โดยการออกแบบการเลือกกลุ่มตัวอย่าง (Sampling design) การออกแบบการพัฒนาเครื่องมือวิจัย (Measurement design) และการออกแบบการวิเคราะห์ข้อมูล (Analysis design) ดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 การออกแบบการวิจัยด้วยวิธีการเชิงคุณภาพ (Qualitative research design) เป็นการออกแบบการวิจัยโดยใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพประกอบด้วย การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการศึกษาภาคสนาม แบ่งการศึกษาเป็น 2 ชั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษากระบวนการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อการเรียนรู้

ขั้นที่ 2 พัฒนารอบแนวคิดโมเดลกระบวนการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อการเรียนรู้

1. การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย

สำหรับการศึกษาในระยะที่ 1 ในส่วนของศึกษาภาคสนาม ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยา ด้านหลักกิจกรรมและครูในโรงเรียนวิถิพุทธ จำนวน 15 รูป/คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ระยะที่ 1 คือ แนวคำถามแบบสัมภาษณ์กระบวนการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อการเรียนรู้ โดยมีขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือคือ

1) ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2) กำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษา กำหนดโครงสร้างแนวคำถามแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ศึกษาและเสนออาจารย์ที่ปรึกษา

3) ดำเนินการสร้างแนวคำถามแบบสัมภาษณ์ตามกรอบโครงสร้างของแบบสอบถามนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษา

4) นำแนวคำถามแบบสัมภาษณ์ที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขและผ่านการหาคุณภาพเครื่องมือวิจัยเรียบร้อยแล้วไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยต่อไป

ระยะที่ 2 เป็นการวิจัยด้วยวิธีการเชิงปริมาณ (Quantitative approach) โดยการนำข้อมูลระยะที่ 2 มาพัฒนาโมเดลกระบวนการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อการเรียนรู้ ที่มีตัวแปรส่งผ่านและตรวจสอบความตรงของโมเดลด้วยการหาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่พัฒนาขึ้นแสดงรายละเอียดของการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 4 จำนวน 553 คน

กลุ่มตัวอย่าง ในการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างนั้น ผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรของ Hair และคณะ (Klomkul, 2011: 95) คือขนาดกลุ่มตัวอย่าง 10 คน ต่อ 1 พารามิเตอร์ ที่ต้องการประมาณค่าหรือจำนวนเส้นทาง (path) ที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร โมเดลกรอบแนวคิดในการวิจัย ในการวิจัยครั้งนี้มีจำนวนพารามิเตอร์ที่ต้องการประมาณค่าทั้งหมด 54 พารามิเตอร์ หรือมีจำนวนเส้นทางแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในโมเดลกรอบแนวคิด ทั้งหมด 54 เส้นทาง ดังนั้นขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมมีขนาดของกลุ่มตัวอย่าง 553 คน แจกแบบสอบถามทั้งสิ้น 600 ชุด รวบรวมแบบสอบถามได้คืนมาทั้งสิ้น 553 ราย ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1

แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างของโรงเรียนในสังกัด สพม.เขต 7

ชื่อโรงเรียน	ขนาด โรงเรียน	จำนวนนักเรียน ทั้งหมด (คน)	จำนวนนักเรียน ม.4 (คน)	กลุ่มตัวอย่าง (คน)
1 โรงเรียนอรุณประเทศ	ใหญ่	2,116	471	266
2 โรงเรียนตาพระยา	กลาง	1,261	157	89
3 โรงเรียนทัพพระยาพิทยา	กลาง	1,047	172	98
4 โรงเรียนคลองน้ำใสวิทยาคาร	กลาง	504	57	34
5 โรงเรียนร่มเกล้าวัฒนานคร	เล็ก	379	61	36
สระแก้วรัชมังคลาภิเษก				
6 โรงเรียนชัยม่วงวิทยา	เล็ก	364	50	30
รวม		5,671	968	553

2. ปัจจัย/ตัวแปรที่น่าเข้ามาวิเคราะห์ในโมเดล

เนื่องจากในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีโดยนำวิธีการศึกษาด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนารอบแนวคิดในเชิงทฤษฎีก่อนนำมาพัฒนาเป็นโมเดล กระบวนการพัฒนาตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อการตื่นรู้ จำนวน 2 โมเดล ดังนี้

โมเดลที่ 1 กระบวนการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อการตื่นรู้โดยมีกัลยาณมิตรของครูในโรงเรียนวิถีพุทธ เป็นตัวแปรส่งผ่าน ประกอบด้วย ตัวแปรแฝง 3 ตัวแปร แบ่งเป็นตัวแปรภายในแฝง 2 ตัวแปร ตัวแปรภายนอกแฝง 1 ตัวแปร และตัวแปรสังเกตได้ 14 ตัวแปร ดังแสดงรายละเอียดของตัวแปรดังนี้

1) ตัวแปรแฝงและตัวแปรสังเกตได้ภายใน (endogenous latent and observed variables) ในการวิจัยครั้งนี้มีตัวแปรแฝงภายใน คือ

(1) ภาวะตื่นรู้ หมายถึง การที่บุคคลแสดงออกถึงการดำเนินชีวิตอย่างรู้ ตื่น และเบิกบาน โดยวัดจากตัวแปรสังเกตได้ 3 ตัวแปร คือ (1) รู้ คือ ความสามารถของบุคคลในการมีสติระลึกรู้การดำรงชีวิตด้วยหลักอริยสัจสี่ คือ รู้จักสภาพปัญหา รู้เหตุที่ทำให้เกิดปัญหา รู้การแก้ปัญหาอย่างมีจุดหมาย รู้กำหนดแนวทางและรู้ปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหามากกว่าใช้อารมณ์ (2) ตื่น คือ ควบคุมตนเอง ด้านกาย วาจา ใจ โดยใช้หลักอริยสัจสี่ในการดำรงชีวิต (3) เบิกบาน คือ ภูมิใจในตนเอง พอใจในชีวิต สุขสงบทางใจ

(2) ตัวแปรส่งผ่าน คือ กัลยาณมิตรของครูในโรงเรียนวิถีพุทธ คือ การเป็นผู้ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการตื่นรู้ โดยวัดจากตัวแปรสังเกตได้ 7 ตัวแปร คือ (1) น่ารัก (2) น่าเคารพ (3) น่ายกย่อง (4) เป็นที่ปรึกษาที่ดี (5) อดทนฟังถ้อยคำ (6) อธิบายเรื่องซับซ้อนได้ (7) ไม่แนะนำทางลัดเสีย (P.A. payutto, 2008 : 204)

2) ตัวแปรแฝงและตัวแปรสังเกตได้ภายนอก (exogenous latent and observed variables) คือ กระบวนการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยา หมายถึง การพัฒนาตน โดยวัดจากตัวแปรที่สังเกตได้ 7 ตัวแปรคือ (1) ตระหนักรู้ (2) พัฒนาให้รู้จักตนเอง (3) รู้คุณค่าและศักยภาพที่แท้จริงของตน และ (4) ปฏิบัติจริงในการดำเนินชีวิตอย่างเต็มศักยภาพ (5) สติ (6) สมาธิ (7) ปัญญา

โมเดลที่ 2 กระบวนการพัฒนาตนทางจิตวิทยาเพื่อการตื่นรู้โดยมีการพัฒนาตนตามหลักไตรสิกขา เป็นตัวแปรส่งผ่านประกอบด้วยตัวแปรแฝง 3 ตัวแปร แบ่งเป็นตัวแปรภายในแฝง 2 ตัวแปร ตัวแปรภายนอกแฝง 1 ตัวแปร และตัวแปรสังเกตได้ 10 ตัวแปร ดังแสดงรายละเอียดของตัวแปรดังนี้

1) ตัวแปรแฝงและตัวแปรสังเกตได้ภายใน (endogenous latent and observed variables) ในการวิจัยครั้งนี้มีตัวแปรแฝงภายใน คือ (1) ภาวะตื่นรู้ หมายถึง การที่บุคคลแสดงออกถึงการดำเนินชีวิตอย่างรู้ ตื่น และเบิกบาน โดยวัดจากตัวแปรสังเกตได้ 3 ตัวแปร คือ (1) รู้ คือ

ความสามารถของบุคคลในการมีสติระลึกรู้การดำรงชีวิตด้วยหลักอริยสัจสี่ คือ รู้จักสภาพปัญหา รู้เหตุที่ทำให้เกิดปัญหา รู้การแก้ปัญหาอย่างมีจุดหมาย รู้กำหนดแนวทางและรู้ปฏิบัติเพื่อกำจัดปัญหา มากกว่าใช้อารมณ์ (2) ตื่น คือ ควบคุมตนเอง ด้านกาย วาจา ใจ โดยใช้หลักอริยสัจสี่ในการดำรงชีวิต (3) เมกขาน คือ ภูมิใจในตนเอง พอใจในชีวิต สุขสงบทางใจ (2) ตัวแปรส่งผ่าน คือ การพัฒนาตนตามหลักไตรสิกขา หมายถึง การพัฒนาตนตามหลักพุทธธรรมโดยวัดจากตัวแปรที่สังเกตได้ 3 ตัวแปรคือ (1) ศีล (2) สมาธิ (3) ปัญญา

2) ตัวแปรแฝงและตัวแปรสังเกตได้ภายนอก (exogenous latent and observed variables) 1 ตัวแปร ได้แก่ กระบวนการพัฒนาตนตามหลักจิตวิทยา หมายถึง การพัฒนาตนตามทฤษฎีการยึดผู้ป่วยเป็นศูนย์กลางของ Carl Roger โดยวัดจากตัวแปรที่สังเกตได้ 4 ตัวแปรคือ (1) ตระหนักรู้ (2) พัฒนาให้รู้จักตนเอง (3) รู้คุณค่าและศักยภาพที่แท้จริงของตน และ (4) ปฏิบัติจริงในการดำเนินชีวิตอย่างเต็มศักยภาพ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ระยะที่ 2 คือแบบสอบถามใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data) ที่มี 3 ขั้นตอน ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเพื่อพัฒนาโมเดลกระบวนการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อการตื่นรู้ที่มีตัวแปรส่งผ่าน โดยมีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือคือ

1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อการตื่นรู้

2) นำผลที่ได้จากการวิจัยระยะที่ 1 และแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในข้อ 1 มากำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษา กำหนดโครงสร้างของแบบสอบถาม ที่จะใช้ในการศึกษา และเสนออาจารย์ที่ปรึกษา

3) ดำเนินการสร้างแบบสอบถามตามกรอบโครงสร้างของแบบสอบถามที่กำหนดไว้

4) ตรวจสอบความตรงและความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

ผลการวิจัย

การนำเสนอสรุปผลการวิจัยครั้งนี้ แบ่งเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 เป็นการสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น และส่วนที่ 1 เป็นการสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบคำถามวิจัย สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น

(1) ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิงจำนวน 358 คน คิดเป็นร้อยละ 64.70 รองลงมาเป็นเพศชาย จำนวน 195 คน คิดเป็นร้อยละ 35.30 กลุ่มตัวอย่างมาจากขนาดโรงเรียนขนาดใหญ่ 380 คน คิดเป็นร้อยละ 68.70 โรงเรียนขนาดกลาง 117 คน คิดเป็นร้อยละ 21.20 โรงเรียนขนาดเล็ก 56 คน คิดเป็นร้อยละ 10.10 อาศัยอยู่กับพ่อและแม่ 327 คน คิดเป็นร้อยละ 59.10 อาศัยอยู่กับพ่อ หรือแม่ 222 คน คิดเป็นร้อยละ 40.10 อยู่หอพัก 4 คน คิดเป็นร้อยละ 0.80

(2) ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติเบื้องต้นของตัวแปรสังเกตได้ในโมเดล สรุปได้ว่า ในภาพรวมผู้ตอบแบบสอบถามโมเดลกระบวนการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อการตื่นรู้เมื่อพิจารณากระบวนการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยา(DEV)) พบว่า โดยภาพรวม กระบวนการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยา (DEV) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.78$) ซึ่งเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า รู้ศักยภาพของตน (K) มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก ($\bar{X} = 3.86$) รองลงมาก็คือ รู้จักตน (I) มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก ($\bar{X} = 3.84$) และ รู้คุณค่าของ (J) ($\bar{X} = 3.83$) ตามลำดับ เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย (C.V.) ของตัวแปรพบว่า ตัวแปรมีการกระจายอยู่ระหว่างร้อยละ 10.83 – 15.83 เมื่อพิจารณาค่าความเบ้ (Sk) ของตัวแปร พบว่า ตัวแปรศีล (AB) ปัญญา (FGH) รู้จักตน (I) และสามารถรู้ศักยภาพอย่างเต็มที่ (L) มีการแจกแจงในลักษณะเบ้ขวา (ค่าความเบ้เป็นบวก) แสดงว่า ข้อมูลของตัวแปรต่ำกว่าค่าเฉลี่ย ตัวแปร สมานธิ (CDE) รู้คุณค่าของตน (J) รู้ศักยภาพของตน (K) มีการแจกแจงในลักษณะเบ้ซ้าย (ค่าความเบ้เป็นลบ) แสดงว่า ข้อมูลของตัวแปรสูงกว่าค่าเฉลี่ย เมื่อพิจารณาค่าความโด่ง (Ku) พบว่า ตัวแปรสมานธิ (CDE) รู้คุณค่าของตน (J) มีการแจกแจงของข้อมูลในลักษณะสูงโด่งกว่าโค้งปกติ (ค่าความโด่งมากกว่า 0) แสดงว่ามีการกระจายของข้อมูลน้อย ตัวแปร ศีล (AB) ปัญญา (FGH) รู้จักตน (I) รู้ศักยภาพของตน (K) และสามารถรู้ศักยภาพอย่างเต็มที่ (L) มีการแจกแจงของข้อมูลในลักษณะเตี้ยแบนกว่าโค้งปกติ (ค่าความโด่งน้อยกว่า 0) แสดงว่ามีการกระจายของข้อมูลมาก

เมื่อพิจารณาปัจจัยด้านกัลยาณมิตรของครูในวิถีพุทธ (FRI) พบว่า โดยภาพรวมกัลยาณมิตรของครูในวิถีพุทธ (FRI) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.12$) ซึ่งเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ไม่แนะนำทางเสื่อมเสีย (S) ($\bar{X} = 4.38$) รองลงมาก็คือ น่ายกย่อง (O) ($\bar{X} = 4.19$) และน่ารัก (M) ($\bar{X} = 3.96$) ตามลำดับ เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย (C.V.) ของตัวแปรพบว่า ตัวแปรมีการกระจายอยู่ระหว่างร้อยละ 14.04 – 19.05 เมื่อพิจารณาค่าความเบ้ (Sk) ของตัวแปร พบว่า ตัวแปรทุกตัวมีการแจก

แรงในลักษณะเบ้ซ้าย (ค่าความเบ้เป็นลบ) แสดงว่า ข้อมูลของตัวแปรทุกตัวสูงกว่าค่าเฉลี่ย เมื่อพิจารณา ค่าความโด่ง (K_u) พบว่า ตัวแปร น่ารัก (M) น่าเคารพ (N) น่ายกย่อง (O) อธิบายเรื่องซับซ้อนได้ (R) ไม่แนะนำทางเสื่อมเสีย (S) มีการแจกแจงของข้อมูลในลักษณะสูงโด่งกว่าโค้งปกติ (ค่าความโด่ง มากกว่า 0) แสดงว่ามีการกระจายของข้อมูลน้อย ตัวแปร เป็นที่ปรึกษาที่ดี (P) อดทนฟังถ้อยคำ (Q) มีการแจกแจงของข้อมูลในลักษณะเตี้ยแบนกว่าโค้งปกติ (ค่าความโด่งน้อยกว่า 0) แสดงว่ามีการกระจายของข้อมูลมาก

เมื่อพิจารณาปัจจัยด้านการตื่นรู้ (AWAKE) พบว่า โดยภาพรวมการตื่นรู้ (AWAKE) อยู่ใน ระดับมาก ($\bar{X} = 3.96$) ซึ่งเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า เบิกบาน (V) สูงที่สุด $\bar{X} = 4.15$ รองลงมา คือ ด้านรู้ (T) ($\bar{X} = 3.89$) และ ตื่น (U) ($\bar{X} = 3.85$) ตามลำดับ เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย (C.V.) ของตัวแปร พบว่า ตัวแปรมีการกระจายไม่ต่างกันมาก โดยมีค่าอยู่ระหว่างร้อยละ 14.58 – 16.05 เมื่อพิจารณาค่าความเบ้ (S_k) ของตัวแปร พบว่า ตัวแปรทุกตัวมีการแจกแจงในลักษณะเบ้ซ้าย (ค่าความ เบ้เป็นลบ) แสดงว่า ข้อมูลของตัวแปรทุกตัวสูงกว่าค่าเฉลี่ย เมื่อพิจารณาค่าความโด่ง (K_u) พบว่า ตัวแปรทุกตัวมีโค้งการแจกแจงของข้อมูลในลักษณะเตี้ยแบนกว่าโค้งปกติ (ค่าความโด่งน้อยกว่า 0) แสดง ว่ามีการกระจายของข้อมูลมาก

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบคำถามวิจัย

การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตอนนี ผู้วิจัยนำเสนอสาระจากวิธีการเชิงคุณภาพและเชิง ปริมาณ แยกตามวัตถุประสงค์การวิจัยเป็น 2 ด้าน คือ 1) ผลการพัฒนาโมเดลกระบวนการพัฒนาตน ตามหลักพุทธจิตวิทยา 2) ผลการตรวจสอบความตรงของโมเดลกระบวนการพัฒนาตนตามหลัก พุทธจิตวิทยา ที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และผลการวิเคราะห์อิทธิพลทางตรงและทางอ้อม ระหว่างตัวแปรในโมเดลด้วยโปรแกรมลิสเรล

(1) ผลการพัฒนาโมเดลกระบวนการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยา

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า กระบวนการพัฒนาตนตามหลัก พุทธจิตวิทยามีทั้งตัวแปรทางพุทธจิตวิทยาและจิตวิทยา สามารถสรุปได้ว่า การพัฒนาให้รู้จักตนรู้ คุณค่าของตนและศักยภาพของตนเอง และดำรงชีวิตประจำวันอย่างเต็มศักยภาพ ด้วยการปฏิบัติตน ตามหลัก สิล สมาธิ ปัญญา โดยมีรูปแบบกัลยาณมิตรของครูในโรงเรียนวิถีพุทธเป็นตัวแปรส่งผ่าน

จากการศึกษาภาคสนามด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า ตัวแปรที่ได้จากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นตัวแปรที่ค่อนข้างเหมาะสมกับการวิจัยครั้งนี้ กัลยาณมิตรของครูใน

โรงเรียนวิถีพุทธ คือ การเป็นผู้ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการตื่นรู้ โดยวัดจากตัวแปรสังเกตได้ 1 ตัวแปร คือ (1) น่ารัก (2) น่าเคารพ (3) น่ายกย่อง (4) เป็นที่ปรึกษาที่ดี (5) อุดหนุนพึ่งถ้อยคำ (6) อธิบายเรื่องซับซ้อนได้ (7) ไม่แนะนำทางลัดเสีย Payutto, 2016: 204) กระบวนการพัฒนาตนตามทฤษฎีการยึดผู้ปวยเป็นศูนย์กลางของ (Carl Roger) หมายถึง การพัฒนาตน โดยวัดจากตัวแปรที่สังเกตได้ 4 ตัวแปรคือ (1) พัฒนาให้รู้จักตน (2) รู้คุณค่าของตน (3) รู้ศักยภาพที่แท้จริงของตนและ (4) ปฏิบัติจริงในการดำเนินชีวิตอย่างเต็มศักยภาพ ตัวแปรแฝงและตัวแปรสังเกตได้ภายนอก ประกอบด้วย (1) ปัญญา คือ (1) ดำริชอบ (2) เห็นชอบ (2) สมาน คือ (1) พยายาม (2) สติ (3) สมาน (3) ศีล คือ (1) วาจาชอบ (2) การงานชอบ (3) เลี้ยงชีพชอบอีกทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึกทำให้เข้าใจถึงนิยามเชิงปฏิบัติการของตัวแปรแต่ละตัวได้ดีมากขึ้น สามารถนำมาเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือในการวิจัยที่เหมาะสมได้

โมเดลกระบวนการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อการตื่นรู้ที่มีกลายามิตรของครูในวิถีพุทธ เป็นตัวส่งผ่าน สรุปได้เป็นโมเดลกระบวนการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อการตื่นรู้ ความสัมพันธ์ของตัวแปรมีทั้งเป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ทางบวกสูงสุด คือ ความน่าเคารพ (N) และความน่ายกย่อง (O) เมื่อครูในวิถีพุทธมีความน่าเคารพมากขึ้น ความน่ายกย่องจะเพิ่มขึ้นด้วย ครูวิถีพุทธมีการอดทนฟังถ้อยคำ สูงขึ้นการเป็นที่ปรึกษาที่ดี (Q) ก็สูงขึ้นด้วย

(2) ผลการตรวจสอบความตรงของโมเดลกระบวนการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยาที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และผลการวิเคราะห์อิทธิพลทางตรงและทางอ้อมระหว่างตัวแปรในโมเดล แบ่งออกเป็น 2 โมเดล ดังนี้

1) โมเดลกระบวนการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อการตื่นรู้ที่มีกลายามิตรของครูในวิถีพุทธ เป็นตัวส่งผ่าน ในโมเดลนี้ มีตัวแปรแฝง 3 ตัวแปร คือ กระบวนการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อการตื่นรู้ (DEV) กลายามิตรของครูในวิถีพุทธ (FRI) และการตื่นรู้ (AWAKE) โดยตัวแปรสังเกตได้ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด 17 ตัวแปร

ผลการตรวจสอบความตรงของโมเดลที่พัฒนา สรุปได้ว่า ค่าไค-สแควร์ (χ^2) มีค่าเท่ากับ 38.75 df = 5.15 p = 0.09 GFI = 0.99 AGFI = 0.98 RMSEA = 0.00 อธิบายความแปรปรวนของกลายามิตรของครูในวิถีพุทธ (FRI) ได้ร้อยละ 18.00 และอธิบายความแปรปรวนของการตื่นรู้ (TUV) ได้ร้อยละ 50.00 นอกจากนั้น ตัวแปรกระบวนการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยา (DEV)

พบว่า มีค่าพิสัยสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ในช่วง 0.36 ถึง 0.60 โดยตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันสูงสุดคือ การรู้คุณค่าของคน (J) และปฏิบัติจริงในการดำเนินชีวิตอย่างเต็มศักยภาพ (L) ตัวแปรกัลยาณมิตรของครูในวิถีพุทธ (FRI) พบว่า มีค่าพิสัยสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ในช่วง 0.40 ถึง 0.74 โดยตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ทางบวกสูงสุด คือ ความน่าเคารพ (N) และ ความน่ายกย่อง (O) การตื่นรู้ (TUV) พบว่า มีค่าพิสัยสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ในช่วง 0.53 ถึง 0.72 โดยตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันสูงสุด คือ รู้ด้วยสติ (T) และ ตื่นด้วยการแก้ปัญหาตามหลักอริยสัจสี่ (U)

ผลการวิเคราะห์โมเดลกระบวนการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อการตื่นรู้ ที่มีตัวแปรกัลยาณมิตรของครูในวิถีพุทธ เป็นตัวแปรส่งผ่าน พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ประจักษ์ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีวัดความกลมกลืน (GFI) มีค่าเท่ากับ 0.99 ค่าดัชนีวัดความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ 0.98

ค่าความเที่ยงของตัวแปรสังเกตได้ พบว่า ตัวแปรสังเกตได้มีค่าความเที่ยงอยู่ระหว่าง 0.28 ถึง 0.85 โดยตัวแปรที่มีค่าความเที่ยงสูงสุดคือ การรู้จักตน (I) มีค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.85 รองลงมาคือ การรู้คุณค่าของคน (J) และความน่าเคารพ (N) มีค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.71, 0.70 ตามลำดับ

ค่าสัมประสิทธิ์พยากรณ์ (R-SQUARE) ของสมการโครงสร้างตัวแปรภายในแฝง พบว่า กัลยาณมิตรของครูในวิถีพุทธ (FRI) มีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์เท่ากับ 0.18 แสดงว่า ตัวแปรภายในโมเดลประกอบด้วย กระบวนการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยา (DEV) สามารถอธิบายความแปรปรวนของกัลยาณมิตรของครูในวิถีพุทธ (FRI) ได้ร้อยละ 18.00 ส่วนการตื่นรู้ (TUV) มีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์เท่ากับ 0.50 แสดงว่า ตัวแปรภายในโมเดล คือ กระบวนการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยา (DEV) และ กัลยาณมิตรของครูในวิถีพุทธ (FRI) สามารถอธิบายความแปรปรวนของการตื่นรู้ (TUV) ได้ร้อยละ 50.00

เมทริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝง พบว่า ค่าพิสัยสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงมีค่าอยู่ในช่วง 0.53 ถึง 0.72 โดยตัวแปรมีความสัมพันธ์เป็นบวกตัวแปรที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มากที่สุดคือ กระบวนการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยา (DEV) และ การตื่นรู้ (TUV) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.72 ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่อยู่ในระดับสูง

อิทธิพลทางตรงและอิทธิพลทางอ้อมที่ส่งผลต่อการตื่นรู้ (TUV) พบว่าตัวแปรดังกล่าวได้รับอิทธิพลทางตรงจากกระบวนการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยา (DEV) โดยมีขนาดอิทธิพล

เท่ากับ 0.70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ตามลำดับ แต่ไม่ได้รับอิทธิพลทางอ้อมจาก กลยោมมิตรของครูในวิถีพุทธ (FRI)

2) โมเดลกระบวนการพัฒนาตนตามทฤษฎีของ คาร์ล โรเจอร์ (Carl Rogers) เพื่อการตื่นรู้ที่มีการพัฒนาตามหลักพุทธ กระบวนการพัฒนาตามทฤษฎีของ ROGER (DEV_ROGER) กระบวนการพัฒนาหลักพุทธ (TRI) การตื่นรู้ (AWAKE) โดยมีกระบวนการพัฒนาหลักพุทธ (TRI) เป็นตัวแปรส่งผ่าน กระบวนการพัฒนาตามทฤษฎีของ ROGER (DEV_ROGER) พบว่า โดยภาพรวมกระบวนการพัฒนาตามทฤษฎีของ ROGER (DEV_ROGER) อยู่ในระดับมาก พบว่า การรู้ศักยภาพของตน (K) มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก ค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย (C.V.) ของตัวแปรพบว่า ตัวแปรมีการกระจายอยู่ระหว่างร้อยละ 14.44– 15.64 เมื่อพิจารณาค่าความเบ้ (Sk) ของตัวแปร พบว่าตัวแปร รู้จักตนเอง (I) สามารถใช้ศักยภาพอย่างเต็มที่ (L) มีการแจกแจงในลักษณะเบ้ขวา (ค่าความเบ้เป็นบวก) ปัจจัยกระบวนการพัฒนาหลักพุทธ (TRI) พบว่า โดยภาพรวมกระบวนการพัฒนาหลักพุทธ (TRI) อยู่ในระดับมาก ค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย (C.V.) ของตัวแปรพบว่า ตัวแปรมีการกระจายอยู่ระหว่างร้อยละ 11.34 – 15.63 เมื่อพิจารณาค่าความเบ้ (Sk) ของตัวแปร พบว่า ตัวแปร ศิล (AB) และ ปัญญา (FGH) มีการแจกแจงในลักษณะเบ้ขวา (ค่าความเบ้เป็นบวก) ปัจจัยด้านการตื่นรู้ (AWAKE) พบว่า โดยภาพรวมการตื่นรู้ (AWAKE) อยู่ในระดับมาก ค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย (C.V.) ของตัวแปร พบว่า ตัวแปรมีการกระจายไม่ต่างกันมาก โดยมีค่าอยู่ระหว่างร้อยละ 13.04 – 16.04 เมื่อพิจารณาค่าความเบ้ (Sk) ของตัวแปร พบว่า ตัวแปรทุกตัวมีการแจกแจงในลักษณะเบ้ซ้าย (ค่าความเบ้เป็นลบ) ตัวแปรกระบวนการพัฒนาหลักพุทธ (TRI) พบว่า มีค่าพิสัยสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ในช่วง 0.386 ถึง 0.51 โดยตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ทางบวกสูงสุด คือ สมาน (CDE) และ ปัญญา (FGH) ตัวแปรการตื่นรู้ (TUV) พบว่า มีค่าพิสัยสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ในช่วง 0.53 ถึง 0.72 โดยตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันสูงสุด คือ รู้ด้วยสติ (T) และ ตื่นด้วยการแก้ปัญหาตามหลักอริยสัจสี่ (U) แสดงว่า เมื่อรู้ด้วยสติมากขึ้น ตื่นด้วยการแก้ปัญหาตามหลักอริยสัจสี่ ก็จะมากขึ้นด้วย

อภิปรายผลการวิจัย

การเสนอผลการอภิปรายผลการวิจัยในตอนนี้ ผู้วิจัยแยกนำเสนอเป็น 2 ตอนใหญ่ๆ ดังต่อไปนี้

1. การอภิปรายผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น

ผลการวิจัยจากการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น พบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิงจำนวน 358 คน คิดเป็นร้อยละ 64.70 รองลงมาเป็นเพศชาย จำนวน 195 คน คิดเป็นร้อยละ 35.30 กลุ่มตัวอย่างมาจาก ขนาดโรงเรียนขนาดใหญ่ 380 คน คิดเป็นร้อยละ 68.70 โรงเรียนขนาดกลาง 117 คน คิดเป็นร้อยละ 21.20 โรงเรียนขนาดเล็ก 56 คน คิดเป็นร้อยละ 10.10 อาศัยอยู่กับพ่อและแม่ 327 คน คิดเป็นร้อยละ 59.10 อาศัยอยู่กับพ่อหรือแม่ 222 คน คิดเป็นร้อยละ 40.10 อยู่หอพัก 4 คน คิดเป็นร้อยละ 0.80 ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ค่อนข้างมีความหลากหลาย ถือได้ว่าเป็นกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของประชากรได้ดี

จากผลการวิเคราะห์ค่าสถิติเบื้องต้นของตัวแปรกระบวนการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยา (DEV) การตื่นรู้ (AWAKE) โดยมีกัลยาณมิตรครูวิถีพุทธ (FRI) เป็นตัวแปรส่งผ่าน พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับค่อนข้างสูงทุกตัวแปรสังเกตได้ คือ รู้ศักยภาพของตน รู้จักตนและ รู้คุณค่าของตน และสามารถใช้ศักยภาพอย่างเต็มที่แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างโดยส่วนมากมีการรับรู้ว่าตนเอง ศักยภาพของตน รู้จักตนและรู้คุณค่าของตน และสามารถใช้ศักยภาพอย่างเต็มที่ อีกทั้งยังมีสติ สมานธิ ปัญญา รู้จักตน รู้ศักยภาพของตน และสามารถใช้ศักยภาพอย่างเต็มที่ถือว่าในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างนี้เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติตามหลักสติ สมานธิ ปัญญา สอดคล้องกับ Aobaom (2014) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามแนวพระพุทธศาสนา” พบว่าแนวคิด ทฤษฎี และหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพคือ 1) ด้านการฝึกอบรม จัดโครงการฝึกอบรมบุคลากรเพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถ และทักษะ ตามความแตกต่างของแต่ละบุคคล การฝึกอบรมขั้นศีล คือ ปรับแก้การแสดงออกของพฤติกรรมกาย วาจา ขึ้นสมานธิ คือ พัฒนาจิตใจให้มีสภาวะอดทน ขึ้นปัญญา คือชี้แนะให้เห็นพฤติกรรมที่ควรกระทำหรือไม่ควรกระทำ 2) ด้านการศึกษา ได้ส่งเสริมให้บุคลากรศึกษาต่อในระดับการศึกษาที่สูงขึ้นเพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถ ขึ้นศีลคือ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้วยระบบการศึกษา ขึ้นสมานธิ คือ พัฒนาพฤติกรรมจิตใจให้มี EQ ขึ้นปัญญา คือให้มีการศึกษาเพิ่มเติม 3) ด้านการพัฒนา ขึ้นศีล คือ ให้การบำเพ็ญพฤติกรรมนิสัยที่ดีงาม ขึ้นสมานธิ คือ ฝึกจิตใจให้เป็นไปในทิศทางที่ควร ขึ้นปัญญา คือ

ส่งเสริมพัฒนาให้มีการศึกษาเพิ่มเติม ส่วนการพัฒนาศักยภาพ คือกลุ่มของความรู้ (knowledge) ทักษะ (skills) และคุณลักษณะ (attributes) ที่เกี่ยวข้องกัน ซึ่งมีผลกระทบต่องานหลักของตำแหน่งงานหนึ่งๆ โดยกลุ่มความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะดังกล่าวสัมพันธ์กับผลงานของตำแหน่งงานนั้นๆ และสามารถวัดผลเทียบกับมาตรฐานที่เป็นที่ยอมรับและเป็นสิ่งที่สามารถเสริมสร้างขึ้นได้ โดยผ่านการฝึกอบรมและการพัฒนา

วิธีการพัฒนาดนสอดคล้องกับ (Methiworachat (2014) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธของมหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่าง 2” พบว่าด้านศีล ได้ส่งเสริมให้บุคลากรมีความรับผิดชอบต่องานที่การงานอย่างเต็มที่ที่มีการจัดอบรมถือศีลและปฏิบัติธรรมประจำปี การฝึกอบรมขั้นศีล คือ ฝึกกาย วาจา ขึ้นสมาธิ คือ ฝึกจิตใจ ขึ้นปัญญา คือ ฝึกองค์ความรู้ ในการพัฒนา ด้านสมาธิ มีการส่งเสริมให้บุคลากรทำสมาธิให้จิตใจมีความสงบสุขก่อนปฏิบัติงานอยู่เสมอ ด้านปัญญา สนับสนุนให้บุคลากรปฏิบัติงาน โดยใช้หลักความเห็นชอบ และคิดชอบในการทำงานรูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธของมหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่าง 2 พบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในด้านศีล (B = Behavior) การพัฒนานั้นไปกับการพัฒนาพฤติกรรมทางกายและวาจา การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้านศีลก่อให้เกิด ทักษะ และมีบุคลิกภาพที่ดี การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้านสมาธิ หรือ การพัฒนาจิตใจ (M = Mind) การพัฒนาทรัพยากรด้านสมาธิยังก่อให้เกิด เจตคติที่ดีในการทำงาน การพัฒนาด้านปัญญา หรือ การพัฒนาด้านความรู้ (W = Wisdom) เป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในขั้นสูงสุดและมีความสำคัญสามารถนำปัญญามาใช้กับความรู้ทางวิชาการ และความคิดสร้างสรรค์ เพราะต้องให้เกิดความรู้ และจะต้องมีความคิดสร้างสรรค์ จะได้รูปแบบจากการสังเคราะห์ (Synthesis Model) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธ Buddhist Human Resource Development คือ BHRD = BMW ((Methiworachat, 2014: 2) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของบุญกร วัฒนบุตร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การนำพุทธญาณวิทยา (ไตรสิกขา) และตัวแบบการบริหารจัดการความรู้และทักษะ (KSM) เพื่อสร้างและพัฒนาทุนมนุษย์ในองค์กรมหาชน” พบว่า การสร้างและพัฒนาทุนมนุษย์ตามหลักพุทธญาณวิทยา (ไตรสิกขา) และตัวแบบ KSM เป็นวิธีการพัฒนาคนตามแนวทางของพระพุทธศาสนา ซึ่งมี 2 วิธีคือ วิธีการไตรสิกขา และวิธีการภาวนา ที่จะก่อให้เกิดการสร้างและพัฒนาทุนมนุษย์ของแต่ละองค์กร เพื่อที่จะผลักดันให้องค์กรเกิดการพัฒนาด้านคุณธรรมและจริยธรรมจนก่อให้เกิดลักษณะของบุคลากรที่เป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข Wathanabutr (2012) และสอดคล้องกับพระจิรวัดน์

อตุตมเมธิ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์การศึกษาเพื่อการพัฒนาตนตามทัศนะของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)” ผลการวิจัยพบว่าคำว่า “พัฒนา” คือคำว่า “ภาวนา” ในพระพุทธศาสนาซึ่งมีความหมาย การทำให้เจริญ การทำให้สิ่งที่ไม่ให้มีขึ้น มนุษย์ต้องฝึกฝนพัฒนาตนเองจึงจะมีชีวิตอยู่รอดได้ การพัฒนานั้นต้องอาศัยสติปัญญาเป็นหลัก โดยมีเป้าหมายคือการมีอิสรภาพภายนอกและภายใน ให้หลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวง Aututamamethi (2010)

และสอดคล้องกับแม่ชี สุวรรณา ฌ พัทลุง ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนตามหลักไตรสิกขา : กรณีศึกษาพุทธทาสภิกขุ” ได้กล่าวถึงการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนตามหลักไตรสิกขา ได้แก่การเรียนรู้ 3 เรื่อง คือ ศีล สมาธิ ปัญญา หลักนี้เป็นระบบการศึกษาหรือระบบการฝึกฝนอบรม และมีความสัมพันธ์กับอริยสัจ 4 โดยมรรคมงคล 8 ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติไปสู่นิพพานหรือทางดำเนินชีวิตที่ดีงามหรือระบบการดำเนินชีวิตที่ดีงาม เพราะเมื่อมีการศึกษาหรือการอบรมการดำเนินชีวิตที่ดีงามก็เกิดมีขึ้น หรืออาจพูดได้ว่าการฝึกไตรสิกขาก็เพื่อให้มรรคเกิดขึ้นนั่นเอง นอกจากเป็นการดับทุกข์แล้วยังเป็นหลักในการพัฒนาตนพัฒนาทางกาย คือพัฒนาด้วยศีล พัฒนาทางจิต คือพัฒนาด้วยสมาธิ พัฒนาทางปัญญาให้สูงขึ้น Na Phattalung (2013) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับพระราชนทร์ วิจารณ์ (ไชยเจริญ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์พุทธธรรมกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในพระพุทธศาสนา” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาในปัจจุบันนี้สามารถทำให้เกิดผลได้ทั้งในทางลบและในทางบวก โดยเฉพาะในทางลบนั้นได้นำไปสู่ความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตมนุษย์ จึงก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา ทั้งนี้เป็นผลมาจากการพัฒนาที่เน้นแต่เศรษฐกิจแต่การพัฒนาคนตามแนวพระพุทธศาสนานั้นเป็นการพัฒนาตนเองที่จะช่วยให้เกิดการพัฒนาแบบยั่งยืน ซึ่งการพัฒนานี้ ใช้หลักภาวนา 4 คือ กายภาวนา ศีลภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา โดยมีเป้าหมายสูงสุดเป็นพระอรหันต์ Wisaratho (2003)

ปัจจัยด้านกัลยาณมิตรของครูในวิถีพุทธ พบว่า โดยภาพรวมกัลยาณมิตรของครูในวิถีพุทธอยู่ในระดับมาก พิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ไม่แนะนำทางเลื่อมเลี้ยว รองลงมาคือ น่ายกย่องและน่ารักตามลำดับ ค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย ของตัวแปรพบว่า ตัวแปรมีการกระจายอยู่ระหว่างร้อยละ 14.04 – 19.05 เมื่อพิจารณาค่าความเบ้ของตัวแปร พบว่า ตัวแปรทุกตัวมีการแจกแจงในลักษณะเบ้ซ้าย (ค่าความเบ้เป็นลบ) แสดงว่า ข้อมูลของตัวแปรทุกตัวสูงกว่าค่าเฉลี่ย เมื่อพิจารณาค่าความโด่งพบว่า ตัวแปร น่ารัก น่ายกย่อง

นำยกย่อง อธิบายเรื่องซับซ้อนได้ ไม่แนะนำทางเสื่อมเสียมีการแจกแจงของข้อมูลในลักษณะสูงโด่งกว่าโค้งปกติ (ค่าความโด่งมากกว่า ๐) แสดงว่ามีการกระจายของข้อมูลน้อย ตัวแปร เป็นที่ปรึกษาที่ดี อดทนฟังถ้อยคำ มีการแจกแจงของข้อมูลในลักษณะเตี้ยแบนกว่าโค้งปกติ (ค่าความโด่งน้อยกว่า ๐) แสดงว่ามีการกระจายของข้อมูลมาก

สอดคล้องกับ วิชชุดา จิตฺติโชติรัตน ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการปรึกษาแนวพุทธจิตวิทยานุเคราะห์ ของพระสงฆ์ที่มีบทบาทให้การปรึกษา” ผลการวิจัยพบว่า สมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงใช้วิธีการสอนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และภาษาที่ใช้ได้เหมาะสม คำสอน มีอานุภาพสำหรับการเปลี่ยนแปลงความคิดของคน ใช้พุทธวิธีการสอนวิเคราะห์ผู้ฟัง ใช้สิ่งแวดล้อมรอบตัวมาเป็นสื่อและอุปกรณ์ในการให้การปรึกษาร้างบรรยากาศที่อบอุ่นเป็นกันเองให้ ความคุ้นเคยให้เกิดความเบาใจ ให้เกียรติผู้มาปรึกษา ให้ความสำคัญกับทุกคนใช้ถ้อยคำที่สุภาพ ไม่กระทบบุคคลอื่น มีสัมพันธภาพอันงดงามเพื่อนำไปสู่การเยียวยารักษา ผู้ฟังได้เกิดการตระหนักรู้ในตนเองมีความมองเห็นทางด้านจิตใจ สามารถใช้พลังปัญญาและความสามารถของตนในการตัดสินใจ แก้ไขปัญหา การนำหลักอริยสัจ 4 มาเป็นแบบแผนในการจัดการแก้ไขปัญหา และมุ่งพัฒนาตนเอง ด้วยหลักไตรสิกขา Thitichotirattana (2016)

สอดคล้องกับพินิจทอง แมนสุมิตรชัย ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการสื่อสารอย่างสันติเชิงพุทธจิตวิทยา ผลการวิจัยพบว่า การสื่อสารอย่างสันติตามหลักจิตวิทยานับเป็นการสื่อสารที่เริ่มต้นมาจากใจภายในตนเองทั้งไม่มีการแบ่งแยกภายในใจ ภาษาที่ใช้สื่อออกมาเป็นคำพูด และไม่เป็นคำพูด ก็จะเป็นการสื่อสารที่สอดคล้องกันทั้งภายในภายนอกตัวเรา จะทำให้เกิดสันติการมีความตระหนักรู้เข้าใจความรู้สึกของตนเองและผู้อื่นอย่างถูกต้องด้วยการมีเมตตาพรหมวิหาร ในการดำเนินชีวิตตามแนวทางอริยมรรคมีองค์ 8 ผนวกกับมีกัลยาณมิตรและปร โท โฆสะที่ก่อให้เกิดการมีปัญญารู้คิดแบบโยนิโสมนสิการ ผลจากการสังเคราะห์ในงานวิจัยฉบับนี้พบว่า การสื่อสารอย่างสันติเชิงพุทธจิตวิทยานั้น แท้ที่จริงแล้วเป็นกระบวนการสื่อสารที่เริ่มต้นมาจากหัวใจแห่งความเมตตา ซึ่งประกอบด้วยปัญญาที่ทำให้เกิดการตระหนักรู้ในเรื่องที่จะทำการสื่อสารมีความรู้ที่ถูกต้อง รู้ลึก รู้ชัด แจ่ม รู้จริงในสิ่งที่ตน กำลังสื่อสาร รวมทั้งต้องรู้กาลเทศะความเหมาะสม จนทำให้เกิดเป็นความเชื่อที่ถูกต้องและมีทัศนคติ ที่ถูกต้องในการมองโลกตามความเป็นจริงว่าทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้ ต่างต้องพึ่งพาอาศัยกัน Mensumitchai (2017) สอดคล้องกับ Thachawanno (2015) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนที่ปึงกรวิทยาพัฒน์ (ทวีวัฒนา) ในพระราชูปถัมภ์ฯ

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร” พบว่า ครูมีลักษณะและทัศนคติที่ต่างกันในการจัดการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขา โดยเสนอแนะว่าควรมีการอบรมบุคลากรในเรื่องความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพุทธธรรมเพื่อให้ครูมีทัศนคติที่ตรงกัน โรงเรียนส่งเสริมบุคลากรและนักเรียนให้ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีต่อผู้อื่น ปัญหา คือ ในโรงเรียนมีความเป็นแบบอย่างที่ดีแต่ขาดการประสานสัมพันธ์กับชุมชนซึ่งสอดคล้องกับของสภาพการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ของครูและผู้บริหาร โดยเสนอให้จัดกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการ กัลยาณมิตร ระหว่างครู ผู้บริหาร นักเรียนและชุมชน นักเรียนมีความเชื่อมั่นในผลการกระทำ ความดีจากการจัดกิจกรรมการพัฒนา ศีล สมาธิและปัญญาของโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ ข้อเสนอแนะให้ส่งเสริมการ ฝึกสมาธิ เจริญปัญญาในชุมชนด้วยนักเรียนมีความเห็นสอดคล้องกับผลผลิต คือ เห็นผลดีของการกระทำความดีของตน ซึ่งปัญหา คือการดำเนินการจัดการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขาอย่างจริงจังจากชุมชนเนื่องจากผู้ปกครองยังไม่เข้าใจหลักการจัดการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขา ควรประสานความร่วมมือในการดำเนินงานจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาอย่างจริงจังจากชุมชน และทำความเข้าใจแก่ผู้ปกครองในด้านการดำเนินงานจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา Yanawitchayo (2012) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์ความเป็นกัลยาณมิตรของพระสารีบุตรเถระ” ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดและหลักการของกัลยาณมิตร คือ เป็นผู้ชักนำ เป็นผู้ตั้งศรัทธาภาพที่มีอยู่ในตัวบุคคลออกมาแสดง ซึ่งให้เห็นถึงคุณและโทษ บอกทางที่ถูก ขกระดับความคิดและความเข้าใจต่อชีวิตที่ต่ำขึ้นสู่ที่ ๆ ควรจะเป็นแล้วพัฒนาส่งเสริมให้ดีกว่าเดิม กัลยาณมิตร นอกจากหมายถึงบุคคลผู้มีน้ำใจดีงาม เอื้อเพื่อเกื้อกูลประโยชน์ตนและผู้อื่นแล้วยังรวมถึงสิ่งแวดล้อมทุกอย่างที่เอื้อต่อการเรียนรู้ พัฒนา ขกระดับความคิดความอ่านความเข้าใจที่ถูกต้อง ส่วนลักษณะของกัลยาณมิตรให้พิจารณาจากคำแนะนำสั่งสอนว่า เป็นไปเพื่อเกื้อกูลประโยชน์ตนและผู้อื่น มีความเสมอต้นเสมอปลาย สอนเช่นไรประพฤติตนเช่นนั้น กัลยาณมิตรมี 2 ประเภท คือ กัลยาณมิตรทางโลก และกัลยาณมิตรทางธรรม อนึ่ง กัลยาณมิตรมีความสำคัญต่อผลสำเร็จทั้งในระดับเบื้องต้น ท่ามกลาง และที่สุด วิธีสังเกตว่าผู้ที่คบหา หรือสิ่งแวดล้อมที่อาศัยอยู่เป็นกัลยาณมิตรหรือไม่ให้สังเกตความเปลี่ยนแปลงภายในจิตใจ หากคบบุคคลใดหรืออยู่ในสิ่งแวดล้อมใดแล้วกุศลธรรมของตนเจริญยิ่งขึ้น กุศลธรรมเสื่อมไป บุคคลหรือสิ่งแวดล้อมเช่นนี้ไม่ควรคบไม่ควรอยู่ใกล้ Buachanat (2003) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การเปรียบเทียบหลักคำสอนเรื่องกัลยาณมิตรกับการบรรลุมรรคในพระพุทธศาสนาเถรวาทและพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน” ผลการวิจัย

พบว่าในพระพุทธศาสนาทั้งสองฝ่ายมีหลักคำสอน เรื่องของกัลยาณมิตร คือ หมายถึง ผู้ที่เกื้อกูล สนับสนุน ส่งเสริมเป็นแบบอย่างที่ดีในการพัฒนาชีวิต ได้แก่ บิณฑบาต ครุฑบูชา เป็นต้น เป็น ผู้สนับสนุนส่งเสริมสั่งสอน เป็นแบบอย่างที่ดีและช่วยให้คนอื่นเป็นคนดีด้วย กัลยาณมิตรระดับโลกุตระของฝ่ายเถรวาท ได้แก่ พระพุทธเจ้า พระอรหันต์สาวก เป็นต้น เป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี กระทั่งเข้าถึงเป้าหมายสูงสุดของศาสนาแต่ละนิกาย การบรรลุธรรมและในความสำคัญของ กัลยาณมิตรในเถรวาท มีเป้าหมายสูงสุดคือพระนิพพานที่ปฏิบัติตามแนวอริยมรรคมีองค์ 8 และ เป้าหมายในชีวิตปัจจุบันฝึกฝนพัฒนาตนเองให้มีความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์เอง เท่านั้น ที่จะทำให้เกิดการหลุดพ้นและบรรลุธรรมได้ ปัจจัยด้านการตื่นรู้ พบว่า โดยภาพรวมการตื่นรู้ อยู่ในระดับมาก ซึ่งเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า เบิกบาน สูงที่สุด รองลงมาคือ ด้านรู้ และ ตื่น ตามลำดับ เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การกระจายของตัวแปร พบว่า ตัวแปรมีการกระจายไม่ต่างกัน มาก โดยมีค่าอยู่ระหว่างร้อยละ 14.58 – 16.05 เมื่อพิจารณาค่าความเบ้ ของตัวแปร พบว่า ตัวแปรทุก ตัวมีการแจกแจงในลักษณะเบ้ซ้าย (ค่าความเบ้เป็นลบ) แสดงว่า ข้อมูลของตัวแปรทุกตัวสูงกว่า ค่าเฉลี่ย เมื่อพิจารณาค่าความโด่ง พบว่า ตัวแปรทุกตัวมีค่าการแจกแจงของข้อมูลในลักษณะเตี้ยแบนกว่าโค้งปกติ (ค่าความโด่งน้อยกว่า 0) แสดงว่ามีการกระจายของข้อมูลมาก Mukdi (2016) ได้ วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการควบคุมตนเองตามแนวพุทธจิตวิทยาสำหรับนักศึกษาพยาบาล คณะ พยาบาลศาสตร์เกื้อการุณย์ มหาวิทยาลัยนวมินทราชราช ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาพยาบาลในกลุ่ม ทดลอง การควบคุมตนเองภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมมีคะแนนการควบคุมตนเองสูงกว่าก่อนการ เข้าร่วมกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 ทั้งด้านสติสัมปชัญญะ ด้าน หิริ โอตตปปะ และด้าน ขันติโสรจจะ และเมื่อติดตามผลในระยะ 2 เดือน พบว่า คะแนนการควบคุมตนเองในนักศึกษากลุ่ม ทดลองมีค่าเฉลี่ยในภาพรวมคงเดิมซึ่งแสดงถึงประสิทธิผลและความคงทนของ ชุดกิจกรรม นอกจากนี้ในการศึกษาพบว่าหลักธรรมทั้ง 3 ด้าน มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติ ที่ 0.01 การวิจัยนี้จึงสามารถสะท้อนได้ว่า รูปแบบการควบคุมตนเองตามแนวพุทธจิตวิทยาที่ ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นสามารถใช้ในการพัฒนาการควบคุมตนเองของนักศึกษาพยาบาลได้ สอดคล้องกับ Chunhasawatfikul (2007: 93) กล่าวไว้ว่า “การตื่นรู้” เป็นประสบการณ์ต้องประสบด้วยเอง ต้องรู้เอง ประสบการณ์มีความสำคัญเพราะเป็นของจริงมนุษย์บางคนเกิดประสบการณ์ คือเกิดความแจ่มแจ้ง เบาเนื้อเบาตัว มีปีติสุขอย่างลึกล้ำ ชื่นชำนทั่วสรรพางค์กาย ประสบความงามทุกทิศทุกทาง เกิด มิตรภาพอันไพศาลต่อคนทั้งหมดและสรรพสิ่ง ความมหัศจรรย์ในตัวเอง เป็นประสบการณ์ที่เกิดขึ้น

จริง อาจเรียกว่าสภาวะอันเป็นทิพย์ การตื่นรู้ การเข้าถึงถึงสูงสุด คือ ความจริง ความดี ความงาม การเข้าถึงความว่างจากตัวตน คือธรรมชาติอันไม่ปรุงแต่ง ถ้าจิตสงบ จะไปสัมผัสความจริงตามธรรมชาติ เกิดการตื่นรู้ คือ รู้ความจริง พระพุทธศาสนามองว่า กระบวนทัศน์เพื่อการตื่นรู้ที่รู้ตื่น คือกระบวนทัศน์แห่งการดำเนินชีวิตอย่างเก่งคิมิสุขนั้น ต้องดำเนินชีวิตอย่างมีศิลปะ โดยเฉพาะศิลปะในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข เมื่อมนุษย์เราได้ใคร่ครวญอย่างสุขุม รอบคอบ จนเปลี่ยนแปลงทัศนคติของคนที่มีความดีอัน เป็นสัจธรรมแล้ว มนุษย์นั้น ไซ้ร่ก็กำลังจะพลิกผันโลกทั้งใบ” และ Aueamareewong (2012) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “แบบจำลองกระบวนการผุดบังเกิดแห่งสังคมตื่นรู้จากการก้าวข้ามของบุคคล : ศึกษากรณีประยงค์ รัตนรงค์และชุมชนไม้เรียง จังหวัดนครศรีธรรมราช” การวิจัยนี้ได้ค้นพบและแสดงเป็นแบบจำลอง “สังคมตื่นรู้โมเดล” เพื่อให้เห็นว่าการก้าวข้ามของบุคคลนำไปสู่การผุดบังเกิดแห่งสังคมตื่นรู้ได้ โดยการประสมกลุ่มบัณฑิตและกัลยาณมิตรในการคิดและทำอย่างเป็นกุศลในเวทีของตนซึ่งแตกต่างจากสังคมส่วนใหญ่เป็นการทำอย่างต่อเนื่องซ้ำๆ และขยายผลทั้งด้านเวลาและพื้นที่ซึ่งแสดงถึงความเพียรในการแก้ปัญหา การรู้ชัดในสถานการณ์และการรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงหรือผู้วิจัยเทียบเคียงกับพุทธพจน์ว่า อาตปปี สมุปชาโน สติมา ส่วนการผุดบังเกิดสังคมตื่นรู้อาศัยการยกระดับการรู้จักตนเองของคนในชุมชนสู่วัฒนธรรมแห่งสติ (อัปปมาทะ) สังคมอุดมปัญญา (อโมหะ) เศรษฐกิจแห่งการแบ่งปัน (อโลกะ) และการเมืองของความการุณย์ (อโทสะ) กล่าวโดยสรุป การก้าวข้ามของบุคคลนำไปสู่การผุดบังเกิดแห่งสังคมตื่นรู้ได้โดยการเจริญความเพียร การรู้ชัดและการรู้เท่าทันในระดับกลุ่มของตนเอง

2. การอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยและข้อจำกัดในการวิจัย

การเสนอผลการอภิปรายผลการวิจัยในตอนนี ผู้วิจัยนำเสนอเป็น 3 ประเด็นตามวัตถุประสงค์การวิจัย 3 ข้อ ของการวิจัย ดังต่อไปนี้

(1) การอภิปรายผลการวิจัยจากการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีเชิงคุณภาพเพื่อสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้ประเด็นจากการวิเคราะห์ คือ ตัวแปรที่มีกระบวนการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยากัลยาณมิตรของครูในวิถีพุทธ (FRI) และ การตื่นรู้ (TUV) ทั้งตัวแปรทางพุทธจิตวิทยา และตัวแปรทางจิตวิทยาร่วมสมัย แบ่งเป็นตัวแปรแฝง 3 ตัวแปร แบ่งเป็นตัวแปรภายในแฝง 2 ตัวแปร ตัวแปรภายนอกแฝง 1 ตัวแปร คือ

1) กระบวนการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยา 2) กัลยาณมิตรของครูในวิถีพุทธและ ตัวแปรภายนอกแฝง 1 ตัวแปร คือ 3) การตื่นรู้ ตัวแปรแฝงและตัวแปรสังเกตได้ภายนอก 2 ตัวแปร คือ 1) ปัญญา คือ (1) คำริชอบ (2) เห็นชอบ (2) สมาธิ คือ (1) พยายาม (2) สถิ (3) สมาธิ 3) ศีล คือ (1) วาจาชอบ (2) การงานชอบ (3) เลี้ยงชีพชอบ

ผลที่ได้จากการศึกษาเบื้องต้น เป็นเพียงการคัดเลือกตัวแปรที่ผู้วิจัยสนใจ และคิดว่าเป็นตัวแปรที่เหมาะสมในการศึกษาครั้งนี้เท่านั้น จะเห็นว่าผู้วิจัยคัดเลือกตัวแปรเป็นภาพรวมกว้างๆ ครอบคลุมทั้งตัวแปรทางพุทธจิตวิทยาและจิตวิทยาร่วมสมัย เพื่อเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ตั้งต้นก่อนที่จะศึกษาภาคสนามด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกต่อไป

จากการศึกษาภาคสนามด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญที่ได้รับการยอมรับทั้งทางด้านพุทธศาสนา และจิตวิทยาร่วมสมัย พบว่ามีตัวแปรทั้งด้านพุทธจิตวิทยาและจิตวิทยาร่วมสมัยน่าสนใจที่มีอิทธิพลต่อการตื่นรู้ดังที่สรุปไว้ในบทที่ 4 ซึ่งผู้วิจัยคัดเลือก ปรับปรุง และแก้ไขจากผลการวิจัยจนสามารถตรวจสอบยืนยันกรอบแนวคิดในการวิจัยเบื้องต้น ได้ว่า ตัวแปรทั้งหมดที่คัดเลือกมา คือ กัลยาณมิตรของครูในวิถีพุทธและการตื่นรู้ แต่ต้องให้ตัวแปรแต่ละตัวแปรมีความชัดเจนมากขึ้นโดยการเปลี่ยนชื่อตัวแปรบางตัวแปร เพื่อให้สามารถสร้างเครื่องมือในการวิจัยได้ชัดเจนขึ้น นอกจากนั้นจากกรอบแนวคิดในการวิจัยที่สร้างไว้ในตอนแรกไม่สามารถวิเคราะห์ในภาพรวมทั้งหมดทีเดียวได้ ซึ่งหากแยกวิเคราะห์บุคลิกภาพทีละด้าน ต้องปรับตัวแปรบุคลิกภาพแต่ละด้านออกเป็น ตัวแปรแฝงซึ่งจะทำให้โมเดลนี้ มีตัวแปรแฝงมากและทำให้โมเดลมีความซับซ้อนเกินไป ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาบุคลิกภาพเพียงด้านเดียว คือด้านการมีจิตสำนึก

ผลการวิจัยที่ได้จากการศึกษาภาคสนามด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก ทำให้ได้โมเดลกรอบแนวคิดการวิจัยที่ครอบคลุมทั้งทางด้านพุทธจิตวิทยา และจิตวิทยาร่วมสมัยจำนวน 2 โมเดล รวมทั้งยังมีความชัดเจนมากขึ้น คือภาวะตื่นรู้ หมายถึง การที่บุคคลแสดงออกถึงการดำเนินชีวิตอย่างรู้ ตื่น และเบิกบาน โดยวัดจากตัวแปรสังเกตได้ 3 ตัวแปร คือ 1) รู้ คือมองเห็นความเปลี่ยนแปลง มองเชื่อมโยง มีสติในการดำเนินชีวิตคิดแยกแยะพิจารณาแก้ปัญหาด้วยเหตุผล รู้จักมองแง่ดี สามารถแสวงหาความรู้ 2) ตื่น คือ ควบคุมตนเองด้านกาย วาจา ใจ เห็นใจผู้อื่น ความรับผิดชอบ 3) เบิกบาน คือภูมิใจในตนเอง พอใจในชีวิต สุขสงบทางใจในการจัดการปัญหาได้ เป็นตัวแปรส่งผ่านในแต่ละโมเดล นอกจากนั้นจากผลการวิจัยภาคสนามยังทำให้สามารถกำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการของตัวแปรแต่ละตัวได้ชัดเจนขึ้นนำไปสู่การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้ง่ายและมีคุณภาพมากขึ้นด้วย

อย่างไรก็ตาม จากการวิจัยดังกล่าวเป็นเพียงงานวิจัยเชิงคุณภาพที่ยังมิได้มีการเสนอผลการตรวจสอบด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์จากกลุ่มตัวอย่างขนาดใหญ่ และการศึกษาวิจัยเพื่อให้ได้ขนาดอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมของตัวแปรที่กระบวนการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยา กัลยาณมิตรของครูในวิถีพุทธ (FRI) และ การตื่นรู้ (TUV) ดังที่ผู้วิจัยได้ระบุไว้ในวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 อันเป็นการวิจัยด้วยวิธีการเชิงปริมาณเพื่อขยายผลวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพตามหลักการวิจัยแบบผสมวิธีซึ่งผู้วิจัยได้อภิปรายผลการวิจัยในส่วนของผลการวิจัยด้วยวิธีการเชิงปริมาณในประเด็นต่อไป

(2) การอภิปรายผลการวิจัยจากผลการพัฒนาโมเดลกระบวนการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยาที่มีกัลยาณมิตรของครูในวิถีพุทธ (FRI) และ การตื่นรู้ (TUV) เป็นตัวแปรส่งผ่าน

ผลการพัฒนาโมเดลกระบวนการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยาที่ สรุปได้เป็นกระบวนการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยา ซึ่งแสดงอิทธิพลของตัวแปรกระบวนการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยาตามหลักศีล สมาธิ ปัญญา และ ตัวแปรกัลยาณมิตรของครูในวิถีพุทธ และตัวแปรแฝงการตื่นรู้ เป็นตัวแปรส่งผ่าน ตัวแปรในแต่ละโมเดลที่พัฒนาขึ้นนี้ประกอบด้วย โมเดลที่ 1 ตัวแปรแฝง 3 ตัวแปร แบ่งเป็นตัวแปรภายในแฝง 2 ตัวแปร ตัวแปรภายนอกแฝง 1 ตัวแปร และตัวแปรสังเกตได้ 14 ตัวแปร โมเดลที่ 2 ตัวแปรแฝง 6 ตัวแปร แบ่งเป็นตัวแปรภายในแฝง 3 ตัวแปร ตัวแปรภายนอกแฝง 3 ตัวแปร และตัวแปรสังเกตได้ 22 ตัวแปร

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัยเป็นสองขั้นตอน ขั้นตอนแรกเป็นการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัยเบื้องต้น และขั้นตอนที่สองเป็นการใช้วิธีการเชิงคุณภาพโดยการศึกษาภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญจำนวน 15 รูป/คน เพื่อศึกษาความเหมาะสมของตัวแปรต่างๆ ที่ได้มาจากขั้นตอนแรก และเพื่อคัดเลือกตัวแปรส่งผ่านที่เหมาะสมด้วย ดังนั้น กรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้จึงมีความแตกต่างจากกรอบแนวคิดในการวิจัยเบื้องต้นตรงที่มีการเปลี่ยนชื่อของตัวแปรต่างๆ ให้มีความชัดเจนมากขึ้นอีกทั้งยังคัดเลือกตัวแปรบุคลิกภาพนำมาศึกษาเชิงปริมาณเพียงด้านเดียวเท่านั้น คือ ด้านการมีจิตสำนึก และยังเพิ่มการวิเคราะห์ด้วยวิธีเชิงปริมาณเป็น 2 โมเดลด้วยกัน โดยแต่ละโมเดลมีความแตกต่างตรงตัวแปรส่งผ่านที่เป็นเจตคติต่อกระบวนการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยาตามหลักศีล สมาธิ ปัญญา และ ตัวแปรกัลยาณมิตรของครูในวิถีพุทธ และตัวแปรแฝงการตื่นรู้ เป็นตัวแปรส่งผ่าน โดยไม่ได้นำข้อค้นพบอื่นๆ ที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาเปลี่ยนแปลงตัวแปรในกรอบแนวคิดการวิจัยเบื้องต้น ที่ออกแบบเช่นนี้เนื่องมาจากข้อจำกัดในด้านความซับซ้อนของโมเดล

ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ ที่ไม่ควรมีจำนวนมากเกินไป แต่ตัวแปรที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกมีหลากหลาย เนื่องมาจากเรื่องของความสุขในความรักเป็นเรื่องที่ค่อนข้างกว้าง มีตัวแปรที่มีกระบวนการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยาตามหลักศีล สมาธิ ปัญญา และ ตัวแปรกัลยาณมิตรของครูในวิถีพุทธ และตัวแปรแฝงการตื่นรู้ เป็นตัวแปรส่งผ่านจำนวนมากจนไม่สามารถนำมาศึกษาในโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุเพียงครั้งเดียว การศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงเป็นเพียงโมเดลหนึ่งของกระบวนการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยาตามหลักศีล สมาธิ ปัญญา และ ตัวแปรกัลยาณมิตรของครูในวิถีพุทธ และตัวแปรแฝงการตื่นรู้ เป็นตัวแปรส่งผ่านเท่านั้น ถึงแม้ว่าผู้วิจัยจะมิได้นำข้อค้นพบจากวิธีเชิงคุณภาพ มาใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ในการสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย แต่ผู้วิจัยก็ได้ใช้ประโยชน์จากข้อมูลดังกล่าวในการนำมาปรับเปลี่ยนตัวแปรดังที่กล่าวมา และยังนำมาใช้ในการกำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการของตัวแปรแต่ละตัวแปรให้ชัดเจนขึ้น ซึ่งนำไปสู่การสร้างข้อคำถามที่ชัดเจนตรงประเด็น อันจะนำมาซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยที่มีคุณภาพ

(3) การอภิปรายผลการวิจัยจากความตรงของโมเดลด้วยการหาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่พัฒนาขึ้น ขนาดอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมระหว่างตัวแปรในโมเดล ทั้ง 2 โมเดล

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 คือการตรวจสอบความตรงโมเดล พบว่าโมเดลกระบวนการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยาตามหลักศีล สมาธิ ปัญญา และ ตัวแปรกัลยาณมิตรของครูในวิถีพุทธ และตัวแปรแฝงการตื่นรู้ เป็นตัวแปรส่งผ่านทั้ง 2 โมเดล สามารถอธิบายทีละโมเดลได้ดังต่อไปนี้

1) โมเดลกระบวนการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อการตื่นรู้ ที่มีกัลยาณมิตรของครูในโรงเรียนวิถีพุทธ เป็นตัวแปรส่งผ่านมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ สามารถอธิบายความแปรปรวนของกัลยาณมิตรของครูในวิถีพุทธ (FRI) ได้ร้อยละ 18.00 ส่วนการตื่นรู้ (TUV) มีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์เท่ากับ 0.50 แสดงว่า ตัวแปรภายในโมเดล คือ กระบวนการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยา (DEV) และ กัลยาณมิตรของครูในวิถีพุทธ (FRI) สามารถอธิบายความแปรปรวนของการตื่นรู้ (TUV) ได้ร้อยละ 50.00 ได้รับอิทธิพลทางตรงจากกระบวนการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยา (DEV) โดยมีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ตามลำดับ แต่ไม่ได้รับอิทธิพลทางอ้อมจากกัลยาณมิตรของครูในวิถีพุทธ (FRI)

2) โมเดลกระบวนการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อการตื่นรู้ ที่มีกัลยาณมิตรของครู ในโรงเรียนวิถีพุทธ เป็นตัวแปรส่งผ่านมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ความสัมพันธ์ของตัวแปรสังเกตได้ พบว่า ทุกตัวมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.01$) และเป็นความสัมพันธ์ทางบวก แสดงว่า ความสัมพันธ์ของตัวแปรมีทั้งเป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ทางบวกสูงสุด คือ ความน่าเคารพ (N) และความน่ายกย่อง (O) โดยมีขนาดความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เท่ากับ 0.74 แสดงว่า เมื่อครูในวิถีพุทธมีความน่าเคารพมากขึ้น ความน่ายกย่องจะเพิ่มขึ้นด้วย และตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ทางบวกรองลงมา คือ ครูวิถีพุทธที่มีการอดทนฟังถ้อยคำ (P) และการเป็นที่ปรึกษาที่ดี (Q) โดยมีขนาดความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เท่ากับ 0.73 แสดงว่า ครูวิถีพุทธมีการอดทนฟังถ้อยคำ สูงขึ้น การเป็นที่ปรึกษาที่ดี (Q) ก็สูงขึ้นด้วย

สรุปผล

1) ผลการวิเคราะห์เชิงเอกสาร พบตัวแปรกระบวนการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อการตื่นรู้ทั้งตัวแปรทางพุทธจิตวิทยาและตัวแปรทางจิตวิทยาร่วมสมัย ประกอบด้วย (1) กระบวนการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยา (2) กัลยาณมิตรของครูในโรงเรียนวิถีพุทธ (3) ภาวะตื่นรู้

2) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้กรอบแนวคิดในการวิจัยสำหรับโมเดลเชิงสาเหตุ จำนวน 2 โมเดล โมเดลที่ 1 คือกระบวนการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อการตื่นรู้โดยมีกัลยาณมิตรของครูในวิถีพุทธเป็นตัวแปรส่งผ่าน ประกอบด้วย ตัวแปรแฝง 3 ตัวแปร แบ่งเป็นตัวแปรภายในแฝง 2 ตัวแปร ได้แก่ ภาวะตื่นรู้ มีตัวแปรสังเกตได้ คือ (1) รู้ (2) ตื่น (3) เบิกบาน และกัลยาณมิตรของครูในโรงเรียนวิถีพุทธเป็นตัวแปรส่งผ่าน มีตัวแปรสังเกตได้ คือ (1) น่ารัก (2) น่าเคารพ (3) น่ายกย่อง (4) เป็นที่ปรึกษาที่ดี (5) อดทนฟังถ้อยคำ (6) อธิบายเรื่องซับซ้อนได้ (7) ไม่นะเนนาทางเสื่อมเสีย ตัวแปรภายนอกแฝง 1 ตัวแปร ได้แก่ กระบวนการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อการตื่นรู้ มีตัวแปรสังเกตได้ 7 ตัว คือ (1) รู้จักตนเอง (2) รู้คุณค่า (3) รู้ศักยภาพที่แท้จริงของตน (4) การนำไปใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันอย่างเต็มศักยภาพ (5) ศีล (6) สมาน (7) ปัญญา โมเดลที่ 2 คือกระบวนการพัฒนาตนตามหลักจิตวิทยาเพื่อการตื่นรู้โดยมีการพัฒนาตนตามหลักไตรสิกขาเป็นตัวแปรส่งผ่าน ประกอบด้วย ตัวแปรแฝง 3 ตัวแปร แบ่งเป็นตัวแปรภายในแฝง 2 ตัว

แปร ได้แก่ ภาวะตื่นรู้มีตัวแปรสังเกตได้ คือ (1) รู้ (2) ตื่น (3) เบิกบาน และการพัฒนาตนตามหลักไตรสิกขา เป็นตัวแปรส่งผ่าน มีตัวแปรสังเกตได้ คือ (1) น่ารัก (2) น่าเคารพ (3) น่ายกย่อง (4) เป็นที่ปรึกษาที่ดี (5) อุดหนุนพึ่งพิงได้ (6) อธิบายเรื่องซับซ้อนได้ (7) ไม่แนะนำทางเสื่อมเสีย ตัวแปรภายนอกแฝง 1 ตัวแปร ได้แก่ กระบวนการพัฒนาตนตามหลักจิตวิทยาเพื่อการตื่นรู้ มีตัวแปรสังเกตได้ 4 ตัว คือ (1) รู้จักตนเอง (2) รู้คุณค่าของตน (3) รู้ศักยภาพที่แท้จริงของตน (4) การนำไปใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันอย่างเต็มศักยภาพ

3) ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่าโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ทั้ง 2 โมเดล ดังนี้

1. โมเดลกระบวนการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อการตื่นรู้ ที่มีตัวแปรกลายามิตรของครูในวิถีพุทธเป็นตัวแปรส่งผ่าน ค่าไค-สแควร์ เท่ากับ 38.75 องศาอิสระเท่ากับ 51 และค่าความน่าจะเป็น (p) เท่ากับ .09 คำนวณวัดความกลมกลืน (GFI) เท่ากับ 0.99 ค่าดัชนีความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) เท่ากับ 0.98 ค่าดัชนีรากกำลังสองเฉลี่ยของค่าความแตกต่างโดยประมาณ (RMSEA) เท่ากับ 0.00 อธิบายความแปรปรวนของกลายามิตรของครูในวิถีพุทธ (FRI) ได้ร้อยละ 18.00 และอธิบายความแปรปรวนของการตื่นรู้ (TUV) ได้ร้อยละ 50.00 อิทธิพลทางตรงและอิทธิพลทางอ้อมที่ส่งผลต่อการตื่นรู้ (TUV) โดยมีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.70 และ 0.01 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

2. โมเดลกระบวนการพัฒนาตนตามหลักจิตวิทยาเพื่อการตื่นรู้ที่มีการพัฒนาตนตามหลักไตรสิกขา เป็นตัวส่งผ่าน ค่าไค-สแควร์ เท่ากับ 18.97 องศาอิสระเท่ากับ 20 และค่าความน่าจะเป็น (p) เท่ากับ 0.52 คำนวณวัดความกลมกลืน (GFI) เท่ากับ 0.99 ค่าดัชนีความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) เท่ากับ 0.98 ค่าดัชนีรากกำลังสองเฉลี่ยของค่าความแตกต่างโดยประมาณ (RMSEA) เท่ากับ 0.00 อธิบายความแปรปรวนของการพัฒนาตนตามหลักไตรสิกขา (TRI) ได้ร้อยละ 94.00 และอธิบายความแปรปรวนของการตื่นรู้ (TUV) ได้ร้อยละ 76.00 อิทธิพลทางตรงและอิทธิพลทางอ้อมที่ส่งผลต่อการตื่นรู้ (TUV) โดยมีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.01 และ 0.97 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาไปปรับใช้

จากผลการวิจัยกระบวนการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อการตื่นรู้ได้ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาไปปรับใช้ ดังนี้

1) นำกระบวนการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยา ไปปรับใช้ในการพัฒนาตนนักเรียนในโรงเรียนวิสุทธิคุณ นักเรียนในโรงเรียนปกติทั่วไปที่ไม่ใช่โรงเรียนวิสุทธิคุณ โรงเรียนเอกชน โรงเรียนที่อยู่ในการดูแลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นครบถ้วน ชุมชนโดยการใช้กระบวนการรู้จักตัวเอง ดังนั้นต้องมีกัลยาณมิตรของครูในโรงเรียนวิสุทธิคุณ เป็นตัวแปรส่งผ่านมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาตนต่อไป

2) การนำรูปแบบโมเดลกระบวนการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อการตื่นรู้สามารถนำไปปรับใช้ในการพัฒนาองค์กร บริษัท และสามารถนำไปเป็นต้นแบบการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อการตื่นรู้ โดยเฉพาะด้านการตื่นรู้ คือรู้ ตื่น เบิกบาน เพื่อสร้างเสริมการจัดการปัญหาในองค์กรต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำคุณนุญนิพนธ์ครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำคุณนุญนิพนธ์ครั้งต่อไปเพื่อเป็นประโยชน์ทางวิชาการ และการพัฒนาการศึกษาต่อไป

1) ควรศึกษาทำคุณนุญนิพนธ์เรื่องรูปแบบการพัฒนาตนตามหลักพุทธธรรมเพื่อการตื่นรู้ โดยใช้หลักธรรม เช่น อิทธิบาท 4 อริยสัจ 4 อินทรีย์ 5 พละ 5 สัมปยุตธรรม 4 อริยมรรคมีองค์ 8 ไตรสิกขา สติปัฏฐาน 4 และหลักจิตวิทยาตะวันตกแบบบูรณาการ เป็นต้น มาพัฒนาเป็นรูปแบบกระบวนการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยาและอธิบายให้ครอบคลุมหรือเปรียบเทียบกับรูปแบบกระบวนการพัฒนาตนของนักจิตวิทยาตะวันตก

2) ควรศึกษาทำคุณนุญนิพนธ์เรื่องรูปแบบการปรับอินทรีย์ตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อการตื่นรู้ โดยมีหลักพุทธธรรม เช่น อินทรีย์ 5 พละ 5 ไตรสิกขา สติปัฏฐาน 4 ไตรสิกขา โพชฌงค์ 7 บุรณการกับจิตวิทยาตะวันตก

3) กระบวนการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อการตื่นรู้ โดยมีหลักพุทธธรรม เช่น หลักทศกเกี่ยวกับปิตามารดา บุรณการกับจิตวิทยาตะวันตก โดยพัฒนาเป็นคู่มือรูปแบบกิจกรรมในการพัฒนาตน

เอกสารอ้างอิง

- นวลศิริ เปาโรหิตย์. (2554). *จิตวิทยาเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- นิภาภัทร อยู่พุ่ม. (2557, กรกฎาคม-ธันวาคม). พุทธจิตวิทยากับการพัฒนาชีวิตและสังคมไทย. *วารสารสถาบันวิจัยพินิตธรรม*. 1(2): 135-136.
- นฤมล จำกัญญ. (2553). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อปัญหาการเรียนวิชาสังคมศึกษา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- บรรจบ ชุณหสวัสดิกุล. (2550, พฤศจิกายน). *จิตที่ตื่นรู้จะพลิกผันโลก*. (มติชนสุดสัปดาห์). (03): 93.
- บุษกร วัฒนบุตร. (2555). *การนำพุทธญาณวิทยา (ไตรสิกขา) และตัวแบบการบริหารจัดการความรู้ และทักษะ(KSM) เพื่อสร้างและพัฒนาทุนมนุษย์ในองค์กรมหาชน*. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- พระจะจุ ญาณวิโช. (2555). *การศึกษาวิเคราะห์ความเป็นกัลยาณมิตรของพระสารีบุตร*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระจิรวัดน์ อุตตมเมธี (วุฒิพงษ์). (2553). *ศึกษาวิเคราะห์การศึกษาเพื่อการพัฒนาตนตามทัศนะของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต)*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2548). *การพัฒนาตน*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- _____. (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาเกรียงไกร บัวจันอัด. (2546). *การเปรียบเทียบหลักคำสอนเรื่องกัลยาณมิตรกับการบรรลุมรรคในพระพุทธศาสนาเถรวาทและพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหิดล.

- พระราชเวรน์ เตชวณฺโณ (รุ่งเรือง). (2558). การจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนที่ปึงกร
วิทยาพนัน (ทวิพัฒนา) ในพระราชูปถัมภ์ฯ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
เขต 1 กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชนทร์ วิสารโท (ไชยเจริญ). (2546). การศึกษาเชิงวิเคราะห์หลักพุทธธรรมกับการพัฒนา
ทรัพยากรมนุษย์ ในพระพุทธศาสนา. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิต
วิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระอภัย อภิชาติ (ชูขุนทด). (2554). การศึกษาหลักธรรมสำหรับพัฒนาพฤติกรรมของมนุษย์ใน
สังคมปัจจุบัน. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬา
ลงกรณราชวิทยาลัย.
- พินิจทอง แมนสุมิตรชัย. (2560). รูปแบบการสื่อสารอย่างสันติเชิงพุทธจิตวิทยา. วิทยานิพนธ์พุทธ
ศาสตรดุฎฐิบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พินณา หมวกยอด. (2558). การพัฒนาศักยภาพนักศึกษาในการสร้างเสริมสุขภาวะทางปัญญา.
วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรดุฎฐิบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- แม่ชี สุกรัภวดี ณ พัทลุง. (2556). การเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนตามหลักไตรสิกขา : กรณีศึกษาพุทธทาส
ภิกขุ. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย.
- ลำพอง กลมกุล. (2554). อิทธิพลของกระบวนการสะท้อนคิดต่อประสิทธิภาพการวิจัยปฏิบัติการใน
ชั้นเรียน: การวิจัยแบบผสมวิธี. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุฎฐิบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย,
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิชชุดา จิตติโชติธรรมา. (2559). การพัฒนารูปแบบการปริกษาแนวพุทธจิตวิทยาบูรณาการ ของ
พระสงฆ์ที่มีบทบาทให้การปริกษา. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุฎฐิบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย,
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิญญาภา เมธีวรฉัตร. (2557). รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธของมหาวิทยาลัยราชภัฏ
ภาคเหนือตอนล่าง 2. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุฎฐิบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- สุทธญาณ์ โอบอ้อม. (2557). *การพัฒนาศักยภาพบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามแนวพระพุทธศาสนา*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุริยเดว ทรีปาตี และคณะ. (2556,มกราคม-มีนาคม). การศึกษารายงานสภาวะการณั้ต้นทุน ชีวิตของเยาวชนในสถานศึกษาประเทศไทย. *วารสารกุมารเวชศาสตร์*. 52(1) : 37.
- สมบุญ เอื้อมอริวงศ์. (2555). *แบบจำลองกระบวนการผูกพันเกิดแห่งสังคมตื่นรู้จากการก้าวข้ามของบุคคล: ศึกษากรณีประยงค์ ธรรมรงค์และชุมชนไม้เรียง จังหวัดนครศรีธรรมราช*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สาระ มุขดี. (2559). *การพัฒนารูปแบบการควบคุมตนเองตามแนวพุทธจิตวิทยาสำหรับนักศึกษาพยาบาล คณะพยาบาลศาสตร์เกื้อการุณย์ มหาวิทยาลัยนวมินทราชิราช*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

Translated Thai References

- Abhijāto, P. (2011). *A Study of Dhamma principles for developing Human in the present society*. (Master of Arts Thesis). Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University. [in Thai]
- Aobaom, S. (2014). *The personnel's competency development for staff of local administrative organization according to Buddhism*. (Doctor of Philosophy Thesis). Graduate School : Mahachulalongkornrajavidyalaya University. [in Thai]
- Auepum, N. (2014, July - December). *Buddhist psychology with the development of Thai life and society*. (Pimoldhamma Research Institute Journal). 1 (2): 135-136. [in Thai]
- Auttamamettee, P. (2010). *The analytical study of the education for self-development according to the viewpoint of Ven. Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto)*. (Master of Arts Thesis). Graduate School : Mahachulalongkornrajavidyalaya University. [in Thai]

- Boujanad, P. (2003). *A comparative study in the thought of kalyanamitta and its thought of enlightenment in Theravada and Mahayana Buddhism*. (Master of Arts Thesis). Graduate School : Mahidol University. [in Thai]
- Chunhasawastikul, B. (2007, November). *The awakened consciousness will overturn the world*. (Matichon Weekly). (03): 93. [in Thai]
- Khamkan, N. (2010). *Factors affecting on the social learning problems of Mathayom Suksa IV students at Triam Udom Suksapattanakarn Bangyai School in Nonthaburi province*. (Master of Educational Degree). Graduate School: Srinakharinwirot University. [in Thai]
- Klomkul, L. (2014). *Effects of reflection process on the effectiveness of classroom action research: mixed methods research*.
- Mansumittrchai, P. (2017). *A model of nonviolent communication through Buddhist psychology*. (Doctor of Philosophy Thesis). Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University. [in Thai]
- Metheeworachat, W. (2014). *Human resource development model in line with Buddhism of Rajabhat Universities in lower North of the second area*. (Doctor of Philosophy Thesis). Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University. [in Thai]
- Muakyod, P. (2015). *Development of student potential in promoting intellectual well-being*. (Doctor of Philosophy Thesis). Graduate School: Srinakharinwirot University. [in Thai]
- Mukdee, S. (2016). *Development of a self - control model following Buddhist psychology for nursing students at Kuakarun Faculty of Nursing, Navamindradhiraj University*. (Doctor of Philosophy Thesis). Graduate School : Mahachulalongkornrajavidyalaya University. [in Thai]
- Ñānavijayo, P. (2012). *An analytical study of Sariputta Thera's Kalyanamittata*. (Master of Arts Thesis). Graduate School : Mahachulalongkornrajavidyalaya University. [in Thai]

- Na Phatthalung, S. (2013). *The learning for developing self according the princ of Ti-Sikkha: A case study of Buddhadasa Bhikkhu*. (Master of Arts Thesis). Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University. [in Thai]
- Paorohit, N. (2011). *Introduction to Psychology*. (13th ed.). Ramkhamhaeng University : Ramkhamhaeng University Press. [in Thai]
- P.A. Payutto, P. (2005). *Development*. Bangkok: The Komonkeemthong Foundation. [in Thai]
- _____. (2016). *Dictionary of Buddhism*. (34th ed.) Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya Publishing House. [in Thai]
- Tejavanno, P. (2015). *The learning management according to threefold training in Dipang Kornwittayapat (Taweewattana) Under Royal Patronage the secondary Educational Service Area Office 1, Bangkok*. (Master of Arts Thesis). Graduate School : Mahachulalongkornrajavidyalaya University. [in Thai]
- Thripati, S. (2013, January - March). Study of cost incidents. The life of youth in Thailand. *Thai Journal of Pediatrics*. 52(1): 37. [in Thai]
- Titichoatrattana, W. (2016). *The development of a counseling model in an integrative Buddhist psychology of the counseling monks*. Doctor of Philosophy Thesis). Graduate School : Mahachulalongkornrajavidyalaya University. [in Thai]
- Uamareewong, S. (2012). *The model of the process of an emergence of The awakening society from self-transcendence: A case study of Prayong Ronnarong and Mai Riang community, Nakhon Si Thammarat province*. (Doctor of Philosophy Thesis). Graduate School : Mahachulalongkornrajavidyalaya University. [in Thai]
- Visarado, P. (2003). *An analytical study of the principles of Buddhism for human development in Buddhism*. (Master of Arts Thesis). Graduate School : Mahamakut University. [in Thai]

Wattanabutra, B. (2012). *Implementation of Buddhism epistemology and KSM approach for human capital build and development in public corporation*. (Doctor of Public Administration Thesis). Graduate School : Valaya Alongkorn Rajabhat University Under The Royal Patronage. [in Thai]

ผู้เขียน

พระครูพิมลปัญญาญต (บุญทา อินต๊ะปัญญา)
 พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาพุทธจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
 วิทยาลัย ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 111 หมู่ที่ 3 วัดเขาลาน บ้านบ่อแร่-ไร่สามสี
 ตำบลวังสมบูรณ์
 อำเภอวังสมบูรณ์ จังหวัดสระแก้ว โทร: 096-1827329

Author

Phrakhrū Pimolpañyānuyut (Bhūntā Indapaññā)
 Doctor of Philosophy 1Buddhist Psychology Faculty of Humanities
 Mahachulalongkornrajavidyalaya University Current address: 111 Moo 3, Wat Khao Lan,
 Ban Borai- Rai-Samsi,
 Wangsomboon Sub-district, Wangsomboon District, Sa Kaeo Province
 Tel.: 096-1827329

บทปริทรรศน์หนังสือ

(Book Review)

สม สุจิรา. (2561). *คิดแบบอัจฉริยะ*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

คิดแบบอัจฉริยะ

Intelligent Thinking

สมศักดิ์ จีวัฒนา¹

Somsak Jeewattana

¹สาขาวิชาวิทยาการคอมพิวเตอร์ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

Computer Science Program, Faculty of Science, Buriram Rajaphat University

ผู้เขียนบทปริทรรศน์หนังสือ (Book Review) ได้เลือกหนังสือชื่อ *คิดแบบอัจฉริยะ* มาเขียนด้วยเหตุผลเบื้องต้นที่อ่านหนังสือเล่มนี้แล้ว เกิดความรู้สึกว่าประทับใจในมุมมองของการถ่ายทอดการคิดแบบอัจฉริยะที่แสดงให้เห็นถึงการคิดด้วยมุมมองหลายแบบ สะท้อนถึงวิธีการคิดอย่างเป็นระบบ จะคิดอย่างไรให้ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงานเมื่ออยู่ในยุคศตวรรษที่ 21 และประเทศไทย 4.0 เน้นทักษะการอ่าน การเขียน และการคิดคำนวณ การขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม ซึ่งวิธีคิดจำเป็นต้องเปลี่ยนตามเทคโนโลยี จากที่เคยคิดแบบแยกย่อยและต้องจำต้องเปลี่ยนมาเป็นการคิดแบบองค์รวมและความเข้าใจแทน เทคโนโลยีเช่น โทรศัพท์มือถือ Smart Phone เครื่องคอมพิวเตอร์ ฐานข้อมูลบนอินเทอร์เน็ต เป็นต้น การคิดแบบนี้จะช่วยแบ่งเบาภาระในการจำของมนุษย์ทุกคนที่ใช้เทคโนโลยีได้เป็นอย่างดีและช่วยให้สามารถค้นหาข้อมูลที่ต้องการได้อย่างรวดเร็ว

หนังสือ*คิดแบบอัจฉริยะ*เป็นหนังสือที่เป็นประโยชน์และน่าสนใจสำหรับทุกคนเพราะผู้เขียนได้เสนอหลักการสำคัญเกี่ยวกับการคิดแบบอัจฉริยะพร้อมยกตัวอย่างประกอบที่ชัดเจนในบางบทมีการวิพากษ์ตัวอย่างพร้อมเหตุผลที่น่าเชื่อถือ โดยผู้เขียนหนังสือเล่มนี้มีเจตนาที่จะช่วยให้ผู้อ่านมีความรู้ ความเข้าใจ และรู้จักเทคนิควิธีการคิดตามแบบต่าง ๆ ที่เป็นการคิดแบบอัจฉริยะ

โดยมี “สติ” เป็นเครื่องมือที่ทำให้พลังความคิดมีประสิทธิภาพสูงขึ้น เพราะสติจะช่วยกรองความคิดที่ฟุ้งซ่าน ความคิดที่ไร้สาระออกไป ข้อสำคัญจะต้องฝึกสติให้สามารถควบคุมความคิดที่เกิดขึ้นได้ อย่างเฉียบคมพร้อมที่จะนำไปปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จต่อการดำเนินชีวิตได้

หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือที่ร้อยเรียงโดยใช้สำนวนภาษาอ่านแล้วเข้าใจได้ง่ายเหมาะสำหรับทุกคนที่สนใจด้านนี้เพราะผู้เขียนได้เขียนอย่างกระชับ ชัดเจน อ่านได้ใจความ เข้าใจง่าย มีการนำเสนอเนื้อหาอย่างเป็นระบบเหมือนกันทุกบท โดยเริ่มจากการเกริ่นนำ อธิบายเนื้อหาพร้อมยกตัวอย่าง สรุปประเด็น เนื้อหาจะเน้นเรื่องของการคิดที่เป็นสิ่งสำคัญให้ประสบความสำเร็จมีวิธีการคิดแบบอัจฉริยะ 9 แบบ โดยการรวบรวมมาจากส่วนหนึ่งของผู้ประสบความสำเร็จของบรรดาอัจฉริยะด้านต่าง ๆ ทั่วโลก ทั้งด้านวิทยาศาสตร์ ศิลปะ วรรณกรรม กีฬา การเมือง การปกครอง เป็นต้น นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้แสดงแนวทางการปฏิบัติที่ยกมาเป็นตัวอย่างไว้ด้วย ซึ่งเห็นได้ว่าหนังสือเล่มนี้เน้นย้ำคุณค่าให้เกิดการปฏิบัติทุกวงการ ทุกสาขาอาชีพที่จะช่วยให้เกิดการพัฒนาระบวนการคิดที่หลากหลายรูปแบบในการประยุกต์ใช้กับการทำงานและชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง

หนังสือ *คิดแบบอัจฉริยะ* เล่มนี้ เป็นหนังสือที่เหมาะสมสำหรับผู้ที่ต้องการศึกษากระบวนการคิดในการปฏิบัติงานทุกสาขาวิชาชีพทั้งผู้บริหารองค์กรให้มีระบบและเทคนิควิธีการคิดในการวางแผนการบริหารองค์กร มีการจัดระบบระเบียบความคิดให้เกิดประโยชน์ ให้เป็นความคิดสร้างสรรค์ และทำให้ชีวิตประสบความสำเร็จได้ตามความคาดหวังไว้

สาระสำคัญหนังสือเล่มนี้ประกอบด้วยกระบวนการคิด 9 แบบ ดังนี้

บทที่ 1 คิดนอกกรอบ อธิบายถึงวิธีการคิดที่ฉีกแนวออกจากการคิดแบบเดิม ๆ ที่คนทั่วไปคิดกัน มีทั้งตัวอย่างการคิดแบบต่าง ๆ ทดสอบความสามารถในการคิดนอกกรอบของผู้อ่านและบอกถึงอุปสรรคของการคิดนอกกรอบ ซึ่งเป็นการทำอะไรใหม่ ๆ นอกเหนือจากสิ่งที่ทำแบบเดิม ๆ อาจเป็นการถ่ายทอดความคิดของบุคคลหนึ่งมาสู่อีกบุคคลหนึ่งทำให้แปลกใหม่กว่าเดิมและดีกว่าเดิม การคิดนอกกรอบอาจจะประสบปัญหา แต่เราต้องทดลองเรียนรู้และพยายามทำสิ่งใหม่ ๆ ที่ไม่เหมือนใครเพื่อความโดดเด่นสำหรับงานที่เราคิดนอกกรอบ

บทที่ 2 คิดเป็นเจ้าภาพ เปรียบเทียบความสามารถในการคิดเป็นภาพระหว่างคนกับสัตว์ การวางแผนโดยใช้ภาพ การฝึกใช้กำลังสติเก็บรายละเอียดภาพ และการอธิบายให้คนอื่น ๆ เห็นภาพในใจ เป็นคิดเป็นภาพเรียกอีกอย่างว่าจินตนาการ มโนภาพ มโนคติ ภาพลักษณ์ วิสัยทัศน์ ทัศนคติ

และมองการณ์ไกลสิ่งเหล่านี้เป็นการคิดเป็นภาพ ซึ่งนำไปสู่ความสำเร็จในหลากหลายอาชีพและเพื่อความ
ความสำเร็จที่แตกต่างกัน

บทที่ 3 คิดเชื่อมโยง หรือคิดแบบสัมพันธ์ เช่น การคิดเป็นแผนภาพ (Mind Mapping) การ
แปลงข้อมูลเป็นภาพ การเปรียบเทียบ การใช้คำย่อ การเขียนแบบ เป็นความคิดเชื่อมโยงที่ทำให้เกิด
ปัญญา ซึ่งทางพุทธศาสนา เรียกว่า ปฏิสัมพันธ์ 4 คือการมองสิ่งหนึ่งที่สามารถจะขยายผล อันจะ
นำไปสู่อีกสิ่งหนึ่งเพื่อดูความสัมพันธ์กันเป็นแผนภาพ

บทที่ 4 คิดย้อนกลับ กล่าวถึงวิธีคิดย้อนจากผลมาหาเหตุ มีการยกตัวอย่างวิธีมากมาย ซึ่งจะ
ทำให้เข้าใจได้ว่าทำไมคนอัจฉริยะจึงคิดแบบนี้ เป็นการคิดย้อนกลับคือการคิดจากใหญ่ไปหาข้อ
โดยมีคำถามทำให้เกิดการคิดย้อนกลับ How, Where, What, Why, When, Who เช่น พระพุทธเจ้า
มองเห็นทุกขจึงคิดหาหนทางแห่งการดับทุกข์ เป็นต้น

บทที่ 5 คิดสร้างสรรค์ กล่าวถึงความแตกต่างระหว่างไอเดียกับไอคิว และการใช้สมองซีก
ขวาซึ่งเป็นส่วนที่สร้างความคิดสร้างสรรค์และมีแบบทดสอบการใช้สมองได้เป็นอย่างดี ซึ่งการคิด
สร้างสรรค์โลกเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ยุคเทคโนโลยีและการสื่อสารอย่างเต็มตัวในยุคศตวรรษที่ 21 จาก
การเคยคิดแบบท่องจำหรือคิดแบบย่อต้องเปลี่ยนมาเป็นการคิดแบบองค์รวมและการคิดแบบเข้าใจ
แทนเพราะการคิดสร้างสรรค์นำไปสู่ความสำเร็จ เช่น ไอเดียกับไอคิว ซึ่งไอเดียสูงจะประสบ
ความสำเร็จแต่ก็ไม่แน่นอนเสมอไป ส่วนไอคิวก็ประสบความสำเร็จได้เช่นเดียวกัน คนมีไอคิวจะทำงาน
ด้วยสมองซีกซ้าย คนมีไอเดียจะใช้สมองซีกขวาเมื่อมีไอเดียก็ลงมือกระทำเกิดภาพในจินตนาการ
ออกมาเป็นรูปธรรม ถ้าไอเดียหยุดคิด งานจะหยุดชะงัก ดังนั้น ไอเดียกับไอคิวควรทำงานควบคู่กัน

บทที่ 6 คิดล่วงหน้า เป็นเรื่องเกี่ยวกับวิสัยทัศน์ การกำหนดเป้าหมาย การวางแผน และ
แบบทดสอบให้วิเคราะห์ตัวเองถึงแผนการในอนาคต ซึ่งการคิดล่วงหน้าถึงอนาคตสามารถทำให้
รู้ราวได้อย่างรวดเร็วโดยไม่ต้องแย่งกับใคร แต่ต้องฝึกคิดล่วงหน้าไว้เรื่อย ๆ เริ่มจากคิดว่าพรุ่งนี้จะ
ทำอะไรไปไหนพบใครบ้างจนไปถึงเดือนหน้า ปีหน้า ชีวิตจะเป็นอย่างไร เรียนอะไร ทำงานที่ไหน
เช่น การซื้อที่ดิน บางคนซื้อที่ดินในชนบทเพื่อเก็งกำไรไว้อีก 10 ถึง 20 ปีข้างหน้า ดังนั้นผู้ที่ประสบ
ความสำเร็จในด้านต่าง ๆ ล้วนมีความคิดล่วงหน้าคาดการณ์ในอนาคตทั้งสิ้น

บทที่ 7 คิดวิเคราะห์ กล่าวถึงเทคนิคการวิเคราะห์แบบต่าง ๆ และแบบทดสอบความสามารถ
ใน

การวิเคราะห์ ซึ่งการคิดวิเคราะห์เป็นการแยกเหตุและผลออกจากกันให้ชัดเจน เช่น อะไรคือเหตุที่เราไม่ไปทานอาหารร้านนี้ จึงเป็นผลทำให้เราไม่ไปร้านนี้เลย การคิดวิเคราะห์ต้องกระตุ้นด้วยการตั้งคำถามเพื่อความแตกต่างอย่างสร้างสรรค์ในการนำมาวิเคราะห์ เพราะมุมมองช่วยให้เพิ่มความกระฉับกระเฉงยิ่งขึ้น

บทที่ 8 คิดด้วยสติ เกี่ยวกับการฝึกสติเพื่อเพิ่มพลังความคิดและประโยชน์ของการฝึกสติ ซึ่งเป็นการให้ทราบถึงสติการรู้ตัวมีความสำคัญและมีความจำเป็นต่อการคิดเพื่อให้มีประสิทธิภาพ เพราะสติคือการรู้ตัวความรู้สึกตัวมีสัมปชัญญะ คือ ความระลึกได้พร้อมกับมีสมาธิคือ การจดจ่อต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งเพื่อส่งผลต่อการสำเร็จในเรื่องงานหลากหลายอาชีพ

บทสุดท้าย วิธีการฝึกคิดแบบ โยนิโสมนสิการย้ำเน้นถึงการนำหลักคิดของธรรมะประยุกต์เพื่อนำมาใช้กับวิถีชีวิตของปวงชน โดยมีวิธีคิดสำคัญ 2 แบบ คือ การคิดจากเหตุไปหาผล และการคิดจากผลไปหาเหตุ โดยนำหัวใจหลักของพระพุทธเจ้าที่มีประสิทธิภาพสูงสุดคือการคิดแบบปฏิจกสมุปบาท อธิบายว่าเมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี เมื่อสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้จึงไม่มี เพราะความดับไปแห่งสิ่งนี้ ทำให้สิ่งนี้จึงดับไป เป็นการคิดที่ต้องยอมรับว่ามี การเกิด แก่ เจ็บ สิ้นสุดท้ายจึงตายไป ไม่มีใครข้ามพ้นสิ่งนี้ไปได้ ใครคิดเช่นนี้จะทำให้ชีวิตนี้เป็นสุข เพราะยอมรับความเป็นจริง อยู่ในโลกแห่งความเป็นจริง ยอมรับสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น การปล่อยวาง เดินทางสายกลางแล้วชีวิตจะเป็นสุข โดยการคิดจากเหตุไปผลและคิดจากผลไปเหตุ

คุณค่าของหนังสือเล่มนี้ผู้ปริทัศน์ภูมิใจนำเสนอเพราะเชื่อว่าทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจกระบวนการคิดในการปฏิบัติงานทุกสาขาวิชาชีพในการบริหารองค์กรให้มีระบบและเทคนิควิธีการคิดในการวางแผน มีการจัดระบบระเบียบความคิดให้เกิดประโยชน์ที่จะช่วยเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประเทศชั้นนำ ในการวางแผนพัฒนาระบบต่างๆ รวมไปถึงพัฒนาตนเองเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงส่งผลต่อการพัฒนาองค์กรรวมของประเทศชาติในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

สม สุจิรา. (2561). *คิดแบบอัจฉริยะ*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

Translated Thai References

Sujeera, S. (2018). *Intelligent Thinking*. Bangkok: Amarin Printing and Publishing.

ผู้เขียน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ จีวัฒนา

สาขาวิชาวิทยาการคอมพิวเตอร์ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

โทรศัพท์: 092-1567841

อีเมล: somsak.je@bru.ac.th

Author

Assistant Professor Dr. Somsak Jeewattana

Computer Science Program

Faculty of Science, Buriram Rajabhat University

Tel: 092-1567841

E-mail: somsak.je@bru.ac.th

หลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือ บทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ รมยสาร

1. ส่งบทความวิจัยฉบับเต็มในรูปแบบของ Word File จำนวน 1 ชุด เป็นแฟ้มข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์โดยใช้โปรแกรม Microsoft Office Word 2007 หรือ 2010 ไปที่เว็บไซต์

<http://rommayasan.bru.ac.th>

2. เป็นบทความด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ที่เกี่ยวกับภาษา ภาษาศาสตร์ และวรรณกรรม ปรัชญาและศาสนา ชาติพันธุ์ บรรณารักษ์และสารสนเทศศาสตร์ ดนตรีและนาฏศิลป์ ศิลปกรรม ประเพณีวัฒนธรรม การท่องเที่ยว ประวัติศาสตร์และโบราณคดี กฎหมายและการเมือง การปกครอง การพัฒนาสังคมและสังคมศึกษา การศึกษา และ เทคโนโลยีและนวัตกรรมการเรียนรู้

3. ความยาวของบทความโดยนับรวมรูปภาพ ตาราง เอกสารอ้างอิง และภาคผนวก (ถ้ามี) จำนวน 10-15 หน้ากระดาษ A4

4. แบบอักษร (Font) บทความ

4.1 ให้พิมพ์ด้วยตัวอักษร Angsana New ขนาด 16 และพิมพ์เนื้อหาในลักษณะคอลัมน์เดียว (One column) กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเป็นแบบระยะพิมพ์เดียว (single space)

4.2 ชื่อบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ด้วยตัวหนาโดยใช้ขนาดอักษร 18 ถึงกลางหน้ากระดาษ กรณีเป็นภาษาอังกฤษ ให้ใช้อักษรตัวแรกเป็นตัวใหญ่สำหรับคำหลักต่างๆ

4.3 ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (และอาจารย์ที่ปรึกษา) พิมพ์ด้วยตัวหนาโดยใช้ขนาดอักษร 16 ถึงกลางหน้ากระดาษ ให้ใช้หมายเลขกำกับชื่อผู้เขียนหรืออาจารย์ที่ปรึกษา

4.4 ชื่อสาขาวิชา คณะ และสถาบันการศึกษาต้นสังกัด ให้พิมพ์ที่บรรทัดล่างต่อจากชื่อผู้วิจัย ชิดขอบซ้าย พิมพ์อักษรเป็นตัวบางขนาด 14

5. เป็นบทความภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ บทความภาษาอังกฤษและบทคัดย่อภาษาอังกฤษที่แปลมาจากบทคัดย่อภาษาไทยต้องผ่านการตรวจสอบความถูกต้องและลงนามรับรองจากผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาอังกฤษก่อนส่งให้บรรณาธิการ

6. ต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์หรือเผยแพร่ที่ไหนมาก่อนหรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น

7. บทความต้องมีสาระสังเขป (บทคัดย่อ) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ไม่เกิน 1 หน้ากระดาษ A4 หรือระหว่าง 150-200 คำ ในกรณีที่เจ้าของบทความเป็นชาวต่างประเทศ ให้เขียนบทคัดย่อเป็นภาษาอังกฤษเท่านั้น

8. ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามระบบการอ้างอิงเอกสารและหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ รมยสาร อย่างเคร่งครัด

9. บทความที่ส่งมาตีพิมพ์จะได้รับการกลั่นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้องอย่างน้อย 2 ท่าน ถ้าผู้ทรงคุณวุฒิ 1 ใน 2 ท่านไม่เห็นควรให้ตีพิมพ์ ก็จะส่งบทความนั้นไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 3 พิจารณา ทั้งนี้ บทความที่จะได้รับการตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ รมยสาร ต้องผ่านการพิจารณาเห็นควรให้ตีพิมพ์โดยผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 2 ท่าน

10. ผลการพิจารณาให้ตีพิมพ์บทความในวารสารวิชาการ รมยสาร ให้ถือมติของกองบรรณาธิการเป็นที่สุด

11. บทความที่ไม่ผ่านการพิจารณาให้ตีพิมพ์ กองบรรณาธิการจะแจ้งให้ทราบ แต่จะไม่ส่งต้นฉบับคืนให้ผู้เขียน

12. ผู้เขียน/คณะผู้เขียน (ผู้วิจัย/คณะผู้วิจัย) ต้องเขียนข้อมูลส่วนตัวโดยย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษไว้ในส่วนท้ายสุดของบทความต่อจากเอกสารอ้างอิง โดยให้ระบุคำนำหน้าชื่อ (นาย/นาง/นางสาว) ตำแหน่งทางวิชาการ (ผู้ช่วยศาสตราจารย์/รองศาสตราจารย์/ศาสตราจารย์) (ถ้ามี) คุณวุฒิปริญญาเอก (ดร.) (ถ้ามี) พร้อมใส่ข้อมูลที่อยู่อีเมลให้ครบถ้วนสมบูรณ์ รวมทั้งรหัสไปรษณีย์ โทรศัพท์ โทรสาร และอีเมลด้วย ในกรณีที่เป็นนักศึกษาปริญญาโทหรือปริญญาเอก ให้เขียนเฉพาะข้อมูลนักศึกษาเท่านั้นโดยไม่ต้องใส่ข้อมูลของอาจารย์ที่ปรึกษา

ตัวอย่างเช่น

ผู้เขียน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อักรพนธ์ เนื้อไม้หอม

สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ เลขที่ 439 ถ. จิระ อ.เมือง จ.บุรีรัมย์ 31000

โทรสาร: 044-6128585 โทรศัพท์: 081-8204402 อีเมล: akkarapon2512@gmail.com

Author

Assistant Professor Dr. Akkarapon Nuemaihom

English Program, Faculty of Humanities and Social Sciences

Buriram Rajabhat University 439 Jira Rd., Muang District, Buriram Province 31000

Fax: 044-6128585 Tel.: 081-8204402 E-mail: akkarapon2512@gmailc.om

* ส่วนประกอบของบทความวิชาการและบทความวิจัย *

* บทความวิชาการ

ในการเขียนบทความวิชาการ ควรชี้ประเด็นที่ต้องการนำเสนอให้ชัดเจนและมีลำดับเนื้อหาที่เหมาะสมเพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจได้ชัดเจน บทความวิชาการควรมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. **ชื่อเรื่อง (Title)** ชื่อเรื่องควรมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยพิมพ์ชื่อเรื่องเป็นภาษาไทยก่อนและตามด้วยชื่อเรื่องภาษาอังกฤษในบรรทัดต่อมา

2. **บทคัดย่อ (Abstract)** สรุปเนื้อหาของบทความให้ได้ใจความชัดเจน และให้เขียนทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยเขียนเป็นภาษาไทยก่อน ความยาวไม่เกิน 1 หน้ากระดาษ หรือระหว่าง 150-200 คำ

3. **คำสำคัญ (Keyword)** ระบุคำสำคัญของเนื้อหาที่เหมาะสมสำหรับนำไปใช้เป็นคำสืบค้นในระบบฐานข้อมูล ไม่เกิน 5 คำ ใต้บทคัดย่อ

4. **บทนำ (Introduction)** นำเสนอข้อมูลเบื้องต้นของเนื้อหา รวมทั้งระบุถึงขอบเขตเนื้อหาของบทความ

5. เนื้อหา (Body of Text) ระบุเนื้อหาหลักของบทความ โดยแบ่งออกเป็นประเด็นย่อยๆ และมีการจัดเรียงลำดับหัวข้อตามรายละเอียดของเนื้อหา

6. บทสรุป (Conclusion) สรุปเนื้อหาในบทความทั้งหมดออกมาอย่างชัดเจนและสั้นกระชับ

7. เอกสารอ้างอิง (References) อ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหา (In-text citation) โดยใช้ระบบนาม-ปี (Author-Year) ตามรูปแบบ APA (American Psychological Association) ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 6 (6th edition) และเอกสารอ้างอิงทุกรายการที่ปรากฏในบทความต้องมีรายชื่อปรากฏอยู่ในรายการเอกสารอ้างอิงท้ายบทความ (References) ด้วย

* บทความวิจัย

ให้นำเสนอผลวิจัยอย่างเป็นระบบ โดยบทความวิจัยมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. ชื่อเรื่อง (Title) ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
2. บทคัดย่อ (Abstract) ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ความยาวแต่ละภาษาไม่เกิน 1 หน้า หรือระหว่าง 150-200 คำ
3. คำสำคัญ (Keywords) ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จำนวน 3-5 คำ
4. บทนำ (Introduction) ระบุถึงความสำคัญของปัญหาที่ศึกษา วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและประโยชน์โดยรวมที่จะเกิดขึ้นจากผลวิจัย
5. วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Objective) ระบุวัตถุประสงค์ในการทำวิจัยให้ชัดเจนและสะท้อนถึงภาพรวมทั้งหมดของงานวิจัย
6. วิธีดำเนินการวิจัย (Methodology) ระบุวิธีวิจัยที่ครอบคลุมถึงประชากร กลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือวิจัย ขั้นตอนการเก็บข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
7. ผลการวิจัย (Results) ระบุผลการวิจัยที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย
8. อภิปรายผล (Discussion) นำเสนอผลการวิจัยโดยอ้างอิงถึงทฤษฎีต่างๆ เพื่อมาสนับสนุนหรือเห็นแย้งที่สมเหตุสมผล

9. สรุปผล (Conclusion) สรุปประเด็นหลักๆ ของผลการวิจัย

10. ข้อเสนอแนะ (Recommendations) เสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ และเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยในครั้งต่อไป

11. เอกสารอ้างอิง (References) ใช้การอ้างอิงตามรูปแบบ APA (American Psychological Association) ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 6 (6th edition)

* การเขียนเอกสารอ้างอิง *

1. การอ้างอิงเอกสารในเนื้อหา (In-text citation) ให้ใช้ภาษาอังกฤษเท่านั้นสำหรับผู้เขียนทั้งที่เป็นชาวไทยและชาวต่างประเทศ โดยระบุเฉพาะนามสกุลแล้วตามด้วยปีที่เผยแพร่เอกสาร และ/หรือเลขหน้า เช่น Nuemaihom (2014) หรือ (Nuemaihom, 2014: 23)

2. การเรียงลำดับเอกสารอ้างอิงท้ายบทความ (References) ให้เรียงตามลำดับอักษรของผู้เขียน โดยไม่ต้องมีตัวเลขกำกับ ให้เริ่มด้วยรายชื่อเอกสารภาษาไทยก่อน และต่อด้วยรายชื่อเอกสารภาษาต่างประเทศ และชื่อผู้เขียนให้อ้างนามสกุลก่อนโดยเขียนตามรูปแบบเดียวกันกับการอ้างอิงเอกสารที่เป็นภาษาอังกฤษ

3. ในกรณีที่อ้างอิงเอกสารที่เป็นภาษาไทย ให้แปลเอกสารอ้างอิงนั้นเป็นภาษาอังกฤษเพิ่มเติมและนำไปต่อท้ายรายการอ้างอิงข้างต้นภายใต้หัวข้อ Translated Thai References และให้วงเล็บคำว่า [in Thai] ไว้ท้ายเอกสารอ้างอิงด้วย และชื่อผู้เขียนให้อ้างนามสกุลก่อนโดยเขียนตามรูปแบบเดียวกันกับการอ้างอิงเอกสารที่เป็นภาษาอังกฤษ

ตัวอย่างเช่น

เอกสารอ้างอิง

อักรพนธ์ เนื้อไม้หอม. (2553). พูดอังกฤษได้ในทุกสถานการณ์ (*Speaking English in All Situations*)

(พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ศูนย์การเรียนรู้และผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ระบบดิจิทัล.

ครุณี โยธิมาศ. (2558). ศึกษาและพัฒนานวัตกรรมสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวสำหรับ

บุคลากรด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ปราสาทเมืองต่ำ อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

(รายงานผลการวิจัย). บุรีรัมย์: มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

Guo, M. (2012). *Analysis on the English-translation errors of public signs: Theory and practice in Language studies*. 2(6), pp. 1214-1219.

Translated Thai References

Nuemaihom, A. (2010). *Speaking English in all situations* (2nd ed.). Bangkok: Digital Media Learning and Production Center. [in Thai]

Yothimas, D. (2015). *A study and development of innovation on tourism English communication for tourism personnel at Phnom Rung Sanctuary in Chaloemphrakiat district, Buriram province* (Research report). Buriram: Buriram Rajabhat University. [in Thai]

(สามารถดูหลักเกณฑ์และรูปแบบการอ้างอิงเอกสารเพิ่มเติมได้ที่เว็บไซต์

<http://rommayasan.bru.ac.th>)

ให้ใช้ระบบการเขียนเอกสารอ้างอิงนี้ตั้งแต่ปีที่ 16 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน) 2561 เป็นต้นไป

Manuscript Preparation Guidelines for the Submission of Academic and Research Articles in ROMMAYASAN

1. The full article should be submitted in the Word File as an electronic file using Microsoft Office Word 2007 or 2010 via the website: <http://rommayasan.bru.ac.th>.

2. The article must be relevant to Humanities and Social Sciences of the following areas: Language, Linguistics and Literature, Philosophy and Religion, Ethnicity, Library and Information Science, Music and Performance Arts, Fine and Applied Arts, Tradition and Culture, Tourism, History and Archaeology, Law and Politics, Social Development and Social Studies, Education, and Technology and Learning Innovation.

3. The article must be typed on A4 paper to include figures, tables, references and appendix (if any) and should be between 10-15 pages in length.

4. Font

4.1 Angsana New with font size 16 is required. The article must be typed in one column and single spacing.

4.2 Both Thai and English article titles should be in bold face, font size 18 with initial caps of the content words, and be centered.

4.3 The author's name (and the advisor's name) is typed in bold using font size 16 and centered on the page, and their names must be numbered in order.

4.4 Department(s)/program(s), faculty(s) and affiliation(s) must be set flush on the left using font size 14 below the author's name.

5. Either Thai or English article can be submitted. The English article, including the English translated abstract, must be verified and signed by an English language expert before being sent to the editor.

6. The article submitted for publication in Rommayasan has not already been published elsewhere or is not under consideration by peer reviewers for publication in other journals.

7. The article must contain both Thai and English abstracts with no more than 1 page of A4, or between 150-200 words. Only English abstract is required for a foreign author.

8. The author must strictly comply with the reference system and the criteria for the publication of academic or research articles set by the journal.

9. The article will be reviewed by at least two peer reviewers in the relevant fields. If one of them does not agree to get it published, the article will be sent to the third peer reviewer for his/her consideration. It is noted that the article published in the journal must be approved by at least two peer reviewers.

10. The Editorial board is responsible for the final decision regarding acceptance or rejection of the article published in the journal.

11. The author will be officially informed if his/her article is not accepted. However, the manuscript will not sent back to him/her.

12. The author/authors (researcher/researchers) must write the personal information in both Thai and English in the last part of the article below the references, providing a title (Mr. / Mrs. / Miss), an academic position i.e. Assistant Professor / Associate Professor / Professor (if any), and a doctoral degree i.e. Dr. (If any). A full address, including a postal code, a fax number, and an email address, should also be provided. It is noted if the author is a master's or doctoral student, his/her personal information must be presented while his/her advisors' individual information is not required.

For example:

Assistant Professor Dr. Akkarapon Nuemaihom

English Program, Faculty of Humanities and Social Sciences

Buriram Rajabhat University 439 Jira Rd., Muang District, Buriram Province 31000

Fax: 044-6128585

Tel.: 081-8204402

E-mail: akkarapon2512@gmail.com

*** Components of Academic Article ***

To write an academic article, clear points should be identified and appropriate sequences of the content should be considered in order to help a reader understand it easily. The article should consist of the following parts:

1. Title: The title should be written in both Thai and English. Moreover, the Thai title is typed first, followed by the English one on the next line.

2. Abstract: The article contents are clearly summarized. Both Thai and English abstracts are required. Moreover, a one-page Thai abstract with 150-200 words is written first, followed by the English one with the same number of words.

3. Keyword: Not more than five keywords from the article content, appropriate for retrieving information from the database, are required and must be placed below the abstract.

4. Introduction: The article background is presented. The article scope is also specified.

5. Body of Text: The main contents and sub-topics of the article are identified. Moreover, the topics are sorted by the contents.

6. Conclusion: The article contents are clearly and concisely summarized.

7. References: In-text citation is based on the author-year system of the APA (American Psychological Association) style (6th edition). It is noted that all entries in the text should be listed in the references.

* Components of Research Article *

The research results should be presented systematically. The research article should be composed of the following parts:

1. **Title:** Both Thai and English titles are required.
2. **Abstract:** Both Thai and English abstracts must be written. The length of each language is not more than 1 page or between 150-200 words.
3. **Keywords:** About 3-5 keywords are recommended to write in both Thai and English.
4. **Introduction:** The significance of research problems are identified. The relevant literature is reviewed. In addition, the overall benefits obtained from the research results are also presented.
5. **Objective:** The research objectives are clearly identified to reflect the overall picture of the research.
6. **Methodology:** The research methods, including population, samples, instruments, steps of data collection, and statistics for data analysis, are clearly indicated.
7. **Results:** The research results obtained from analyzing the data are clearly interpreted according to the research objectives.
8. **Discussion:** The research results are discussed with theoretical support so as to check whether the current research results are in line with or against the previous studies.
9. **Conclusion:** The summary of the core issues found in the research are presented.
10. **Recommendations:** Utilization of the research results, and guidelines for the next research should be recommended.
11. **References:** The references must be based on APA (American Psychological Association) style (6th edition).

* Writing References *

1. Both Thai and foreign authors' names in the in-text citation must be written in English only. Moreover, their last names should be written first, followed by the year of publication, and/or page numbers, for example, Nuemaihom (2014) or (Nuemaihom, 2014: 23).

2. When references are listed fully in alphabetical order according to the last name of the author and not numbered. Moreover, Thai documents are written first and followed by foreign documents.

3. For referring the Thai documents, the documents must be translated into English, and these referred documents are placed below the first references under the title "Translated Thai References". Moreover, the additional word "in Thai" must be put in brackets [] i.e. [in Thai].

For example:

เอกสารอ้างอิง

ครุณี โยธิมาส (2558). ศึกษาและพัฒนานวัตกรรมการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวสำหรับบุคลากรด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ปราชญ์เมืองคำ อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ (รายงานผลการวิจัย). บุรีรัมย์: มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

อัศวินท์ เนื้อไม้หอม. (2553). พูดอังกฤษได้ในทุกสถานการณ์ (*Speaking English in All Situations*) (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ศูนย์การเรียนรู้และผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ระบบดิจิทัล.

Guo, M. (2012). *Analysis on the English-translation errors of public signs: Theory and practice in language studies*. 2(6), pp. 1214-1219.

Translated Thai References

Nuemaihom, A. (2010). *Speaking English in all situation* (2nd ed.). Bangkok: Digital Media Learning and Production Center. [in Thai]

Yothimas, D. (2015). *A study and development of innovation on tourism English communication for tourism personnel at Phnom Rung Sanctuary in Chaloemphrakiat district, Buriram province* (Research report). Buriram: Buriram Rajabhat University. [in Thai]

(For further information about the guidelines on writing references, please visit
the website: <http://rommayasan.bru.ac.th>)

This reference style will come in effect from Vol. 16 No.1 (January-April) 2018 onwards.

แบบฟอร์มการส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ รมยสาร
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

วันที่.....เดือน..... พ.ศ.

เรียน บรรณาธิการวารสารวิชาการ รมยสาร
เรื่อง ตีพิมพ์บทความในวารสารวิชาการ รมยสาร

1. ชื่อผู้ส่งบทความ

(ภาษาไทย).....

(ภาษาอังกฤษ).....

2. ชื่อบทความ

(ภาษาไทย).....

.....

.....

(ภาษาอังกฤษ).....

.....

.....

3. สถานที่ทำงาน.....

.....

โทรศัพท์ที่ทำงาน.....โทรศัพท์มือถือ.....

โทรสาร.....อีเมล.....

4. วุฒิการศึกษาชั้นสูงสุด.....

5. ตำแหน่งทางวิชาการ (ถ้ามี).....

6. สถานภาพผู้ส่งบทความ

6.1 ☐ อาจารย์ ☐ อื่นๆ (ระบุ).....คณะ.....

สถาบัน.....

ชื่อผู้วิจัยร่วม (ถ้ามี) กรณีผู้ส่งบทความไม่เป็นนักศึกษา

ชื่อ-สกุล (ภาษาไทย)	ชื่อ-สกุล (ภาษาอังกฤษ)	หน่วยงาน	โทรศัพท์	อีเมล

- 6.2 ☐ นิสิต/นักศึกษา
☐ ระดับปริญญาเอก ☐ ระดับปริญญาโท หลักสูตร.....
 สาขาวิชา.....คณะ.....
 สถาบัน.....
 โปรดระบุชื่ออาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์
1. ชื่อ-นามสกุล (ภาษาไทย).....
 (ภาษาอังกฤษ).....
 ที่ทำงานปัจจุบัน.....
2. ชื่อ-นามสกุล (ภาษาไทย).....
 (ภาษาอังกฤษ).....
 ที่ทำงานปัจจุบัน.....
7. ประเภทของบทความ
- ☐ บทความวิจัย (Research article) ☐ บทความวิชาการ (Academic article)
- ☐ ภาษา ภาษาศาสตร์ และวรรณกรรม ☐ ปรัชญาและศาสนา ☐ ขาดพันธุ
- ☐ บรรณารักษ์และสารสนเทศศาสตร์ ☐ ดนตรีและนาฏศิลป์ ☐ ศิลปกรรม
- ☐ ประเพณีและวัฒนธรรม ☐ ประวัติศาสตร์และโบราณคดี
- ☐ กฎหมายและการเมืองการปกครอง ☐ การพัฒนาสังคมและสังคมศึกษา
- ☐ การศึกษาและเทคโนโลยีและนวัตกรรมการเรียนรู้ ☐ การท่องเที่ยว
8. กรณีที่ไม่สามารถติดต่อข้าพเจ้าได้ กองบรรณาธิการสามารถติดต่อบุคคลดังต่อไปนี้
- ชื่อ-สกุล.....
 โทรศัพท์มือถือ.....โทรสาร.....
 อีเมล.....
 มีความเกี่ยวข้องเป็น.....
9. สิ่งที่แนบมาด้วย
- ☐ ไฟล์บทความวิจัย
- ☐ ไฟล์บทความวิชาการ

10. องค์ประกอบของบทความ

ข้าพเจ้าได้จัดทำบทความตามคำแนะนำการเตรียมต้นฉบับของวารสารวิชาการ รมยสาร ครอบคลุม ดังนี้

☐ บทความวิชาการ	☐ บทความวิจัย
☐ ชื่อเรื่องภาษาไทยและภาษาอังกฤษ	☐ ชื่อเรื่องภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
☐ ชื่อผู้เขียนภาษาไทยและภาษาอังกฤษ	☐ ชื่อผู้เขียนภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
☐ บทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ	☐ บทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
☐ คำสำคัญภาษาไทยและภาษาอังกฤษ	☐ คำสำคัญภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
☐ บทนำ	☐ บทนำ
☐ เนื้อหา	☐ วัตถุประสงค์การวิจัย
☐ บทสรุป	☐ วิธีดำเนินการวิจัย
☐ ประวัติผู้วิจัย	☐ ผลการวิจัย
☐ เอกสารอ้างอิง	☐ อภิปรายผล
☐ ประวัติผู้วิจัย	☐ สรุปผล
	☐ ข้อเสนอแนะ
	☐ เอกสารอ้างอิง

11. ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาอังกฤษได้ตรวจสอบความถูกต้องในส่วนของ Abstract และข้อมูลของผู้เขียนที่แปลเป็นภาษาอังกฤษ หรือบทความภาษาอังกฤษแล้ว ขอรับรองว่าบทความฉบับนี้มีการใช้ภาษาอังกฤษที่ถูกต้องตามหลักภาษาและหลักไวยากรณ์ทุกประการ เห็นควรให้ตีพิมพ์เผยแพร่ต่อสาธารณชนได้

ผู้เชี่ยวชาญทางด้านภาษาอังกฤษ ลงชื่อ.....
(.....)

ตำแหน่ง.....
...../...../.....

12. อาจารย์ที่ปรึกษาได้ตรวจบทความนี้แล้ว ขอรับรองว่าบทความวิจัยนี้มีความสมบูรณ์และถูกต้องตามหลักวิชาการ เห็นควรให้ตีพิมพ์เผยแพร่ต่อสาธารณชนได้

*(กรณีที่เป็นนิสิตหรือนักศึกษา)

อาจารย์ที่ปรึกษา ลงชื่อ.....
(.....)
...../...../.....

13. ต้นฉบับที่ส่งพิจารณาเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารนี้ ยังไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ที่ไหนมาก่อนและไม่อยู่ในระหว่างการพิจารณาของวารสารอื่น และยินดีให้แก้ไขตามที่กองบรรณาธิการเสนอแนะ

ผู้ส่งบทความ ลงชื่อ.....
(.....)
...../...../.....

ผลการพิจารณาบทความจากบรรณาธิการ

- ☐ เห็นควรดำเนินการส่งประเมินเพื่อพิจารณาตีพิมพ์
- ☐ ไม่รับพิจารณาบทความ (ระบุเหตุผล)

.....

.....

.....

.....

.....

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัครพนธ์ เนื้อไม้หอม)

บรรณาธิการวารสารวิชาการ รมยสาร

หมายเหตุ

1. ขอให้ท่านกรอกข้อมูลให้ครบถ้วนในแบบฟอร์มขอตีพิมพ์บทความด้วยลายมือที่อ่านง่ายและชัดเจน โดยสแกนไฟล์เป็น PDF พร้อมส่งบทความต้นฉบับ (ไฟล์ Word) ของท่านไปที่ <http://rommayasan.bru.ac.th> → ติดต่อขอลงบทความ
2. ขอให้จัดเตรียมต้นฉบับบทความตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความที่ระบุไว้ในวารสารวิชาการ รมยสาร อย่างเคร่งครัด หากต้นฉบับบทความของท่านไม่เป็นไปตามเกณฑ์ บทความของท่านจะไม่ได้รับการพิจารณาให้ดำเนินการในขั้นตอนต่อไป
3. บทความของท่านในส่วนของ Abstract และข้อมูลของผู้เขียนที่แปลเป็นภาษาอังกฤษ หรือบทความที่เป็นภาษาอังกฤษ ต้องผ่านการตรวจสอบความถูกต้องจากผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาอังกฤษ พร้อมให้ผู้เชี่ยวชาญลงลายมือชื่อรับรอง
4. ในกรณีที่เป็นนิตินักศึกษา บทความของท่านต้องผ่านการรับรองจากอาจารย์ที่ปรึกษา โดยอาจารย์ที่ปรึกษาลงลายมือชื่อรับรอง
5. ผู้เขียนบทความจะต้องชำระค่าดำเนินการตรวจประเมินบทความ (Peer review) บทความละ 3,000 บาท และถ้ามีความจำเป็นต้องส่งบทความให้ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 3 พิจารณากลับกรอง ผู้เขียนต้องชำระค่าตรวจประเมินบทความเพิ่มอีก 1,500 บาท โดยโอนเงินผ่านบัญชีธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด (มหาชน) สาขามหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ชื่อบัญชี “มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี (วารสารวิชาการ รมยสาร)” บัญชีออมทรัพย์ เลขที่ 427-1-25989-1 ในกรณีบทความของท่านไม่ได้รับการพิจารณาให้ตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ รมยสาร ทางกองบรรณาธิการ จะไม่คืนค่าใช้จ่ายในการดำเนินการตรวจประเมินบทความนี้ให้ท่าน เพราะได้ใช้เงินส่วนนี้จ่ายเป็นค่าตอบแทนให้ผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว
6. หลังจากบทความของท่านได้ตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ รมยสารแล้ว ทางคณะกรรมการวารสารฯ จะจัดส่งเล่มวารสารให้ท่าน จำนวน 1 เล่ม หากท่านต้องการมากกว่า 1 เล่ม คณะกรรมการวารสารฯ ขอเก็บค่าใช้จ่ายเพิ่มเล่มละ 350 บาท โดยท่านสามารถแจ้งความประสงค์ได้ทางอีเมล rommayasan@gmail.com

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
Faculty of Humanities and Social Sciences

หมายเลขสมาชิก.....
(สำหรับเจ้าหน้าที่)

ใบสมัครสมาชิก วารสารวิชาการ รมยสาร

ข้าพเจ้า (นาย/นาง/นางสาว).....
ที่อยู่.....

โทรศัพท์..... โทรสาร..... อีเมล.....

☐ สมัครสมาชิก.....ปี (1 ปี 3 ฉบับ 500 บาท) เริ่มตั้งแต่ฉบับที่.....

☐ ต่ออายุสมาชิก.....ปี (1 ปี 3 ฉบับ 500 บาท) เริ่มตั้งแต่ฉบับที่.....

พร้อมกันนี้ได้ส่งค่าสมาชิก จำนวน.....บาท (ตัวอักษร.....)

โดยโอนเงินผ่านบัญชีธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด (มหาชน) สาขามหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ชื่อบัญชี “มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ (วารสารวิชาการ รมยสาร)” บัญชีออมทรัพย์ เลขที่ 427-1-25989-1

ลงชื่อ.....ผู้สมัคร
(.....)

วันที่.....

หลังจากโอนเงินแล้ว กรุณาส่งหลักฐานการโอนเงิน (pay-in-slip) ไปที่โทรสารหมายเลข 044-612858 หรือ
อีเมล rommayasan@gmail.com

ออกใบเสร็จในนาม

ชื่อ.....
ที่อยู่.....

ดาวน์โหลดใบสมัครสมาชิกได้ที่ <http://rommayasan.bru.ac.th>

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ Faculty of Humanities and Social Sciences

วารสารวิชาการ รมยสาร

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ เลขที่ 439 ถนนจิระ อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ 31000

โทรศัพท์: +6644-611-221 ต่อ 4001 โทรสาร: +6644-611-858 อีเมล: rommayasan@gmail.com

ROMMAYASAN Academic Journal

Faculty of Humanites and Social Sciences

Buriram Rajabhat University 439 Jira Rd., Muang District, Buriram Province 31000

Tel: +6644-611-221 ext. 4001 Fax: +6644-611-858 E-mail: rommayasan@gmail.com